

**Această carte
este dedicată
mucenicilor creștini**

„Azi în Rusia, mâine în America!”

Foto coperta 1: Procesiunea de la parohia iosefită a Schimbării la Față, 1920, după primul arest al părintelui Ismail Rojdestvenski

Traducerea s-a făcut după volumul *Russia's Catacomb Saints*, de Ivan Andreev, apărută la Saint Herman of Alaska Press, Platina, 1982.

**Cartea se distribuie gratuit.
Comercializarea sa este interzisă.**

Ivan Andreev

**SFINȚII
CATACOMBELOR
RUSIEI**

Viețile noilor mucenici

Traducere din limba engleză de Alina Aursulesei

București, 2015

Prefață la ediția în limba engleză¹

*Din zilele lui Ioan Botezătorul până acum
împărăția cerurilor se ia prin stăruință și
cei ce se silesc pun mâna pe ea.*
(Matei 11: 12)

Cine are urechi de auzit să audă.
(Matei 11: 15)

Cartea de față este un dar din experiența profundă a Rusiei ortodoxe din secolul al XX-lea pentru toți cunoscătorii limbii engleze. Această experiență i-a atins cumva pe toți rușii ortodocși, de acasă sau din exil, dar este aproape imposibil de redat în întregime celor care nu au trăit-o în mod direct.

În aceste pagini s-a făcut încercarea de a oferi și o istorie exterioară a tragicelor evenimente ale vieții Bisericii Ruse din anii '20-'30, punându-se accentul în principal pe prezentarea cât se poate de directă a mărturiei pătimitorilor creștini. Această mărturie, care adesea ne prezintă deschis experiența vieții în Hristos, este cel mai bun dar pe care Rusia ortodoxă îl poate oferi Occidentului. Aceasta nu va opri ca lucruri similare să se întâmple și în Vest – se poate deja simți cum vin spre noi –, dar ne va ajuta să facem față suferințelor veacului nostru necredincios cu tărie și cu convingere creștină adevărată. Fie ca această mărturie să ne ajute să ne trezim din somnul nostru de auto-mulțumire și de creștinism prea adesea fals (sau cel puțin necercat)!

Deși întreaga carte a fost inspirată de profesorul Andreev, doar partea I, la drept vorbind, a fost scrisă de el. Pentru restul textului, editorul poartă întreaga responsabilitate.

Majoritatea materialului a fost compilat din articole care au apărut în diferite perioade, din 1965 până în prezent, în periodicul *The Orthodox Word*. Faptul că întregul material a fost scris sau tradus înainte de canonizarea Noilor Mucenici, în 1981, explică și de ce, în paginile cărții, aceștia nu sunt numiți „sfînți” – titlu care li se dă acum de către Biserica rusă credincioasă.

Starețul Gherman,
Mănăstirea Sfântul Gherman din Alaska,
Sfintele Paști, 1982

¹ Notele din această carte - cu excepția celor ale traducătorului, care sunt menționate ca atare - aparțin editorilor americani. O parte dintre notele ediției originale, care precizau sursele unor materiale greu accesibile cititorilor români, nu au mai fost reproduse, întrucât titlurile respective se regăsesc în bibliografia de la sfârșitul volumului (n.ed.rom.).

O, voi, flori ale pășunii Rusiei, care minunat ați înflorit în anii de cumplite persecuții, noilor nenumărați mucenici și mărturisitori, împărătești purtători de chinuri, ierarhi și păstori, monahi și mireni, bărbați, femei și copii, care cu răbdare ați adus roadă bună în Hristos, rugați-L stăruitor, ca pe Unul care v-a sădit, să izbăvească poporul Său de oamenii cei răi și ca Biserica Rusiei să fie întărită prin sângele și suferințele voastre, pentru mântuirea sufletelor noastre.

(Tropar din slujba Sfinților Noi Mucenici ai Rusiei, glasul al 4-lea)

Act de canonizare a noilor mucenici ai Rusiei

În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh.

Sinodul episcopilor Bisericii Ortodoxe Ruse din afara Rusiei, reprezentând singura parte liberă a Bisericii Ortodoxe Ruse, a discutat cu venerație despre eroismul muceniei și al mărturisirii nenumăraților credincioși din pământul rus care au suferit din cauza celor necredincioși – prigonitorii credinței lui Hristos.

Din zilele marelui cneaz Vladimir, poporul rus a primit din toată inima sfânta credință ortodoxă. Această credință i-a inspirat pe mulți sfinți cneji, ierarhi și asceți, sfîntînd categoria creștinilor din cultura rusă. Aceștia au avut ca temei al vieții lor Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție a Bisericii Ortodoxe. Fiind realizate în viața națională rusă în diferite grade, în diferite perioade ale istoriei, aceste principii au continuat să existe în toate straturile sociale ale poporului rus, de la țar până la ultimul sărac, pe parcursul a mai bine de 900 de ani. Cu toate acestea, în ultimele două secole, instigat de dușmanul mântuirii noastre, principiul anti-creștin al ateismului revoluționar și-a îndreptat întreaga putere spre anihilarea acestor principii în poporul rus.

Din 1917, începând cu păcatul întregului popor de încălcare a jurământului de loialitate față de credință, față de țar și față de patrie, dat înaintea crucii și Evangheliei, a început să fie pusă în practică de către atei dezrădăcinarea întregului duh ortodox din guvern și din modul de viață al poporului, care – și unul, și celălalt – se întorseseră de la Dumnezeu. Acest rău a fost pus în practică prin mijloace barbare de persecutare a credinței și a modului ortodox de viațuire; toate categoriile populației au fost victime ale acestui proces, de la țar și ierarhie, până la cei mai simpli credincioși.

Imediat, chiar de la începutul Revoluției, a început o persecutare și o batjocorire a țarului închis și a familiei lui și, aproape simultan, un

asalt împotriva reprezentanților Bisericii: episcopi, păstori și credincioși. Chiar în primul an al Revoluției, Biserica noastră a fost înroșită cu sângele țarului răsturnat de la putere, cu toată familia sa, și cu sângele membrilor familiei țariste care se aflau între granițele Rusiei, precum și al multor credincioși. Mai târziu, lor li s-au adăugat victimele persecuției datorate schismei renovaționiste și mărturisitorii care nu au fost de acord cu niciun compromis față de autoritatea anticreștină, din care făceau parte liderii patriarhiei moscovite de atunci, în încercarea lor de a sluji atât pe Hristos, cât și pe Veliar. S-a format un sobor de milioane de mucenici și mărturisitori. În timpul celor 64 de ani de stăpânire sovietică, zeci de mii de biserici și mănăstiri au fost distruse și milioane de oameni au suferit martiriul, deoarece și-au păstrat credința ortodoxă și nu s-au plecat idolului materialismului.

Plecându-ne în rugăciune înaintea tuturor acestora, Sinodul episcopilor hotărăște că ar trebui să fie alăturați soborului sfinților toți mucenicii și mărturisitorii care au suferit în Rusia necredincioasă: ierarhi, clerici, monahi, monahii și toți ortodocșii care au fost torturați și omorâți pentru credința ortodoxă și pentru principiile Sfintei Rusii.

Numele acestor sfinți sunt atât de numeroase, încât pot fi știute deplin doar de Atotștiutorul Dumnezeu, și Sinodul episcopilor va trebui să suplimenteze lista numelor cu cele ale altor oameni care s-au luptat pentru credința și slava lui Dumnezeu.

Un loc aparte în soborul sfinților noi mucenici este ocupat de către Țarul Mucenic Nicolae al II-lea, ca uns al lui Dumnezeu, purtătorul ideii de stat ortodox, și de familia sa. Prin urmare, o slujbă specială li se va dedica în ziua uciderii lor, ziua de tristețe, 4/17 iulie, împreună cu citirea la Liturghie a unei rugăciuni de dezlegare care fusese mai înainte stabilită a se citi la panahide.

Tuturor acestor sfinți mucenici și mărturisitori trebuie să le aducem laudă, rugându-i stăruitor ca, prin mijlocirea lor la tronul lui Dumnezeu, să dobândească pentru Rusia izbăvirea de necredință și renașterea vieții ortodoxe, și ca prin exemplul lor să îi inspire și pe alți fii ai Bisericii Ruse să intre și ei pe calea luptei pentru credință și evlavie.

Sărbătoarea generală a noilor mucenici și mărturisitori ruși se va celebra în duminica dintre 22 și 28 ianuarie, conform calendarului ortodox (vechi). Pomenirea individuală a mucenicilor și mărturisitorilor se va săvârși în ziua binecuvântatei lor adormiri, atunci când este cunoscută, iar altfel, în ziua sărbătorii generale a sfinților mucenici.

**Președintele Sinodului Episcopilor,
† Mitropolitul Filaret (Vosnejenski),
și membrii Sinodului**

Introducere

La 16/29 iulie 1927, Mitropolitul Serghie de Nijni-Novgorod, atunci locțiitorul scaunului patriarhal al Moscovei, a emis infama lui Declarație despre loialitatea Bisericii Ortodoxe Ruse față de guvernul sovietic și solidaritatea față de „bucuriile” și „tristețile” lui. Acest document a fost publicat în ziarul sovietic oficial *Izvestia* la 6/19 august, în același an, și a fost cauza publică a diviziunii fundamentale care s-a petrecut atunci în Biserica rusă și care durează până în prezent. În cuvintele unui istoric al Bisericii despre această perioadă (el însuși „serghianist”), anul Declarației a fost „un punct de cotitură. Până acum, întreaga viață bisericească continuă sub semnul acestui an” (A. Krasnov-Levitin, *Memoirs*, YMCA Press, 1977, p. 91, în limba rusă).

Această diviziune nu este pur și simplu între două organizații bisericești diferite (deși este și aceasta); mai exact, este o diviziune între două perspective total diferite asupra a ceea ce este Biserica lui Hristos și asupra modului în care ar trebui să acționeze în această lume păcătoasă, în timp ce își conduce fiii la limanul vieții veșnice, fără de păcat, în împărăția cerurilor.

Din perspectiva patriarhiei moscovite de astăzi, căreia numele de „serghianism” i se potrivește cel mai bine, Biserica este văzută, mai întâi de toate, ca o *organizație* a cărei formă exterioară trebuie menținută cu orice preț; neascultarea sau separarea de această organizație este privită ca un act de „schismă” sau chiar de „sectarism”. Apologeții serghianismului – atât în Rusia, cât și în afara ei – subliniază permanent că politica Mitropolitului Serghie „a menținut” ierarhia, organizația bisericească, slujbele Bisericii, posibilitatea primirii Sfintelor Taine, și că aceasta este activitatea principală a Bisericii sau chiar întreaga ei rațiune de a exista. Astfel de apologii, produse ale declinului general al conștiinței bisericești ortodoxe în vremurile noastre, sunt ele însele simptome ale maladiei ecleziale a serghianismului, ale lipsei de contact cu rădăcinile creștinismului ortodox și ale *înlocuirii trăirii și întregii ortodoxii* cu forme exterioare și „canonice”. Această mentalitate este, poate, cauza principală a răspândirii sectelor protestante în Rusia zilelor noastre: *simpla aparență a întâietății chestiunilor duhovnicești (chiar dacă golite de adevărul conținut creștin) este suficientă pentru a copleși simplul atașament față de formele exterioare printre multe milioane de ruși care sunt convinși că biserica serghianistă (pentru că este singura vizibilă) este ortodoxie*.

Cealaltă perspectivă, cea a Bisericii Ruse din catacombe, cu adevărat ortodoxă, vede ca primă responsabilitate a Bisericii Ortodoxe *credin-*

ccioșia față de Hristos și față de adevăratul duh al ortodoxiei, cu orice preț exterior. Această mentalitate nu disprețuiește deloc formele exterioare; știm că Biserica din catacombe a păstrat sfintele slujbe și ierarhia bisericească până în prezent. Prețul plătit de Biserica din catacombe pentru credincioșia față de adevărata ortodoxie a fost pierderea apropiării de oamenii din popor, mulți neștiind deloc de existența ei, majoritatea neștiind nici unde și nici cum să ia legătura cu membrii ei. Însă această pierdere are drept contrapondere o autoritate duhovnicească și morală care nu poate fi apreciată de cei care judecă aceste probleme din exterior, dar care va deveni evidentă când libertatea se va întoarce în Rusia.

Mentalitatea Bisericii din catacombe în URSS este cel mai bine descrisă de propriii săi membri. Iată cum descrie I.M. Andreev, un participant activ la evenimentele bisericești din 1927 și de mai târziu, formarea Bisericii din catacombe în acei ani.

„Conform mărturiei prietenului apropiat al Patriarhului Tihon, profesorul și doctorul în medicină M.A. Zizilenko (fostul medic șef al închisorii Taganka din Moscova), patriarhul, nu mult înainte de moartea sa, devenind convins, cu mare teamă, de faptul că granița cererilor «politice» ale regimului sovietic va merge dincolo de granițele credincioșiei față de Biserică și față de Hristos, a exprimat ideea că, probabil, singura modalitate pentru Biserica Ortodoxă Rusă de a-și păstra credincioșia față de Hristos ar fi, în viitorul apropiat, să *intre* în catacombe. Prin urmare, Patriarhul Tihon l-a binecuvântat pe profesorul Zizilenko să accepte tunderea în taină și apoi, în viitorul apropiat, în cazul în care ierarhii conducători ai Bisericii Îl vor trăda pe Hristos și vor preda regimului sovietic libertatea Bisericii, să devină episcop în secret.

În 1927, când Mitropolitul Serghie a emis Declarația sa, după care s-a petrecut schisma bisericească, profesorul Zizilenko a împlinit voia Patriarhului Tihon și a devenit primul episcop secret, Maxim de Serpuhov.

După schisma din 1927, cei care l-au urmat pe Mitropolitul Serghie, acceptând Declarația sa, au început să fie numiți «serghianiști», în timp ce aceia care au rămas credincioși Bisericii Ortodoxe, care nu au acceptat declarația și s-au separat de Mitropolitul Serghie, au început să fie numiți «iozefiți» (după Mitropolitul Iosif al Petrogradului). Acest din urmă nume, dat de către serghianiști, nu definea poziția celor care protestau, nici în esență și nici formal. În afară de Mitropolitul Iosif, și alți ierarhi de seamă, împreună cu credincioșii lor, s-au despărțit de comuniunea cu Mitropolitul Serghie. Autoritatea religios-morală a celor care au protestat și s-au separat era atât de mare și virtutea lor era atât de evidentă, încât, pentru viitorul istoric al Bisericii, nu poate fi nicio îndoială cu privire la corectitudinea opoziției Mitropolitului Serghie. Aceștia din urmă ar

putea fi numiți mai corect credincioși «tihoniți». Iar activitățile Mitropolitului Serghie și ale celor dimpreună cu dânsul trebuie caracterizate ca o *schismă neo-renovaționistă*.

Toți cei care au protestat împotriva Declarației Mitropolitului Serghie au fost arestați de către regimul sovietic ca fiind «contrarevoluționari»; ei au fost împușcați sau au fost trimiși în lagăre ori în exil. La interogatorii, cei care interogau, cu sarcasm și cu malițiozitate, dovedeau «canonicitatea strictă» a Mitropolitului Serghie și a Declarației sale, care «nu a alterat nici canoanele și nici dogmele». Execuțiile în masă, persecuțiile și torturile la care au fost supuși credincioșii Bisericii lui Hristos rămân dincolo de orice închipuire.

Pentru Biserica Ortodoxă adevărată nu mai rămânea nicio alternativă decât *intrarea în catacombe*.

Părintele duhovnicesc care a dat naștere ideii de Biserică în catacombe a fost Patriarhul Tihon. În primii ani ai existenței sale, Biserica din catacombe nu avea nici organizare și nici administrație, era dispersată fizic și geografic, și era unită numai prin numele Mitropolitului Petru. Primul episcop din catacombe, Maxim, a fost arestat în 1928 și a fost trimis în lagărul de concentrare de la Solovki; în 1930, el a fost trimis din lagăr la Moscova și a fost împușcat.

Începând din 1928, în lagărele de concentrare de la Solovki și Svir, la «Belbaltlag», și în multe alte lagăre din Siberia, au început să se facă multe hirotonii secrete. (În lagărul de la Solovki, unde eram eu, se făceau de către episcopii Maxim, Victor, Ilarion și Nectarie.)

După moartea Mitropoliților Petru și Chiril (amândoi morți în exil, în 1936), conducătorul administrativ și duhovnicesc al Bisericii din catacombe – care până atunci dobândise un anumit grad de organizare – a devenit Mitropolitul Iosif (chiar dacă se afla în exil).

La sfârșitul lui 1938, din cauza faptului că s-a ocupat de conducerea și îndrumarea Bisericii secrete din catacombe, Mitropolitul Iosif a fost executat.

După moartea lui, Biserica din catacombe a început cu și mai mare strictețe să-și păzească secretele, în special numele și locațiile conducătorilor ei duhovnicești.

Nu voi spune vrăjmașilor Tăi taina Ta – cu acest motto au apărut, din când în când, scurte informații despre viața acestei Biserici secrete” (I.M. Andreev, *Brief Review of the History of the Russian Church from the Revolution to our Days*, Jordanville, 1951, pp. 70-72).

Există o mulțime de materiale documentare privitoare la această primă perioadă din istoria Bisericii din catacombe, atât în epistolele episcopilor și ale altora care s-au separat de Mitropolitul Serghie, cât și în memoriile și relatările unor membri individuali ai Bisericii din catacombe, care au scăpat din Uniunea Sovietică în timpul celui de-al Doilea

Război Mondial. Multe din aceste documente sunt conținute în cele două volume ale cărții *Noii martiri ai Rusiei*, alcătuită de către protopopul Mihail Polski (Jordanville, 1949 și 1957); cele mai importante dintre acestea și o parte din alte surse sunt prezentate în părțile a II-a și a III-a ale acestei cărți, multe dintre ele pentru prima oară în limba engleză.

În perioada de dinaintea celui de-al Doilea Război Mondial, persecutarea creștinilor în Uniunea Sovietică a atins punctul cel mai dramatic, când chiar și organizația bisericească „serghianistă” a ajuns la lichidare și de Biserica din catacombe nu se mai auzea nimic. Doar puțini dintre cei mai de seamă colaboratori ai sovieticilor, cum ar fi însuși Mitropolitul Serghie, au scăpat de închisoare sau de exil, fapt care, treizeci de ani mai târziu, a dus la acuzația lui Boris Talantov cum că „Mitropolitul Serghie, prin adaptarea și minciunile sale, nu a salvat pe nimeni și nimic, cu excepția propriei sale persoane”.

Când Stalin, pentru a profita de sentimentele patriotice și religioase ale poporului rus în războiul împotriva germanilor, a deschis o parte dintre bisericile închise și a permis alegerea unui „patriarh”, în 1943, a început o nouă perioadă în relația Biserică-Stat, moment în care patriarhia moscovită a devenit în fapt „Biserica de stat” a guvernului sovietic, răspândind propaganda comunistă în toată lumea în numele religiei și negând categoric existența vreunei persecuții religioase în Uniunea Sovietică. Simpla existență a Bisericii Ortodoxe din catacombe, opuse acestei politici, bineînțeles, putea să aibă un efect dezastruos, în special dacă devenea larg cunoscută în străinătate. Toate grupurile Bisericii din catacombe erau dezrădăcinate fără milă de către autoritățile sovietice atunci când erau descoperite, iar membrii ei erau condamnați la lungi perioade de detenție. Majoritatea informațiilor, puține de altfel, pe care le avem din această perioadă a istoriei Bisericii din catacombe din Rusia provin din presa sovietică; dar nici până astăzi nu se cunoaște aproape nimic despre organizarea și conducerea Bisericii din catacombe în această perioadă.

Sub Hrușciiov, în 1959, a început o nouă și intensă persecuție a religiei de către conducerea URSS, inaugurând cea mai recentă perioadă a istoriei Bisericii ruse, o perioadă în care însăși organizarea bisericească serghianist-marionetă este folosită pentru lichidarea ortodoxiei în Rusia, în timp ce peste hotare a continuat propaganda comunistă și incredibilele aserțiuni despre absența oricărei persecuții a religiei în URSS. Majoritatea bisericilor, mănăstirilor și seminarelor serghianiste rămase au fost închise în această perioadă și o persecuție deosebit de feroce a fost purtată împotriva comunităților bisericești „neînregistrate”, cum ar fi Biserica Ortodoxă din catacombe, care este cunoscută autorităților sovietice sub numele de „iozefiți”, „tihoniți” sau „Biserica Ortodoxă adevărată”. Persecuția a fost deosebit de feroce între anii 1959-1964; de la căderea lui Hrușciiov a fost

mai puțin intensă, dar a continuat fără întrerupere, îndeosebi împotriva comunităților „neînregistrate”.

În perioada cea mai recentă, un nou suflu de curaj a pătruns în viața bisericească din Rusia; acesta, unit cu o mult mai mare libertate de comunicare între URSS și lumea liberă, a produs ceea ce, începând cu puținele proteste izolate de la începutul anilor '60, a devenit acum un val de protest și de indignare a credincioșilor din Rusia împotriva persecuțiilor guvernului sovietic și împotriva explicațiilor jalnice ale organizației bisericești oficiale. Scrisoarea deschisă către Patriarhul Alexei a preoților moscoviți Gleb Yakunin și Nicolae Eșliman în 1965, articolele despre „serghianism” ale lui Boris Talantov în 1968, protestele îndreptățite împotriva politicii bisericești duse de patriarhia moscovită ale unor creștini ortodocși, precum arhiepiscopul Ermoghen și Alexandr Soljenițin, și, mai recent, disperatele strigăte de conștiință ale părintelui Dimitrie Dudko și noua istorie bisericească a lui Lev Regelson (care a oferit prima relatare simpatetică despre „iozefiți” din interiorul patriarhiei moscovite) au condus la o veritabilă „criză a serghianismului” în Rusia; factorul principal care acum împiedică o nouă ruptură de patriarhia moscovită la scara mișcării „iozefite” din 1927 pare să fie o anumită frică de fantasma „schisme” și a „sectarismului”, unite cu o ignoranță larg răspândită despre starea actuală și mentalitatea Bisericii din catacombe din ziua de astăzi. Cele mai izbitoare mărturii cu privire la înțelesul „serghianismului” din cadrul patriarhiei moscovite de astăzi sunt incluse în partea a IV-a a cărții.

În sfârșit, ultimii câțiva ani, începând cu moartea Patriarhului Alexei în 1971, au generat o anumită reapariție a Bisericii din catacombe în Rusia. În special cele două „documente despre catacombe” din 1971 ne-au oferit prima perspectivă reală în patruzeci de ani despre mentalitatea Bisericii din catacombe din zilele noastre, care pare să fie destul de sobră și deloc „sectară” sau „fanatică” (o impresie care este întărită de epistola din 1962, de curând publicată, a cărei existență a fost cunoscută până acum doar de câteva persoane din Uniunea Sovietică); mărturia lui A. Krasnov-Levitin, după ce a fost exilat din Uniunea Sovietică în 1974, ne-a oferit prima informație reală din 1938 cu privire la *episcopatul și la ierarhul conducător* al Bisericii din catacombe; iar informațiile din presa sovietică din 1976 privind procesul arhimandritului Ghenadie constituie cea mai izbitoare dovadă anterioară celui de-al Doilea Război Mondial despre activitatea reală a Bisericii din catacombe și despre uimitorul ei scop. Aceste documente sunt conținute în partea a V-a a cărții.

Această carte nu ar trebui privită ca o simplă „apologie” a Bisericii din catacombe; am încercat să fim ceva mai „obiectivi” decât atât. De fapt, momentul istoric actual, chiar după a 50-a aniversare a Declarației care a divizat ortodoxia Rusiei în secolul al XX-lea, ne oferă o incomparabilă oportunitate a unei perspective „obiective” asupra vieții bisericești

din cea de-a doua jumătate a secolului trecut, nouă, celor care aparținem singurei părți libere și necompromise a Bisericii Ruse. Sufletul Rusiei vorbește astăzi mai clar decât oricând de la începutul serghianismului; dar durerea și dificultatea de a vorbi fac aproape imposibilă pentru cei din Uniunea Sovietică înțelegerea pe deplin a mesajului.

În special, cei din patriarhia moscovită se găsesc încă închiși într-un „cerc vrăjit” de idei moștenite despre organizarea Bisericii, care probabil nu va fi spart până când nu vor conștientiza în cele din urmă că Biserica rusă din catacombe nu este în primul rând „o organizație bisericească” rivală care cere o schimbare a credinței episcopale, ci este, mai înainte de toate, purtătoarea stindardului credincioșiei față de Hristos, fapt care inspiră o altă atitudine față de Biserică și față de organizarea ei decât cea care predomină acum în mare parte în lumea ortodoxă. Această conștientizare probabil nu va apărea înainte de căderea regimului ateist; dar când se va întâmpla aceasta, de organizarea bisericească serghianistă și de întreaga ei rațiune de a fi se va alege praful. În această lumină, cu siguranță nu este o exagerare a spune că viitorul Rusiei, dacă este să fie ortodox, aparține Bisericii din catacombe.

În anexa care conține sursele pentru istoria Bisericii din catacombe s-a încercat intenționat să se arate „înclinația” autorilor, fie ei „serghianiști” sau „iozefiți”. Desigur că au fost exagerări de ambele părți. Pentru viitorul istoric al Bisericii Ruse, într-adevăr nu va exista nicio îndoială (de fapt, istoria bisericească a lui Lev Regelson dovedește deja acest lucru) că iozefiții au fost corecți și că serghianiștii au fost în fatală eroare. Dar semnificația Bisericii din catacombe nu constă în „corectitudinea” ei, ci în păstrarea *adevăratului duh al ortodoxiei*, duhul libertății în Hristos.

Serghianismul nu a fost pur și simplu greșit prin alegerea politicii bisericești, a fost ceva mult mai rău: a fost o trădare a lui Hristos bazată pe învoirea cu duhul acestei lumi. Este rezultatul inevitabil atunci când politica bisericească se conduce după logica lumească și nu după înțelepciunea lui Hristos.

I.M. Andreev

I.M. Andreev

O CONVERTIRE ADEVĂRATĂ LA ORTODOXIE ÎN INTELECTUALITATEA RUSĂ

La începutul secolului al XX-lea, clasa intelectuală rusă – intelectualitatea – se depărtase de rădăcinile creștin-ortodoxe ale vieții ruse. Începuturile promițătoare de la jumătatea secolului al XIX-lea ale unei filosofii autentic ortodoxe, capabile să întâmpine provocarea ideilor occidentale (Kireievski, Homiakov), aveau puțini aderenți. Cu câteva excepții (cum este Constantin Leontiev), intelectualitatea rusă din a doua jumătate a secolului al XIX-lea s-a îndepărtat mult de Biserica Ortodoxă, apropiindu-se ca niciodată de ideile revoluționare occidentale și sfârșind în materialism și marxism.

Reacția naturală împotriva materialismului la sfârșitul secolului al XIX-lea nu a luat o formă ortodoxă. Filosofia religioasă puternică a lui Vladimir Soloviev i-a influențat pe mulți să revină la un fel de religie, dar la o religie „liberă”, nu la ortodoxia tradiției bizantine sau rusești. Ca rezultat, „renașterea” religioasă rusă de la începutul secolului al XX-lea era străină de ortodoxie; era un curent de „liberă cugetare” religioasă care pregătea terenul pentru „renovaționism” în Rusia și pentru „liberalism” religios și erezie evidentă în Diaspora.

În multe minți rămâne impresia că intelectualitatea rusă, chiar și atunci când este religioasă, este în esență liber cugetătoare, modernistă, renovaționistă, chiar și atunci când membrii ei se regăsesc în rândurile clerului ortodox, în timp ce aceia care li se opun reprezintă doar „cercurile bisericești strâmte” care nu au „creativitate”, ci păstrează pur și simplu tradiția bisericească a trecutului, fără niciun răspuns la „problemele timpului”.

O astfel de viziune supra-simplificată nu arată integritatea adevăraților purtători ai tradiției, care transmit filosofia patristică ortodoxă a vieții fără marea criză, „conversiunile” și fanfara intelectualității, și îndeplinesc într-adevăr o sarcină dificilă și creativă în trăirea și transmiterea tradiției, în ciuda tuturor atacurilor lumii moderne; nici nu acordă suficientă atenție acelor membri ai intelectualității a căror convertire de la materialism și de la ideile occidentale este completă și nu parțială și care, prin urmare, se alătură păstrătorilor tradiției și încetează de a fi o parte a intelectualității rebele.

Acești din urmă „converșiți” sunt în mod invariabil și îndeosebi renegați de către intelectualitatea liberală, iar opiniile lor sunt văzute ca nemeritând respect. Dar experiența lor de creștere filosofică și duhovni-

cească este de mare valoare, atât pentru tinerii ruși cât și pentru converțiții occidentali, a căror experiență în vremurile noastre (atât de ostile tradiției) este mult mai apropiată de a lor decât de a celor care nu s-au revoltat niciodată. Un astfel de convertit, un exemplu care produce entuziasm în vremurile noastre, a fost I.M. Andreev, a cărui convertire și creștere duhovnicească poate fi urmărită în cea mai mare parte în fragmentele din propriile sale scrieri.

Ivan Mihailovici Andreevski (Andreev fiind pseudonimul său literar) s-a născut la 14 martie 1894, din părinți înstăriți, în Petersburg și a urmat școala secundară în acest oraș. A avut cel puțin o soră (poetesa Maria Șakapskaia) și un frate. Bineînțeles că a fost crescut în credința ortodoxă (chiar s-a întâlnit de două ori cu Sfântul Ioan de Kronstadt), dar spre sfârșitul adolescenței a intrat într-o perioadă de „revoltă”. Concepția sa despre viață la sfârșitul școlii secundare poate fi văzută în următoarea relatare a cuiva care îl cunoștea atunci, Nicolae Sergheev (scrisoare personală din 7 februarie 1977):

„Ivan Mihailovici a venit în clasa a VI-a la Gimnaziul Viedenski, în 1911-1912; unde fusese înainte de aceasta, nu știu. El stătea la o distanță de două scaune de mine; era un băiat serios, nu glumea niciodată, era un elev destul de bun... Eu cântam în corul bisericii, dar nu l-am văzut niciodată pe I. M. în biserică. În clasa a VII-a, cred că în noiembrie 1912, am fost cu toții uimiți când am aflat din ziar că se descoperise un grup revoluționar (în școala noastră și în Gimnaziul Wideman) – I. M. și un elev dintr-o clasă mai mare, în a cărei cameră fuseseră găsite o mașină de litografiere și proclamații (cel din urmă s-a sinucis). Nu l-am mai văzut pe I. M. la gimnaziu după aceea. Nu pot să scriu decât ceea ce se spunea: a fost un proces; membrii grupului au fost luați sub protecția milionarului Shacht și au fost trimiși la studii în Elveția.”

Prin urmare, începutul căii intelectuale și spirituale a lui Andreev este clar: nu frecventa biserica, era un tânăr cu vederi revoluționare, așa cum se obișnuia în Rusia la începutul secolului al XX-lea.

Se pare că a terminat școala secundară în Elveția, și auzim despre el după aceea la Paris. „În 1914 eram tânăr student la secția de filosofie de la Sorbona și aveam dreptul de a asista la cursuri la College-de-France. Apoi i-am ascultat pe Lalande și Bergson.” El a asistat și la cursurile lui Émile Durkheim, Lévy Bruhl și la ale altor filosofi și oameni de știință renumiți și și-a terminat studiile la secția de filosofie de la Sorbona. Cel mai mult era sub influența lui Bergson: „Bergson conferența cu inspirație, improviza, gândea cu voce tare, crea la catedră, și conducea mințile tinerei generații, în special ale rușilor. Eu eram printre cei din urmă” („The Path of Prof. S.A. Askoldov”, în *Orthodox Way*, 1955, Jordanville, p. 55; toate sursele traduse din rusă).

Aici, din nou, nu este dificil de înțeles cursul creșterii intelectuale a lui Andreev. Tânărul „revoluționar”, lărgindu-și orizontul datorită expunerii la unele dintre principalele minți științifice și filosofice din Europa, a făcut același salt de la „marxism la idealism” care a fost făcut atunci de Bulgakov, Berdiaev și de alți membri celebri ai intelectualității ruse. Filosofia lui Bergson a fost o reacție împotriva materialismului și ateismului secolului al XIX-lea, care se străduia să obțină o realitate superioară prin intermediul „intuiției”, făcând uz de filosofia științifică la modă atunci pentru a crea o nouă filosofie de „evoluție creatoare”, în care lumea este văzută ca o realitate care se schimbă constant, care este constant creată și care se luptă constant pentru ceva dincolo de ea însăși. „Dumnezeu” Însuși, conform lui Bergson, este în continuă mișcare și schimbare, iar „lumile” pe care le creează sunt într-un continuu proces de „evoluție”, ființele inferioare fiind transformate în ființe superioare, virtual fără nicio limită de creștere a acestui proces ireversibil: „Există un centru din care lumile sunt lansate ca niște rachete din dispozitivul lor de lansare... Dumnezeu, astfel definit, nu are nimic din pre-existent; el este neîncetată viață, acțiune, libertate... Toate ființele sunt împreună și toate cedează în fața aceluiași teribil impuls. Animalul este dependent de plantă, omul trece peste animalitate și peste întreaga umanitate, în spațiu și în timp, este o singură armată imensă care galopează pe lângă și înaintea și în spatele fiecăruia dintre noi cu o încărcătură copleșitoare, în stare să doboare orice rezistență și să înlăture cele mai formidabile obstacole, poate chiar și moartea” (Bergson, *Creative Evolution*). O astfel de filosofie trebuie să fi fost într-adevăr ispititoare pentru un „filosof” de 20 de ani, de curând trezit din insuficiența unei filosofii materialiste și de absoluta stupiditate a ateismului, dar încă nepregătit pentru a vedea vreo altă cale de ieșire din criza filosofiei moderne europene, afară de un vag iraționalism romantic. Filosofia lui Bergson nu a lăsat o urmă adâncă asupra concepției mature despre lume a lui Andreev; a fost, mai degrabă, o etapă importantă în asimilarea a ceea ce era mai bun din „înțelepciunea” modernă, care l-a ajutat mai târziu să fie un apologet strălucit pentru înțelepciunea mai înaltă a ortodoxiei. Contemporanul său mai în vârstă, Berdiaev, nu a părăsit niciodată această etapă imatură a „idealismului romantic”; dar Andreev a avansat, pas cu pas, pe o cale care avea să-l ducă spre adevărata ortodoxie.

Bergson a fost cel care i-a recomandat lui Andreev un filosof mai matur decât el însuși. În înseși cuvintele lui Andreev: „Odată, după unul din cursurile sale inspirate, strălucitor ca formă, Bergson i-a întrebat pe cei care îl înconjurau pe coridor: cine, în opinia lor, era cel mai remarcabil gânditor din lume în acel moment? Văzând perplexitatea ascultătorilor săi, el a spus clar și distinct: «Este un modest filosof rus, pe nume Askoldov ». Era extrem de măgulitor pentru mine, un student rus, să

aud o astfel de opinie despre un filosof rus; dar, spre rușinea mea, a trebuit să recunosc că atunci am auzit numele lui Askoldov pentru prima oară și nu știam absolut nimic despre el” (Ibidem, p. 55). Câțiva ani mai târziu, avea să-l întâlnească pe acest remarcabil și puțin cunoscut filosof rus și să devină discipolul său.

Andreev s-a întors în Rusia după izbucnirea Revoluției, deja mult schimbat față de cum era atunci când plecase. Nu mai era sub vraja ideilor revoluționare și nu a luat parte la Revoluția care se învoldura în jurul lui. El a început studii aprofundate de medicină și psihiatrie la Institutul Behterev din Petrograd, iar aceste studii l-au ajutat și la dezvoltarea sa intelectuală și filosofică. Mai târziu avea să spună: „Am ajuns la Dumnezeu prin știință”, și această afirmație arată clar calea vieții sale spirituale: printr-o arzătoare iubire de adevăr (ca fiind opusă opiniilor și prejudecăților care adesea uzurpă numele de știință), a ajuns în cele din urmă la Adevărul însuși.

În primii ani ai regimului sovietic, el studia, de asemenea, și literatura la Universitatea din Petersburg; într-adevăr, interesul său pentru psihiatrie fusese inițial trezit de adâncimile sufletului omenesc pe care le găsisse revelate în romanele lui Dostoievski. Și în literatură căuta în primul rând adevărul.

Vigoarea intelectuală și profunzimea anilor de studenție ai lui Andreev sunt cu adevărat uimitoare. Fiind evident un om de geniu, el a primit în trei ani trei doctorate: în medicină, în literatură și în filosofie; câțiva ani mai târziu avea să adauge un al patrulea: în teologie.

Din punct de vedere filosofic, Andreev a ajuns în această perioadă sub influența lui N. Losski, unul dintre cei mai renumiți filosofi ruși ai timpului, un „idealist” și un „intuiționist” (dar destul de „liberal” în ortodoxia lui), care l-a adus pe Andreev un pic mai aproape de rădăcinile ortodoxe. Dar cel mai important eveniment din viața lui intelectuală a fost întâlnirea, la Universitatea din Petersburg, în 1919, cu S.A. Askoldov, filosoful rus care îi fusese indicat la Paris de către Bergson.

Natura influenței lui Askoldov asupra lui Andreev nu poate fi înțeleasă de către jalnica lume academică de astăzi, care este orientată către predarea unor cunoștințe și a unor opinii „fragmentate”, iar nu spre o concepție holistică asupra lumii. „Pentru prima oară după Bergson”, scrie Andreev, „am experimentat o teamă duhovnicească la contactul cu un om de geniu. Am simțit că am găsit, în sfârșit, un adevărat învățător” (Ibidem, p. 56). „Am învățat de la el adevărata filosofare” (*Outlines of the History of Russian Literature*, p. 305). Askoldov l-a învățat multe despre filosofie și i-a făcut cunoștință cu prietenii săi filosofi, printre care părintele Pavel Florenski și părintele Teodor Andreev; dar, mai important, Andreev a preluat de la învățătorul său o întreagă atitudine a minții și a sufletului, care era exact ceea ce avea nevoie el pentru viitoa-

rea lui creștere intelectuală și duhovnicească. „Tot ceea ce am ajuns să cunosc din ceea ce a scris Askoldov a produs asupra mea o impresie extraordinară de puternică, deoarece răspundea direct și clar la cele mai profunde întrebări ale sufletului meu” (*Orthodox Way*, 1950, p. 57).

Askoldov avea o permanentă „voință pentru dreptate și adevăr... Necinstea intelectuală trezea în el o explozie de nemulțumire” (Ibidem, p. 62). Andreev însuși a moștenit de la învățătorul său această dreptate intelectuală, care nu putea să tolereze nici cea mai mică necinste sau falsitate, fie în filosofie, fie în viața bisericească.

De la Askoldov, Andreev a învățat, de asemenea, despre legătura organică, adesea complexă, dintre bine și rău și despre necesitatea de a alege în viața reală „binele principal”, chiar dacă este legat de un „rău secundar”. De exemplu, ordinea politică și socială a Rusiei imperiale a fost un bine principal (deoarece era întemeiată pe Dumnezeu și pe ortodoxie) legat de rele secundare (defectele morale ale unora dintre reprezentanții ei, nedreptăți sociale etc.), în timp ce Revoluția, chiar și în ceea ce avea ea mai bun, oferea un bine secundar (corectarea nedreptăților) legat de un rău principal (eliminarea ordinii rânduite de Dumnezeu, instalarea ateismului). Din perspectiva lui Andreev, aceasta este, de asemenea, cheia de înțelegere a lui Antihrist, care va părea „bun” celor care au pierdut ierarhia valorică creștină și nu văd războiul împotriva lui Hristos și a Bisericii Sale ascuns sub masca „umanitarismului”.

Askoldov i-a arătat lui Andreev cum poate omul modern să creadă în minuni și în nemurirea sufletului, și i-a dat „cheia unei adevărate înțelegeri a evenimentelor contemporane din lume: recunoașterea vremurilor noastre ca fiind apocaliptice” (Ibidem, p. 64). Când i se amintea despre greșelile acelor gânditori creștini din trecut care au crezut că vremurile lor erau și ele apocaliptice, „Askoldov răspundea de obicei că nu greșiseră atunci; și dădea un exemplu: se întâmplă ca oamenii să fie aproape de moarte, și acest lucru este știut și simțit de ei, precum și de medicii care îi tratează și de rudele lor apropiate. Dar, atunci când un astfel de om își revine, nu se poate spune că nu a fost la un pas de moarte; el a fost la un pas de moarte, și cei care sunt sensibili la chestiuni religioase au simțit acest lucru, și nu a fost nicio greșală în aceasta. La fel și acum: lumea este «la un pas de moarte»” (Ibidem, p. 64).

Askoldov l-a influențat mai departe pe Andreev în cele religioase prin „perspectiva sa religioasă asupra sufletului, prin setea de puritate și prin darul lacrimilor de pocăință” (*Orthodox Way*, 1950, p. 61). Odată, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, când cei doi erau împreună într-o casuță de lemn și nu aveau unde să fugă în timpul unui groaznic bombardament, Andreev a fost uimit când Askoldov, în absența unui preot, i-a cerut voie să-și mărturisească păcatele în fața sa în clipa mor-

ții. „Nu voi uita niciodată această mărturisire: o căință mai sinceră ar fi greu de imaginat” (loc. cit.).

Într-un cuvânt, Askoldov l-a adus pe Andreev, prin influența sa intelectuală, morală și religioasă, la pragul unei adevărate conștiințe creștin ortodoxe. Dar, curând, discipolul avea să-l depășească pe învățător. Askoldov, deși era de religie ortodoxă, avea câteva opinii eretice, și Andreev a început să discute cu dânsul despre ele, încercând să-l convingă pe învățătorul său să devină deplin ortodox și să nu mai persiste în opiniile sale greșite. Profunda iubire și prietenie a acestor doi oameni, care aveau să împărtășească împreună ani de viață sovietică, de exil și de război, a produs cel mai remarcabil rod pe patul de moarte al lui Askoldov, în Germania, în 1945, de unde i-a scris lui Andreev că se hotărâse în sfârșit să-și ardă lucrarea sa *Despre reîncarnare*, împăcându-se deplin cu tot ceea ce era bisericesc, în mare măsură sub influența lui Andreev (Ibidem, p. 60).

Askoldov a fost cel care i-a făcut cunoscute lui Andreev primele influențe bisericești în viața sa intelectuală și duhovnicească, prin intermediul profesorului (mai târziu, preotul) Teodor K. Andreev, al cărui nume avea să-l preia datorită marelui respect pentru el. Andreev scrie astfel despre prima sa impresie despre acest strălucit tânăr profesor: „În 1921-1922, profesorul T.K. Andreev ținea uneori cursuri sau, mai adesea, dezbateri. Deosebit de uimitor a fost discursul său la «Sala oamenilor de știință», în discuția de după cursul profesorului N.O. Losski, în 1921, *Despre natura diabolicului*, când tânărul profesor, cu profundă simțire și bogată erudiție, l-a criticat pe renumitul filosof Losski, citind ca un fel de contra-lectură pe tema *Originii răului* (Pr. M. Polski, *Noii martiri ai Rusiei*, Jordanville, 1957, vol. II, p. 134). Aceasta a fost probabil prima ciocnire la care Andreev a fost martor în anii de maturitate, dintre înțelepciunea lumii acesteia, pe care o urmăsea până atunci, și înțelepciunea Bisericii, care acum începea să-i cucerească mintea și sufletul.

Mai târziu, în 1924, după ce a lucrat pentru scurt timp ca medic la Spitalul Militar din Nikolaevski, ca profesor la Universitatea din Petersburg și ca profesor de literatură la un liceu din Petrograd, Andreev a locuit într-un sanatoriu lângă Țarskoie Selo (împărțind aceeași cameră cu Askoldov), unde mulți dintre locuitori erau fii duhovnicești ai părintelui Teodor Andreev, care fusese hirotonit de curând. Aici se purtau adesea discuții filosofice și religioase, și părintele Teodor însuși (și Andreev după dânsul) își desăvârșea în mod evident partea strict ortodoxă a filosofiei sale, găsindu-l pe fostul său profesor și prieten, părintele Pavel Florenski, mai degrabă ne-ortodox și chiar într-o stare subtilă de înșelare duhovnicească. Părintele Teodor predă teologia dogmatică și liturgica la „Cursurile pastorale” care fuseseră înființate în Petrograd de un număr de profesori de teologie ca replică la alte două școli teologice rămase

în oraș, un institut teologic „renovaționist” și unul „liberal”. Andreev a studiat în această „academie teologică” din 1924 până în 1928 și aici și-a primit licența sa teologică din „catacombe”. O altă influență bisericească asupra lui Andreev a fost părintele Serghie Tikhomirov, duhovnicul său și al lui Askoldov, care era un vizitator obișnuit al Mănăstirii Optina și avea legături duhovnicești cu stareții ei. De asemenea, în acești ani, după ce Andreev și Askoldov și-au pierdut calitatea de profesori la Universitate și predau la colegii tehnice și licee, ambii au început să formeze grupuri religios-filosofice cu cei mai buni dintre elevii lor, împărtășindu-le matura lor perspectivă ortodoxă asupra lumii, cărți din bibliotecile lor și entuziasmul lor pentru chestiunile religioase importante. Din aceste grupuri s-a format în 1926 o „Frăție a Sfântului Serafim de Sarov” – un indiciu al direcției în care îi ducea creșterea lor duhovnicească.

Până în 1926, Andreev citise un număr mare de surse patristice ortodoxe, sub a căror influență a ajuns la maturitate intelectuală în ortodoxie, și vizitase câteva mănăstiri ortodoxe, unde a văzut adevărata ortodoxie pusă în practică. „Bergson, Losski, Askoldov: acestea sunt trei etape ale dezvoltării mele filosofice. Filosofice, iar nu religioase. Pentru cea din urmă cale am avut învățători cu totul diferiți: episcopul Teofan Zăvorâtul, episcopul Ignatie Briancianinov, stareții de la Optina și vrednicul de pomenire părinte Ioan de Kronstadt; apoi, Filocalia și, în general, literatura patristică ortodoxă. Cu starețul Nectarie de la Optina am avut o corespondență lungă, iar cu starețul Dositei am avut legături personale. De asemenea, de două ori am avut contact personal cu părintele Ioan de Kronstadt. Fiind învățat de către ei metoda duhovnicească strict ortodoxă (dacă se poate să te exprimi astfel), mi-am fixat-o bine cu ajutorul impresiilor de neuitat ale vizitelor la remarcabilele mănăstiri ruse (Valaam, Solovki, Lavra Pecerska de la Kiev, Sarov, Diveevo, Mănăstirea Optina și altele). Ca rezultat, a devenit clară pentru mine alegerea între ortodoxia conservatoare a părintelui Ioan de Kronstadt și ortodoxia «modernizată» a lui V. Soloviov și a școlii sale. Fără să șovăi, am ales calea dintâi” (*Outlines of the History of Russian Literature*, p. 304).

Venind la adevărata ortodoxie, Andreev a avut parte în cele din urmă, într-un pelerinaj la Mănăstirea Diveevo a Sfântului Serafim, de o experiență pe care a descris-o ca fiind „nașterea lui duhovnicească”. Era obiceiul ca pelerinii la Diveevo să rămână cel puțin 24 de ore în mănăstire și să împlinească rânduiala scrisă de însuși Sfântul Serafim: să meargă de trei ori în jurul „canafcăi” Maicii lui Dumnezeu (cărarea din jurul mănăstirii) spunând o rugăciune specială cu metaniile, rugându-se pentru toți cunoscuții și apropiații, și, la sfârșit, să-și pună o dorință sinceră și presantă, a cărei împlinire era garantată neîndoielnic, în funcție de rugăciunea fiecăruia. Andreev descrie astfel experiența lui:

„Când, la sfârșitul celui de-al treilea circuit în jurul «canafcăi», împlinind întreaga rânduială, am vrut să-mi exprim cele mai profunde dorințe, mi s-a întâmplat ceva minunat, bineînțeles prin marea milă a Sfântului Serafim. Am fost dintr-odată cuprins de o bucurie cu totul deosebită, liniștită, călduroasă și încântătoare – o convingere neîndoieinică a întregii mele ființe despre existența lui Dumnezeu și a unei comuniuni de rugăciune cu El, deplin reale. Și mi-a devenit cu totul evident și clar că orice rugăciune pentru orice lucru pământesc ar fi echivalentă cu rugăciunea: «Doamne, depărtează de la mine și lipsește-mă de darul Tău minunat...». Și, din interior, m-am adresat cu înfocare lui Dumnezeu: «Doamne, nu-mi da nimic, ia de la mine toată bogăția pământească, dar nu mă lipsi de bucuria comuniunii cu Tine, sau, dacă este posibil să păstrăm aceasta întotdeauna în viața noastră, atunci dă-mi aducerea aminte a inimii, dă-mi posibilitatea de a păstra până la moarte amintirea acestui moment binecuvântat de vedere a Duhului Tău cel Sfânt!»

A doua zi am plecat la Sarov. Am cinstit moaștele Sfântului Serafim cu mare emoție, cu teamă duhovnicească și cu venerație. Am simțit că fusesem născut duhovnicește ziua anterioară la Diveevo. Totul devenise nou în mine. Mai înainte nu înțelesesem un adevăr atât de simplu: lucrurile duhovnicești sunt mai diferite de cele ale sufletului decât sunt cele din urmă față de lucrurile trupești. Dar acum am înțeles bine aceasta. Înlăuntru, în adâncurile sufletului meu, era liniște, calm, bucurie. Minunile din afară, de la racla Sfântului Serafim, care se petreceau înaintea ochilor mei, nu mă uimeau. Totul părea simplu și natural...

Întreaga mea viață s-a schimbat după pelerinajul la Mănăstirea Sarov. Domnul a luat de la mine, conform rugăciunii mele de la «canafcă», toate bunurile pământești, dar a păstrat în mine pentru totdeauna amintirea aceluia moment în care, în bunătatea Lui fără margini, prin mila Prea Sfintei Maici a lui Dumnezeu și prin rugăciunile Sfântului Serafim, mie, păcătosului, cu desăvârșită nevrednicie, mi s-a dat să experiez în mine însumi adierea liniștită, înveselitoare, blândă și înmiresmată a Duhului celui Sfânt al Domnului” („A Pilgrimage to Sarov and Diveyevo in 1926”, în *Orthodox Way*, 1953, pp. 20-21, 25).

Astfel a ajuns Andreev, după maturitatea sa intelectuală, la maturitatea duhovnicească. El însuși avea să le descrie mai târziu studenților săi acești ani din formarea sa intelectuală și duhovnicească și creșterea sa desăvârșită de la „trup” (știință, medicină) la „suflet” (literatură, filosofie) și la „duh” (teologie, adevărata ortodoxie), folosind această împărțire triplă a personalității umane discutată de Sfântul Serafim, de episcopul Teofan Zăvorâtul și de mulți alți Părinți, pe baza cuvintelor Sfântului Pavel (I Cor. 2: 14-15 etc.). Prin „duh”, bineînțeles, nu se înțelege o componentă separată a naturii umane, așa cum au învățat unii eretici, ci doar partea superioară a sufletului, unde se deschide contactul cu Dum-

nezeu și cu lumea duhovnicească, ca fiind opusă părții inferioare a sufletului, care se ocupă cu îndeletniciri omenești normale – artă și știință, filosofie și cultură. Conștientizarea – experiența personală – acestei distincții critice între suflet și duh avea să dea mai târziu învățăturii sale o adâncime și o precizie pe care puțini filosofi și gânditori o dobândesc.

În 1926, Andreev a ajuns la maturitatea filosofică și duhovnicească; în 1927 a început perioada lui de testare. În acest din urmă an, Mitropolitul Serghie și-a prezentat infama sa Declarație, iar credincioșii ortodocși erau împărțiți în două tabere. Andreev împreună cu majoritatea celor din cercul său de prieteni – Askoldov, părintele Teodor Andreev, părintele Serghie Tikhomirov, chiar și părintele Pavel Florenski – au protestat împotriva Declarației și s-au alăturat opozanților acesteia, opoziție din care s-a format Biserica din catacombe de astăzi. În această alegere importantă, temeinicia și justetea formației duhovnicești a lui Andreev au fost confirmate.

Activitățile lui Andreev, mai întâi de protest împotriva Declarației și apoi suferirea detenției (la Solovki, între 1929-1931) și a exilului pentru opiniile sale religioase, sunt descrise în câteva din articolele sale care sunt redată mai jos. În timpul anilor 1930, a fost un participant activ la mișcarea „iozefită” din catacombe, în timp ce activa ca medic și psihiatru oriunde putea să facă aceasta; este cunoscut faptul că participa la slujbele din catacombă ale părintelui Ismail Rojdestvenski și a fost pentru o perioadă fiul său duhovnicesc. Cu puțin înainte de cel de-al Doilea Război Mondial, el a fost șef de secție la Spitalul Regional de Psihiatrie din Novgorod. Când germanii au avansat, el se găsea în zona ocupată, iar când s-au retras, a plecat în Germania, stabilindu-se în cele din urmă (în 1950) la Mănăstirea Sfânta Treime, lângă Jordanville, New York. Aici s-a alăturat corpului profesoral al Seminarului Sfânta Treime, care în timpul său (anii 1950 și 1960) includea câteva din mințile remarcabile ale Diasporei ruse, care erau într-adevăr un grup de gânditori ortodocși tradiționaliști, fără rivali în întreaga lume ortodoxă pentru adâncimea și rafinamentul gândirii lor în teologie, filosofie și literatură, și pentru holismul și echilibrul perspectivei asupra situației bisericești de la acea dată. (În afară de cei doi rectori teologi, arhiepiscopii Vitalie și Averchie, pot fi enumerați și arhimandritul Constantin, părintele M. Pomazanski, I.M. Konțevici, N. Talberg și alții).

Din nefericire, din cauza lipsei de profunzime și de rafinament a majorității creștinilor ortodocși de astăzi și, de asemenea, datorită absolutei modestii și smerenii a acestor superbe roade ale autenticei tradiții ortodoxe, acești gânditori ortodocși – printre care și Andreev – au fost rareori apreciați la deplina lor valoare, și chiar și cei în mijlocul cărora au trăit și au studiat rareori au realizat comorile pe care le-ar fi putut exploata și bogăția lor de cunoștințe și experiență ortodoxă. Maturitatea

lor duhovnicească și intelectuală, rafinamentul lor clasic, cu arta lor subtilă de a nuanța, precum și holismul perspectivei lor ortodoxe asupra lumii – toate acestea au trecut în mare parte nebagate în seamă de o generație tânără (fie rusă, greacă sau convertită) care prea adesea caută răspunsuri simple la întrebări supra-simplificate, care este atât de ușor scandalizată de mici defecte, încât ratează sensul unei munci de o viață profund ortodoxă, generație a cărei imaturitate duhovnicească și lipsă de cultură intelectuală pur și simplu nu poate urma procesul de gândire al unui gânditor ortodox matur, generație a cărei lipsă de sensibilitate artistică și literară poate duce la o falsă duhovnicie, făcându-i pe unii nesimțitori față de elementele părții inferioare a „sufletului”, care poate uzurpa locul superior al „duhului” dacă cineva nu este antrenat pentru a le distinge, generație a cărei incapacitate de a simți ortodox o face să fie oarbă față de uriașii ortodocși din mijlocul ei. Noi toți suferim de aceea. Deci, cu atât mai mult, trebuie să ne străduim să-i înțelegem pe acești uriași care acum au răposat, lăsându-i pe toți eventualii apărători ai ortodoxiei într-o poziție foarte precară împotriva ispitelor din ce în ce mai subtile ale unei epoci anti-creștine. Fără o lărgire și o aprofundare a perspectivei ortodoxe despre lume, fără a asimila cel puțin o parte din învățătura autentic ortodoxă a marilor oameni care ne-au transmis ortodoxia, cu greu vom supraviețui.

Arhiepiscopul Vitalie de Jordanville l-a prețuit foarte mult pe Andreev ca fiind un gânditor și mărturisitor ortodox; cu numeroase ocazii l-a binecuvântat să-și pună stiharul de predicator și să țină predici în biserica mănăstirii. Elevii săi și-l amintesc ca pe un conferențiar foarte entuziast, elocvent și captivant (la un nivel de Sorbona mai degrabă decât la nivel de seminar), predând subiecte în care credea cu toată inima și față de care era profund devotat. Era absolut intolerant față de un singur lucru: falsul, fie în viața duhovnicească, fie în cea intelectuală.

În America, Andreev a fost un participant activ la viața bisericească, precum și în cercurile de studiu și științifice. Era director al Societății Pirogov (organizație de medici ruși în Statele Unite), unde ținea adesea discursuri pe teme medicale, și participa și susținea cursuri la Societatea Literară Pușkin. În afara Seminarului, cea mai îndrăgită îndeletnicire bisericească a sa era legată de Societatea Sfântul Vladimir, fondată de către arhiepiscopul Vitalie cu scopul de a construi o biserică-memorial a Sfântului Vladimir în Cassville, New Jersey (unde este acum înmormântat), și pentru a le aminti în mod constant rușilor din America despre rădăcinile lor ortodoxe în Sfânta Rusie. Andreev era editorul anuarului *St. Vladimir Calendar*, unde publica propriile sale articole teologice și filosofice și ale multor alora, în apărarea adevăratei ortodoxii și conținând materiale despre originea și istoria Bisericii din catacombe din Rusia. În fiecare an de sărbătoarea Sfântului Vladimir, când rușii din toate

părțile Statelor Unite veneau în pelerinaj la biserica memorial, Andreev susținea discursuri înflăcărâte despre adevărata ortodoxie, despre combaterea lumescului și a ateismului, despre viitoarea reînviere a Rusiei ortodoxe, și despre principiile monarhiei ortodoxe (fără de care găsea viitorul Rusiei de negândit).

I.M. Andreev nu este ușor de clasificat ca gânditor ortodox. Așa cum arată cele patru doctorate ale sale, el era medic și psihiatru calificat, istoric al literaturii, filosof și teolog. Scrierile sale descoperă simultan elemente din toate aceste direcții intelectuale, și acest fapt este ceea ce le dă o calitate și o valoare unică.

Filonul principal al învățăturii sale ortodoxe este apărarea adevăratei ortodoxii. La nivelul cel mai evident („jurisdicțional”), acest lucru înseamnă o apărare a Bisericii cu adevărat ortodoxe a Rusiei (cea din catacombe), de care a aparținut și pentru care a devenit unul dintre principalii apologeți din lumea liberă. Printre „jurisdicțiile” ruse ale Diasporei, el a considerat că doar Biserica Ortodoxă rusă din afara Rusiei are duhul Bisericii din catacombe din Rusia, ceilalți fiind separatiști modernizatori, înrudiți duhovnicește cu patriarhia moscovită, pe care în diferite momente au recunoscut-o ca având autoritate duhovnicească asupra lor. Apărarea Bisericii din catacombe era întotdeauna la un nivel foarte înalt, întotdeauna pe temeuri teologice și duhovnicești, și chiar la înălțimea disputelor polemice, și, după propria sa experiență amară în Uniunea Sovietică, el nu a apelat la extreme care nu erau necesare în condamnarea trădării ortodoxiei făcute de patriarhia moscovită. Chiar și în articolul său comemorativ și provocator, „Are Patriarhia Moscovei har?” (*Orthodox Russia*, 1948, nr. 17, 18, 19), după ce a enumerat motivele pentru care este îndoielnic faptul că Tainele patriarhiei moscovite sunt pline de har, el se dă cu grijă înapoi de la orice afirmație imprudentă cu observația foarte înțeleaptă că „depărtarea unei Biserici de la Dumnezeu și transformarea ei într-o «sinagogă a satanei» este un proces. Dar Biserica sovietică a intrat pe calea care o va duce la această «sinagogă» – despre aceasta nu poate fi nicio îndoială”. Fără a avea îndrăzneala de a face el însuși orice judecată asupra acestei chestiuni, el lasă aceasta unui viitor sinod al întregii Biserici Ortodoxe Ruse. Acest articol, în general, este destul de profund filosofic și teologic, prezentând aceeași idee ca în „documentele de catacombă” din 1971: că autoritatea sovietică nu este o autoritate adevărată care să ceară ascultare, conform Sfântului Pavel (Rom. 13, 1), ci o autoritate nelegitimă anti-creștină. Cu mare pătrundere vorbește despre „puterea mistică” a comunismului, pe care îl vede ca pe un nou fenomen în istoria omenirii, o pregătire directă pentru împărăția lui Antihrist. În alte articole, el supune însuși comunismul unei critici științifice și filosofice implacabile, arătând că, în timp ce a fost

lipsit de putere în dovedirea adevărului ateismului și materialismului, el a dovedit (prin uciderile, torturile, crimele fără număr și prin distrugere) existența răului obiectiv și a întemeietorului lui, diavolul. (A se vedea „On the Character of Scientific-Atheistic Propaganda in Soviet Russia” – „Despre caracterul propagandei științific-ateiste a Rusiei sovietice” –, *Orthodox Way*, 1956; „Christianity and Bolshevism” – „Creștinism și bolșevism” –, *St. Vladimir Calendar*, 1955). Datele generale oferite de el despre istoria Bisericii Ruse de la Revoluție până în prezent (*The History of the Russian Church from the Revolution to the Present Day*, Jordanville, 1952) reprezintă de fapt singura carte de acest fel care examinează istoria „jurisdicțională” a ortodoxiei ruse din secolul al XX-lea din punctul de vedere al credincioșiei față de Hristos și față de tradiția bisericească. Pentru Andreev, conceptul de *ortodoxie adevărată* este în întregime pătruns de experiența noilor catacombe ale secolului nostru: tot ceea ce a scris are o încărcătură de urgență, de seriozitate și de adâncă angajare, care adesea nu este de înțeles pentru cei care nu au trăit în condiții de persecuție, de trădare și de întâlniri bisericești secrete (adesea, literalmente, în catacombe). Învățătura sa constituie o teologie și o filosofie de catacombă pentru ortodocșii creștini de astăzi, departe de exercițiile academice zadarnice ale majorității „teologilor ortodocși” din secolul al XX-lea.

Toate scrierile lui Andreev reflectă instrucția sa filosofică, dar el și-a folosit probabil cel mai bine mintea sa filosofică în articolele despre utilitățile și limitele științei. Oamenii de știință pregătiți sunt arareori capabili să privească suficient de departe din afara specialității lor pentru a plasa știința într-un context filosofic mai larg și mai profund; iar cei care încearcă să evalueze știința din punctul de vedere al teologiei sau al filosofiei academice sunt adesea prea generali și imprecisi în concluziile lor. Andreev, cu toate acestea, fiind atât om de știință pregătit, cât și filosof și teolog, s-a aflat într-o poziție avantajoasă unică pentru a vedea toate cele trei domenii în perspectiva potrivită. Articolul său, „Christian Truth and Scientific Knowledge” – „Adevărul creștin și cunoașterea științifică” – (*Orthodox Way*, 1961), definește remarcabil sferele și metodele acestor două moduri de cunoaștere și evidențiază cum se poate să nu existe niciun conflict între adevărata știință și adevăratul creștinism. „Doar cu o cunoaștere superficială apar false contradicții între credință și cunoaștere, între religie și știință... O educație științifică și filosofică bogată și profundă nu doar că nu împiedică credința în Dumnezeu, ci o face mai ușoară, pentru că întregul arsenal al aptitudinilor autentice ale gândirii științifico-filosofice reprezintă un material apologetic natural pentru credința religioasă. Mai mult decât atât, cunoașterea onestă adesea are o oportunitate metodică de a descoperi coruperile

credinței și superstițiilor periculoase, fie că sunt religioase sau științifico-filosofice” (p. 72).

În cazul lui Andreev, cunoștințele sale științifice și filosofice au fost deosebit de valoroase în apărarea creștinismului ortodox împotriva atacatorilor contemporani. În cartea sa *Teologia apologetică ortodoxă* – (singura lui carte care a fost tradusă în engleză, Jordanville, 1957), el încearcă să ofere „o bază pentru o concepție ortodoxă asupra lumii organic holistice” (p. 5). În această carte, el face uz de date științifice, dar nu supraestimează valoarea lor, realizând că, „în utilizarea datelor științifice, este necesară o precauție deosebită pentru a nu deveni prea absorbit de demonstrația strict științifică, așa cum fac romano-catolicii, ținând minte că toate științele oferă doar o cunoaștere ipotetică temporară, în timp ce obiectul apologeticii este eternul și imuabilul adevăr” (p. 7). El rezistă și în fața ispitei de a accentua prea mult critica perspectivelor anti-creștine „la care sunt expuși apologeții creștini neexperimentați”, văzând faptul că apologetica „nu ar trebui să-și risipească eforturile într-o critică inutilă a erorilor personale, de îngustime de minte”, ci ar trebui să accentueze „imaginea radiant-strălucitoare a adevărului creștin”, prezentat în modul cel mai inteligibil, care să „convingă mult mai mult decât cele mai exacte dovezi logice” (p. 6). Credincioasă acestor principii, cartea are un ton calm și moderat, amplă ca domeniu de acțiune (făcând uz maxim de surse non-ortodoxe atunci când sunt relevante) și destul de precisă în concluzii, chiar și în sferele pe care unii apologeți ortodocși, mai puțin echipați științific, ar prefera să le lase nedeterminate sau confuze. Astfel, de exemplu, el nu evită chestiunea „evoluției” acolo unde se referă la originea omului, și ajunge la concluzii pe baza unor dovezi științifice și patristice, destul de diferite față de credința sa tinerească în evoluționismul lui Bergson: „regnul animal ca strămoș al omenirii există doar în invenția darwiniștilor; el nu există nicăieri în natură și nu a existat niciodată... A nega faptul că omul a existat doar de 8000 de ani este aproape imposibil” (pp. 66-67). Critica sa legată de „uniformitarianism” și ideile sale despre „evoluția legilor naturii” oferă material pentru o investigare patristică mai detaliată a unora dintre cele mai importante întrebări ridicate de teoria evoluției.

Interesant este faptul că *Teologia apologetică ortodoxă* a pătruns Cortina de fier și a fost folosită foarte mult de preotul moscovit Dimitrie Dudko în predicile către comunitatea sa, în 1974 (publicate în engleză sub numele *Our Hope*, Crestwood, N.Y., 1977), dovedindu-și astfel valoarea apologetică în Rusia sovietică de astăzi. În tonul moral imperios al părintelui Dimitrie, în accentul pus pe importanța suferinței și în abilitatea de a ajunge repede la subiectul unei chestiuni intelectuale, el se înrudește cu Andreev; dar îi lipsește precizia în chestiunile bisericești, pe care Andreev a dobândit-o prin experiența sa din catacombe. În ciuda

faptului că părintele Dimitrie citează în cartea sa mai mult din Andreev (pp. 68-72, 95-99) decât din oricare altă sursă și că dă numele lui, titlul și data publicării *Teologiei apologetice ortodoxe*, totuși, traducătorul (care dă informații în note de subsol despre alte eventuale surse citate) nu oferă nicio informație despre cine ar putea fi „I.M. Andreev”. Un comentariu trist dar simptomatic despre vremurile noastre: că una din cele mai profunde minți ruse ale secolului este un nume „necunoscut” erudiților, deoarece el a respins înțelepciunea acestei lumi și a ales calea „conservatorilor”, a veritabilei ortodoxii.

Dintre scrierile teologice ale lui Andreev trebuie citată în special *Teologia morală creștin ortodoxă* (*Orthodox Christian Moral Theology*, Jordanville, 1966), unde exprimă principiile generale ale comportamentului creștin conform învățăturii patristice, cu aderență strictă la ierarhia valorică ortodoxă, conform căreia conduita morală este în întregime dependentă de principiile religioase și nu poate niciodată să fie despărțită de ele pentru a forma o „moralitate autonomă”. El dedică, de asemenea, numeroase articole Prea Sfintei Maici a lui Dumnezeu, punând în contrast cinstirea ortodoxă care i se aduce cu ideile protestante și romano-catolice, descriind „slăvita sărbătoare” dragă lui – Bunavestire.

Poate că cele mai pătrunzătoare scrieri ale lui Andreev sunt cele dedicate literaturii ruse. Cartea sa *Schițe ale istoriei literaturii ruse în secolul al XIX-lea* (*Outlines of the History of Russian Literature in the 19th Century*, Jordanville, 1968) este o colecție de eseuri care sunt realmente unice în critica literară. Sunt scrise cu o dimensiune și cu o profunzime teologică, plinătate filosofică a concepției asupra lumii și cu o pătrundere psihologică pe care nu le mai găsim împreună la niciun alt gânditor. Eseul său despre Soloviov din această colecție este o capodoperă care analizează sensibil „experiențele spirituale” ale acestui filosof religios și le prezintă, pe baza scrierilor patristice ortodoxe, ca fiind exemple clasice de *prelest*, înșelare duhovnicească. Fără a-și pierde simpatia pentru Soloviov (în special, în ultimii ani de viață, când acesta a venit mai aproape de ortodoxie), Andreev folosește acest articol pentru a pune în opoziție clară creștinismul „renovaționist” al lui Soloviov și al adepților săi și ortodoxia „conservatoare” a Sfinților Părinți. „Renovaționistii” au atacat în special Biserica rusă a ultimelor două secole, acuzând-o de o stare de „paralizie” (sau, mai recent, de a fi „prizonieră a Occidentului”), de orbire față de mulțimea de sfinți asceți și mărturisitori cărora acea Biserică le-a dat naștere în special în aceste secole. „Nu avem nevoie de nicio «renaștere» a creștinismului, de nicio «conștiință de sine religioasă», deoarece creștinismul ortodox nu a murit niciodată și nu poate să moară vreodată, și nu există nicio conștiință religioasă «nouă» care să ducă la mântuire!” (p. 279).

Eseul despre Dostoievski din aceeași carte este un remarcabil exemplu de critică literară profund creștină. Cu o pătrundere psihologică adâncă, el caută realitatea creșterii lui Dostoievski în creștinism, judecând mesajul său creștin matur în lumina ierarhiei valorice ortodoxe, fără a trece cu vederea minusurile care au fost și ele prezente. Deosebit de uimitor în acest eseu este răspunsul lui Andreev față de preocuparea umanitară a lui Ivan Karamazov cu privire la suferințele copiilor; el citează *Viețile Sfinților ortodocși* care descriu cununile cerești obținute de copii pentru suferințele lor nevinovate.

Alte scrieri ale lui Andreev (de exemplu „On the Orthodox Christian Moral Upbringing of Pre-school Children” – „Despre creșterea în morală creștin-ortodoxă a copiilor preșcolari”, *Orthodox Way*, 1959; despre Sfântul Ioan de Kronstadt, *Orthodox Way*, 1958; despre principiile monarhiei ortodoxe, *Orthodox Way*, 1951; despre mucenicii din familia imperială și despre nevoia poporului rus de a se căi pentru regicidul lor și pentru apostazie, *St. Vladimir Calendar*, 1972) l-au arătat a fi un convertit meticulos la ortodoxia „conservatoare” adevărată, fără acele multe „rezerve” prin care numeroși convertiți – atât noi, cât și vechi – și-au arătat neputința de a înțelege plenitudinea perspectivei ortodoxe asupra lumii.

În toate aceste scrieri, precum și în viața sa, Andreev a fost un om cu inimă mare. A suferit groaznic din cauza conștiinței bisericești și morale scăzute din vremurile noastre, atât în Uniunea Sovietică, cât și în lumea liberă. Este foarte probabil că anii săi de creativitate ar fi fost mult mai rodnici dacă nu ar fi fost tras în jos de sentimentul că sunt prea puțini cei cărora le pasă de Dumnezeu, de ortodoxie, de aproapele lor. Un articol în mod special (tipărit ca anexă la *Teologia sa morală*) ne descoperă preocuparea sa profund creștină, ceva ce acum pare să dispară cu desăvârșire de pe fața pământului.

Acest articol, intitulat simplu „Plângeți!” – „Weep!” – și dedicat comemorării lui Dostoievski (care mai mult decât oricare altă figură din literatura rusă a descris suferința omenească și sensul ei), relatează simplu despre una din recile și „absurdele” crime ale unui mare oraș american. O mamă în vârstă de 29 de ani din New York, într-o criză de furie, își omoară în bătaie fiul de două luni, lăsându-l inimaginabil de deformat; și nu-și exprimă niciun fel de regret față de crimă. Andreev descrie rănilor suferite de băiețel, cu detalii clinice înfiorătoare, și apoi se oprește, știind că mulți cititori vor protesta împotriva unor astfel de detalii „inutile”. „Oamenii au devenit surzi față de suferințe. Ei fie că nu aud, fie nu vor să audă despre ceea ce se petrece, nu într-un coșmar, ci în realitate.” El face apel la conștiința ortodoxă a cititorilor săi. „Toți pentru unul și unul pentru toți suntem vinovați: aceasta este esența eticii sociale a creștinismului... Toți suntem vinovați, pentru că toți suntem păcătoși;

facem rele, contribuim cu răul nostru la «magazia universală a răului». Și acest rău se acumulează într-o imensă energie universală a răului și își caută întruparea în vasele trupurilor lipsite de har, și, atunci când le găsește, se întrupează în ele, și ele fac mari fapte rele... Să ne gândim fiecare la noi înșine... Ce făceai în acea seară când această faptă rea, de necrezut, dar reală, a fost făcută? Poate că a fost păcatul tău, fapta ta imorală, maliția ta, care s-a dovedit a fi ultima mică picătură care a făcut ca vasul răutății să dea pe dinafară. Acesta este modul în care trebuie să reflectăm, dacă suntem creștini...

Plângeți, frați și surori! Nu vă fie rușine de aceste lacrimi! Plângeți!... Lăsați ca aceste lacrimi să-i trezească și pe mulți dintre cei indiferenți... Nu vă fie rușine să plângeți cu lacrimi de supărare, de compasiune și de pocăință.”

Aceste cuvinte sunt testamentul lui Andreev pentru noi, strigătul înflăcărat al sufletului său. Un om de mare erudiție și sensibilitate, el și-a pus toate darurile în slujba lui Dumnezeu, cu întreaga sa inimă înflăcărată și cu sufletul său. Pentru el, adevărata ortodoxie nu era un simplu slogan și nu era doar un simplu mijloc de a se feri pe el însuși de apostazia unei lumi stricate. El a realizat profund faptul că *cine va voi să-și scape sufletul, îl va pierde; iar cine își va pierde sufletul pentru Mine, îl va afla* (Matei 16: 25); prin urmare, adânc înrădăcinat în adevărata ortodoxie, el și-a cheltuit viața *pierzându-și sufletul*, sacrificându-se pentru alții, din iubire pentru Hristos.

Adevăratul creștinism a devenit atât de slab astăzi, încât toate acestea ar putea să pară ciudate pentru mulți care se privesc pe ei înșiși ca perfect ortodocși. Puțini l-au înțeles pe Andreev în timpul vieții sale; era prea profund, prea arzător pentru ei. Într-un anumit fel, el era un semn al viitoareii învieri a Sfintei Rusii, pe care o nădăjduia cu ferveare. Experimentând profund și deplin atracția față de ce era mai bun din înțelepciunea modernă, el a sfârșit nu pur și simplu renunțând la ea, ci depășind-o prin însușirea înțelepciunii celei mai înalte a Sfinților Părinți. Experiența lui de „convertit” este de neprețuit pentru noi și ne oferă o cheie a înțelegerii esenței adevăratei ortodoxii, Biserica din catacombe, în Rusia de astăzi.

În ultima parte a vieții sale, Andreev însuși a suferit o lovitură nemiloasă din partea răcelii lumii moderne: a fost atacat și bătut de huli-gani într-un ascensor din New York. Nu și-a revenit niciodată deplin de pe urma acestui incident, și în ultimii săi ani creativitatea sa intelectuală dispăruse. În ultimele luni din viața sa a fost în mare parte inconștient. Dar chiar și astfel, rugăciunea sa către Dumnezeu de la „canafca” din Diveevo a primit răspuns: „O, Doamne, ia de la mine toată bogăția pământească...” Fiind lipsit de cel mai mare dar pământesc al său, intelectul său strălucit, el a trăit din capitalul duhovnicesc dobândit până atunci.

În discursul lui cu privire la „Psihologia și psihopatia bătrâneții” („The Psychology and Psychopatry of Old Age”, *St. Vladimir Calendar*, 1970), inițial susținut înaintea Societății Pirogov, Andreev a accentuat că „o mare consolare a tuturor necazurilor din viață în anii de maturitate, și în special la bătrânețe, este sentimentul religios care a fost păstrat. Această consolare poate să dea o bătrânețe liniștită și calmă și poate ajuta la acceptarea calmă a morții ca un somn în speranța că viața veșnică există într-o altă lume mai bună”.

Nu putem crede decât că Dumnezeu, fiind credincios celor care Îl slujesc cu adevărat, a răspuns, în acești ultimi ani, și la a doua jumătate a cererii lui Andreev de la Diveevo: „Nu mă lipsi de bucuria comuniunii cu Tine, dă-mi să păstrez până la moarte amintirea acestei binecuvântate clipe de acum de simțire a Duhului Tău cel Sfânt”.

Adevărata experiență a Duhului Sfânt, credințioșia față de adevărata ortodoxie cu toată inima și cu tot sufletul: acesta este mesajul lui I.M. Andreev pentru cei care nu au devenit prea reci la inimă pentru a-l auzi.

I.M. Andreev

I. Biserica din catacombe

Pentru adevărata Biserică Ortodoxă nu mai rămăsese nicio alternativă în afară de aceea de a merge în catacombe...

Adevărata Biserică Ortodoxă Rusă a mers în catacombe, unde a rămas până în prezent ca un oraș invizibil al Kitej-ului, păstrându-se ca Mireasă neprihănită a lui Hristos.

I.M. Andreev

1. Biserica din catacombe

Realitatea vieții din Uniunea Sovietică este un coșmar înfricoșător care nu poate nici să fie înțeles, nici să fie crezut de cei care nu l-au trăit. Și cel mai înfricoșător lucru nu este privarea de cele necesare, aresturile și exilările, ci mai degrabă faptul că se duce o bătălie conștientă, sistematică și ingenios de diabolică împotriva lui Dumnezeu, pentru posesarea sufletului omenesc. Aceasta este ținta principală, iar toate celelalte îi sunt subordonate.

Din punct de vedere calitativ, precursorii lui Antihrist au făcut deja din împărăția sa o realitate acolo. Antihrist nu va inventa nimic nou: nu îi va rămâne decât să popularizeze metodele NKVD-ului sovietic (Poliția secretă) în celelalte cinci șesimi din suprafața pământului. Singurul fenomen luminos, bucuros și încurajator de acolo este existența Bisericii din catacombe, Biserica din pustietate. Aceasta ne permite să evaluăm optimist bătălia sufletului rus cu ateismul: acolo a fost menținută Biserica infailibilă, pe care, așa cum ne-a promis Hristos, porțile iadului nu o vor birui.

Nu pot da multe nume și evenimente. Din motive ușor de înțeles, nu pot descrie multe în detaliu. Nu pot să spun decât foarte pe scurt sau să las să se înțeleagă. Dar nici nu pot păstra tăcerea; nu am acest drept și nici nu îmi doresc aceasta, de vreme ce prin tăcerea mea aş trăda Adevărul și memoria preoților mucenici pe care i-am văzut, cu care am vorbit și împreună cu care mi-am petrecut cinci ani înfricoșători de închisoare în lagărul de concentrare de la Solovki.

Patriarhul Tihon a condus cu înțelepciune corabia Bisericii pe marea vieții, care devenise agitată din cauza Revoluției. Situația sa era deosebit de dificilă, nu doar din cauză că era în permanență amenințat de pericole fizice, nici măcar din cauza faptului că, pe parcursul celor șapte ani ca patriarh, el a trecut în fiecare zi prin torturi morale, ci în primul rând deoarece nu mai fusese niciodată o astfel de situație în istoria Bisericii. El trebuia să pregătească un drum cu totul nou într-un ținut neumblat. De aceea erorile sale sunt de înțeles și demne de iertare. Iar meritul său este cu atât mai mare, pentru că el a prevăzut și a pregătit bazele Bisericii din catacombe. Mai târziu, profesorul Zizilenko, lucrând ca medic sub sovietici, a primit hirotonia în secret și a devenit unul dintre episcopii Bisericii din catacombe, fiind ulterior arestat, închis și, în 1930, împușcat.

După moartea patriarhului, succesorii săi, unul după altul, au fost exilați. Și apoi, când Mitropolitul Serghie a ajuns capul Bisericii, a publicat Declarația cunoscută tuturor, care recunoștea bucuriile și tristețile

sovieticilor ca fiind și ale lui proprii și îi declara pe toți mucenicii criminali politici.

Întreaga Rusie ortodoxă a fost zguduită, iar delegații cu proteste au ajuns la Mitropolitul Serghie din toate colțurile țării.

Ca membru al unei astfel de delegații din eparhia Petrogradului, am venit și eu la Moscova. În camera de recepție a mitropolitului așteptau patruzeci de persoane, și toți cei pe care i-am întrebat despre motivul pentru care veniseră au răspuns că veniseră ca delegați pentru a-l vedea pe mitropolit. Rusia nu acceptase Declarația!

Mitropolitul ne-a primit. Descoperind motivul pentru care veniserăm, el a reafirmat tot ceea ce scrisese în Declarație și, ca răspuns la convingerile noastre, ne-a numit „contra-revoluționari” și „schismatici”. Neluând binecuvântarea lui, am plecat fără să fi obținut ceva.

Curând, bisericile care nu acceptaseră Declarația au început să fie închise. În Petrograd nu a rămas decât una, dar toți cei care intrau în ea erau înregistrați și apoi erau arestați. Aceasta a fost perioada în care puterea ateistă sovietică le cerea credincioșilor să meargă la bisericile Bisericii oficiale.

Eu, de asemenea, am fost arestat și am fost exilat pentru cinci ani. La Solovki am întâlnit mulți ierarhi din Biserica adevărată. Și acolo chiar am avut propria noastră biserică în catacombe.

În lagărele de concentrare, persecuțiile împotriva credinței erau firiști: preoții erau tunși și bărbierii, li se interzicea să poarte reverende și cruci. Pentru cel care își făcea semnul crucii se dădea un nou termen de condamnare. Desigur, nici nu se punea problema să se țină slujbe. Moaștele sfinților erau expuse pentru batjocură într-un muzeu anti-religios cu inscripții blasfemiatoare – până și sfinții pătimeau cu noi! Călugărilor din Solovki, care rămăseseră acolo ca muncitori calificați, li se interzicea să aibă legături cu deținuții, sub pedeapsa cu moartea. Era deosebit de dificil înaintea marilor sărbători: era imposibil să se adune doi, nimănui nu i se permitea să meargă nicăieri fără permisiile speciale, raidurile de noapte erau mai frecvente, santinelele se dublau. Pentru ca cineva să se roage, trebuia în fiecare moment să fie gata pentru o moarte de mucenic. Și eram gata pentru aceasta, purtând întotdeauna cu noi, ca primii creștini, o părticică din Sfintele Taine. Am adus o astfel de părticică peste hotare și i-am dat-o Mitropolitului Anastasie.

Și nu doar că eram gata să murim, ci mulți chiar au murit, încrezători că undeva acolo, departe de autoritățile sovietice, unde este libertate, acolo Adevărul strălucește în toată puritatea lui. Acolo oamenii trăiesc prin ea și se supun ei. Acolo oamenii nu se închină lui Antihrist. Și ce teroare m-a copleșit atunci când, destul de recent, am reușit să vin peste hotare și am descoperit că unii oameni recunosc aici în mod „duhovnicesc” Biserica sovietică. Duhovnicesc! Mulți dintre noi cad acolo,

„de teama iudeilor”, sau cedând în fața ispitei cooperării exterioare cu autoritățile. Știam preoți ai Bisericii oficiale care, acasă, își smulgeau părul, își izbeau capul prosternându-se, implorând iertare pentru apostazia lor, numindu-se pe ei înșiși Caini, dar, cu toate acestea, nu aveau puterea să se hotărască pentru mucenie. Dar nici chiar ei nu recunoșteau duhovnicește Biserica roșie. Dar cei de peste hotare se supun ei tocmai în mod duhovnicesc. Ce bine că preoții noștri mucenici, murind, nu au aflat despre această trădare!²

Când m-am întors din exil (în Leningrad), am găsit Biserica din catacombe. Eu personal știam aproximativ două sute de locuri în care se săvârșeau slujbe. Douăzeci de preoți itineranți și doi episcopi slujeau aici. Aceste locuri erau destul de diverse: de la bordeie de țărani până la instituții sovietice, în care erai admis doar prin permis. Dar pe atunci Biserica din catacombe nu avea nicio organizare generală de interconectare.

Ajungând peste hotare, în mod firesc am început să caut oameni care aparținuseră Bisericii din catacombe. Cei mai mulți dintre refugiați nu știau nimic despre ea. Dar aproape în fiecare an am întâlnit cel puțin un reprezentant al ei, chiar și preoți, și țineam legătura în scris cu un episcop.

După informațiile mele, Biserica din catacombe acum nu doar că a devenit mai puternică, dar a ajuns și la anumite forme de organizare. După unul din episcopi, deși sunt comparativ puțini membri activi ai Bisericii din catacombe, marea majoritate a oamenilor simpatizează cu ei și îi ajută. Fără această susținere, în condițiile sovietice, Biserica din catacombe nu ar putea să existe deloc.

Peste hotare am fost uluit de faptul că majoritatea clerului Bisericii din catacombe care a venit aici continuă să rămână în secret, neintrând nici măcar în adevărata Biserică sinodală. Acest lucru m-a tulburat mult: greșisem oare că am intrat în Biserica rusă din afara Rusiei? Și dacă nu, atunci de ce rămân ei în secret? Și apoi, de curând, am primit un răspuns la uimirea mea: un episcop al Bisericii din catacombe, necunoscut mie, care locuiește în străinătate, mi-a trimis printr-o a treia persoană o scrisoare. El vorbește în principal despre articolele mele, pe care le citise în *Rusia ortodoxă*, și în general despre corectitudinea poziției mele. Apoi el îmi oferă un răspuns la îndoielile mele. El spune că personalul clerical al Bisericii din catacombe adesea nu intră în Biserica rusă din

² Sovieticii, în legătură cu recenta victorie a Bisericii serghianiste de a fi câștigat recunoașterea de către Mitropolia Americană, au încercat să îi lipsească pe credincioși chiar și de această consolare. Doi tineri ierarhi ai Mitropoliei, episcopul Vladimir de Tokyo și Teodosie de Sitka, au vizitat „Biserica mamă” din URSS, cel din urmă - după cum raportează presa Mitropoliei - fiind urmat pretutindeni de mulțimi mari de oameni, deși el se purta de parcă le-ar fi spus credincioșilor: „Abandonați nădejdea în vreo Biserică Rusă liberă peste hotare - ierarhii ei sunt cu opresorii voștri!”

afara Rusiei – care nu a greșit în ceea ce privește relația ei cu comunismul ateist – deoarece lupta continuă încă și cine poate spune dacă nu va fi necesar ca ei să aplice experiența pe care o au și aici, în Vest. Precursorii lui Antihrist au apărut deja și nimeni nu știe când va veni timpul ca fiecare credincios, fără a intra în casă, va trebui să fugă în munți, adică să meargă în catacombe. Și el are dreptate: nu sunt aceștia cei care doresc să anihileze Biserica rusă din afara Rusiei? Cu privire la aceasta, cei care au plecat din ea au rostit deja primul cuvânt. Și, dacă ar fi să se întâmple astfel – ne rugăm Domnului să nu permită aceasta! – unde vom găsi atunci refugiu, unde vom găsi Biserica infailibilă? Deja aproape toate Bisericile ortodoxe locale fie s-au plecat în fața precursorilor lui Antihrist, fie îi „îmbrățișează frățeste” pe servitorii săi loiali!

Astăzi nu este și nu poate fi nicio separare între problemele ecleziale și politică. Politica se pretinde universală, adică dorește să ia în mâinile ei și rezolvarea chestiunilor privind viața duhovnicească. Acest lucru înseamnă că acțiunile politice nu pot fi indiferente nici pentru Biserică. Mai mult decât atât, când Antihrist va avea putere pe pământ, el va fi în mod firesc o figură politică. Acest lucru înseamnă că Biserica va trebui să se opună și persecuției sale politice. Și, pentru a slăbi această opoziție, chiar și acum, precursorii lui, profitând de ideea că Biserica ar trebui să fie deasupra politicii, își ascund războiul lor împotriva lui Dumnezeu sub o mască politică: mucenicii sunt „criminali politici”. Cu siguranță, Biserica nu ar trebui să discute acestea, dar atunci când politica atinge chestiuni de viață duhovnicească, Biserica nu poate să închidă ochii.

De aceea, chestiunea despre lupta împotriva comunismului este o chestiune a duhului, iar nu a politicii. De aceea, chestiunea despre diviziunile noastre jurisdicționale nu este o chestiune de „certuri între episcopi asupra tronurilor arhieresti”. Nu, este o chestiune de cooperare (sau de acord tacit) cu precursorii lui Antihrist, sau a unei bătălii fără compromis împotriva lor. Doar aceasta ne separă de cei care s-au rupt de Adevăr; dar nu ne separă de poporul rus, deoarece sufletul, chiar dacă este invizibil, și chiar dacă s-a retras în sine însuși, încă este viu, nu este înrobitor duhovnicește; este împins spre lumina Adevărului. Iar o mărturie despre aceasta este existența Bisericii din catacombe, care nu a căzut, în condițiile înfricoșătoare ale Uniunii Sovietice, unde sunt mulți Iuda din frică, iar alții din inconștiență.

2. Episcopul Maxim al Serpuhovului

PRIMUL EPISCOP AL BISERICII DIN CATACOMBE

Pomenit la 6 iulie (+1930)

*„Chiar dacă toată lumea va intra în comuniune cu
patriarhul (eretic), eu nu voi intra.”*

Sfântul Maxim Mărturisitorul

Episcopul Maxim al Serpuhovului, eparhia Moscovei, s-a numit în lume Mihail Alexandrovici Zizilenko și s-a născut la 2 martie 1885. Părinții săi locuiau atunci în Kalișa (Polonia), unde tatăl său era procurator al Curții de circuit din Kalișa de 25 de ani și se bucura de mare respect printre oameni. Familia era numeroasă, patriarhală, armonioasă; toți cei nouă copii au crescut și au studiat în Kalișa. Mama i-a crescut pe toți într-un duh religios, inspirându-le copiilor dragostea de Dumnezeu, de Biserică și de aproapele.

El era fratele mai tânăr al bine cunoscutului profesor de drept criminalistic de la Universitatea din Petersburg, Alexandru Alexandrovici Zizilenko, care în 1922 a apărut ca avocat al apărării în faimosul proces al Mitropolitului Veniamin. După spusele Vlădicăi Maxim, fratele lui nu era un om religios și, la apariția sa la procesul „fețelor bisericești”, a declarat la începutul mărturiei sale că el apărea, fiind ateu, doar ca reprezentant al legii și ca apărător al justiției. Cu toate acestea, atunci când a aflat despre tunderea secretă în monahism a fratelui său mai tânăr, Alexandru Alexandrovici a venit la reședința acestuia și a primit binecuvântarea sa. În cuvintele văduvei lui A.A. Zizilenko (el murind curând după tunderea fratelui său), acest eveniment (tunderea secretă și hirotonia într-un episcop) au produs o impresie puternică asupra lui și, pe când murea, a spus în delir: „Ei spun că nu este niciun Dumnezeu, dar până la urmă El există”.

După ce a terminat școala preparatoare, Mihail Alexandrovici a intrat la Universitatea din Moscova, la departamentul de medicină. Rudele lui au fost surprinse, deoarece tatăl său și trei frați erau avocați. Acest lucru se întâmpla prin anul 1908. Prin 1911, fiind student, el s-a căsătorit cu o colegă studentă, dar a trăit cu ea doar jumătate de an. Mergând la părinții ei în orașul Eysk, ea a murit acolo, neputând să poarte prima ei sarcină. Cuplul nu a dorit sub nicio formă ca această sarcină să fie dusă la termen în mod artificial, deși amândoi știau că era în pericol de moarte. Vlădica și-a numit soția răposată „o dreaptă”. În același timp, și el era foarte bolnav și, fiind supus unei operații de apendicită, se simțea atât de rău, încât oamenilor le era frică să îi spună despre moartea soției sale.

Atunci când a început să-și revină, mare a fost durerea și disperarea pentru pierderea suferită.

După cum a relatat sora lui, în acest moment fratele ei a avut un vis care i-a afectat foarte mult viața de mai târziu. El a văzut-o pe mama sa răposată, care i-a spus să se roage Sfântului Pantelimon tămăduitorul, pe care ea îl cinstise foarte mult în timpul vieții. În ziua următoare, Mihail a mers la paraclisul Sfântul Pantelimon din Moscova, a cumpărat o icoană mică a sfântului și niciodată nu a dat-o nimănui, iar rugăciunile către Sfântul Pantelimon tămăduitorul l-au ajutat mai târziu în viață. El a devenit credincios, deosebit de bun, săritor la durerile celorlalți și ajutător al celor săraci.

Dumnezeu i-a dat un mare talent muzical. El cânta la pian minunat, compunea muzică, iar ca psihiatru folosea muzica în tratarea pacienților săi.

După ce a absolvit universitatea, Mihail era psihiatru în Sokolniki, districtul Moscova. Când a izbucnit războiul, în 1914, a devenit doctor în Batalionul Kuban Platan și a fost pe frontul austriac. Aici aproape că a murit de tifos, infectându-se de la prizonierii austrieci.

Pentru o scurtă perioadă de timp, a fost profesor de psihiatrie la o universitate de provincie și apoi a devenit doctor terapeut practicant. Pentru următorii ani, a fost medic șef de secție la închisoarea Taganka, în Moscova.

În 1921, sora lui din Belgrad a primit prima și ultima scrisoare de la fratele ei. În această scrisoare, care începea cu semnul crucii, el scria că toți suntem păcătoși în nenorocirile care au venit asupra noastră, că trebuie să ne rugăm Domnului și să-I cerem iertarea și ajutorul. Un an sau doi mai târziu a ajuns o altă scrisoare de la prietenii, în care, într-o manieră distinsă, se spunea că Mihail primise preoția fără a-și fi abandonat prima poziție, adică cea de doctor de închisoare. Astfel, el a devenit doctor atât trupesc, cât și duhovnicesc; pentru moment, dușmanii nu aflaseră despre aceasta. Mai târziu, ea a fost de asemenea informată că el fusese trimis pentru trei ani „în unul din centrele nordice” (adică într-un lagăr de concentrare).

Doctorul spitalului închisorii era cunoscut de către toți cei care erau închiși în acest loc înfricoșător, care era plin peste măsură în primul rând cu delincvenți, dar într-o măsură considerabilă și cu deținuți politici; toți îl știau și și-l aminteau pe cel care fusese cunoscut pentru multă vreme ca îngerul păzitor al închisorii.

În acest post dificil el nu era doar doctor, ci și un mare maestru al inimii, un mângâietor și un părinte. Înaintea lui, a medicului, nu mai puțin adesea ca înaintea unui preot, se mărturiseau cei mai vechi și mai incorigibili delincvenți, găsind pentru ei înșiși nu doar mângâiere, ci adesea și o revenire la o viață onestă. Mulți din Moscova știau că el dor-

mea adesea pe scânduri goale, că mânca hrană de închisoare și că împărțea tot salariul său deținuților. El se comporta astfel nu doar sub bolșevici, ci și înainte de ei, sub guvernarea imperială.

Fiind un om profund religios, vlădica, pe când încă era laic, a făcut cunoștință cu Preafericitul Patriarh Tihon, pe care l-a prețuit profund. Acest patriarh îl iubea mult pe doctorul Zizilenko și adesea se folosea de sfatul lui. În timp, relația lor a luat forma celei mai intime prietenii. După spusele Vlădicăi Maxim, patriarhul îi încredința cele mai intime gânduri și sentimente. Astfel, de exemplu, într-una din conversațiile lor, Preafericirea Sa și-a exprimat către Vlădica Maxim (pe atunci încă simplu doctor) îndoielile sale dureroase cu privire la beneficiile viitoarelor concesi față de puterea sovietică. Făcând aceste concesi, el devenea din ce în ce mai convins, cu oroare, că granița cererilor politice ale puterii sovietice se găsea dincolo de limitele credinței față de Hristos și Biserică. Și nu cu mult înainte de moartea sa, patriarhul și-a exprimat gândul că în aparență singura modalitate ca Biserica Ortodoxă Rusă să-și păstreze credința față de Hristos ar fi, în viitorul apropiat, să meargă în catacombe. Prin urmare, Patriarhul Tihon l-a binecuvântat pe doctorul Zizilenko să accepte tunderea monahală în secret și apoi, în caz că în viitorul apropiat înalta ierarhie bisericească avea să-L trădeze pe Hristos și să cedeze puterii sovietice libertatea Bisericii, să devină episcop în secret.

În timp ce ne spunea nouă, medicilor închiși la Solovki și adevărați „tihoniți”, despre refuzul Patriarhului Tihon de a-l binecuvânta pe unul din participanții la Mișcarea albă, vlădica a relatat în detaliu despre grija extremă a Patriarhului Tihon, care nu își arăta celor din preajma sa adevărata sa atitudine profundă față de chestiunile politice, dar descoperirea acestora în strictă confidențialitate prietenului său nu mai puțin precaut, și despre imensa bucurie pe care o avea în legătură cu activitatea Mitropolitului Antonie peste hotare. „Cum de ei înțeleg bine totul și nu mă judecă după aparențe?”, s-a exprimat odată patriarhul cu lacrimi, având în minte activitatea așa numitului Sinod de la Karloviț.³

Vlădica Maxim ne-a spus în detaliu despre numeroasele încercări de a-l omorî pe Patriarhul Tihon. Odată, un nebun închipuit s-a aruncat asupra patriarhului cu un cuțit, când acesta ieșea din altar. În mod neașteptat, totuși, în locul Patriarhului Tihon a ieșit altcineva din altar, iar „nebul”, fiind „surprins în mod rațional”, nu i-a făcut nicio rană celui care a ieșit. Altădată, când ucenicul de chilie al patriarhului a fost omorât, ucigașul alerga prin camerele patriarhului fără a-l observa pe Patriarhul Tihon stând într-un fotoliu. Numeroase încercări de a-l otrăvi pe Preafericitul au fost făcute cu ajutorul medicamentelor care i se trimiteau.

³ Adică, Biserica rusă din afara Rusiei, condusă de către Mitropolitul Antonie Hrapovițki până la moartea sa, în 1936.

Vlădica Maxim ne-a spus și despre anumite neînțelegeri cu Patriarhul Tihon. Cea mai importantă constă în faptul că Preafericitul era înclinat spre optimism, crezând că toate terorii vieții sovietice puteau totuși să treacă și că Rusia mai putea să renască prin pocăință. Cu toate acestea, Vlădica Maxim era înclinat spre o vedere pesimistă asupra evenimentelor care aveau loc și credea că intraserăm deja în ultimele zile ale perioadei apocaliptice. „Aparent”, a concluzionat Vlădica Maxim zâmbind (ceea ce se întâmpla rar), „ne-am molipsit unul pe altul cu atitudinile noastre: eu l-am molipsit de pesimism, iar el m-a molipsit de optimism”.

Preafericirea Sa, Patriarhul Tihon, a murit la 25 martie 1925, fiind, după cum spunea Vlădica Maxim, fără îndoială otrăvit. „Testamentul” patriarhului, după afirmația categorică a Vlădicăi Maxim, a fost contra-făcut. În același timp, el a citat opinia autorizată asupra acestei chestiuni a fratelui său, profesor de Drept criminalistic.

Mihail Alexandrovici a împlinit voia Patriarhului Tihon și, în 1927, când Mitropolitul Serghie a publicat bine cunoscuta sa Declarație, el a primit tunderea în secret cu numele de Maxim și a devenit primul episcop secret din catacombe.

Când noul episcop ilegal a apărut în secret în Serpuhov, fiind hirotonit în Petrograd de către „rebelul” și „suspendatul din funcție” episcop Dimitrie Gdov, care atunci, ca succesor al Mitropolitului Iosif, conducea întreaga opoziție față de Mitropolitul Serghie, și când credincioșii din Moscova au recunoscut în persoana noului episcop pe doctorul din Taganka, acest eveniment a produs o impresie puternică. În Serpuhov, în foarte scurt timp, toate cele optsprezece parohii s-au supus noului episcop, adică opoziției. În Kolomna vecină s-a întâmplat același lucru. În Zvenigorod, Volokolamsk, Pereyaslav Zadesski și în alte orașe, un număr semnificativ de parohii au urmat exemplul din Serpuhov.

De mare interes este următorul document: o declarație trimisă Mitropolitului Serghie de către clerul și mirenii din Serpuhov la 30 decembrie 1927, care cu certitudine a fost scrisă nu fără influența, editarea sau chiar paternitatea episcopului Maxim.

„În numele Tatălui și al Fiului și al Duhului Sfânt. Amin.

Nemaigăsind posibilă rămânerea noastră pe calea alunecoasă și ambiguă pe care Înaltpreasfinția Voastră, prin Declarația și prin decretele voastre, ați adus întreaga Biserică Ortodoxă și supunându-ne vocii conștiinței și a datoriei înaintea lui Dumnezeu și înaintea credincioșilor, noi, subsemnații, rupem comuniunea canonică și de rugăciune cu Înaltpreasfinția Voastră și cu așa numitul «sinod patriarhal» și refuzăm să vă recunoaștem pe Înaltpreasfinția Voastră ca locțiitor al scaunului patriarhal, pentru următoarele motive:

Episcopul Maxim, nou martir de la Solovki (desen contemporan)

Declarația Înaltpreasfinției Voastre din 6 iulie, ukazul din 20 octombrie și tot ceea ce este cunoscut despre conducerea Bisericii de către Înaltpreasfinția Voastră vorbesc în mod manifest despre faptul că ați poziționat Biserica în dependență față de autoritatea civilă și ați privat-o de libertatea internă și de independență, prin urmare, violând, de asemenea, canoanele bisericești și mergând și împotriva decretelor autorității civile.

1. Astfel, nu sunteți altceva decât un continuator al așa numitei mișcări «renovaționiste» (Biserica Vie), doar într-o formă mai rafinată și foarte periculoasă, deoarece, în timp ce vă declarați atașamentul față de ortodoxie și menținerea canonicității, încetoșați mințile credincioșilor și în mod conștient ascundeți de privirile lor prăpastia către care toate decretelor Înaltpreasfinției Voastre conduc în mod iminent Biserica.

2. Rezultatele politicii Înaltpreasfinției Voastre sunt înaintea noastră. Credincioșii orașului Serpuhov, tulburați de decretelor Înaltpreasfinției Voastre, sunt impacientați și stupefiați de schimbările cu privire la destinul Sfintei Biserici Ortodoxe. Noi, păstorii ei, puși de către Înaltpreasfinția Voastră pe un drum ambiguu, nu doar că nu le putem liniști mințile și inimile, ci mai degrabă suntem suspectați de trădare a lucrării ortodoxiei și trecerea în tabăra «renovaționismului».

Toate acestea ne obligă în mod imperativ să ne ridicăm vocile cu curaj și să încetăm criminala trecere sub tăcere a greșelilor Înaltpreasfinției Voastre și a acțiunilor incorecte și, cu binecuvântarea episcopului Dimitrie al Gdovului, să ne disociem de Înaltpreasfinția Voastră și de cei care vă înconjoară. Părăsindu-vă, noi nu ne despărțim de locuitorul legitim, Mitropolitul Petru, și ne vom supune judecății unui viitor sinod. Fie ca acest dorit sinod, singurul nostru judecător competent, să nu considere curajul nostru drept vină. Fie ca el să ne judece nu ca disprețuitori ai sfintelor canoane ale Sfinților Părinți, ci doar ca temători de a nu le încălca.”

Influența episcopului Maxim a crescut în mod constant și s-a intensificat îndeosebi atunci când a fost introdusă în Liturgia din Petrograd celebra „rugăciune pentru Sfânta Biserică”, care a primit printre credincioși titlul „rugăciunea cu privire la bolșevici”. Zvonurile puneau această rugăciune sub semnătura nimănui altuia decât a episcopului Maxim. Soarta sa era pecetluită. Autoritățile sovietice îl știau ca medic, ca angajat sovietic. Apariția sa în rasă neagră la conducerea Bisericii mărturisitoare le părea cel mai mare scandal.

Vlădica nu a rămas mult timp în noua sa poziție. El a fost arestat la jumătatea lui 1929 și, prin urmare, a petrecut doi ani întregi în închisoare, înainte de a dobândi cununa de mucenic.

Episcopul secret s-a purtat atât de precaut, iar atunci când a fost arestat ca urmare a raportului unui informator, a răspuns la interogato-

riu atât de înțelept, încât autoritatea de investigare a Poliției secrete nu a putut să-l incrimineze de nimic, cu excepția tunderii sale secrete, deși, în același timp, lucra ca medic șef de secție la închisoarea Taganka, și, ca atare, ei s-au limitat la o pedeapsă de „trei ani în lagărul de concentrare Solovki” (în acord cu art. 58, p. 10, adică pentru propagandă contra-revoluționară).

La sfârșitul lui octombrie 1929, un medic a venit la Secția 4 a Lagărului de activitate specială din Solovki, pe insula Solovki din Marea Albă, împreună cu unul din grupurile de noi deținuți. Comandantul taberei l-a adus în Compania 10, unde se aflau lucrătorii diviziei sanitare, l-a condus în celula medicilor și l-a prezentat: „Aveți aici un nou medic pentru voi, profesor, doctor în medicină, Mihail Alexandrovici Zizilenko”. Noi, medicii încarcerați din divizia sanitară a lagărului de concentrare, am mers la noul nostru camarad de închisoare și ne-am prezentat. Colegul nostru nou venit era înalt de statură, cu o înfățișare herculeană, cu o barbă deasă și gri și sprâncene gri, care atârnavă sever deasupra ochilor albaștri și calzi.

Cu o săptămână înainte de venirea doctorului Zizilenko, noi am fost informați de către prietenii noștri din biroul diviziei sanitare că nou-asteptatul medic nu era un om obișnuit, ci că a fost închis cu un dosar special, „secret”, și că se găsea într-o poziție specială, sub supraveghere specială, și că era posibil să nu i se permită să lucreze ca medic, ci să fie transferat la Secția 14 specială, așa numita secție pentru cei „interziși”, cărora li se interzicea să lucreze în specialitatea lor și care trebuiau să-și petreacă întreaga perioadă de condamnare în așa-numita muncă fizică grea generală. Motivul pentru o astfel de poziție „specială” era acesta: doctorul Zizilenko, în timp ce era șef de secție la închisoarea Taganka în Moscova, era în același timp și episcop secret, având numele monahal de Maxim, episcop de Serpuhov.

După un schimb de opinii asupra unor chestiuni generale, trei dintre noi, care eram medici, i-am spus noului venit că îi cunoșteam trecutul, motivul arestului și condamnării sale la Solovki, și am mers la el pentru binecuvântare. Chipul medicului-episcop a devenit concentrat, sprâncenele sale gri au devenit încă și mai unite și ne-a binecuvântat încet și solemn. Ochii săi albaștri au devenit încă și mai calzi, mai blânzi și luminați de o lumină plină de bucurie.

O întreagă săptămână s-a scurs pentru noi într-o așteptare apăsătoare, până când, în cele din urmă, poziția noului venit a fost clarificată. Nu a fost transferat la secția celor „interziși”. Conducătorul întregii divizii sanitare din lagărele de concentrare de la Solovki, dr. V.I. Zakhontov (un fost deținut criminal, care, după expirarea condamnării sale, a rămas să lucreze ca medic la Poliția secretă), chiar a vrut să-l numească pe doctorul Zizilenko, ca medic experimentat, șef al diviziei sanitare de la

Curtea Mănăstirii Solovki înainte de revoluție

Aceeași – închisoare comunistă

Secția 4 (adică pentru întreaga insulă Solovki), dar această propunere a întâmpinat opoziție din partea șefului secției de informare-interogare, cea mai groaznică secție din lagărele de concentrare, de care depindea soarta și viața tuturor deținuților în întregime. Poziția de medic al infirmeriei centrale i-a fost, de asemenea, interzisă doctorului Zizilenko. După aceasta, experimentatul medic a fost numit să se ocupe de una dintre barăcile cu bolnavi de tifos și a fost subordonat unui medic mai tânăr, care avea autoritate administrativă. Totuși, curând, au fost descoperite talentul excepțional și experiența doctorului Zizilenko ca medic curant și au început să-l cheme pentru consulturi în toate cazurile complicate. Chiar și conducătorii importanți ai lagărului, importanți agenți comuniști GPU, au început să apeleze la el pentru ajutor medical pentru ei înșiși și pentru familiile lor, și aproape toți doctorii – atât cei tineri, cât și cei în vârstă – au început să învețe de la noul lor coleg, profitând de sfatul său și studiind metoda lui de diagnosticare.

La sfârșitul anului 1929 a izbucnit o epidemie de febră tifoidă în Solovki, care curând a luat proporții uluitoare: din 18000 de deținuți de pe insulă, la sfârșitul lui ianuarie 1930 erau bolnavi 5000. Rata de mortalitate era extrem de mare, de 20% până la 30%. Și doar în secția unde era doctorul Zizilenko rata mortalității nu a depășit 8-10%. Medicul-episcop examina pe fiecare nou bolnav în detaliu și primele informații din istoria bolii sale erau întotdeauna multe. Pe lângă diagnosticarea de bază a bolii principale, doctorul scria întotdeauna diagnosticul tuturor bolilor care însoțeau afecțiunea de bază și oferea o concluzie detaliată asupra stării fiecărui organ în parte. Diagnosticalele sale erau întotdeauna precise și fără greșală, așa cum se confirma la autopsiile celor morți: nu s-a observat niciodată nici cea mai mică discrepanță între diagnosticul clinic și raportul patologico-anatomic.

Prescripțiile sale medicale de cele mai multe ori erau puține, dar uneori medicamentului principal îi adăuga și altele, al căror rol nu era clar nici măcar pentru alt medic. În cazurile serioase, lipsite de speranță din punct de vedere medical, el prescria adesea un tratament foarte complicat, care cerea să fie urmat fără abateri, în ciuda faptului că unele medicamente trebuia să fie administrate la fiecare oră timp de mai multe zile. Odată, după ce a examinat cu grijă un bărbat bolnav și i-a prescris un tratament, la următoarea vizită, a lăsat impresia că doctorul Zizilenko nu i-a oferit prea multă atenție și s-a oprit la patul său nu mai mult de un minut, luându-i pulsul și uitându-se intens în ochii lui. Multora dintre cei bolnavi nu le plăcea aceasta și erau multe plângeri în legătură cu „neglijența” doctorului. Odată, doctorul Zizilenko a fost chemat pentru această chestiune ca să dea explicații șefului diviziei sanitare. În justificarea sa, medicul-episcop a indicat statisticile ratei de mortalitate la secția încredințată lui (extrem de scăzută în comparație cu alte secții

și cu toți ceilalți medici) și exactitatea diagnosticelor. În timp ce își vizita cu „neglijență” bolnavii, câteodată se oprea la un anumit pat și, ca și când ar fi făcut aceasta pentru prima dată, examina cu grijă pacientul din nou, schimbându-i tratamentul. Acest lucru însemna întotdeauna că avusese loc o înrăutățire serioasă a condiției pacientului, despre care pacientul însuși încă nu se plânsese.

Bolnavii mureau întotdeauna în brațele lui. Se părea că momentul apropierei morții era întotdeauna știut cu exactitate de el. Chiar și noaptea venea dintr-odată în secția lui la un muribund, cu câteva minute înainte de moartea acestuia. El închidea ochii fiecărui om mort, îi încrucișa mâinile pe piept în formă de cruce și stătea în liniște, fără a se mișca, timp de mai multe minute. Aparent, se ruga. În mai puțin de un an, noi, toți colegii săi, am ajuns să înțelegem că el era nu doar un medic remarcabil, ci și un mare om al rugăciunii.

În legăturile personale, medicul-episcop, pe care noi toți, în celula doctorilor, îl numeam „vlădica”, era foarte rezervat, mai degrabă sec, uneori chiar sever, închis în sine însuși, taciturn, necomunicativ până la extrem. În ceea ce îl privea, el prefera să nu spună nimic. Subiectele conversației sale îi priveau întotdeauna fie pe bolnavi, fie (în cercul acelor persoane care îi erau foarte apropiate duhovnicește) situația Bisericii.

Venirea Vlădicăi Maxim la Solovki a produs o mare schimbare în atitudinea clerului care era închis. În această perioadă, în Secția 4 a lagărelor de la Solovki (adică, pe insula Solovki), printre episcopii și preoții închiși a fost observată aceeași schismă care avusese loc și în „libertate” după bine cunoscuta Declarație a Mitropolitului Serghie. O parte din episcopi și din cler rupsesse complet comuniunea cu Mitropolitul Serghie, rămânând credincioși poziției neschimbătoare a Mitropoliților Petru, Chiril, Agatanghel și Iosif, a arhiepiscopilor Serafim de Uglich și a multor alora, care dădeau mărturie de credință față de Hristos și față de Biserică prin mărturisire și mucenicie. Ceilalți, deveniți „serghianiști”, au acceptat așa-numita „nouă politică bisericească” a Mitropolitului Serghie, care a fondat Biserica sovietică și a produs o schismă neo-renovaționistă. Dacă la început majoritatea deținuților care au ajuns la Solovki înainte de publicarea Declarației Mitropolitului Serghie erau „serghianiști”, în rândul noilor deținuți, care au venit după Declarație, dimpotrivă, predominau așa numiții „iozefiți”, numiți după Mitropolitul Iosif, în jurul căruia s-a grupat cea mai mare parte a fiilor de neclintit și credincioși ai Bisericii. Odată cu sosirea unor noi deținuți, numărul celor din urmă creștea din ce în ce mai mult.

Chiar înaintea sosirii Vlădicăi Maxim, la Solovki erau următorii episcopi „iozefiți”: episcopul Victor Glazovski (primul care a înaintat o epistolă de acuzare împotriva Declarației Mitropolitului Serghie), episcopul Ilarion, vicar de Smolensk, și episcopul Nectarie Trezvinski. Apar-

țineau „serghianiștilor” următorii: ÎPS Antonie de Mariupol și PS Ioasaf (prințul Jevakov). Mai puțin violent, dar cu toate acestea „serghianist”, era ÎPS Ilarion Troițki, care condamnase Declarația Mitropolitului Serghie, dar nu rupsesese comuniunea cu el, considerându-l întâi-stătătorul „corect din punct de vedere canonic” al Bisericii ruse.

Venirea Vlădicăi Maxim a crescut mult influența „iozefiților” (care deja preleva și înainte de aceasta).

Când, după severele interdicții impuse de către Mitropolitul Serghie asupra „neascultătorilor”, aceștia din urmă au început să fie arestați și executați, atunci adevărata Biserică Ortodoxă Rusă a început să meargă în catacombe. Mitropolitul Serghie și toți „serghianiștii” au negat categoric existența Bisericii din catacombe. „Serghianiștii” de la Solovki, bineînțeles, nici ei nu credeau în existența acesteia. Și, dintr-odată, un martor viu: primul episcop din catacombe, Maxim de Serpuhov, a venit la Solovki.

Curând, ÎPS Ilarion Troițki a fost dus undeva afară din Solovki și, împreună cu el, a dispărut și atitudinea „serghianistă” a multora. Doar ÎPS Antonie și, în special, PS Ioasaf Jevakov au rămas în mod persistent „serghianiști”. Ei nu voiau nici măcar să se întâlnească și să stea de vorbă cu episcopul Maxim. Pe de altă parte, episcopii Victor, Ilarion de Smolensk și Nectarie au găsit repede posibilitatea nu doar de a se întâlni, ci și de a sluji împreună cu Vlădica Maxim slujbe secrete în catacombe, în adâncurile pădurilor din Solovki. Cât despre „serghianiști”, ei se purtau cu mare grijă și nu organizau niciun fel de slujbe secrete. În schimb, autoritatea lagărului de concentrare îi trata cu mai multă condescendență decât pe episcopii, preoții și laicii despre care se știa că „nu-l recunosc” nici pe Mitropolitul Serghie și nici „Biserica sovietică”.

Toți cei arestați din rațiuni ecleziale (și astfel, conform unor statistici oficiale secrete, în 1928-1929, la Solovki erau 20% dintre ei) la interogatorii erau în mod invariabil întrebați despre atitudinea lor față de Mitropolitul „nostru” Serghie, care conducea „Biserica sovietică”. În același timp, anchetatorii GPU, cu o bucurie răutăcioasă și cu sarcasm, demonstrau „stricta canonicitate” a Mitropolitului Serghie și a Declarației sale, care „nu încălca nici canoanele, nici dogmele”.

Negând Biserica din catacombe, „serghianiștii” din Solovki negau și „zvonorile” că s-ar fi scris epistole acuzatorii și că la Mitropolitul Serghie ar fi ajuns delegații protestatare din eparhie. Descoperind că eu, un laic, participasem personal într-o astfel de delegație, o dată, ÎPS Antonie de Mariupol, fiind bolnav la infirmerie, și-a exprimat dorința de a-mi asculta relatarea despre vizita mea la Mitropolitul Serghie împreună cu reprezentanți ai episcopatului și ai clerului. Vlădicii Victor și Maxim m-au binecuvântat să merg la infirmerie, unde se afla ÎPS Antonie, și să-i povestesc despre această vizită. În caz că el, după relatarea mea, ar

arăta solidaritate față de cei care au protestat împotriva „noii politici bisericești”, mi se permitea să primesc binecuvântarea lui. Dar, dacă el avea să persiste în „serghianism”, nu trebuia să-i primesc binecuvântarea.

Conversația mea cu ÎPS Antonie a durat mai mult de două ore. I-am povestit în detaliu despre Delegația istorică a Eparhiei din Petrograd în 1927, după care a avut loc schisma bisericească. La sfârșitul relației mele, ÎPS Antonie mi-a cerut să-i spun despre persoana și activitatea Vlădicăi Maxim. Eu i-am răspuns foarte rezervat și scurt, iar el a observat că nu aveam încredere deplină în el. El m-a întrebat despre aceasta. Eu i-am răspuns sincer că noi, cei din catacombe, ne temeam nu doar de agenții GPU, ci și de „serghianiști”, care de multe ori ne dăduseră pe mâinile agenților GPU. ÎPS Antonie a fost foarte supărat la auzul acestora și s-a plimbat mult timp în camera doctorilor în care eu îl cheмасем ca pentru o examinare, fiind medic-consultant. Apoi, dintr-odată, a spus decisiv: „Cu toate acestea, voi rămâne cu Mitropolitul Serghie”. Eu m-am ridicat, i-am pus plecăciune și eram gata să plec. El și-a ridicat mâna pentru binecuvântare, dar eu, amintindu-mi de dispoziția Vlădicilor Victor și Maxim, am evitat să primesc binecuvântarea și am plecat.

Când i-am povestit Vlădicăi Maxim ceea ce se întâmplase, el a afirmat din nou că nu trebuie să iau niciodată binecuvântare de la „serghianiștii” îndârjiți. „Biserica sovietică și cea din catacombe sunt incompatibile”, a accentuat Vlădica Maxim, cu fermitate și convingere, și, după o tăcere, a adăugat încet: „Biserica secretă din catacombe, din sălbăticie, i-a anatemizat pe «serghianiști» și pe cei care sunt cu ei”.

În ciuda stricteții extreme a disciplinei de la Solovki, ceea ce înseamnă că ei riscau să fie torturați și împușcați, Vlădicii Victor, Ilarion, Nectarie și Maxim nu doar că slujeau adesea împreună în secret în pădurile insulei, dar săvârșeau și numeroase noi hirotonii întru episcop. Ele se săvârșeau păstrând desăvârșită discreție chiar și față de persoanele cele mai apropiate de candidați, astfel încât, în caz de arest sau tortură, să nu dea în mâinile GPU-ului episcopi cu adevărat secreți. Abia în ajunul plecării mele de la Solovki am aflat de la prietenul meu apropiat, un preot celibatar, că el nu mai era preot, ci episcop secret.

Părintele duhovnicesc comun al întregului episcopat din catacombe și al clerului de pe insula Solovki era remarcabilul mărturisitor, și apoi mucenic, protoiereul Nicolae Piskanovski (din orașul Voronej). Vlădica Maxim îl aprecia profund și îl numea „dreptar al ortodoxiei”. Odată, Vlădica Maxim, cu mare tulburare a sufletului și cu lacrimi din inimă (arareori se găsea într-o astfel de stare), mi-a arătat o carte poștală pe care părintele Nicolae o primise de la soția sa și de la tânărul său fiu. Pe această carte poștală erau scrise următoarele: „Ne bucurăm întotdeauna, gândindu-ne la suferințele tale în lagărul de concentrare pentru Hristos

și pentru Biserica Lui. Fie ca și tu să te bucuri că și noi am fost vrednici încă o dată și încă o dată ca să fim prizonieri pentru Domnul”.

La Solovki aveam numeroase „biserici”-catacombe secrete, dar „preferatele” noastre erau două: „Catedrala” Sfintei Treimi și Biserica Sfântul Nicolae făcătorul de minuni. Prima era un mic luminiș în mijlocul unei păduri dese, în direcția Ariei de verificare „Savvati”. Acoperișul acestei biserici era cerul. Pereții erau pădurea de mesteacăn. Biserica Sfântul Nicolae se afla în pădurea adâncă, spre Aria de verificare „Muk-solm”. Era un desiș format natural din șapte molizi mari. Cel mai adesea slujbele secrete se săvârșeau aici, în Biserica Sfântul Nicolae. În „Catedrala Sfânta Treime”, slujbele se săvârșeau doar vara, la marile sărbători și, cu deosebită solemnitate, în ziua Pogorârii Duhului Sfânt. Dar câteodată, în funcție de circumstanțe, slujbe cu mult mai secrete se săvârșeau și în alte locuri. Astfel, de exemplu, în Joia Mare din 1929, slujba citirii celor douăsprezece Evanghelii s-a ținut în celula medicilor din Tabăra 10. Vlădica Victor și părintele Nicolae au venit la noi, ca pentru dezinfecție. Apoi, în stilul specific catacombelor, ei au ținut slujba cu ușa încuiată. În Vinerea Mare s-a citit un ordin în toate taberele prin care se informa că pentru următoarele trei zile nimănui nu i se permitea să părăsească taberele după ora 8 p.m., cu excepția unor circumstanțe extraordinare și printr-un permis special, scris de comandantul de tabără.

Vineri la 7 p.m., când noi, medicii, tocmai ne întorseserăm în celulele noastre după ziua de muncă de 12 ore, părintele Nicolae a venit la noi și ne-a spus că un epitaf (un giulgiu cu imaginea lui Hristos pe el) de mărimea unei palme fusese pictat de artistul R. Slujba – prohodul – avea să se facă și avea să înceapă într-o oră. „Unde?” – a întrebat Vlădica Maxim. „În marea cutie pentru uscat pește care se găsește aproape de pădure, lângă tabăra N. Parola: trei ciocănituri și apoi două. Este mai bine să se vină câte unul o dată”.

Într-o jumătate de oră, Vlădica Maxim și cu mine am părăsit tabăra și am pornit spre „adresa” indicată. De două ori cei care patrulau ne-au cerut permisele. Noi, ca medici, le aveam. Dar ceilalți: Vlădica Victor, Vlădica Ilarion, Vlădica Nectarie și părintele Nicolae? Vlădica Victor era contabil la fabrica de funii. Vlădica Nectarie era pescar; iar ceilalți țeseau plase... Aici era capătul pădurii. Aici se afla cutia, de aproximativ zece metri lungime, fără ferestre, ușa abia vizibilă. Lumină de amurg, cerul acoperit cu nori negri. Ciocănim de trei ori și apoi de două ori. Părintele Nicolae deschide. Vlădica Victor și Vlădica Ilarion sunt deja aici... În câteva minute vine și Vlădica Nectarie. Interiorul cutiei a fost transformat în biserică. Pe podea, pe pereți, crengi de molid. Câteva lumânări pâlpâiau. Mici icoane de hârtie. Micul epitaf este acoperit de crengi verzi. Zece oameni au venit să se roage. Mai târziu vin alți patru

sau cinci, dintre care doi sunt călugări. Slujba începe, în șoaptă. Părea că nu avem trupuri, ci că eram doar suflete. Nimic nu distrăgea sau nu se interfera cu rugăciunea... Nu îmi amintesc cum ne-am dus „acasă”, adică la taberele noastre. Domnul ne-a acoperit!

Turele de control ale taberei noastre erau făcute de către comandantul taberei înainte și după slujbe, la 11 p.m. și la 4 a.m. Găsindu-ne pe noi, patru medici în frunte cu Vlădica Maxim, în ultima lui tură, comandantul a spus: „Ce este, doctorilor, nu dormiți?” Și imediat a adăugat: „Așa noapte... și să nu vrei să dormi!” Și a plecat.

„Doamne Iisuse Hristoase! Îți mulțumim pentru minunea milei și a puterii Tale”, a spus cu emoție Vlădica Maxim, exprimând sentimentele noastre comune.

Noaptea albă de la Solovki se apropia de sfârșit. Dimineța pascală, de la Solovki, delicată și trandafirie, soarele jucând de bucurie, dădeau binețe lagărului de concentrare mănăstiresc, transformându-l în orașul invizibil Kitej, umplând sufletele noastre libere cu o bucurie pașnică, nepământească. Mulți ani au trecut de atunci, dar amintirea parfumată a acestei dimineți pascale delicate este vie și de neuitat; parcă ieri a fost. Și inima crede că printre noi era atunci un sfânt.

Vlădica Maxim era deosebit de prietenos cu Vlădica Victor, care era opusul episcopului-medic. Vlădica Victor era mic de statură, îndesat, plin de veselie, deschis, accesibil, prietenos cu toți, comunicativ. „Trebuie să-l mângâi pe fiecare om cu ceva”, spunea el, și pe fiecare om pe care îl întâlnea știa cum să-l mângâie, cum să-l facă fericit, cum să-i smulgă un zâmbet. El venea adesea și discuta cu Vlădica Maxim despre destinul Bisericii Ortodoxe Ruse. Fiind un optimist, el încerca în mod constant să-l „infecteze” pe Vlădica Maxim cu credința în viitorul strălucitor al Rusiei; dar cel din urmă rămânea un pesimist sau, după cum se definea el însuși prin cuvintele lui K. Leontiev, „un pesimist optimist”. Sfârșitul tragic al istoriei lumii se apropie, și așa mai departe, după cuvântul Domnului, trebuie „să-ți pleci capul” în așteptarea triumfului sigur al adevărului lui Hristos!

Pe 21 ianuarie (3 februarie) 1930, de ziua Sfântului Maxim Mărturisorul (ziua de nume a Vlădicăi Maxim), noi, doctorii, ne-am întâlnit și am cumpărat de la magazinul din tabăra noastră o ceașcă de ceai imensă, de porțelan, „pontificală”, de calitate deosebită, și i-am prezentat-o solemn drept cadou dragului nostru Vlădică. Vlădica mânca puțin, dar îi plăcea să bea ceai. Darul a avut un mare succes. Și această zi am petrecut-o împreună în întregime, ca de Paști, în celula noastră, și Vlădica Victor ne-a spus multe privind detalii interesante ale procesului Sfântului Maxim Mărturisorul. „Vlădica, aveți șansa de a purta în zilele noastre numele unui mare protector ceresc și mărturisor”, a concluzionat Vlădica Victor în finalul relatării, cu sinceră bucurie.

La 5 (18) iulie 1930, de sărbătoarea Sfântului Serghie de Radonej, prietenii noștri din biroul diviziei sanitare m-au informat că voi fi arestat noaptea și voi fi trimis cu un „convoi special” la Leningrad, pentru „noi afaceri”. Fiind dinainte prevenit, m-am pregătit, mi-am luat rămas bun de la prieteni și, fără a mă întinde ca să dorm, am început să-mi aștept arestarea. Auzind la două dimineța un zgomot și pași jos pe scări (celula noastră era la etajul doi), i-am pus metanie Vlădicăi Maxim (care de asemenea nu dormea) și i-am cerut să mă binecuvânteze și să se roage ca Domnul să-mi trimită putere ca să suport supărările și suferințele care vor veni și, poate, tortura și moartea. Vlădica s-a ridicat în picioare, s-a ridicat în toată statura sa herculeană (mi se părea că crescuse și că devenise enorm), m-a binecuvântat încet, m-a sărutat de trei ori și a spus cu emoție: „Vei avea multe supărări și încercări grele, dar viața ta va fi păstrată, iar în cele din urmă vei merge afară, în libertate. Însă, în ceea ce mă privește, în câteva luni mă vor aresta și pe mine și... mă vor împușca! Și tu să te rogi pentru mine, cât timp mai sunt în viață și, îndeosebi, după moartea mea.”

Proorocia Vlădicăi Maxim a fost împlinită întocmai. În decembrie 1930, el a fost arestat și dus la Moscova. Presa rusă din străinătate a scris următorul anunț în 1931: „Vatican, 30 noiembrie. Abia astăzi Comisia vaticană «pro-Rusia» a primit vestea morții lui Maxim, episcop ortodox de Serpuhov. Episcopul Maxim a fost împușcat pe 6 iulie, de către bolșevici, pentru faptul de a fi refuzat recunoașterea Mitropolitului Serghie, care, după cum se știe, s-a pus în acord cu autoritatea sovietică”.

Cu sfinții odihnește, Doamne, sufletul robului Tău, Maxim, primul episcop din catacombe al mult pătimitoarei Biserici Ortodoxe Ruse.

* * *

Nota editorului: Sfințenia episcopului mucenic Maxim – nu doar în privința muceniei, ci și în ceea ce privește viața sa – strălucește cu claritate în acest manuscris (tipărit inițial în *Calea ortodoxă*, Jordanville, 1951). O mărturie recentă a acestui fapt este atestată de către nepoata sa, care locuiește în New York. Anul acesta a fost salvată dintr-o situație aproape imposibilă, printr-un ajutor fără îndoială ceresc, și scrie următoarele: „Cred cu fermitate că aceasta s-a întâmplat deoarece unchiul meu s-a rugat pentru mine înaintea Domnului”.

Și astfel putem crede că creștinul ortodox de astăzi are o mijlocire cerească specială în necazuri și în încercările credinței care se apropie, atât prin episcopul-mucenic Maxim, cât și prin întregul sobor al milioanelor de noi mucenici ai jugului comunist ateu.

Sfinte noule mucenic Maxim, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi!
Amin.

3. Alexandru Jacobson

Nou mărturisitor al Casei lui Israel
Pomenit la 8 septembrie (+1930)

*M-au urât pe nedrept.
(Ioan 15: 25)*

În anul 1929, în groaznicul lagăr de concentrare de la Solovki, începând cu sfârșitul iernii mulți deținuți s-au îmbolnăvit de scorbut, iar spre primăvară, din 18000 de deținuți din Divizia a 4-a a lagărului (divizia care ocupa însăși insula Solovki), numărul celor afectați ajunsese la 5000. Mie, ca medic deținut, mi s-a oferit, pe lângă munca mea obișnuită, să îmi asum supravegherea uneia dintre noile barăci cu 300 de deținuți bolnavi de scorbut.

Când am venit la aceste barăci, am fost întâmpinat de un tânăr infirmier evreu, care avea un chip frumos și vioi. El era student la Medicină în anul IV. Să ai un astfel de ajutor calificat era o mare raritate și un mare ajutor. Alexandru Yakovlevici Jacobson (acesta era numele lui) a mers cu mine la toate barăcile și mi-a arătat toți pacienții. La fiecare în parte, el mi-a spus în detaliu diagnosticul și trăsăturile caracteristice ale bolii. Pacienții se aflau toți în stare gravă. Gingii intrate în putrefacție și purulente, cangrene de scorbut, umflături puternice ale încheieturilor, sângerări cauzate de scorbut sub formă de pete albastre la extremități – acestea mi-au sărit în ochi la o examinare grăbită. La o investigare mai amănunțită, mulți dintre ei s-au dovedit a avea complicații grave la organele interne: nefrită hemoragică, pleurezie și pericardită, afecțiuni grave ale ochiului și așa mai departe. Din explicațiile infirmierului, am înțeles că știa cu precizie bolile stomatologice și că stabilea corect diagnoze și prognoze.

Aflând că Alexandru lucra fără oprire câte 24 de ore, l-am trimis la odihnă și am început să merg și să examinez pacienții singur. În istoricul bolii lor erau înregistrate toate așa-numitele date uzuale, adică: numele, prenumele, data și locul nașterii și așa mai departe; diagnosticul era prezentat în continuare și nemulțumirile subiective erau înregistrate. Pe câțiva dintre numeroșii pacienți am fost nevoit să-i examinez în grabă și să fac unele observații extrem de scurte. Cu toate acestea, examinarea mea, care a început la 8 dimineața, s-a terminat doar la 3 dimineața, cu două pauze de câte jumătate de oră, pentru prânz și pentru cină. A doua zi am venit din nou la barăci la 8 dimineața și l-am găsit pe Alexandru,

care trecuse deja pe la toți pacienții, împlinind toate prescripțiile mele și adunând informații în cazurile cele mai grave. Lucrase de la 12 p.m. până la 8 a.m., adică 20 de ore, din nou, fără oprire. Fața lui era umflată și avea urme clare de lovituri serioase. Ca răspuns la întrebările mele, el mi-a spus următoarele: la 7 a.m., barăcile fuseseră vizitate de șeful poliției politice (GPU) din lagăr. Acest șef era beat. Mergând printre pacienți, el îi întreba dacă erau mulțumiți de munca medicului și a infirmierului. Unii dintre deținuții bolnavi au declarat că doctorul nu venise decât noaptea târziu, „a aruncat o privire” și s-a uitat „repede” la „câțiva” dintre pacienți, „fără a fi oferit vreun ajutor celor grav bolnavi”, în timp ce infirmierul nu venise la muncă decât ieri pe la prânz.

Fără a fi cercetat dacă aceste plângeri erau corecte sau nu și fără a fi cerut explicații de la infirmier, șeful l-a lovit pe cel din urmă de câteva ori în față și mi-a ordonat mie, ca medic însărcinat cu această secție, să vin la el la 12 p. m. „pentru o explicație”.

„Alexandru Yakovlevici”, m-am adresat eu infirmierului, „eu trebuie să plec, după cum știi, pentru un interogatoriu. Tu însuți vezi cât de mulți pacienți grav bolnavi sunt. Deși ai muncit deja 20 de ore, nu ai mai putea să lucrezi alte două sau trei ore până mă întorc (sper) de la interogatoriu?”

„Bineînțeles că da, doctore”, mi-a răspuns cu supunere infirmierul. „Voi rămâne și îi voi supraveghea pe toți cei grav bolnavi.”

„Te rog să faci așa, pentru că, până la urmă, tu vezi ceea ce este până și în cele mai complicate cazuri și nu pot decât să-ți mulțumesc călduros pentru ajutorul tău. Și, cât mă privește pe mine, voi încerca să-i explic șefului GPU că a fost nedrept cu tine.”

„O, nu vă deranjați pentru mine”, a strigat infirmierul foarte vivace, „și nu-mi luați apărarea. Am fost nevoit să sufăr chinuri mult mai grele fără niciun fel de vină și nu am făcut decât să-I mulțumesc Domnului pentru ele. Amintiți-vă ceea ce a spus Sfântul Ioan Gură de Aur: «Slavă lui Dumnezeu pentru toate!»”

„Ești creștin deci?” – l-am întrebat eu, uimit.

„Da, sunt evreu ortodox” – a răspuns el, zâmbind vesel.

În liniște i-am strâns mâna și am spus: „Ei bine, la revedere. Îți mulțumesc. Măine vom vorbi. Roagă-te pentru mine.”

„Fiți liniștiți”, mi-a spus infirmierul pe un ton confidențial. „Rugați-vă neîntrerupt îngerului păzitor cât veți sta la interogatoriu. Domnul să vă aibă în pază, doctore.”

Am ieșit. Pe drum m-am rugat Domnului, Maicii Sale Preacurate, Sfântului Nicolae, făcătorul de minuni, și, în special, îngerului meu păzitor, împlinind bunul sfat al lui Alexandru.

Intrând în biroul șefului diviziei GPU, pentru ultima dată m-am rugat în gând îngerului păzitor: „Apără-mă! Luminează-mă!”

Şeful m-a primit în linişte, sever. Cu un deget a indicat un scaun. M-am așezat.

„Spune-mi când ai făcut vizite pacienților ieri și de ce ajutorul tău, acest infirmier evreu, merge la muncă doar la vremea prânzului?”

În minte, fără cuvinte, l-am chemat în ajutor pe îngerul păzitor. Încercând să fiu calm, cu o voce joasă și calmă, fără să mă grăbesc, i-am povestit totul în detaliu. I-am povestit că, prin directiva șefului diviziei sanitare, trebuia să vin să iau în grijă barăcile la 8 a.m. Aflând că infirmierul, după ce a deschis un nou salon, primind 300 de pacienți și pregătind tot ceea ce era nevoie pentru venirea mea, lucrase fără întrerupere o zi și o noapte, l-am trimis la odihnă pentru câteva ore, în timp ce eu însumi m-am ocupat de vizitarea pacienților. Vizitele mele au durat de la 8 dimineața până la 3 noaptea. Și, de fapt, ultimul grup de pacienți, la mansardă, l-am examinat doar între orele 2 și 3 noaptea. Infirmierul, după tura lui de 24 de ore fără pauză, după ce a dormit trei sau patru ore, a venit din nou la muncă ieri, la ora 12 p.m., și lucrează din nou fără întrerupere de 24 de ore, până în momentul de față.

„Atunci, pentru ce se plâng porcii ăia?” – m-a întrerupt șeful. „Spune-le ăloră buni de aruncat că îi voi băga în celule individuale!”

„Nu este vina lor”, am răspuns eu. „Până la urmă, ei n-au știut condițiile de lucru. Ei v-au spus adevărul, că infirmierul a venit la ei în mansardă la 12 p. m. și că medicul i-a vizitat abia la ora 2 dimineața.”

„Bine”, a spus el, scărpinându-se în cap și căscând, „bine, mergi”.

Întorcându-mă de la interogatoriu, am plecat imediat la barăcile-salon. Acolo l-am găsit pe șeful diviziei sanitare, un medic care, după ce și-a ispășit condamnarea sa (pentru un avort care s-a soldat cu moarte), a rămas să lucreze ca „angajat liber”.

Şeful diviziei sanitare striga la infirmier pentru ceva ce nu era în regulă. „Ce scandalos să apari atât de târziu la muncă”, a strigat el la mine. Eu i-am explicat și a plecat.

„De ce este atât de furios pe tine?” – l-am întrebat pe Alexandru.

„Pentru că este un miros greu aici. Eu i-am explicat că 90% dintre pacienți au răni purulente. Apoi el a strigat «Liniște!» și apoi ați intrat dumneavoastră.”

„Mergi la culcare”, i-am spus. „Să vii la șase seară”.

De mult voiam să îl cunosc mai bine pe Alexandru și să avem o discuție de la inimă la inimă; dar, pentru că eram atât de ocupați și epuizați, de multă vreme nu reușeam să facem aceasta.

Cu toate acestea, odată, la praznicul Nașterii Preasfintei Maici a lui Dumnezeu, sub pretextul inspectării unui punct de lucru depărtat, am reușit să îi determin să ne trimită pe amândoi împreună. Dimineața de-vreme am venit cu el chiar de la Mănăstirea Solovki, pe strada Sfântul Savatie, și, după ce am mers câțiva kilometri, am ieșit de pe stradă și am

intrat într-o pădure de pin. Era o zi de toamnă minunată, senină și caldă, așa cum se vede rareori în Solovki. Sub razele soarelui, mestecenii străluceau într-un auriu ca niște pete mari în pădurea de pin. Acest peisaj levitanian⁴ dădea o tristețe liniștită de bucurie duhovnicească sărbătorii Maicii Domnului. Mergând spre adâncul pădurii, m-am așezat cu Alexandru pe niște buturugi și i-am cerut să-mi vorbească despre el.

El mi-a spus următoarele: era fiu al unui negustor de la Piața Sfântul Alexandru din Petersburg. Și-a pierdut părinții de timpuriu și a început să meargă pe drumul său în viață. Fiind student în anul II la Medicină, el a cunoscut și a devenit prieten cu un anumit geolog, un evreu care era tolstoit, care l-a atras cu poveștile lui despre Lev Tolstoi și cu învățăturile tolstoicilor. O impresie puternică au avut asupra lui Alexandru nu lucrările teologice ale lui Tolstoi, ci poveștile și istoriile sale: „Dumnezeu este acolo unde este iubire”, „Ce om trăiește în conformitate” și altele. Într-un an, fiind de acum student în anul III, el a întâlnit un medic bătrân care îl cunoscuse personal pe Lev Tolstoi. Acest medic, un creștin ortodox convins, i-a explicat lui Alexandru esența sectei lui Tolstoi și i-a descoperit „comoara inestimabilă a Bisericii Ortodoxe”. După trecerea unui alt an, Alexandru a fost botezat și a devenit creștin ortodox.

„După botezul meu”, a povestit Alexandru, „nu puteam să-i privesc cu indiferență pe evreii credincioși. Evreii atei, așa cum sunt majoritatea acum, nu mă interesau prea mult. Dar acei evrei care credeau în Dumnezeu începeau să mi se pară pur și simplu niște oameni lipsiți de soartă, aflați în eroare, față de care eram obligat moral să îi aduc la Hristos. Îi întrebam de ce ei nu erau creștini. De ce nu Îl iubeau pe Hristos?”

Disputele și predicile noului convertit au devenit cunoscute, iar Alexandru a fost arestat.

„La unul din lagărele de concentrare”, a continuat Alexandru, „unde lucram la obișnuitele munci foarte grele, la supraveghere era o bestie groaznică pe post de șef. Dimineța și seara, înainte și după muncă, el alinia toți deținuții și le porunca să cânte «rugăciunile de dimineță și de seară»: dimineța, «internaționala», iar seara, un fel de cântec sovietic în care erau cuvintele «toți ca unul vom muri pentru puterea sovieticilor». Toată lumea cânta, dar eu nu puteam; eu tăceam. Trecând printre rânduri, șeful a observat că eu tăceam și a început să mă lovească în față. Apoi am cântat tare, în mod neașteptat chiar și pentru mine, uitându-mă la cer: «Tatăl nostru care ești în ceruri». Această bestie de șef a devenit posedat de răutate și, aruncându-mă la pământ, m-a lovit până la inconștiență cu călcâiele. După ce am fost eliberat din lagărul de concentrare, am primit un «exil voluntar» la orașul Viatka.”

„Ei bine, și cum te-ai stabilit în Viatka?” , l-am întrebat eu.

⁴ Isaac Ilici Levitan (1860-1900) – pictor clasic peisagist rus-lituanian.

„Când am venit în Viatka, un oraș total necunoscut pentru mine, mai întâi de toate am întrebat unde este biserica. (Pe atunci, încă nu fuseseră închise toate bisericile.) Când am venit la biserică, am întrebat dacă se afla acolo o icoană a Sfântului Trifon de Viatka și care este ziua lui de pomenire. Ei mi-au arătat o icoană și mi-au spus că sfântul era pomenit a doua zi, 8 octombrie. Inima mi-a tresăltat de bucurie pentru că Sfântul Trifon mă adusese în orașul lui chiar de ziua lui. Căzând în genunchi înaintea icoanei sfântului, i-am spus că nu aveam niciun prieten în Viatka în afară de el și că nu aveam pe altcineva de la care să cer ajutor. I-am cerut să-mi aranjeze viața și munca în Viatka. După rugăciune, inima mea era liniștită, în pace și plină de o bucurie calmă – un semn evident al faptului că rugăciunea mea fusese ascultată. Ieșind afară din biserică, după privegherea de toată noaptea, am luat-o încet pe strada principală, ținând în brațe bocceluța cu lucrurile mele. „Ei bine, dragul meu, tocmai ai ieșit din spital?” – am auzit dintr-odată o voce plăcută de femeie. În fața mea se opri o doamnă în vârstă și durdulie, cu o eșarfă albă, curată pe cap, îmbrăcată modest, curat și îngrijit, privindu-mă cu ochi senini și blânzi. „Nu, mătușă”, i-am răspuns eu, „nu am venit de la spital; am venit de la închisoare. Am fost eliberat din lagărul de concentrare și am fost trimis la Viatka.”

„O, pentru ce crime ai suferit pedepse: pentru tâlhărie, pentru furt, pentru ucidere?” „Nu, pentru credința în Dumnezeu și pentru că, evreu fiind, am devenit creștin”, i-am răspuns eu. S-a iscat o discuție. Ea m-a invitat să intru în casa ei. În camera ei totul era curat și ordonat, și colțul de deasupra patului era plin cu icoane, în față cărora ardeau trei candelă de culori diferite. „Măine este pomenirea Sfântului Trifon de Viatka, apărătorul și protectorul orașului”, a spus femeia și mi-a arătat o mică icoană a sfântului. Eu am căzut în genunchi înaintea icoanei și am plâns de bucurie recunoscătoare și, astfel, am aranjat să locuiesc cu această văduvă evlavioasă; două zile mai târziu am găsit de lucru ca șofer de camion. Astfel, am trăit în pace, slavă lui Dumnezeu, timp de jumătate de an, dar în primăvară am fost arestat din nou și de data aceasta am primit zece ani, și am venit în această sfântă insulă Solovki. Acum sunt Sfinții Zosima și Savatie cei care mă ajută cu rugăciunile lor.”

În tăcere am mers mai departe cu Alexandru în adâncurile pădurii. Și, dintr-odată, cu totul pe neașteptate, am dat peste un paraclis de piatră veche și pe jumătate păraginită, cu ferestrele și ușa blocate cu scânduri. Scândurile erau vechi și foarte ușor de înlăturat cu puțin efort. Am intrat în paraclis și am văzut pe perete o icoană mare a Maicii Domnului din Smolensk. Pictura de pe icoană era cojită, și doar chipul Maicii Domnului se păstrase clar – de fapt, doar iubiții ei ochi.

Alexandru dintr-odată a căzut în genunchi în fața acestei icoane, ridicându-și în sus amândouă mâinile și cu voce tare a cântat „Cuvine-se

NEW

ALEXANDER

MARTYR

JACOBSON

Alexander Jacobson (desen contemporan)

cu adevărat”. El a cântat rugăciunea până la sfârșit. Ceva mă ținea de gât și nu am putut să cânt cu vocea mea; dar întregul meu suflet a cântat și s-a bucurat, uitându-mă la cele două perechi de ochi: minunații ochi ai Maicii Domnului și ochii triști ai lui Alexandru.

La o lună după această plimbare, Alexandru a fost arestat și trimis nu se știe unde. Arestul unui deținut sfârșea de obicei cu plutonul de execuție.

Aproape patruzeci de ani au trecut de atunci și în fața mea apare adesea cu o claritate de neuitat minunata imagine a rugăciunii acestui evreu ortodox mărturisitor înaintea ochilor icoanei Maicii Domnului. Și aud vocea lui veselă răsunând cu credință de neînvins și cu o dorință arzătoare și profundă de a o slăvi pe ea, care este „mai cinstită decât heruvimii...”

* * *

(Profesorul S.V. Grotov, care se afla atunci în Solovki și îl cunoștea bine pe Alexandru Jacobson ca un confrate oponent al serghianismului, dă mărturie despre faptul că a fost împușcat în 1930.)

4. Călugărițele de la Șamordino în închisoarea Solovki

ȘI MINUNEA CURAJULUI LOR
Pomenite la 12 noiembrie

*Pe cel care se nevoiește, Dumnezeu îl umbrește cu mila
Sa; dar cel care iubește dobândește mângâiere.
Starețul Ambrozie de la Optina*

În vara lui 1929 au venit în Solovki aproximativ treizeci de călugărițe. Probabil, majoritatea erau de la Mănăstirea Șamordino, care se afla lângă renumita sihăstrie de la Optina.

Călugărițele nu au fost duse la secțiile speciale pentru femei, ci au fost ținute separat. Când au început să fie interogate și verificate după listă, ele au refuzat să dea așa-numitele date de bază despre ele, adică răspunsul la întrebările cu privire la numele lor, anul și locul nașterii, educația și așa mai departe.

După țipete, amenințări și bătăi, ele au fost puse în celule izolate și au fost chinuite cu foamea, setea și cu privarea de somn, adică li s-au aplicat toate metodele coercitive obișnuite. Dar călugărițele au rămas de neclintit și chiar au fost destul de curajoase – un fapt foarte rar în lagărul de concentrare – ca să refuze orice fel de muncă forțată.

După câteva zile, eu și profesorul doctor Zizilenko (care fusese trimis la Solovki deoarece, în timp ce era medic șef de secție la închisoarea Taganka din Moscova, acceptase în secret tunderea monahală și devenise episcop cu numele de Maxim) am fost chemați la șeful diviziei sanitare. Ni s-a ordonat confidențial să le facem călugărițelor o examinare medicală, cu scopul de a confirma că nu sunt apte pentru muncă, pentru a avea astfel o bază oficială pentru a le elibera de munca fizică forțată.

Era pentru prima oară în istoria insulei Solovki când administrația se găsea într-o situație atât de complicată. De obicei, în astfel de cazuri ei acționau foarte aspru și barbar. După o bătaie serioasă a celor care refuzau să lucreze, erau trimiși pe insula pentru pedepsire Anzersk, de unde nimeni nu s-a întors niciodată viu.

De ce aceste călugărițe rebele nu erau trimise la Anzersk nu putem înțelege. I-am pus această întrebare șefului diviziei sanitare a întregului lagăr de concentrare. El ne-a explicat că protestul tăcut și controlat al călugărițelor nu se aseamăna întru nimic cu protestele cu care era obișnuită administrația să aibă de-a face. Celelalte proteste erau adesea însoțite de scandal, țipete și huliganism. Dar aici era liniște, sim-

Turnurile Mănăstirii Solovki iarna, cam prin 1930,
un lagăr de concentrare comunist

plitate, umilință și o supunere extraordinară. „Ele sunt mucenite fanatice, care caută suferințe”, a explicat șeful diviziei sanitare. „Ele sunt un fel de cazuri psihice, masochiste, dar nouă ne pare nespus de rău pentru ele. Eu nu pot să suport să văd umilința și supunerea cu care îndură presiunea. Și nu doar eu. Nici Vladimir Yegorovici, șeful lagărului de concentrare, nu a putut să suporte asta. El chiar s-a certat cu șeful diviziei GPU și vrea oarecum să ușureze și să rezolve această chestiune. Dacă le găsiți inaptele pentru muncă fizică, vor fi lăsate în pace.”

Când am ajuns la barăcile unde erau ținute călugărițele, am văzut niște femei extraordinar de sobre, pașnice și cu stăpânire de sine, în veșminte monahale vechi și peticite, dar curate.

Erau vreo treizeci. Li se putea da vârsta unui „etern treizeci” de ani, deși, fără îndoială, unele erau mai în vârstă și unele mai tinere. Pe toate fețele se afla ceva din expresia Maicii Domnului „Bucuria tuturor celor necăjiți”, și această supărare era atât de evidentă și de modestă, încât cu totul involuntar mi-am amintit de anumite versuri din Tiucev. Apariția lor supusă era de o asemenea frumusețe duhovnicească, încât nu putea decât să evoce un sentiment de regret profund și de respect.

„Ca să nu le supăr, mai bine să ies, doctore”, a spus șeful secției care m-a întâmpinat și care trebuia să fie prezent ca reprezentant al comitetului medical. Am rămas singur cu ele.

„Bună ziua, maicilor”, m-am plecat în fața lor. În liniște, mi-au răspuns cu o plecăciune adâncă.

„Sunt medic. Am fost trimis să vă examinez.”

„Suntem bine. Nu este nevoie să ne examinați”, m-au întrerupt câteva voci.

„Eu sunt un credincios creștin ortodox și sunt în acest lagăr de concentrare ca deținut din pricina poziției mele bisericești.”

„Slavă lui Dumnezeu”, câteva voci mi-au răspuns din nou.

„Tulburarea voastră este de înțeles pentru mine”, am continuat, „dar nu vă voi examina. Îmi veți spune doar lucrurile de care vă plângeți, iar eu vă voi trece la categoria celor incapabili de muncă.”

„Dar noi nu ne plângem de nimic. Suntem destul de sănătoase.”

„Dar, fără o definiție a inabilității pe care o aveți pentru lucru, vă vor trimite la o muncă extraordinar de dificilă.”

„Este același lucru: nu vom munci nici dacă este o muncă dificilă, nici dacă este una ușoară.”

„De ce?” – am întrebat uimit.

„Pentru că nu vrem să muncim pentru regimul lui Antihrist.”

„Ce spuneți?”, am întrebat supărat. „Până la urmă, la Solovki sunt mulți episcopi și preoți care au fost trimiși aici pentru mărturisirea lor. Toți muncesc, fiecare după cum este în stare. Episcopul de Viatka, de exemplu, lucrează pe post de contabil la fabrica de funii, iar în departa-

Gravură reprezentând Mănăstirea Solovki

mentul de lemnărie muncesc mulți preoți. Ei Țes plase. Vinerea muncesc 24 de ore, zi și noapte, astfel încât să îndeplinească repede cota suplimentară și astfel să-și elibereze o parte din timp pentru rugăciune în seara de sâmbătă și dimineața de duminică.”

„Dar noi nu vom munci sub constrângerea ordinelor pentru regimul lui Antihrist.”

„Ei bine, fără examinare voi da un oarecare diagnostic pentru voi și voi concluziona că nu sunteți capabile de muncă fizică grea.”

„Nu, nu este nevoie să faceți astfel. Iertați-ne, dar vom fi obligate să spunem că acest lucru nu este adevărat. Suntem bine. Putem munci, dar nu vrem să muncim pentru acest regim al lui Antihrist și nu vom munci nici chiar de-ar fi să ne omoare pentru asta.”

„Nu vă vor uide, dar vă vor tortura până la moarte”, am spus în șoaptă, riscând să fiu auzit și de alții; am spus-o cu durerea inimii.

„Dumnezeu ne va ajuta să îndurăm torturile”, a spus una dintre călugărițe, de asemenea încet. Mi-au venit lacrimi în ochi. M-am plecat înaintea lor în liniște. Aș fi vrut să mă aplec până la pământ și să le sărut picioarele.

Într-o săptămână, comandantul diviziei sanitare a intrat în biroul medicilor și, printre alte lucruri, ne-a informat: „Ne-am săturat de călugărițele astea, dar acum au fost de acord să muncească. Ele cos și repară îmbrăcămintea de la salonul principal. Doar că au pus condiția ca să fie toate împreună și să li se permită să cânte un fel de cântece în timp ce muncesc. Șeful lagărului de concentrare a permis acest lucru. Acolo se găsesc acum, cântând și muncind.”

Călugărițele erau în așa măsură izolate, încât chiar și noi, medicii diviziei sanitare, care ne bucuram de o oarecare libertate de mișcare și care aveam multe legături și mulți prieteni, pentru multă vreme nu am putut primi niciun fel de vești despre ele. Și doar o lună mai târziu am aflat cum avusese loc ultimul act al tragediei lor.

Într-unul din convoaiele care veniseră la Solovki a fost adus și un preot, care s-a dovedit a fi părintele duhovnic al câtorva dintre călugărițe. Și, chiar dacă legăturile dintre ei păreau, în condițiile lagărului de concentrare, cu totul imposibile, călugărițele au reușit într-un anumit fel să ceară îndrumări din partea povățuitorului lor.

Esența întrebărilor lor consta în următoarele: „Noi am venit în lagărul de concentrare pentru suferință, dar aici suntem bine. Suntem împreună; cântăm rugăciuni; munca ne este plăcută; am acționat corect că am fost de acord să muncim sub condițiile regimului lui Antihrist? Nu ar trebui să renunțăm și la această muncă?”

Părintele duhovnic a răspuns cu o interdicție a muncii destul de neclară.

Și apoi călugărițele au renunțat la orice fel de muncă. Administrația a aflat cine era vinovat pentru asta. Preotul a fost împușcat. Dar, când călugărițele au fost informate despre aceasta, au spus: „Nimeni nu este în stare să ne dezlege de această interdicție”.

Călugărițele au fost despărțite curând și, una câte una, au fost duse în diferite locuri.

În ciuda încercărilor noastre, nu am reușit să mai aflăm alte știri despre ele. Au dispărut fără urmă.

Câtiva ani mai târziu, din gura unui deținut american care muncea ca un sclav într-un lagăr de concentrare, vine următoarea informație suplimentară, care aruncă lumină peste finalitatea duhovnicească a fermității ascetice a unora dintre aceste călugărițe.

MINUNEA CĂLUGĂRIȚELOR

Când conversația a trecut la religie, așa cum s-a întâmplat curând, am auzit despre o întâmplare extraordinară, o minune, care avusese loc de curând la Vorkuta. Dumnezeu era într-adevăr acolo cu noi! Și entuziasmul cu care omul mi-a spus această poveste nu a lăsat nicio îndoială asupra faptului că Cortina de fier nu putea să-L țină pe Dumnezeu în afara unei țări sau în afara minților și inimilor poporului Său.

Era în luna noiembrie a anului 1950, chiar imediat după sosirea noastră, când trei călugărițe au ajuns în lagărul de concentrare cu sentința pentru muncă silnică. Miile de femei deținute de la Vorkuta nu munceau în mine, ci făceau alte munci grele, iar călugărițele au fost trimise într-un pluton unde se făceau cărămizi pentru muncile de construcție din întreaga zonă arctică și din Rusia.

Când călugărițele au fost duse pentru prima dată la fabrica de cărămizi, i-au spus șefului că ele priveau orice muncă făcută pentru regimul comunist ca și când ar fi fost pentru diavol și, de vreme ce ele erau slujitoarele lui Dumnezeu și nu ale lui Satan, ele nu își propuneau să se plece ordinelor șefului lor, în ciuda oricăror amenințări ale acestuia.

Dezbrăcate de veșmintele religioase, aveau drept armură credința. Ele erau gata să înfrunte orice pentru a-și ține făgăduința și chiar au înfruntat pedeapsa, o dovadă vie de mare curaj. Li s-au dat rații de pedeapsă, constând în pâine neagră și supă răncedă, zi de zi. Dar în fiecare dimineață când li se porunca să meargă la fabrica de cărămizi, în gropile cu pământ, sau la oricare altă muncă de rupt spatele, ele refuzau. Acest refuz însemna, desigur, că trebuia să treacă prin chinuri și mai mari. Mâniați de încăpățânarea lor și temându-se de efectul asupra celorlalți muncitori sclavi, comandantul a poruncit să fie puse în cămașă de forță. Mâinile le-au fost legate la spate și apoi funia cu care le-au fost legate încheieturile mâinilor a fost trecută în jurul gleznelor și dusă în

sus strâns. În acest fel, picioarele le-au fost trase în spate, iar umerii au fost trași în spate și în jos într-o poziție de durere groaznică.

Călugărițele se zvârcoleau în agonie, dar niciun țipăt de protest nu le-a scăpat. Și, când comandantul a poruncit să se arunce apă peste ele, astfel încât materialul de bumbac al cămășilor de forță să se strângă, se aștepta ca ele să țipe din cauza acestei presiuni asupra trupurilor torturate, dar tot ceea ce s-a întâmplat a fost că ele au gemut încet și au căzut în stare de inconștientă. Legăturile lor au fost atunci desfăcute și ele și-au revenit; după aceea au fost legate din nou și încă o dată binecuvântata ușurare a leșinului a venit peste ele. Ele au fost ținute în această stare mai bine de două ore, dar paznicii nu au îndrăznit să mai continue tortura, deoarece circulația lor fusese întreruptă și femeile erau la un pas de moarte. Regimul comunist voia sclavi, nu schelete. Ei nu transportau oameni până la Vorkuta pentru a-i omorî. Guvernul sovietic voia să fie scos cărbunele din mine. Muncitorii sclavi puteau fi eliminați, bineînțeles, dar numai după ani de muncă. Prin urmare, scopul comandantului era să tortureze aceste călugărițe până ce aveau să fie de acord să muncească.

În cele din urmă, comandantul a hotărât să încerce. Fie călugărițele aveau să muncească, fie va trebui să le omoare, încercând să le oblige. El a poruncit să fie din nou numite la munca de afară și, dacă ar continua să refuze, să fie duse pe un deal în vântul aspru al iernii arctice timpurii și să fie lăsate să stea acolo nemișcate toată ziua, privind celălalte femei care munceau. Li s-a aplicat, de asemenea, și această tortură. Când lumina pală a zilei arctice scurte răsărea, ele erau văzute îngenunchind acolo, iar paznicii mergeau la ele așteptând să le găsească înghețate, dar ele păreau relaxate și calde.

Văzând aceasta, comandantul a ordonat să li se scoată mănușile și căciulile, astfel încât să fie expuse la deplina furie a vântului. Pe parcursul celor opt ore de muncă ale zilei, ele îngenuncheau pe vârful dealului vântos în rugăciune. Sub ele, femeile care frământau pământul pentru cuptoarele de cărămizi sufereau intens din cauza frigului. Multe se plângeau că le înghețau picioarele, în ciuda faptului că purtau niște cizme care se presupunea a fi călduroase. Seara, când alți paznici au mers pe deal ca să le ia pe călugărițe și să le aducă înapoi la barăci, se așteptau să le găsească degerături la urechi, la mâini și la picioare. Din nou în ziua următoare au îngenunchiat timp de opt ore în vânt, nepurtând nici pălării, nici mănuși, la temperaturi cu mult sub zero grade. În noaptea aceea încă nu suferiseră nicio degerătură serioasă și încă mai erau hotărâte în refuzul lor de a lucra. Cu toate acestea, a treia zi au fost duse afară și, de data aceasta, eșarfele le-au fost luate.

În acest timp, vestea despre ceea ce se întâmpla se răspândise în toate lagărele de concentrare din regiunea Vorkuta. Când, la sfârșitul

cele de a treia zi, o zi cu mult mai rece decât cele pe care le trăisem în acea iarnă, călugărițele cu capul gol au fost aduse în continuare fără cea mai mică urmă de degerătură, toată lumea murmură că într-adevăr Dumnezeu făcuse o minune. Nu mai era alt subiect de conversație în toată Vorkuta. Chiar și bărbații duri din alte tabere găseau scuze ca să vină la fabrica de cărămizi și să arunce pe furiș o privire la cele trei personaje de pe deal. Femeile care lucrau în groapa de jos își făceau cruce și murmurau rugăciuni. Chiar și comandantul era foarte deranjat. Dacă nu era un om religios, el era cel puțin într-un anumit fel superstițios și știa destul de bine atunci când era martor al unei Puteri care nu era de pe acest pământ!

În ziua a patra, chiar și paznicii înșiși erau înfricoșați de puterea nepământească pe care păreau să o aibă aceste femei și au refuzat categoric să le atingă sau să mai aibă ceva de-a face cu ele. Comandantului însuși îi era frică să meargă și să le ordone să meargă pe deal. Și astfel, ele nu au mai fost deranjate în rugăciunile lor și au fost scoase de la rațiile de pedeapsă. Când am plecat din Vorkuta, patru ani mai târziu, acele călugărițe încă mai erau la tabăra fabricii de cărămizi și nici una din ele nu făcuse nicio zi de muncă productivă pentru regimul comunist. Ele erau păzite cu teamă și respect. Paznicii aveau indicații să nu se atingă de ele sau să le deranjeze. Ele își pregăteau propria mâncare și își făceau chiar și propriile haine. Ele își manifestau religiozitatea în felul lor propriu și păreau în pace și mulțumite. Deși deținute, ele erau duhovnicește libere. Nimeni în Uniunea Sovietică nu avea o astfel de libertate religioasă ca ele.

Cum anume a stimulat exemplul lor credința religioasă a mii de deținuți și paznici acolo la Vorkuta, nu pot spune. Mai târziu, când am avut șansa, ca responsabil al vestiarului bărbaților MVD, să vorbesc cu unii dintre cei mai înrăiți comuniști ruși despre religie, niciunul nu a pregetat să menționeze minunea călugărițelor. (John Noble: *L-am găsit pe Dumnezeu în Uniunea Sovietică*, Zondervan, Mich. 1971, pp. 112-117).

5. Maica Maria din Gatchina

STAREȚA DIN CATACOMBE, MÂNGÂIETOAREA

Pomenită la 26 ianuarie (+1930)

*Suferințele intense, precum aurul în topitoare,
curăță sufletul, îi dau viață, îl întăresc și îl temperează.*

Sfântul Iosif al Petrogradului

La aproximativ cincizeci de kilometri de Petrograd se află micul oraș Gatchina, bine cunoscut tuturor locuitorilor din Petrograd pentru grădinile, parcurile și palatele lui. În acest oraș a trăit înainte de Revoluție o călugăriță, Maria, care era cunoscută nu doar de locuitorii din Gatchina, ci și de mulți locuitori ai Petrogradului. Revoluția din 1917 a găsit-o pe maica Maria pe patul de suferință. După ce a suferit de encefalită (o inflamație a creierului), ea s-a îmbolnăvit de Parkinson (boală degenerativă a sistemului nervos central, numită astfel după medicul Parkinson care a descris această stare patologică): corpul ei, cu totul nemișcat, părea încătușat, iar fața anemică era ca o mască; putea vorbi, dar începuse să vorbească doar cu jumătate de gură, printre dinți, pronunțând încet și monoton. Ea era totalmente invalidă și avea mereu nevoie de ajutor și de o îngrijire atentă. De obicei, această boală continuă cu schimbări psihologice radicale (iritabilitate, o încăpățănare obositoare de a repeta întrebări stereotipe, un egoism și egocentrism exagerat, manifestări de senilitate și altele asemenea), fapt pentru care astfel de pacienți sfârșesc adesea în spitalele de psihiatrie. Dar maica Maria, fiind invalidă fizic în totalitate, nu doar că nu a degenerat psihic, ci a arătat trăsături de personalitate și de caracter cu totul deosebite, care nu sunt caracteristice pentru acești pacienți. Ea a devenit extrem de supusă, de umilă, ascultătoare, necerând nimic, concentrată în sine însăși; ea a devenit absorbită de rugăciunea permanentă, purtându-și boala dificilă fără nici cel mai mic murmur. Ca o recompensă pentru această umilință și răbdare, Domnul i-a trimis un dar: mângâierea celor întristați. Oameni cu totul străini și necunoscuți, care se găseau în supărări, întristări, depresie, deznădejde, au început să o viziteze și să converseze cu ea. Și toți cei care veneau la ea plecau consolați, simțind o iluminare a supărării lor, o liniștire a întristării, o calmare a temerilor, o îndepărtare a depresiei și a deznădejdii. Vestea despre această călugăriță extraordinară s-a răspândit treptat dincolo de granițele orașului Gatchina.

Maica Maria trăia într-o căsuță de lemn, la periferia orașului, unde am vizitat-o în martie, 1927. În timp ce așteptam să fiu primit, am exa-

minat numeroasele fotografii din camera de primire și am observat două: Mitropolitul Veniamin (al Petrogradului, noul mucenic) și Mitropolitul Iosif (curând avea să devină conducătorul mișcării „iozefite”). Mitropolitul Iosif scrisese pe fotografia sa o dedicație emoționantă maicii Maria, citând un paragraf lung din lucrarea sa *În îmbrățișarea Tatălui*, în timp ce Mitropolitul Veniamin scrisese scurt: „Către profund respectata pătimitoare Maica Maria, care, printre mulți întristați, m-a consolată și pe mine, un păcătos...”

Am avut șansa binecuvântată de a fi prezent la manifestarea minunii vindecării sufletelor întristate. Un tânăr, care devenise deznădăjduit după arestul și exilul tatălui său preot, a plecat de la maica având un zâmbet de bucurie, hotărându-se să accepte treapta de diacon. La fel, o tânără femeie care suferea a devenit strălucitor de bucuroasă, hotărându-se să devină călugăriță. Un bărbat mai în vârstă, care suferea profund din cauza morții fiului său, a plecat de la maica Maria cu fruntea sus și încurajat. O femeie în vârstă, care venise cu lacrimi, a plecat calmă și fermă.

Când am intrat la ea, i-am spus maicii Maria că mă ataca adesea o depresie teribilă, durând câteodată mai multe săptămâni și că nu puteam găsi nicio metodă de a scăpa de ea.

„Depresia este o cruce duhovnicească”, mi-a spus ea; „ea este trimisă să ajute penitentul care nu știe să se pocăiască, adică pe acela care, după pocăință, cade din nou în păcatele de mai înainte... Și, prin urmare, doar două medicamente pot trata această suferință a sufletului, uneori foarte mare. Trebuie fie să învețe să se pocăiască și să ofere roadele pocăinței; sau, dacă nu, să poarte această cruce duhovnicească, depresia, cu umilință, supunere, răbdare și cu mare mulțumire față de Domnul, amintindu-și că purtarea acestei cruci este socotită de Domnul ca rod al pocăinței... Și, până la urmă, ce mare consolare este să realizezi că descurajarea ta este rodul nerecunoscut al pocăinței, o pedepsire de sine înconștientă pentru absența roadelor care sunt cerute... De la acest gând ar trebui să ajungă la căință și, apoi, depresia se topește treptat și adevăratele roade ale pocăinței vor apărea...”

Aceste cuvinte ale maicii Maria au fost literalmente ca și când ar fi făcut o operație pe sufletul meu și ar fi îndepărtat o tumoră duhovnicească... Și eu am plecat alt om.

Prin 1930, maica Maria a fost arestată. Ea a fost acuzată de propagandă contra-revoluționară și de a fi participat într-o organizație contra-revoluționară, în conformitate cu paragrafele 10 și 11 ale articolului 58 (al Codului Penal sovietic). Fratele ei a fost, de asemenea, arestat. „Organizația” era compusă doar din doi oameni. Iar „propaganda” împotriva regimului comunist era darul ei de a mângâia oamenii aflați în suferințe. Cei care au fost prezenți în timpul arestului descriu o imagine în-

fricoșătoare a batjocurii și a crudei violențe asupra pacientei suferinde, care era paralizată și incapabilă de orice mișcare fizică. „Crima religios-politică” a mamei Maria s-a agravat prin refuzul ei de a-l recunoaște pe Mitropolitul Serghie după faimoasa Declarație din 1927, care a dus la o schismă în Biserica rusă.

Biata suferindă a fost trasă de brațe, care au fost răsucite la spate, pe podea și pe pământ, de la patul ei până la camionetă, de către doi cekiști. Lovindu-i încă și mai mult trupul suferind și paralizat, cekiștii au aruncat-o în camionetă și au luat-o. Fratele ei a fost luat într-un alt automobil, într-un așa numit „corb negru” (o limuzină neagră, folosită în special pentru transportarea victimelor arestărilor făcute în toiul nopții; este descrisă de către Soljenițin în primul volum al *Arhipelagului Gulag*). Cinstitorii compătitori ai mamei Maria au început să-i aducă în închisoare pachete modeste. Acestea au fost acceptate timp de o lună. Apoi, dintr-odată, nu au mai acceptat pachetele și au spus scurt: „A murit în spital”. (Astfel de pacienți neajutorați erau de obicei omorâți.) Trupul nu a fost dat înapoi.

Fratele ei, un tânăr slab, mic și rafinat, care o îngrijise cu jertfă de sine și care primea vizitatorii, după nouă luni de investigații a primit cinci ani de închisoare într-un lagăr de concentrare siberian.

6. Arhiepiscopul Dimitrie al Gdovului

ȘI PREOTUL SĂU, NICOLAE PROZORON

Pomeniți la 6 august (†1938)

*Și veți cunoaște adevărul,
iar adevărul vă va face liberi.
(Ioan 8: 32)*

Fiu al lui Gabriel Liubimov, viitorul ierarh mucenic Dimitrie era originar din Petersburg. A absolvit Academia Teologică din Petersburg în 1883 și a fost numit psalt la biserica rusă din Stuttgart. În următorul an preda la Școala Teologică din Rostov. În 1886 a fost hirotonit preot și a fost numit la Biserica Sfântul Mihail din Oranienbaum. Doi ani mai târziu, a fost transferat în Petersburg, la biserica mare de parohie a Maicii Domnului, unde a slujit timp de 30 de ani. Această biserică susținea o mare varietate de servicii caritabile: conducea un orfelinat, aziluri de bătrâni, școli etc. Se afla lângă piața Senniy, într-un cartier care a fost făcut celebru de scrierile lui Dostoievski, unde se găseau săracii și proscrisii societății. Părintele Dimitrie avea mare dragoste față de oamenii săraci și nenorociți din această parohie, iar această dragoste și lucrările sale altruiste pentru ei au justificat din belșug numele său Liubimov – „cel iubit”.

După Revoluție, părintele Dimitrie a rămas văduv, dar timpurile de încercare ale Golgotei rusești nu au făcut să se clatine credința sa. Ci, dimpotrivă, el a devenit un apărător înflăcărat al adevărului lui Hristos, acum ca episcop. Execuția șocantă a Mitropolitului de Petersburg, Veniamin, în august 1922, a fost urmată de arestul tuturor celor patru episcopi vicari ai săi, iar vechea capitală a rămas timp de patru ani fără ierarh conducător. În 1926, Mitropolitul Petru de Krutița, el însuși deja arestat, a numit ca succesor al Mitropolitului mucenic Veniamin pe arhiepiscopul Iosif Petrovici, ridicându-l la rangul de mitropolit. Alți doi episcopi au fost eliberați din închisoare și câteva hirotonii într-un episcop au urmat imediat, una dintre acestea fiind și hirotonia părintelui Dimitrie. El a fost tuns monah, purtând același nume, Dimitrie, dar cu un nou sfânt protector, și a fost făcut vicar al eparhiei Petersburg.

Spre bucuria credincioșilor, în august 1926, noul Mitropolit Iosif trebuia să ajungă în eparhie și să slujească împreună cu vicarii săi slujba de priveghere pentru sărbătoarea patronului capitalei, Sfântul Alexandru Nevski. „Nu voi uita niciodată” – scrie Alexei Rostov, un martor ocular al evenimentelor din această perioadă și un membru al Bisericii din catacombe timp de mulți ani, care a oferit toate informațiile ce urmează

Arhiepiscopul Dimitrie al Gdovului pe vremea
când era protoiereu în Petersburg

– „slujba privegherii din 29 august în catedrala lavrei Sfântul Alexandru Nevski, când șapte episcopi vicari au slujit cu Mitropolitul Iosif. Acatistul a fost cântat de către toți episcopii și de către oameni cu o singură inimă și un singur suflet înaintea icoanei Sfântului Alexandru, care conținea o părticică din sfintele lui moaște. Nu mai avuseserăm o astfel de slujbă solemnă în Petrograd din 1917. Dar, curând, mari încercări aveau să se abată asupra noastră, cauzate de Declarația Mitropolitului Serghie.”

Mitropolitul Iosif nu a recunoscut Declarația și a fost urmat de către episcopul Dimitrie și de către un grup de episcopi, de cler și de mireni. Unul din preoții din acest grup, un viitor împreună-mucenic cu episcopul Dimitrie, a fost înflăcăratul părinte Nicolae Prozorov. După istorica Declarație de la Petrograd, Mitropolitul Iosif, atunci deja exilat, l-a ridicat pe episcopul Dimitrie la rangul de arhiepiscop și conducător temporar al eparhiei Petrograd. În consecință, Mitropolitul Serghie l-a pus sub interdicție pe arhiepiscopul Dimitrie prin ukazul său din 17 ianuarie 1928, arătându-și lipsa de milă față de mărturisitorii adevăratei ortodoxii, afirmând că, pentru neascultare, „...Biserica noastră amenință cu excomunicare directă și cu anatema, privându-i pe cei vinovați chiar și de dreptul de a apela la o judecată sinodală”, spunând mai departe că „nicio taină nu poate fi primită de la ei și nici alte slujbe private, căci oricine intră în comuniune eclezială cu cei excomunicați și demiși și se roagă cu ei, chiar numai și acasă, este, de asemenea, declarat excomunicat”.

Arhiepiscopul Dimitrie, urmând fără teamă pașii Mitropolitului Iosif, a refuzat să accepte acest decret sau oricare altele care veneau de la Mitropolitul Serghie, considerând că, prin „adoptarea ateismului”, acela se poziționase în schismă față de Biserica rusă. GPU (poliția secretă), încercând să mărească dezbinarea în cadrul Bisericii, la început nu a luat nicio atitudine față de „iozefiți”; dar, curând, prima lovitură a venit, în 1928, cu arestul tânărului și talentatului teolog, părintele profesor Teodor Andreev, care, după ce a suferit în închisoare, a murit în aprilie 1929. Arhiepiscopul Dimitrie, care îl numise „un om făcut pentru ortodoxie”, din cauza criticii drepte pe care a făcut-o lui Bulgakov, lui Berdiaev și altor gânditori pseudo-ortodocși, a săvârșit o slujbă de înmormântare solemnă. În noiembrie 1929, el însuși a fost arestat împreună cu părintele Nicolae Prozorov și cu alți clerici și mireni, din cauză că a refuzat recunoașterea Declarației. Eu însumi am fost membru al acestui grup și am fost ținut în celula nr. 9, în „Casa de detenție preliminară”, pe strada Voinova (Șpalernaia), în Leningrad.

La 10 aprilie 1930, patru dintre noi am fost mutați la o altă închisoare, nr. 21, unde erau 20 de paturi și 100 de deținuți care le împărțeau, în timp ce în celula anterioară fuseseră 14 paturi și 35 sau 45 de bărbați. Aici l-am cunoscut pe tânărul preot, părintele Nicolae Prozorov.

Mai era și un alt preot, părintele Ioan, precum și părintele Nicolae Zagorovski, un bărbat sfânt de 75 de ani, care fusese adus de la Harkov tot în legătură cu Declarația Mitropolitului Serghie.

În acea perioadă, arhiepiscopul Dimitrie se afla și el în această închisoare, în detenție solitară, și am avut șansa să-l văd o dată în timp ce noi scoteam o cutie foarte mare, plină cu gunoi. Un soldat ne însoțea. Ieșind afară, în curtea închisorii, Vlădica Dimitrie se întorcea de la plimbarea sa de zece minute, de asemenea însoțit de un soldat. Era o seară caldă de iulie, și am putut să-l văd clar. Era un bărbat în vârstă, înalt și solid, în rasă, cu o barbă albă și deasă, cu obraji puțin roz și cu ochi albaștri. El nu purta engolpion în închisoare. Aici era un adevărat mărturisor al mult suferinței noastre Biserici din catacombe.

Preoții care petrecuseră cea mai lungă perioadă în această celulă ocupau colțul de lângă bare, separați de un perete de carton de restul celulei; acesta era numit „colțul sfânt”, și aici dormeau unul lângă altul; dimineața făceau slujba, iar seara slujeau vecernia sau, înainte de o sărbătoare, privegherea de toată noaptea. Ei stăteau în rând pe taburete, și li se alăturau doi sau trei mireni, și îl ascultau pe cel care slujea, reproducând cuvintele din memorie cu voce joasă. Ceilalți deținuți se prefăceau că nu observă nimic. Aici mi-am petrecut primul Paște în închisoare. Deși am fost avertizat de un bun prieten de-al meu să nu mă duc la „colțul sfânt”, fapt pentru care puteam primi cu ușurință câțiva ani în plus la sentința mea, totuși nu am putut să rezist și am mers acolo când părintele Nicolae a început să cânte imnul pascal de început: „Învierea Ta, Hristoase, Mântuitorule, îngerii o laudă în ceruri, și pe noi pe pământ ne învrednicește, cu inimă curată, să Te slăvim”. Alți preoți îl susțineau și, astfel, am avut întreaga slujbă plină de bucurie. Întorcându-mă la patul meu, am văzut cât de mulți deținuți își mai făceau cruce încă, curgându-le lacrimi pe obraji nebărbieriți. Toți cei din celulă urmăriseră cu grijă și în liniște slujba noastră.

Aici în celulă am cunoscut „viața” tovarășului meu de închisoare, părintele Nicolae. El era de statură mijlocie, cu ten închis la culoare, cu trăsături destul de aspre, cu ochii negri, la fel și părul, și cu o barbă mică. El era un om simplu, nu un intelectual învățat, dar cu o credință profundă și ferm în mărturisire; și, astfel, el credea că prin acceptarea cu bucurie a muceniciei își deschidea pentru sine intrarea în împărăția cerurilor. Se născuse în 1896 și mersese la seminar, dar în 1915 renunțase și, având doar 18 ani, a mers ca voluntar pe front. Revoluția l-a găsit ca sublocotenent. După ce s-a întors de pe front în Voronețul său, a fost arestat și acuzat împreună cu alții de „conspirație” în timpul înfricoșătoarelor ani de Război Civil, și a fost condamnat la execuție. Găsindu-se într-o celulă comună cu un grup de ofițeri condamnați, el le-a propus credincioșilor să citească Acatistul Sfântului Nicolae, făcătorul de mi-

nuni, apărătorul celor condamnați pe nedrept, cu voce tare. Din întâmplare, avea o copie a acatistului la el. Câțiva dintre ofițeri au fost de acord și s-au dat într-o parte și au cântat acatistul încet. Un alt grup, evident ofițerii care erau necredincioși sau care nu erau evlavioși, nu a luat parte la această rugăciune. Și s-a petrecut o minune extraordinară, care a tulburat sufletul tânărului ofițer Prozorov din temelii: dimineața, toți cei care citiseră acatistul au fost salvați de la execuție, dându-li-se în schimb diferite termene de detenție, în timp ce ceilalți ofițeri au fost toți împușcați. Prozorov a făgăduit să devină preot imediat ce va ieși din închisoare și, fiind eliberat înainte de a fi trecut prea mult timp, el și-a împlinit făgăduința. El a fost hirotonit de arhiepiscopul Ioan Pommer, care a fost mai târziu omorât cu bestialitate de către teroriștii bolșevici în Riga, la 12 octombrie 1934.

Cu toate acestea, GPU i-a interzis părintelui Nicolae să rămână în Voronej, și el a mers în Petrograd, unde a slujit în Bisericuța Sfântul Alexandru Nevski, la periferia orașului, lângă gara Piskareva.

Odată, unul din liderii comuniști ai Leningradului a venit la el și i-a cerut să-l cunune cu o fată care refuza să trăiască împreună cu el fără cununia religioasă. „Biserica dumneavoastră este în pădure, nimeni nu va afla”, a spus el, de vreme ce în calitate de comunist ar fi fost exclus din Partid pentru cununia religioasă. Părintele Nicolae a fost de acord și i-a spus să se pregătească pentru Sfânta Împărtășanie înainte. Comunistul s-a enervat și a spus: „Voi satisface capriciul unei fete, dar nu voi recunoaște nicio confesiune religioasă. Cunună-ne chiar acum! Voi plăti oricât vei vrea, mai mult decât câștigi într-un an. Cât timp sunt în viață, nimeni nu te va aresta. Până la urmă, sunt membru al Comitetului Central al Partidului!” Astfel l-a amenințat pe părintele Nicolae acel membru al Partidului, care era cunoscut în toată Rusia. Dar cel din urmă a refuzat și, astfel, a rămas în nevoi cu familia sa, lipsindu-se de oportunitatea de a obține un puternic apărător la Kremlin.

În dimineața de 4 august, mulți din celula noastră au fost strigați, pe coridor, și ni s-a spus să semnăm cum că citiserăm sentințele noastre: unii au primit cinci ani, alții, zece. Doar părintele Nicolae nu a fost chemat ca să-și audă sentința. În dimineața următoare, în timpul perioadei de exerciții, am aflat, printr-un set complicat de semne, că arhiepiscopul Dimitrie, în vârstă de 75 de ani, primise zece ani în închisoarea de izolare. Nu l-am mai văzut niciodată.

În ziua următoare, tuturor celor care fuseseră condamnați li s-a ordonat să meargă la gară și și-au luat rămas bun de la noi. Părintele Nicolae nu știa dacă să se bucure sau să se întristeze. Dacă ar fi fost achitat, cel mai probabil ar fi fost eliberat. Dar, curând, totul a devenit mai clar: era un alt motiv pentru care fusese uitat când prietenii săi fuseseră trimiși în altă parte.

Întreaga zi de 5/18 august, în ajunul Schimbării la Față, am încercat să nu îl părăsesc pe părintele Nicolae, care, odată cu plecarea prietenilor săi, s-a simțit singur.

Dintre sutele de deținuți, cei mai mulți nu știau despre ce era vorba, iar alții credeau că acesta era un indiciu că va fi eliberat. El singur a slujit, din memorie, întreaga priveghere de toată noaptea a Schimbării la Față, și eu am ascultat; alți mireni, care ascultau de obicei, fuseseră trimiși deja în lagărele de concentrare – în celule venind alți deținuți. El a scos din buzunarul reverendei o fotografie a celor trei fiice ale sale: de șase, patru și doi ani; și, uitându-se cu drag la ele, mi-a spus: „Cred că Domnul nu le va părăsi pe aceste orfane în lumea groaznică a bolșevicilor”.

Pregătirile obișnuite pentru noapte au început pe la 9 p.m. Cei mai vechi în celulă stăteau întinși pe paturi, restul, pe mesele și pe băncile formate din taburete, iar nou-veniții, pe sub mese și pe sub paturi. Patul meu era lângă fereastră, iar cel al părintelui Nicolae se afla lângă gratiile care ne separau de coridor. Când toți se întinseseră, ofițerul de serviciu a apărut pe coridor și s-a oprit la ușa gratiilor: „Prozorov e aici?”

„Da, eu sunt!” – a sărit din patul său părintele Nicolae.

„Nume și prenume?”, a întrebat ofițerul, verificându-și lista.

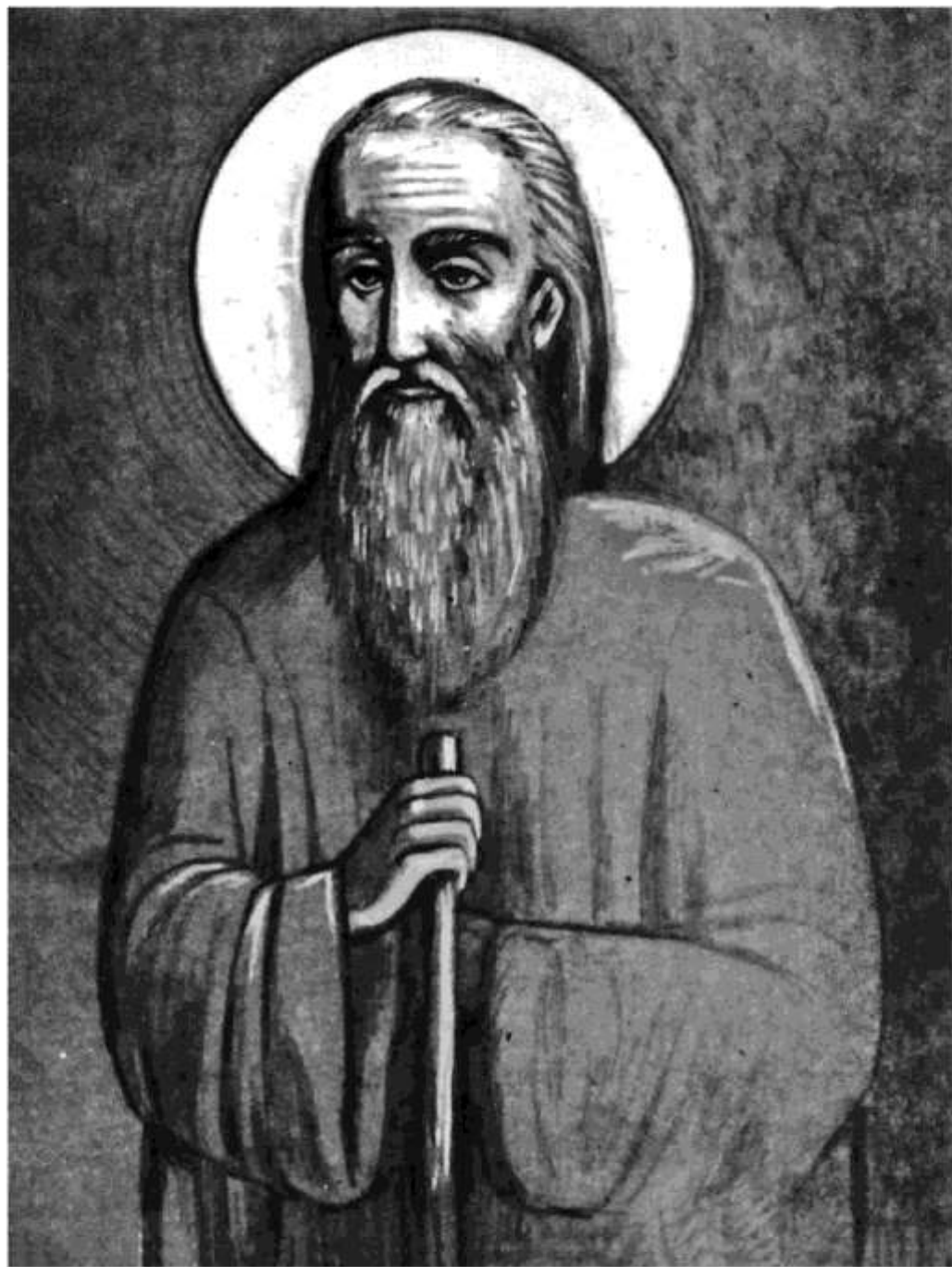
„Nicolae Kiriakovici”, a răspuns părintele, îmbrăcându-se.

„Pregătește-ți lucrurile.”

Părintele Nicolae a înțeles totul. De multe ori am observat împreună cum ofițerul de serviciu îi chema pe oameni pentru execuție.

Părintele Nicolae a început să se îmbrace repede și să împacheteze o cutie legată cu sfoară, în care se aflau „bunurile” sale din închisoare. Eu stăteam la celălalt capăt al celei și nu puteam ajunge la el prin camera care era blocată cu mese, bănci, paturi și trupuri care stăteau întinse peste tot. Dar, din colțul luminat unde împacheta el, puteam vedea clar fața sa curajoasă cu barbă neagră, care strălucea cu o bucurie nepământească. Avea 33 de ani, ca Mântuitorul când a urcat pe Golgota. În întreaga cameră s-a făcut liniște și toată lumea îl privea pe părintele Nicolae. De cealaltă parte a gratiilor, ofițerul nu-și lua ochii de la el. Părintele Nicolae, cu un zâmbet vesel, s-a uitat la noi toți și a mers repede la gratiile pe care ofițerul le-a deschis pentru el. Pe prag, el s-a întors spre noi și a spus cu voce tare: „Domnul mă cheamă la El, și acum voi fi cu El”.

În liniște, mișcați de mărimea de suflet a acestui păstor modest, noi toți ne-am uitat și am văzut cum s-au închis gratiile după el și cum, cu pas repede, mergea în fața ofițerului, care îl urma. Toți am început să vorbim despre părintele Nicolae în șoaptă, cu adâncă simțire. Nu doar cei credincioși, dar și ateii – troțkiști, menșevici, bandiți și simpli derbedei sovietici – au fost însuflețiți de respect și sentimente profunde față de credința lui fermă.

Arhiepiscopul Dimitrie al Gdovului
(schiță iconografică contemporană)

În următoarea zi de vizită, deținuții care s-au întors de la întâlnirea cu rudele lor ne-au spus că soțiile preoților fuseseră informate despre sentințele împotriva soților lor. Și apoi am aflat că părintele Nicolae fusese împușcat în ajunul Schimbării la Față, 6 august 1930.

Soarta episcopului Dimitrie a fost asemănătoare, deși nu știm data la care a primit cununa de mucenic. După opt ani de detenție solitară în închisoarea de izolare de la Yaroslavl, a fost împușcat în 1938.

Sfinții mucenici care au murit pentru Hristos cu sutele și cu miile în vremurile străvechi au fost cinstiți de Biserică fără vreo procedură specială de canonizare. Asemenea și astăzi, când pătimitorii fără de număr sunt încununați cu slava mucenicilor, nimeni nu trebuie să ezite să-i recunoască ca sfinți slăviți, mijlocitori ai noștri înaintea lui Dumnezeu. Fie ca ei să ne întărească acum, când ceasul înfricoșător al încercării credincioșiei noastre față de Hristos se apropie.

Sfinților mucenici Dimitrie și Nicolae, împreună cu mulțimea nenumărată și cerească a pătimitorilor din noile catacombe, rugați-vă lui Dumnezeu pentru noi!

DELEGAȚIA ISTORICĂ DIN PETROGRAD DIN 1927 ÎNTÂLNIREA CU MITROPOLITUL SERGHIE

Infama Declarație a Mitropolitului Serghie, prezentată la 16/29 iulie 1927, a dat o lovitură puternică întregii lumi ortodoxe ruse. Din toate colțurile pământului rusesc au răsunat voci de protest ale clerului și mirenilor. O mulțime de „epistole” au fost trimise Mitropolitului Serghie și copii ale lor au fost trimise prin țară. Autorii acestor „epistole” îl imploarau pe Mitropolitul Serghie să renunțe la calea pierzătoare pe care o alesese.

După un întreg val de astfel de „epistole” de protest, un șuvoi nesfârșit de delegații a început să curgă către Mitropolitul Serghie în Moscova.

Una dintre aceste delegații fără număr a fost Delegația istorică a Eparhiei Petrograd, care a venit la Moscova la 27 noiembrie 1927, fiind compusă din următorii membri: preasfințitul Dimitrie Liubimov, episcop de Gdov (vicar al eparhiei din Petrograd), protopop Victorin Dobronravov, profesorul I.M. Andreev (eu însumi) și C.A. Alexeev. Episcopul Dimitrie l-a reprezentat pe Mitropolitul Iosif al Petrogradului și avea cu el o lungă scrisoare care fusese semnată de către șapte episcopi care erau în Petrograd (printre ei, pe lângă Mitropolitul Iosif și episcopul Dimitrie, mai erau și episcopul Gavriil, episcopul Ștefan și episcopul Serghie de Narva). Protopopul Dobronravov reprezenta un grup numeros din clerul Petrogradului, având și o scrisoare de la ei, semnată de către protopopul

profesor F.K. Andreev. Eu reprezentam cercurile academice și am adus o scrisoare de la un grup de academicieni și profesori de la Academia de Științe, de la Universitate și de la alte instituții de învățământ superior; scrisoarea fusese compusă de către profesorul S.S. Avramovici - Baranovski (fost profesor al Academiei Militare de Jurisprudență) și de către profesorul M.A. Novoselov (bine cunoscutul publicist și editor al „Bibliotecii de religie și morală”, care a locuit apoi în secret în Petrograd și în Moscova). C.A. Alexeev reprezenta masele largi ale populației.

În ciuda faptului că delegația de la Petrograd a ajuns la Moscova mai târziu decât multe alte delegații care veniseră cu același scop, a fost primită peste rând. Întrevederea delegației cu Mitropolitul Serghie a durat două ore.

După ce au intrat la Mitropolitul Serghie, toți membrii delegației s-au ridicat și s-au îndreptat spre el pentru a-i primi binecuvântarea, s-au prezentat și au justificat faptul că veneau ca fii credincioși ai Bisericii Ortodoxe.

Când Mitropolitul Serghie a terminat de citit scrisorile care fuseseră aduse la el (de la episcopat, de la cler și de la laici), episcopul Dimitrie – care avea 70 de ani – a căzut în genunchi înaintea lui și a exclamat în lacrimi: „Vlădica! Ascultă-ne, în numele lui Hristos!”

Mitropolitul Serghie l-a ridicat imediat din genunchi, l-a așezat într-un fotoliu și a spus cu o voce fermă și întrucâtva iritată: „Ce este de ascultat? Tot ceea ce ați scris voi a fost scris de alții mai înainte și la toate acestea am răspuns deja de multe ori în mod clar și categoric. Ce vă rămâne vouă neclar?!”

„Vlădica – a început episcopul Dimitrie cu voce tremurândă și cu lacrimi îmbelșugate –, la vremea hirotoniei mele mi-ați spus că trebuie să fiu credincios Bisericii Ortodoxe și, în caz de necesitate, ar trebui să fiu pregătit să-mi pun și propria viață pentru Hristos. Iar acum a venit un astfel de timp al mărturisirii și vreau să sufăr pentru Hristos; dar Înaltpreasfinția Voastră, prin Declarația dumneavoastră, în locul unui drum către Golgota ne propuneți să pășim pe calea colaborării cu regimul luptător împotriva lui Dumnezeu, care Îl persecută și Îl blasfemiează pe Hristos; ne propuneți să ne bucurăm de bucuriile acestui regim și să ne întristăm pentru mâhnirile lui... Conducătorii noștri se luptă să anihileze religia și Biserica și se bucură de distrugerea bisericilor, se bucură de succesul propagandei lor anti-religioase. Această bucurie a lor este sursa mâhnirii noastre. Înaltpreasfinția Voastră ne propuneți să mulțumim guvernului sovietic pentru atenția sa față de nevoile populației ortodoxe. Dar cum se exprimă această atenție? Prin uciderea a sute de episcopi, a mii de preoți, a milioane de credincioși. Prin profanarea lucrurilor sfinte, prin batjocorirea sfintelor moaște, prin distrugerea unui

număr imens de biserici și prin închiderea tuturor mănăstirilor. Cu siguranță ar fi fost mai bine dacă nu ne-ar fi acordat o astfel de «atenție!»

„Guvernul nostru” – l-a întrerupt brusc Mitropolitul Serghie pe episcopul Dimitrie – „a persecutat clerul doar pentru crime politice”.

„Aceasta este o calomnie!” – a strigat înfierbântat episcopul Dimitrie.

„Noi dorim să obținem o reconciliere a Bisericii Ortodoxe cu regimul de guvernare”, a continuat cu iritare Mitropolitul Serghie, „în timp ce voi luptați să evidențiați caracterul contra-revoluționar al Bisericii... Prin urmare, voi sunteți contra-revoluționari, în timp ce noi suntem cu totul loiali regimului sovietic!”

„Acest lucru nu este adevărat!” – a exclamat înfierbântat episcopul Dimitrie. „Aceasta este o altă calomnie împotriva mărturisitorilor, a mucenicilor, a celor care au fost împușcați și a celor care pier în lagărele de concentrare și în exil... Ce faptă contra-revoluționară a făcut Mitropolitul Veniamin, care a fost executat? În ce constă «contra-revoluția» Mitropolitului Petru de Krutița!?”

„Și, în opinia ta, nici soborul de la Karloviț nu a avut un caracter politic?” – l-a întrerupt din nou Mitropolitul Serghie.

„Nu a fost niciun sobor la Karloviț în Rusia”, a răspuns liniștit episcopul Dimitrie, „și mulți mucenici în lagărele de concentrare nici nu au știut nimic despre acest sobor.” „Eu personal”, a continuat episcopul Dimitrie, „sunt un om complet apolitic și, dacă ar trebui să mă acuz la GPU pe mine însumi, nu aș putea să-mi imaginez nimic de care să fiu vinovat în fața regimului sovietic. Doar mă mâhnesc și mă întristez văzând persecuția împotriva religiei și a Bisericii. Nouă, păstorilor, ne este interzis să vorbim despre aceasta și păstrăm tăcerea. Dar la întrebarea dacă este vreo persecuție împotriva religiei și a Bisericii în URSS, nu aș putea răspunde altfel decât afirmativ. Vlădica, atunci când v-au propus să scrieți Declarația, de ce nu ați răspuns ca Mitropolitul Petru, că puteți păstra tăcerea, dar nu puteți spune ceea ce nu este adevărat?”

„Și unde este neadevărul?”, a exclamat Mitropolitul Serghie.

„În faptul că persecuția împotriva religiei – «opiumul poporului», conform dogmei marxiste – nu doar că există printre noi, ci a depășit orice limită în cruzime, cinism și blasfemie!”

„Ei bine, ne luptăm cu aceasta, a remarcat Mitropolitul Serghie, dar ne luptăm legal, și nu ca cei care sunt contra-revoluționari... Și atunci când ne vom fi demonstrat poziția noastră complet față de regimul sovietic, rezultatele vor fi încă și mai vizibile. Probabil că vom fi în stare să publicăm, ca o contrapondere la *Ateul*, mica noastră revistă religioasă...”

„Ați uitat, vlădica, a remarcat protopopul Dobronravov, că Biserica este Trupul lui Hristos, iar nu un consistoriu, o «mică revistă» sub cenzura regimului ateist!”

„Nu conștiința noastră politică, ci cea religioasă este cea care nu ne permite să ne alăturăm Declarației dumneavoastră”, am observat eu.

„Eu vreau să pătimesc pentru Hristos, iar Înaltpreasfinția Voastră ne propuneți să renunțăm la El”, a spus C.A. Alexeev cu amărăciune.

„Așadar, voi vreți o schismă?!” – a întrebat amenințător Mitropolitul Serghie. „Nu uitați că păcatul schismei nu este spălat nici măcar de sângele mucenicii! Majoritatea este de acord cu mine”, a adăugat el autoritar.

„Vocile trebuiesc cântărite, nu numărate, vlădica, am obiectat eu. Până la urmă, Mitropolitul Petru, locțiitorul legitim al tronului patriarhal, nu este de acord cu Înaltpreasfinția Voastră; nici Mitropoliții Agatanghel, Chiril și Iosif; nici alți luminători, precum Mitropolitul Arsenie, arhiepiscopul Serafim de Uglich, arhiepiscopul Pahomie, episcopii Victor, Damaschin, Averchie și mulți alții; nici stareții de la Optina, nici deținuții de la Solovki...”

„Adevărul nu este întotdeauna acolo unde este majoritatea, a remarcat protopopul Dobronravov; altfel Mântuitorul nu ar fi vorbit despre «mica turmă». Și conducătorul Bisericii nu s-a dovedit întotdeauna a fi de partea Adevărului. Este suficient să ne amintim de vremea lui Maxim Mărturisitorul.”

„Prin noua mea politică bisericească, eu salvez Biserica”, a răspuns intenționat Mitropolitul Serghie.

„Ce spuneți, vlădica?” – au exclamat cu o singură voce toți membrii delegației. „Biserica nu are nevoie de salvare, a adăugat protopopul Dobronravov; porțile iadului nu o vor birui pe ea. Înaltpreasfinția Voastră aveți nevoie de salvare prin Biserică.”

„Am spus aceasta într-un sens diferit”, a răspuns Mitropolitul Serghie, oarecum tulburat.

„Și de ce, vlădica, ați poruncit să fie introdusă în Liturghie o rugăciune pentru regim, în timp ce ați interzis rugăciunea pentru cei din închisori și din exil?” – am întrebat eu.

„Chiar trebuie să vă reamintesc de bine cunoscutul text de la Apostolul Pavel privind autoritățile?” – a întrebat Mitropolitul Serghie cu ironie. „Cât despre rugăciunea pentru «cei aflați în exil», mulți diaconi fac o demonstrație din asta”.

„Și când, vlădica, veți schimba Fericirile de la Liturghie?” – am obiectat eu din nou; „până la urmă, se poate face și din acestea obiect de demonstrație”.

„Eu nu alterez Liturghia”, a spus Mitropolitul Serghie, ironic.

„Și cine are nevoie de rugăciunea pentru regim? Cu siguranță regimul sovietic ateist nu are nevoie de ea. Și credincioșii ar putea să se roage doar în sensul unei cereri «pentru îmblânzirea inimilor împietrite ale

conducătorilor» sau «pentru luminarea celor care se află în eroare». Dar să te rogi pentru un regim anti-creștin este imposibil.”

„Chiar așa! Ce fel de Antihrist găsiți aici?”, a răspuns Mitropolitul Serghie, cu un gest disprețuitor al mâinii.

„Dar duhul este exact cel al lui Antihrist”, am insistat eu. „Și ce anume a dat naștere acestei rugăciuni? V-au forțat să introduceți această cerere?”

„Ei bine, eu însumi am găsit că este necesară.”

„Nu, vlădica, răspundeți ca înaintea lui Dumnezeu, din adâncul conștiinței voastre pastorale: v-au forțat să faceți aceasta, precum și celelalte din «noua politică bisericească», sau nu?”

Această întrebare a trebuit să fie repetată cu încăpățănare și persistență de numeroase ori, înainte ca Mitropolitul Serghie să răspundă în cele din urmă: „Ei bine, ei fac astfel de presiuni asupra unora și îi forțează, dar și eu gândesc în acest fel”, a conchis grăbit și înfricoșat.

„Și de ce, vlădica, ați poruncit ca imediat după numele Mitropolitului Petru să fie pomenit numele Înaltpreasfinției Voastre? Am auzit că și acest lucru a fost poruncit de sus, cu intenția de a omite curând numele Mitropolitul Petru”. Mitropolitul Serghie nu a răspuns la aceasta. (În 1936, pomenirea Mitropolitul Petru, care a murit în 1937 sau 1938, a fost interzisă.)

„Și cine v-a aprobat «sinodul patriarhal temporar»? Și cine s-a ocupat cu numirea și transferarea episcopilor? De ce a fost mutat împotriva dorinței sale Mitropolitul Iosif (al Petrogradului) de la turma sa? Vlădica, noi știm că toate acestea sunt făcute de «procurorul superior» neoficial al sinodului vostru, agentul secret de poliție, comunistul Tuchkov, împotriva voinței voastre.”

„De unde ați scos toate astea?” – a întrebat Mitropolitul Serghie, oarecum tulburat.

„Toată lumea știe acestea, vlădica.”

„Și de către cine v-ați înconjurat, vlădica?” a adăugat protopopul Dobronravov. „Singur numele episcopului Alexei Simanski (care ulterior a ajuns patriarh) este suficient pentru a vă discredita întregul sinod.”

Mitropolitul Serghie s-a ridicat în picioare și a spus că se va gândi la tot ceea ce spuseseam și că va da un scurt răspuns în trei zile. Audi-ența era terminată. În trei zile, Mitropolitul Serghie a dat un răspuns scris, repetând în expresii generale și obscure tezele Declarației sale.

Delegația s-a întors la Petrograd. Și, la scurtă vreme, a avut loc o schismă. Pentru cei care rupeau comuniunea cu Mitropolitul Serghie, scrisoarea răspundea cu interdicții; organele poliției secrete îl ajutau cu cinism.

Membrii delegației de la Petrograd au fost curând arestați și au suferit cumplit. Bătrânul episcop Dimitrie a fost pus în secția de izolare po-

litică de la Yaroslavl pentru zece ani și apoi a fost împușcat. Protopopul Dobronravov a fost trimis la un lagăr de concentrare pentru zece ani și a apoi a fost condamnat la încă zece ani fără drept de corespondență. Eu am fost trimis la lagărul de concentrare de la Solovki. C.A. Alexeev, după ce a devenit preot, a fost împușcat.

Adevărata Biserică Ortodoxă Rusă a mers în catacombe, unde a rămas până astăzi ca o cetate nevăzută a Kitejului, păstrându-se ca Mireașă nepătată a lui Hristos.

SEPARAREA EPISCOPULUI DIMITRIE DE GDOV ȘI A CREDINCIOȘILOR DIN PETROGRAD

Document din 14 decembrie (27) 1927

În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh.

Aceasta este *mărturia conștiinței noastre* (II Cor. 1: 12): nu ne mai este îngăduit, fără a păcătui împotriva canoanelor Sfintei Biserici Ortodoxe, să rămânem în comuniune eclezială cu substitutorul locțiitorului tronului patriarhal, Serghie, Mitropolit de Nijegorod, și cu sinodul său și cu toți cei care gândesc ca el. Nu din mândrie – să nu fie aceasta niciodată! –, ci de dragul păcii conștiinței, noi ne dezicem de persoana și de faptele fostului nostru conducător, care în mod nelegiuit și necumpătat și-a depășit drepturile și a introdus mare tulburare și „trufia lumii” în Biserica lui Hristos, a cărei datorie este să aducă lumina simplității și prinosul înțelepciunii în smerenie celor care doresc să-L vadă pe Dumnezeu (din *Epistola sinodului african către papa Celestin*).

Și am decis asupra acestui lucru numai după am primit mărturie din mâinile Mitropolitului Serghie însuși cum că noua direcție și orientare a vieții bisericești ruse pe care el și-a asumat-o nu este pasibilă de nicio schimbare.

Prin urmare, rămânând prin mila lui Dumnezeu întru toate fii ascultători ai Bisericii celei Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească și menținând succesiunea apostolică prin locțiitorul tronului patriarhal Petru, Mitropolitul de Krutița, noi rupem comuniunea canonică cu Mitropolitul Serghie și cu cei aflați în subordinea sa; până la judecata unui „Sinod local complet”, anume cu participarea tuturor episcopilor ortodocși, sau până la pocăința deschisă și desăvârșită a mitropolitului însuși înaintea Sfintei Biserici, noi păstrăm comuniunea în rugăciune doar cu cei care păzesc să nu fie încălcate canoanele Părinților... și ca să nu pierdem în mod imperceptibil, încetul cu încetul, libertatea pe care Domnul nostru Iisus Hristos, Izbăvitorul tuturor oamenilor, ne-a dat-o

nouă ca un dar liber prin propriul Lui Sânge (Canonul al 8-lea al celui de-al Treilea Sinod Ecumenic). Amin.

Dimitrie, Episcop de Gdov

SCRISOARE A EPISCOPULUI DIMITRIE DE GDOV,
CONDUCĂTORUL TEMPORAR AL EPARHIEI PETROGRAD,
CĂTRE PREOȚII EPARHIEI

Document din 4 (17) ianuarie 1928

Dragi părinți în Domnul,

Ca răspuns la petiția dumneavoastră din 30 decembrie (pe vechiul calendar), care a fost adresată smereniei mele, răspund că vă accept cu iubire în comuniune de rugăciune cu mine și sub conducerea mea arhi-păstorească și vă cer cu dinadinsul sfintele rugăciuni pentru mine, cel păcătos, pentru ca Domnul Dumnezeu, după mulțimea harului Său, să ne învrednicească să rămânem credincioși Bisericii cea Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească, acceptând în calitate de conducător al nostru în ordinea ierarhiei ecleziale pe locțiitorul patriarhal, Petru, Mitropolitul de Krutița, până la vremea întrunirii unui Sinod local complet al Bisericii ruse, la care va fi prezent întregul episcopat activ – adică mărturisitorii exilați în prezent –, care va justifica prin autoritatea sa sinodală modul nostru de a acționa, sau până când Mitropolitul Serghie își va veni în sine și se va pocăi de păcatele sale nu doar împotriva ordinii canonice a Bisericii, ci și împotriva ființei ei (blasfemiind sfințenia eroismului mărturisitorilor ei, aruncând îndoiala asupra convingerilor lor creștine, ca și când ar fi amestecate cu politica), împotriva sinodalității sale (prin actele sale de coerciție), împotriva apostolicității sale (supunând Biserica regulilor lumești) și prin ruptura sa interioară – pentru a menține o falsă unitate – de Mitropolitul Petru, care nu i-a dat Mitropolitului Serghie consimțământul pentru ultimele sale acte, începând cu epistola (Declarația) din 16/29 iulie 1927. *Prin urmare, fraților, stați neclintii și țineți predaniile* (II Tes. 2: 15).

II. Părinții fondatori ai Bisericii din catacombe și documentele lor

Totuși, teama și tremurul meu încep să crească la gândul că, în timp ce tăria și zelul conducătorilor Bisericii lui Hristos de astăzi sunt departe de a rivaliza cu cele ale Apostolilor, ei trebuie să se lupte cu dușmani considerabil mai puternici și trebuie să întâmpine obstacole și dificultăți mult mai mari în această slujire.

Mitropolitul Iosif

*Priviți rănille sângerânde ale captivilor
absoluți ai iubirii lui Hristos, care își purtau
rănille având pe buze o smerită rugăciune
pentru călăii lor și o strălucire nepământească
pe fețele lor!*

*Priviți toate ororile persecuției, tulbu-
rările, torturile – toate felurile de chinuri ale
morții prin care iadul a încercat să îi
împiedice pe trimișii Celui Răstignit,
adâncindu-și prin aceasta propria înfrângere
și dizgrație.*

Mitropolitul Iosif

7. Mitropolitul Iosif al Petrogradului

ȘI ÎNCEPUTUL BISERICII DIN CATACOMBE

Comemorat la 15 decembrie (†1938)

Nu vă temeți de cei ceucid trupul, iar sufletul nu pot să-lucidă; temeți-vă mai curând de acela care poate și sufletul și trupul să le piardă în gheenă. (Matei 10: 28)

În istoria Bisericii lui Hristos au existat mai multe momente critice, în care conducătorii oficiali ai unei Biserici locale au căzut din dreapta credință și, pentru o anumită perioadă, credincioșii au ezitat, neștiind pe cine să urmeze sau neștiind unde este de găsit Însăși Biserica. În astfel de momente, Hristos Domnul, credincios făgăduinței Sale că *porțile iadului nu vor birui* Biserica Lui (Matei 16: 18), ridică un atlet care să spună adevărul și să-i atragă pe credincioși de partea ortodoxiei. La începutul perioadei moderne, un astfel de atlet este Sfântul Marcu al Efesului, singurul dintre ierarhii Bisericii Răsăritene care a condamnat fără reținere necuviosul Sinod și pseudo-unirea de la Florența și i-a trezit pe credincioșii ortodocși, făcându-i să realizeze că Biserica Romei căzuse în erezie, iar cei care s-au unit cu ea se poziționau prin aceasta în afara Bisericii lui Hristos.

În secolul nostru, când a apărut un dușman al Bisericii și mai de temut, sub forma totalitarismului pseudo-religios al comunismului ateist, și când conducătorul Bisericii ruse, Mitropolitul Serghie, a proclamat prin Declarația sa din 1927 principiul cooperării practice și ideologice cu forțele anti-creștinismului, atunci Dumnezeu a ridicat, în fruntea unei adevărate armate de mărturisitori, un atlet în persoana Mitropolitului Iosif, ca să se opună și să acuze această „legalizare” distrugătoare de suflet și să conducă mișcarea celor credincioși Bisericii Ortodoxe Ruse în catacombe.

Viața Mitropolitului Iosif Petrovici de dinainte de Revoluție ne este în mare măsură necunoscută, deși trăsăturile ei generale pot fi descoperite în scrierile sale, care au început să apară în presa religioasă rusească pe la sfârșitul secolului. Astfel, știm că s-a născut aproximativ între 1870 și 1875, în provincia Novgorod, în teritoriul Tikhvin, care era cunoscut pentru icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului, față de care viitorul ierarh avea o mare evlavie. În 1899 a fost într-un pelerinaj la Locurile Sfinte și poate că aici scânteia credinței sale ortodoxe a fost aprinsă în flacăra unei dorințe arzătoare de a sluji Bisericii lui Hristos.

După ce a petrecut întreaga noapte de 18 spre 19 iunie în Biserica Sfântului Mormânt, a ieșit la ivirea zorilor și, mergând pe străzile pustii

ale Ierusalimului, a fost cuprins de cele mai nobile simțăminte: „Era atât de bine, așa cum este numai de Paști, când te întorci acasă de la slujbă, arzând de dorința de a îmbrățișa întreaga lume, de a renunța la pământ și de a zbura undeva departe, foarte departe, în adâncul cerului de necuprins!...” Toată viața avea să rămână credincios acestui entuziasm inspirat de Hristos din tinerețea lui. Peste ani, maturizat de nevoințele ascetice și de suferință, acest entuziasm l-a făcut să devină un mărturisitor și un mucenic pentru Hristos și pentru Biserica Sa cea sfântă.

Scrierile Mitropolitului Iosif despre diferite aspecte ale vieții duhovnicești descoperă o profundă înrădăcinare în literatura patristică și ascetică ortodoxă și inspirarea sa din textele cărților de slujbă ale Bisericii. În 1901, când era ieromonah, a scris un articol cuprinzător și precis asupra întrebării: „Poate un creștin ortodox – cum anume – să se roage pentru creștinii neortodocși?” La începutul lui 1905, fiind acum arhimandrit, a publicat lucrarea sa cea mai importantă, o carte întreagă compusă din scurte cugetări duhovnicești cu titlul *Sub îmbrățișarea Tatălui: din jurnalul unui monah*. Următoarele fragmente din lucrarea sa vor reda o imagine despre sensibilitatea autorului și vor oferi o perspectivă exactă asupra chestiunilor duhovnicești.

„Necazurile mari curăță sufletul, precum este curățit aurul în cup-tor, îi dau viață, îl fortifică și îl domolesc. Omul devine mai puțin sensibil față de necazurile zilnice și față de suferințele de aici, devine mai calm, mai echilibrat, privește lumea mai serios și mai sobru, devine mai puțin atașat de cele pământești, însetează mai mult după cele cerești, veșnice și fără sfârșit.”

„Omul are multă energie pentru activitate; doar că aceasta trebuie să fie trezită. Este trezită prin nevoi, necazuri, prin lupta pentru existență, prin dragostea față de Dumnezeu, prin setea de mântuire, prin conștiința fragilității vieții prezente și a dulceții vieții viitoare și prin toate celelalte pe care le învață Biserica prin mijloacele pe care le posedă pentru îndrumarea și iluminarea fiecărui om care îi este dat...”

„Cu cât ne încredem mai mult în ajutorul care vine de la oameni și în apărarea altora, cu atât sunt mai departe de noi harul milostiv și ajutorul lui Dumnezeu. Și acest lucru este firesc: deoarece, până la urmă, dacă am primi ajutor de la Dumnezeu atunci când ne așteptăm să-l primim de la om, i-am atribui omului ceea ce este al lui Dumnezeu și am schimba slava lui Dumnezeu cu slava omenească. Prin urmare, Dumnezeu așază lucrurile astfel încât ajutorul Său devine tot mai evident pentru noi în măsura în care starea noastră de neajutorare devine mai sigură și mai evidentă și toată nădejdea noastră rămâne la El!”

La scurt timp după 1908, arhimandritul Iosif a fost hirotonit episcop de Uglich. Cuvântul rostit cu această ocazie, citat mai jos în întregime, este în mod evident profetic. Pătruns de conștiința mișcării crescân-

de de anarhie și necredință care dizolva deja structura cea mai intimă a civilizației ortodoxe ruse și care era pe punctul de a da naștere hidoasei Revoluții, cuvintele tânărului ierarh sună aproape ca un manifest al sufletului Rusiei sfinte, care se confruntă chiar și astăzi cu armatele unite ale satanismului mondial.

Preasfinția Voastră, preaînțelepți Arhipăstori!

În acest moment unic, extrem de important și cel mai sfânt din viața mea, când chemarea Domnului nostru – „urmează-mi Mie” – a atins chiar și marea mea nevrednicie, bucuria și frica, binecuvântarea și suferința îmbrățișează umilul meu suflet.

Am înaintea ochilor cetele sfinților Apostoli, demnitățile marilor ierarhi – cei care au semănat credința și au păstorit Biserica lui Hristos pe pământ... De la cei simpli la cei foarte educați, de la cei infirmi la cei puternici și bogați în puterea sufletului, ei au oferit și și-au pus viața și toată puterea lor pe altarul iubirii lui Hristos, s-au dat pe sine ca materie acelui Foc sfânt al lui Hristos, prin care întregul univers strălucește în har.

Să ating și eu acest Foc dătător de har; să îmi ofer și eu slabele mele puteri – sau mai degrabă neputințe – pe altarul Bisericii Sobornicești; să îmi pun și eu viața în cuptorul Flăcării lui Hristos, să aud chemarea lui Hristos de a sluji o atât de mare lucrare a lui Dumnezeu și să primesc posibilitatea de a răspunde acestei chemări prin slujirea care este cea mai înaltă expresie apostolească de iubire și devoțiune față de Cel mai dulce și dumnezeiesc Ierarh – o, câte motive de bucurie! Este îndeajuns aceasta pentru a umple pe cineva cu un simțământ de sinceră și negrăită mângâiere și cu un sentiment gingaș!...

Cu toate acestea, sursa unei astfel de bucurii și mângâieri reprezintă în același timp pentru mine și o sursă de teamă apăsătoare, de neliniști, de suferințe și necazuri. Frumusețea izbânzilor apostolilor, frumusețea celei mai înălțătoare expresii a iubirii și devoțiunii față de Mântuitorul, a celei mai înalte slujiri aduse Bisericii lui Dumnezeu pe pământ – apar înaintea privirii mele nu ca simple CUVINTE, ci ca fapte adevărate, ca cea mai vie REALITATE, dincolo de înfrumusețările gândului și ale cuvântului.

Și ce nevoințe, ce asceză, ce suferință nu ne-au fost date de această realitate ca exemplu și ca întărire! Priviți rănilor sângerânde ale captivilor absoluți ai iubirii lui Hristos, care își purtau rănilor având pe buze o smerită rugăciune pentru călăii lor și o strălucire nepământească pe fețele lor! Priviți toate ororile persecuției, tulburările, torturile – toate felurile de chinuri ale morții prin care iadul a încercat să îi împiedice pe trimișii Celui Răstignit, adâncindu-și prin aceasta propria înfrângere și dizgrație.

Având în minte toate acestea – lucruri mari și minunate nu după standardele omenești, dar prin care a fost întemeiată Biserica lui Hristos, mare și puternică până acum –, fără să vreau mă întreb: este oare posibil să fiu până și eu capabil de a îndura toate acestea? Este posibil să am și eu destulă statornicie, destul curaj, ca să stau în aceeași demnitate cu astfel de exemple ale puterii lui Dumnezeu și ale tuturor celor care sunt făcute prin puterea iubirii lui Dumnezeu față de om și prin iubirea omului față de Dumnezeu?...

Totuși, teama și tremurul meu încep să crească la gândul că, în timp ce tăria și zelul conducătorilor Bisericii lui Hristos de astăzi sunt departe de a rivaliza cu cele ale Apostolilor, ei trebuie să se lupte cu dușmani considerabil mai puternici și trebuie să întâmpine obstacole și dificultăți mult mai mari în această slujire. Sfinții Apostoli, până la urmă, au avut împotriva lor o luptă ferventă – deși direcționată în mod greșit – pentru adevăr, în timp ce noi, în vremurile noastre, trebuie să ne înfruntăm cu o îndărătnică RESPINGERE A ADEVĂRULUI și chiar și a ideii unui Dumnezeu viu și a importanței Sale vitale pentru inima omului. Cu toate părțile lor negative, cu toate insuficiențele și erorile lor, păgânismul și iudaismul antichității erau totuși o căutare sinceră a lui Dumnezeu, o dorință sinceră de a-I sluji Lui, o exemplificare vie și activă a setei de comuniune cu El. Dar necredința de astăzi, toate formele posibile de eroare și agitație – cei învățați și cei analfabeți, anti-religioși și anti-morali – și întreaga viață publică de astăzi, nu exprimă ele în om o profundă rea-voință de a nu-L cunoaște pe Dumnezeu, o rea-voință de a nu admite nici măcar existența Lui, iar pe de altă parte dorința de a se debarasa complet de El, de a se descurca fără El, de a trăi numai din cuceririle minții umane trufase și din cele ale culturii?

În astfel de vremuri dureroase, când acceptarea cu supunere a noii slujiri a Bisericii lui Hristos a adus asupra mea voința lui Dumnezeu, cu toată smerenia vă implor, preaînțelepți păstori, să aduceți asupra mea prin rugăciunile voastre arhierești puterea de la Dumnezeu ca să lucrez în mod cuviincios în această mare slujire. Fie ca atotputernicul har al Duhului lui Dumnezeu să coboare peste creștetul celui ascultător chemării lui Dumnezeu și să facă în mine, care sunt nevrednic, voia și puterea Sa. Amin.

Odată cu venirea revoluției, forțele necredinței, a căror putere ierarhul o știa foarte bine, s-au dezlănțuit cu toată furia asupra pământului rusesc și, în special, asupra Bisericii Ortodoxe, a cărei simplă existență era o amenințare pentru programul bolșevic și un reproș făcut conștiinței care mai rămânea în agitații ateiste. Cât timp Patriarhul Tihon a rămas în viață, Biserica a avut un centru vizibil de unitate. Chiar și atunci când patriarhul a fost închis, când apostazia „Bisericii Vii” au luat în stă-

Mitropolitul Iosif ca tânăr episcop de Uglici

pânire majoritatea bisericilor ortodoxe din Rusia, iar Biserica „progresistă” a Constantinopolului dăduse un prestigiu internațional acestei sinagogi a lui satan, recunoscând-o ca Biserica Ortodoxă a Rusiei, cei credincioși, prin faptul că au rămas credincioși patriarhului, au rămas ortodocși, și credințioșia lor față de patriarh a devenit testul de verificare a ortodoxiei lor; și acest fapt mai mult decât orice altceva a diminuat puterea „Bisericii Vii”.

Dar, odată cu moartea Patriarhului Tihon, în 1925, situația a devenit mult mai neclară. În condiții de persecuție era imposibilă adunarea unui sinod pentru alegerea unui nou patriarh; prevăzând acest lucru, Patriarhul Tihon a desemnat trei ierarhi, unul dintre aceștia (oricare din ei nu s-ar fi aflat în închisoare sau sub interdicție) trebuind să devină Locum Tenens al tronului patriarhal la moartea lui și să mențină unitatea externă a Bisericii. Dintre acești trei ierarhi, doar unul – Mitropolitul Petru de Krutița – era liber în momentul morții patriarhului, și a fost acceptat, printr-un act special, semnat de mai mult de cizeci de episcopi, în calitate de conducător al Bisericii ruse. La rândul său, Mitropolitul Petru a desemnat trei „substituți” pentru poziția de Locum Tenens, în caz că ar fi fost și el arestat sau omorât, unul dintre aceștia fiind Mitropolitul Iosif (în acea perioadă, arhiepiscop de Rostov), iar un altul, Mitropolitul Serghie (mai târziu „Patriarh”). Mitropolitul Petru a fost arestat peste cinci luni pentru refuzul de a fi semnat o declarație care să fi dat pe mâna regimului ateist libertatea internă a Bisericii. Din 1925 până în 1927, niciun candidat nu a fost capabil să-i ia locul pentru mai mult de câteva luni înainte de a fi închis, și a devenit un fapt evident că guvernul sovietic nu se va liniști până când nu avea să găsească sau nu va reuși să forțeze un ierarh să semneze un document pe placul regimului. Acest ierarh a fost găsit în persoana Mitropolitului Serghie, care în 16/29 iulie 1927, după ce a fost eliberat după mai multe luni de închisoare, a făcut publică infama Declarație care l-a făcut pe el și pe cei care l-au urmat agenții în fapt ai Statului sovietic. Publicând Declarația în 19 august, ziarul oficial sovietic *Izvestia* a specificat că „partea vizionară a clerului se afla deja pe acest drum încă din 1922”, referindu-se la „Biserica Vie”. Astfel a reușit regimul ateist să introducă „înnoirea” chiar în Biserica Patriarhală, iar rezultatul a fost protestul decisiv al ierarhilor Bisericii ruse, care, când au văzut că Mitropolitul Serghie era în mod clar hotărât să-și impună voința sa în întreaga Biserică, curând au început să întrerupă comuniunea cu el.

Astfel a devenit imediat clar că Declarația se afla în contradicție flagrantă cu al 34-lea Canon Apostolic, fiind proclamată „fără consimțământul tuturor” episcopilor, fiind doar lucrarea lui Serghie dictată de regimul ateist; și, prin urmare, singura posibilitate pentru Serghie era aceea de a retracta Declarația în fața unei astfel de copleșitoare dezaprobări

a confratilor săi ierarhi. Cu toate acestea, în loc să facă astfel, ca și când ar fi vrut să dovedească faptul că nu mai considera necesară opinia Bisericii, ci că devenise unealta supusă a regimului, el a început, împreună cu „Sinodul” său necanonic, a cărui formare depășea cu mult atribuțiile sale de înlocuitor al locțiitorului patriarhal, un transfer nemaîntâlnit de episcopi dintr-un scaun episcopal în altul și i-a suspendat pe cei care nu erau de acord cu el, fondând astfel docila Biserică „Sovietică”.

Mitropolitul Iosif, ca unul dintre primii care au protestat împotriva Declarației, a fost imediat „transferat” din Petrograd, eparhie în care nu avea să revină decât în septembrie 1926. Printr-un act al „Sinodului” din 19 octombrie 1927, „Mitropolitul Iosif este considerat transferat în Eparhia Odessa, și i se sugerează să nu fie tentat de facila posibilitate de a locui în Rostov, lucru care ar cauza tulburare atât printre credincioșii din Leningrad, cât și printre cei din Rostov...” Ca răspuns, Mitropolitul Iosif a citat acele canoane care interzic transferul inutil al episcopilor din oraș în oraș și a afirmat, citând canoanele: „Chiar dacă am permis să mi se facă un astfel de lucru contrar Sinodului Sfinților Părinți, acest ordin tot mai poate fi considerat «a fi complet invalid», iar cel care a fost îndepărtat poate «să revină» la propria sa Biserică”. Lăsând cazul său pe seama „judecății lui Dumnezeu”, el a refuzat să se mute.

În acel moment, în toamna lui 1927, Mitropolitul Iosif încă mai considera cazul său ca unul personal, și, așa cum afirmă într-unul din „Documentele” care urmează, era pregătit să se retragă cu rușine și sub interdicție pentru a nu fi în comuniune cu Serghie, dar nu avea nicio intenție de a se implica într-o „schismă”.

Cu toate acestea, curând a devenit clar că situația lui nu era decât o mică parte dintr-o chestiune care convulsionase întreaga Rusie Ortodoxă. Episcopii care se mai aflau încă în liberate și erau capabili să judece această chestiune au ajuns la concluzia că Serghie însuși devenise schismatic prin Declarația sa și prin actele sale arbitrare îndreptate împotriva Bisericii și s-au grăbit să-și declare separarea de el, la sfârșitul lui 1927 și începutul lui 1928. În toată această perioadă, Mitropolitului Iosif nu i se permitea de către autorități să-și ocupe scaunul episcopal de la Petrograd (Leningrad), dar în decembrie 1927 dăduse deja binecuvântarea episcopilor săi vicari să se îndepărteze de Serghie; și, fiind el însuși în Rostov, a semnat, împreună cu Mitropolitul Agatanghel și cu alți ierarhi din regiunea Yaroslavl, o epistolă adresată Mitropolitului Serghie în 6 februarie 1928, în care era declarată separarea lor de el până când acesta nu va fi arătat pocăință pentru greșelile sale, recunoscând în același timp în calitate de cap al Bisericii pe Mitropolitul Petru, care fusese exilat.

În această perioadă, Petrogradul devenise centrul protestului Bisericii împotriva lui Serghie și se putea găsi cu greu un suflet ortodox în fosta capitală care să nu fi fost neliniștit de întrebarea pe cine să urmeze.

Mulți au refuzat pentru o vreme să primească Împărtășania în vreo biserică, nefiind siguri ale cui Taine sunt valide sau unde se găsea Biserica lui Hristos. După semnarea epistolei arhiepiscopilor din Yaroslavl, Mitropolitul Iosif a pășit curajos în lupta pentru Biserică și a dat binecuvântare clerului și credincioșilor din Petrograd să-i urmeze exemplul de a se separa de Serghie, oferindu-și îndrumarea duhovnicească și purtarea de grijă față de această mișcare și încredințând conducerea Eparhiei din Petrograd vicarului său, sincer oponent al lui Serghie, episcopul Dimitrie al Gdovului. Binecuvântând „buna hotărâre a zeloților pentru adevărul lui Hristos”, el s-a rugat „ca Domnul să ne păzească pe toți în unire și sfântă statornicie a duhului în noua încercare la care este supusă Biserica”.

Dar împotriva armelor duhovnicești ale ostașilor lui Hristos, cel rău adunase toate forțele primului regim satanist al lumii. Interdicțiile impuse de Mitropolitul Serghie erau semnul pentru Poliția politică sovietică de a purcede la arestarea și exilarea episcopilor protestatari; nici dintre cei care frecventau bisericile „legale” ale lui Serghie nu au fost cruțați mulți de către autorități, iar rezultatul cel mai important al politicii „serghianismului” – pentru a cita cuvintele, născute dintr-o experiență amară, folosite patruzeci de ani mai târziu în interiorul URSS-ului de către Boris Talantov – era acela că „acțiunile Mitropolitului Serghie nu-i salvau decât propria lui piele”. O noapte întunecată de suferință ispășitoare s-a așternut peste pământul rusesc și peste credincioși. „Serghianismul” a fost respins de credincioși deoarece – și aici îl cităm încă o dată pe Talantov – „pe la începutul celui de-al Doilea Război Mondial... cea mai mare parte dintre acele biserici care rămăseseră nu îl recunoșteau pe Mitropolitul Serghie.” Din cei 100 de episcopi cunoscuți ca fiind rămași în viață în 1943, Serghie nu a putut să găsească decât 18 (și unii dintre aceștia erau de curând hirotoniți) care să-l aleagă „patriarh” în acel an.

Mitropolitul Iosif, prin cuvintele și faptele sale hotărâte și prin poziția sa – era unul dintre înlocuitorii locțiitorului tronului patriarhal – a devenit în fapt conducătorul mișcării separatiste, acționând în numele locțiitorului exilat, Mitropolitul Petru, a cărui atitudine potrivnică serghianismului nu va fi cunoscută decât după o perioadă de timp. Atât de puternice erau influența și exemplul Mitropolitului Iosif, încât toți cei care l-au urmat au fost numiți „iozefiți” și, până astăzi, toți cei care apără patriarhia lui Serghie numesc această mișcare a celor zeloși pentru ortodoxie „schisma iozefită”.

Au fost „serghianiști” atunci, așa cum sunt și astăzi, care, chiar în timp ce admit că cele mai bune elemente din cler și dintre credincioși au trecut de partea „iozefiților”, îi acuză și îi condamnă pentru „mândria” lor de a crede că ei reprezintă adevărată Biserică Ortodoxă a Rusiei. Afir-

mațiile Mitropolitului Iosif, este adevărat, sunt deosebit de sincere, absolut necompromițătoare în vreun fel și necruțătoare față de toți. Poate cei care găsesc „mândrie” în astfel de cuvinte sunt pur și simplu inconștienți de cât de critică este chestiunea în discuție. Când Biserica este trădată și credincioșii sunt conduși în direcții greșite, nu mai este timp pentru complimente și „dialoguri” politicoase și nici pentru a pune „înțelegerea compătimitoare” mai presus de adevăr. Pentru sufletele curajoase, cunoașterea faptului că fiecare cuvânt poate aduce închisoarea și moartea nu face decât să le mărească îndrăzneala de a spune adevărul fără cosmetizări. Și astfel a fost întotdeauna în Biserica lui Hristos; neînfricații ei apărători sunt cântați ca atleți în imnele de cinstire ale Bisericii. În mod deosebit, polemica dreaptă a Mitropolitului Iosif și a celor care îl urmau a reapărut în Uniunea Sovietică în scrierile lui Boris Talantov (a se vedea capitolul 33 din această carte) și a altor critici sinceri ai ierarhiei serghianiste. În comparație cu acestea, criticile serghianismului din diaspora rusească sunt destul de blânde și înțeleghătoare.

Curând a fost arestat și Mitropolitul Iosif și a fost trimis în exil în Asia Centrală. Chiar și în exil și în închisoare, autoritățile persecutau religia și interziceau serviciile liturgice; așa se face că, pe întreg pământul Rusiei, în acest vast câmp de concentrare, în perioada de după 1927, „iozefiții” au fost transformați într-o Biserică din catacombă. Adevărata măsură a faptelor eroice și a suferințelor acestei Biserici vor deveni cunoscute doar în Ziua Domnului. Dar chiar și înainte de mult așteptatul moment, este posibil să fie întrezărite unele fragmente din istoria ei. Următoarea mărturie a fost scrisă de către Natalia V. Urusova, care a reușit să fugă din Uniunea Sovietică în timpul celui de-al Doilea Război Mondial și a murit în 1968 în New York.

„În august 1936 locuia în Alma Ata (Asia centrală) tânărul arhimandrit Arsenie. De la el am aflat pentru prima dată că există o Biserică secretă în catacombă, condusă de către Mitropolitul Iosif al Petrogradului și organizată de el cu binecuvântarea Mitropolitului Petru de Krutița, cu care a avut legături secrete când s-a aflat în exil în Chemkent, la 100 de mile de Alma Ata. Arhimandritul Arsenie fusese hirotonit de către mitropolit și avea șansa de a-l susține material, câștigându-și existența din confecționarea manechinelor și a unor diferite articole mici pentru muzee. El avea o biserică sub pământ, în adâncime, în care slujeau el și Mitropolitul Iosif. Mitropolitul sfințise această biserică în secret, cu ocazia uneia dintre rarele sale vizite în Alma Ata. Părintele Arsenie reușise să scoată biserica la suprafață, după o muncă grea și lungă.

Noi îl respectam foarte mult pe arhimandritul Arsenie, mai ales pentru faptul că era iubit de către Mitropolitul Iosif și prin el aveam legătură cu cel din urmă. În acea perioadă, mitropolitul locuia în Chemkent. Înainte de aceasta, chiar de la începutul exilului, el locuise în micul

orășel Aulieta, unde nu i se permisesese să locuiască într-o cameră, ci fusese plasat într-un grajd cu animale, patul său fiind separat de animale printr-un gard de bețe.

Biserica săpată în pământ se afla sub apartamentul arhimandritului Arsenie. Intrarea se făcea printr-o ușă ascunsă, acoperită de un covor. Partea de deasupra se dădea la o parte, iar sub ea se afla o scară care ducea în pivniță. Într-un colț al pivniței se găsea o deschizătură în pământ, care era acoperită cu pietre. Pietrele se dădeau la o parte și stând pe vine trebuia să te târăști trei pași înainte – acolo se afla intrarea în mica biserică. Se găseau multe icoane și ardeau candelă. Mitropolitul Iosif era foarte înalt și, cu toate acestea, în prezența mea a călătorit de două ori până aici în secret și a intrat în biserică.

Această biserică îți dădea o stare duhovnicească deosebită, dar nu ascund faptul că frica de a fi descoperiți în timpul slujbei, îndeosebi noaptea, era greu de stăpânit. Atunci când câinele cel mare aflat în lanț în curte începea să latre – chiar dacă lătratul era înăbușit, totuși se auzea sub pământ –, toată lumea aștepta să audă strigătul și lovitura în ușă a GPU-ului. Tot anul 1936, până în septembrie 1937, totul a fost în ordine. Fiul meu cânta aici împreună cu o călugăriță. Pe 26 august, Mitropolitul Iosif a venit și ne-a onorat cu vizita sa chiar de ziua numelui meu.

Ce om al rugăciunii, minunat, smerit și de neclintit! Aceste trăsături se reflectau pe chipul și în ochii săi ca într-o oglindă. Foarte înalt, cu o barbă mare, albă și cu un chip extrem de blând, îi atrăgea pe toți și făcea pe oricine să își dorească să nu se mai despartă niciodată de el. Hainele monahale erau ascunse, la fel și părul său; altfel ar fi fost arestat imediat, chiar în mijlocul străzii, de vreme ce era supravegheat și nu avea voie să călătorească. El însuși a spus că Patriarhul Tihon, imediat după alegerea sa, a vrut să-l desemneze pe el ca primul său înlocuitor. Dintr-un oarecare motiv, acest lucru nu fusese notat nicăieri în istoria instituirii funcției de Locum Tenens. El l-a recunoscut pe Mitropolitul Petru de Krutița în calitate de conducător legitim al Bisericii și, până la arestul său din septembrie 1937, a avut legături secrete cu el, chiar și atunci când circulau peste tot zvonuri cum că Mitropolitul Petru ar fi murit. Mitropolitul Iosif a rămas la ceai cu noi mai mult de o oră. Despre perioada sa de exil de aproape zece ani, el a spus că îi fusese extrem de greu. Locuise într-o cocină de porci într-o magazie, dormise pe scânduri, despărțit de porci prin câteva bețe. În astfel de condiții a suportat frigul și căldura, pe orice fel de vreme, și aerul irespirabil. Odată, un șarpe, agățat de un băț din acoperiș, s-a târât în jos chiar pe capul lui. Se pare că aceste condiții erau cauza bolii sale. Uneori suferea cumplit din cauza unui ulcer intestinal, sau probabil că avea o tumoră intestinală, poate canceroasă, și urma un regim pe care arhimandritul Arsenie îl ajuta să-l țină. Suferea orice ca un drept, iar atunci când povestea persecuțiile sale

Mitropolitul Iosif al Petrogradului

o făcea deoarece noi toți ne aminteam de cruzimile GPU. Părintele Arsenie a povestit despre o formă de tortură și de batjocură. «Atunci când ne duceau prin Siberia, era un ger cumplit. În tren exista un vagon-cadă. Ei ne-au mânat, complet goi, prin vagoane până la vagonul unde se afla cada. Cu mare bucurie ne-am înmuiat în apa fierbinte și ne-am încălzit un pic, vagoanele fiind aproape neîncălzite. Fără a ne fi dat ceva pentru a ne șterge, având părul ud, ne-au mânat înapoi. Pe platforma de metal dintre vagoane ne opreau în mod deliberat, iar picioarele noastre ude înghețau lipindu-se de metal. La comanda de a porni din loc, ne smulgeam cu sânge degetele înghețate ale picioarelor...»

Ziua următoare, după ce stătuse peste noapte cu părintele Arsenie, mitropolitul s-a întors la locul său. Acum avea alte condiții. După mulți ani, i se permisesse să-și găsească un apartament pentru sine în Chemkent. Arhimandritul Arsenie îi aranjase un apartament în care să poată trăi în liniște, se îngrijea de mâncarea sa, nu doar ca aceasta să fie suficientă, ci și pentru a-și putea ține regimul. Mai întâi o țiteră și apoi o armonică au fost obținute pentru el, lucruri care erau o bucurie pentru mitropolit, care era un bun muzician. El punea psalmii pe note și îi cânta.

Pe 23 septembrie 1937, peste tot în cartierul Alma Ata, în întreg Kazahstanul, toți cei din clerul bisericilor iozefite din catacombe au fost arestați, după ce își ispășiseră perioada de exil pentru refuzul de a recunoaște bisericile sovietice. Toți au fost condamnați la încă zece ani fără drept de corespondență și, așa cum am descoperit mai târziu, Mitropolitul Iosif se afla și el printre ei. Arhimandritul Arsenie a fost și el arestat. După arestul fiului meu, care era lângă mine, eu am alergat la părintele Arsenie chiar la ivirea zorilor și, ajungând la casa lui, am văzut un automobil cu un membru GPU care mergea la el. Din fericire, nu m-au văzut. Biserica din catacombe a părintelui Arsenie a fost descoperită. Din lipsă de precauție, el a descoperit la un moment dat secretul său unui om în vârstă, respectabil în aparență, care s-a dovedit a fi un agent al GPU. La revenirea mea în Moscova, după cei trei ani de exil voluntar împreună cu fiul meu, am aflat curând de existența, și aici, a bisericilor iozefite secrete – adică nu biserici, ci slujbe în camere secrete, unde uneori se adunau douăzeci, douăzeci și cinci de oameni. Slujba avea loc în șoaptă, credincioșii fiind sub un control strict, pentru a se evita posibilitatea trădării. Oamenii veneau de obicei la răsăritul soarelui, după un semnal hotărât. Cei mai mulți loveau ușor burlanul de lângă o fereastră, unde cineva stătea și asculta.

Până la sosirea nemților în Mozaisk în 1941, eu am trăit în pace în acest oraș și am mers la slujbele din catacombe în Moscova.”

La sfârșitul anului 1938, Mitropolitul Iosif a fost împușcat de un pluton de execuție pentru „crima” de a-i fi încurajat pe preoții călători. Cu mulți ani înainte de acest moment, el s-a pregătit sufletește pentru

propria sa mucenicie. El a scris în *Jurnalul unui monah*, într-un fragment publicat în septembrie 1905:

„*Iubiți pe vrăjmașii voștri* (Luca 6: 35). Să spui aceasta este ușor, dar cât este de dificil să faci aceasta. Este un lucru mult mai înalt decât să-ți iubești aproapele. Este supremul triumf al iubirii, este adevărata esență și cea mai sublimă expresie... Pentru ca inima cuiva să ardă de iubire față de dușmanul său este nevoie de o stare duhovnicească specială, plină de har, de o înrâurire cerească a inimii: trebuie să fie acea calitate inexprimabilă și de nedescris care a umplut din plin sufletul primului mucenic Ștefan atunci când, fiind lovit cu pietre, cu fața strălucind ca a unui înger, s-a rugat pentru ucigașii săi: *Doamne, nu le socoti lor păcatul acesta* (Fapte 7: 6). O, în acest mare moment, cât de puțin loc își găseau cele pământești în el! Ce erau cei care îl executau pentru el? Înaintea lui erau cerurile deschise, Fiul lui Dumnezeu la dreapta Tatălui; slava cerească i-a umplut sufletul și l-a cuprins o stare de extaz neînțeleasă, iar cei care îl executau, cu răutatea lor vrednică de plâns, nu doar că nu au putut să împiedice aceasta, ci chiar au asistat neputincioși; în acest moment, ei erau ca și când ar fi fost binefăcătorii lui, grăbindu-i despărțirea de trup și cufundarea sufletului său în acest ocean de extaz ceresc și de binecuvântare... Într-un asemenea moment, putea oare cel care suferise acele torturi să strige altfel decât cu o voce plină de triumful suprem al iubirii pentru dușmani?”

Exemplul acestui neînfricat mărturisitor și atlet al Bisericii lui Hristos nu a fost în zadar. După Patriarhul Tihon însuși, numele Mitropolitului Iosif apare ca un simbol al integrității și al autenticității ortodoxiei Bisericii ruse. Chiar și după o jumătate de secol de persecuții, teroare și trădare, adevărata Biserică a Rusiei, deși ascunsă, nu era învinsă. Astăzi, Biserica din catacombe poate fi numită în mod corect biserica „tihoniților” sau a „iozefiților”; dar, mai exact, ea este cunoscută, chiar și autorităților sovietice, ca „adevărata Biserică ortodoxă”. În următoarea descriere sovietică, luată din *Dicționarul ateist* (Moscova, ediția 2, 1966) – un ghid practic pentru agitatorii anti-religioși –, se poate vedea, dincolo de exagerările și producțiile minții sovietice, adevărata și mărturisitoare Biserică ortodoxă a Rusiei de astăzi. Se poate observa că sovieticii înșiși sunt conștienți de continuitatea istorică confuză; deoarece ei datează „adevărata Biserică ortodoxă” în perioada 1922-1926, adică în perioada Patriarhului Tihon și a celor care l-au urmat; în timp ce „serghianiștii”, așa cum a observat în mod clar *Izvestia* în 1927, își au originea în „Biserica Vie” din aceeași perioadă.

„ADEVĂRATA BISERICĂ ORTODOXĂ (ABO): O sectă ortodoxă-monarhistă, apărută în anii 1922-1926, care a fost organizată în 1927, când Mitropolitul Serghie a proclamat principiile unei relații loiale față de autoritatea sovietică. Elemente monarhiste, unite în jurul Mitropoli-

tului Iosif (Petrovici) de Leningrad, sau iozefiți, au stabilit în 1928 un centru de conducere al ABO și au unit toate grupurile și elementele care se manifestaseră împotriva ordinii sovietice. În țară, ABO avea susținători printre cei aflați în gulaguri și împreună cu elementele anti-sovietice ei s-au manifestat împotriva colectivizării și au organizat acte teroriste împotriva Partidului și a activităților sovietice, revolte etc. Avea sub conducere în mediul rural o mulțime de călugări și călugărițe, care se plimbau din loc în loc prin sate, vehiculând idei anti-sovietice. ABO a fost o organizație monarhist-revoluționară amplu ramificată. Ea cuprindea 613 preoți și călugări, 416 țărani înstăriți, 70 de foști oficiali țariști și ofițeri. Cei mai fanatici membri, femeile nebune, dându-se drept profeți, sfinte și vindecătoare, membre ale familiei imperiale, împrăștiaau idei monarhiste, conduceau propaganda împotriva conducerii Bisericii Ortodoxe și îi îndemneau pe oameni să nu se supună legilor sovietice.

Caracteristici de bază ale sectei: (1) respingerea Bisericii Ortodoxe condusă de patriarh, ca fiind „vândută lui antihrist” și lumii; (2) recunoașterea canonică doar a celor care fuseseră hirotoniți de urmașii lui Tihon; (3) acceptarea riturilor ortodoxe; (4) răspândirea ideii asupra apropierii sfârșitului lumii; (5) cultul membrilor familiei imperiale Romanov: portretele lor sunt păstrate ca obiecte sfinte, iar credincioșii în secret se prosternază în fața lor; (6) însușirea numelor țarilor și a rudelor lor de către liderii sectei; (7) păstrarea și propagarea literaturii monarhiste contra-revoluționare; (8) înființarea bisericilor din catacombe și a mănăstirilor în case. Instituția preoției este păstrată, dar, în multe situații, anumite rituri sunt îndeplinite de simpli credincioși. În marile sărbători religioase, membrii sectei se întâlnesc la așa-numitele surse (lacuri, izvoare și altele asemenea), unde propaganda este susținută de diferite tipuri de înainte-văzători, prevestitori, oameni nebuni, proști sfinți, care se bucură de un respect deosebit în cadrul sectei. Luptându-se să îi separe pe membrii sectei de influența realității sovietice, liderii sectei, pentru a-i speria pe credincioși, se folosesc de mitul lui Antihrist, care se presupune că ar domni în lume din 1917. Deci, pentru a nu cădea în capcana lui, creștinii trebuie să ducă o viață claustrată, un tip de viațuire eremitică, să-și petreacă tot timpul în rugăciune, și să nu ia parte la viața publică.”

Presa sovietică, în anii recenti, a dat ample dovezi ale existenței acestei Adevărate Biserici Ortodoxe. Existența ei este ilegală, iar membrii ei sunt tratați ca delincvenți de către regim. Din necesitate, principiul ei de guvernare trebuie să fie instruirea dată de Mitropolitul Iosif în 1927 celor care îl urmau: „conduceți-vă în mod independent”; iar membrii ei sunt propriii lideri, după cum prevăzuse, „nu doar episcopii și preoții, ci și simplii muritori”.

Existența acestei Biserici din catacombe este cu adevărat un semn pentru lumea ortodoxă: epoca măreției ortodoxiei a trecut; suntem în plină epocă a catacombelor. În Rusia acest adevăr este mai mult decât evident; printre multele dovezi, probabil că cea mai șocantă este istoria Bisericii lui Hristos Mântuitorul din Moscova. Cândva un templu minunat, un monument al păstrării pământului rusesc de către Dumnezeu în 1812 și un simbol vizibil al credinței întregului popor, a fost în întregime distrus de sovietici și, până astăzi, nimic nu s-a mai construit pe locul acela și a rămas un gol în centrul capitalei ateismului mondial. O surprinzătoare mărturie a sensului său pentru poporul rus se regăsește și astăzi în nuvela *Iskuplenye (Izbăvirea)*, de scriitorul sovietic Iulii Daniel; deși nu era el însuși credincios, observațiile sale ating ceva foarte adânc în viața sovietică. „L-am întâlnit pe Mișka Lurye la stația de metrou «Hala sovieticilor», lângă gardul care înconjură excavația. Interesant: vor construi ceva aici, sau această gaură va rămâne așa, ca un monument al demolării Bisericii lui Hristos Mântuitorul? Câți ani au stat aceste scânduri aici, cu afișe lipite pe ele... «Mișka, dar când au demolat biserica?» «Ce biserică...? O, au demolat-o în '34...» Acum 29 de ani au demolat biserica. În ciuda proverbului, locul sfânt este gol. Desigur, nu discut, nu sunt de niciun folos bisericile, chiar deloc; sunt monumente arhitecturale, nimic mai mult: dar este același lucru... L-au demolat pe Dumnezeu, iar valul de șoc de la explozie l-a rănit pe om, i-a produs o leziune. Surzenie, muțenie... Puroiul se prelinge de sub pansament, de sub articolele despre umanism...” (Autorul se află în închisoare acum.)

Chiar și așa, cel care caută Biserica în Uniunea Sovietică găsește astăzi o gaură în pământ, o rană adâncă a poporului ortodox rus, care nu este nicidecum ascunsă de fațada falsă a patriarhiei moscovite. Dar în lumea liberă este situația diferită? Aici apostazia voluntară, reînnoirea și erezia au obținut aproape aceleași rezultate ca și coerciția regimului ateist în URSS. În spatele fațadei strălucitoare a majorității Bisericilor ortodoxe libere, cu triumful lor „ecumenist”, se află o mare gaură în pământ, abisul diferenței care există între apostatii „oficiali” și „simplii muritori”: rămășița mântuitoare a Bisericii credincioase a multor națiuni. Chiar și acum, acești credincioși sunt conduși în catacombele voluntare ale îngrădirii de ereziarhii ecumeniști, adunându-se în jurul puținilor episcopi care au mai rămas ortodocși cu adevărat. Astfel, Capul dumnezeiesc al Bisericii îi pregătește pentru necazurile și mai mari care se pare că stau înaintea. Profetia Sfântului înainte-văzător Ignatie Harbin, făcută acum 30 de ani, nu mai pare atât de îndepărtată: „Ceea ce a început în Rusia se va termina în America”.

Dar, dacă astfel de vremuri groaznice vor veni peste noi, chiar și America ortodoxă – atât de slabă, de lipsită de experiență și de naivă – are tot ceea ce îi este necesar pentru a face față acestor vremuri, în exemplul

Mitropolitului Iosif și cel al adevăraților creștini ortodocși din primul pământ care a experimentat jugul înfricoșător al ateismului satanic.

Sfinte sfințite noule mucenice Iosif și toți noii mucenici ai jugului comunist, rugați-vă lui Dumnezeu pentru noi!

EPISTOLELE MITROPOLITULUI IOSIF

Acestea sunt principalele epistole care au ajuns la noi de la primul conducător al Bisericii din catacombe, care demonstrează poziția sa neînfricată împotriva serghianismului, precum și apariția lui.

REZOLUȚIE ASUPRA RAPORTULUI VICARILOR PETROGRADULUI

Document din 23 decembrie 1927

Pentru a condamna și contracara ultimele acțiuni ale Mitropolitului Serghie, care sunt contrare duhului și binelui Sfintei Biserici a lui Hristos, în condițiile prezente nu avem alte mijloace în afară de separarea decisivă de el și ignorarea ordinelor lui. De acum înainte, aceste ordine să fie acceptate doar de hârtia pe care sunt scrise, și care tolerează orice, și de aerul nesimțitor care conține orice, dar nu și de sufletele vii ale copiilor credincioși ai Bisericii lui Hristos.

Separându-ne de Mitropolitul Serghie și de actele sale, noi nu ne separăm de ierarhul conducător legal, Mitropolitul Petru, și nici de Sinodul acelor ierarhi care au rămas credincioși și care se va întruni la un moment dat în viitor. Fie ca acest Sinod, singurul nostru judecător competent, să nu ne găsească vinovați de îndrăzneala noastră. Fie ca el să ne judece nu ca disprețuitori ai sfintelor canoane ale Părinților, ci doar ca temându-ne de a nu le încălca. Chiar dacă am greșit, noi am greșit în mod sincer, din râvnă pentru puritatea ortodoxiei în această epocă plină de răutate. Și dacă ne vom dovedi a fi vinovați, atunci să merităm în mod deosebit a fi disprețuiți, iar nu depuși.

Și, astfel, chiar dacă toți păstorii ar fi să ne părăsească, fie ca Păstorul dumnezeiesc să nu ne părăsească, după nemincinoasa Lui făgăduință de a rămâne în Biserica Sa până la sfârșitul veacurilor.

APEL CĂTRE CREDINCIOȘII DIN PETROGRAD

Document de la începutul anului 1928, scris din Rostov

Arhipăstoriei provinciei ecleziale din Yaroslavl – Agatanghel, Mitropolit de Yaroslavl, Serafim, arhiepiscop de Uglich, fost înlocuitor al locțiitorului patriarhal, arhiepiscopul Varlaam, fost de Pskov, acum condu-

când vicariatul Daședovski al eparhiei Yaroslavl, și Evghenie, episcop de Rostov – printr-un document special și-au declarat îngrădirea de Mitropolitul Serghie și independența lor în ceea ce privește conducerea turmelor încredințate lor de Dumnezeu. Acest document, semnat în 27 ianuarie (7 februarie), a fost atât de necesar în condițiile acestor vremuri și datorită atitudinii maselor de credincioși, iar această îngrădire este atât de bine fundamentată, încât eu, locuind în regiunea Yaroslavl, am luat parte la această întâlnire și am adăugat semnătura mea.

Prin urmare, de acum înainte, toate ordinele Mitropolitului Serghie nu mai au nicio autoritate asupra noastră. Toate acestea mă îndreptățesc să protestez din nou împotriva mutării mele ilegale din sânul turmei din Leningrad și să cer o decizie corectă din punct de vedere canonic cu privire la această chestiune, în cadrul unei examinări adecvate de către episcopii ortodocși. Iar până la stabilirea unei astfel de hotărâri, eu consider că nu am dreptul de a părăsi turma care mi-a fost încredințată (și aceasta în sensul Canonului 16 al primului și al celui de-al doilea Sinod) pe baza unor decizii arbitrare a administratorilor Bisericii, care nu au parte de încrederea noastră: și, înaintea Domnului Dumnezeu și a conștiinței mele, eu îmi asum obligația de a lua măsuri pentru liniștirea turmei mele tulburate și agitate. Pentru aceasta, le cer în primul rând episcopilor mei vicari să slujească turma credincioșilor din Leningrad în acord cu mine. Preasfințitului Dimitrie, episcop al Gdovului, îi ofer conducerea temporară a eparhiei Leningradului. Și Preasfințitului Grigorie îi cer, de asemenea, să continue să slujească în Lavra Sfântul Alexandru Nevski ca locțiitor al meu, în acord cu mine.

Cerând binecuvântarea lui Dumnezeu peste păstori și peste toți credincioșii, vă cer și vă implor să aveți încredere în conducerea noastră și în purtarea de grijă pastorală, în pace și în liniște continuând lucrarea rugăciunii, mântuirea sufletului și a slujbei dumnezeiești, supunându-vă cu smerenie autorității civile, care pentru moment nu a permis smereniei mele să fie în imediată comuniune de rugăciune cu turma încredințată mie. În ciuda faptului că sunt departe, permanent îmi voi aminti în rugăciune de voi și vă voi purta de grijă, cerând ca numele meu să fie pomenit la sfintele slujbe în mod obișnuit.

Fie ca Domnul să audă cererea noastră comună și fie ca El să binecuvânteze în pace și liniște Biserica noastră mult suferindă.

EPISTOLĂ CĂTRE UN ARHIMANDRIT DIN PETROGRAD (1928)

Dragă părinte,

Până nu de mult am crezut că disputa mea cu Mitropolitul Serghie a luat sfârșit și că, refuzând să mă dedic politicii murdare, intrigilor și

urmăririi dușmanilor și trădătorilor Bisericii, puteam să mă retrag în pace, dedicându-mă protestului și războiului împotriva acestei politici neoneste și împotriva arbitrariului. Și am fost deplin sincer atunci când am gândit și am spus că „nu încep niciun fel de schismă” și că mă voi supune pedepsei nedrepte – până la oprire de la slujire și excomunicare –, sperând doar în dreptatea lui Dumnezeu.

Dar s-a dovedit că viața eclezială nu stă la temperatura de îngheț, ci clocotește și face spume peste temperatura normală de fierbere. „Cazul meu minor” s-a dovedit curând a fi doar o mică parte a unui abuz monstruos, slavă omenească și trădare a Bisericii pentru interesele ateismului și pentru distrugerea acestei Biserici, încât pentru mine a rămas de mirare, de aici înainte, nu doar propriul meu calm și răbdarea mea, ci și indiferența și orbirea acelor care încă mai cred că cei care au permis și au făcut acest lucru hidos fac lucrarea lui Dumnezeu, că „salvează” Biserica și că o conduc, iar nu că o rănesc fără milă, o batjocoresc, numărându-se între dușmanii ei, tăindu-se de la trupul ei – pentru că nu sunt ei cei care îi taie din Trup pe cei care nu mai pot îndura această destrăbălare, această coerciție și această politică hidos de blasfemiatoare.

Poate că așa fi putut suporta și acestea. Puteam presupune că nu mă privesc aceste lucruri, după cum problema mea de acum nu este a ta. Dar, dragă părinte, dintr-odată am început să simt, cu multă durere, că sunt în mare măsură responsabil pentru soarta cea rea a Bisericii. Până la urmă, după cum știi, sunt unul dintre înlocuitorii locțiitorului patriarhal, care, având datoria de a pătimi, este obligat nu doar să ia locul predecesorului arestat, ci să fie pentru el, chiar și atunci când este liber, o „rezervă” gata să-i ia locul în caz de cădere duhovnicească. Pentru mai multă siguranță, o astfel de cădere, în condiții normale de viață eclezială, trebuie să fie însoțită de un proces și de o decizie sinodală. Dar ce fel de proces și decizie sinodală sunt posibile acum, în condițiile actuale? Și în urma cărei examinări și hotărâri sinodale mi s-a aplicat o pedeapsă care, după canoane, este permisă doar în cazul unui păcat foarte mare săvârșit de mine? Din care motiv, cerând examinare și decizie sinodală într-o situație, permiți lipsa acestora într-o alta?

Un astfel de argument nu poate servi decât ca material pentru capitolul privitor la contradicții dintr-un manual de logică. Dar nu trebuie decât să așteptăm, sperând că va veni timpul când vom vorbi despre toate acestea tot la o judecată. Și rămâne de văzut cine va fi atunci mai acuzat. Dar, pentru moment, lucrurile stau astfel: nu vom da Biserica în mâinile trădătorilor, ale politicianilor lipsiți de onestitate și ale agenților ateismului și distrugerii. Iar prin acest protest nu ne tăiem din Trupul ei, ci îi tăiem pe ei de la noi și spunem cu îndrăzneală: nu doar că nu am fugit, dar nici nu vom fugi și nu vom pleca niciodată de la sânul adevăratei Biserici Ortodoxe, dar pe cei care nu sunt cu noi și pentru noi, ci împo-

triva noastră, îi considerăm a fi dușmanii ei, trădători și ucigași. Nu noi suntem cei care facem schismă, nesupunându-ne Mitropolitului Serghie, ci mai degrabă voi, care sunteți supuși lui, mergeți în adâncul condamnării Bisericii. Vă chemăm și vă întărim puterile ca să luptați pentru independența Bisericii, doar că nu în maniera în care credeți că vi se cere: nu prin acordul cu cei care robesc Biserica și cu cei care ucid sfânta ei independență, care se manifestă acum prin sfânta ei dreptate, ci mai degrabă printr-un protest puternic și decisiv împotriva oricărei concesi, împotriva compromisurilor ipocrite și mincinoase și împotriva trădării intereselor ei în favoarea satanismului fără Dumnezeu și a războiului amarnic împotriva lui Hristos și a Bisericii Sale.

Chiar nu vedeți contradicția și neconcordanța, care nu sunt compatibile cu nimic din dilema voastră? Vei zice: „Ne veți priva de ascultarea pe care v-o datorăm prin faptul că deveniți schismatic, sau, supunându-vă Mitropolitului Serghie, ne veți întări puterile în lupta pentru independența Sfintei Bisericii?” *Eu sunt schismatic?! Supunerea față de Serghie este o „luptă pentru independența Bisericii”?! Dragul meu! Orice bătrânică din Leningrad ar râde de o astfel de idee!*

Poate, nu spun eu, „în prezent sunt mai mulți ca tine, decât ca noi”. Și poate că „majoritatea nu este de partea mea”, după cum spui. Dar eu nu mă voi considera niciodată schismatic, chiar dacă ar fi să rămân absolut singur, așa cum a fost cândva unul din sfinții mărturisitori. Problema nu este una de cantitate, să nu uiți aceasta niciodată: Fiul lui Dumnezeu, *când va veni, va găsi El oare credință pe pământ?* (Luca 18: 8). Și poate că ultimii „răzvrățiți” împotriva trădătorilor Bisericii și a complicilor ruinerii Sale nu vor fi episcopi și arhiepiscopi, ci doar simpli muritori, tot astfel cum lângă Crucea lui Hristos ultima Lui suflare de suferință a fost auzită de câteva suflete simple, care erau aproape de El.

Așadar, dragă părinte, nu mă judeca atât de aspru, mai ales din perspectiva lui Balsamon al tău. Eu cred că el este departe de ceea ce, pe înțelesul tuturor și deasupra oricăror comentarii, au scris autorii sfințelor canoane și că, în orice caz, acest Balsamon nu poate fi considerat un comentariu pertinent și fidel al situației în care ne aflăm noi, care nu a fost prevăzută de niciun comentariu sau canon.

Nu mă judeca atât de aspru și înțelege în mod clar cele ce urmează:

1. Eu nu sunt deloc schismatic și nu cer schismă, ci purificarea Bisericii de aceia care au semănat adevărata schismă și au provocat-o.
2. A arăta cuiva propriile erori și greșeli nu înseamnă schismă, dar, pentru a vorbi fără ocolișuri, înseamnă să pui la ham un cal sălbatic.
3. Refuzul de a accepta reproșurile întemeiate și directivele este de fapt o schismă și o disprețuire a adevărului.
4. În construirea vieții ecleziale, participanții nu sunt doar cei din conducere, ci întregul trup al Bisericii, iar schismatic este acela care își

arogă drepturi care-i depășesc autoritatea și în numele Bisericii își permite să spună ceea ce nu este împărtășit de colegii săi.

5. Mitropolitul Serghie s-a arătat a fi un astfel de schismatic, deoarece și-a depășit cu mult atribuțiile și a respins și a disprețuit vocile multor ierarhi, în mijlocul cărora adevărul a fost păstrat.

Tu observi, printre altele, că între diferitele drumuri spre adevăr, „Hristos ne-a arătat o nouă cale: cea a iubirii de aproapele”. Referitor la aceasta, îți amintesc doar, părinte, despre minunata concluzie a Mitropolitului Filaret din predica sa despre iubirea dușmanilor: „Deci, disprețuiește-i pe dușmanii lui Dumnezeu, lovește dușmanii neamului, iubește-i pe dușmanii voștri! Amin.” (Vol.1, p. 285. Vezi și Apostolul iubirii, II Ioan 1: 10-11).

Apărătorii lui Serghie spun că, după canoane, este permis să te separe de episcop doar din motiv de erezie condamnată de un sinod. Împotriva acestui argument se poate răspunde că faptele Mitropolitului Serghie se încadrează destul de mult și în această categorie, dacă se are în vedere o violare atât de flagrantă a libertății și demnității Bisericii, Cea Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească.

Dar, dincolo de aceasta, canoanele însele nu au putut să prevadă multe lucruri. Și poate cineva să nege faptul că este chiar mai rău decât orice erezie atunci când cineva înfige un cuțit în însăși inima Bisericii – libertatea și demnitatea ei? Ce este mai rău: un eretic sau un ucigaș (al Bisericii)?

„Ca să nu pierdem pe nesimțite, încetul cu încetul, libertatea pe care Domnul nostru Iisus Hristos, Izbăvitorul tuturor oamenilor, ne-a dat-o ca un dar prin propriul Său Sânge...” (din Canonul al 8-lea al celui de-al treilea Sinod Ecumenic).

8. Episcopul Ierotei

ȘI PRIETENUL SĂU, IEROSCHIMONAHUL SERAFIM

Pomeniți la 31 mai (+1928)

Păstorul cel bun își pune sufletul pentru oile sale.

(Ioan 10: 11)

Primul mucenic al Bisericii din catacombe, care a murit pentru curăția Bisericii lui Hristos chiar la începutul izbucnirii necuviosului serghianism, a fost un tânăr și zelos ierarh, bine cunoscut Patriarhului Tihon, episcopul Ierotei Athonik de Nikolsk, din eparhia Ustiug cel Mare, un vicariat al Vologdăi. Și pământul muceniei sale, câmpiile din nordul Rusiei, cândva bogat în sfinți călugări glorioși ai „Tebaidei nordice”, a devenit acum și mai plin de sfinți, de mucenicii și mărturisitorii Bisericii lui Hristos.

Episcopul Ierotei era mult iubit și foarte popular printre membrii turmei sale. Sinceritatea lui și refuzul său de a se supune Mitropolitului Serghie și noii sale politici bisericești sau de a se ruga, în timpul slujbelor bisericești, pentru statul sovietic urător de Dumnezeu, l-a condus la cununa mucenicească. În mai 1928, când autoritățile sovietice au venit să îl aresteze, oamenii s-au adunat în număr mare și nu au permis ca el să fie arestat. Fără a mai pierde timpul, autoritățile l-au împușcat în cap și l-au omorât. Astfel, căzând mort în brațele turmei sale iubite, mucenicul a împlinit literal cuvintele lui Hristos, pe care tocmai le citase în epistola sa către turmă (a se vedea mai jos): *Păstorul cel bun își pune sufletul pentru oile sale*. Și, ca o jertfă aleasă, el a mers direct la tronul lui Dumnezeu ca primul mijlocitor ceresc al Bisericii din catacombe, ai cărei membri, începând din acel moment, aveau să treacă prin cele mai groaznice suferințe și chinuri, cu toate acestea crescând și devenind purtătorii curăției adevăratei Biserici Ortodoxe în Rusia.

Episcopul Ierotei avea un tânăr prieten, părintele Serafim. Urmărirea povestire din viața lui este descrisă de o rudă a sa, E. Konțevici.

„Părintele Serafim s-a născut în 1897 și i s-a pus numele Serghie. Și-a petrecut copilăria la Petersburg, unde tatăl său, Constantin Voenski, era paznicul șef al arhivelor Ministerului de Educație Publică și istoric. Ciudat de spus, era ceva asemănător între familia Voenski și Karamazovii romanului lui Dostoievski. Tatăl familiei, ducând din copilărie o viață imorală, avea o minte ușuratică și soția lui, Olga, fiind exasperată de comportamentul lui, era în permanență în război cu el, fapt care crea scene neplăcute, așa încât atmosfera căminului era dificilă.

Înmormântarea unui mucenic – O licărire de lumină rară sub jugul comunist.

Episcopul Ierotei săvârșește slujba de înmormântare pentru prietenul său.

Tânărul părinte Serafim stând în sicriul său, de nerecunoscut după suferințele trăite în timpul detenției, mama sa și prietenii țărani din zonă își luau rămas bun de la rămășițele sale pământești. Jos: părintele Serafim, înainte de mucenicia sa.

Acest lucru s-a reflectat în mod negativ asupra băiatului, care era fragil și sensibil. El a realizat curând că tatăl său trăia pentru patimile lui. Serghie nu voia să fie astfel. Prin urmare, el a început să-și dezvolte cu putere voința. El a citit cărți cu acest subiect, dormea pe podeaua goală și chiar a fost pe punctul de a se apuca de yoga. Apoi, într-o zi a mers la Valaam. Grandoarea marii mănăstiri a lăsat o impresie adâncă asupra lui; acolo, sufletul său și-a găsit casa. El a început să meargă des în pelerinaj la Valaam; chiar l-a convins și pe tatăl lui să meargă acolo. În acel loc, tatăl lui a renunțat printr-o minune la fumat, lucru pe care nu a fost capabil să-l facă până atunci. În 1917, Serghie a terminat Academia Militară. Vârtejul revoluției a împrăștiat membrii familiei: tatăl său a murit în Malta, iar Serghie și mama lui s-au dus în orașul Nikolski, unde s-au așezat în casa unui preot și au trăit în mare sărăcie.

Aici a avut loc cea mai semnificativă întâlnire a lui Serghie cu tânărul episcop Ierotei. Episcopul l-a hirotonit preot și a slujit într-o parohie. Între timp, Revoluția se întindea și clerul era exterminat. Episcopul Ierotei l-a prezentat pe părintele Serghie Patriarhului Tihon în calitate de candidat pentru episcop. Patriarhul l-a chemat la Moscova. El a mers, s-a întâlnit cu patriarhul și la întoarcerea sa la Nikolsk a fost arestat. În închisoare a trecut prin torturile obișnuite care se aplicau membrilor clerului de către regimul ateist. A făcut tuberculoză. A fost în cele din urmă eliberat din închisoare ca „să moară acasă”, fapt care s-a întâmplat de altfel foarte curând, în anul 1923, când avea doar 26 de ani. Pe patul de moarte, prietenul său, episcopul Ierotei, l-a tuns în schima mare cu numele de Serafim și l-a înmormântat după obiceiul Bisericii.

În 1915 l-am întâlnit pe părintele Serafim pentru prima dată. Era pe atunci studentul Serghie, un prieten apropiat al fratelui meu, care urma școala în Petersburg. Era un tânăr scund și slab, cu părul negru și cu un chip extraordinar de drăguț și de atrăgător. El avea ochi frumoși, de un albastru închis. Era în el ceva de dincolo de lumea aceasta.

Când a venit vestea morții părintelui Serafim, i-am scris tatălui său: „Dragă unchiule Kostea, cât de fericit sunteți. Sunteți tatăl unui sfânt! În ziua morții va veni la dumneavoastră și vă va duce în acel pământ unde se află el acum, unde nu vor mai fi lacrimi și tristețe, ci bucurie veșnică”.

O, Doamne, odihnește cu dreptii sufletele robilor tăi, episcopul Ierotei și ieroschimonahul Serafim, și, pentru rugăciunile lor, dă-ne și nouă tăria de a mărturisi adevărata ortodoxie până la ultima noastră suflare. Amin.

Episcopul Ierotei de Nikolsk lângă trupul prietenului
său, ieroschimonahul Serafim, monah în Hiroșima

SEPARAREA LUI IEROTEI, EPISCOP DE NIKOLSK

Document din 12 ianuarie 1928

Către toți împreună-lucrătorii cu mine în numele Domnului în pământul duhovnicesc, către clerul și către laicii din eparhia Ustiug: În numele Tatălui și al Fiului și al Duhului Sfânt.

Și ne învrednicește pe noi cu o singură gură și cu o singură inimă să slăvim Numele Tău preaslăvit.

Dragi păstori și credincioși fii ai Bisericii Ortodoxe, voi știți că fără unitate nu există mântuire. Organismul Bisericii este unul: Hristos este capul Bisericii; gura, ochii, mâinile și picioarele sunt păstori și învățătorii, organele Bisericii; iar trupul Bisericii sunt toți cei ce cred în numele Domnului nostru Iisus Hristos.

Întregul trup se mișcă cu un singur suflet și este animat de o singură inimă. Partea trupului care nu este hrănită de sângele inimii se desprinde și piere. Astfel, în fața ochilor noștri, au căzut din Biserică renovaționiștii; ei nu voiau să fie în comuniune cu întâi-stătătorul Bisericii, cu Preafericitul Patriarh, și acum putrezesc treptat, ca o mână sau un picior nefolositor, care a fost tăiat și aruncat pe pământ.

După renovaționiștii „Bisericii Vii”, au fost „autocefaliștii” – cei care l-au urmat pe arhiepiscopul Grigorie de Ekaterinburg (gregorienii), care nu îl recunoșteau ca locțiitor patriarhal pe Mitropolitul Petru. Iar acum, unitatea Bisericii a fost ruptă de Mitropolitul Serghie, înlocuitorul Mitropolitului Petru. Atâta timp cât a fost un păzitor credincios al scaunului patriarhal care i-a fost încredințat, întreaga Biserică l-a considerat călăuzitorul ei; dar când a desfășurat acțiuni arbitrare care n-au fost aprobate nici de oamenii Bisericii, nici de Sinodul Episcopilor, și fără binecuvântarea Mitropolitului Petru, atunci nimeni nu este obligat să urmeze calea erorilor lui.

În perioada renovaționismului Bisericii Vii, toți fiii adevărați ai Bisericii s-au separat de Sinodul renovaționist din 1923 și de Sinodul Bisericii Vii, și, treptat, s-au adunat în jurul Preafericitului Părinte Patriarh și în jurul episcopilor care se aflau în comuniune bisericească cu el. Tot astfel și acum, Mitropoliții Petru și Chiril, Mitropoliții Iosif al Leningradului, Arsenie al Novgorodului și Agatanghel al Yaroslavlului, episcopul Arsenie – vicar al Moscovei (fost al Serpuhovului, acum retras), arhiepiscopul Serafim de Uglich, arhiepiscopul Atanasie al Kievului, episcopii Dimitrie al Gdovului, Victor de Votkinsk, Serafim, fost al Dimitrievului (Zvezdinski, retras), Irinarh al Marelui Ustiug, episcopii din exil și mulți alții, și, de asemenea, un grup al clerului din capitală și delegații autorizate de comunități de credincioși – toți, în forme diferite, au declarat Mitropolitului Serghie dezacordul și separarea lor de el.

Patriarhul Tihon, icoană contemporană.

Ales pe tronul patriarhal la începutul celei mai agonizante perioade din istoria Rusiei, a devenit adevăratul Părinte al rușilor credincioși, anatemizându-i pe comuniști și pe toți colaboratorii lor, a rămas până în zilele noastre simbolul libertății și vitejiei pierdute a poporului rus ortodox. Adevărata Biserică Ortodoxă se mai numește pe sine și Biserica „Tihonită”, după acest unic și autentic Patriarh al Ortodoxiei Ruse a secolului XX.

Unii dintre ei declară că Serghie și-a întins mâinile spre tronul patriarhal, luptându-se să îl răstoarne, întrucât în Sinodul său sunt persoane în care Biserica nu are încredere. Alții spun că Serghie a introdus o tendință politică în viața Bisericii (a se vedea Declarația lui din *Izvestia*, 19 august 1927). Totuși, alții indică faptul că Mitropolitul Serghie a ales o cale infamă de duplicitate diplomatică, de înțelegeri și compromisuri – ca pentru salvarea Bisericii – și a lăsat deoparte calea dreaptă, dar plină de necazuri, a Crucii, adică a răbdării și a fermității.

În sfârșit, el a făcut uz de înșelăciune, numindu-și Sinodul „ortodox și patriarhal”, în timp ce în realitate organizarea lui este o călcare în picioare a canoanelor Bisericii: Mitropolitul Petru, locțiitorul patriarhului, nu și-a dat acordul pentru un astfel de lucru, el nereușind să obțină nici binecuvântarea Preafericitului Patriarh în 1924. Ceea ce renovaționiștii și gregorienii nu au reușit să facă, a făcut cu violență Mitropolitul Serghie: a legat Biserica de autoritatea civilă, exprimând supunere duhovnicească față de ea.

Decretul asupra separării Bisericii de Guvern nu există pentru Serghie și pentru cei care-l urmează. Prin urmare, pentru realizarea planurilor sale, Mitropolitul Serghie, încălcând Canonul 9 al Sinodului de la Calcedon, face uz chiar și de puterea non-bisericească.

În ceea ce mă privește, recunoscându-mi responsabilitatea înaintea lui Dumnezeu și a turmei încredințate mie, am declarat, la 10/23 ianuarie anul acesta, episcopului Sofronie, care a fost numit pe scaunul Marelui Ustiug de către Sinod (cel al lui Serghie), că turma mea și clerul din Nikolsk – cu excepția clerului de catedrală, care a fost respins de către oameni – nu putem să îl acceptăm pe el, deoarece ne-am separat de Serghie și de Sinodul lui. Și, pe de altă parte, eu l-am informat pe Mitropolitul Iosif (al Leningradului) că unesc canonic cu el clerul și laicii eparhiei Marelui Ustiug, în acord cu binecuvântarea Vlădicăi Irinarh, al cărui înlocuitor legitim sunt în momentul de față pentru întreaga eparhie a Marelui Ustiug.

A trebuit să sufăr mult tot felul de calomnii și jigniri pentru lucrările mele arhipastorale pentru binele Bisericii. Dacă sunt canoane apostolice conform cărora clerul nu trebuie să facă nimic fără voia episcopului lor, atunci voia mea exprimată în epistola de față este prin urmare cu atât mai mult vrednică de a fi acceptată.

Cu toate acestea, dorind să aud de la voi, dragi copii, că sunteți într-un singur suflet și într-un singur cuget cu mine și, de asemenea, respectând libertatea voastră de auto-determinare, propun ca epistola mea să fie citită și să se mediteze asupra ei la adunările credincioșilor, astfel încât toți să știe cum stau lucrurile și să intre în comuniune cu mine în mod liber, rămânând credincioși locțiitorului tronului patriarhal, Mitro-

Vladimir de Kiev, episcop vicar, întâi-mucenic

politului Petru, și întregii Biserici Ortodoxe Ruse, pentru care lucru vă cer să-mi trimiteți o declarație scrisă.

Numai clerul de la catedrala Întâmpinării Domnului din Nikolsk, preotul de la renoaționști Serghie Aranovici (din Kudrilo) și protopopul Ioan Golubev (din Șango) s-au manifestat în mod deschis împotriva mea, împrăștiind tot felul de știri rele, de bârfe și absurdități. Ei au scris plângeri nefondate împotriva mea către Sinod și protopopul Mihail Krasov (din Vokhma) a dus personal aceste plângeri la Moscova; fapt pentru care au fost opriți de la slujirea celor sfinte și sunt în stare de excomunicare din partea mea până când nu vor arăta părere de rău sinceră în forma stabilită pentru renoaționști, sau până când un sinod complet al episcopilor nu va judeca situația Mitropolitului Serghie și a celor care sunt cu el (Canonul 10 al Sfinților Apostoli).

Îi pun înaintea voastră pe acești mercenari, care văd lupul apropiindu-se și fug; să nu-i urmați, frații și copiii mei, ci să avem înaintea noastră un alt exemplu: pe păstorul cel bun. Păstorul cel bun își pune sufletul pentru oile sale. Amin.

Pe 12/25 ianuarie 1928, am primit răspunsul Mitropolitului Iosif: „Conduceți-vă independent. Justificarea noastră: credință față de Mitropolitul Petru. Iosif.”

Ierotei, episcop de Nikolsk

9. Episcopul Victor al Glazovului

ȘI ÎNVĂȚĂȚURA LUI DESPRE LIBERTATEA BISERICII

Pomenit la 19 iulie (+1934)

*Acum știți că prietenia lumii este dușmănie
față de Dumnezeu.
(Iacov 4: 4)*

Episcopul Victor Ostrovidov a fost fiu al unui cântăreț bisericesc. El a intrat în mănăstire de tânăr și a petrecut mulți ani acolo. El a dobândit și o educație teologică bună și în 1912 a publicat un studiu detaliat asupra „Noilor teologi”, criticând o nouă modă teologică care găsisese expresie mai ales în cartea Mitropolitului (mai târziu „Patriarh”) Serghie *Doctrina mântuirii* (Kazan, 1898).

După revoluția din 1917, el a fost episcop vicar al eparhiei Viatka, cu titlul „al Glazovului și Votkinskului”, cu sediul în Viatka. În 1922 a fost arestat și a stat în închisoare până în 1925. Când a apărut Declarația din 1927, vocea sa a fost prima care a protestat și turma lui i s-a alăturat în separarea de Mitropolitul Serghie, ceea ce a dus la arestarea și întemnițarea sa în lagărul de concentrare de la Solovki, unde a stat din 1928 până în 1930, lucrând pe post de contabil la fabrica de funii, la aproximativ un kilometru și jumătate de clădirea principală a fostei Mănăstiri Solovki. Casa mică în care locuia și muncea se afla într-un luminiș al pădurii; în adâncul acestei păduri el săvârșea în secret slujbe bisericești, împreună cu alți membri ai Bisericii din catacombe.

În Solovki, în ciuda stării tragice a Rusiei sovietice, episcopul Victor își păstra o perspectivă optimistă asupra viitorului și chiar încerca să-l molipsească de acesta pe mai realistul episcop Maxim de Serpuhov. Dar, în câțiva ani, acest optimism părea să fi dispărut, pentru că un martor care l-a văzut în primăvara lui 1931 în lagărul de concentrare Mai Guba, în Nordul îndepărtat, l-a auzit spunând: „De aici înainte nu este nimic altceva decât suferință”. În vara aceluiași an a fost eliberat din lagărul său și exilat pentru trei ani pe malul râului Onega, în regiunea Arhanghelsk, unde, după unele relatări, a fost în legătură cu ierarhii din catacombe, cu Mitropolitul Iosif și episcopul Damaschin. Târziu, în 1933, el a fost trimis într-un exil încă și mai îndepărtat, în Siberia și, după aceasta, nu s-a mai auzit nimic despre el.

Dar, dacă se știe puțin despre viața și suferințele acestui nou mărturisitor, sufletul său curajos și vertical este prezentat în documentele pe care le-a lăsat în urmă, care acuză serghianismul ca o profundă eroare care neagă însăși natura Bisericii lui Hristos.

EPISTOLELE EPISCOPULUI VICTOR

SCRISOARE CĂTRE MITROPOLITUL SERGHIE

Document din 16 decembrie 1927

Înalt Prea Sfinția Voastră, milostiv arhipăstor, cel mai vrednic de cinste și drag vlădică.

În octombrie, cu dragostea unui fiu, am avut curajul să-mi exprim față de Înalt Prea Sfinția Voastră tristețea mea cu privire la distrugerea dezastruoasă a Bisericii Ortodoxe care a fost introdusă „ca principiu de administrare”.

O astfel de distrugere a Bisericii este consecința cu totul naturală și inevitabilă a căii pe care v-a plasat Declarația dumneavoastră din 16 iulie, o Declarație care pentru noi, cei smeriți și temători de Dumnezeu, și pentru toți oamenii iubitori de Hristos este cu totul inacceptabilă.

De la început până la sfârșit este plină de neadevăr dureros și este o batjocură, tulburând profund sufletele credincioșilor împotriva Sfintei Biserici Ortodoxe și împotriva poziției noastre de mărturisire a adevărului lui Dumnezeu. Și, printr-o trădare a Bisericii lui Hristos înaintea batjocurii „păgânilor”, este cea mai dureroasă renunțare la propria mântuire, o renunțare la Însuși Domnul și Mântuitorul nostru.

Acest păcat, după cum dă mărturie Cuvântul lui Dumnezeu, nu este mai mic decât nicio erezie sau schismă, ci este chiar incomparabil mai mare, deoarece îl aruncă pe om imediat în prăpastia distrugerii, după Cuvântul nemincinos: *Cel ce se va lepăda de Mine înaintea oamenilor...* (Matei 10: 33).

Atât cât a stat în puterea noastră, ne-am păzit pe noi înșine și turma noastră să fim părtași la acest păcat și pentru acest motiv am trimis înapoi însăși Declarația dumneavoastră. Acceptarea Declarației ar fi fost o mărturie înaintea lui Dumnezeu despre dezinteresul și indiferența noastră cu privire la Preasfânta Biserică a lui Dumnezeu, Mireasa lui Hristos.

Din frică de Dumnezeu, găsesc acum inacceptabil și decretul privind transferul meu: „Mă tem – așa cum îmi scrie un ierarh – ca o expresie a ascultării din partea noastră să nu fie considerată de ei (Sinodul) ca o aprobare a ceea ce au făcut”. Și, prin urmare, dacă mi s-ar acorda deplină libertate de mișcare – ceea ce nu am, fiind exilat administrativ –, m-aș întreba: nu va trebui oare să răspund înaintea lui Dumnezeu pentru această ascultare, pentru că în esență mă unește cu oameni care s-au separat de Dumnezeu? Și faptul că Declarația este vrednică de plâns și că îl separă pe om de Dumnezeu – privitor la aceasta am expus gândurile mele separat, în forma unei scrisori către prieteni, care este atașată aici.

Și ce se poate spune despre viitor? Pentru viitor m-aș ruga lui Dumnezeu – și nu doar eu, ci și întreaga Biserică Ortodoxă – să nu vă împietrească inima, așa cum a făcut cândva cu inima lui Faraon, ci să vă dea harul de a recunoaște păcatul pe care l-ați făcut și să vă cățiți toată viața. Atunci, toți credincioșii, cu bucurie și cu lacrimi de mulțumire către Dumnezeu, vor veni din nou la dumneavoastră ca la un tată, păstorii ca la un conducător al păstorilor și întreaga Biserică Rusă ca la conducătorul ei sfințit. Dușmanul v-a ademenit și v-a sedus a doua oară (Mitropolitul Serghie se alăturase mai înainte „Bisericii Vii” și apoi se căise) cu ideea organizării Bisericii. Dar, dacă prețul plătit pentru această organizare face ca Biserica lui Hristos să nu mai fie casa dătătoare de harul mântuirii pentru oameni, iar cel care primește organizarea încetează de a mai fi ceea ce a fost – pentru că este scris: *Facă-se casa lui pustie și să nu aibă cine să locuiască în ea! Și slujirea lui s-o ia altul* (Fapte 1: 20) –, atunci ar fi mai bine pentru noi să nu avem niciodată niciun fel de organizare.

Care este câștigul dacă, după ce am devenit, prin harul lui Dumnezeu, temple ale Duhului Sfânt, ajungem dintr-odată să nu mai valorăm nimic, doar pentru a primi un nou mod de organizare pentru noi înșine? Niciunul. Fie ca întreaga lume materială vizibilă să piară; să fie mai importantă în ochii noștri acea pierdere a sufletului la care va fi supus cel care prezintă astfel de pretexte evidente pentru păcat.

Dar, dacă împietrirea inimii voastre a ajuns atât de departe și nu rămâne nicio nădejde de căință, chiar și pentru acest rezultat avem un text care să ne lumineze: *De aceea: ieșiți din mijlocul lor și vă osebiți, zice Domnul, și de ce este necurat să nu vă atingeți și Eu vă voi primi pe voi, și voi fi vouă Tată, și veți fi Mie fii și fiice, zice Domnul Atotțitorul* (II Cor. 6: 17-18).

Sincer devotatul frate în Hristos
al Înalt Prea Sfinției Voastre,
Preacuvioase arhipăstor,
Episcopul Victor

O SCRISOARE CĂTRE PRIETENI
Document din decembrie 1927

Vedeți să nu fiți amăgiți.
(Luca 21: 8)

Harul Domnului nostru Iisus Hristos să fie cu voi cu toți!

Iubiți prieteni! Cu mare întristare a inimii vă spun despre o nouă înșelare, prin care dușmanul nostru, diavolul, vrea să ademenească su-

fletele creștinilor pe calea pierzării, lipsindu-le de harul mântuirii veșnice. Și această înșelare – vai nouă, păcătoșilor! – este mult mai amară decât cea dintâi: pe când nebunia celor din Biserica Vie – renoționiștii și gregorienii – se putea vedea cu ușurință, esența distrugătoare a înșelării din urmă nu poate fi văzută de oricine și, mai ales, n-o pot vedea cei ale căror minți și inimi sunt întoarse spre lucrurile pământești, de dragul cărora și ajung să renunțe la Domnul. Dar să știe toată lumea că ultima Declarație din 16/29 iulie a acestui an a Mitropolitului Serghie este o trădare clară a Adevărului (cf. Ioan 14: 6).

Pe cine au trădat semnatarii acestei declarații și la cine au renunțat ei? Ei au renunțat la Preasfânta Biserică Ortodoxă, care este întotdeauna și în toate curată și sfântă, neavând în sine nicio *pată, sau zbârcitură sau altceva de acest fel* (Efes. 5: 27). Ei au pricinuit judecarea publică a Bisericii în fața întregii lumi; ei au legat-o și au dat-o spre batjocură „profanilor”, ca pe un răufăcător, ca pe un ucigaș, ca pe un trădător al Preasfântului Mire, Hristos - Adevărul Veșnic, Dreptatea Veșnică. Ce lucru groaznic...

Sfânta Biserică, pe care Domnul *a câștigat-o cu scump sângele Său* (Fapte 20: 28) din lumea aceasta, și care este Trupul Său (cf. Col. 1: 24), și care este pentru noi toți casa mântuirii prin har din această viață a pierzării, acum această dumnezeiască și sfântă Biserică a lui Hristos este adaptată pentru a servi unor interese nu doar străine ei, ci cu totul incompatibile cu dumnezeirea ei și cu libertatea ei duhovnicească. Mulți creștini se arată *dușmani ai Crucii lui Hristos*, spune Apostolul; ei *au în gând cele pământești* (politica), uitând că *cetatea noastră este în ceruri* (Fil. 3: 18-20), *căci nu avem aici cetate stătătoare, ci o căutăm pe aceea ce va să fie* (Evr. 13: 14). Și ce fel de unire poate fi între Biserica lui Dumnezeu și autoritatea civilă de orice tip, când scopurile activității celei din urmă sunt orientate exclusiv într-o direcție material-economică, și, în timp ce la suprafață ele pot fi morale, în fapt sunt străine sau chiar ostile credinței în Dumnezeu?

În același timp, scopul activităților Bisericii este exclusiv duhovnicesc și moral și, prin credința în Dumnezeu, ele îl duc pe om dincolo de limitele vieții pământești, pentru dobândirea harului lui Dumnezeu și al bunurilor cerești veșnice. *Nu știți, oare, că prietenia lumii este dușmănie față de Dumnezeu? Cine deci va voi să fie prieten cu lumea se face vrăjmaș lui Dumnezeu* (Iacov 4: 4).

Prin urmare, Biserica lui Hristos, prin însăși firea ei, niciodată n-ar putea fi o organizație politică, pentru că ar înceta de a mai fi Biserica lui Hristos, Biserica lui Dumnezeu, Biserica mântuirii veșnice. Iar dacă acum, prin „Declarație”, Biserica este unită cu regimul civil, aceasta nu este doar o simplă manevră exterioară, ci, pe lângă îngrozitoarea insultă și distrugerea Bisericii Ortodoxe, se mai înfăptuiește aici și monstruosul

păcat al renunțării la Adevărul Bisericii, un păcat care nu poate fi justificat de obținerea niciunui bun pământesc pentru Biserică. Să nu îmi spuneți că în acest fel s-a format o conducere centrală și se vor forma conduceri locale și se obține aparența unui calm exterior pentru Biserică sau, așa cum spune Declarația, „o existență legală a Bisericii” – toți cei care mai înainte au fost prinși de dușmanul nostru, diavolul, și au căzut din Biserica Ortodoxă iubesc să spună și asta și alte lucruri similare. Dar care este câștigul dacă noi înșine, după ce am fost făcuți și numiți temple ale lui Dumnezeu (cf. II Cor. 4: 16), am devenit fără valoare și dezgustători în ochii lui Dumnezeu, acceptând să avem o conducere exterioară? Mai degrabă să nu avem niciodată niciun fel de conducere, mai bine să rătăcim, chiar și neavând unde să ne plecăm capul, după felul celor despre care s-a spus odată: *Au pribegit în piei de oaie și în piei de capră, lipsiți, strâmtorați, rău primiți. Ei, de care lumea nu era vrednică, au rătăcit în pustii, și în munți, și în peșteri, și în crăpăturile pământului* (Evr. 11: 37-38). Dar prin astfel de suferințe sunt păstrate sufletele ortodoxe în harul mântuirii, de care sunt lipsiți toți cei care sunt prinși de diavol cu astfel de pretexte exterioare. *Vai lumii din pricina smintelilor! Că smintelile trebuie să vină; fiecare suflet trebuie să fie încercat și fiecare loc trebuie cernut, pentru ca grâul să fie ales de neghină, chiar dacă într-o cantitate mică; de vreme ce sunt puțini aleși, Domnul a spus: dar vai omului aceuia prin care vine sminteala* (Matei 18: 7). Dar, prietenilor, să nu aducem nicio jignire Bisericii lui Dumnezeu, ca să nu fim condamnați la Judecata Domnului.

Vedeți să nu fiți amăgiți, căci mulți vor veni în numele Meu... și îi vor amăgi pe mulți, ne avertizează Domnul (Luca 21: 18). Și sfântul apostol, arătându-și grija față de noi, spune: *Deci luați seama cu grijă cum umblați, nu ca niște neînțelepți, ci ca cei înțelepți, răscumpărând vremea, căci zilele rele sunt* (Efes. 5: 15-16).

Fie ca Domnul să nu împietrească inimile celor care au semnat Declarația, ci fie ca ei să se căiască și să se întoarcă și fie ca păcatele lor să fie șterse. Dar, dacă nu va fi astfel, atunci să ne păzim de comuniunea cu ei, știind că starea de comuniune cu cei care au căzut este propria noastră renunțare la Hristos Domnul.

Prietenii mei, dacă noi credem cu adevărat că în afara Bisericii Ortodoxe omul nu se poate mântui, atunci când adevărul ei este pervertit nu putem continua să o cinstim pasiv, pe ascuns, ci trebuie să mărturisim înaintea tuturor adevărul Bisericii. Și dacă alții, oricât de mulți, fie ei și ierarhi conducători, rămân indiferenți și pot chiar să-și folosească interdicțiile împotriva noastră, nu este nimic surprinzător în aceasta. Până la urmă, acest lucru s-a întâmplat nu de puține ori în trecut, și la fel a fost și acum patru ani, când cei care au căzut din adevăr au adunat sinoade și s-au numit Biserică a lui Dumnezeu și, pretinzând că sunt

preocupați de canoane, au pus interdicții asupra celor care nu s-au supus lipsei lor de sens; dar au făcut toate acestea spre rușinea lor și spre pieirea lor veșnică.

Dar credincios este Domnul, Care vă va întări și vă va păzi de cel viclean... Iar Domnul să îndrepteze inimile voastre spre dragostea lui Dumnezeu și spre răbdarea lui Hristos! (II Tes. 3: 3-5).

Episcopul Victor

RĂSPUNSURILE EPISCOPULUI VICTOR LA 15 ÎNTREBĂRI ALE GPU CU PRIVIRE LA DECLARAȚIA MITROPOLITULUI SERGHIE

Document din 18 ianuarie 1928

Întrebările s-au păstrat mai mult sub forma unor scurte indicații, decât în întregime. Unele dintre răspunsuri, conținând repetiții sau referindu-se mai mult la aspecte politice, au fost omise sau au fost scurtate.

1. „Cum ați interpreta, din punct de vedere civil și eclezial, apariția noii tendințe bisericești – platforma Declarației din 29 iulie 1927?”

Din punct de vedere eclezial, ca o învățătură incorectă despre Biserică și, în ceea ce privește chestiunea mântuirii noastre în Iisus Hristos, o eroare de principiu a Mitropolitului Serghie...

2. „Cum priviți Declarația? etc.”

Declarația este o separare de adevărul mântuirii. Privește mântuirea ca pe o perfecționare morală naturală a omului; este o doctrină filosofică păgână a mântuirii și, pentru realizarea ei, este absolut necesară conducerea externă. În opinia mea, aceasta este aceeași eroare de care, chiar din 1912, l-am acuzat pe Mitropolitul Serghie...

Eu însumi am crescut printre oameni simpli, fiu al unui citeț de biserică, și mi-am petrecut întreaga viață printre oameni simpli, în mănăstiri. Așa cum cred oamenii, așa cred și eu, anume: noi credem că suntem mântuiți în Hristos Iisus prin harul lui Dumnezeu – acest har al lui Dumnezeu este prezent doar în Biserica Ortodoxă și ne este dat nouă prin Sfintele Taine – și Biserica însăși este casa mântuirii prin har din această viață de pierzare, iar nu vreun fel de organizare politică. Ca o unitate prin har a credincioșilor, Biserica există fără – și chiar nu trebuie să aibă – nicio organizare politică printre membrii ei; Biserica romano-catolică învață altfel. Membrii Bisericii, ca cetățeni, au o organizație politică civilă comună pentru toți, în care sunt în dependență de autoritatea civilă.

3. Sinodul a apărut fără binecuvântarea Mitropolitului Petru, care este conducătorul temporar al Bisericii Ortodoxe Ruse. Mitropolitul Serghie, convocând această întâlnire, și-a depășit autoritatea; el a fost însărcinat doar cu o păzire temporară a Bisericii, cu o satisfacere a nevoilor duhovnicești stringente ale credincioșilor; dar el a început o întreagă revizuire generală a Bisericii. El nu este stăpânul Casei lui Dumnezeu, ci doar un păzitor al acesteia; prin urmare, relația mea cu Sinodul și cu întreaga platformă este negativă.

4. Chestiunea membrilor Sinodului nu are o mare importanță, având în vedere starea sa de neacceptat. Însăși platforma lui este inacceptabilă, deoarece vede în Biserică o organizație politică externă, pe care o unește cu organizația civilă a regimului URSS și, în conformitate cu aceasta, vede o activitate politică pentru Biserica Ortodoxă – în felul acesta împingând Biserica pe o cale plină de șocuri și întâmplări neașteptate; pe lângă asta, pervertește *însăși firea Bisericii*. Prin firea ei lăuntrică, Biserica nu ar trebui să fie din această lume, și în mod deosebit în virtutea intereselor duhovnicești pe care ea le împlinește pentru membrii ei credincioși. Ea este o unitate dătătoare de har pentru mântuirea prin har a cetățenilor credincioși.

5. Eu îmi propun să mă mențin departe de Sinod până când Mitropolitul Petru sau Mitropolitul Chiril, de a căror ortodoxie nu am niciun motiv să mă îndoiesc, vor lua parte la viața Bisericii.

6. „Despre dezvoltarea ulterioară a luptei contra noii tendințe”.

Eu personal, atât până în momentul de față cât și pe viitor, nu am nicio intenție de a purta vreun război, ci doar mă apăr pe mine și turma mea, ca să nu fim părtași la păcatele altora, respectiv ale „Sinodului”. Celor apropiați care apelează la mine pentru a se lămuri cu privire la noua tendință de viață bisericească le explic după cum eu însumi înțeleg. Mai mult decât atât, problema nu a dispărut și, cred eu, nu va dispărea, cu toate că eu sunt o persoană prea insignifiantă în comparație cu Mitropolitul Serghie și cu Sinodul. Și, de altfel, eu nu mă consider capabil de nicio fel de activitate administrativă și organizatorică, de vreme ce nu am avut nicio experiență de acest gen.

7. „Asupra scopurilor...”

Doar mântuirea sufletului, de vreme ce eu cred că ei, „sinodalii”, distrug ortodoxia, făcând-o lumească, făcând-o pământească și pervertind cu totul natura Bisericii Ortodoxe.

8. „Despre metodele și modurile de luptă etc.”

Nu am avut niciun fel de metode sau moduri de luptă. Eu împreună cu mai mulți preoți și laici (dar nu cu toți) i-am declarat Mitropolitului Serghie că respingem povățuirea lui duhovnicească, până ce nu își recunoaște greșeala de a fi tras Biserica spre sarcini lumești nepotrivite pentru ea și până nu renunță astfel la Declarația sa din 29 iulie.

9. „Cum a fost purtată lupta?...”

Până în prezent nu a avut loc nicio luptă în sensul exact al cuvântului. Doar ne-am separat de cei care ne declară: „Noi suntem superiori voștri și, prin urmare, vă punem sub interdicție pentru neascultare”, și altele asemenea. Cu toate acestea, în ceea ce îi privește pe păstori și pe laici supuși mie, și cu atât mai mult pe oricine altcineva, nu am aplicat niciun fel de interdicții, amenințări, blesteme, privațiuni, nici nu am fost malițios în vreun fel, și nu voi proceda niciodată astfel, deoarece chestiunea de credință, de mântuire este una de libertate a conștiinței, de alege-re, și nu de constrângere.

.....

12. Eu sunt un slujitor al mântuirii, iar cei care își caută mântuirea duhovnicească veșnică pot întotdeauna să găsească în mine ajutor pentru lămurirea adevărului. Dar, așa cum mi se pare mie, oamenii simpli care se tem să nu cadă din ortodoxie sunt mai interesați de aceasta, în timp ce păstori, din nefericire, rămân mai indiferenți și dezinteresați, chiar dacă sunt educați teologic.

13. „Despre parolele conspirative etc.”

Biserica Ortodoxă este unica Biserică dătătoare de har, în care prin harul lui Dumnezeu se împlinește mântuirea noastră din această viață de pierzare. Căderea din ortodoxie a „renovațiștilor”, precum și pervertirea naturii Bisericii Ortodoxe de către „sinodali”, îl lipsesc pe om de harul mântuirii.

14. „Despre unitatea Bisericii și relația ei cu guvernul.”

Unitatea Bisericii poate fi doar în har, nu din sfera civilă; pentru noi, după cuvântul Domnului, locul, naționalitatea etc. nu au nicio importanță. Un ortodox japonez îmi este la fel de drag ca un ortodox rus.

O organizație pur politică a credincioșilor este posibilă doar ca unealtă auxiliară a autorității civile, așa cum s-a întâmplat după revoluție. Numai guvernul știe întreaga viață exterioară a unui om, în timp ce Biserica știe exclusiv nevoile duhovnicești ale credinciosului, precum și tot ceea ce ține de rugăciune. Noi nu protestăm împotriva decretului de separare a Bisericii de Stat, dar, din nefericire, guvernul nu crede sinceritatea declarațiilor noastre despre aceasta.

O SCRISOARE CĂTRE PĂSTORI (FRAGMENTE)

Document din 28 februarie 1928

Cei ce voiți să vă îndreptați prin Lege v-ați îndepărtat de Hristos, ați căzut din har. (Gal. 5: 4)

Și această cădere a lor nu este nici mică și nici ascunsă, ci foarte mare și evidentă pentru toți cei care au înțelepciune (a lui Hristos) (cf. I Cor. 2: 16); și a fost demonstrată prin binecunoscuta Declarație din 16/29 iulie și în distrugerea fără rușine a Bisericii Ortodoxe care a urmat după aceasta.

Declarația celor care au căzut în înșelare este un troc abominabil cu ceea ce este de neprețuit, adică libertatea noastră duhovnicească în Hristos (cf. Ioan 8: 36); este încercarea lor, în contradicție cu Cuvântul lui Dumnezeu, de a uni ceea ce nu se poate uni: soarta păcătosului cu lucrarea lui Hristos, Dumnezeu și Mamona (cf. Matei 6: 24) și lumina cu întunericul (cf. II Cor. 6: 14-18). Apostatăii au schimbat Biserica lui Dumnezeu dintr-o unitate de mântuire a omului prin har, din păcat și pierzare veșnică, într-o organizație politică, pe care au alăturat-o organizației autorității civile în slujba acestei lumi care stă sub stăpânirea răului (cf. I Ioan 5: 19). Altceva este credințioșia credincioșilor cu privire la autoritatea civilă. În situația din urmă, Biserica își menține libertatea duhovnicească în Hristos și credincioșii devin mărturisitori când credința este prigonită; dar în prima situație Biserica este doar o unealtă obedientă pentru realizarea ideilor politice de către autoritatea civilă, iar mărturisitorii pentru credință sunt astfel prezentați ca niște criminali de stat.

Toate acestea le vedem în activitatea Mitropolitului Serghie, care, în virtutea noii sale relații cu autoritatea civilă, este silit să uite canoanele Bisericii Ortodoxe; și sfidându-le pe acestea, i-a înlăturat pe toți episcopii-mărturisitori din scaunele lor, considerându-i criminali de stat, iar în locul lor a numit în mod arbitrar alți episcopi care nu sunt recunoscuți și nu pot fi recunoscuți de către oamenii credincioși. În cazul Mitropolitului Serghie nu mai poate fi vorba de fenomenul mărturisirii pentru Biserică și, prin urmare, el declară în legătură cu Declarația că orice membru al clerului care va îndrăzni să spună ceva în apărarea Adevărului lui Dumnezeu împotriva autorității civile este un dușman al Bisericii Ortodoxe. Ce este aceasta, dacă nu nebunia care l-a cuprins pe cel care a căzut în înșelare? Pentru că, dacă gândim astfel, va trebui să considerăm dușman al lui Dumnezeu, de exemplu, pe Sfântul Filip, care l-a acuzat cândva pe Ivan cel Groaznic și pentru aceasta a fost strangulat; și, chiar mai mult decât atât, trebuie să numărăm printre dușmanii lui Dumnezeu pe marele Înaintemergător, care l-a acuzat pe Irod și pentru aceasta a fost decapitat.

... Pentru aceasta, Sfântul Maxim Mărturisitorul, când s-a făcut o încercare de a-l convinge și de a-l forța prin torturi groaznice să intre în comuniune de rugăciune cu patriarhul aflat în înșelare, a exclamat: „Chiar dacă întregul univers ar intra în comuniune cu patriarhul, eu singur nu voi face aceasta”. De ce? Deoarece se temea să nu-și piardă sufletul prin comuniunea cu un patriarh care fusese atras în rătăcire, chiar dacă pe atunci nu fusese condamnat de un sinod, ci dimpotrivă, fusese apărut de o majoritate de episcopi. Deoarece autoritatea administrativă a Bisericii, chiar și în sinoadele timpurii, nu a apărut întotdeauna adevărul, fapt despre care există mărturii clare – la Sfântul Atanasie cel Mare, Sfântul Ioan Hrisostom, Sfântul Vasile cel Mare, Sfântul Teodor Studitul și alții. Cum aş putea să rămân cu totul indiferent de acum înainte? Aceasta nu poate să se întâmple. Și de aceea ne-am îndreptat pe singura cale posibilă pentru a ieși din situația prezentă: calea mărturisirii Adevărului mântuirii. Această cale este dificilă, este o cale de luptă; dar noi nu nădăjduim în puterile noastre, ci mai degrabă ne uităm la *Iisus, începătorul și plinitorul credinței* (Evr. 12: 2), și lucrarea noastră nu este o separare de Biserică, ci o apărare a Adevărului și o justificare a Poruncilor dumnezeiești, sau, și mai bine, păzirea întregii iconomii a mântuirii noastre. De aceea, mulțime de arhipăstori au ieșit în față acuzându-l pe Mitropolitul Serghie: Mitropoliți (Iosif, Agatanghel, Arsenie), arhiepiscopi, episcopi și o mulțime de păstori individuali, care îi declară Mitropolitului Serghie că nu îl mai pot recunoaște ca povățuitor al Bisericii Ortodoxe, ci, pentru moment, se vor conduce în mod independent.

Deci, luați aminte, prieteni și frați păstori, ca să nu fiți atrași de fiare duhovnicești. Căderea de dinainte, nu cu mult timp în urmă, este suficientă; acum trebuie să mergem cu prudență. Fie ca *pacea lui Dumnezeu care covârșește orice minte* (Fil. 4: 7) să vă umple inimile și mințile și să vă îndrepte calea în Iisus Hristos, Domnul nostru. Amin.

Episcopul Victor (sigiliu cu inițiale)

10. Arhiepiscopul Serafim de Uglich

FOST APOSTOL ÎN ALASKA ȘI AMERICA

Pomenit la 12 decembrie (+1935)

*Un adevărat creștin este un luptător,
făcându-și cale printre regimentele nevăzutului
dușman către pământul ceresc.
Sfântul Gherman al Alaskăi*

În toamna anului 1930 au venit la abia începuta construcție a canalului Mării Albe (unul dintre proiectele notorii de muncă forțată din anii '30 din Rusia de nord) câteva convoaie de prizonieri de la Solovki. Au fost primiți și, mai întâi de toate, au fost trimiși la baie pentru „dezinfectare” – adică dezinfectarea hainelor pe care le purtau și o tăiere obligatorie, cu o mașină de tuns, a părului de pe cap, de pe față și de pe întregul corp. Apoi a urmat o examinare medicală de către doctorii care erau ei înșiși deținuți. Aici, pentru prima dată de când lucram ca ajutor de medic la acest post, l-am văzut pe arhiepiscopul Serafim, un om bătrân, înalt și gârbovit, cu capul și fața deja bărbierite cu mașina la numărul unu. Adesea, după aceasta, discutând, am învățat multe de la el, și am aflat de asemenea despre el de la alți episcopi care veniseră odată cu el; dintre aceștia din urmă îl voi numi doar pe arhiepiscopul Pahomie de Cernigov, pentru că cei tineri se poate să mai fie încă în camerele de tortură acum și orice mențiune despre ei în presă va crește greutatea lanțurilor lor.

Arhiepiscopul Serafim, în lume cu numele de familie Samoilovici, s-a născut în 1882 și a studiat la Seminarul Teologic de la Poltava. A devenit călugăr la o vârstă fragedă, într-una din eparhiile sudice, după ce a predat mai mulți ani la Seminar. A fost numit la începutul secolului nostru misionar în eparhia Alaska-Aleutine din Statele Unite ale Americii, unde a fost un fervent colaborator al episcopului Tihon, viitorul Patriarh. Episcopul Tihon l-a prețuit mult pe misionarul său zelos, care unea asceza personală cu o atitudine înțeleaptă atât față de turma aleută, pe jumătate sălbatică, cât și față de guvernul american al Alaskăi. A petrecut șase ani în America.

După ce episcopul Tihon a fost numit la Yaroslavl în 1907, el l-a chemat pe ieromonahul Serafim și l-a numit stareț al Mănăstirii Tolga, la aproximativ șase kilometri mai sus de Yaroslavl, care era reședința de vară a episcopului de Yaroslavl. Oricine a călătorit de-a lungul Volgăi înainte de 1920 își va aminti cum, când vaporul se oprea la docul mănăstirii, echipajul și pasagerii coborau pe doc pentru a cere slujirea unui paraclis înaintea icoanei Maicii lui Dumnezeu din Tolga (a cărei sărbă-

Arhiepiscopul Serafim și părintele A.P. Kașevarov cu
elevii Școlii Bisericești Ruse din Sitka, Alaska, pe vremea
când patriarhul Tihon era episcop în America.

toare este la 8/21 august), cinstind sfânta icoană, și cum se îndepărta vaporul în timp ce corul mănăstirii încă mai cânta: „Împărăteasa lumii, fii mijlocitoarea noastră”.

Părintele Serafim a scris o lucrare istorică serioasă, „O istorie a Mănăstirii Tolga – 1314-1914”, ca pregătire pentru prăznuirea celor 600 de ani de existență a mănăstirii, în august 1914. În beneficiul mănăstirii și al turmei de credincioși din împrejurimi, el a construit și a deschis în 1913, la aproximativ un kilometru și jumătate de mănăstire, la marginea unei splendide păduri, o școală de apicultură pentru copiii orfani de care avea grijă mănăstirea. Însă, cu trei săptămâni înaintea prăznuirii de șase sute de ani de existență a mănăstirii, a izbucnit Primul Război Mondial. Starețul, în primele zile ale războiului, a construit saloane de spital și l-a ajutat în mod activ pe arhiepiscopul Agatanghel în conducerea eparhiei în timpul anilor de război și de revoluție. Curajul său și prezența de spirit au salvat mănăstirea de la distrugere în vara anului 1918, când comuniștii, în zilele „Revoltei din Yaroslavl”, au intrat în chilii, în pivnițe și au scotocit cimitirul mănăstirii în căutarea „rebelilor”. 350 de cetățeni nevinovați ai Yaroslavlului au fost executați de către plutonul de execuție ca replică la asasinarea guvernatorului militar, comisarul Nahimson, și a comisarului economic Zakgeim.

Curând, părintele Serafim a fost transferat la Uglich, unde a fost făcut stareț al Mănăstirii Acoperământul Maicii Domnului, și a fost ridicat la rangul de arhimandrit. În 1920 a fost hirotonit episcop de Uglich, o eparhie pătrunsă de amintirea țarului, care, 329 de ani înainte de mucenicia Țarului Nicolae al II-lea din zilele noastre, a primit același sfârșit crud⁵. În 1915, episcopul Serafim a fost ridicat la rangul de arhiepiscop și, în zilele dificile și confuze de după moartea Patriarhului Tihon, a fost numit (în 1926) unul din înlocuitorii locțiitorului patriarhal și a ocupat această poziție din noiembrie 1926 până în martie 1927 (perioadă în care Mitropolitul Serghie s-a aflat în arest).

Arhiepiscopul Serafim a refuzat categoric să emită o declarație de colaborare cu autoritățile sovietice, declarație pe care acestea o cereau la momentul respectiv (aceeași declarație pe care mai târziu Mitropolitul Serghie avea să o emită), spunând: „Eu nu mă consider autorizat să decid chestiuni de principiu fundamentale fără ierarhii care sunt în închisoare”. La 16/29 decembrie 1926, s-a adresat Bisericii ruse cu acest mesaj: „Îmi implor colegii, episcopii, să mă ajute să port crucea grea și responsabilă a conducerii Bisericii ruse; vă cer să reduceți la minim corespondența și relațiile voastre cu mine, lăsând ca toate să fie decise local,

⁵ Țarul Dimitrie, care a fost omorât în 1589, la instigarea lui Boris Godunov; pomenit în calendarul ortodox la 15 mai.

Arhiepiscopul Serafim, ca egumen al Mănăstirii Tolga

în afară de problemele de principiu și cele care afectează întreaga Biserică (de exemplu, alegerea și hirotonirea episcopilor)”⁶.

Toți predecesorii arhiepiscopului Serafim în poziția de înlocuitor de locțiitor se aflau în închisoare și el știa că aceeași soartă îl aștepta atât pe el, cât și pe succesorul pe care îl va alege în momentul propriului său arest. Prin urmare, când a intrat în exercițiul autorității acestei poziții, în decembrie 1926, el nu a desemnat niciun succesor. Când, la interogatoriul GPU, a fost întrebat: „Cine va fi conducătorul Bisericii dacă nu te eliberăm?”, el a răspuns doar aceasta: „Însuși Domnul Iisus Hristos”. La acest răspuns, anchetatorul, uimit, s-a uitat la el și a spus: „Voi, toți episcopii, ați lăsat înlocuitori pentru voi, la fel cum a făcut și Patriarhul Tihon și Mitropolitul Petru”. „Ei bine, eu am lăsat Biserica Domnului Dumnezeu”, a repetat arhiepiscopul Serafim, „și am făcut aceasta special. Să știe toată lumea cât de liber trăiesc creștinii ortodocși sub o guvernare liberă”⁷.

Trei zile mai târziu, arhiepiscopul Serafim a fost eliberat și a fost trimis la Uglich și a condus Biserica până în martie 1927, când a predat conducerea Mitropolitului Serghie, care tocmai fusese eliberat din închisoare.

Patru luni mai târziu, arhiepiscopul Serafim a combătut apostazia Mitropolitului Serghie (din Declarația din 16/29 iulie 1927) și, curând, a fost arestat și condamnat la cinci ani în lagărul de concentrare, fiind trimis la Solovki. Acolo, aproape tot timpul, a lucrat la muncile obișnuite. Odată, când împingea cărămizi pentru construcția unei clădiri cu două etaje, el a căzut de pe o scară și și-a rupt o coastă, care s-a vindecat doar parțial, lăsându-l invalid. Dar niciun fel de prigonire nu putea să-i îndoiească voința puternică.

Eu l-am văzut pentru prima dată după sosirea lui în convoiul de deținuți de la Solovki, în toamna anului 1930, la punctul de lucru numit „Noua Birja”, lângă stația nordică de semafor „Mai-Gub”, pe calea ferată Murmansk.

Mai târziu am avut ocazia să ne cunoaștem mai bine. Ajungând invalid, el se afla adesea în secția ambulatorie, iar noi, cei care eram ajutoare de medic, încercam să-l ajutăm; suferea de pleurezie cronică, precum și de miocardie și de arterioscleroză generală.

⁶ Faptele și citatele din acest paragraf au fost adăugate din I.M. Andreev, *Scurtă trecere în revistă a istoriei Bisericii Ruse de la revoluție până în zilele noastre*, Jordansville, 1951, p. 49; și Lev Regelson, *Tragedia Bisericii Ruse*, YMCA Press, Paris, 1977, p. 584 (ambele în lb. rusă).

⁷ Acest incident este relatat în *Messenger of the Russian Student Christian Movement*, nr. 7 / iulie 1927.

Odată, la sfârșitul lui octombrie, într-o zi umedă și aspră, trecând pe lângă cabina de dezinfecție, unde lucrurile erau dezinfectate în spațiile unei uși închise ermetic, cu un deținut-invalid pe post de paznic ca să îi țină departe pe hoți, m-am auzit strigat pe nume. Urcând, l-am văzut pe arhiepiscopul Serafim, paralizat de frig, stând de pază. „Ne pun pe noi, invalizii, la acest post câte două ore, dar eu stau aici de la douăsprezece și nu au trimis pe nimeni să mă înlocuiască” (era aproximativ 6 după-masă). Am alergat la barăcile invalizilor. „Unde este șeful?” „A plecat la film”, a răspuns funcționarul. „Spune-i că voi face un raport către directorul Diviziei sanitare, pentru că îl ține pe deținutul Samoilovici la un post în aer liber de șase ore în loc de două”. Funcționarul s-a deșteptat și a alergat la casa de film. Zece minute mai târziu a alergat înapoi. „Șeful a ordonat să fie înlocuit și vă cere să nu faceți un raport”. „Bine, dar în zece minute voi verifica”.

Și, într-adevăr, el a trezit un colonel decrepit care dormea pe un pat de scânduri și l-a trimis în fugă să îl înlocuiască pe vlădica. Bătrânul a alergat la camera de dezinfecție. Jumătate de oră mai târziu am intrat din nou în barăci. Arhiepiscopul, amortit, bea cu satisfacție niște ceai fierbinte dintr-o cană și i-am urat odihnă plăcută.

El era considerat „un ins interzis” – adică nu avea dreptul să iasă din lagăr în clădirile administrative, dincolo de gardul de sârmă ghimpată.

Odată mi-a cerut să-l chem pe arhimandritul Gurie Yegorov, care lucra la Divizia financiară și era un susținător înverșunat al Mitropolitului Serghie; mai târziu, el a fost eliberat din exil, terminându-și cei cinci ani de condamnare în lagărul de concentrare în 1934 și în 1946 a fost hirotonit episcop. Începând din acel moment, acesta a fost conducătorul Bisericii „Patriarhale” din Asia centrală, cu titlul de episcop de Tașkent și Asia centrală.

Arhimandritul Gurie s-a încruntat. „Până la urmă, arhiepiscopul nu este «al nostru» și nu este potrivit pentru mine să vorbesc vreodată cu el. Nu am dreptul să primesc binecuvântare de la dânsul”.

„Nimeni nu-ți cere aceasta, părinte Gurie. Dar, în cele din urmă, el este unul dintre cei interziși și dumneavoastră și eu avem permisie. Dacă, știind cine sunteți, v-a cerut să veniți la dânsul în lagăr, am protestat eu, putem noi, deținuții, să refuzăm să vizităm un deținut în lagăr, chiar dacă el este un eretic? Un ajutor de medic nu ar trebui să învețe un arhimandrit”. S-a supărat și a venit cu mine. L-am însoțit la secția de ambulatoriu și l-am lăsat împreună cu arhiepiscopul, pe care îl chemasem acolo.

Prezentabilul arhimandrit-contabil de patruzeci de ani, plecându-și capul, a vorbit cu încovoială și decrepitu arhiepiscop. Despre ce au vorbit, nu știu.

În martie 1932, vlădica a fost eliberat cu șase luni înainte de sfârșitul detenției, considerându-se (potrivit decretului din 1931) cinci ani de muncă echivalenți cu șase. Acest lucru a fost aranjat pentru el de evlavioșii deținuți din divizia de contabilitate, care numărau zilele de lucru în așa fel încât să reducă termenul de condamnare. În 1934, acest decret „liberal” a fost revocat.

Arhiepiscopul Serafim a fost trimis în convoi în exil în regiunea Komi, unde locuiește populația ziryani, la nord de Viatka. El a slăbit cu trupul, dar era neclintit cu duhul. El considera că *într-o epocă de persecuție nu ar trebui să fie nicio guvernare centralizată a Bisericii*. Un episcop ar trebui să-și conducă eparhia în mod independent. În exil ar trebui să fie conducătorul Bisericii secrete oriunde s-ar afla; el ar trebui să hirotonească preoți în secret și să facă tunderi monahale în secret.

De la credincioși am auzit că arhiepiscopul Serafim nu s-a întors din exil. Sentința lui s-a terminat în 1935. Se spune vag că a murit undeva fără ajutor medical, în privațiune – ceea ce este ușor de crezut pentru oricine știa starea inimii sale bolnave, chiar și în 1932.

Îmi aminteam adesea de suferindul arhiepiscop Serafim în peregrinările mele prin închisori și exiluri, când, privat de contact fizic cu credincioșii, mi-am amintit de el mental în rugăciune. M-am gândit la chipul său epuizat și blând-zâmbitor, și, îngenunchind în rugăciune, simțeam aievea pe capul meu mâna sa arhiepiscopală slabă și aspră, plină de cicatrice.

EPISTOLĂ A ARHIEPISOPULUI SERAFIM DE UGLICH

Arhiepiscopul Serafim a scris numeroase epistole de protest împotriva Declarației Mitropolitului Serghie. Ca vicar al eparhiei Yaroslavl, el a semnat, împreună cu Mitropolitul Agatanghel, cu Mitropolitul Iosif al Petrogradului (care se afla în Yaroslavl atunci), cu arhiepiscopul Valaam de Perm și cu episcopul Evghenie de Rostov, o declarație de separare de Mitropolitul Serghie la 6 februarie 1928. În același timp, el a trimis următoarea epistolă Mitropolitului Serghie, în numele său propriu. Tonul de protest curajos, bazat nu pe o îngustă „literă a legii”, ci pe o îngrijorare sinceră cu privire la binele Bisericii lui Hristos, unită cu o compasiune sinceră arătată față de greșeala Mitropolitului Serghie, a făcut din această scrisoare unul din documentele clasice ale episcopilor fondatori ai Bisericii ruse din catacombe.

Mai târziu, în vara anului 1928, arhiepiscopul Serafim a trimis o nouă epistolă, acuzându-l pe Mitropolitul Serghie de păcatul grav de „a-i trage pe frații slabi și lipsiți de curaj în neo-renovaționism”.

ÎNDEMN AL ARHIEPISCOPULUI SERAFIM DE UGLICH,
ADRESAT MITROPOLITULUI SERGHIE ȘI ÎNMÂNAT LUI
LA 27 IANUARIE/9 FEBRUARIE 1928

Înalt Preasfinția Voastră,

Perioada de mai bine de jumătate de an care a trecut de la publicarea de către dumneavoastră a Declarației din 16/29 iulie 1927 a indicat că toate speranțele voastre pentru „o aranjare pașnică” a chestiunilor noastre bisericești, pentru aducerea întregii conduceri bisericești în ordine și aranjarea cuvenită, au fost în zadar și „încrederea voastră în posibilitatea vieții și activității noastre pașnice în limitele legii” este cu totul nerealizabilă și, în condițiile prezente, nu se poate realiza niciodată.

Dimpotrivă, faptele certifică aproape în fiecare zi că pentru poporul ortodox a devenit încă și mai greu să trăiască. Este deosebit de dificil de recunoscut că dumneavoastră, care atât de înțelept și ferm ați ținut sus stindardul ortodoxiei în prima perioadă în care ați fost înlocuitor de locțiitor patriarhal, ați ieșit acum de pe calea cea dreaptă și ați trecut pe linia moartă a compromisurilor care sunt împotriva Bisericii.

Ne-ați expus unor chinuri morale groaznice și v-ați făcut primul dintre cei chinuiți astfel, pentru că dumneavoastră suferiți atât pentru sinele propriu, cât și pentru noi. Mai întâi am suferit și am îndurat în tăcere, știind că suferim pentru adevăr și că puterea lui Dumnezeu este cu noi și nu poate fi biruită de nicio suferință. Această putere este cea care ne-a întărit și ne-a insuflat nădejdea că, la o vreme cunoscută doar lui Dumnezeu, adevărul ortodoxiei va fi triumfător, căci doar acestuia îi este făgăduit pentru totdeauna că oricând va fi în nevoie i se va da ajutorul atotputernic al lui Dumnezeu.

Prin Declarația dumneavoastră și prin politica fundamentată pe ea, încercați să ne conduceți într-o direcție unde vom fi lipsiți de această nădejde, pentru că ne conduceți departe de slujirea adevărului; iar Dumnezeu nu ajută minciunii.

Suntem cetățeni loiali ai URSS. Noi împlinim cu supunere toate ordinele autorității sovietice. Nu am intenționat niciodată și nu intenționăm să ne răsculăm împotriva ei, ci vrem să fim membri onorabili și drepecți ai Bisericii lui Hristos de pe pământ și nu să o „revopsim în culori sovietice”, deoarece știm că acest lucru este inutil și oamenii drepecți și serioși nu vor crede aceasta.

Cât timp încă nu este prea târziu, cât timp acest groaznic hău încă nu v-a copleșit cu totul, acest hău care este gată să vă înghită într-un mod rușinos și pentru totdeauna, adunați-vă puterile intelectuale și morale, care până nu demult mai erau puternice; ridicați-vă în toată statura duhovnicească; publicați o altă declarație pentru a o corecta pe prima sau cel puțin una asemănătoare cu cea pe care ați trimis-o în prima pe-

rioadă în care erați înlocuitor de locțiitor; tăiați cu imboldurile harice ale Duhului legăturile care vă orbesc și veniți la sfânta libertate. Toți fiii adevărați ai Bisericii se vor ruga lui Dumnezeu pentru dumneavoastră; toți păstorii cei buni și arhipăstorii curajoși vor fi imediat de partea dumneavoastră. Toți numeroșii pătimitori vă vor îmbrățișa în duh – această voce a mărturisitorilor adevărului care sunt trimiși în exil, departe de turmele și de frații lor; însuși Adevărul de neînvins va fi cu dumneavoastră. Vă va arăta calea ce urmează; vă va feri și vă va apăra.

Dragă vlădica: îmi imaginez cât de mult trebuie să suferiți! Dar de ce, trăind aceste suferințe, nu vreți să le ușurați pentru cei care au avut cândva încredere în dumneavoastră? Cu câtă bucurie v-am dat drepturile mele de înlocuitor al locțiitorului patriarhal, crezând că înțelepciunea și experiența dumneavoastră vor conlucra în ceea ce privește conducerea Bisericii.

Dar, ce s-a întâmplat? Chiar nu se poate corecta acest act fatal? Chiar nu veți găsi curajul să vă recunoașteți eroarea, greșeala fatală, publicarea de către dumneavoastră a Declarației din 16/29 iulie 1927? Mi-ați scris și ați crezut sincer că drumul pe care l-ați ales va aduce pace în Biserică. Și ce auziți, ce vedeți acum? Un geamăt înfricoșător se ridică din toate părțile Rusiei. Ați promis să scoateți doi-trei pătimitori de ici, de colo, și să-i redați comunității credincioșilor; dar priviți câți alți noi pătimitori au apărut, ale căror suferințe sunt făcute și mai adânci prin conștiința faptului că ele sunt rezultatul noii dumneavoastră politici bisericești. Acest geamăt al pătimitorilor de pe malurile râurilor Obi și Enisei, din insulele îndepărtate ale Mării Albe, din deșerturile de dincolo de Marea Caspică, de pe crestele muntoase ale Turkestanului – acest geamăt nu ajunge la inima dumneavoastră?

Cum ați putut, prin Declarația dumneavoastră, să puneți asupra lor și asupra multora stigmatul opoziției ordinii civile prezente, când ei și noi în natura noastră duhovnicească am fost întotdeauna străini de politică, păstrând cu strictețe, cu jertfă de sine, puritatea ortodoxiei?

Mi se cuvine mie, care sunt mai tânăr, să vă scriu aceste rânduri? Mi se cuvine mie să învăț un ierarh experimentat și învățat al Bisericii ruse? Totuși, vocea conștiinței mele mă silește iar și iar să vă tulbur inima largă și bună. Arătați curaj! Recunoașteți-vă greșeala fatală și, dacă vă este imposibil să publicați o nouă declarație, atunci, pentru binele Bisericii, predați autoritatea și drepturile de înlocuitor al locțiitorului altcuiva.

Am dreptul să vă scriu aceste rânduri și să vă fac această propunere, pentru că mulți îmi reproșează acum, spunându-mi că v-am înmănat aceste drepturi de înlocuitor în grabă și fără rezerve.

Experimentând eu însumi această povară a conducerii bisericești, cred că în liniștea chiliei dumneavoastră vărsați lacrimi amare și sunteți într-o groaznică neliniște a duhului. Și vă compătimim și plângem îm-

preună cu dumneavoastră. Și dacă sunt separări de eparhii și parohii de dumneavoastră și de „sinodul” dumneavoastră, aceasta este o alarmă, o înfricoșătoare alarmă a inimilor extenuate ale credincioșilor, una care ar trebui să ajungă la inima voastră și să o aprindă cu flacăra jertfei de sine și a promptitudinii de a vă pune viața pentru prietenii dumneavoastră...

Fie ca Domnul să vă ajute și să binecuvânteze decizia dumneavoastră curajoasă, pe care conștiința dumneavoastră arhipastorală vă va șopti-o și pe care noi nu v-o dictăm, ci cu dragoste fiască v-o oferim pentru mântuirea sufletului dumneavoastră și pentru binele Bisericii.

Mi se pare că o cale de ieșire din situația care a fost creată ar fi pentru dumneavoastră și pentru toți credincioșii din pământul nostru care gândesc într-un mod ortodox să vă îndreptați privirea spre cel mai vârstnic ierarh al Bisericii ruse, Înalt Preasfințitul Agatanghel, Mitropolitul de Yaroslavl.

Mergeți la dânsul cu dragoste și încredere. În ciuda vârstei sale înaintate, a rămas înțelept și puternic în duh. Apelul său din Perm a fost un act de zel pentru salvarea Bisericii. Întindeți-vă brațele frățești spre dânsul, dați-i un salut cald și frățesc, cereți-i să vă ajute să ieșiți din această situație groaznică și împovărătoare și înmânați-i lui dreptul dumneavoastră de înlocuitor până când eminența sa, Mitropolitul Petru, va reveni la putere.

Noi, arhipăstorii, împreună cu dumneavoastră, îl vom ajuta la conducerea Bisericii cu tăria și înțelegerea pe care le avem, chiar și fără organizarea unui „sinod”.

Serafim, arhiepiscop de Uglich, vicar al Eparhiei Yaroslavl, fost înlocuitor al locțiitorului patriarhal.

24 ianuarie/ 6 februarie 1928

11. Episcopul Alexei Bui de Voronej

ȘI BINECUVÂNTATA NEBUNĂ PENTRU HRISTOS, TEOCTISTA
Pomeniți la 12 februarie (†1936)

*Nimeni să nu se amăgească. Dacă i se pare cuiva,
între voi, că este înțelept în veacul acesta, să se facă
nebun, ca să fie înțelept. Căci înțelepciunea lumii
acesteia este nebunie înaintea lui Dumnezeu.
(I Cor. 3: 18-19)*

Orașul Voronej este situat în inima Sfintei Rusii, nu departe de Sfintele Mănăstiri Optina, Sarov și Glinsk, cu sfinții lor stareți care au transmis adevărata tradiție duhovnicească ortodoxă chiar până în secolul nostru.

Voronej însuși este în centrul unei eparhii care în 1903 număra 18 mănăstiri, 2500 de monahi și monahii, peste 1000 de biserici și paraclise și aproximativ 3000 de clerici de mir. Inima duhovnicească a orașului era Mănăstirea Bunavestire a Sfântului Mitrofan, unde se și păstrează moaștele acestui mare sfânt al secolului al XVIII-lea, primul episcop al Voronejului. Tot în secolul al XVIII-lea, dar mai târziu, un alt mare sfânt a fost episcop aici: Sfântul Tihon, care spre sfârșitul vieții s-a retras nu departe de Mănăstirea Zadonsk. Un alt om sfânt (deși necanonizat încă), Antonie, a fost episcopul Voronejului în secolul al XIX-lea și a fost cel care s-a ocupat de canonizarea celor doi sfinți predecesori ai săi.

O altă mănăstire importantă din Voronej era Mănăstirea Sfântul Alexei, cu 30 de călugări înainte de Revoluție; și cea mai importantă mănăstire de maici era Mănăstirea Sfântului Acoperământ, cu 600 de viețuitoare.

I.

După Revoluția din 1917, Voronejul a fost un important câmp de luptă în Războiul Civil, în care au murit mulți. Încă de la începutul Revoluției, Voronejul a fost glorificat prin noii săi mucenici, dintre care îi putem enumera pe cei de mai jos.

Părintele Gheorghe Snesev, preot la Biserica Minunea Maicii Domnului a spitalului din Voronej, a primit mucenicia în 1919. El a fost scalpat (i s-a jupuit pielea și părul de pe cap) și i s-au aplicat 63 de lovituri. I s-au pus cuie și ace sub degetele de la mâini și de la picioare. A fost atât de mutilat, încât era aproape imposibil să fie recunoscut; rudele lui l-au recunoscut numai după mâini.

În 1919, când Armata Roșie a intrat în Voronej, iar Armata Albă l-a părăsit, șapte călugărițe de la Mănăstirea Acoperământului au fost fierte

într-un cazan cu păcură pentru că făcuseră un paraclis pentru membrii Armatei Albe.

Ieromonahul Nectarie Ivanov, instructor la Seminarul Voronej, care era absolvent al Academiei Teologice din Moscova, a fost omorât în 1918 prin diferite torturi dintre cele mai sălbatice: el a fost tras de picioare, mâinile și picioarele i-au fost rupte, i-au bătut cuie de lemn, i s-a dat „împărtășanie” de cositor topit. Mucenicul s-a rugat: „Acum slobozește pe robul Tău în pace, Stăpâne”.

Arhimandritul Dimitrie a fost omorât în 1918, după ce a fost scalpat.

Au fost și alți mucenici în orașele din apropiere.

Ierarhul conducător al eparhiei era pe atunci Mitropolitul Vladimir de Voronej. În iulie 1925, arhiepiscopul Petru Zverev a fost trimis să îl ajute pe mitropolitul suferind, care a murit de Nașterea Domnului în același an. În 1926, pe 15 noiembrie, arhiepiscopul Petru însuși a slujit pentru ultima oară la Voronej. În următoarea zi a fost arestat de GPU și pus într-un tren, iar în 1929 a murit la Solovki. Un număr de scrisori de la Solovki ale acestui nou sfânt mucenic au supraviețuit.

II.

După plecarea arhiepiscopului Petru, episcopul Alexei Bui, un episcop vicar al eparhiei Voronej, a preluat administrarea eparhiei. Episcopul Alexei era înalt și slab, un predicator inspirat, un mare postitor și un adevărat călugăr. El nu avea educație teologică și fusese starețul Mănăstirii Kozlov. El săvârșea slujbele dumnezeiești cu mare concentrare.

Era o perioadă foarte dificilă în Voronej, ca în întreaga Rusie. Revoluția adusese o anarhie profundă și tulburare; persecutarea Bisericii continua neabătută, iar poliția secretă folosea orice trucuri pentru a-i prinde pe oameni în acțiuni sau afirmații „ilegale”. În Voronej, GPU a făcut tot ce a putut pentru a isca neînțelegeri între membrii clerului, pentru a folosi cuvintele celor aflați în conflict, cuvinte care, fiind raportate de către spioni, erau folosite ca acuzații împotriva lor. În același timp, Sfânta Rusie era încă în viață și încă mai erau oameni sfinți ca în veacurile de dinainte; în Voronej era o femeie sfântă, Teoctista Mihailovna.

Chiar în această perioadă, pe la mijlocul lui 1927, a fost publicată Declarația Mitropolitului Serghie și Voronejul a fost împărțit ca și întreaga Rusie. Toate privirile erau îndreptate asupra episcopului Alexei, iar el a răspuns cu o respingere curajoasă a Declarației și cu anunțarea faptului că alesese să îl urmeze pe Mitropolitul Iosif al Petrogradului.

Această epistolă a fost semnată și de către șase dintre preoții conducători ai Voronejului: protopopii Ioan Andreevski, Nicolae Piskanovski, Petru Novosilțev, Pavel Smirnski, Alexandru Filipenko și Ioan Ste-

blin-Kamenski. Acești preoți curajoși au suferit din acest motiv, după cum urmează.

Protopopul Ioan Andreevski a avut o importanță majoră în susținerea ortodoxiei în Voronej. Mai întâi el s-a ridicat împotriva renovaționismului, apoi s-a împotrivit Mitropolitului Serghie. A fost arestat în 1928 și a fost exilat în Asia Centrală. Când episcopul Alexei a auzit despre acest arest, el a venit în aceeași zi fără teamă la biserică unde slujise preotul și a mângâiat turma mânăită. După ce s-a întors din exil, părințele Ioan a dispărut și nu s-a mai auzit de el vreodată.

Protopopul Nicolae Piskanovski a fost arestat și a fost trimis la Solovki, unde a rămas din 1928 până la moartea sa, probabil în 1932. El făcea acolo plase de pescuit, în timp ce spunea rugăciunea lui Iisus în mod constant. El era părintele duhovnicesc al tuturor clericilor din catacombe și al credincioșilor din lagărul de concentrare Solovki. Toți episcopii de la Solovki care refuzaseră să accepte Declarația Mitropolitului Serghie aveau un mare respect față de el și era iubit de toți pentru blândețea lui, pentru solitudinea, pentru calmul permanent al sufletului și pentru abilitatea lui de a-i consola pe cei aflați în orice fel de mânăire.

Protopopul Alexandru Filipenko a fost mai întâi arestat și exilat în 1926, perioadă în care aproape toți membrii familiei sale au murit de foame. Găsindu-se în Voronej în 1927, el s-a alăturat celor care s-au opus Declarației Mitropolitului Serghie. Curând, a intrat în monahism și a fost făcut arhimandrit. Mai târziu, a locuit ilegal în Miciurinsk (Kozlov), lucrând la confecționarea sobelor din cărămizi, și a slujit în Biserica din catacombe.

Protopopul Ioan Steblin-Kamenski a pătimit în lagărul de la Solovki din 1924 până în 1927. El a devenit preot celib după o carieră de ofițer naval. A fost arestat din nou în 1929; s-a păstrat scrisoarea sa către turmă, scrisă din închisoare, în 1929; este un document care amintește de epistolele de iubire ale părinților apostolici ai Bisericii primare din catacombe.

Tot clerul rămas în Voronej care nu era de acord cu Mitropolitul Serghie a fost arestat în 1930; în această perioadă au suferit mai ales călugării de la Mănăstirile Sfântul Alexei și Sfântul Mitrofan.

Mănăstirea Sfântul Alexei, până la închiderea ei după Paștile din 1931, era un centru de factură veche, ortodox-„tihonită”, pentru clerul local și cel aflat în trecere care s-a opus renovaționismului și apoi serghianismului. Nu a rămas nicio altă biserică pe această poziție.

După închiderea Mănăstirii Sfântul Alexei și anihilarea clerului ei, aceia dintre enoriași care au fost credincioși păstorilor lor și concepției acestora au rămas cu totul fără biserici și fără slujbe, nevrând să meargă la bisericile serghianiste deschise. Preoții secreți veneau rar și din întâmplare și slujeau în case. Doar oamenii de încredere, cu aceleași con-

vingeri, cunoșteau acestea și le spuneau despre slujbe și altora care aveau aceleași convingeri. Preotul slujea noaptea și până atunci se ascundea într-un depozit sau într-un grajd, iar când venea noaptea pleca în altă parte. În timpul slujbelor, oamenii cântau încet și se uitau pe ferastră, ca să vadă dacă vine cineva. Dacă se auzea o ciocănitură, mai întâi îl ascundeau pe preot și apoi deschideau ușa. Erau cazuri când cei care aveau grijă de casă nu știau că se săvârșea o slujbă, deoarece acestea aveau loc atunci când ei plecau la muncă. Unii participanți ai Bisericii ruse din catacombe, care au plecat peste hotare în 1943, au intrat atunci pentru prima dată după treisprezece ani într-o biserică.

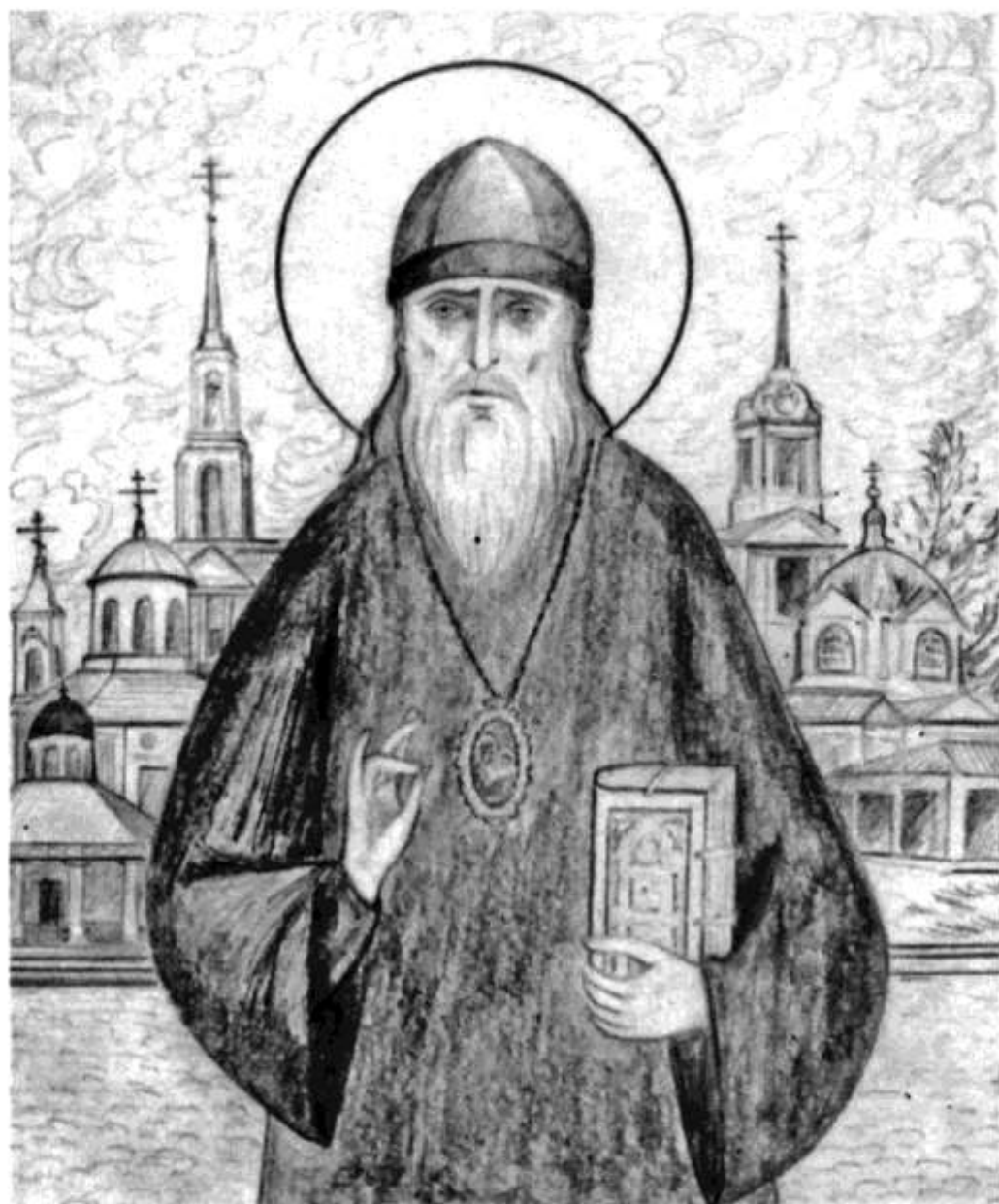
Din cauza epistolei sale, episcopul Alexei a fost suspendat de Mitropolitul Serghie și apoi, pe 21 februarie 1930, a fost arestat de GPU și a murit în închisoare.

Despre ultimele zile din viața episcopului Alexei, avem date din relatările protopopului Serghie Șukin, de curând adormit, care își amintește astfel întâlnirea cu dânsul:

„În vara anului 1936 am fost trimiși în convoi în lagărul de concentrare Ukht - Pecersk (în nordul îndepărtat). Transferul a durat aproape o lună întreagă, de vreme ce la fiecare două sau trei zile făceam un popas; astfel, ne-am oprit în Harkov, Orel, Syzran, Viatka și Kotlas. În Kotlas, calea ferată s-a sfârșit și am fost conduși mai departe în bărci de-a lungul Dvinei nordice și Vișegdei, către portul Ust-Vym. De acolo am fost luați în vagoane de lagăr către diferitele puncte de concentrare.

La început, în acest convoi nu erau clerici; era un amestec de exilați politici și criminali. Dar, la fiecare popas, convoiul nostru se schimba: unii plecau, alții erau adăugați. Și, la Syzran, ni s-a alăturat arhiepiscopul Alexei, fost de Voronej și Kozlov. Era un episcop bătrân, de aproximativ 65 de ani, înalt și cu o statură robustă, cu chipul de o culoare nepământească. Dar lucrul extraordinar era că vlădica ducea cu el două valize mari și grele. Nu le putea căra el însuși și, prin urmare, trebuia să primească ajutor de la alții. Ceilalți oameni din convoi aveau o singură boccea cu pâine uscată și haine, pentru a nu atrage atenția delincvenților. Dar lucrul important era că fiecare își căra boccea sa și și-o puneau sub cap noaptea.

Era firesc ca apariția vlădicăi cu două valize să devină imediat subiect de interes pentru delincvenții din celula noastră. Eu și tovarășii mei am făcut cunoștință cu arhiepiscopul și l-am sfătuit să aibă grijă, în special noaptea, când delincvenții ieșeau să vâneze lucrurile celorlalți. Dar vlădica nu s-a tulburat și, ridicând din umeri, a răspuns: «Ce pot să fac? Lasă-i să le ia... Tot la fel voi dormi noaptea». Apoi am decis să facem cu schimbul noaptea, ca să păzim valizele vlădicăi... Delincvenții erau foarte nemulțumiți de această schimbare, și, dimineață, nu și-au ascuns mânia, dar Dumnezeu ne-a păzit de necazuri...

Episcopul Alexis Bui de Voronej (schiță iconografică)

În aceeași seară am fost aduși la stație pentru următoarea călătorie. NKVD-ul aranja astfel de transferuri întotdeauna noaptea, pentru a nu atrage atenția locuitorilor. Tovarășii mei duceau valizele vlădicăi, iar noi ne aflam într-unul din compartimentele vagonului «Stolipin».

Sub guvernarea țaristă, oamenii din astfel de convoaie primeau mâncare caldă de două ori pe zi, dar, sub sovietici, li se dădea doar o «porție uscată»: 400 de grame de pâine neagră, 20 de grame de zahăr și o bucată de hering. Apă se dădea doar de două ori pe zi, dimineața și seara. Prin urmare, primind dimineața o cană de apă și după aceea niște pește sărat, cei din convoi erau chinuiți de sete toată ziua.

Toată ziua vlădica stătea întins și moțăia. El vorbea puțin și arareori; era evident că era bolnav și nu mânca nimic. Bineînțeles că atât vagonul cât și cele din jurul său acționau asupra lui într-un mod opresiv. În ziua următoare, când am ajuns la stația Kotlas, am fost separați de vlădica. Deși el se îndrepta spre același câmp Ukht-Pecersk, a fost pus în niște barăci diferite de transfer și nu l-am mai văzut.

Judecând după condiția fizică a Vlădicăi Alexei, regimul lagărului era peste puterile lui. El nu putea să muncească și, prin urmare, se putea aștepta la cea mai proastă rație: 300 de grame de pâine și o dată pe zi supă fără gust. Chiar dacă oamenii ar fi putut să-i trimită pachete cu mâncare, nu ar fi putut să le aducă la cunoștință imediat adresa sa. Chiar dacă ar fi fost trimis la spitalul lagărului, acolo nu ar fi primit niciun tratament, de vreme ce nu erau niciun fel de medicamente. Nu se lua în considerare deloc dieta deținuților; mâncarea era cât se poate de simplă și nevariata. E de presupus că vlădica nu putea supraviețui prea mult în aceste de condiții. Astfel era sistemul de lagăr NKVD pentru a-i alege pe cei incapabili de muncă...”

Influența episcopului Alexei asupra dezvoltării viitoare a Bisericii cu adevărat ortodoxe sau din catacombe din Rusia a fost considerabilă; cercetătorii sovietici îl găsesc a fi fondatorul unei „secte”, numită „buiți” („Bui-ți”). O carte recentă despre ortodoxia din catacombe în Uniunea Sovietică oferă un rezumat general, preluat din surse sovietice, despre această mișcare (care este în mod evident doar partea locală din mișcarea mai amplă „iozefită” sau din catacombe), care mai poate fi reconstituită și douăzeci de ani după arestarea episcopului Alexei:

„Erudiția sovietică a oferit, chiar dacă din întâmplare, informații destul de detaliate despre una din ramurile iozefiților, care ne oferă destulă pătrundere în natura acestei mișcări. Organizația Buiți a apărut în regiunea Tambov ca răspuns la evenimentele din 1927, fiind condusă de episcopul Alexei Bui de Voronej și a fost afiliată mișcării iozefite mai mari... Mișcarea care a fost inițiată de episcopul Alexei și care a devenit cunoscută sub numele său (laic), Buevți, a constituit o parte din acele mișcări similare mai mult sau mai puțin unite sub aripa schismei iozefi-

te. Întrucât mișcarea buiților și-a menținut identitatea și a exercitat și o influență istorică aparte, ea poate fi luată în considerare și separat.

Mișcarea buiților a apărut mai întâi ca o mișcare locală, centrată în Voronej și cu influențe concentrate în zonele din împrejurimi. Cu toate acestea, potrivit cercetărilor sovietice, a avut legături directe și în multe alte regiuni. Din punct de vedere organizatoric, mișcarea apare ca fiind relativ sofisticată și bine întemeiată... Mărimea mișcării este dificil de determinat, dar aparent era destul de substanțială, destul de capabilă de a atrage aderenți... Treizeci de ani mai târziu, cercetătorii sovietici au descoperit urmele a aproape patruzeci de obști cu aproximativ 700 de membri aparținând mișcării buiților din 1930. Având în vedere circumstanțele neobișnuite de care avea nevoie viața bisericească clandestină, totuși, este dificil de imaginat că cercetarea istorică sovietică a fost capabilă să identifice mai mult de o fracțiune a aderenților unei mișcări ca aceasta și aceste numere pot cu adevărat să fie nesemnificative în estimarea mărimii, a puterii și a influenței mișcării.

Bui însuși a fost arestat la 21 februarie 1930, dar nu s-ar părea că arestul conducătorului titular al mișcării a împiedicat în mod serios dezvoltarea grupării buiților. Pentru următorii trei ani cel puțin, ei și-au continuat activitatea cu mare vigoare, iar influența lor a continuat să fie resimțită și pentru următoarea decadă” (pp. 69-71).

„Deși centrul organizatoric se afla în Voronej, mișcarea s-a bucurat de mare succes în regiunea dimprejurul Tambovului, la aproximativ 160 de kilometri nord-est, și, într-adevăr, era activă într-o arie extinsă din Caucaz și Ucraina...

Aparent, a avut loc un atac feroce împotriva mișcării, care a sfârșit prin încarcerarea liderilor ei și dizolvarea structurii organizatorice în 1930 sau 1931... După acest atac inițial, mișcarea a fost reorganizată printr-un subordonat și, din nou, conform investigatorilor sovietici, avea circa 200 de susținători în 1932. Academicianul sovietic Mitrokhin afirmă că, «la sfârșitul lui 1932, organizația buiților a luat sfârșit și membrii ei cei mai activi au fost închiși pentru activitate anti-sovietică», dar precizează apoi că adepții mișcării, în ciuda pretensei distrugerii a organizației, au condus agitația anti-sovietică din timpul campaniei electorale în 1939...

În timpul campaniei de colectivizare, buiții, ca și alte mișcări înrulate din țară, au condus o agitație viguroasă împotriva colhozurilor (a fermelor colective)... Pentru că numărul bisericilor pe care buiții puteau să le folosească era departe de a fi suficient, au apărut o serie de lăcașe neoficiale, dând astfel mișcării avantajul filialelor locale care puteau atrage oameni din numeroase sate fără dezavantajele unei locații fixe, cum ar fi o biserică normală, care ar fi fost mult mai susceptibilă de presiunea poliției... Eshatologia juca un rol considerabil în doctrina buiților.

Cercetarea sovietică ulterioară sugerează că acest motiv eshatologic era împletit cu aspirații concrete către elaborarea unei restaurări a monarhiei.” (pp. 107-109).

Mai târziu, „organizația buiților a cuprins o serie de oameni care ulterior au devenit liderii Adevăratei Biserici Ortodoxe și, chiar după ce această mișcare a fost lichidată ca organizație, acești membri și-au continuat activitatea ortodoxă în catacombe de-a lungul anilor treizeci”. Mai mult decât atât, conform sursei sovietice (Mitrokhin) folosite de această carte, „această organizație (buiții) a servit ca punct de plecare – atât ca idee, cât și ca organizare – pentru adepții Adevăratei Biserici Ortodoxe în 1946-1952. Printre slujitorii Adevăratei Biserici Ortodoxe din această perioadă întâlnim în mod constant buiți sau oameni care la un moment dat au avut legătură cu ei” (pp. 181-182).

Astfel, sursele sovietice confirmă continuitatea poziției curajoase a episcopului Alexei în 1927 cu Biserica Ortodoxă Adevărată, care, după cum știm din multe alte surse, continuă până în ziua de astăzi, la fel de persecutată și ascunsă ca întotdeauna.

III.

EPISTOLA EPISCOPULUI ALEXEI BUI DE VORONEJ

*Mai mare bucurie decât aceasta nu am,
să aud că fiii mei umblă întru adevăr.*
(III Ioan 1: 4)

Stând de pază pentru ortodoxie și urmărind cu vigilență toate manifestările vieții bisericești nu doar în eparhia încredințată smereniei noastre, ci, în general, în întreaga patriarhie, spre marea noastră mâhnire am descoperit în acțiunile recente ale Mitropolitului Serghie de Nijegorod, care s-a întors la îndatoririle lui de înlocuitor al locțiitorului patriarhal, un declin rapid spre renoaționism, o depășire a drepturilor și autorității rezervate pentru el și o încălcare a sfintelor canoane (hotărârea unor chestiuni de principiu în mod independent, transfer și destituire de episcopi fără judecată și cercetare etc.; a se vedea Epistola canonică a Sfântului Chiril, Canonul apostolic 34).

Prin acțiunile sale împotriva duhului ortodoxiei, Mitropolitul Serghie s-a rupt din unitatea cu Sfânta, Soborniceasca și Apostoleasca Biserică și a pierdut dreptul de conducere a Bisericii ruse.

Ierarhii și păstorii ortodocși au încercat în orice fel să îl influențeze pe Mitropolitul Serghie și să îl întoarcă la calea dreaptă și adevărată, dar nu au reușit.

Înaltpreasfințitul Mitropolit Iosif și arhipăstorii ortodocși într-un cuget cu dânsul, fiind râvnitori pentru slava lui Dumnezeu și dorind să pună o limită viitoare încălcări de către Mitropolitul Serghie a integrității și inviolabilității sfintelor canoane și decrete ale ordinii bisericești și să păstreze nestrictă comuniunea canonică cu conducătorul legitim, Înaltpreasfințitul Mitropolit Petru de Krutița, locțiitor patriarhal, au condamnat acțiunile lui Serghie și l-au lipsit de comuniunea cu ei.

Fiind, cu voia lui Dumnezeu și cu binecuvântarea înlocuitorului de locțiitor patriarhal, arhiepiscopul Serafim de Uglich, investit, la 16/29 februarie 1927, cu înalta autoritate de a fi păzitorul Bisericii din Voronej, rămânând în același timp și episcop al districtului Kozlov și împărțășind pe deplin opinia și punctul de vedere al credincioșilor ierarhi ortodocși și a turmei lor, de acum înainte mă separ de Mitropolitul Serghie, de sinodul său necanonic și de acțiunile lui, păstrând succesiune canonică prin locțiitorul patriarhal, Mitropolitul Petru de Krutița.

L-am ales pe Înaltpreasfințitul Iosif (Mitropolit al Petrogradului), numit de către locțiitorul patriarhal, Mitropolitul Petru de Krutița, la 6 decembrie 1925, ca al treilea candidat la postul de înlocuitor de locțiitor patriarhal, ca cel mai înalt povățuitor duhovnicesc.

Îl rog stăruitor pe Domnul „să păzească țara noastră în pace”, să susțină și să păzească Sfânta Lui Biserică de necredință, de erezii și de schismă și să ne dea râvnă și curaj ca să umblăm fără greșală în legile Lui.

Administrând Eparhia Voronej,
Episcopul Alexei de Kozlov

(Sigiliu) 9/22 ianuarie 1928
Sfântul Filip, Mitropolit al Moscovei
Voronej.

IV.
BINECUVÂNTATA TEOCTISTA,
CEA NEBUNĂ PENTRU HRISTOS
Pomenită la 22 februarie (†1936)

În perioada în care arhiepiscopul Petru și episcopul Alexei se aflau în Voronej, trăia aici o remarcabilă femeie sfântă, o nebună pentru Hristos, binecuvântata Teoctista Mihailovna.

Următoarele două relatări provin de la doi foști locuitori ai Voronejului, care o cunoșteau personal pe fericită. Primul, arhimandritul Mitrofan de la Biserica Sfântul Tihon de Zadonsk din San Francisco, fiu duhovnicesc al noului făcător de minuni, arhiepiscopul Ioan Maximovici, ne-a spus următoarele:

Este greu pentru om să alunge de la el mândria, să o omoare. Firea umană nu suportă acuzațiile și va încerca întotdeauna să se apere, să răspundă la acuzații, chiar dacă sunt drepte. Dar calea nebunilor pentru Hristos este una specială, cea mai directă spre Dumnezeu. Lor le face plăcere să-și rănească mândria. Teoctista Mihailovna atrăgea persecuții asupra sa în mod deliberat; mulți își băteau joc de ea, o urau și chiar o băteau.

Cine era ea sau de unde venea, nu știa nimeni. Se spunea că fusese soția unui ofițer naval de rang înalt care murise în Războiul Ruso-Japonez (1904-1905) și că, după această tragedie, devenind dezamăgită de duritatea vieții pământești, și-a îndreptat privirea inimii ei spre înalt și și-a luat asupra sa eroismul nebuniei pentru Hristos. Dumnezeu a răsplătit-o cu darul înainte-vederii, prin care îi ajuta pe vecinii ei suferinzi.

Ea era mică de statură, slabă, prost îmbrăcată, cu trăsăturile chipului nobile. A trăit în Mănăstirea Sfântul Alexei din Voronej până când mănăstirea a fost închisă (1931), apoi s-a adăpostit la diferiți oameni. Ea nu avea literalmente „unde să-și plece capul”. Locuia din când în când și la Novocerkask, unde era foarte respectată. Se spune că a fost primită acolo de către Atamanul cazacilor de pe Don; în ciuda gărzii armate din jurul casei acestuia, ea putea circula liber peste tot, chiar și în încăperile lui personale. Nu degeaba îi mângâia pe oamenii din Novocerkask, pentru că se întâmplau catastrofe înfricoșătoare acolo; orașul era aproape în întregime distrus de către comuniști, deoarece cazacii fuseseră o susținere uriașă pentru guvernul țarist și erau suspectați că sunt o amenințare din cauza duhului lor iubitor de libertate. Atât în Voronej, cât și în Novocerkask, ea avea cercul ei de oameni pe care îi vizita.

O știam din copilărie. Îmi amintesc cum odată mama mea m-a adus la mănăstire ca să o vizitez. Ea servea ceaiul în camera ei și m-a servit, turnându-mi ceai ea însăși.

În Voronej era un păstor uimitor, protopopul Mitrofan, care o respecta foarte mult și o primea cu mare cinste. Și dânsul a murit ca mucenic în 1931.

Ea avea o înfățișare deosebită. Purta ghetе de soldat de măsura cea mai mare cu puțință, lăsându-și întotdeauna șireturile nelegate. Călca intenționat prin bălți; ghetele se umpleau cu apă, iar ea continua să meargă.

Avea un baston – un băț cu un vârf, doar o creangă uscată – și își lua întotdeauna acest băț cu ea. Dar întotdeauna originea ei nobilă, aristocratică, era vizibilă. Mergea și revărsa o ploaie de înjurături, dar, în același timp, privea cu cei mai blânzi ochi. În timp ce mergea, închidea ferestrele de pe stradă cu bățul. Era gălăgioasă. Mă iubea foarte mult și mă vizita adesea.

Binecuvântata Teoctista Mihailovna

Cel mai uimitor dar al Teoctistei Mihailovna era înainte-vederea ei, pe care o manifesta în ultimii ei ani cu deosebită claritate. Acestea sunt câteva cazuri la care eu însumi am fost martor.

1. Era deja înfricoșătoarea perioadă sovietică – anii '20. Tatăl meu era preot și îmi era teamă pentru el. După o lungă despărțire, am reușit cumva să vin să stau cu el. M-am bucurat mult la reîntâlnirea cu rudele mele. Într-o dimineață, Teoctista Mihailovna a trimis-o pe femeia care îi slujea să-mi ceară să-l părăsesc pe tatăl meu imediat și să vin să stau cu ea. Nu voiam sub nicio formă să fac asta, de vreme ce vremurile erau periculoase și eu venisem pentru scurt timp.

Ea a plecat și, după ceva vreme, a venit înapoi cu aceeași poruncă pentru mine de la Teoctista Mihailovna. Acest lucru s-a petrecut de trei ori la scurte intervale, până ce, în cele din urmă, m-am dus. Mă gândeam: „Ce poate fi atât de urgent?” Dar ea stătea lângă samovar și, în cel mai calm mod, ca și când nimic nu s-ar fi întâmplat, mi-a pus niște ceai, mi-a oferit o gustare, a purtat o discuție liniștită despre vreme și m-a întrebat cum o mai duceam. A trebuit să mă smeresc și să mă supun.

Peste o oră, mama mea a venit plângând: s-a dovedit că, imediat ce am făcut ascultare și am plecat la Teoctista Mihailovna, casa noastră a fost înconjurată și, după o percheziție amănunțită, tatăl meu a fost arestat. În ciuda tuturor încercărilor, nu am reușit să mai aflu ceva despre soarta lui. Dacă aș fi fost acasă, m-ar fi luat și pe mine – înainte-vederea Teoctistei Mihailovna mi-a salvat viața. După aceea, ea a luat un aer cu totul diferit și m-a sfătuit să părăsesc orașul cât mai repede cu putință.

2. Următorul incident este cu privire la moartea mamei mele. Eu mi-am iubit mama foarte mult și am suferit îngrozitor când a murit. Am avut întotdeauna repulsie față de băuturile alcoolice și nu am avut niciodată vreo atracție față de ele. Dar, când am auzit că mama mea murise, în durerea mea am fost atât de infuriat de condițiile inumane ale luptei sovietice zilnice care mă înconjura, încât, din disperare, nu am mai putut să suport și am ieșit și m-am îmbătat atât de tare, încât abia am reușit să ajung acasă la apartamentul meu. Teoctista Mihailovna avea o anumită femeie castă, cu educație înaltă, care își devotase întreaga viață fericitei; ea se numea Ana Vasilievna. Și astfel i-am scris o scrisoare acestei Ana Vasilievna despre marea mea durere pentru moartea mamei mele și i-am cerut să o informeze pe Teoctista Mihailovna că mama mea murise. Și, curând, am primit o scrisoare de la Ana Vasilievna, unde era scris: „Teoctista Mihailovna îmi cere să vă spun că ea nu poate să suporte bețivii”. Și astfel, în înainte-vederea ei, ea văzuse ceea ce făceam eu.

3. Eu lucram în Orel, unde aveam o slujbă temporară în afara orașului. Când s-a aflat că sunt fiul unui preot, mi-au reținut salariul; acest lucru a continuat timp de câteva luni. Nu aveam bani și familia mea era îngrijorată cu privire la ceea ce aveam să fac mai departe.

I-am scris o scrisoare Anei Vasilievna pentru Teoctista Mihailovna. În câteva zile am primit un răspuns: „Teoctista Mihailovna cere să vi se spună că ea a făcut aranjamente pentru dumneavoastră, ca să fiți plătit”. În acel moment mă aflu în orașul Eleț.

Am redobândit nădejde și m-am dus la cabina telefonică ca să sun la oficiul de plată din Orel și să aflu care era situația cu privire la plata mea. Și ei au spus: „Unde sunteți? V-am căutat ca să vă plătim”. Și am primit totul fără lipsă, așa cum nu se întâmplase niciodată până atunci. Și, astfel, draga Teoctista Mihailovna făcuse într-adevăr „aranjamente”.

4. Odată mergeam cu Teoctista Mihailovna pe stradă și o tânără bine îmbrăcată, plină de sănătate, venea spre noi. Evident, ceva îi fusese descoperit Teoctistei Mihailovna despre ea, deoarece, dintr-odată, a lovit-o pe femeie pe spate cu toată puterea ei și, apoi, a adăugat un cuvânt puternic, necenzurat, care corespundea aparent imoralității ei tănuite. Femeia a înghețat pe loc, dar apoi și-a continuat drumul, știind, se pare, pentru ce fusese pedepsită.

Ana Vasilievna a relatat că Teoctista Mihailovna nu dormea nopțile, ci și le petrecea în rugăciune și în priveghere. Atunci când mergea în vizite, ea se prefăcea că ia insectele de pe ea și le omoară și întotdeauna se scărpină. Bineînțeles, oamenii o judecau pentru aceasta. Când se întâlnea cu străini, adesea începea să vorbească tot felul de absurdități și uneori rostea câte o înjurătură. Dar imediat ce străinii plecau, începea o conversație coerentă de stareță înainte-văzătoare. Avea o minte remarcabilă și un mod rafinat de a-și exprima gândurile și simțămintele. Era evident că fusese bine educată.

În Voronej se găsea o piață publică mare; de o parte a ei, se aflau clădiri ale Comitetului Regional al Partidului și Comitetului Executiv Regional, și aici se găseau monumentele lui Lenin și Stalin. Gărzi stăteau pretutindeni de pază. Odată a mers la aceste monumente și, în fața tuturor, s-a ușurat; acolo s-a format o baltă. A fost luată imediat la cartierul general CEKA și, acolo, în biroul șefului, a făcut o murdărie și mai mare, chiar pe biroul lui, cu toate hârtiile lui. A fost reținută și apoi eliberată ca anormală.

Ea avea o prietenă, Anisia, care o iubea foarte mult. Odată, această Anisia s-a îmbolnăvit și se pregătea să moară, de vreme ce nimeni nu putea s-o ajute. Teoctista Mihailovna a venit la ea și i s-a spus că Anisia era pe moarte. „Se preface”, a răspuns Teoctista Mihailovna. Apoi s-a dus la ea, a luat-o de mână (și era evident că era într-adevăr pe moarte) și a spus: „Anișca, ridică-te!” Cea din urmă s-a ridicat imediat, a început să le pregătească masa și toată boala ei a luat sfârșit. Aceasta se petrecea în Voronej.

O anumită femeie era supusă cercetării de către poliție. Ea avea o mică rezervă de bani pe care o ascunsese într-un portmoneu pe un raft.

Dintr-odată a venit poliția și a început percheziția. În minte, a strigat după ajutor: „Teoctista Mihailovna, ajută-mă!” Cel care conducea percheziția a atins portmoneul, dar nu a văzut nimic. A mutat întregul bufet și toate rafturile, dar nu a găsit banii.

O altă mărturie despre Teoctista Mihailovna este dată de o fiică duhovnicească din Voronej, din anii 1920, a arhiepiscopului Petru Zverev; ea este acum călugăriță, viețuind într-o mănăstire din California, maica X.

O văd pe ea, pe fericita Teoctista Mihailovna, înaintea ochilor mei ca și când ar fi fost ieri, deși a trecut atât de mult timp de când am văzut-o ultima oară în orașul Voronej. Era mică de statură, îmbrăcată într-o fustă lungă și cu o haină de culoare închisă, urâtă; pe cap avea multe basmale greoaie, ca și când ceva nu ar fi fost în regulă cu ea sau ca și când ar fi fost bolnavă. Nu mergea pe trotuar, ci mai mult direct pe stradă. Era întotdeauna însoțită de câteva femei, poate de vreo călugăriță sau vreo soră de la Mănăstirea Acoperământul Maicii Domnului, unde fericita Teoctista trăia printre surorile rămase, care nu fuseseră încă arestate și trimise în exil. Mănăstirea fusese închisă de sovietici cu mult timp în urmă și fusese transformată într-un așa-numit „sat al muncitorilor”, casele ei fiind închiriate laicilor.

Teoctista Mihailovna locuia într-una din chiliile mănăstirii. De vreme ce acum mirenii locuiau acolo și copiii de școală erau îndoctrinați cu propagandă comunistă, fericita era adesea văzută fiind urmărită de o bandă de băieți – tineri huligani. De obicei nu le dădea atenție, dar uneori se oprea, se întorcea către ei și le spunea ceva. Am văzut-o de departe, deoarece să venim aproape de ea era un pic riscant, de vreme ce era cunoscută de toți ca fiind nebună. Existau familii pe care le vizita și poate că stătea câteodată cu unele dintre ele. Era cunoscută tuturor locuitorilor în vârstă ca o femeie sfântă și era foarte respectată.

Când episcopul Petru de Voronej a fost arestat de GPU, pe 10/23 noiembrie 1925, turma lui a suferit amarnic pentru separarea de dânsul și a apelat la fericita Teoctista. „Se va întoarce vlădica în curând?” au întrebat ei; „Când se va întoarce vlădica?” Ea a răspuns: „Se va întoarce când noi vom mânca carne”. Și, într-adevăr, cuvintele ei s-au împlinit exact: GPU nu l-a reținut mult și s-a întors acasă, ajungând în Voronej în timpul înmormântării Mitropolitului Vladimir de Voronej, la 28 decembrie, în timpul săptămânii cu harți după sărbătoarea Nașterii Domnului.

La 2 februarie 1926, episcopul Petru a fost ridicat la rangul de arhiepiscop de Voronej și s-a mutat într-o casă mică, nu departe de Mănăstirea Sfântul Alexei. Aici, Teoctista Mihailovna îl vizita în mod constant: evident, el era un prieten al fericitei. Ea mergea direct la chilia lui și se așeza pe patul lui, unde aștepta până ce vlădica îi trimitea afară pe cei

care veneau în mod constant la el. Îl striga pe vlădica întotdeauna după numele de botez și după numele de familie.

Îmi amintesc de asemenea că în biserica de sus a Mănăstirii Sfântul Alexei, cu hramul Învierii lui Hristos, se găseau două icoane făcătoare de minuni ale Maicii Domnului: „Izvorul dătător de viață al Maicii Domnului”, pe un loc înalt, în partea dreaptă, spre care conduceau mici trepte cu balustradă metalică, și, la același nivel în partea stângă, icoana Maicii Domnului „cu trei mâini”. Într-o zi, toți cei din biserică erau foarte supărați pe comportamentul Teoctistei Mihailovna: ea s-a urcat pe locul mai înalt, la icoana „cu trei mâini”, și a stat cu spatele la icoană și a început să strige la cineva niște cuvinte destul de urâte. Puțin mai târziu, niște hoți au spart veșmântarul, au tăiat grilajul metalic al ferestrei și au furat ceva de valoare. După aceea, oamenii au înțeles că această faptă a sa se adresa acelor rău-făcători.

Se spunea că, dacă îți dădea pâine, era un semn bun. Oamenii povestesc despre cum odată bea ceai acasă la una din surorile din mănăstire, când, dintr-odată, a sărit în picioare și a aruncat apa dintr-o farfurie de pe fereastră în curte; în acel moment, cuiva de aproape îi luase foc hornul și Teoctista Mihailovna „stingea focul” prin acest gest.

Odată a refuzat să ia o pâine de la o femeie, spunându-i: „Vei avea nevoie de ea pentru tine; vei trăi atâtea zile (și a spus numărul) fără nimic altceva. Nu vei avea nimic altceva de mâncare”. Acest lucru s-a întâmplat exact cum a spus ea.

Dreapta Teoctista a văzut lichidarea rapidă a bisericilor ortodoxe și a monumentelor din Voronej în anii '30, ceea ce nu era decât o parte din programul satanic care se desfășura în întreg pământul rusesc mult pătimitor, spre furia îngrozită a aproape întregului popor rus. Împărăția terorii luase asemenea proporții, încât oamenii credeau că niște nebuni se eliberaseră și apucaseră frâiele guvernării. Mii de oameni erau arestați la întâmplare și aruncați în închisori fără nicio idee despre motiv. Profesorul P. Kisakov din America de Sud, pe atunci tânăr, care încă își mai amintește bine de fericita Teoctista, ne spune că era ca un coșmar psihotic, după care oamenii deveneau stupefiați și indiferenți la tot. Cei puțini care rămăseseră liberi aveau un singur gând: cum să supraviețuiască și să aibă grijă de cei apropiați care erau zdrobiți. Peste toate acestea, în toată regiunea sudică – cea mai fertilă parte a Rusiei dintotdeauna – bântuia o foamete provocată intenționat și mii de oameni nevinovați mureau de pe urma ei.

Toate acestea le-a văzut bine fericita Teoctista și a împreună-pătimit cu creștinii rămași. Pe la mijlocul anilor 1930, toate bisericile erau închise, nivelate de dinamită sau transformate în magazine pentru fabrici. Creștinismul a mers în adâncul catacombelor și puținii credincioși pu-

teau să se furișeze pentru slujbele bisericii doar în adâncul nopții. Inima fericitei, care a inspirat atât de multe fapte bune pentru vecinii ei, nu mai putea să îndure. Într-o zi, sângele i-a dat năvală pe gât și, la 22 februarie 1936, Teoctista Mihailovna a murit. S-a spus că, înainte de moartea ei, s-a îmbrăcat toată în alb, ca să-L întâlnească pe Mirele ei, Hristos, și a murit la mănăstire. A fost înmormântată în cimitirul din afara orașului și amintirea ei a fost ștearsă din Voronej. Dar conștiința creștină poartă imaginea ei în inimile iubitoare în întreaga lume, oriunde este înțelegere pentru sfinții ruși din catacombe.

12. Arhiepiscopul Pahomie de Cernigov

FRATELE SĂU, ARHIEPISCOPUL AVERCHIE, ȘI EPISTOLA LOR

Pomeniți la 15 mai (+1938)

*Cel care a dobândit iubirea Îl gustă pe Hristos
în fiecare zi și în fiecare ceas și devine nemuritor prin aceasta.*

*Iubirea este mult mai dulce decât viața.
Cel care a dobândit iubirea se îmbracă în Dumnezeu.
Sfântul Isaac Sirul*

În familia Kedrov erau trei frați episcopi, originari din regiunea Viatka. Tatăl lor, Petru Kedrov, era citeț la biserică și le-a dat fiilor săi o educație bisericească și teologică bună.

Fiul cel mai mare, Petru, viitorul ierarh mărturisitor Pahomie de Cernigov, s-a născut în 1877. El era serios, modest și smerit din fire, gânditor și orientat spre biserică pe măsură ce creștea. După ce a absolvit Școala Teologică Secundară, el a intrat la Academia Teologică din Kazan în perioada în care rector era Antonie Hrapovițki, viitorul mitropolit și primul ierarh conducător al Bisericii Ortodoxe din afara Rusiei.

Duhul școlii în acea perioadă era deosebit de fervent; era cu adevărat o familie duhovnicească sau, mai degrabă, o mică armată de studenți cu o mentalitate monahală, iar inima ei era tânărul episcop-rector. Cu o iubire plină de modestie, el le inspira ucenicilor săi o sete nepotolită pentru aplicarea adevărului ortodox în viață, și aceasta într-o perioadă în care ideile revoluționare se răspândeau în Sfânta Rusie ortodoxă. Studenții, temeinic pregătiți și cunoscând bine duhul vremurilor, ardeau de dorința de a merge să-i învețe pe oameni Evanghelia adevărului. Slujbele bisericești ale Academiei, săvârșite după Tipic, la care luau parte toți, erau un izvor viu de inspirație pentru studenți. Tânărul Petru avea ca ascultare aprinderea candelor, pe care o împlinea cu seriozitatea profundă care îl caracteriza.

Fiind puțin prea zelos în religiozitatea sa, Petru s-a hotărât să împlinească literal porunca Domnului: *Iar dacă ochiul tău cel drept te smintește pe tine, scoate-l și aruncă-l de la tine* (Matei 5: 29), și într-o noapte a încercat să-și ardă ochiul drept cu o candelă. Colegul său de cameră de atunci era Vasile Maximenko, viitorul arhiepiscop Vitalie de Jordanville. El a fost trezit în miezul nopții de scrâșnitul dinților colegului său, care încerca în acest fel să îndure durerea. Văzând ceea ce se întâmplase, el a strigat și a salvat ochiul colegului său. Cu toate acestea, ar-

surile erau atât de grave, încât a fost nevoie de operație la pleoapă și la sprânceană, iar cicatricea a rămas pentru tot restul vieții sale.

În 1898, Petru a absolvit Academia și Mitropolitul Antonie l-a tuns monah, numindu-l Pahomie; în urma transferului la eparhia Volhinia, Mitropolitul Antonie l-a luat cu el pe tânărul ieromonah și, aici, cel din urmă a făcut misiune, trăind în Mănăstirea Derman, de lângă Lavra Sfântului Iov de la Poceaev. În 1911, el a fost hirotonit episcop de Novgorod-Severski, un vicariat al Cernigovului și curând a fost ridicat chiar pe scaunul vechii Eparhii a Cernigovului, recunoscute pentru sfintele moaște ale Sfântului Teodosie, episcopul de Cernigov care fusese canonizat în 1896. În timpul revoluției, el a luat parte la Sinodul din 1917-1918 și, pe 30 octombrie 1917, a susținut un raport privind procedura de alegere a patriarhului; în acest raport, el a reflectat opinia mentorului său, Mitropolitul Antonie, pe care nu doar că îl iubea din tot sufletul, ci al cărui zel pastoral i se întipărise și în inimă. Această conștiință pastorală a păstrat-o întreaga sa viață, lucru care se vede clar în epistola sa împotriva „legalizării” din 1927, precum și în activitatea sa pastorală din perioada de după Războiul Civil rus. Când Armata Albă s-a retras împreună cu Mitropolitul său iubit, Antonie, și Armata Roșie a pus stăpânire complet pe Rusia, țara se afla în colaps total, cu transportul paralizat, dar acestea nu l-au oprit pe bunul păstor. Cu colaboratorii săi, arhiepiscopul Pahomie a mers pe jos pe la toate bisericile din eparhia lui! De vreme ce malul stâng al râului Nipru, conform cu noua împărțire administrativă, aparținea eparhiei Cernigov, el trebuia să viziteze și periferia Kievului, și astfel a vizitat și Lavra Peșterilor din Kiev.

Fiind arhiepiscop de Cernigov, el era și starețul unei mănăstiri din zonă, în care locuia. Orașul Cernigov încă mai trăia viața Sfintei Rusii în acea perioadă, iar pe străzile lui încă mai umblau bărbați și femei credincioase; unul dintre aceștia era nebunul pentru Hristos, Mihail Binecuvântatul.

În lume, dreptul Mihail a fost un inginer civil foarte respectat. Odată a fost însărcinat cu construirea unui pod mare. Podul a fost construit după instrucțiunile lui. Într-o zi, acest pod s-a prăbușit, omorând mai mulți oameni. Atât de lovit a fost inginerul de vestea tragediei, încât și-a dat jos costumul de afaceri scump și, punându-și o cămașă lungă, el a plecat de acasă fără să se mai întoarcă vreodată. El a devenit nebun pentru Hristos. Mânca foarte puțin, aproape că nu avea unde să doarmă, îngenunchea în toate nopțile în rugăciune și vorbea foarte puțin, spunând doar: „Mă pocăiesc”. Binecuvântatul Mihail a dobândit o mare sfințenie și îl vizita adesea pe arhiepiscopul Pahomie. Când a murit, în 1922, întregul oraș a plâns moartea lui dreaptă și a participat la înmormântarea săvârșită de arhiepiscopul Pahomie cu lacrimi amare în ochi. Tainele descoperite prin acest sfânt nebun pentru Hristos despre viitorul

Arhiepiscopul Pahomie de Cernigov

Rusiei și al întregii lumi erau fără îndoială împărtășite arhiepiscopului Pahomie, pentru că acesta din urmă i se asemăna în caracter și era în stare să înțeleagă și să păstreze tainele lui Dumnezeu în inima lui.

În același an, autoritățile comuniste au făcut multe încercări de a-l aresta pe arhiepiscopul Pahomie. Într-o zi au dat buzna în catedrală, în timp ce se săvârșea Sfânta Liturghie, ca să-l aresteze pe loc. Cu toate acestea, mulțimea de credincioși s-a îngrămădit direct spre altar și a împiedicat pentru o vreme arestarea iubitului arhipăstor. Dar GPU nu s-a lăsat ușor convins să-și abandoneze planul viclean. Arhiepiscopul avea obiceiul de a rămâne în altar mult după terminarea slujbei din ziua respectivă și, când a rămas doar ucenicul său de chilie, agenții GPU au dat buzna în altar și au capturat victima cea sfântă. Astfel a fost arestat arhiepiscopul Pahomie. El a fost eliberat doar pentru a fi arestat iar și iar. Toate aceste aresturi îi păreau o succesiune neîncetată de coșmaruri, care în cele din urmă au început să-i slăbească pacea sufletului.

Aproape în aceeași perioadă, autoritățile comuniste din întreaga Rusie au început o „investigație” blasfemiatoare a sfintelor moaște, deschizând raclele multor sfinți pentru a încerca să dovedească „științific” publicului presupusa falsitate a incoruptibilității sfinților. Această mișcare a produs spectacole înfricoșătoare și sacrilegii, determinând proteste enorme și rezistență din partea oamenilor, dintre care mulți au suferit închisoare și exil. Dar „investigatorii științifici” au fost ei înșiși rușinați, pentru că ei înșiși au fost nevoiți să admită incoruptibilitatea moaștelor, pe care nu o puteau explica științific, și acest lucru a fost scris în toate ziarele. Credincioșii ortodocși s-au bucurat de rezultat, dar, cu toate acestea, autoritățile și-au făcut treaba: ei au pus moaștele sfinților în muzee anti-religioase ca „mumii”. Această campanie i-a făcut pe unii episcopi conștiincioși chiar să moară din cauza durerii provocate de batjocorirea sfinților, așa cum s-a întâmplat cu arhiepiscopul Anatolie de Irkuțk.

Arhiepiscopul Pahomie a avut și el de suferit în această campanie. Moaștele Sfântului Teodosie au fost cerute ca să fie descoperite și expuse publicului. De obicei, comisia ateistă de „oameni de știință” zgâlțâiau și mișcau moaștele, dar arhiepiscopul Pahomie și-a păstrat poziția și, punându-și epitrahilul și mânecutele, a dezvelit el însuși moaștele, vărsând lacrimi dureroase în prezența unei mari mulțimi de credincioși, care plângeau și suspinau văzând cum comuniștii nu îi lăsau în pace nici pe morți. Viitorul arhiepiscop Leontie de Chile, un prieten apropiat al arhiepiscopului Pahomie, a păstrat o fotografie rară cu deschiderea moaștelor Sfântului Teodosie de Cernigov, arătându-l pe arhiepiscopul Pahomie mâhnit, ținând moaștele, înconjurat de turma sa lovită de mâhnire. După aceasta, sfintele moaște au fost confiscate, au fost aduse la Petrograd și expuse într-un muzeu anti-religios împreună cu șobolani morți și oase fosilizate. Dar credincioșii, mituind paznicii, slujeau în secret slujbe

Arhiepiscopul Pahomie de Cernigov, ținând moaștele Sfântului Teodosie de Cernigov când sovieticii le „investigau”

în fața moaștelor, în mijlocul nopții. Bineînțeles, arhiepiscopul Pahomie a fost arestat în legătură cu acest fapt.

După eliberarea sa în 1923, el nu a putut să se întoarcă în eparhia sa, ci a găsit adăpost la Mănăstirea Sfântul Daniil din Moscova, al cărei stareț a fost ultimul rector al Academiei Teologice din Moscova, arhiepiscopul Teodor Pozdeev, care reușea într-un anumit fel să facă școala să funcționeze în continuare. Arhiepiscopul Teodor a adăpostit mulți episcopi exilați; uneori erau câte zece episcopi care locuiau în mănăstire, care, după 1927, a devenit un centru al clericilor anti-serghianiști. Arhiepiscopul Teodor se afla în opoziție chiar și cu Patriarhul Tihon, despre care considera că are un contact prea apropiat cu regimul comunist. În această mănăstire, fratele Vasile, viitorul arhiepiscop Leontie de Chile, l-a întâlnit pe arhiepiscopul Pahomie și l-a văzut luând parte la un sinod cu Patriarhul Tihon. El a primit chiar și o scrisoare de la arhiepiscopul Pahomie (care s-a păstrat) în care mărturisitorul, dându-i binecuvântarea, spune că se îndoiește „că Domnul va face să ne mai întâlnim din nou”.

Fratele mai mic al arhiepiscopului Pahomie, Procopie, care de asemenea era teolog, înainte de a deveni călugăr, predă Noul Testament la Seminarul Teologic de la Vilna. Fiind tuns cu numele de Averchie, el a fost curând făcut episcop de Zitomir și locuia în Mănăstirea Teofania de acolo. El a fost bine primit de turma sa. Era tânăr, cu părul blond și ondulat, foarte pios, energic, prietenos și arăta plin de viață și sănătate. Era puternic în credință, binevoitor, accesibil și era foarte iubit de toți. El ținea întotdeauna predici. Slujea cu mare solemnitate și îi plăcea să facă procesiuni pe distanțe mari, vizitând orașe și sate, cântând tot drumul cu oamenii, ținând predici în care indica în mod deschis calea pe care ar trebui să meargă creștinii în acele vremuri periculoase pentru credință. Curând, însă, procesiunile au fost interzise. El iubea, de asemenea, și privegherile de toată noaptea, care se terminau în zori, și făcea adesea astfel de privegheri, adunând mulți oameni pentru ele. Apoi a fost arestat, bătut, apoi eliberat, doar pentru a fi arestat din nou după ce a scris împreună cu fratele său Epistola împotriva Declarației Mitropolitului Serghie, după care nu s-a mai auzit de el.

În 1927, infama Declarație a Mitropolitului Serghie cu „legalizarea” Bisericii (după condiții sovietice) a dat lovitura finală credincioșilor ortodocși, care s-au bucurat doar atâta timp cât persecuțiile veneau din exterior, dar nu puseseră stăpânire pe inima Bisericii. Arhiepiscopul Pahomie a fost unul dintre primii care au protestat, scriind, împreună cu fratele său, arhiepiscopul Averchie, importantul document redat mai jos, care nu era adresat direct Mitropolitului Serghie, ci credincioșilor în general. Ni se oferă o imagine completă a condițiilor bisericesti la care s-a ajuns după Declarație.

La scurt timp după scrierea acestei epistole, arhiepiscopul Pahomie a fost arestat și trimis la Solovki, apoi, în 1931, în lagărul de muncă silnică de la Mai-Guba, unde se construia canalul Marea Albă – Marea Baltică. Profesorul Nesterov, care se afla acolo în acea perioadă, relatează că arhiepiscopul Pahomie a ajuns acolo aproape invalid, cu o paralizie a nervilor faciali. Din cauza slăbiciunii sale fizice nu putea fi folosit la construcții și, prin urmare, a fost trimis în 1932 într-un lagăr pentru invalizi la Kuzema; dar chiar și aici era scos afară, la muncă fizică, ceea ce era foarte dificil pentru el: să care apă, să coacă pâine etc.

Profesorul Nesterov povestește un incident din această perioadă, caracteristic pentru arhiepiscop. Unul dintre profesorii deținuți lucra la biroul lagărului Kuzema ca funcționar. El trebuia să alcătuiască o listă a celor care fuseseră trimiși la un punct de lucru diferit în lagărul Kuzema și trebuia să lucreze toată noaptea. Profesorul era chinuit și iritabil. Dimineata, arhiepiscopul Pahomie a venit în birou și l-a întrebat pe profesor dacă știa unde și când erau trimiși. Profesorul a răspuns tăios: „Mă deranjați, vlădica!”, și a adăugat un comentariu vulgar. Arhiepiscopul Pahomie s-a plecat cu smerenie la picioarele lui, cerându-și iertare pentru că îl iritase cu această întrebare. Profesorul, tulburat, și-a cerut la rândul său iertare de la arhiepiscop pentru vulgaritatea sa.

În conversațiile personale cu profesorul Nesterov, arhiepiscopul Pahomie condamna adesea politica Mitropolitului Serghie mult mai tăios și mai categoric decât în epistola sa. La acea vreme, rezultatele politicii Mitropolitului Serghie deveniseră clare, atât cu privire la soarta Bisericii în general, cât și cu privire la episcopii exilați, în particular. În locul legalizării promise, avea loc lichidarea bisericilor și a clerului într-un ritm alert. Episcopi și preoți piereau în închisori fără nicio speranță de eliberare. Exilările și arestările nu doar că nu încetau, ci chiar creșteau.

Arhiepiscopul Pahomie îl recunoștea în calitate de conducător al Bisericii nu pe Mitropolitul Serghie, ci pe Mitropolitul Chiril, ceea ce era urmarea logică a învățăturilor Patriarhului Tihon. Și, când în locurile de detenție s-a format un fel de biserică, având un număr imens de episcopi, preoți și credincioși, arhiepiscopul Pahomie l-a recunoscut drept conducător al Bisericii pe Mitropolitul Serafim (Samoilovici) de Uglich, care pe atunci era închis și lucra ca funcționar în lagărul de concentrare pentru femei de la Mai-Guba.

În lipsa arhiepiscopului Pahomie, toate bisericile din eparhia Cernigov l-au pomenit pe Mitropolitul Serghie până în 1930, iar cei care și-au urmat arhipăstorul – refuzând să accepte „legalizarea” – au fost nevoiți să meargă în Kiev, la comunitatea stareței Sofia, pentru a primi Sfintele Taine.

Frații episcopi mai aveau un frate, Mihail, care între cele două războaie a fost profesor de teologie în Polonia, la Seminarele Kremenetș și

Vilna. După cel de-al Doilea Război Mondial, el a devenit călugăr și a fost hirotonit episcop de Vraclaw, unde curând a murit.

Frații episcopi, Pahomie și Averchie, așa cum arată clar documentul lor, aparțin categoriei de mărturisitori ai Adevăratei Biserici Ortodoxe a Rusiei din secolul XX. Epistola lor, deși moderată ca ton și chiar descurajând o rupere imediată de comuniune cu Mitropolitul Serghie (ruptură pe care mai târziu au considerat-o necesară), este atât de precisă în diagnosticul pus greșelilor noii politici a Mitropolitului Serghie, încât pare actuală și acum, cincizeci de ani mai târziu, când rezultatele acestor greșeli sunt foarte evidente pentru toți. Peste toate acestea, la fel ca la toți părinții fondatori ai Bisericii ruse din catacombe, accentul acestei epistole este pus pe libertatea duhovnicească, fără de care Biserica poate deveni o altă simplă instituție a puterilor lumești. Epistola nu se găsește în sursele obișnuite ale vremii, (tipărituri sau manuscrise), dar a fost păstrată de către E.N. Lopeșanskaia, secretara vicarului arhiepiscopului Pahomie, episcopul Damaschin de Glukhov, un alt opozant înflăcărat al Declarației. Ea și-a dedicat întreaga viață păstrării lucrărilor episcopului Damaschin și, cu puțin înainte de a muri în San Francisco, în 1972, a reușit să publice această epistolă împreună cu alte materiale despre „Episcopii mărturisitori” care s-au opus Mitropolitului Serghie.

EPISTOLA FRAȚILOR EPISCOPI
ARHIEPISCOPUL PAHOMIE DE CERNIGOV ȘI
ARHIEPISCOPUL AVERCHIE DE JITOMIR

Document de la sfârșitul anului 1927

S-ar părea că până acum nu am reușit să cădem de acord cu guvernul, și nu ne bucurăm de drepturile care se presupune că sunt acordate de legile Republicii sovietice fiecărei religii; și aceasta nu este nicidecum pentru că Biserica noastră este contra-revoluționară. Arhipăstoriile noastre și laicii, care se sting în exiluri și munci grele, nu s-au ocupat defel cu vreo activitate anti-guvern. Acest fapt este acum evident pentru toată lumea. Adevăratul motiv pentru manifestările serioase trebuie găsit în divergența fundamentală a vederilor noastre religioase despre lumea lui Dumnezeu și viața omenească, despre țințele și scopurile vieții noastre pământești, față de vederile comuniste care sunt puse de guvernul sovietic ca fundament al vieții cetățenilor lui: ceea ce pentru noi este sfânt și adevăr indiscutabil, pentru ateii este opium, superstiție, înșelăciune, șarlatanie și poate chiar contra-revoluție – de exemplu, ideea patriarhiei, a sfintelor icoane, a sfintelor moaște, a Sfintelor noastre Taine și a sfintelor noastre slujbe și înșăși credința în Hristos cel răstignit. Astfel, se con-

firmă din nou pentru întreaga lume veșnicul adevăr al cuvintelor marelui Apostol Pavel: *Căci cuvântul crucii, pentru cei ce pier, este nebunie; iar pentru noi, cei ce ne mântuim, este puterea lui Dumnezeu. Însă noi propovăduim pe Hristos cel răstignit: pentru iudei, sminteală; pentru neamuri, nebunie. Dar pentru cei chemați, și iudei și elini: pe Hristos, Puterea lui Dumnezeu și Înțelepciunea lui Dumnezeu* (I Cor. 1: 18, 23-24). *Și înțelepciunea o propovăduim la cei desăvârșiți, dar nu înțelepciunea acestui veac, nici a stăpânitorilor acestui veac, care sunt pieritori, ci propovăduim înțelepciunea de taină a lui Dumnezeu, ascunsă, pe care niciunul dintre stăpânitorii acestui veac n-a cunoscut-o* (I Cor. 2: 6-8). *Dumnezeul veacului acestuia a orbit mințile necredincioșilor* (II Cor. 4: 4); *omul firesc nu primește cele ale Duhului lui Dumnezeu, căci pentru el sunt nebunie și nu poate să le înțeleagă, fiindcă ele se judecă duhovnicește* (I Cor. 2: 14).

Prin urmare, nu poate fi nicio unire între Biserică și Stat, când este vorba despre Biserica noastră ortodoxă și Uniunea Sovietică, din cauza diferenței fundamentale dintre perspectivele de bază ale unei părți și ale celeilalte. Este posibilă doar o înțelegere condițională ca relație mutuală practică, doar pe baza principiului separării Bisericii de Stat.

În fapt, se poate măcar concepe Uniunea Sovietică în unire cu Biserica? O religie de stat într-un stat anti-religios! Un guvern al Bisericii într-un guvern ateu! Aceasta este o absurditate; contrazice firea Bisericii și a Statului sovietic; acest lucru este inacceptabil atât pentru o persoană sincer religioasă, cât și pentru un ateu onest.

Cu toate acestea, ei încearcă să realizeze această absurditate înaintea ochilor noștri. Conducătorii actuali ai vieții bisericești, având un orizont limitat, au început să aplice „o nouă direcție a politicii bisericești”. Dar această nouă cale se abate spre vechile căi, ajungând la încercarea de a organiza o Biserică statală ca pe vremea Imperiului rus.

Deja în Declarația Mitropolitului Serghie și a sinodului său, care a fost publicată cu o prefață batjocoritoare și blasfemiatoare în *Izvestia* la 19 august 1927, printre alte aserțiuni și expresii nefericite s-a permis ceva ce dovedește ștergerea de către autorii acestui document trist a graniței dintre Biserică și Stat. Cum este posibil pentru o persoană sinceră să declare fără rezerve că bucuriile și supărările Uniunii Sovietice, ca pământ în care ne-am născut, sunt aceleași pentru Biserica Ortodoxă? Uniunea Sovietică este un stat, și Biserica Ortodoxă nu poate să aibă o astfel de identitate a bucuriilor și supărărilor cu niciun guvern, cu atât mai puțin cu cineva care nici măcar nu ascunde faptul că ar vrea să lichideze orice religie în general. Fiind implicați în politica bisericească, conducătorii noștri au uitat îndemnul Sfântului Apostol: *Nu vă înjuțați la jug străin cu cei necredincioși, căci ce însoțire are dreptatea cu fărădelegea? Sau ce împărtășire are lumina cu întunericul? Și ce învoire este*

între Hristos și Veliar? Sau ce parte are un necredincios cu un credincios? (II Cor. 6: 14-15).

Dacă majoritatea arhipăstorilor, păstorilor și laicilor, citind acestea și alte expresii similare în Declarația Mitropolitului Serghie, nu s-au grăbit să protesteze, este și din cauza temerii ca nu cumva un anunț prematur să provoace o divizare în Biserică și ca urmare a speranței că, în fapte, Mitropolitul Serghie și sinodul lui își vor corecta greșelile pe care și le-au permis în scris. Dar, vai, realitatea nu a justificat speranțele noastre. Trebuie avut în vedere că, în general, când e vorba despre unirea dintre Biserică și un Stat care are la dispoziția sa puterea externă și toate mijloacele acțiunii pur fizice, atunci la cea mai mică încălcare a relațiilor – care sunt doar în mod ideal mutuale –, partea care va pătimi va fi întotdeauna Biserica; chiar și libertatea vieții ei lăuntrice este cu ușurință încălcată din cauza strădaniei obișnuite a Statului de a transforma instituțiile administrative ale Bisericii în organe ale propriului său guvern. Mai mult decât atât, un Stat anti-religios, care este ostil față de Biserică, Stat pentru care unele dintre fundamentele indiscutabile ale vieții interne a Bisericii și autoritatea ei morală sunt superstiții, nemeritând nicio atenție, un astfel de Stat, bineînțeles, nu va sta cu brațele încrucișate. Va folosi aparatul bisericesc (sinodul servil, conducătorii care cooperează) pentru țelurile sale politice (care nu sunt deloc spre beneficiul sfintei credințe) și va aduce Biserica într-o poziție înjositoare. Principiul libertății duhovnicești a Bisericii și neamestecul Bisericii în politică vor fi imediat încălcate de un astfel de Stat – un lucru pe care l-am văzut deja pus în practică.

De aceea, Mitropolitul Serghie, acționând împotriva legii sovietice privind „separarea Bisericii de Stat”, a pătruns pe o cale foarte periculoasă.

Și care este rezultatul? Acum a devenit deja clar faptul că Mitropolitul Serghie și sinodul său au căzut sub presiunea înfricoșătoare a agenților de guvernare, chiar și în ceea ce privește propria lor activitate bisericească. Astfel, numirea și transferul de episcopi sunt realizate cu participarea extrem de atentă a guvernului sovietic; local, organele administrative și de securitate urmăresc să vadă dacă locuitorii acceptă episcopii care au fost trimiși de sinodul Mitropolitului Serghie (acești episcopi ortodocși se prezintă comunităților lor sub protecția poliției), dacă numele Mitropolitului Serghie este pomenit la sfintele slujbe și dacă se face și o rugăciune pentru guvern (un guvern care consideră rugăciunea o șarlatanie și o ridiculizează). Oamenii activi ai Bisericii care nu îl recunosc pe Mitropolitul Serghie sunt trimiși în exil la Solovki, unde numărul episcopilor crește în fiecare an; și chiar chestiunea distribuirii și transferului clerului este hotărâtă mai mult de guvernul sovietic decât de autoritatea bisericească. Scaunele arhiepiscopale, în ciuda decretelor soborului din 1917-1918, sunt desființate în număr mare, ceea ce slăbește Biserica; iar

episcopii care sunt numiți, când vin la posturile lor, sunt obligați mai întâi de toate să raporteze binecunoscutului guvern intențiile și planurile lor pentru activitatea bisericească, și să primească de la el instrucțiuni de ghidare. Autoritatea civilă nu mai are nevoie acum să își folosească propriile mijloace pentru a înlătura oamenii Bisericii care sunt incomozi; pur și simplu dă un ordin (secret) pentru aceasta Sinodului sau episcopului local.

Mitropolitul Serghie este cu totul sclav, un instrument obedient în mâinile unor persoane bine cunoscute nouă, reprezentanții instituțiilor sovietice separate, și și-a pierdut complet autoritatea moral-bisericească, în ciuda cuvântului Apostolului (cf. II Tim. 2: 15); deoarece, chiar și în spatele fiecăruia dintre ordinele sale bisericești, pentru noi, care suntem înfricoșați și suspicioși, trebuie văzută o instigare din partea celor care „sunt din afară”. Pe lângă aceasta, aparatul nostru administrativ bisericesc este pus într-o apropiere de nepermis față de organele poliției în guvernul sovietic, un fapt fără precedent în istoria Bisericii și care nu poate fi tolerat. Într-un cuvânt, o astfel de înjosire și o astfel de pată Sfânta Biserică nu a mai îndurat până acum.

Dar Sfântul Apostol Pavel ne-a predanisit: *Hristos a iubit Biserica și S-a dat pe Sine pentru ea, ca s-o sfințească, curățind-o cu baia apei prin cuvânt, și ca s-o înfățișeze Sיעי Biserică slăvită, neavând pată sau zbârcitură, ori altceva de acest fel, ci ca să fie sfântă și fără de prihană* (Efes. 5: 25-27), ca mireasă a lui Hristos. Așadar, nu înjosiți Sfânta Biserică, nu îi murdăriți veșmintele imaculate.

Biserica poate să fie supusă necazurilor exterioare, persecuțiilor și situațiilor dificile, dar nu poate renunța la libertatea și demnitatea ei duhovnicească. Dimpotrivă, în necazuri strălucește încă și mai mult și este neconținut reînnoită (cf. II Cor. 4: 16-17). Astfel este legea vieții duhovnicești, atât a fiecărui creștin în parte, cât și a întregii Biserici a lui Hristos; și, din acest motiv, noi înțelegem lanțurile și necazurile ca fiind mila lui Dumnezeu, pentru că Domnul îi încununează pentru ele pe robii Săi credincioși (cf. II Cor. 4: 17). Dar Biserica nu va fi niciodată de acord cu degradarea Sfintei Biserici, cu călcarea în picioare a libertății ei launtrice. Nu se poate îngădui ca libertatea și demnitatea Bisericii să fie călcate în picioare, *numai ca să nu fim prizonieri pentru Crucea lui Hristos* (Gal. 6: 12), după cuvintele Apostolului.

Legalizarea pe care Mitropolitul Serghie și sinodul său se străduiesc să o realizeze este cu totul inacceptabilă și imposibilă, deoarece contrazice legile sovietice (este nelegitimă, ilegală), este contrară firii lucrurilor, deoarece încearcă să unească ceea ce nu poate fi unit. O astfel de reformă nu poate fi aplicată în viață în mod practic și, destul de evident, duce la prăbușire. În ceea ce privește Biserica, este un act criminal, de-

Fratele Vasile (Arhiepiscopul Leontie), arhimandritul Teodosie, stareț al Lavrei Pecerska de la Kiev, mai târziu mucenicit în închisorile sovietice, și viitorul Arhiepiscop Ermoghen Golubev, care a murit în exil la Mănăstirea Jirovisi; Lavra Pecerska de la Kiev, 1926

oarece vinde libertatea vieții lăuntrice a Bisericii și îi înjosește în mod blasfemiator sfințenia și demnitatea.

Ca un plan al adversarilor Bisericii lui Dumnezeu și religiei creștine, reforma Mitropolitului Serghie este o măsură logică, bine gândită (dar nu de el, bineînțeles), cu scopul de a produce dezordine în Sfânta Biserică și de a distruge viața religioasă a țării. Dar un mitropolit ortodox și un sinod patriarhal nu pot susține astfel de scopuri.

Chiar dacă în noua politică bisericească a Mitropolitului Serghie nu ar fi nimic nelegiuit sau reprobabil cu privire la Biserică, tot ar fi necesar să fie respinsă din acest singur motiv, și anume că, fără a fi îmbunătățit starea exterioară a Bisericii, pe care s-a prefăcut că o îmbunătățește, a stârnit mare tulburare și scandal între oamenii Bisericii și, în general, în rândul majorității credincioșilor, de la ierarhi până la mireni.

Inima unui bun păstor este în mod firesc îndurerată de o mâhnire de nesuportat la vederea acestui peisaj șocant de mare dezolare bisericească, deja pe jumătate realizat de mâna unui conducător al Bisericii. Nu avem nevoie de astfel de reforme bisericești. Mai degrabă să mergem iar și iar în lanțuri și în exiluri, dar să păstrăm sufletele oamenilor lui Dumnezeu care ne-au fost încredințați nouă; deoarece cu toții vom da un mare răspuns pentru pierzarea copiilor noștri. *Vai lumii, din pricina smintelilor! Că smintelile trebuie să vină, dar vai omului aceluia prin care vine sminteala!* (Matei 18: 7). Sfântul Apostol Pavel ne învață: dacă tu personal ai o astfel de libertate și o înțelegere superioară, astfel încât ceea ce este în afara ta nu te tulbură, și chiar dacă ești corect în toate faptele tale care sunt neobișnuite pentru majoritatea, cu toate acestea, dacă aceste fapte tulbură conștiința slabă a unui frate, păzește-te ca nu cumva libertatea ta să fie pricină de poticnire pentru cel slab și ca nu cumva din pricina cunoștințelor tale să piară fratele tău mai slab, pentru care a murit Hristos, și, astfel păcătuiind împotriva aproapelui tău și rănind conștiința lui slabă, să păcătuiesti împotriva lui Hristos (cf. I Cor. 8: 9-13).

Drept aceea, să urmărim cele ale păcii și cele ale zidirii unuia de către altul (Rom. 14: 15-20). Acestea le-a spus Apostolul cu privire la mâncare, dar printre noi chestiunea vieții bisericești în general este mult mai importantă decât problema mâncării și a faptelor noastre proprii, și ocazia de poticnire în această arie este mult mai profundă. *Nu fiți piatră de poticnire nici iudeilor, nici elinilor, nici Bisericii lui Dumnezeu, precum și eu plac tuturor în toate, necăutând folosul meu, ci pe al celor mulți, ca să se mântuiască* (I Cor. 10: 24, 32-33). Aceasta este regula obligatorie pentru toți păstorii Bisericii: să nu caute folosul lor, ci folosul celor mulți, ca să poată fi mântuiți.

Fundamentul canonic suprem al legitimității autorității în Biserica rusă, atât a Mitropolitului Petru, cât și a Mitropolitului Serghie (a celui

din urmă în perioada în care Mitropolitul Petru este absent), se găsește în faptul că atât unul cât și celălalt au fost chemați și susținuți în învestitura lor temporară de întregul episcopat al Bisericii Ortodoxe Ruse. Pe lângă aceasta, în problema noastră este important să ne reamintim anumite calități personale ale Mitropolitului Serghie.

El este un călugăr ireproșabil, un arhipăstor modest și cuviincios, un gânditor bisericesc profund, autor al unei lucrări teologice de un duh patristic entuziast, *Învățătura ortodoxă despre mântuire*, un bun părinte pentru viitorii clerici în academiile teologice și un bun și activ om al Bisericii, pe care toți îl respectam și îl iubeam. E adevărat că, având o voință slabă, Mitropolitul Serghie era nevoit să fie dependent de voințele mai puternice ale prietenilor săi în lucrurile practice. Iar când, din cine știe ce motiv, nu mai avea această susținere, el devenea șovăielnic și făcea greșeli din slăbiciunea voinței. (Din păcate, în 1922 Mitropolitul Serghie a mers până acolo încât a recunoscut autoritatea bisericească superioară a „Bisericii Vii”!) În momentul de față, Mitropolitul Serghie nu doar că a fost lipsit în mod deliberat de prietenii săi, ci a fost și înconjurat de un grup de oameni pre-determinat, care au intrat în sinod nu după alegerea sa proprie. Sub influența acestui nou mediu și a presiunii celor „din afară”, după mai multe exiluri în „închisoarea internă” a Moscovei, Mitropolitul Serghie a acceptat acest nou „curs” de politică bisericească, pe care după o lungă rezistență l-a recunoscut în cele din urmă ca fiind „corect” și obligatoriu pentru creștini și corespunzător nevoilor Bisericii.

În plus, nu trebuie să se pună la îndoială faptul că această inițiativă a Mitropolitului Serghie nu a avut intenții rele față de Sfânta Biserică. Bineînțeles, el a sperat să dobândească pacea în viața bisericească și eliberarea deținuților. Altfel spus, un om încrezător a sperat să obțină prosperitatea exterioară a Bisericii (după ce ar fi făcut ce i se ceruse, iar promisiunile care i se făcuseră ar fi fost împlinite) și aștepta de aici și buna rânduială interioară a vieții religioase.

Adevăratul scop urmărit de Mitropolitul Serghie – aducerea formelor exterioare ale vieții bisericești în acord cu condițiile socio-politice contemporane, într-un mod legal – este în esență corect și, repetăm, este în conformitate cu duhul învățăturii apostolice. Dar conducătorul nostru cel lipsit de voință, chiar dacă nu rău intenționat, fiind supus unei influențe exterioare insistente, nerămânând cu fermitate între limitele bisericești ale acestui principiu și supraevaluând importanța condițiilor exterioare pentru viața religioasă, a ales ca mijloace pentru scopul său corect nu mărturisirea adevărului Bisericii, ci mai degrabă viclenia personală, lipsa de sinceritate și intrigile politice. Folosind o astfel de armă, nepotrivită în activitatea bisericească, Mitropolitul Serghie a suferit el însuși

de pe urma ei, pentru că fiii veacului acestuia sunt întotdeauna mai îndemânatici decât fiii luminii în folosirea acestei arme.

Dar Mitropolitul Serghie s-a încrezut în înțelepciunea sa, în mijloacele lumești, în loc să nădăjduiască deplin în mila și în ajutorul lui Dumnezeu, în puterea Adevărului lui Hristos, și să-și aleagă armele curăției, mărturisirii și pregătirii constante pentru răbdarea necazurilor și persecuțiilor – arme ale credincioșilor, prin care Biserica este împodobită și reînnoită veșnic, iar nu prin bucuriile vieții, așa cum predică renașterea. Dar mijloacele de luptă lumești fiind nepotrivite pentru un creștin, Apostolul Pavel renunță cu desăvârșire la ele și le condamnă. El pedepsește până și umbra ipocriziei (cf. Gal. 2: 11-14) și le poruncește tuturor creștinilor să renunțe la minciună și să *grăiască adevărul fiecare cu aproapele său* (Efes. 4: 25; Col. 3: 9).

Mitropolitul Serghie, stabilind o relație mutuală între Biserică și Statul sovietic, a deviat în fapt de la ideea fundamentală și corectă care determină aceste relații și, alegând metode lumești de activitate, el a încălcat tradiția Bisericii Ortodoxe cu privire la politica bisericească; în același timp, el nu se bazează cu fermitate nici pe legea sovietică. Și, pe o astfel de temelie falsă, ce lucru bun se poate construi? Dar Mitropolitul Serghie nu a permis o îndepărtare de principiu de la Adevăr, de la credință și de la învățătura Bisericii, și nu a încălcat ordinea canonică a Bisericii. În orice caz, păcatul său nu este unul de ordin dogmatic sau canonic, ci unul de slăbiciune în acțiune și de greșeli practice, al unei direcții greșite în politica bisericească și în activitățile administrative. Dar, de vreme ce politica lui, prin rezultatele avute, s-a dovedit vătămătoare și înjositoare pentru Biserica lui Dumnezeu, trebuie să fie schimbată, corectată, sau administratorul inefficient trebuie îndepărtat, poate chiar să i se aplice o penitență, dar nu să fie excomunicat din Biserică asemenea unui apostat, nici să se rupă comuniunea canonică cu el ca și cum ar fi eretic sau schismatic, înainte de judecata unui sinod.

Deși în momentul de față nu există posibilitatea întrunirii unui sinod complet al episcopilor pentru analizarea unor chestiuni generale (inclusiv chestiunea politicii publice și a relației Bisericii cu Statul), totuși, considerând greșelile și activitățile inacceptabile ale conducătorului, episcopii pot să-și ridice glasul, deoarece aceste greșeli au fost destul de clarificate. Episcopii sunt chiar obligați să ia poziție, putând chiar să-i ceară conducătorului să-și corecteze greșelile și să abandoneze calea greșită a violenței lumești în chestiunile bisericești.

A declara o ruptură prematură de conducător, a refuza să participi la conducerea Bisericii, a ieși la pensie – asta ar însemna să-ți părăsești turma în vremea necazurilor Sfintei Biserici, să te dai la o parte, lăsând loc dușmanului, numai ca să nu-ți murdărești veșmintele tale cele curate în mijlocul confuziei generale și ca să te poți consola cu gândul neparti-

Biserica Mântuitorului Hristos din Moscova, distrusă în anii '30

cipării la păcatul conducătorului. Dar prin aceasta comitem păcatul nepăsării față de necazurile și suferințele Sfintei Biserici, fără ca responsabilitatea față de viața bisericească să fie luată de la noi. În necazurile Bisericii de demult, un pustnic de mulți ani își părăsea pustia pentru a sluji pentru împăciuirea Bisericii pătimitoare. Sfântul Apostol Pavel arată la el însuși atât o dorință arzătoare de a fi unit prin moarte cu Hristos în locașurile cerești, cât și de a viețui în trupul pătimitor pentru câștigul turmei sale (cf. Filip. 1: 21-26).

Avem ocazia să ne întâlnim – fie înaintea întemnițării, fie după aceea, sau chiar în timpul întemnițării – cu foarte mulți arhipăstori care au trecut prin procese contemporane sau chiar au ispășit condamnări în zilele noastre, am conversat cu ei personal sau corespondăm cu ei și, cu deplină siguranță, putem declara că ei nu își vor da niciodată acordul pentru lucrarea Mitropolitului Serghie, așa cum se desfășoară acum. Dimpotrivă, toți ca unul spun, aproape în aceleași cuvinte, că, deși se mâhnesc și sunt foarte tulburați, totuși nu li se pare normal să rupă comuniunea cu Mitropolitul Serghie.

Dar de ce nu își spun părerea? De ce nu își manifestă protestul? Deoarece sunt izolați și, ca atare, insuficient informați și incapabili de a decide să se exprime într-un mod categoric fără fapte suficiente, cu atât mai mult cu cât știu ce semnificație se va da răspunsului lor. Declarația Mitropolitului Serghie este cunoscută deținuților doar din presă și cauzează tulburare, mâhnire, teamă pentru viața Sfintei Biserici. Dar cum este îndeplinită această reformă a sa de fapt – cum pot să știe despre aceasta deținuții și exilații din tundra siberiană sau din mlaștinile Ziryani?

Dar, dacă înlocuitorul temporar al locțiitorului patriarhal își va continua cu încăpățănare planul și nu va elibera postul, ne vom depărta de el ca Biserică în întregime, deoarece episcopatul are dreptul și întemeierea să-l lipsească de autoritatea în care l-a îmbrăcat pentru a zidi și nu pentru a distruge viața Bisericii (cf. II Cor. 10: 8). Un om fără voință și care nu este ferm nu poate călăuzi viața bisericească în vremurile noastre. Mitropolitul Serghie nu a fost capabil să îndeplinească porunca Apostolului: *Umblați cu înțelepciune față de cei care sunt din afară, prețuind vremea* (Col. 4: 5). Cu cei care sunt din afară el a fost „înjugat la jug străin” (cf. II Cor. 6: 14) și trebuie să își corecteze greșeala. Dar, dacă nu este destul de întărit ca să facă aceasta el însuși, să lase sarcina altora, eliberând locul de conducător al Bisericii Ortodoxe Ruse. Dar, dacă Mitropolitul Serghie nu ascultă vocea Bisericii și va continua cu încăpățănare politica sa și va pretinde autoritatea ierarhului conducător, atunci bineînțeles că se va dovedi a fi un răzvrătit al Bisericii și un schismatic.

Mirenii credincioși, ca niște copii, se străduiesc cu propriile lor piepturi să apere de batjocură și de jigniri pe Mama lor, Sfânta Biserică,

pentru că tuturor ne este mai dragă decât viața și libertatea. Dar copiii sunt lipsiți de putere. Părinții trebuie să iasă în față. Voi, arhipăstori și învățători: asupra voastră a pus Domnul marea responsabilitate pentru soarta Sfintei Biserici; vouă v-a fost încredințată apărarea ei; veți da răspuns Domnului Dumnezeu pentru sufletele fiilor voștri duhovnicești, pentru care Hristos a murit. Vouă vă este adresat cuvântul lui Hristos: *Dar vă spun vouă, prietenii Mei: nu vă temeți de cei care ucid trupul și după aceasta nu au ce să mai facă. Vă voi arăta însă de cine să vă temeți: temeți-vă de acela care, după ce a ucis, are putere să arunce în gheenă; da, vă zic vouă, de acela să vă temeți* (Luca 12: 4-5).

Lanțurile robilor lui Hristos ajută la reușita mai mare a predicării Evangheliei, așa cum a fost și printre Apostoli. *Și cei mai mulți dintre frații întru Domnul, îmbărbătați prin lanțurile mele, au mai multă îndrăzneală să propovăduiască fără teamă cuvântul lui Dumnezeu. Pentru aceasta mă bucur. Și mereu mă voi bucura, căci știu că aceasta îmi va fi mie spre mântuire, prin rugăciunile voastre și cu ajutorul Duhului lui Iisus Hristos* (Filip. 1: 14, 18-19). A Lui fie slava în Biserică în vecii vecilor. Amin.

Notă (de către autori): În 1905, la 17 februarie, la o slujbă ținută la Academia Teologică din Sankt Petersburg, Mitropolitul Serghie a ținut o cuvântare despre vremea în care legea civilă va înceta de a mai fi un zid puternic de apărare pentru Biserica rusă. „Apoi, a profețit conducătorul nostru actual, ei vor cere de la noi nu fraze frumoase, nu silogisme învățate pe dinafară, ci duh și viață; ne vor cere credință, și credincioșie înflăcărată, dobândirea Duhului lui Hristos. Ei ne vor cere să scriem nu cu cerneală (care se poate împrumuta și din călimări străine), ci cu sângele din piepturile noastre. Vom răspunde noi la aceste cereri, vom rezista acestor încercări de foc, vom îndura această judecată cu adevărat înfricoșătoare? Până la urmă, nu conducerea noastră binevoitoare ne va judeca pe noi, și nici noi înșine, ci însăși Biserica lui Dumnezeu ne va judeca, însuși poporul ortodox, care ne-a încredințat lucrarea Bisericii și care fără milă se va întoarce de la noi, ne va goni, dacă va găsi în noi doar «un mormânt văruit» și «o sare care și-a pierdut tăria».”

Acum a început asupra noastră judecata Bisericii. Se vor împlini cuvintele bine întemeiate ale Mitropolitului Serghie? Și, mai întâi de toate, se vor împlini în el?

Postfață a editorului (E.N. Lopeșanskaia)

Nu, cuvintele profetice ale Mitropolitului Serghie nu s-au împlinit în propria persoană. El a rămas nevătămat în mijlocul furtunii care îl înconjură. El privea nesimțitor, indiferent la ceea ce se petrecea în jurul său.

Sub loviturile de ciocan, cădeau sfintele lucruri ale ortodoxiei, vechi și de neînlocuit, în pământul rusc. Dincolo de cercul polar și în nisipurile Turkistanului dispăreau aceia pe care îi cunoștea, împreună cu care a studiat, împreună cu care a stat în fața altarului, care, mergând pe Golgota, îi aruncau reproșul de a fi trădat Biserica. El a supraviețuit tuturor acestora, chiar și propriei sale Declarații, care a rămas o bucată de hârtie.

În același fel, frații episcopi – preasfințitul Pahomie de Cernigov și preasfințitul Averchie de Jitomir – au dispărut în nemărginitul spațiu sovietic. De la ei nu rămâne decât această epistolă. Cel care o va citi cu atenție, pătrunzând fiecare cuvânt, va avea imaginea clară atât a suferințelor lor, cât și a credinței înflăcărâte și a fermității lor neclintite. Lupta lor este cu atât mai importantă cu cât ei au văzut adunându-se nori mai grei decât oricând și au văzut apropiindu-se marea furtună îndreptată împotriva întregii creștinătăți.

ULTIMII SĂI ANI

În ceea ce privești ultimii ani de viață ai acestui părinte al Bisericii din ultima perioadă a Creștinismului, avem o imagine detaliată din amintirile nepotului său, acum arhimandrit, care trăiește în America. Acest testament este caracteristic vremurilor inumane când urâtul comunism era impus forțat în păturile mijlocii ale societății – oameni obișnuiți care încercau să trăiască în pace și în liniște, nefăcând rău nimănui.

„M-am născut în 1915. Tatăl meu era preot, ca și tatăl mamei mele. Locuiam în eparhia Viatka, în satul Kușin-Kubșinskoe. Frații mamei mele erau viitorii frați episcopi, Pahomie și Averchie, pe care noi – șapte frați – am regretat pe parcurs ce creșteam că nu i-am cunoscut niciodată. Am mers la școlile locale. Se promova de către sistemul școlii o părtinire și o represiune intolerabilă asupra copiilor familiilor de clerici, deși bisericile erau deja închise și purtarea hainelor preoțești era strict interzisă. Cu toate acestea, imediat ce aflau că cineva este copilul unui cleric, hărțuirea preconcepută a tinerilor absolut nevinovați era fără sfârșit. Acest chin se oprea doar dacă respectivul copil semna o declarație prin care renunța la părinții săi, ca fiind «dușmani ai poporului». O astfel de declarație era publicată, iar copilul era marcat pe viață.

Tatăl meu a fost arestat. În absența lui, autoritățile au închis biserica, au blocat ușa cu scânduri și au pus un afiș prin care anunțau închiderea ei pentru credincioși. De fapt, lucrul acesta însemna că era deschisă pentru vandalizare. Apoi l-au eliberat pe tatăl meu din închisoare, cu intenția deliberată de a-l aduce pe treptele bisericii sale pângărite, ca

să vadă cu adâncă durere luarea clopotelor, știindu-se că vor fi topite cu scopul confecționării armelor pentru a ucide oameni. Astfel, biserica noastră a fost distrusă. Alte biserici au fost transformate în garaje, în hambare, în crescătorii de pui... ; paraclisele de obicei erau transformate în toalete publice. Tata stătea acasă, deoarece nu avea nici măcar dreptul să lucreze.

Într-o zi, fratele meu mai mare, Alexandru, i-a mărturisit mamei mele că la școală îi cereau să semneze o hârtie prin care renunța la tatăl lui. Dacă refuza, era exmatriculat din școală. Alexandru nu avea nicio intenție de a semna o astfel de repudiere, pe care o considera a fi o nejustificabilă trădare a tatălui său, pe care îl iubea atât de mult și îl respecta. Pentru a evita consecințele refuzului de a semna actul de renunțare, în săptămâna care trecuse, el mersese în secret în pădure când ceilalți copii mergeau la școală și, când se întorcea acasă, nu discuta cu părinții săi. Dar el știa că nu mai putea continua așa. Mama i-a spus aceasta tatălui nostru. El l-a chemat pe Alexandru ca să-l vadă și i-a spus: «Ia loc, fiule. Ia un stilou și scrie actul de renunțare». Copilul a refuzat. Apoi tatăl meu i-a cerut furios să scrie și a început să dicteze textul renunțării el însuși... Copilul a izbucnit în plâns. Apoi tatăl meu a început să-l roage, spunându-i: «Dragul meu Sașa, dragul meu băiat. Eu sunt bătrân și curând voi fi arestat și apoi voi muri. Tu ai o viață întreagă înaintea. Fii rezonabil, băiatul meu. Trebuie să dobândești o educație și să obții o poziție bună, pentru că fără aceasta vei pieri în societate. Știu că mă iubești; dar, dragul meu, semnează această hârtie care te va ajuta să te descurci». Dar fratele meu a rămas de neclintit în refuzul său de a nu-și trăda tatăl și nu a semnat renunțarea. A doua zi, el a plecat de acasă și nu l-am văzut timp de mulți ani. Curând după acest incident, tatăl meu, preotul-mucenic Vladimir Zagarski, a fost arestat și exilat la Komsomolsk pe râul Amur, unde a fost pus să muncească la tăierea copacilor pentru desecarea mlaștinilor. Și s-a înecat acolo în 1937.

Câteva ani mai târziu, într-o zi însorită, am fost toți surprinși de o vizită: era Alexandru al nostru! Era sănătos, fericit și ne-a cumpărat multe cadouri. El ne-a spus că, nevrând să-l trădeze pe iubitul nostru tată, plecase de acasă într-un oraș mare. Avea pe atunci 12 ani și s-a alăturat unui grup de copii delincvenți fără casă. Când a fost luat de poliție, el le-a dat un alt nume și o altă poveste despre el. El a fost trimis la o școală ca cetățean sovietic legitim, a primit o profesie bună și acum avea o slujbă bine plătită și urma să se căsătorească. Dar nu și-a trădat niciodată tatăl. Ce exemplu de onoare și curaj la un copil!

După arestul tatălui meu, și eu a trebuit să merg într-un alt oraș, în Yaransk, unde erau multe școli. Am stat acolo cu fratele mamei mele – preotul văduv Nicolae –, cu fiul său, Boris, și mătușa mea, Vera, sora mamei mele, care nu s-a măritat niciodată. Aici am locuit și am mers la

școală. Nu mult după sosirea mea am observat ceva ciudat: adesea se auzeau pașii cuiva în podul casei, dar îmi era frică să întreb cine era. Am observat de asemenea că mătușa mea ducea mâncare sus în pod în fiecare zi. Într-o zi de vară, când verișorul meu și cu mine ne jucam în podul grajdului, am auzit un zgomot ciudat. De pe geamul grajdului am văzut clar că mătușa mea era împinsă prin fereastra podului de un bărbat solid și cu barbă. Am strigat la ea dacă avea nevoie de ajutor, dar ea a răspuns repede: «Nu, nu-l lăsați să vă vadă». S-a dovedit că ea adusese sus cina și acest bărbat a vrut să plece. Mătușa mea îl împiedicase să sară pe geam, iar el încercase să o împingă din calea lui când l-am văzut noi. Dar chiar și după aceasta nu am îndrăznit să o întrebăm deschis despre el. Cu toate acestea, am pus cap la cap ceea ce ea mi-a confirmat mai târziu: era unchiul meu, arhiepiscopul Pahomie.

Când a fost torturat la Solovki sau la Mai-Guba, în lagărele pentru muncă, sau oriunde în altă parte, el a suferit un chin de nedescris, încât devenise invalid, incapabil de a face munca cerută de administrația sălbatică a lagărului. Această stare a sa a făcut să fie pus pe o listă cu un adevărat status de «om mort». Sufletul său nu a mai putut îndura condițiile inumane și a avut o cădere nervoasă. Bineînțeles, în astfel de cazuri comuniștii, în acord cu directivele lui Lenin, își exterminau în mod convenabil victimele, ca să nu își bată capul având grijă de ele. Dar, în cazul unchiului meu, starea sa nu făcea decât să servească cauza ateismului mondial: să lași liber un episcop nebun, pentru ca simpla vedere a lui să discrediteze credința în Dumnezeu printre oamenii simpli. Și astfel, pentru a arăta cât de binevoitoare este Uniunea Sovietică față de oamenii bolnavi, el a fost în mod deliberat bine îngrijit și îmbrăcat cu afecțiune și, cu un convoi de însoțire grijuliu, săracul meu unchi a fost adus înapoi, «într-un mod binevoitor», la familia lui din «partea nordică», spre uimirea tăcută a fratelui și a surorii sale, care l-au primit și au avut grijă de el. Ei l-au pus în pod, ca să nu atragă atenția vecinilor, ca să nu fie identificat și împușcat ca «slujitor al cultului», aducând cu aceasta un lung șir de consecințe dificile. Îl îngrijea doar Mătușa Vera, singură. El era încuiat și până în acea zi în grajd nu îl văzusem deloc. Evident, în momentele sale de luciditate, el realiza ce povară le cauzase celor apropiați ai săi și, firește, voia să evadeze. Într-o astfel de stare era când l-am văzut pentru prima oară. Cu toate acestea, ce figură frumoasă, înalt, maiestuos – un adevărat pătimitor nevinovat pentru păcatele lumii!

Între timp, a ieșit un alt decret comunist: în întreaga Rusie nicio persoană nu putea să dețină aur sau argint; trebuia să fie predat autorităților. Acele persoane care nu predau astfel de lucruri voluntar riscuau o vizită neoficială a unei echipe de cercetare speciale, care putea să dea buzna în orice moment, zi sau noapte, și să cerceteze toate posesiunile cuiva și să ia orice, după bunul plac. Toți, deși erau deja tâlhăriți de orice

lucru de valoare apreciabilă, își aduceau răbdători ceasurile, verighetele, lingurile, furculițele etc., ca să nu fie terorizați. O doamnă în vârstă, o prietenă de școală din copilărie a unchiului Nicolae, i-a adus trei sau patru lingurițe, care erau tot ceea ce îi rămăsese de la mama ei, și i-a cerut să le ascundă, pentru ca ea să aibă ce să vândă când vremurile aveau să se înrăutățească. Ca păstor, nu putea să o refuze. Au fost puse în spatele unei cărămizi la șemineu. Dar comitetul de cercetare a venit și le-a găsit. Unchiul meu a fost judecat și a fost condamnat la trei ani de închisoare. Eu am fost martor la proces și am fost uimit de absurditatea cazului. Cu toate acestea, am înțeles foarte bine că era numai o prefăcătorie pentru a omorî oamenii buni și onești, deoarece ei erau o opreliște în calea programului comunist de instalare a iadului lui Satan pe pământ. Unchiul meu, preotul Nicolae, a plecat și a fost pierdut pentru totdeauna. Un alt nou mucenic în familia mea.

Acum devenise prea greu pentru mătușa Vera să îngrijească de unchiul meu, Vlădica Pahomie. Într-o zi m-a chemat și, cu lacrimi și curaj duhovnicesc, mi-a spus: «Spune-i la revedere unchiului tău». Ea se hotărâse să îl ducă în orașul Kukurka, lângă Kotelnik, și să-l lase într-un spital de boli psihice. Îmi amintesc această despărțire foarte bine. Iarna se instalase; peste tot era multă zăpadă alb-strălucitoare. Unchiul meu a coborât îmbrăcat într-un palton călduros, cu un culion negru de Sfântul Munte pe cap; avea o barbă neagră mare, care încă nu încărunțise. S-a uitat la mine cu o privire liniștită. Nu m-a binecuvântat, pentru că ne era frică; doar m-a îmbrățișat și a dispărut. Mi s-a umplut inima de un sentiment ciudat și plăcut; a pătruns ca o muzică melancolică frumoasă, care încă mai zăbovește, chiar dacă sunetul a dispărut de mult. Acestea sunt singurele amintiri despre unchiul meu, noul mucenic Pahomie.

Două luni mai târziu, mătușa mea Vera a primit o scrisoare de la spital, care spunea: «Fratele dumneavoastră a murit». Mătușa mea a plâns în liniște mult timp. Curând a venit primăvara anului 1937. Era cald și însorit și multe flori erau înflorite. Mătușa mea și-a adunat lucrurile și a plecat la Kukurka să viziteze mormântul fratelui ei. Acolo era un cimitir al spitalului și cruci uniforme stăteau pe morminte. Ea a găsit mormântul fratelui ei și acolo a îngenuchiat și a plâns mult timp. O asistentă a venit și a întrebat-o de ce plânge. I-a spus că plângea pentru moartea recentă a fratelui ei. „O, nu, a spus asistenta, oamenii de aici rareori mor de moarte naturală. Fratele dumneavoastră a fost omorât, ca și restul; el a fost injectat cu otravă”. Acestea mi le-a spus mătușa mea Vera când s-a întors la realitatea sumbră a vieții noastre sovietice.

Mulți ani mai târziu, fiind deja în America de Sud, l-am întâlnit pe arhiepiscopul Leontie, care îl cunoștea bine pe unchiul meu. De fapt, el a fost ucenicul de chilie al unchiului meu într-o mănăstire din Cernigov. El mi-a spus multe lucruri despre unchiul meu: cum l-a însoțit la Sinodul

tuturor rușilor din Moscova (1917-1918), care l-a ales pe Patriarhul Tihon; cum a întâlnit acolo mulți ierarhi sfinți ai lui Dumnezeu – pe arhiepiscopul Teodor de la Mănăstirea Daniilov și pe alții. Avea multe amintiri plăcute cu el și, rememorându-le, fața lui se lumina cu bucurie. Nu era greu de observat că îl iubise foarte mult pe arhiepiscopul Pahomie. El mi-a spus că pe când erau în Mănăstirea Cernigov, unde unchiul meu era stareț, se plimbau adesea împreună în frumusețea din sânul naturii. Odată, plimbându-se undeva în desișul mănăstirii, înconjuțați de pomi înfloriți și de flori, de păsări care cântau și de nori albi pufoși, care pluteau pe cerul albastru, el i-a spus melancolicului său ucenic de chilie că ar trebui să înceapă să învețe pe de rost slujbele Bisericii, ca pregătire pentru vremurile apropiate, în care creștinii vor fi lipsiți de toate – nu vor mai fi cărți de slujbă, nu vor mai fi vase bisericești –, că ar trebui să învețe pe de rost părți întregi din Evanghelii, ca să fie capabil să săvârșească slujbe bisericești pe loc. El mi-a arătat portretul unchiului meu și o inscripție mișcătoare, pe care arhiepiscopul Leontie mi-a lăsat-o moștenire, și pe care o împărtășesc aici tuturor celor care iubesc Noii Mucenici”.

Aici este ceea ce i-a dat arhiepiscopul Pahomie unuia dintre credincioșii săi următori, tânărului frate Vasile, la 24 mai 1923; un citat din iubitul său Isaac Sirul:

„Dragă Vasia F.,

«Raiul este iubirea lui Dumnezeu din care a căzut Adam; și de atunci bucuria nu l-a mai întâmpinat, chiar dacă a muncit și a cultivat pământul dur».

«Cel care a dobândit iubirea Îl gustă pe Hristos în fiecare zi și în fiecare clipă și devine nemuritor prin aceasta. Iubirea este mult mai dulce decât viața. Cel care a dobândit iubirea se îmbracă în Însuși Dumnezeu.»

«Slava trupului este supunerea față de înfrânare prin ajutorul lui Dumnezeu. Un trup feciorelnic în fața lui Dumnezeu este mai de preț decât o jertfă curată.»

Din Sfântul Isaac Sirul.

Nevrednicul arhiepiscop Pahomie.”

13. Protoiereul Valentin

UN DASCĂL AL ISIHASMULUI ÎN LUME

Pomenit la 26 ianuarie (1936?)

*Viața duhovnicească este un tărâm
în care înțelepciunea lumii acesteia nu pătrunde.
Episcopul Teofan Zăvorâtul*

Din nefericire, se știe foarte puțin despre acest râvnitor învățător al ortodoxiei mistice adevărate în vremurile moderne. Puținul pe care îl știm despre el provine de la contemporanii săi progresiști care, de regulă, nu au catadicsit să recunoască unicitatea și uniformitatea filosofiei patristice, care pentru el reprezenta chiar esența vieții. În această privință el era dușmanul lor, unul pe care nu îl puteau înțelege – în mod evident, din cauza convertirii sale autentice. Învățătura revelată despre Dumnezeu-Omul, păstrată de-a lungul veacurilor și îmbogățită în interiorul protector al Bisericii Ortodoxe, este un ocean nesfârșit de înțelepciune de care ar trebuie să ne apropiem cu frică și cutremur, astfel încât să nu-i pângărim nici cel mai mic aspect prin păcătoșenia și mândria noastră. Ea nu poate fi nicicum îmbunătățită de îndrăzneala deșertăciunii noastre lumești intelectuale. Minte scrutătoare a părintelui Valentin era plină de uimire și teamă în fața realității accesibile a dumnezeirii. În această privință, el nu era din lumea aceasta, ci rămânea în lume ca păstor care îndrumă oamenii spre tărâmul sobrietății, al isihasmului și al lumii de dincolo. Iar atunci când a venit o încercare crucială, sub forma serghianismului, el a identificat imediat falsitatea lui, respingându-l public, anunțându-și propria „separare de Mitropolitul Serghie”, apărând astfel perspectiva patristică asupra lumii. Cele două lucrări ale sale, scurte și folositoare, *Monahismul în lume* (1921) și *Împotriva spovedaniei comune* (1926), ne oferă destule dovezi pentru importanța sa ca apostol modern al ortodoxiei pure într-o perioadă de apostazie crescândă.

Din puținele detalii ale biografiei sale, putem rezuma faptul că provenea dintr-o familie poloneză de aristocrați, că a primit o educație bună și că era un tânăr extrem de talentat și impresionant. Ochii săi mari priveau lumea cu seriozitate. La vârsta de 15 ani putea deja să dezbată filosofia lui Kant cu filosofi profesioniști și, curând, a început o cruciadă împotriva viciilor societății, în care susținea o mortificare severă a cărnii. Discursurile sale produceau o puternică impresie. El a publicat cel puțin două reviste (*Probleme de religie* și *Viața vie*) care tratau probleme creștine într-o societate în care liderii intelectuali îi atrăgeau pe creștinii ortodocși spre gusturi și curente străine, departe de Hristos. În 1905 a

părăsit Moscova pentru Petersburg, cu scopul de a găsi susținători ai unei „Frății creștine militante”. A publicat o carte numită *Antihrist*, care a avut un succes considerabil. A apărut cu înflăcărare monahismul împotriva liber cugetătorilor decadenți din vremea sa, care erau slab ancorati în ortodoxia conservatoare. Acest fapt l-a determinat să viziteze asceții monahi din Caucaz, iar mai târziu a inclus impresiile sale despre acești locuitori ai pustiei în cartea sa *Cetățenii cerești sau Călătoriile mele printre pustnicii din Munții Caucaz*.

După Revoluție, s-a căsătorit și a fost hirotonit preot; a fost parohul unei biserici din Moscova, cunoscută sub numele de „Sfântul Nicolae Crucea Mare”, pe strada Sfântul Ilie. Acolo, în anii '20 el a atras un număr mare de enoriași prin predicile sale elocvente, care erau primite ca o hrană bogată în mijlocul unei lipse generale de duhovnicie ortodoxă autentică în Rusia acelor vremuri. El a mers la Mănăstirea Optina, unde a devenit fiul duhovnicesc al starețului Anatolie, căruia i-a dedicat capodopera sa *Șase lecturi despre Taina mărturisirii și istoria ei*, în care a dat o lovitură practicii spovedaniei în comun, care devenise un obicei printre clericii liberali din acea perioadă.

Părintele Valentin a fost un susținător fervent al practicării frecvente a rugăciunii lui Iisus. El credea că disciplina monahală în zilele noastre de laxism universal printre creștini nu era doar posibilă, ci chiar imperativă pentru a se putea păstra „sarea pământului”, adică adevărurile ortodoxe în inimile oamenilor care sunt atacați cu perfidie de duhul secularizării. Având acestea în minte, el a susținut o serie de cuvântări (din 1921 până în 1926), folosind învățăturile strict monahale din *Scara Sfântului Ioan Scărarul*, pe care încerca să le aplice vieții de zi cu zi în lumea modernă contemporană, care devenise de fapt ostilă creștinismului. Unul din prietenii săi, S.I. Fudel, ne oferă o imagine din lumea duhovnicească a păstorului său din altă lume:

„Părintele Valentin Sventițki, pe de o parte părea să fie un preot obișnuit, cu familie, iar pe de altă parte, un experimentat învățător al rugăciunii neîncetate. Este un fapt remarcabil că, în 1925, în orașul Moscova, acest om reușea să ridice oamenii din parohia lui la o viață de rugăciune intensă. El a făcut mult pentru apărarea generală a credinței. Dar cea mai mare importanță în lucrarea lui a avut faptul de a fi îndemnat oamenii să practice rugăciunea neîncetată, o ardere neîntreruptă a duhului.

«Rugăciunea, spunea el, ridică ziduri în jurul mănăstirii noastre din lume». Tot el a fost cel care a rezolvat problema complexă a răului interior din Biserică. «Orice păcat în Biserică, spunea el, este nu un păcat al Bisericii, ci un păcat împotriva Bisericii».

El mai învăța că în timpul participării la slujbele bisericii nu trebuie întreruptă rugăciunea minții.

Odată, când m-am întors din exil în Moscova, în 1925, s-a întâmplat să fiu la liturghie când slujea părintele Valentin. Am intrat la sfârșitul slujbei și, când el a ieșit pentru rugăciunea amvonului, am fost șocat să-i văd fața. Nu pot să îmi exprim impresia decât spunând că era chipul unui om care tocmai se sacrificase într-o jertfă de ardere de tot – în adevăr și cu durere –, iar acum, profund cutremurat, ieșea către noi, uitând de cele pământești care îl înconjurau. Dar chiar și atunci am făcut o greșală prostească. În loc să aștept până ce avea să devină liber pentru a putea vorbi cu mine, eu am mers direct în altar. Imediat el și-a ridicat mâna ca un om cu autoritate, oprindu-mă, și spunându-mi: «Doar cei care cred în Dumnezeu pot să intre aici! Crezi în Dumnezeu?» Nu ne văzuserăm de trei ani, iar el, primind informații false despre mine, mă luase la întrebări când încercasem să intru în sfânta sfintelor.

Un alt moment pe care mi-l amintesc acum este acela că, aflându-mă într-o secție aglomerată a închisorii Butirka, în 1922, mă plimbam fără oprire prin mijlocul deținuților, când m-am izbit de părintele Valentin. Fiind jenat, am întrebat fără motiv: «Unde vă duceți?» Dintr-odată fața lui a devenit foarte luminoasă, plină de o căldură interioară, și a spus: «Veneam la tine». De obicei era atât de însingurat, închis în sine, serios și intransigent, semănând cu o rudă îndepărtată de-a lui, un cardinal polonez. Dar acum radia din el o lumină blândă de sfințenie rusească – blândețea și străvederea unui bătrân sfânt. Venea direct spre mine, spre sufletul meu, pe care probabil că îl proteja împotriva vreunui rău. Astfel, chiar și închisoarea poate să lumineze un suflet și să aducă ceva care în alte momente este imposibil de atins.”

Știm destul de bine care au fost consecințele suferite de cei care și-au exprimat în mod deschis dezacordul față de Declarație. Lev Regelson, în cartea sa *Tragedia Bisericii ruse*, afirmă că în 1929 Mitropolitul Serghie i-a numit contra-revoluționari pasibili de arest pe toți cei care se opuneau Declarației sale; cincisprezece episcopi au fost arestați pe loc. Aresturile se efectuau foarte simplu: un agent GPU venea la episcop și îi puneă o întrebare: „Ce părere aveți despre Declarația Mitropolitului Serghie?” Dacă episcopul răspundea că nu o acceptă, atunci agentul conchidea: „Acest lucru înseamnă că sunteți un contra-revoluționar”. Și episcopul era arestat în mod automat. Astfel au pierit toți cei care își ridicau vocea pentru a protesta. Iar soarta părintelui Valentin nu putea fi diferită.

În istoria ortodoxiei, părintele Valentin a dobândit o cunună de biruință de la Dumnezeu, deoarece a păstrat flacăra adevăratei inspirații creștine și a scos în evidență ispita subtilă a dușmanului mântuirii noastre, astfel conducând în rai turma încredințată lui de Dumnezeu, a Căruia este slava și mărirea în vecii vecilor. Amin.

ÎNGRĂDIREA PROTOIEREULUI VALENTIN SVENITIŢKI
Document din decembrie 1927

Mitropolitului Serghie.

În numele Tatălui şi al Fiului şi al Duhului Sfânt.

Înţelegând întreaga responsabilitate pe care o am înaintea lui Dumnezeu în ceea ce priveşte propriul meu suflet, dar şi mântuirea sufletelor turmei încredinţată mie, şi cu binecuvântarea episcopului Dimitrie al Gdovului, rup comuniunea canonică şi de rugăciune cu Înaltpreasfinţia Voastră, cel care v-aţi folosit în mod ilegal de titlul de „sinod patriarhal”, precum şi cu cei care se află în comuniune canonică cu Înaltpreasfinţia Voastră; şi nu vă mai consider de acum înainte înlocuitor al locţiitorului tronului patriarhal, din următoarele motive:

Declaraţia Înaltpreasfinţiei Voastre din 16/29 iulie, precum şi tot ceea ce este cunoscut în general ca ocârmuire a Bisericii de către Înaltpreasfinţia Voastră din momentul publicării Declaraţiei, stabileşte fără îndoială faptul că Înaltpreasfinţia Voastră plasaţi Biserica în aceeaşi dependenţă faţă de guvern în care au dorit să o plaseze şi primele două „Reînnoiri”, în dezacord cu sfintele canoane ale Bisericii şi cu decretul autorităţii civile însăşi.

Atât „Biserica Vie”, care îşi însuşise autoritatea patriarhului, cât şi „gregorianismul”, care îşi însuşise autoritatea locţiitorului patriarhal, şi acum Înaltpreasfinţia Voastră, care aţi abuzat de încrederea celui din urmă – toţi faceţi aceeaşi lucrare anti-bisericească, renovaţionistă; dar Înaltpreasfinţia Voastră sunteţi fondatorul celei mai periculoase forme a acesteia, deoarece, în timp ce vă lepădaţi de libertatea eclezială, păstraţi ficţiunea canonicităţii şi a ortodoxiei. Acest lucru este mai rău decât încălcarea unor canoane.

Eu nu creez o nouă schismă şi nu rup unitatea Bisericii; eu fug împreună cu turma pe care o conduc de subtila capcană a reînnoirii – „ca să nu pierdem pe nesimţite, încetul cu încetul, libertatea pe care Domnul nostru Iisus Hristos, Izbăvitorul tuturor oamenilor, ne-a dat-o ca un dar prin propriul Său sânge” (Canonul 8, Sinodul al treilea Ecumenic).

Rămânând un fiu credincios şi ascultător al Bisericii celei Una, Sfinte şi Ortodoxe, eu îl recunosc în calitate de locţiitor al tronului patriarhal pe Mitropolitul Petru; îi recunosc, de asemenea, şi pe acei episcopi care, neatribuindu-şi în mod arbitrar autoritatea bisericească generală, au rupt deja legăturile canonice cu Înaltpreasfinţia Voastră, urmând mărturisirea lor: „până la judecata unui sinod local deplin”, adică a unui sinod la care să participe toţi episcopii ortodocşi, sau până la căinţa sinceră şi desăvârşită înaintea Sfintei Biserici a Mitropolitului însuşi.

Protoiereul Valentin Sventiţki

14. Episcopul Damaschin

CEL CARE A LUCRAT LA ZIDIREA
CETĂȚII INVIZIBILE A LUI DUMNEZEU
Pomenit la 4 decembrie (+1935)

*Două iubiri au construit două cetăți:
Cetatea lui Dumnezeu și cetatea omului.
Fericitul Augustin*

Episcopul Damaschin, care în lume s-a numit Dimitrie Dimitrievici Cedrik, s-a născut în Cherson, în familia unui funcționar de poștă sărac. Întreaga familie era pătrunsă de un duh creștin înalt. Acest lucru este arătat de faptul că fratele episcopului Damaschin, Nicolae, a devenit preot și, chiar la începutul Revoluției din octombrie 1917, a fost executat prin împușcare pentru mărturisirea lui de credință neînfricăată și pentru acuzele aduse bolșevicilor.

Episcopul Damaschin și-a primit educația superioară într-un Institut de Agricultură, pe care l-a terminat cu titlul de agronom. Mai târziu, în timpul exilului său în regiunea Turukhan, cunoștințele sale i-au fost de mare folos. După absolvire, episcopul Damaschin a intrat la Institutul de Limbi Orientale din Kazan. După ce a terminat studiile, a intrat în monahism și a lucrat ca misionar în misiunea Peking. Nu știm unde a fost după ce s-a întors din Extremul Orient.

PRIMII ANI AI REVOLUȚIEI

Episcopul Damaschin a apărut ca ieromonah în Kiev în 1919. Mitropolitul Kievului, Antonie Hrapovițki, cunoscându-l personal și prețuindu-l pe ieromonahul Damaschin, l-a numit misionar eparhial. A devenit auditor la Academia Teologică din Kiev și, în același timp, era numărat printre frații Mănăstirii Sfântul Mihail.

Nu stătea în caracterul episcopului Damaschin să fie inactiv și să se concentreze doar asupra lui însuși. El a găsit o mică frăție a Sfântului Vladimir într-un colțișor tihnit al orașului, nu departe de mănăstire. Indiferent de ceea ce se întâmpla pe străzile Kievului (în timpul Războiului Civil) și indiferent de ce fel de vreme era, ieromonahul Damaschin venea fără greș în zilele de sărbătoare la ora șase la frăție, săvârșea slujba și acatistul și apoi ținea o predică, chiar dacă erau prezenți foarte puțini oameni. Într-o seară furtunoasă de iarnă, fiind pe punctul de a pleca de la frăție, pe stradă s-au auzit împușcături. Poarta dinspre stradă a fost instantaneu blocată. Apoi, când nu s-a mai auzit nimic, toată lumea a ieșit în stradă. Peste drum, în contrast cu zăpada albă strălucitoare, se putea vedea imaginea întunecată a unui bărbat ucis. Episcopul Damas-

chin a strigat agitat: „Ce fel de creștini suntem noi? În jurul nostru sunt omorâți oameni și noi ne ascundem în loc să ajutăm!”

Evenimentele Războiului Civil l-au forțat pe ieromonahul Damaschin să părăsească Kievul și să meargă în Crimeea, unde curând a fost ridicat la rangul de arhimandrit și numit ca stareț al Mănăstirii Sfântul Gheorghe, care a fost demolată de bolșevici la începutul celui de-al Doilea Război Mondial. Curând după instalarea autorității sovietice în Crimeea, arhimandritul Damaschin a fost arestat și a petrecut multe luni în închisoare. Apoi a fost eliberat și exilat în afara Crimeei.

Din Crimeea a plecat spre Moscova, pentru a-l vedea pe Preafericitul Părinte Patriarh Tihon, care l-a hirotonit episcop de Nejin și Glukhov, conducând eparhia Cernigov, deoarece arhiepiscopul Pahomie fusese deja arestat. Activitatea episcopului Damaschin la Cernigov a fost scurtă, dar energică. Fiind un misionar și predicator talentat, curajos și energic, episcopul Damaschin și-a petrecut o bună parte din timp călătorind prin orașele mari și mici ale eparhiei Cernigov. El a fost arestat de numeroase ori în Cernigov și a petrecut mult timp în închisori, unde șaptezeci sau optzeci de oameni erau puși în celule construite pentru douăzeci de persoane. Printre prizonieri, la fel ca peste tot, minunatul episcop se bucura de renume și respect. Când era liber, oriunde mergea, cu prima ocazie organiza o frăție. Acest lucru a fost adeverit mai târziu și în Turukhan, și în alte locuri.

În total, episcopul Damaschin a petrecut, cu tot cu perioadele sale de arest, aproximativ doi ani în eparhia Cernigov. Apoi, la fel ca alți episcopi, a fost exilat mai întâi la Harkov, apoi a fost arestat și trimis la Moscova, unde a stat în închisoarea Butirka. Pe atunci era deja obiceiul ca episcopii care nu erau exilați imediat în locuri foarte îndepărtate să călătorească prin Moscova și să slujească o panahidă solemnă la Mănăstirea Donskoi, la mormântul Patriarhului Tihon. Prin aceasta, ei își accentuau solidaritatea cu el, credincioșia față de testamentul său și promptitudinea lor de a urma calea de pătimire pe care o arătase.

EXILUL LA POLOI

Episcopul Damaschin a petrecut mai multe luni în închisoarea Butirka din Moscova. Singura lui consolare la momentul respectiv, după cum a povestit, era citirea unei Biblii în engleză pe care cineva i-o dăduse acolo. De la Butirka, episcopul Damaschin a fost trimis în regiunea Turukhan, unde locuința sa avea să fie la Poloi, care se afla la aproximativ 240 de kilometri nord de Turukhan și la nord de Cercul arctic. Se putea călători acolo cu vaporul doar pe timpul scurtei perioade de vară, iar în alte perioade, pe râul înghețat Enisei, cu sania trasă de câini. Epis-

Episcopul Damaschin, cu maica stareță Sofia în stânga
sa și grupul Irpen al Mănăstirii din catacombe

copul Damaschin a mers acolo la începutul toamnei; nu se mai naviga pe râul Enisei și drumul de iarnă încă nu se întărise. Prin urmare, a trebuit să stea mai multe luni în Krasnoyarsk, un oraș-port mare și bogat de pe râul Enisei, cu multe biserici și mănăstiri și cu sunete de clopote. Apariția episcopului Damaschin acolo a făcut senzație și nu a avut deloc probleme cu viața de zi cu zi. Călugării și călugărițele de la multe mănăstiri din oraș și din împrejurimi, asupra cărora încă nu își întinsese mâinile puterea sovietică – din cauza distanței, desigur –, au considerat de datoria lor să vină la episcopul Damaschin și să primească binecuvântarea lui.

Curând, întinsul Enisei a înghețat și episcopul Damaschin a trebuit să-și înceapă lunga călătorie, însoțit de un convoi al celor de la GPU. Săniile lungi și înguste erau trase de șase sau doisprezece câini. Această călătorie a durat aproape șase săptămâni.

În momentul sosirii episcopului Damaschin în Poloi, locul nu merita numele de sat, deoarece era compus în principal dintr-o singură casă, în care locuia familia unui vânător. Mai era o altă casă mică, în care locuiau doi episcopi exilați, și mai era și un bordei pe jumătate dărăpănat, cu acoperișul plin de găuri, cu o sobă stricată și cu găuri de cinci centimetri în pereții de scânduri; aceasta era viitoarea chilie a episcopului Damaschin.

Vara arctică împreună cu primăvara durau o lună. În această perioadă, tundra capătă viață și este acoperită de un covor de plante nordice. Dar, odată cu venirea verii, apar o mulțime de țânțari chinuitori și musculițe de mlaștină. Ei se lipesc de față și chiar pătrund prin papuci, înțepând picioarele până la sânge. Locuitorii băștinași își ung fețele cu păcură împotriva înțepăturilor de țânțari; episcopul Damaschin purta o plasă. Episcopul Damaschin a arătat cât de chinuitoare erau aceste înțepături de țânțari într-una din scrisorile sale: „Unde a fost păstrată această plagă egipteană?”

Vara sunt nopți albe, literalmente iluminate de lumină fosforescentă. Iarna îngheață până la -65°C și mai mult, timp de aproape jumătate de an; nopțile arctice durează douăzeci și patru de ore, alternând cu un semi-întuneric domolit de lumina zăpezii și de un apus dens, întrerupt de luminile nordice, preț de o oră sau două pe zi. Și zăpada acoperă totul, învelește totul, umple totul, dar protejează împotriva gerului cumplit, acoperind găurile mari din pereții caselor.

Vegetația consta în cedri bătrâni pe malurile râului Enisei și câteva tufișuri. Aici, cunoștințele de agricultură ale episcopului Damaschin au fost de folos. Era capabil să se ocupe de o mică grădină și planta câteva legume, care le lipseau atât de mult oamenilor de dincolo de Cercul Arctic, ceea ce făcea ca scorbutul să scape de sub control. Aceste legume și pachetele l-au salvat pe episcopul Damaschin de scorbut. Acolo trăiau cirezi de reni și o mulțime de urși polari albi.

Astfel erau condițiile de climă în locurile în care prigonitorii creștinismului îi duceau pe acești episcopi cu totul nevinovați. Aceste condiții nu puteau să nu se reflecte în starea lor de sănătate.

Cum își aranja episcopul Damaschin viața la Poloi? Mai întâi de toate, el și ipodiaconul care îl însoțise trebuia să stea cu episcopii care trăiau acolo, de vreme ce casa pe jumătate părăginită, care devenise vacantă din cauza morții locuitorului anterior, avea nevoie de multe reparații, și se puteau face reparații doar primăvara și vara. În această perioadă, a venit și ucenicul său de chilie, și munca avea loc cu viteză maximă. Episcopul Damaschin cunoștea bine tâmplăria și a reparat gaura din acoperiș el însuși. El l-a învățat pe ucenicul său de chilie cum să pregătească și să usuce cărămizile manual; din ele au refăcut soba. Ei au lăsat găurile din pereți: zăpada le repara cel mai bine. Fiind un iubitor de muncă și un om inventiv, cu ajutorul ucenicului său de chilie, episcopul Damaschin a făcut ceea ce era mai necesar, de asemenea și o masă de altar din lemn, lipind scândurile una de alta cu clei de pește. Folosind părțile de moaște din crucea de la gâtul său, vlădica a reușit să facă un antimis dintr-o simplă cârpă cu o cruce făcută pe ea.

Poșta care venea în Turukhan o dată pe lună cu sania trasă de câini îi aducea episcopului Damaschin numeroase pachete cu făină de grâu și cu vin din struguri de la numeroșii săi prieteni și admiratori. Într-un loc unde mai înainte nu călcase picior de creștin, acum în fiecare zi se slujea Liturghia.

Astfel, episcopul Damaschin a scris clerului său: „Și vă văd pe toți, apropiații mei și dragii mei, stând cu mine la masa altarului”. Când s-a slujit Liturghia pentru prima dată, puținii locuitori ai satului Poloi au venit; ei nu aveau nicio idee despre creștinism, fiind în mare parte păgâni de sânge mongol. Episcopul Damaschin avea câteva cunoștințe de medicină și a putut să le ofere ajutor medical. Auzind cântându-se în biserică, copiii au săltat și au început să cânte ei înșiși, și era nevoie de multă osteneală ca să fie liniștiți.

Ziua episcopului Damaschin începea cu Liturghia. După Liturghie mânca, apoi își lua în mână metania de rugăciune și se ocupa cu citirea Sfintei Scripturi, cu scrisorile pe care le primea și așa mai departe; sau îi dădea sfaturi duhovnicești ucenicului său de chilie. Apoi, cu metania în mâini, se ducea la o plimbare pe malul râului Enisei. Datorită transparenței extraordinare a aerului arctic, de pe malul înalt al râului se oferea privirii un orizont atât de îndepărtat, încât, după cuvintele ucenicului de chilie, chiar și Ucraina era vizibilă.

După plimbarea sa, săvârșea sfintele slujbe de seară. În intervalul dintre sfintele slujbe se făcea toată treaba. Vlădica își spăla el însuși hainele și cocea prescurile. Trebuie adăugat faptul că era necesară menținerea căldurii pe întreg parcursul zilei și al nopții, ca să nu înghețe.

Acest lucru era posibil deoarece era mult lemn pentru foc în împrejurimi. Iluminarea se făcea cu bețe fumegânde cu ulei, cu lumânări (când erau trimise) sau cu lămpi; se poate imagina câtă funingine și cât fum se făcea cu unul sau cu altul din aceste mijloace și cât de dezastruos era acest lucru pentru sănătatea episcopului Damaschin!

În Poloi, episcopul Damaschin era izolat de tot ceea ce se întâmpla în restul Rusiei; el trăia așa cum trebuie să fi trăit pustnicii în timpul lui Ivan cel Groaznic. Pe masa lui se afla Sfânta Scriptură, Istoria Bisericii și Viețile Sfinților. El era, mai întâi de toate, călugăr ortodox și, în izolarea sa forțată, continua să caute Împărăția lui Dumnezeu înlăuntrul său.

Într-o scrisoare din 28 ianuarie 1928, el scria din Poloi: „Este esențial să se înțeleagă că aflarea acestei Împărății a lui Dumnezeu pe pământ este cu totul independentă de condițiile exterioare și de formele vieții publice, și, de asemenea, că roadele dobândirii acestei împărății sunt simțite de către fiecare credincios cu totul independent de poziția sa materială și publică, și aceste roade îi dau posibilitatea de a trăi în pace și în fericire în mijlocul lipsurilor, al disprețuirilor și al încercărilor. Acest fapt explică pacea și lumina prin care amărăciunea detenției și nenorocirea sunt transformate în bucurie printre mărturisitorii noștri, și graba lor către viitoarele necazuri, care sunt rezultatul necazurilor prezente.”

Este firesc că simțirea împărăției întunericului l-a adus pe episcopul Damaschin la un mod de gândire eshatologic. În legătură cu aceasta, el este reprezentativ pentru epoca sa. Întreaga epocă pre-revoluționară este caracterizată exact prin astfel de presentimente eshatologice vagi. Acest lucru poate fi văzut cel mai mult la Vladimir Soloviov, în cele *Trei convorbiri despre Antihrist* și în poezia sa „Pan-mongolism”; de fapt, aici apare, pentru a înlocui steaua de la Betleem, steaua roșie cu cinci colțuri. Ea semnalează deja apropierea unei noi epoci și arată dinainte manifestarea a ceva nou la orizontul istoriei omenirii. După apus (reprezentat de literatura pre-revoluționară), vine noaptea; episcopul Damaschin și contemporanii săi au intrat pe tărâmul nopții.

Sensibilul și receptivul episcop Damaschin a simțit cel mai acut acest întuneric, și i-a îndemnat pe oameni să îi contrapună lumina pe care o dă creștinismul fiecărui suflet credincios. „Binele nostru cel mai mare constă în faptul că fiecare credincios, fiind purtătorul acestei lumini, nu este pierdut și nu se rătăcește în mijlocul întunericului ce-l înconjoară. Doar că trebuie să ne împărtășim de această Lumină mai des.” Astfel era, în câteva cuvinte, atitudinea episcopului Damaschin în Poloi.

De pe malurile râului Enisei, privirea pătrunzătoare a episcopului Damaschin căuta prin întinderile de zăpadă nemărginite spre turma sa, și în lumina chiliei sale și în luminile nordice ridica o rugăciune fierbinte pentru patria sa care pierdea.

Într-o zi de iarnă a avut loc un eveniment extraordinar: a venit cineva. Îl aduceau pe Mitropolitul Chiril de Kazan într-un sat la nord de Poloi. Mitropolitul Chiril mergea dintr-un exil într-altul și, în cele din urmă, a fost adus în regiunea Turukhan, aproape lângă Pol. Ce întâlnire a fost între ei la Poloi!

Și acesta este secolul XX! În vest este sunetul zgomotos de jazz, muzica răsună, sunetul clopotelor bisericii se aude... teatrele și cinematografele sunt deschise; bisericile sunt de asemenea deschise. Dar, asemenea celor luminați la minte și celor care gândesc profund, pentru credincioși și pentru necredincioși este o chestiune de indiferență ceea ce se întâmplă în Est, dincolo de Cercul Polar.

Nu se știe dacă episcopul Damaschin îl știa pe Mitropolitul Chiril dinainte. Doar un singur lucru este clar: după întâlnirea lor în regiunea Turukhan, ei au rămas pentru totdeauna prieteni.

Episcopul Damaschin și Mitropolitul Chiril fac parte dintre cei care pe Satana *l-au biruit prin sângele Mielului și prin cuvântul mărturiei lor și care nu și-au iubit sufletul lor, până la moarte* (Apoc. 12: 11), o moarte pe cruce. Într-o epistolă către Mitropolitul Serghie, episcopul Damaschin scrie: „Noi am biruit deja, dar dumneavoastră ne-ați împiedicat”. Această victorie sau, așa cum a numit-o episcopul Damaschin, „calea împărătească” pe care Biserica a mers înainte de Declarație, a constat în mărturisire jertfelnică din partea întregului cler, până la ultimul său membru.

Declarația Mitropolitului Serghie l-a găsit pe episcopul Damaschin în Poloi. Cât de adâncă a fost impresia pe care a lăsat-o asupra sa se poate vedea din faptul că a scris în legătură cu ea 150 de scrisori. Era imposibil de trimis un număr atât de mare de scrisori prin poștă; nu ar fi ajuns la destinație. Prin urmare, episcopul Damaschin a hotărât să i le dea ucenicului său de chilie (ipodiaconul plecase deja mai devreme) și să îl trimită cu aceste scrisori la Moscova și în alte orașe mari din Ucraina; unele dintre scrisori au fost transmise personal, dar majoritatea au fost puse în cutiile poștale din diferite orașe.

ÎNTOARCEREA ÎN RUSIA CENTRALĂ DECLARAȚIA MITROPOLITULUI SERGHIE

În fața episcopului Damaschin stătea întrebarea: ce ar trebui să facă? Cum ar trebui să fie aranjată viața sa viitoare? Sufletul său era împărțit în două: pe de o parte, era tras departe de lume și, pe de altă parte, nu putea rămâne un spectator pasiv al distrugerii a ceea ce îi era mai drag, Biserica Ortodoxă Rusă. Din Krasnoyarsk, la 28 noiembrie 1928, el scria: „Aveam un plan de a rămâne în Taigaua siberiană pentru următorii trei ani care mi s-au dat după împlinirea exilului la Turukhan... Sibe-

ria mi se părea cel mai plin de speranță refugiu în situația mea. Cu toate acestea, scrisori și telegrame de la cei apropiați ai mei m-au inspirat să-mi schimb planurile și astăzi plec la Starodub, în provincia Briansk, unde clerul m-a invitat «în unanimitate». Cu vreme în urmă, Starodub era o parte din eparhia Cernigov. Sunt de asemenea înclinat să vizitez și Rusia europeană, din cauza dorinței de a cunoaște mai de aproape starea lucrurilor și de a vedea anumiți oameni”.

Deși nu i s-a permis să viziteze Moscova, el a reușit totuși pe cont propriu să meargă acolo și să-l vadă personal pe Mitropolitul Serghie. El scria: „Văd ceva providențial în boala mea, altfel nu aș fi putut merge la Moscova, pe când acum nu doar că am fost acolo și m-am văzut cu oamenii cu care trebuia, dar am avut și o lungă conversație cu Mitropolitul Serghie. Cât despre rezultatul acestei conversații, voi spune următoarele: dacă de departe încă mai presupuneam posibilitatea existenței unor fapte care ar putea să justifice această conduită, acum aceste presupuneri au fost și ele distruse. Acum, pentru mine, nu mai este nicio justificare pentru Mitropolitul Serghie și tovarășii săi!”

Stabilindu-se în Starodub, episcopul Damaschin nu se simțea nici liniștit și nici ferm. S-a văzut cu mulți dintre prietenii săi, avea cu ei și cu episcopii care îi erau prieteni o corespondență activă și pregătea o declarație împotriva Mitropolitului Serghie. El a făcut aceasta după o serie întreagă de șovăiri și de îndoieli: merita să se adreseze Mitropolitului Serghie cu o epistolă de reproș? Dar partea activă din episcopul Damaschin a avut prioritate asupra părții contemplative și ascetice.

Episcopul Damaschin a acceptat tot ceea ce a văzut în această perioadă în modul cel mai bisericesc. Din Starodub el a scris la 23 decembrie 1928: „Cât de monstruos de mare este crima care se face acum – uciderea sufletelor copiilor! Există oare bucurii curate printre copiii contemporani? Acum, se pare că întreaga atmosferă este plină de esența răului și a stricăciunii. Acum doar cei care păstrează în ei harul lui Hristos sunt izolați de influența acestor esențe satanice”.

Și, din nou: „Voi împărtăși în continuare cu voi convingerea mea că tot sensul încercărilor de acum constă în faptul că a venit vremea să ne curățim de straturile exterioare viața, viața în credință, viața prin Tainele lui Hristos. A devenit foarte clar că pentru mulți, în special pentru cei căldicei, forma exterioară a vieții religioase a înlocuit cu totul esența vieții și, de aceea, succesul exterior al ateilor a devenit posibil. Cât despre acest succes al lor, este real, în ceea ce privește coruperea generației de copii și de tineri”.

În epistola sa către Mitropolitul Serghie în legătură cu Declarația acestuia, episcopul Damaschin scrie: „Examinând prezentul plin de suferință al Bisericii ruse din perspectiva veșniciei, am putea ajunge să înțelegem sensul major al tuturor încercărilor actuale. Stingerea duhului

credinței în rândul maselor, degradarea idealurilor care aduc mântuirea în Biserică, uitarea de către păstori a datoriei lor, înmulțirea fărădelegii din această cauză și răcirea tot mai puternică a iubirii multora nu puteau să ducă decât la consecințe grave. În orice organism, stingerea duhului produce convulsii. Stăm prea departe în viața noastră bisericească de poruncile lui Hristos, de călăuzirea învățaturii Sfinților Apostoli, de testamentul Sfinților Părinți, mucenici și mărturisitori. Necazuri groaznice au ajuns de nelipsit, pentru ca măcar astfel atenția noastră să fie îndreptată spre păcatul cel mare al acelor purtători ai numelui lui Hristos care sunt chemați la sfințenie”.

„În caz că autoritatea sovietică, împotriva oricărei logici, va continua cu încăpățănare să vadă ortodoxia în general ca fiind contra-revoluționară – ei bine, ce va fi? Vom merge pe Golgota. Dar înainte de aceasta, Biserica trebuie să-și împlinească datoria înaintea lumii și, în această privință, trebuie să se remarce printr-un cuvânt autoritar de avertizare a oamenilor care pier. Dreptatea lumii se clatină. Minciuna a devenit legea și temelia vieții omenești. Cuvântul omului a pierdut orice legătură cu adevărul, cu Cuvântul cel veșnic; a pierdut tot dreptul de a i se acorda încredere și respect. Oamenii și-au pierdut încrederea reciprocă și se înecă într-un ocean de nesinceritate, ipocrizie și falsitate.”

„Dacă nu s-ar fi petrecut o astfel de stingere a duhului credinței și iubirii printre credincioși în perioada anterioară, slujitorii credincioși ai prințului întunericului nu ar fi găsit printre noi atât de multe ajutoare voluntare și involuntare pentru el însuși.”

Lunga izolare a episcopului Damaschin de viața sovietică, îndepărtarea sa de procesul gradual de sovietizare, l-au făcut să nu perceapă obiectiv viața din jurul său. În măsurile represive ale autorității sovietice, în afară de rezultatele imediate, se ascundea o semnificație profundă. Între episcopii și preoții care piereau în lagărele de concentrare și în închisori și masele de credincioși, indiferent de cât de mult s-ar fi luptat să rămână în credință, se deschisese o prăpastie de neînțelegere reciprocă. Mărturisitorii se luptau să-i ridice pe credincioși pe o treaptă superioară și să-i aducă la măsura lor duhovnicească. Credincioșii, fiind îngreunați de grijile vieții și ale familiei și orbiți de propagandă, dimpotrivă, au mers involuntar în jos. Viziuni despre o viitoare epocă de aur a îndestulării, a desăvârșitei libertăți față de orice limitare exterioară și interioară, a supunerii de către om a forțelor naturii; viziuni înșelătoare în care fan-tezia este transformată în știință (nașteri nedureroase, conexiune directă cu America prin Polul Nord, schimbarea climei în zona Oceanului Arctic, controlul razelor solare etc.) au fost folosite de către bolșevici ca să prindă în plasele lor marea majoritate a oamenilor. Doar câțiva au putut să-și păstreze înălțimea duhului.

EPISCOPUL DAMASCHIN ȘI MITROPOLITUL SERGHIE

Sederea episcopului Damaschin în Starodub a fost marcată de lupta energetică împotriva noii politici bisericești a Mitropolitului Serghie, prezentată în Declarația sa din 19 august 1927. O serie de epistole ale episcopului Damaschin și, în special, epistola sa către Mitropolitul Serghie în legătură cu Declarația sa au făcut foarte clare motivele acestei lupte. Rezumând conținutul lor, se poate spune că motivul oficial pentru protestul împotriva Declarației a fost faptul că Mitropolitul Serghie, care era autorizat doar temporar și nu definitiv ca înlocuitor al Mitropolitului Petru, și-a depășit autoritatea, pe care și-a asumat-o fără fundamente canonice. Prin uzurparea autorității, Mitropolitul Serghie pune sub semnul întrebării legalitatea canonică a tuturor măsurilor pe care le-a introdus, începând cu Declarația sa.

Un lucru era sigur: o astfel de activitate a Mitropolitului Serghie, activitate care a continuat să se desfășoare, a servit la distrugerea Bisericii și la o înjosire a demnității și autorității ei, la subminarea credinței și lucrării ei mântuitoare.

„Când reflectez la activitatea Mitropolitului Serghie, îmi amintesc cuvintele epistolei scrise înaintea morții de către Mitropolitul Veniamin: «Acum trebuie să lăsăm la o parte învățătura noastră, părerea noastră, și să dăm loc harului». Din partea Mitropolitului Serghie vedem exact opusul față de acest testament al sfințitului mucenic. El însuși închide ochii în fața amenințătorului pericol înaintea căruia a fost pusă Biserica noastră și îi îndepărtează pe alții de la o pregătire potrivită pentru acest pericol. În loc să dea expresie adevăratei conștiințe a Bisericii prin care cursul ei viitor a fost deja definit și voința sa a fost exprimată pentru a nu se abate de la calea Crucii, care i-a fost dată de Sus, Mitropolitul Serghie se ascunde în mod laș de necazurile care sunt inevitabile pe o cale dreaptă și se predă singur dușmanilor Bisericii, de dragul de a păstra prosperitatea exterioară, și îi trage și pe alții pe aceeași cale.”

În ciuda executării multor episcopi, a întemnițării patriarhului, a închiderii bisericilor, a distrugerii mănăstirilor, în ciuda crudelor persecuții și a scăderii numărului credincioșilor, viața bisericească a avut o asemenea creștere și înflorire cum nu mai cunoscuse probabil de multe secole. În toate bisericile erau formate asociații de femei care slujeau bisericile și se ocupau cu activități caritabile, în special pentru clerul întemnițat; și existau consilii bisericești puternice care apărau bisericile. Se făceau colecte pentru deținuți, aveau loc concerte duhovnicești, convorbiri duhovnicești, lecturi, rugăciuni de toată noaptea. Catedralele și bisericile mănăstirilor care mai rămăseseră, în care se săvârșeau sfintele slujbe conform tipicului, erau întotdeauna pline până la refuz. Eliberată

de grija exterioară pentru guvern, purificată prin persecuții, Biserica respira profund și deplin. Nu se temea de persecuții; nu era strâmtorată din cauza lipsei bunurilor materiale. Credincioșii, din bugetul lor redus, ar fi găsit mijloacele de menținere nu doar a clerului, ci și a academiilor teologice, dacă li s-ar fi permis. Biserica a devenit un stat în stat și puterea ei duhovnicească a triumfat. Autoritatea clerului aflat în exil sau în închisori era incomparabil mai mare decât fusese în perioada imperială în diferite circumstanțe. Episcopul care călătorea cu un taxi închiriat sau cu tramvaiul, sau care mergea chiar pe jos, atrăgea un respect mai mare din partea credincioșilor decât un episcop care călătorea într-o caleașcă în vremurile imperiale. De obicei, credincioșii își așteptau episcopul afară în stradă, îl însoțeau până la taxi sau la tramvai, iar uneori până la locuința sa umilă. Dacă un episcop era în închisoare, el primea atâtea pachete, încât nu doar că își hrănea întreaga celulă, dar mai putea da și altora. Era suficient doar un zvon despre presupusa eliberare a unui episcop și în fața porților închisorii se adunau credincioșii, de undeva din apropiere venea un taximetrist credincios și la momentul potrivit spunea cu entuziasm: „Stăpâne, binecuvântați-mă să vă duc acasă!”

Dar autoritățile sovietice se străduiau ca, pe lângă pretențiile exterioare, să se amestece și în interiorul Bisericii, să acționeze și asupra vieții ei duhovnicești. Acest atac asupra vieții interioare a Bisericii, sub aparența unei legalizări ale cărei dimensiuni și granițe erau imposibil de prevăzut, dar al cărei scop era clar, a fost motivul unui protest fervent, în special din partea episcopului Damaschin.

„Ceea ce acceptați sub numele de «legalizare» este în esență un act de servitute care nu vă garantează niciun fel de drepturi, ci pune asupra voastră numeroase obligații. A fost o naivitate să vă așteptați la orice altceva. Autoritatea comunistă este deschisă și logică. S-a declarat pe față ostilă față de religie și și-a luat drept țință a guvernării anihilarea Bisericii... Nu va înceta să-și declare limpede și clar intenția de a-L combate pe Dumnezeu atât prin oficialii guvernamentali superiori, cât și prin agenții mai neînsemnați. Prin urmare, este naiv și chiar criminal să credem că așa numita «legalizare» din partea autorității sovietice are măcar în parte scopul de a ajuta la binele Bisericii. Și, dacă scopul unei legalizări nu este bun, asta înseamnă că este rău.”

„Chiar nu v-a intrat în cap că informațiile date de dumneavoastră nu au chiar nimic în comun cu interesele Bisericii? Și nu v-a venit în minte gândul că, dacă ar fi să crească puțin aceste solicitări de responsabilitate, și dacă le-ați împlini cu conștiinciozitate, credincioșii s-ar îndepărta de dumneavoastră cu dezgust ca și când ați fi agent recunoscut al organelor de securitate, cu atât mai mult cu cât chiar autoritățile încearcă să vă pună exact într-o astfel de lumină? Gândiți-vă în special la faptul că prezenta dumneavoastră legalizare, ca parte a planurilor unei au-

torități care a declarat război împotriva Bisericii, este un pas spre transformarea dumneavoastră într-un fel de slujitor supus în mâinile autorităților, pentru distrugerea Bisericii, așa cum sunt toți renovaționiștii!”

„Ni se pare că Mitropolitul Serghie a șovăit în convingerea sa despre atotputernicia Adevărului atotbiruitor, despre atotputernicia lui Dumnezeu, în momentul fatal în care a semnat Declarația. Și această șovăire, ca un șoc înspăimântător, a fost transmisă în tot trupul Bisericii și l-a făcut să tremure... Nenumărate și infinit de grele sunt consecințele Declarației în plan lăuntric – această vânzare a dreptului de întâi-născut al Adevărului pentru «blidul de linte» al unor false și irealizabile avantaje. Dar, pe lângă șocurile lăuntrice, desigur că vor exista, de asemenea, și alte consecințe, mai evidente și mai palpabile.”

Episcopul Damaschin a evaluat cu cea mai mare profunzime mistică esența interioară a Declarației în eseul său, „Pecetea lui Hristos și pecetea lui Antihrist”, deși declarația ca atare nu este menționată acolo.

„De ce pecetea lui Antihrist, așa cum afirmă Sfântul Ioan Teologul, nu va fi pusă și pe frunte și pe mână în același timp, ci pe frunte *sau* pe mână? Tot așa, Sfântul Andrei, arhiepiscopul Cezareii, scrie: «El se va lupta ca pecetea sa să fie pusă tuturor... La unii va fi pe mâna dreaptă, pentru a-i instrui pe cei care au fost înșelați să fie îndrăzneți în înșelarea și în întunericul lor». Acest lucru se va întâmpla deoarece atunci vor fi oameni care vor afirma că, dacă cineva rămâne creștin în sufletul său, este posibil și permisibil să recunoască autoritatea lui Antihrist cea luptătoare împotriva lui Dumnezeu. Antihrist nu le va cere acestora să împărtășească modul lui de gândire; cu alte cuvinte, unora ca aceștia nu le va pune pecetea pe frunte, ci le va cere doar recunoașterea autorității sale, care, conform Sfântului Ipolit, este pecetea de pe mână, de vreme ce prin recunoașterea autorității omenești – care va fi potrivnică lui Dumnezeu, nelegiuită și plină de toată necuviința – creștinul se va lipsi de orice posibilitate de a face fapte bune și drepte, deoarece din credința lui va lipsi semnul principal al dreptății – mărturisirea lui Dumnezeu ca Dumnezeu și recunoașterea Lui ca Ființă care se află deasupra a toate. Toți aceștia, chiar dacă vor purta numele de creștini, prin chiar faptele lor, prin lucrul mâinilor lor, vor fi adevărate slugi ale lui Antihrist, care i-a înșelat prin cinstirea imaginii lui, care este semnul fiarei. Pocăința este imposibilă pentru unii ca aceștia, conform cu învățătura Sfintei Biserici; și este imposibilă doar pentru faptul că pecetea lui Hristos și pecetea lui Antihrist sunt incompatibile una cu alta: primirea uneia îndepărtează prezența celeilalte. Îndepărtarea prezenței harului Sfântului Duh prin semnul fiarei umple inima tuturor celor de acest fel cu primul său semn – înfricoșarea –, care îi va duce ușor la distrugere. Sfântul Ipolit scrie: «Dimpotrivă, dacă cineva va fi lipsit de Duhul Sfânt, adică, dacă cineva nu are asupra sa sau a pierdut pecetea darului Sfântului Duh care

a fost dată la Sfânta Mirungere, acesta se va lupta cu frica într-un mod laș, se va ascunde, se va teme de moartea trupească de acum, se va ascunde de sabie, nu va răbda pedeapsa, de vreme ce se gândește necontenit la această lume».”

Cu alte cuvinte, ortodoxia și oricare altă religie sunt incompatibile cu comunismul, pentru că una o exclude pe cealaltă. În această privință, episcopul Damaschin este de acord cu Mitropolitul Chiril.

EPISCOPUL DAMASCHIN ȘI MITROPOLITUL PETRU

Cine ar putea, până la urmă, răspunde la întrebarea: pe care cale trebuie condusă corabia, pe calea Preafericirii Sale, Patriarhul Tihon, sau pe cea a Mitropolitului Serghie? Această dispută între tihoniști și serghianiști putea fi rezolvată doar de Mitropolitul Petru, loctiitorul canonic al Preafericitului Patriarh. Fiind un om disciplinat, care nu vrea să facă nici cel mai mic pas în afara canoanelor, episcopul Damaschin a sperat că vocea Mitropolitului Petru ar putea să răsunе în întreaga Biserică Ortodoxă.

Dar Mitropolitul Petru se afla în satul îndepărtat Ho din provincia Tobolsk. Cum se putea ajunge la el? Dacă cineva i-ar fi scris o scrisoare și i-ar fi trimis-o prin poștă, în cel mai bun caz nu ar fi ajuns la destinație. Dacă ar fi să meargă personal, ar fi oprit pe cale. Un singur lucru rămânea: să fie trimisă la mitropolit o persoană de încredere, cu o serie de documente ilustrând situația Bisericii și cu o scrisoare prin care i se cere Mitropolitului Petru să-și dea părerea și să elaboreze un răspuns în forma pe care ar considera-o cea mai acceptabilă. Acesta era un proiect extraordinar de dificil de executat! Mai întâi de toate, erau necesari mulți bani.

Cu toate acestea, episcopul Damaschin avea la dispoziția sa o sumă suficient de mare ca să poată, fără a pierde timpul, să trimită un curier. Era deja luna mai. Ținând seama de condițiile climatice ale locului în care stătea Mitropolitul Petru, trebuia să se grăbească.

„Pelerinul nostru a plecat deja înainte ca eu să fi primit pachetele. Nu am mai putut să-l țin. Roagă-te ca Dumnezeu să binecuvânteze lucrarea mea. I-am dat un tablou aproape complet din cele mai diverse materiale; am trimis și copii ale decretelor și petițiilor serghianiste. Ne putem aștepta la un răspuns abia în august.”

Mai târziu el scria: „Pelerinul nostru a îndeplinit totul cu succes, și s-a întors deja cu un răspuns – pentru moment, doar un răspuns oral, dar un răspuns scris va fi primit în curând. Tot ceea ce am trimis s-a dovedit a fi cu totul nou acolo. El nu putea trimite un răspuns imediat din motive cu totul exterioare. Emisarul spune că, după ce a luat cunoș-

tință de situație, bunicul (numele pe care episcopului Damaschin i l-a dat Mitropolitului Petru) a vorbit despre situație și despre concluziile inerente aproape în propriile mele cuvinte.”

Curierul a ajuns cu dificultate în satul îndepărtat unde se afla Mitropolitul Petru. E ușor de imaginat cât de dificilă a fost călătoria pentru el: era conștient de faptul că, în condițiile stăpânirii sovietice, putea fi urmărit pe drum și oprit, și chestiunea putea fi făcută să pară ca o organizație contra-revoluționară larg răspândită în Biserică cu scopuri teroriste! Și, când a ajuns la ultima stație de tren, cum putea ajunge în micul sat, care se afla la aproape 200 de kilometri de calea ferată, fără a trezi suspiciuni din cauza necunoașterii drumului? Nu mai puțin dificil a fost, odată ce a ajuns în sat, să-l caute acolo pe Mitropolitul Petru. Niciunul din locuitorii satului, care erau străini sau vizitatori de vară, nu bănuiau că monahul bătrân și bolnav care se adăpostea în colțul unui bordei, în mijlocul unei familii numeroase, era ierarhul conducător al Bisericii Ortodoxe Ruse, care fusese cândva puternică și plină de fală.

Emisarul l-a găsit pe Mitropolitul Petru foarte bolnav. Era periculos, atât pentru curier cât și pentru Mitropolitul Petru, ca el să rămână în sat și să aștepte un răspuns; și citirea atentă și studierea celor 22 de documente și luarea unei decizii în conformitate cu ele cerea timp și putere, pe care mitropolitul înțepea să nu o mai aibă.

Este remarcabil că, în ciuda vigilenței organelor de securitate ale autorității sovietice, curierul episcopului Damaschin a reușit să se strecoare neobservat și nu a adus nenorocirea nici asupra sa, nici asupra episcopului care l-a trimis.

Cu o încordare mereu crescândă, episcopul Damaschin aștepta un răspuns de la Mitropolitul Petru. Cu toate acestea, în octombrie scria: „Dar ce aștept de fapt? Ajung la ideea că nici chiar un cuvânt hotărâtor din partea Mitropolitului Petru nu va schimba situația în mod esențial, pentru că esența marelui păcat care se săvârșește nu este pe înțelesul multora. Poate că ar fi drept să-i las pe toți într-o tihnită necunoaștere a păcatului care s-a săvârșit... Încep să cred că scopul nostru principal trebuie să fie întărirea noastră interioară pentru încercările mai amare” (Scrisoare din 5 octombrie 1929).

Mitropolitul Petru nu a trimis niciun răspuns din exil.

Poate că Mitropolitul Petru însuși a trăit sentimentul lipsei de speranță în fața răului care inunda tot mai mult pământul și a predat conducerea Bisericii Ortodoxe Ruse în mâinile lui Dumnezeu, așa cum a făcut arhiepiscopul Serafim de Uglich după scurtul timp petrecut ca înlocuitor de locțiitor patriarhal.

Episcopul Damaschin își scria de obicei scrisorile în mai multe exemplare și le trimitea prietenilor săi. Fiecare din ei era instruit să recopieze scrisoarea de mână sau la mașina de scris, tot în mai multe exem-

plare, și să le trimită la adresele specificate. Adresele erau în toate părțile Uniunii Sovietice: Siberia, Caucaz, Ucraina, Ural. Această activitate a episcopului Damaschin era ultima scânteie a neobositei sale energii. Apoi a avut loc o ruptură și s-a trecut la Biserica din catacombe, după despărțirea decisivă de Mitropolitul Serghie.

CETATEA LUI DUMNEZEU A EPISCOPULUI DAMASCHIN

În ce a constat această ruptură? Într-o întoarcere la ideea după care se condusesse episcopul Damaschin pe când era încă ieromonah: printr-o predicare răbdătoare și îndelungată unor persoane alese cu grijă, în casele credincioșilor, în chilii solitare și în locuri asemănătoare, pentru a crea o frăție strâns unită a unor credincioși devotați sincer ideii de ortodoxie, o Biserică mică, dar cu atât mai ușor de observat de la prima vedere în viața publică, cu cât rădăcinile ei ar pătrunde mai adânc în inimile oamenilor. Pe atunci, această idee fusese un fel de înainte-cunoaștere a împlinirii presentimentelor lui Vladimir Soloviov, dar acum se baza pe date concrete.

„Acei copii ai lui Dumnezeu care nu au căzut sub presiunea uraganului satanic și nu au fost răniți de bucați din marele naufragiu sunt în mod clar conștienți de situație și cu desăvârșit calm și încredere își vor asuma zidirea adevăratei Biserici a lui Hristos pe temelia sa, care a continuat să existe, fără nervozitate excesivă, fără lamentări inutile; pentru că procesul de zidire cuprinde întregul sens al vieții lor... Ieșiți în întâmpinarea acestei sarcini sfinte și imediat veți găsi pacea și seninătatea sufletului, odihnă și înainte-cunoaștere. Amintiți-vă că ziditori de biserici nu sunt doar clericii, ci toți credincioșii, toți cei care se luptă pentru Hristos. Și calea noastră către Hristos este în primul rând exprimată prin acest proces de zidire. Procesul constă în faptul că ne oferim pe noi înșine drept cărămizi în sfânta zidire a Bisericii lui Hristos, care este Sfântul Lui Trup. Dacă partea noastră dinăuntru este compusă din iubirea lui Hristos, gândurile, sentimentele și voința noastră sunt cimentate prin harul lui Hristos. Dacă în mod conștient vom pune această cărămidă a noastră la temelia Bisericii pentru zidirea mai departe, atunci însuși Creatorul universului va arăta un loc pentru ea, astfel încât nicio furtună să nu o poată clinti sau doborî. În ciuda mării distrugerii care s-a petrecut, este evident că fiecare dintre noi trebuie să începem să ridicăm zidirea de la temelie. Exemplul primilor ziditori ne va oferi modele clare pentru o astfel de lucrare. Gândiți-vă la ei, cunoașteți-i mai bine prin Sfinții Apostoli, prin sfinții mucenici și mărturisitori și din scrierile Sfinților Părinți ai acelei perioade.”

Episcopul Damaschin a întors gândurile prietenilor și cinstitorilor săi la vremea mucenicilor și mărturisitorilor, pentru că, după o mie de ani de istorie a creștinismului în Rusia, Biserica a fost aruncată înapoi în vremurile de dinaintea lui Constantin cel Mare, în vremurile lui Nero și Dioclețian.

„Să punem propriile noastre cărămizi la temelia de neclintit a dreptății lui Hristos, a dumnezeiescului Adevăr, a mântuirii veșnice. Fără vorbă multă, fără expresii răsunătoare, creați mai întâi un mic nucleu de câțiva oameni care se luptă pentru Hristos, care sunt pregătiți să pună început bun idealului evanghelic în viețile lor. Uniți-vă în jurul unui păstor vrednic pentru o povățuire harică și lucrați fiecare în mod separat și toți împreună pentru o slujire și mai mare a lui Hristos... Câțiva oameni uniți într-o astfel de viață formează deja o mică biserică, Trupul lui Hristos, în care locuiesc Duhul și Iubirea lui Hristos... Dacă nu devenim părți ale Trupului lui Hristos, templul Duhului Său de Viață Dătător, atunci acest Duh Se va îndepărta de lume și rezultatul firesc vor fi zvârcolirile înfricoșătoare ale trupului muribund al lumii.”

Episcopul Damaschin credea în victoria creștinismului: „Reflecțiile voastre cu privire la dimineața și seara creștinismului sunt incorecte, deoarece par să excludă prezența zilei. Eu privesc altfel situația. Scopul Bisericii este o luptă neîntreruptă; de aceea se numește «Biserică luptătoare», luptându-se cu împăratul acestei lumi – adică împotriva tuturor celor care prin orice mijloace și modalități apasă duhul omului, îl îndoăie, de parcă l-ar amesteca în materie, înăbușind treptat în el chemarea cerului, îl lipsesc până și de oportunitatea de a-și simți adevărata sa natură, adevăratul scop al vieții lui în această lume, și chiar îl învârtosează împotriva Luminii veșnice. Pentru duhul care s-a lipit de cele pământești, chiar și acum Lumina devine dureros de chinuitoare, motiv pentru care are loc o răzvrătire împotriva Luminii, un efort de a stinge și ultimele ei raze din această lume. Toate acestea sunt conținute într-un singur cuvânt: răul. Cât timp se mai duce o luptă conștientă cu aceste condiții de viață pe domeniul împăratului acestei lumi, o luptă cu răul, tot atât va dura «ziua» Bisericii lui Hristos... Este înveselitor să realizezi că doar această lumină are însușirea de viață dătătoare de a crea neconținut, aprinzând nobile candelale ale Luminii în mijlocul întunericului care, după cât se pare, a acoperit deja totul. Prin urmare, fie ca întunericul să acopere temporar pământul (de la ceasul al șaselea până la al nouălea), fie ca și candelalele unor anumite Biserici să fie ascunse sub obroc, ca să nu fie stinse de vârtejul satanic (așa cum s-a întâmplat cu majoritatea). După o scurtă perioadă de odihnă de la Domnul (poate chiar atunci când întunericul își va imagina că lucrarea sa a fost terminată), candelalele se vor arăta, vor veni laolaltă, vor aprinde multe alte candelale care fuseseră stinse, se vor uni într-o mare flacără a credinței, care, când

se vor face eforturi de a o stinge, va arde încă și mai strălucitor; pentru că mulți dintre cei care au fost stinși și au simțit chinul întunericii și frigul tartarului vor prefera să ardă pe rugul flăcării credinței decât să fie din nou cufundați în întuneric.”

Dar toate acestea sunt utopii; ce se poate spune despre realitatea sovietică în momentul de față? „Și, astfel, suntem o minoritate... Ce înseamnă aceasta pentru noi? Trebuie să ne retragem din fața ateismului militant? Să nu fie aceasta! Indiferent de cât de puțini am fi, întreaga putere a făgăduinței lui Hristos cu privire la invincibilitatea Bisericii rămâne cu noi. Cu noi este Hristos, Biruitorul morții și al iadului. Istoria creștinismului ne arată că în toate perioadele când ispitele și ereziile au tulburat Biserica, purtătorii adevărului Bisericii și cei care l-au exprimat au fost puțini, dar acești puțini, cu focul credinței lor și cu statornicia lor zeloasă în adevăr, i-au aprins treptat pe toți... Același lucru se va întâmpla și acum dacă noi, cei puțini, ne vom împlini datoria înaintea lui Hristos și a Bisericii Sale până la sfârșit.”

„Mărturisirea neînfricăată a credinței și nădejzii și o statornicie neclintită în legile Bisericii sunt cel mai convingător refuz al devierii serghianiste și sunt un obstacol de netrecut pentru puterile ostile îndreptate împotriva Bisericii. *Nu te teme, turmă mică, pentru că a binevoit Tatăl vostru să vă dea împărăția.*”

Deja în această perioadă a vieții sale în Starodub, episcopul Damaschin îi familiariza treptat pe prietenii și adepții săi cu ideea că creștinismul va fi nevoit să meargă în catacombe pentru a se păstra în puritate și în frumusețe duhovnicească nestricată. Cu cât trăia mai mult în libertate, cu atât se destrămau iluziile sale privind posibilitatea influențării maselor de oameni care, nu cu mult înainte de aceasta, erau numite poporul „purtător de Dumnezeu”. Dar această idee s-a copt deplin abia la Solovki. După ce s-a întors din detenția de la Solovki, el era un partizan convins al despărțirii de Mitropolitul Serghie și trecerii Bisericii Ortodoxe la o existență semi-legală, iar apoi cu desăvârșire în catacombe (ilegală).

CELE DIN URMĂ EXILURI ALE EPISCOPULUI DAMASCHIN

În noiembrie 1929, episcopul Damaschin a fost din nou arestat. De această dată, închisoarea sa a fost Solovki. Acolo, episcopul Damaschin a întâlnit mulți care gândeau la fel ca el, cu care mai înainte se cunoscuse doar prin corespondență. Din nefericire, în această perioadă era foarte dificil să porți corespondență cu episcopul Damaschin – scrisorile nu ajungeau și răspunsurile nu erau primite. După ce a fost eliberat, în 1934, episcopul Damaschin nu a spus aproape nimic despre șederea sa

la Solovki, cu excepția faptul că foamea îi forța pe cei de la Solovki să strângă de pe țărm tot felul de scoici și melci pentru a se hrăni cât de cât. Aceasta era perioada colectivizării forțate a agriculturii și a foametei îngrozitoare cauzată de ea.

A mai fost un lucru pe care episcopul Damaschin l-a menționat cu privire la șederea sa în Solovki: pentru a se odihni din „ospiciul” care îl înconjură, el mergea în pădure. Acolo, așa cum povesteau alți exilați din aceeași perioadă, îl găseau în genunchi, cufundat în rugăciune profundă.

Evident, experiența vieții în Starodub și contactul direct cu lumea lagărelor de concentrare (în comparație cu care chiar și Poloi părea rai), unde deținuții politici erau amestecați și uneori socotiți mai răi decât criminalii, a lăsat o urmă adâncă în gândirea ulterioară a episcopului Damaschin. Deja se îndepărta de orice activitate de largă răspândire: nu mai scria scrisori lungi, adresate unui cerc mare de credincioși. El a devenit convins că, în condițiile realității sovietice și depravării generale, nu era posibilă decât o Biserică în catacombe. Și, lucrul cel mai important: el a văzut exodul în masă de la religie, succesul propagandei anti-religioase, ateismul care se răspândea peste tot. Acum nu se mai putea spera la salvarea unei majorități, ci a unei minorități.

În 1934, credincioșii erau o turmă mică: aceștia nu erau cei chemați, ci erau cei aleși. Cineva trebuia să se gândească la binele acestei turme mici; episcopul Damaschin și-a găsit mica turmă în ultima sa călătorie la Kiev. A mers prin orașele pe care le cunoștea, i-a vizitat pe cei care gândeau ca și el și a descoperit și alții.

În timp ce era în Kiev, episcopul Damaschin l-a chemat pe un anumit protopop, un profesor la Academia Teologică din Kiev, să se alăture micii sale turme. Protopopul a refuzat categoric: nu va merge în catacombe, ci va rămâne în bisericuța lui... Dintr-un motiv oarecare, refuzul acestui protopop l-a șocat foarte mult pe episcopul Damaschin. El a făcut un atac de cord. Se putea, oare, ca nici acum – după mai bine de șase ani de la publicarea Declarației – să nu fie clar că, în locul „legalizării” Bisericii, era o *lichidare* a Bisericii, care se desfășura în ritm alert? Ce mai era de sperat aici?

Prietenii și admiratorii episcopului Damaschin au încercat să țină secret domiciliul său. Dar cum puteau să-l protejeze pe vlădica, dacă el nu își scotea rasa, nu își rădea barba sa lungă și, după atâția ani, continua să se poarte ca un episcop și mergea prin Kiev „incognito” cu bastonul de episcop, când i se interzisese cu desăvârșire să apară în Ucraina! El nu știa să se ascundă. El gândea așa: „Suntem toți ca niște oi de junghiere”.

Chiar și mai înainte, curând după publicarea Declarației Mitropolitului Serghie, episcopul Damaschin se gândise la soarta Bisericii Ortodoxe Ruse oglindită în imaginea a două dintre bisericile din Apocalipsă:

cea din Filadelfia și cea din Laodiceea. Biserica Patriarhului Tihon era cea din Filadelfia: *Iar îngerului Bisericii din Filadelfia scrie-i: ... Deși ai putere mică, tu ai păzit cuvântul Meu și nu ai tăgăduit Numele Meu* (Apoc. 3: 7-8). *Pe cel ce biruiește îl voi face stâlp în templul Dumnezeului Meu și afară nu va mai ieși și voi scrie pe el Numele Dumnezeului Meu, și numele cetății Dumnezeului Meu... și Numele Meu cel nou* (Apoc. 3: 12).

Și, lângă Biserica din Filadelfia, Biserica din Laodiceea – cea a Mitropolitului Serghie: *Iar îngerului Bisericii din Laodiceea scrie-i: ... Te sfătuiesc să cumperi de la Mine aur lămurit în foc, ca să te îmbogățești... și să nu se dea pe față rușinea goliciunii tale, și alifie de ochi, ca să-ți ungi ochii și să vezi* (Apoc. 3: 14-18).

Episcopul Damaschin le-a cerut celor care îl urmau ca, pe cât se poate, să nu lucreze în serviciul guvernamental. Oricine poate să coasă, să lucreze acasă. Oricine poate să se ocupe cu orice alt meșteșug, să se ocupe cu aceasta, ca să poată trăi o viață creștină și să fugă de rău. *Fericit bărbatul care n-a umblat în sfatul necredincioșilor.* „Este mai bine să fii mulțumit cu puțin și să-ți păstrezi libertatea duhului.”

URCUȘUL CĂTRE CETATEA CEREASCĂ A LUI DUMNEZEU

În toamna anului 1934, episcopul Damaschin a fost arestat din nou. Dar, ce contrast cu anii anteriori – fără pachete, fără mâncare, fără haine, fără bani! Nu se permitea corespondența. Oricine dispărea în spațele grațiilor era șters din viață pentru totdeauna.

Multe luni mai târziu au apărut zvonuri că episcopul Damaschin se afla în acea perioadă într-o fermă colectivă din Kazahstan și lucra pe post de contabil. Încet au venit alte zvonuri că episcopul Damaschin fusese transportat de diferite escorte în nord și apoi din nou în sud. Iubitul său fiu duhovnicesc era cu el – părintele Ioan Sm. –, un preot uimitor, un predicator minunat, un mărturisitor care aproape că-și ieșise din minți după primul său exil, când a fost bătut fără milă, în special în cap. Nu putea munci. Episcopul Damaschin și-a aruncat sacul cu lucruri, le-a dat unor credincioși și l-a luat pe părintele Ioan pe umerii săi; așa au mers spre nord. După aceea, au încetat să mai vină vești. Ultima veste a venit în 1935: în Kazahstan, episcopul Damaschin a fost arestat și din nou trimis în Siberia. După aceasta, liniște deplină.

După teroarea din vremea lui Ejov în anii '30 se răspândise o legendă despre moartea episcopului Damaschin. El a fost luat cu obișnuita escortă în nordul îndepărtat. Undeva, pe țărmul unui mare râu siberian, toamna târziu el aștepta o navă. În ultimul moment a fost adus un alt preot, îmbrăcat într-o reverendă subțire – a fost adus în ceea ce purta

când a fost arestat. Episcopul Damaschin și-a scos propria lui rasă și cu aceste cuvinte: „Oricine are două haine, să îi dea celui ce nu are nici una”, a pus-o pe preot. Dar sănătatea sa ruinată nu putea rezista la frig și, chiar acolo, pe nava pe care escorta avea să călătorească mai multe zile, el a murit. Trupul său a fost înfășurat și trimis în adâncul marelui râu siberian.

Dar avem și o altă versiune a morții episcopului Damaschin: a fost întemnițat într-o închisoare siberiană. Din celula comună a fost pus în izolare – fără ferestre, fără lumină. Pe podeaua acestei celule era apă înghețată, și pereții erau acoperiți cu gheață. În acest frig și întuneric, poate și fără mâncare, episcopul Damaschin a stat până când picioarele lui i-au degerat și s-a instalat cangrena... Este dificil să-ți imaginezi fără groază toate zilele înfricoșătoare ale chinului – ca cel din Ghetsimani – pățimit de episcopul Damaschin. În infirmeria închisorii, episcopul Damaschin a murit din cauza acestei cangrene.

În secolul al XX-lea, poporul ortodox rus în patria sa a fost de față la ridicarea Bisericii pe Golgota, la răstignirea ei, la moartea ei pe cruce, la punerea ei în mormânt până la strălucita înviere, după voia lui Dumnezeu. Tot restul lumii, care încă se mai numește pe sine creștină, a trecut pe lângă piciorul crucii pe care Biserica Ortodoxă Rusă era răstignită – cu indiferență, cu răceală, uneori chiar cu dispreț, exact la fel cum au trecut cărturarii și fariseii. Nimeni nu a umezit un burete ca să-i potolească setea înaintea morții. Nimeni nu a învelit-o în giulgiu curat și nici nu i-a adus miresme. Nici măcar unul dintre patriarhii răsăriteni, cu care guvernul rus fusese atât de plin de mărinimie, nu a făcut aceasta. Pentru ei, într-adevăr, Moscova fusese a Treia Romă, care îi susținuse moral, material și politic.

În Europa, oamenii nu erau în stare să înțeleagă un lucru: tragedia Bisericii Ortodoxe Ruse nu era decât începutul tragediei întregii Creștinătăți. Atacul împotriva creștinismului este efectuat din două părți și cleștele se închide. Pe frontul ideologic se conduce din interior lucrarea abilă a înlocuirii creștinismului cu anti-creștinismul, folosind termenii și formele creștine și bisericești pentru succesul mai mare al propagandei bolșevice. Pentru acest scop a fost proclamată chiar și compatibilitatea între comunism și creștinism.

Biserica Ortodoxă Rusă, timp de mai bine de 50 de ani, a purtat crucea mărturisirii și, prin rugăciunile marilor ei mărturisitori din vremurile noastre, porțile iadului nu o vor zdrobi. Într-o scurtă conversație, arhiepiscopul sârb Nicolae de Ohrida (Velimirovici) a spus în legătură cu Biserica rusă: „În momentul de față, înaintea tronului Celui Atotputernic glasurile rușilor le acoperă pe toate celelalte!”

15. Mitropolitul Chiril de Kazan

PRIMUL LOȚIITOR AL PATRIARHULUI TIHON

Pomenit la 26 ianuarie (+1937?)

Domnul a păstrat pentru oamenii Săi aleși un episcop care nu a fost de acord să-și lepede credința de dragul păcii cu dușmanii Bisericii lui Hristos. Fie numele lui binecuvântat în neam și în neam.

Serghei Nilus

Înainte de moartea sa, Patriarhul Tihon a lăsat un document cu privire la succesorul său temporar, loțiitorul, care avea să ocupe tronul patriarhal până când putea fi ales în mod liber un nou patriarh pentru Rusia. Programul comunist care se impunea mult pătimitoare Sfintei Rusii, și care nu era de fapt ateu, ci mai degrabă anti-teist, făcuse deja extrem de puțin probabilă o astfel de alegere liberă. În alegerea ierarhilor succesori, patriarhul mucenic a indicat calea pe care trebuia să o urmeze Biserica: acești bărbați erau renumiți în special pentru ortodoxia strictă a credinței și pentru curajul mărturisirii, calități care îi pregăteau să fie mari mărturisitori – așa cum a avut Biserica în perioada timpurie a existenței sale în catacombe. Primul dintre acești stâlpi ai ortodoxiei ferme și pure era Mitropolitul Chiril de Kazan, figură impunătoare în Biserica rusă și un susținător al Bisericii din catacombe.

Născut la 26 aprilie 1863, Constantin Smirnov a absolvit Academia Teologică din Petersburg în 1887. După căsătorie a fost hirotonit preot, dar curând a rămas văduv și a fost tuns în monahism și numit la conducerea misiunii ortodoxe din Urmia. În 1904 a fost hirotonit episcop de Gdov, vicar al eparhiei Petersburg, unde a fost foarte apropiat duhovnicește de marele luminător al secolului al XIX-lea, Sfântul Ioan de Kronstadt. Sfântul păstor era foarte atașat de tânărul ierarh și, ca ultimă dorință, Sfântul Ioan a cerut ca înmormântarea lui să fie slujită și să fie înhumat de nimeni altul decât de tânărul episcop Chiril. Când sfântul a murit, în 1908, episcopul Chiril i-a împlinit cererea cu mare dragoste și grijă, punându-i trupul în sicriu și fiind protos la slujba de înmormântare care a urmat, chiar dacă erau prezenți și mulți alți ierarhi mai în vârstă. Sfântul Ioan cunoștea bine și respecta măsura duhovnicească înaltă a episcopului Chiril.

În timpul praznicului Bobotezei în Petersburg, în 1909, episcopul Chiril s-a arătat ca un luptător uimitor pentru adevărul Bisericii și pentru tradiție. Sub influența presiunilor „științifice” lumești, s-a decretat oficial că toată apa care avea să fie binecuvântată pentru sărbătoare în

Mitropolitul Chiril de Kazan, ca tânăr episcop vicar în eparhia Petersburg

eparhia Petersburg trebuia să fie fiartă mai înainte și, astfel, agheasma mare trebuia să fie făcută peste oalele aburinde. Un scriitor bisericesc sincer din acea vreme a notat: „Se arăta mai multă credință în lemnele necesare pentru a fierbe apa și a omorî microbii decât în Dumnezeu. Din fericire, cu toate acestea, nu toți au dat înapoi de la ancora mântuirii noastre și, în același Petersburg, Domnul a păstrat pentru cei aleși ai Săi un singur episcop care nu a fost de acord să-și cedeze credința de dragul păcii cu dușmanii Bisericii lui Hristos. Dacă aceste rânduri vor vedea vreodată lumina tiparului, fie ca ele să păstreze numele credinciosului slujitor al lui Dumnezeu și arhipăstor, pentru întărirea credinței și a evlaviei printre frații copleșiți. Chiril de Gdov este numele acestui episcop. Fie numele lui binecuvântat în neam și în neam”. Sfidând avertismentele poliției, episcopul Chiril a binecuvântat apele râului Neva la Lavra Sfântul Alexandru Nevski direct printr-o gaură în gheață. Poliția locală, cu toate acestea, a luat măsuri pentru a se asigura ca nimănui să nu i se permită să ia apă din „Iordan”.

Tot în 1909, aparent fără legătură cu acest incident, episcopul Chiril a fost transferat în eparhia Tambov. Aici a fost în întregime responsabil cu pregătirile pentru canonizarea Sfântului Pitirim din Tambov, care a avut loc în 1914, cu mare solemnitate, în catedrala sa. După aceasta, a devenit arhiepiscop.

În timpul Revoluției, a fost unul dintre ierarhii conducători ai întregii Biserici ruse, având un rol important în Sinodul a toată Rusia din 1917-1918. Raportul său la acest Sinod privind „educația publică”, pe care l-a pregătit după ce a avut de-a face cu guvernul provizoriu și după ce a vorbit personal cu Kerenski, a arătat planurile cu adevărat anti-creștine ale celor care îl detronaseră pe țar și încercau să educe viitoarele generații fără influența Bisericii.

Când a fost numit mitropolit de Kazan, a fost imediat arestat (în 1919), astfel încât a revenit pe scaunul mitropolitan numai după ce a executat o sentință de întemnițare în 1920. După mai multe luni în Kazan, el a fost arestat din nou, din cauza implicării sale în Organizația Americană pentru Ajutorare, care îi aproviziona cu mâncare pe cei care mureau din pricina foametei cauzate de Revoluție. În această lucrare, Mitropolitul Chiril avea multe ajutoare devotate, dintre care unul, viitoarea stareță Iuvenalia (a cărei responsabilitate principală era să ofere mâncare și ajutor episcopilor întemnițați), ne-a lăsat o relatare care aduce lumină asupra condițiilor din catacombă în care adevărații arhipăstori ai lui Hristos trebuiau să aibă grijă de turmele lor în acea perioadă:

„În 1919, episcopul Gurie a fost arestat; el era prorector (la Academie) în Kazan când Mitropolitul Chiril a fost rector. Prin urmare, mitropolitul (care se afla în Moscova) m-a chemat în legătură cu trimiterea unor anumite lucruri Vlădicăi Gurie. Așa cum s-a dovedit, căzuse de

acord cu dânsul dinainte despre modul în care Sfintele Taine aveau să-i fie trimise în închisoare. Pentru aceasta, el mi-a dat o cutiuță cu ceea ce părea să fie mici bucăți de pâine și a spus că acestea trebuiau să fie înregistrate printre celelalte alimente care urmau să fie trimise. M-am supărat că a trebuit să iau Sfintele Daruri cu mine și, în general, pentru faptul că trebuia să le duc, și i-am spus aceasta vlădicăi. Atunci el mi-a răspuns: «Ce-ți bați tu capul cu asta? Eu te trimit!». Dar, gândindu-se puțin, mi-a propus să iau Sfintele Taine de la dânsul dimineața devreme, în ziua când trebuia să duc pachetele pentru Vlădica Gurie în închisoarea Butirka. Așa au decurs lucrurile. Curând am ajuns să merg cu pachete la Vlădica Chiril însuși, dar nu pentru multă vreme. În 1920, Mitropolitul Chiril se afla în închisoarea Taganka. În aceeași închisoare, în aceea perioadă, poate chiar în aceeași celulă, se aflau Vlădicii Teodor și Gurie. În închisoarea Taganka, vechile reguli mai erau încă în uz: pentru comportare bună, deținuții erau numiți sau treceau la categoria «reeducatilor» și se bucurau de anumite privilegii. În închisoarea Taganka erau cinci deținuți în această categorie: Mitropolitul Chiril, arhiepiscopul Teodor, episcopul Gurie, Alex Dim. Samarin și Vladimir Teodorovici Djunkovski. Pe lângă vizitele generale obișnuite, li se permitea o dată pe săptămână, într-o zi anume, să primească vizitatori cu gratiile ridicate. De obicei, la vizitele generale, când mulți oameni vorbeau cu deținuții prin gratii duble, era aproape imposibil să conversezi din cauza zgomotului și a strigătelor. În afară de aceasta, aceste întâlniri durau doar cinci minute. Pe de altă parte, vizitele la cei «reeducați» durau cincisprezece minute și se puteau da lucruri chiar în mâinile deținuților. În aceste circumstanțe a trebuit de multe ori să vorbesc și să-i dau Mitropolitului Chiril anumite lucruri. Când mitropolitul se afla în exil, am putut să-l ajutăm nu doar cu pachete, ci oferindu-i cărți de slujbe.”

La un moment dat, când Mitropolitul Chiril se afla în exil în Turukhan, el a locuit împreună cu arhiepiscopul Atanasie Saharov, în a cărui biografie găsim câteva informații despre suferințele Mitropolitului Chiril.

În timpul exilului lor comun, cei doi arhipăstori obișnuiau să se roage împreună. Odată, când episcopul Atanasie era la izolare și se afla în mare dificultate, Mitropolitul Chiril a început să se roage pentru el, folosind pravila de rugăciune a Cuviosului Partenie de la Kiev și alternând cu citirea Evangheliilor. Pe neașteptate, episcopul Atanasie a fost eliberat. Detenția sa fusese atât de scurtă, încât Mitropolitul Chiril încă nu terminase de citit Evanghelia Sfântului Ioan – pe aceasta au terminat-o de citit împreună.

Episcopul Atanasie a păstrat pentru tot restul vieții cele mai frumoase și mai dragi amintiri despre Mitropolitul Chiril. Îi plăcea să povestească întâmplări despre dânsul, printre care și următoarele:

„În 1924, pe când Patriarhul Tihon încă mai trăia, Vlădica Chiril se întorcea din exilul din regiunea Ziryansk. Fusesse chemat la Moscova, ca să apară în fața ministrului sovietic al cultelor, Eugen Tutchkov, cu instrucțiuni explicite de a nu vizita pe nimeni în drumul său. Cu toate acestea, când Mitropolitul Chiril a ajuns în Moscova, el a mers mai întâi de toate la patriarh, care tocmai semnase un acord de acceptare a comuniunii cu renovaționistul Krastinski. Când Mitropolitul Chiril l-a întrebat despre motivul pentru care fusesse de acord cu o acțiune atât de neortodoxă, Patriarhul Tihon i-a spus:

„Mă doare inima că atât de mulți arhipăstori sunt întemnițați. Autoritățile îmi promet că îi eliberează dacă îl accept pe Krastinski.”

La aceasta, Mitropolitul Chiril a răspuns:

„Preafericirea voastră, nu vă faceți griji cu privire la noi, arhipăstori. Singurul nostru folos acum este în închisori.”

La auzul acestor cuvinte, patriarhul a tăiat numele lui Krastinski de pe documentul recent semnat. Mai târziu, la întâlnirea Mitropolitului Chiril cu Tutchkov, când a fost discutat subiectul Krastinski, Tutchkov i-a reproșat cu insolență că nu a ascultat de patriarh, care a vrut să-l accepte pe Krastinski.

„Nu vă înțeleg, a spus vlădica. Exact acum un an, chiar în acest loc, m-ați acuzat de ascultare excesivă față de patriarh, iar acum pretindeți exact opusul.”

După moartea patriarhului, nu a existat nicio posibilitate legală de convocare a Sinodului pentru alegerea unui nou patriarh: cei mai mulți ierarhi erau în închisoare sau în exil. Pe lângă aceasta, era greu de conceput că Tutchkov le-ar fi permis să convoace un sinod.

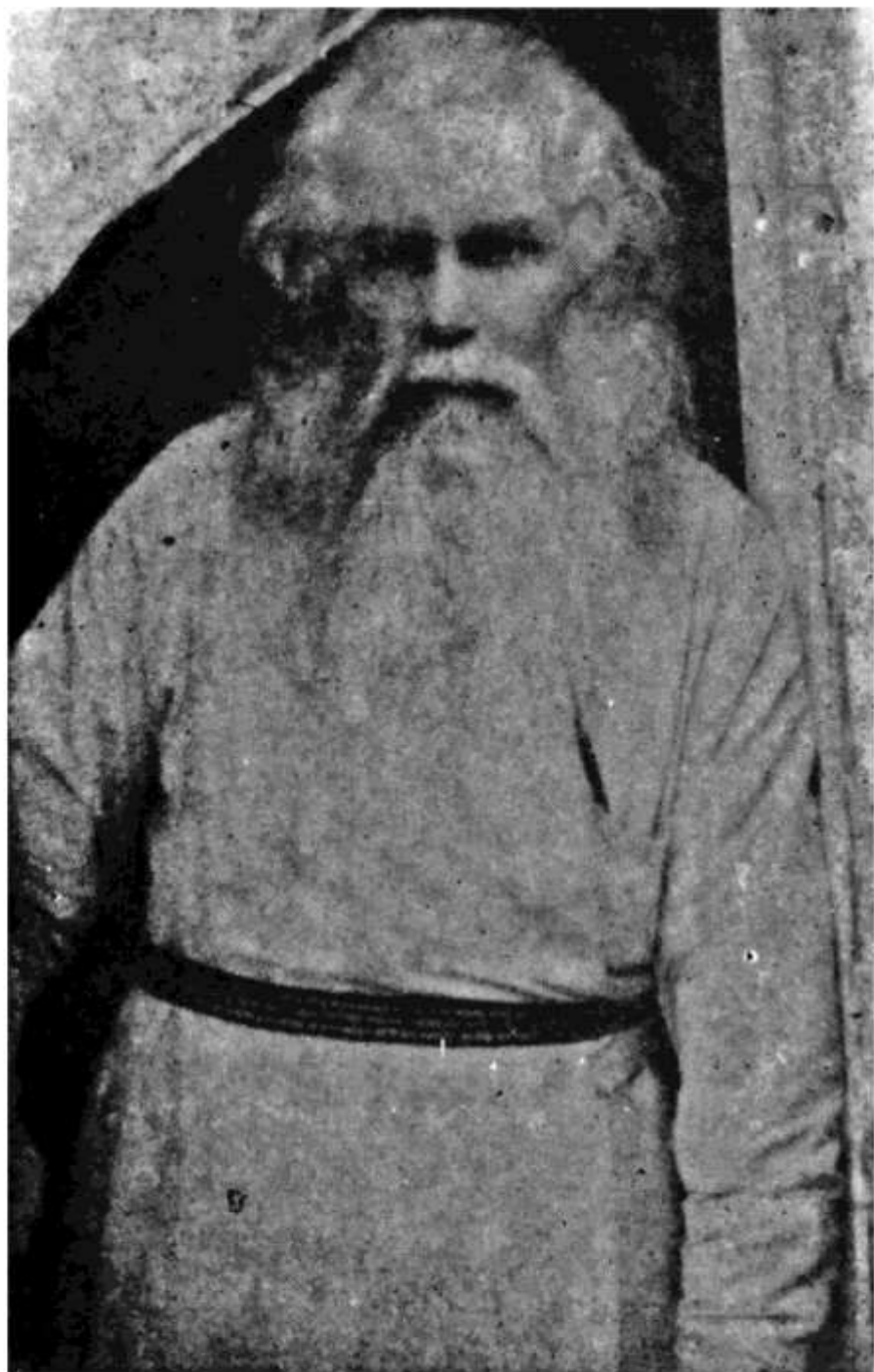
Arhiepiscopul Ilarion Troițki, care se afla pe atunci în lagărul de concentrare de la Solovki, a propus ca alegerea noului patriarh să se facă prin strângerea de semnături de la diferiți arhiepiscopi. Împreună cu episcopii care se aflau la Solovki și împărtășeau aceleași păreri, el a scris un apel pe această temă către ceilalți episcopi ai Bisericii ruse. În acest apel, el recomanda să fie ales patriarh Vlădica Chiril. Un episcop care urma să fie eliberat de la Solovki a pus acest apel într-o valiză care avea un fund fals și astfel a fost strecurat afară din lagăr. Un număr destul de mare de semnături fuseseră strânse în favoarea candidaturii Mitropolitului Chiril. Dar, imediat ce acest apel a ajuns în mâinile Mitropolitului Serghie (în 1927), a fost adus la cunoștința autorităților și a fost imediat înăbușit. Acelor episcopi ale căror semnături apăreau în apel li s-au înăsprit pedepsele. La fel, inițiatorul apelului nu a rămas nepedepsit. Încă bolnav și abia ținându-se pe picioare după un atac de tifos, arhiepiscopul Ilarion a fost trimis sub escortă în Leningrad, într-un frig cumplit, doar cu o simplă rasă pe el. Ajungând la destinație, el a murit curând.

Înainte ca Mitropolitul Serghie să devină „loctiitor patriarhal”, Tutchkov a oferit această poziție ierarhilor aleși de Patriarhul Tihon ca succesori ai săi, adică Mitropoliților Agatanghel și Chiril. S-a spus că Mitropolitul Agatanghel fusese oprit de la aceasta de către o nebună pentru Hristos pe care o cinstea mult, Xenia cea oarbă din orașul Rybinsk. Ea îi spusese: „Dacă accepți aceasta, vei pierde tot ceea ce ai dobândit înainte”.

Când Tutchkov l-a chemat pe Mitropolitul Chiril, cel din urmă ar fi acceptat această funcție, dacă nu ar fi fost următoarele condiții impuse de autoritățile comuniste: „Dacă noi hotărâm să înlăturăm anumiți arhiepiscopi, a spus Tutchkov, veți fi obligat să ne ajutați”. La aceasta, Mitropolitul Chiril a răspuns: „Dacă se găsește că ierarhul a încălcat canoanele bisericești, atunci da; dar, dacă nu este așa, îi voi spune: «Frate, eu nu am nimic împotriva ta, dar autoritățile sovietice îmi cer să te îndepărtez și sunt obligat să fac astfel»”. La aceasta, Tutchkov a replicat: „Nu, nu, nu așa. Va trebui să-l faci să creadă că faci aceasta după propria ta voie și va trebui să găsești anumite pretexte pentru îndepărtarea lui”. În aceste condiții, bineînțeles, Vlădica Chiril a refuzat să accepte tronul patriarhal. Se spune că atunci i-a spus lui Tutchkov: „Ascultă, Eugen, tu nu ești cleric, iar eu nu sunt bomba cu care sperî tu să arunci în aer Biserica rusă dinăuntrul ei.”

Mitropolitul Chiril a fost imediat exilat. El a fost dus la locul său de exil într-o mică barcă pe râul Vișegda superior. Gărzile armate care îl conduceau nu s-au deranjat să-l hrănească și doar vâslașul, din milă, i-a dat pe ascuns ierarhului suferind niște pâine. Când au ajuns la destinație, Mitropolitul Chiril a fost lăsat în grija proprietarului unei mici colibe din lemn. Acesta a fost instruit să nu-i dea nimic mitropolitului. Cumva, Vlădica Chiril și-a confecționat o undiță și a reușit să prindă niște pește, pe care l-a fiert într-o cutie de conserve vechi. Se afla într-o astfel de stare de agonie – atât din cauza epuizării fizice, cât și din cauza chinului psihologic –, încât a izbucnit în lacrimi amare când maica Evdochia, care îi era credincioasă, după ce l-a căutat prin acele locuri sălbatice, în cele din urmă a reușit să ajungă la dânsul și l-a văzut stând pe mal pescuind astfel.

Protoiereul Mihail Polski spune câteva cuvinte despre ce s-a petrecut mai departe cu Mitropolitul Chiril: „La interogatoriile GPU, discuțiile se derulează pe subiecte generale și disputele religioase sunt chiar planuite. Dacă modul de gândire și cunoștințele îți sunt descoperite, să nu mai zicem de opinii cu privire la activitățile autorităților, devii un individ periculos fără doar și poate. Fericit este cel care se prefacă că este prost, incapabil să răspundă ceva. Mitropolitul Chiril de Kazan, în timpul anilor exilului său interminabil, a avut două săptămâni de libertate chiar în Moscova. Agentul GPU i-a cerut să-și exercite influența asupra

Mitropolitul Chiril de Kazan, fotografiat în cortul său din exil

patriarhului fie în cheștiunea răspunsului către arhiepiscopul de Canterbury, fie în alte cheștiuni. Nu-mi amintesc care. Mitropolitul a suferit în tăcere de multe ori examinările meschine ale agentului, dar în cele din urmă i-a spus: «O, ce deștept ești». Agentul înnebunit i-a dat Mitropolitului Chiril doar o oră ca să se pregătească. Mitropolitul a fost trimis mai întâi la Ust-Siolsk și, apoi, în primăvara anului 1925, într-o pădure deasă la care a ajuns abia după două săptămâni de călătorie într-o barcă pe un râu. Nu i s-a dat nimic de mâncare, a fost lăsat să doarmă în frig în afara cabanelor în care se adăposteau agenții; a fost tras de barbă și batjocorit în așa fel încât a început să-și ceară moartea. A petrecut un an sub supravegherea unui comunist într-o pădure, unde erau doar două cabane de vânătoare” (*Starea Bisericii în Rusia sovietică*, pp. 42-43).

În 1924, când Mitropolitul Chiril refuzase să se alăture Bisericii Vii, șeful poliției secrete, Tuchkov, i-a promis că „va putezi în închisoare”; și, într-adevăr, pentru restul vieții sale a mers din închisoare în exil și în exiluri și mai îndepărtate. Fiind în exil în 1925, când Patriarhul Tihon a murit, nu a putut prelua responsabilitățile de locțiitor, și această poziție a revenit celui de-al treilea locum tenens ales de patriarh, Mitropolitul Petru de Krutița. Când înlocuitorul celui din urmă, Mitropolitul Serghie, și-a publicat infama Declarație în 1927, Mitropolitul Chiril se afla în exil într-un oraș îndepărtat în Turukhan, în nordul îndepărtat, dincolo de Cercul arctic, suferind de o boală de rinichi. De acolo a trimis scrisori sincere atât Mitropolitului Serghie, cât și episcopului Damaschin de Glukhov (care se afla în exil în aceeași regiune), rupând comuniunea cu Mitropolitul Serghie, declarându-i actele ca nule și fără valoare și afirmând că acesta își depășise autoritatea prin instituirea unei politici bisericești cu totul noi, fără consultarea locțiitorului patriarhal. Secretarul episcopului Damaschin din acea vreme, E. Lope, care a publicat o astfel de scrisoare, afirmă de asemenea, că, „în 1931, toți episcopii din exil îl recunoșteau pe Mitropolitul Chiril, iar nu pe Mitropolitul Serghie, în calitate de întâi-stătător al Bisericii Ortodoxe (Ruse)” (*Episcopi mărturisitori*, p. 35).

Conform informațiilor primite din Uniunea Sovietică în 1937, Mitropolitul Chiril a fost omorât în exil în acea perioadă prin ordine primite direct de la Moscova, la începutul epurării lui „Ejov”, ca fiind „principalul susținător” al Bisericii din catacombe.

EPISTOLELE MITROPOLITULUI CHIRIL

Cel mai remarcabil dintre ierarhii Bisericii Ortodoxe Ruse după moartea Patriarhului Tihon a fost, fără îndoială, Mitropolitul Chiril de Kazan. Fiind ales de către Patriarhul Tihon ca primul dintre cei trei loc-

Mitropolitul Petru de Krutița în timpul exilului.

Mitropoliții Chiril și Antonie, Patriarhul Tihon și Mitropolitul Arsenie în timpul Sinodului Bisericii a toată Rusia, din 1917-1918, și alegerea Patriarhului.

țitori care aveau să-i ia locul în cazul morții sale sau a retragerii din pricina vreunei neputințe, el a fost desemnat, de asemenea, și de marea majoritate (72) a episcopilor în 1926, într-o încercare nereușită de numire a unui nou patriarh printr-o alegere secretă. Fiind în exil în anii de după 1925, el nu a putut să ocupe poziția de locțiitor patriarhal, care, în consecință, a trecut la celălalt candidat indicat de Patriarhul Tihon, Mitropolitul Petru de Krutița, dar vocea sa a rămas totuși cea mai autoritară în întreaga Biserică rusă din acea perioadă.

Prin urmare, după Declarația Mitropolitului Serghie din 1927, era așteptată cu nerăbdare opinia Mitropolitului Chiril despre acest document și despre „noua direcție” bisericească a Mitropolitului Serghie. Această opinie a venit, în cele din urmă, după aproape doi ani, din locul de exil al Mitropolitului Chiril – Turukhan, în nordul îndepărtat. În această scrisoare adresată prietenului său, episcopul Damaschin, și chiar mai mult în corespondența sa ulterioară cu Mitropolitul Serghie și cu alți episcopi, până în anul 1934, Mitropolitul Chiril explică, poate mai clar decât oricare altul dintre ierarhii vremii, natura *ecleziologică* a erorii Mitropolitului Serghie. Observațiile sale cu privire la natura unității Bisericii și a unității de cuget, despre necesitatea de a respinge legalismul canonic în Biserică, despre chestiunea ruperii comuniunii și despre prezența sau absența harului în patriarhia moscovită și la cei care s-au separat de ea rămân foarte relevante pentru propriile noastre vremuri.

EPISTOLA nr. 1: 6/19 iunie 1929

(Adresată episcopului Damaschin Cedrick, care, ca și dânsul, fusese în exil în Turukhan, dar a fost eliberat și se afla temporar în Starodub. Tradusă, cu câteva omisiuni, după textul rusesc complet din E. Lopeșanskaia, *Ierarhi mărturisitori*, San Francisco, 1971, pp. 27-35. Un text rusesc parțial se găsește în Lev Regelson, *Tragedia Bisericii Ruse*, Paris, YMCA Press, 1977, pp. 166-168, 466-467. Regelson o datează la 2/15 mai, având ca destinatar pe episcopul vicar de Kazan, Atanasie Malinin; cea din urmă este o scrisoare mai recentă, al cărei conținut este în cea mai mare parte repetat în scrisoarea mai lungă adresată episcopului Damaschin.)

Hristos în mijlocul nostru! Iubite frate în Hristos, dragă vlădica, preasfințite episcop!

Scrisoarea dumneavoastră de la 1 martie, grea în conținut, am primit-o în ziua Odovaniai Învierii. Cu adevărat, Hristos a înviat! Eu am citit ceea ce i-ați scris părintelui Ioan, mulțumită atenției binevoitoare a vecinului meu față de mine. Atât ceea ce i-ați spus părintelui Ioan cât și

scrisoarea dumneavoastră din martie m-au consolată, nu prin conținutul lor grav, ci datorită unității de suflet și de gând dintre noi doi, care reiese din faptul că avem aceeași opinie despre scandalul bisericesc care se petrece acum...

Stupefacția credincioșilor privitoare la activitatea administrativ-ecclesială a Mitropolitului Serghie și la Biserica aflată sub conducerea lui a apărut ca urmare a depășirii autorității conferite de titlul de înlocuitor al locțiitorului tronului patriarhal, fapt lesne simțit de credincioși. Pentru mine personal nu este nicio îndoială că niciun înlocuitor nu poate fi egal în drepturi cu cel pe care îl înlocuiește și nici nu poate să-i ia locul. Un înlocuitor este numit pentru a lua decizii în problemele curente, cu o autoritate de decizie definită minuțios de regulile în vigoare, de experiența anterioară și de ordinele personale ale celui pe care îl înlocuiește. Niciunul din așa-zisele „drepturi de înființare”, ca un fel de reformă a instituțiilor existente, înființarea de noi posturi etc., nu pot fi realizate fără a cere mai întâi acordul și directivele celui care este înlocuit. Iar o schimbare fundamentală a însuși sistemului conducerii bisericești, la care s-a hazardat Mitropolitul Serghie, depășește chiar și autoritatea locțiitorului însuși...

(Urmează o discuție tehnică despre instituția locțiitorului sub Patriarhul Tihon, pentru a arăta modul în care Mitropolitul Serghie și-a depășit autoritatea.)

Prin urmare, până când Mitropolitul Serghie nu anulează sinodul pe care l-a înființat, eu nu pot recunoaște ca obligatorie pentru mine împlinirea niciunuia dintre decretele sale ecclesiastic-administrative, date cu participarea așa numitului Sinod patriarhal temporar. O astfel de relație cu Mitropolitul Serghie și cu sinodul său nu o înțeleg ca pe o separare de acea parte a Bisericii Ortodoxe conduse de Mitropolitul Serghie, de vreme ce păcatul personal al Mitropolitului Serghie cu privire la conducerea bisericească nu dăunează învățaturii dogmatice ortodoxe care e respectată și de către această parte a Bisericii; dar sunt profund întristat că, printre acei episcopi care sunt de același cuget cu Mitropolitul Serghie în încălcarea iubirii frățești, porecla de „facțiune” și cea de „schismatici” este deja aplicată celor care nu sunt de acord cu dânsul și care îl acuză de greșală.

Eu nu mă separ de nimic sfânt, de nimic ce aparține în mod real Bisericii. Mă tem doar să mă apropiu și să mă agăț de ceea ce recunosc ca fiind păcătos la origine și, prin urmare, mă abțin de la comuniunea frățească cu Mitropolitul Serghie și cu arhipăstorii care sunt în același gând cu dânsul, de vreme ce nu am alte metode de a acuza un frate care greșește. Multe încercări (pe care le cunosc) de îndemnuri frățești adresate Mitropolitului Serghie personal de către răposatul Mitropolit Agatanghel, de Mitropolitul Iosif și de către cei doi vicari ai săi, de arhiepisco-

pul Serafim de Uglich și de episcopul Victor de Viatka, nu au reușit să-l întoarcă pe Mitropolitul Serghie la locul său și către o manieră de acționare potrivită. Repetarea acestei încercări de a convinge prin cuvinte ar fi inutilă. Prin urmare, eu consider că îndepărtarea de la comuniunea cu Mitropolitul Serghie și cu acei arhipăstori care sunt de un cuget cu dânsul este o împlinire a datoriei pastorale de către toți arhipăstorii și de către toți cei care consideră instituirea așa numitului „sinod patriarhal temporar” ca fiind greșit. În ceea ce mă privește, prin această îndepărtare nici nu afirm și nici nu bănuiesc că ar lipsi harul în acțiunile sfinte și în Tainele săvârșite de serghianiști (să ne păzească Dumnezeu pe toți de un astfel de gând!), ci subliniez doar dezacordul meu și refuzul de a participa la păcatele altora.

Prin urmare, nu voi liturghisi cu Mitropolitul Serghie și cu arhipăstorii de același cuget cu dânsul. Dar, în caz de pericol de moarte, cu o conștiință împăcată voi primi miruirea și rugăciunile dinaintea morții de la un preot numit de Serghie sau care se supune sinodului stabilit de dânsul, dacă nu este prezent un preot care împărtășește aceeași relație pe care o am eu cu Mitropolitul Serghie și cu așa numitul „sinod patriarhal temporar”. În același mod, dacă mă găsesc într-o localitate unde toate bisericile se află sub „sinodul patriarhal temporar”, nu voi intra în ele ca să mă rog la sfintele slujbe publice, dar admit ca posibil, fără sfințirea prealabilă a bisericii, să slujesc Liturghia într-una dintre acestea – fie singur, fie cu participarea clerului și a laicilor credincioși de același cuget cu mine –, dacă se va întâmpla ca unii ca aceștia să fie acolo. În opinia mea, fiecare cleric care împărtășește atitudinea mea față de Mitropolitul Serghie și față de sinodul stabilit de el poate să acționeze în același mod.

În ceea ce îi privește pe laici, cu toată conștiința nu ar trebui să participe activ la viața bisericească în parohiile care pomenesc numele Mitropolitului Serghie la sfintele slujbe ca prim arhipăstor. Dar, în sine, o astfel de pomenire a numelui Mitropolitului Serghie nu poate fi socotită responsabilitatea laicilor și nu ar trebui să constituie pentru ei un obstacol în a participa la sfintele slujbe și a primi Sfintele Taine în bisericile care se supun Mitropolitului Serghie, dacă în acea localitate nu se găsește nicio biserică ortodoxă care să păstreze nevătămată relația ei canonică față de locțiitorului tronului patriarhal. Și faptul de a se ruga pentru Mitropolitul Serghie, împreună cu alți arhipăstori și creștini ortodocși în general (pe listele de pomenire la Proskomidie și la alte slujbe), nu este păcat. Aceasta este datoria tuturor creștinilor ortodocși, până când o excomunicare bisericească generală nu va declara abuzul făcut de Mitropolitul Serghie față de autoritatea bisericească încredințată lui ca fiind păcat de moarte (cf. Matei 18: 15-17; I Ioan 5: 16)...

În momentul de față, Mitropolitul Serghie nu își mai ascunde nesinceritatea Declarației sale, manifestând convingerea că sinodul există

cu el și cade cu el. Într-o conversație avută cu dumneavoastră a declarat în mod direct: „Viitorii mei succesori vor fi obligați să ia în considerare situația pe care am creat-o eu în Biserică”. În această Declarație este mai degrabă o siguranță de sine omenească decât o înțelegere luminată de Dumnezeu a situației sale și a Bisericii. Ca urmare, este de înțeles că ascultarea de Mitropolitul Serghie, care se bazează doar pe autoritatea morală, a încetat în mod automat în rândul tuturor celor sincer ortodocși. Toți aceștia au spus – atât în sinea lor, cât și în auzul altora – că păstrează comuniunea cu Biserica universală prin locțiitorul tronului patriarhal, dar nu prin delegatul său personal.

Pentru mine personal, tot ceea ce a fost expus aici este o constatare suficientă a fundamentului canonic de sub picioarele mele, iar un apel către Mitropolitul Serghie, printr-o epistolă incomodă, îmi pare o exagerare inutilă a importanței bisericești a Mitropolitului Serghie și ar pune gaz pe focul stimei de sine care deja îl arde pe bietul vlădica. Nu a fost lipsit de îndemnuri frățești în acești doi ani; dar Mitropolitul Serghie este surd la ele. Nu va asculta niciun îndemn nou, fie el și apelul unuia mai în vârstă.

Prin urmare, mi se pare suficient, pentru el, ca înlocuitor al locțiitorului patriarhal, dacă toți cei care nu sunt de acord cu politica sa bisericească îi vor aduce la cunoștință personal că activitatea sa nu ne afectează și că nu o putem încuraja prin acordul și ascultarea noastră. Putem cere sincer ca, atâta timp cât există așa numitul „sinod patriarhal temporar”, Mitropolitul Serghie să nu se deranjeze trimițându-ne directivele sale, de vreme ce, în conștiința noastră arhipastorală, nu putem recunoaște nicio semnificație obligatorie a lor.

Fie ca Duhul Sfânt, Care este pururea în Biserică, să ne călăuzească prin cuptorul încercărilor dificile de acum spre mai deplina dovedire a Adevărului Său, ca să nu ne împruțăm nici în cea mai slabă nădejde a noastră sau să devenim risipiți cu mintea în răul lumii care ne înconjoară.

O altă epistolă, aproximativ din aceeași perioadă, care a circulat printre episcopi, conține cugetări importante cu privire la disciplina bisericească.

DIN EPISTOLA nr. 2: 1929
(Textul rus în Regelson, p. 168)

Nu voi condamna și nu condamn pe nimeni, dar nu pot să chem pe nimeni să participe la păcatele celorlalți, la fel cum nu îi pot condamna pe acei ierarhi conduși de Mitropolitul Iosif (Petrovici), care și-au măr-

turisit voința de a nu participa la ceea ce conștiința lor recunoaște ca păcătos. Această mărturisire a lor este considerată de alții ca o încălcare a disciplinei bisericești. Dar disciplina bisericească este capabilă să-și păstreze eficiența doar atâta timp cât este o reflecție reală a conștiinței ierarhice a Bisericii sobornicești; iar disciplina în sine nu poate niciodată să înlocuiască această conștiință. Imediat ce această disciplină își produce cererile nu prin forța indicațiilor acestei conștiințe, ci prin impulsuri străine Bisericii și nesincere, conștiința ierarhică individuală în mod sigur va sta de partea principiului ierarhic sobornicesc al existenței Bisericii, care nu este deloc unul și același lucru cu unitatea exterioară cu orice preț. După aceea, instabilitatea disciplinei bisericești devine inevitabilă, ca o consecință a păcatului. Și nu poate fi decât o singură cale de ieșire din păcat: căința și roadele vrednice de ea. Și, din locul meu îndepărtat, mi se pare că această pocăință este de așteptat deopotrivă de la cei din Leningrad (adică Mitropolitul Iosif și cei cu el) și de la cei din Tașkent (adică ierarhii serghianiști) care îi condamnă...

O copie a primei scrisori a fost trimisă Mitropolitului Serghie și a provocat din partea lui următorul răspuns din 5/18 septembrie 1929: „Fără să ne declarați nici schismatici și nici fără har, și, prin urmare, neavând niciun temei acceptabil pentru schismă, totuși rupeți comuniunea cu noi. Poate atunci să fie cineva de acord cu dumneavoastră că nu cauzați o schismă și că rămâneți în pace cu Sfânta Biserică?”

Ați rupt comuniunea euharistică cu noi și în același timp nu considerați că ați cauzat o schismă sau că noi ne aflăm în afara Bisericii. O astfel de teorie este cu totul inacceptabilă pentru gândirea bisericească – este o încercare de a ține gheața pe un grătar încins. Dintre toate legăturile vizibile ale trupului Bisericii, comuniunea euharistică este cea mai importantă, întrucât, în lipsa ei, legăturile unității care rămân nu țin.”

Chiar înainte de această scrisoare, la 24 iulie/6 august, Mitropolitul Serghie și „sinodul” său declaraseră Tainele episcopilor care se separaseră de el ca fiind fără har, comparând schisma lor cu cea a renovaționiștilor: „Tainele săvârșite în îngrădirea față de unitatea bisericească... de către cei care i-au urmat pe fostul Mitropolit Iosif al Leningradului (Petrovici), fostul episcop de Gdov, Dimitrie (Liubimov), fostul episcop de Urazov, Alexei (Bui), fiind de asemenea în stare de suspendare, sunt nevalide și cei care revin din aceste schisme, dacă au fost botezați în schismă, vor fi primiți prin Taina Sfintei Mirungeri; căsătoriile săvârșite de schismatici vor fi în mod asemănător realizate prin binecuvântare bisericească și prin citirea rugăciunii finale din slujba cununiei «Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt». Celor care mor în renovaționism și în schisme indicate nu li se va face slujba înmormântării, nici chiar la rugămintea rudelor, și nu se va sluji nicio Liturghie de pomenire pentru ei” (Regelson, pp. 168-169).

Această acțiune, împreună cu scrisoarea Mitropolitului Serghie, a provocat o nouă epistolă a Mitropolitului Chiril, adresată de această dată direct Mitropolitului Serghie, în care tratează punctual „blasfemiile” de a nega harul în Tainele serghianiștilor sau a non-serghianiștilor.

EPISTOLA nr. 3: 28-30 octombrie/10-12 noiembrie 1929

Despre aceste blasfemii aud pentru prima dată de la dumneavoastră. Cât despre singura atitudine posibilă din partea mea față de ele, puteți judeca cel puțin după groaza cu care „resping ideea lipsei harului în acțiunile sfințitoare și în Tainele săvârșite de serghianiști”. Voi înșivă îmi observați groaza și, când după aceasta mă alăturați numărului unor astfel de blasfemiatori, vorbiți pur și simplu un neadevăr. Dacă astfel de blasfemii sunt rostite de cineva, ele sunt roadele temperamentului vorbitorului, rodul – voi spune propriile dumneavoastră cuvinte – „întunericului neiluminat al unora și al lipsei echilibrului duhovnicesc al altora”. Și cât de amarnic este, vlădica, faptul că și dumneavoastră, în egală măsură, arătați lipsa echilibrului duhovnicesc. Pentru dragostea dumneavoastră de creștin, care, așa cum spuneți, are „un anumit curaj de a crede că afirmația amenințătoare a Domnului (Matei 12: 31 – *Orice păcat și orice hulă se va ierta oamenilor, dar hula împotriva Duhului nu se va ierta*) nu va fi aplicată cu toată strictețea acestor nefericiți”, cu toate acestea nu îndrăzniți să găsiți o altă modalitate mai iubitoare de a acționa asupra lor decât decretul sinodului vostru din 24 iulie (6 august) 1929, nr. 1864, care interzice, în ciuda tuturor rugăminților, săvârșirea slujbei de înmormântare pentru cei care mor înstrăinați de administrația bisericească a dumneavoastră. Fără să mai menționăm mirungerea din nou a celor botezați, care au fost miruiți cu același Sfânt Mir cu care miruiesc preoții supuși dumneavoastră, sau cununarea din nou a celor deja cununați. În aprilie, îngrijorat de greșeală, v-ați ocupat cu ridicarea anatemelor Sinodului din 1667 (adică cele împotriva rascolnicilor), în timp ce în august ați consolidat disputa bisericească stârnită de activitatea dumneavoastră și care încă nu este clară pentru toți, făcând din ea o animozitate bisericească ireconciliabilă.

Nu uitați că stârniți animozitate... în primul rând împotriva celor care, în timpul existenței renașterii de diferite intensități, prin trăirea lor ortodoxă, fără să cunoască legiurile scrise, au determinat fără greș adevărul bisericesc autentic și i-au întors la el pe înșiși păstori care erau gata să se clatine pe cale din cauza aplicării livrești a canoanelor scrise. În decretul nr. 1864 al sinodului dumneavoastră aud o sentință similară celei a marilor preoți evrei: *Dar mulțimea aceasta care nu cunoaște Legea este blestemată* (Ioan 7: 49).

Acest lucru decurge, bineînțeles, din faptul că dumneavoastră și sinodul înțelegeți o atitudine negativă față de activitatea dumneavoastră de administrare bisericească ca pe o negare a Bisericii însăși, a Tainelor ei și a tuturor lucrărilor ei sfinte. De aceea vă uimește atât de mult faptul că, în timp ce eu renunț la slujirea Liturghiei cu dumneavoastră, cu toate acestea nu mă consider nici pe mine însumi, nici pe dumneavoastră ca fiind în afara Bisericii. Dumneavoastră declarați că, „pentru gândirea bisericească, o astfel de teorie este cu totul inacceptabilă”; „este o încercare de a ține gheața pe un grătar încins”. Dacă în acest caz este vreo încercare din partea mea, nu este aceea de a ține gheața pe un grătar încins, ci mai degrabă de a topi gheața aplicării canoanelor într-un mod dialectic-cărturăresc și de a păstra sfînțenia duhului lor. Eu mă abțin a liturghisi cu dumneavoastră nu pentru că Taina Trupului și a Sângelui Domnului nu s-ar înfăptui la slujirea noastră împreună, ci deoarece a ne împărtăși din același Potir al Domnului ne-ar fi amândurora spre judecată și condamnare, de vreme ce starea noastră interioară, tulburată de felul diferit în care înțelegem relația noastră bisericească, ne-ar lipsi de posibilitatea de a aduce, cu deplină pace a duhului, *mila păcii, jertfa laudei*.

Prin urmare, reținerea mea în totalitate vă are în vedere doar pe dumneavoastră și pe ierarhii în același cuget cu dumneavoastră, dar nu și pe clericii de rând și, cu atât mai puțin, pe laici. Printre clericii de rând, foarte puțini sunt adepți conștienți ai politicii bisericești a dumneavoastră...

Oricât de mult ați exagera autoritatea canoanelor la care vă referiți când îi acuzați pe cei care nu vă ascultă, interpretările voastre nu produc prea mare impresie nici asupra celor care nu vă ascultă, nici asupra comunității bisericești ca întreg, care încetează cu totul de a se mai încrede în canonicitatea polemică dezvoltată printre noi în proporții înfricoșătoare de când cu apariția renoaționismului. Amintiți-vă cum, pe baza literalismului canonic, așa-zisul sinod din 1923 alcătuit din renoaționiști l-a condamnat pe patriarh și nu doar că l-a lipsit de rang, ci și de haina monahală. Prin urmare, vlădica, nu abuzați de *litera* normelor canonice, ca să nu transformăm *sfintele* canoane în simple canoane. Viața bisericească din ultimii ani este compusă și împlinită nu după sensul literal al canoanelor. Însuși transferul drepturilor și obligațiilor patriarhale Mitropolitului Petru s-a făcut într-un mod inedit și necunoscut în canoane, dar conștiința bisericească a acceptat această modalitate inedită ca mod de păstrare a integrității rangului patriarhal, considerând-o pe cea din urmă ca fiind garantul principal pentru modul nostru de viață ortodox, în special cu privire la negarea renoaționistă a ideii de patriarhie.

* * *

La această scrisoare, Mitropolitul Serghie a răspuns cu epistola din 20 decembrie/2 ianuarie 1930, apărându-și „drepturile” cu deplina autoritate pe care ar fi avut-o ca patriarh. La scurt timp după această scrisoare, Mitropolitul Serghie și sinodul său au anunțat că Mitropolitul Chiril fusese supus unei judecăți bisericești și fusese eliberat din administrarea eparhiei sale; cu toate acestea, spre deosebire de Mitropolitul Iosif și de alți oponenți mai categorici, el nu fusese încă suspendat cu desăvârșire și nici nu a fost declarat ca fiind în afara Bisericii.

Nu s-a mai făcut nimic de către niciunul dintre ierarhi până în 1933, când Mitropolitului Chiril i s-a dat o scurtă perioadă de libertate (în orașul Gjațk) din exilurile și întemnițările sale. La 15/28 iulie în acel an, a adresat o ultimă scrisoare Mitropolitului Serghie, prezentându-și pe scurt situația (textul rus în Regelson, pp. 175-179). Începe astfel (referindu-se la cel de-al 70-lea an din viața sa, pe care tocmai îl împlinise):

„Ajungând la vârsta care este, după cuvântului sfântului psalmist, începutul limitei vieții omenești pe pământ (Psalm 89: 10), stând, ca să zic așa, pe marginea mormântului, îmi recunosc datoria de a le explica fraților mei – arhipăstorilor, păstorilor și oamenilor credincioși – de ce vă consider un uzurpator al autorității bisericești și refuz să mă supun decretelor dumneavoastră administrativ-bisericești, precum și celor ale sinodului pe care l-ați stabilit. Cu toate acestea, *nu am nicio posibilitate directă de a face mărturisirea mea auzită* în Biserică și, prin urmare, sunt obligat să fac aceasta adresând-o dumneavoastră, care cu nerușinare afirmați că sunteți Episcopul Suprem al țării, poate din sinceră greșală, și, în orice caz, cu îngăduința tacită a unei părți dintre frații episcopi, care sunt acum vinovați împreună cu dumneavoastră de încălcarea bunei ordini canonice a Bisericii Ortodoxe Ruse.”

Restul acestei epistole detaliază încă o dată motivele Mitropolitului Chiril de a refuza acceptarea autorității pe care Mitropolitul Serghie o pretindea în Biserică.

În timpul acestei perioade de libertate, Mitropolitul Chiril a intrat activ în contact – el însuși încurajându-i și organizându-i – cu „cei care nu îl pomeneau” pe Mitropolitul Serghie, cei care pomeneau doar numele Mitropolitului Petru la sfintele slujbe și care își dezvoltaseră o organizație bisericească separată, numită mai târziu „Biserica din catacombe”. În două epistole scrise înainte de arestul său din iulie 1934, el oferă fundamentul canonic pentru activitatea sa, care continuă să fie până în ziua de astăzi fundamentul canonic nu doar al Bisericii din catacombe din Rusia „care se află în îngrădire”, ci și al Bisericii ruse din afara Rusiei. Decretul Patriarhului Tihon din 7/20 noiembrie 1920, pe care Mitropolitul Chiril îl citează ca fiind baza canonică specifică pentru organizarea bisericească, afirmă că cei care au rupt legătura cu centrul biseri-

cesc de la Moscova ar trebui să se organizeze pe cât este posibil în condițiile date, alegându-l pe cel mai în vârstă dintre ei ca ierarh conducător.

EPISTOLA NR. 4: ianuarie 1934
(Textul în rusă la Regelson, pp. 179- 181)

Răspuns la opinia cuiva despre faptul că era
obligatoriu pentru Mitropolitul Chiril să se
autoproclame locțiitor până la eliberarea Mitropolitului
Petru

Consider că dezordinea din Biserica Ortodoxă Rusă nu privește învățătura pe care o ține, ci privește administrația. Menținerea unei ordini potrivite în administrația bisericească de la moartea Preafericitului Patriarh Tihon până la întrunirea unui sinod bisericesc legitim este asigurată prin testamentul preafericitului părinte patriarh, pe care l-a lăsat prin autoritatea dreptului special dat doar lui, și care nu este transmisibil nimănui altcuiva, de a numi un înlocuitor pentru sine însuși. Acest testament este norma administrației Bisericii ruse până când conținutul acestui document va fi epuizat în întregime. Ierarhul care poartă responsabilitatea locțiitorului patriarhal își menține autoritatea bisericească până la alegerea de către un sinod a unui nou patriarh. Dacă este o întârziere în alegerea patriarhului, locțiitorul rămâne în postul său până la moartea sa, sau până la renunțarea sa voluntară la el, sau până la îndepărtarea sa, în urma unei judecăți bisericești. El nu are nicio autoritate de a-și numi pentru el însuși un înlocuitor cu drepturi identice cu propriile sale drepturi ca locțiitor. El poate să aibă doar un înlocuitor temporar pentru chestiuni curente, care să acționeze conform instrucțiunilor sale. În acest punct trebuie găsită eroarea Mitropolitului Serghie, de vreme ce el s-a recunoscut pe sine, în absența Mitropolitului Petru, ca având toate drepturile ca locțiitor. Păcatul său constă în depășirea autorității sale, și episcopatul ortodox nu ar fi trebuit să recunoască o astfel de autoritate, și, odată convinși de faptul că Mitropolitul Serghie administra Biserica fără povățuirea Mitropolitului Petru, ar fi trebuit să fie pedepsit prin puterea ukazului patriarhal din 7/20 noiembrie 1920, pregătindu-se să dea un răspuns cu privire la activitatea sa Mitropolitului Petru sau unui sinod. Dacă locțiitorul ar muri înainte de întrunirea unui sinod, este esențial din nou să ne întoarcem la testamentul patriarhal și să recunoaștem ca având drepturi de locțiitor pe unul dintre ierarhii încă în viață indicați în testamentul patriarhal. Dacă niciunul dintre aceștia nu este în viață, atunci efectul testamentului încetează, iar Biserica trece în mod automat la administrația conformă cu ukazul patriarhal din 7/20

noiembrie 1920, și eforturile comune ale episcopatului ar trebui să aducă la realizare întrunirea unui sinod pentru alegerea unui patriarh.

Prin urmare, doar după moartea Mitropolitului Petru sau după îndepărtarea sa legiuită găsesc pentru mine nu doar posibil, ci chiar obligatoriu, să intervin în mod activ în administrația generală a Bisericii ruse. Până atunci, ierarhii care îl recunosc drept ierarh conducător doar pe Mitropolitul Petru, pomenindu-i numele cu bună rânduială la sfintele slujbe și nerecunoscând administrația lui Serghie ca succesiune legitimă, pot exista paralel cu cei care îl recunosc pe Mitropolitul Serghie, până la o judecată sinodală. Cei izgoniți din eparhiile lor ar trebui să-i povățuiască duhovnicește pe cei puțini care îi recunosc ca arhipăstori ai lor, iar cei care nu au fost izgoniți ar trebui să povățuiască viața duhovnicească a întregii eparhii, prin orice mijloace, fiind în legătură unii cu alții și susținând unitatea bisericească.

Pentru mine personal este imposibil în momentul acesta să ies în față și, de vreme ce sunt cu totul nesigur de reacțiile avute de Mitropolitul Petru, nu pot fi sigur de opiniile sale reale, pentru a mă decide cum să acționez. În orice caz, eu nu pot fi locțiitorul Mitropolitului Petru în bună rânduială fără decretul său cu privire la aceasta. Dar, dacă Mitropolitul Petru renunță în mod voluntar la postul său de locțiitor, atunci, prin autoritatea testamentului preafericitului părinte patriarh și a făgăduinței pe care i-am dat-o, îmi voi împlini îndatorirea și îmi voi asuma greutatea postului de locțiitor, chiar dacă Mitropolitul Petru ar fi numit un alt succesor pentru el însuși, deoarece nu are niciun drept să facă o astfel de numire.

EPISTOLA NR. 5: februarie 1934
(Textul în rusă la Regelson, pp. 181-184)
Către un ierarh nenumit

Hristos în mijlocul nostru! Preasfinția Voastră, Preasfințite Stăpâne, iubit în Domnul, frate Arhiepiscop!

Rândurile voastre pline de condescendență și încredere față de mine, un păcătos, mi-au oferit consolare adâncă. Domnul să vă mântuiască! Sunteți îndurerat de încetineala mea și de ceea ce vă pare precauție excesivă. Iertați-mă pentru că vă întristez astfel și mai aveți puțină răbdare cu mine. Nu oboseala din cauza lungilor peregrinări a provocat aceasta, ci incompleta clarificare a condițiilor care mă înconjoară pe mine și pe noi toți. Îmi lipsește această claritate nu pentru o evaluare a condițiilor în sine, ci pentru o înțelegere potrivită a concluziilor provenite din ele și care se dovedesc a fi inevitabile pentru cei care le-au creat. Probabil nu va dura mult până la punerea în practică a acestor concluzii și, a-

tunci, prezența faptelor va convinge pe toată lumea de necesitatea unor acțiuni hotărâte în conformitate cu nevoile momentului.

Dar există, într-adevăr, chiar atât de puține astfel de fapte? – ați putea întreba. Da, nu sunt puține, dar receptarea lor este reflectată în conștiința comunității bisericești într-o astfel de varietate de nuanțe, încât sub nicio formă nu pot fi reduse la o singură tulpină. Necesitatea unui antidot corector este recunoscută, dar nu este niciun fundament comun pentru aceasta, iar Mitropolitul Serghie înțelege bine avantajul unei astfel de situații și nu încetează să profite de pe urma ei. Într-una din cele două scrisori către mine, nu chiar fără temei, el arată diferența de opinie în rândul celor care i-au adresat reproșuri și prin urmare, bineînțeles, nu le ia în considerare. Acuzația de erezie, chiar și cea mai decisivă, este capabilă de a-i cauza doar un zâmbet pe buze, ca un pretext plăcut pentru a consola din nou, prin mijlocirea măiestriei dialecticii sale canonice, pe cei care mențin comuniunea cu el având certitudinea ireproșabilității sale depline cu privire la dogmă.

Cu toate acestea, printre ei nu puțini sunt cei care văd eroarea multora dintre măsurile Mitropolitului Serghie, dar, de vreme ce ei înțeleg în același mod ca și dânsul sursa și gradul autorității pe care și-a însușit-o, ei rabdă în mod condescendent aceste erori ca pe un fel de ademenire prin putere, iar nu ca pe o însușire a ei în mod criminal. Reproșându-i lui neputința de a se fi opus unei erezii, și prin urmare aparținând ei, riscăm să îi lipsim de posibilitatea psihologică de a se reuni cu noi și îi pierdem pentru totdeauna pentru ortodoxie. Până la urmă, recunoașterea apartenenței la o erezie este mult mai dificilă decât recunoașterea incorectitudinii înțelegerii ordinii exterioare a vieții bisericești. Este necesar ca pentru unii ca aceștia, care au sufletul nobil, afirmațiile autoritare ale Mitropolitului Serghie să fie explicate ca o invenție personală a sa, iar nu ca un drept care este bazat pe testamentul preafericitului părinte patriarh. Toți trebuie să realizeze că acest testament nu se aplică sub nicio formă Mitropolitului Serghie și celor ca dânsul.

Doar cele trei persoane menționate în testament puteau accepta drepturile și obligațiile patriarhale și doar acestora trei le aparține personal dreptul de a se evidenția ca centru bisericesc temporar până la alegerea unui nou patriarh. Dar ei nu pot să cedeze în întregime acest drept oricui după voia lor, deoarece testamentul patriarhului este un document cu o origine cu desăvârșire excepțională, legat prin consfințire sinodală doar de persoana primului nostru patriarh. Prin urmare, prin moartea tuturor celor trei candidați indicați în testament, testamentul Patriarhului Tihon își pierde validitatea, iar administrația bisericească se va stabili pe baza ukazului din 7/20 noiembrie 1920. Trebuie să fim călăuziți de acest ukaz și în cazul imposibilității temporare de a avea contact cu persoana care poartă demnitatea centrului bisericesc prin pu-

terea testamentului. Acest lucru trebuie menținut și în momentul istoric prin care trece Biserica acum.

Înțelegerea diferită a testamentului patriarhal, care este afirmată de Mitropolitul Serghie, a dus deja la faptul că testamentul care a fost lăsat pentru a asigura alegerea rapidă a unui nou patriarh a devenit fundamentul substituirii persoanei patriarhului în administrația bisericească de un anumit „patriarhat” sinodal. Nu îndrăznim să judecăm dacă binecuvântarea lui Dumnezeu se odihnește peste această acțiune a Mitropolitului Serghie, până când un sinod legitim nu va afirma prin sentința sa judecata Duhului Sfânt cu privire la el. Cu toate acestea, la fel ca tot ceea ce era înrudit cu renovaționismul, nu putem recunoaște administrația bisericească renovată de Mitropolitul Serghie ca fiind administrația noastră ortodoxă venind prin succesiune de la Preafericirea sa, Patriarhul Tihon. Și, prin urmare, rămânând în unitatea canonică cu Mitropolitul Petru, locțiitorul patriarhal, în cazul prezentei imposibilități de a lua legătura cu dânsul, noi recunoaștem ca singurul lucru legitim organizația administrației bisericești pe baza ukazului patriarhal din 7/20 noiembrie 1920.

Eu cred cu fermitate că episcopatul ortodox, cu unitate frățească și cu susținere reciprocă, va menține Biserica rusă, cu ajutorul lui Dumnezeu, în vechea ortodoxie pe toată perioada validității testamentului patriarhal și o va conduce spre un sinod legitim...

Mi se pare că nici dumneavoastră înșivă, nici corespondentul dumneavoastră nu distingeți între acele acțiuni ale Mitropolitului Serghie și ale partizanilor săi care sunt realizate de ei în mod legiuit, prin puterea acelor drepturi date de har, primite prin taina preoției, de celelalte activități, care sunt realizate printr-o depășire a drepturilor lor sacramentale și potrivit violenței omenești, ca mijloc de protejare și susținere a drepturilor inventate de ei în Biserică. Așa sunt acțiunile episcopului Zaharia și ale preotului Patapov despre care vorbiți. Acestea sunt acte sacramentale doar în formă, în timp ce în esență sunt o uzurpare a activității sacramentale și, prin urmare, sunt blasfemiatoare, fără har, non-eccleziale. Dar Tainele săvârșite de serghianiștii care sunt hirotoniți corect și nu sunt caterisiți de la slujirea de preot sunt fără îndoială Taine mântuitoare pentru cei care le primesc cu credință, în simplitate, fără discuții și îndoieli privind eficiența lor, și nici nu suspectează măcar ceva incorect în ordinea serghianistă a Bisericii. Dar, în același timp, ele slujesc spre judecată și spre condamnare pentru cei care le săvârșesc și pentru cei care se apropie de ele înțelegând bine neadevărul care există în serghianism și, prin lipsa lor de opoziție față de aceasta, arată o indiferență criminală față de batjocorirea Bisericii. De aceea, este esențial pentru un episcop ortodox sau pentru un preot să se rețină de la comuniunea de rugăciune cu serghianiștii. Același lucru este esențial pentru

laicii care au o atitudine conștientă față de toate detaliile vieții bisericești.

CONCLUZIE

Epistolele Mitropolitului Chiril care ne-au parvenit tratează una și aceeași chestiune: poziția canonică a Mitropolitului Serghie în Biserica Ortodoxă Rusă. Dar semnificația lor merge mult dincolo de simpla chestiune a „corectitudinii” sau „încorectitudinii” canonice. Canoanele au fost făcute pentru a face ordine printre creștini, nu pentru a-i pune în cămașa de forță a legalismului, și astfel epistolele Mitropolitului Chiril, care sunt pline de această stare de conștiință, sunt un dreptar pentru noi în dificultățile și condițiile canonice adesea fără precedent ale ortodoxiei secolului al XX-lea. Apostazia vremurilor noastre, într-un grad unic în istoria creștinismului, continuă în primul rând nu prin învățături false sau prin deviații canonice, ci mai degrabă printr-o *falsă înțelegere a ortodoxiei* de către cei care pot fi chiar perfect ortodocși în învățătura lor dogmatică și în situația lor canonică. *O „ortodoxie” corectă, lipsită de duhul adevăratului creștinism* – acesta este sensul serghianismului, și nu poate fi combătut fiind numit „erezie”, ceea ce nu este, nici prin detalierea neregulilor sale canonice, care sunt secundare față de ceva mult mai important.

Din nefericire, puțini par a fi în stare să înțeleagă aceasta în vremurile noastre de supra-simplificări înșelătoare. Mitropolitul Serghie însuși, în ciuda reputației sale teologice, nu putea înțelege poziția Mitropolitului Chiril, care nu este nimic altceva decât echilibrata „cale împărătească” a cumpătării ortodoxe între extrema renovaționismului și a legalismului serghianist, pe de o parte, și acuzația prea grăbită de erezie serghianistă și de lipsa harului, pe de altă parte. Poziția Mitropolitului Chiril este încă mai importantă prin faptul că situația Bisericii Grecești din secolul XX a fost foarte asemănătoare cu cea a Bisericii ruse: reforma calendarului nu a fost nici ea o chestiune de erezie sau (în primul rând) de încălcare canonică, și negarea harului fie în Tainele noilor calendariști, fie în cele ale vechilor calendariști nu a servit decât la mărirea duhului de fragmentare și la împiedicarea oricărei posibile reconcilierii între cei care au rămas în tradiție și cei care au urmat reformatoarelor până acum, împotriva voinței lor. Mitropolitul Chiril și-a asumat organizarea unei organizații bisericești separate doar cu multă șovăială, și a făcut astfel nu deoarece credea că doar el și cei care îl urmau constituiau Biserica adevărată, ci doar pentru a evita dependența față de aceia a căror mărturisire a ortodoxiei fusese compromisă, deși încă mai erau parte a aceleiași Biserici. Poziția de astăzi a Bisericii ruse din afara Rusiei cu pri-

vire la celelalte jurisdicții ruse este aceeași cu cea a Mitropolitului Chiril față de sinodul serghianist, și relația ei cu celelalte Biserici ortodoxe din lumea liberă se îndreaptă în aceeași direcție, deși comuniunea cu ele încă nu a fost ruptă în mod formal. Mesajul de moderație al Mitropolitului Chiril este astfel încă foarte aplicabil în zilele noastre.

Deosebirea importantă pe care o face Mitropolitul Chiril între Tainele adevărate ale clerului serghianist și „uzurparea activității sacramentale” manifestată în acte ca interdicțiile Mitropolitului Serghie și excomunicările celor care nu erau de acord cu „noua sa politică bisericească” este de asemenea una importantă pentru vremurile noastre. Aplicarea „literală” a canoanelor, pe care Mitropolitul Chiril o condamnă atât de aspru, nu poate înțelege această distincție; și, astfel, unii oameni se pot găsi într-o poziție care poate fi „corectă din punct de vedere legal”, dar care să fie în același timp profund ne-creștină – ca și când conștiința creștină ar fi obligată să asculte *orice* poruncă a autorităților bisericești, atâta timp cât aceste autorități sunt cu totul „canonice”. Acest concept obtuz al ascultării de dragul ascultării este una dintre principalele cauze ale succesului serghianismului în secolul nostru – atât în interiorul, cât și în exteriorul patriarhiei moscovite. Desigur, conștiința creștină nu acceptă excomunicările unei autorități bisericești făcute sub presiune politică sau sub orice alt fel de presiune non-ecclesiastică (fie din partea sultanului turc asupra patriarhiei de Constantinopol în secolul al XIX-lea, fie din partea autorităților comuniste asupra patriarhiei Moscovei în secolul nostru), dar este un fel de legalism ecclesiastic să se tragă de aici concluzia că toate Tainele unei astfel de autorități bisericești sunt, prin urmare, fără har.

Poate că epistolele Mitropolitului Chiril prezintă, pe cât de clar poate fi afirmat, adevărul că legea și învățătura Bisericii lui Hristos nu pot fi niciodată o chestiune de simplă „ascultare”, fără suflet. Biserica din catacombe din interiorul Rusiei din ziua de astăzi (atât cât cunoaștem noi) împreună cu Biserica rusă liberă din afara Rusiei nu au negat Tainele patriarhiei moscovite, dar nu au nicio comuniune cu ea; astfel, nu iau parte la actele necreștine făcute în numele „ortodoxiei” de către conducerea moscovită sub presiunea comunistă, dar nu sunt, de asemenea, nici lipsiți de solidaritatea cu un mărturisitor, cum ar fi părintele Dimitrie Dudko, din cadrul patriarhiei moscovite, cu care comuniunea canonică deplină nu este posibilă din cauza conducerii sale dominate de politică.

În cele din urmă, accentul pus de Mitropolitul Chiril pe unitatea de cugetare a celor care călătoresc pe calea adevăratei ortodoxii ne arată propria noastră cale astăzi. Conducătorii „ortodoxiei lumii” urmează o politică dăunătoare de renașterism și apostazie, dar încercarea de a defini punctul exact de unde ei, și în special urmașii lor neștiutori, vor fi

părăsit ortodoxia fără speranță de reîntoarcere este un lucru riscant și zadarnic. Această judecată nu este a noastră. Dar nouă ne este dat să stăm neclintiți în adevărata tradiție a ortodoxiei transmise nouă de Părinții noștri, să nu avem comuniune cu cei care participă la apostazia de la adevăratul creștinism și să-i căutăm pe cei în același cuget care sunt hotărâți să fie credincioși ortodoxiei până la moarte. Pe un astfel de fundament, Biserica din catacombe a rămas neclintită până astăzi în Rusia sovietică, așteptând ziua în care va putea să-și mărturisească liber și deschis credințioșia față de Hristos.

16. Arhiepiscopul Varlaam

FRATELE SĂU, EPISCOPUL GHERMAN, ȘI SCRISORILE LOR

Pomeniți la 8 iunie (†1942)

*Slavă milei fără de sfârșit a lui Dumnezeu.
Viața este o luptă și o suferință pentru binele suprem
și pentru Domnul. Cu cât suferim mai mult cu umilință,
cu atât devenim mai curați și devenim transcendenți în duh.*
Arhiepiscopul Varlaam

Încă nu era mort, în groaznica închisoare Vologda. Arhiepiscopul Varlaam, acel uimitor ierarh și pătimitor al pământului rus, a fost pe punctul de a muri de foame în iarna lui 1942. Dezbrăcat de demnitatea sa episcopală și preoțească și chiar umană, abandonat cu desăvârșire, fără cele necesare pentru a supraviețui și efectiv paralizat (din cauza inflamației severe a venelor), el a fost lăsat acolo să moară ca un „dușman al poporului”. Atât el cât și poporul știau foarte bine cine era dușmanul pământesc al rasei umane – autoritatea atee, care, ca un parazit, uzurpase puterea și extermina fără milă demnitatea umană și sfințenia în Rusia sfântă mult suferindă. Și aici, pe un pat de paie murdar, abia acoperit cu niște zdrențe pline deja de insecte înghețate, zăcea un om sfânt. Vântul urlând afară, cu rafale de ploaie și zăpadă, îi cânta deja imnele de înmormântare, răsunând cu putere între pereții închisorii sau reverberând țipetele și strigătele abia auzite ale oamenilor executați, care, conform sistemului lui Lenin, trebuiau să fie „exterminați ca insectele”, pentru a face loc unei alte rase: clasa comunistă în „societatea fără clase”.

În liniște mormântală, deplină, el zăcea în singurătatea lui, de multă, multă vreme, înțelegând misterul solemn al suferinței omenești în această „vale a plângerii”, tărâmul nostru pământesc, ascultând pulsul vieții sale, care curând, precum ecourile muribunde ale chinurilor de moarte ale fraților săi, va ajunge la un capăt... Și doar pătura aparent călduroasă și moale a zăpezii care cădea, acoperind faptele sângeroase ale oamenilor răi, ascundea tot ceea ce era aspru și rău și reflecta în albul ei puritatea veacului ce va să vină.

I.

1887-1913

Tambovul, o provincie patriarhală veche în inima Sfintei Rusii, era casa a doi frați, episcopi uimitori, a căror semnificație constă nu doar în faptul că și-au dat viețile ca mărturisitori ai lui Hristos, ci și în învățătura lor patristică privind suferințele ca mijloc sigur de dobândire a cură-

ției, a cunoașterii de sine și a îndumnezeirii. Într-un timp de schimbare epocală și abruptă, când o filosofie materialistă anti-creștină a fost propagată universal ca singurul adevăr, nelăsând loc pentru creștinism nici măcar ca opinie minoritară, mulți oameni s-au găsit la marginea disperării. Atunci, învățători mângâietori de suflete precum acești frați, bine înrădăcinați în cunoașterea patristică a sufletului uman și a legilor sale duhovnicești, au oferit un ajutor indispensabil în înfruntarea realității triste a vieții sovietice de zi cu zi, atât de ostilă și de nefirească pentru experiența de o mie de ani a Sfintei Rusii.

Viitorul ierarh Varlaam s-a născut la 8 iunie 1878, în familia de negustori înstăriți și evlavioși a lui Ștefan Riașențev și, la botez, a fost numit Victor. În 1896 a absolvit Gimnaziul Clasic Tambov și a intrat la Academia Teologică din Kazan, în timp ce fratele său mai tânăr, Nicolae, viitorul episcop Gherman, evident sub influența fratelui său, a mers direct la Seminarul Teologic din Tambov și, după absolvire, în 1902, și-a urmat fratele, de asemenea, la Academia din Kazan.

Când Victor a ajuns la Academie, rectorul Antonie Hrapovițki tocmai fusese hirotonit episcop, și atmosfera de la școală era la apogeu. Toți studenții trăiau o viață de inspirație teologică și ascetică. Toți erau într-un cuget, dominați de rectorul entuziast, care era atât un educator misionar dinamic, cât și un intelectual în pas cu toate curente vremii sale. Sufletul acestei familii academice erau slujbele bisericești în duh monahal, ținute în paraclis, unde adesea aveau loc și tunderile în monahism ale studenților care doreau să-și dedice viața slujirii Bisericii Ortodoxe.

Victor s-a cufundat în acest torent de activitate și a devenit indispensabil ca paracliser. Conducătorul lor duhovnicesc, un ucenic al starețului Ambrozie de la Optina, era schiarhimandritul Gavriil de la Mănăstirea Născătoarei de Dumnezeu a Celor Șapte-Lacuri, din apropiere. Fiind lipsit de viclenie și copilăros, acest stareț era un profund văzător cu duhul, în fața căruia se descoperea viitorul; în perioada formării sale, a fost ținut la pat pentru mult timp, fapt care i-a dat o mare oportunitate de a practica rugăciunea lui Iisus, dobândind din ea o experiență considerabilă. El era destul de deschis în privința aceasta, și personalitatea sa atrăgătoare și iubitoare pecetluia pe viață legătura părinte duhovnicesc – fiu duhovnicesc cu cei care au avut șansa de a-l cunoaște. El a păstrat strânse legături cu toți fiii săi duhovnicești până la adormirea sa, în 1915. Unul dintre colegii de clasă ai lui Victor, arhimandritul Simeon, care avea să devină preot-mucenic, a scris biografia starețului, o carte minunată, având și valoare literară, care zugrăvește imaginea vie a unui om sfânt, cu totul cufundat în Dumnezeu. Un alt coleg de-al său a fost viitorul arhiepiscop de Cernigov, Pahomie.

Rectorul, tânărul episcop Antonie, viitorul principal candidat patriarhal din 1918 și primul ierarh conducător al Bisericii ruse de peste

Arhiepiscopul Varlaam

hotare, a lăsat asupra lui Victor o impresie profundă. La început, datorită lui era să slujească în altar în timpul Sfintei Liturghii, ținând cârja episcopului, fiind profund absorbit de sensul slujbelor – coborârea harului lui Dumnezeu asupra vieții de pe pământ. În 1900 a absolvit și, în anul următor, pe 8 octombrie, a fost tuns în monahism de către rectorul său, fiind ținut sub mantie de starețul Gavriil. În ziua imediat următoare a fost făcut diacon, iar după încă o zi, ieromonah. I s-a dat numele Varlaam, sfântul din vechime care l-a convertit pe prințul Indiei, Ioasaf, și l-a inspirat să devină monah.

Noul monah era foarte apropiat de episcopul-rector și când, în 1903, cel din urmă a fost transferat ca episcop de Ufa, l-a luat pe tânărul ucenic cu el și l-a numit inspector al Seminarului Ufa, încredințându-i toate bisericile „staroverilor” care se alăturaseră Bisericii Ortodoxe. Aceasta a fost o sarcină dificilă, ținând cont de imprezizibilul oamenilor cu acea orientare și de pasiunea lor pentru „corectitudine”.

Episcopul Antonie a fost, înainte de toate, un apărător neînfricat al Bisericii, un apologet agresiv în abordarea sa, direct în afirmațiile sale, iubitor, rapid și cuceritor. El își dorea foarte mult să vadă renașterea conducerii bisericești patriarhale și era entuziasmat de rădăcinile bizantine ale civilizației ruse, diferite de cele apusene; cu toate acestea, el însuși rămânea un adevărat om al secolului său.

Tânărul său ucenic, Varlaam, pe de altă parte, deși călcându-i pe urme, se deosebea prin precauția în acțiune și prin blândețe în relațiile cu oamenii, ceea ce i-a atras un respect considerabil atât din partea colegilor, cât și a elevilor săi. În 1906, deja arhimandrit, a fost făcut rector al Seminarului Poltava, unde și-a publicat lucrările apologetice, printre care *Credința și cauza necredinței*, *Creșterea creștinească a copiilor*, *Munca precum viața*, o lucrare împotriva teosofiei etc. Întreaga intenție a învățaturii sale era să-i tragă pe ascultătorii și cititorii săi spre acel *dincolo* al creștinismului. Aici este un exemplu din predicile sale; a fost publicat în 1911, în periodicul *Monahul rus* (martie, nr. 6), despre subiectul său preferat: căutarea Cetății de sus.

NOI NU AVEM CETATE STĂTĂTOARE, CI CĂUTĂM UNA CARE VA SĂ VINĂ

Cerul este adevărata noastră patrie, veșnică, sfântă, în siguranță față de orice dușman, de orice acțiune distrugătoare a naturii, care va fi arsă și distrusă (cf. II Petru 3: 10). Niciun dușman nu se va apropia de cer: focul nu îl va mistui, așa cum se întâmplă adesea cu locuințele noastre pământești; apa nu îl va potopi; nu este supus distrugerii, așa cum sunt toate de pe pământ, ci stă neclintit în vecii nesfârșiți (cf. Evr. 12: 28). Nici săraci și nici bogați nu sunt acolo, pentru că acolo nimeni

Episcopul Gherman

nu va fi copleșit de lăcomia de avere; acolo nu este boală, întristare sau suspin, ci o veșnică stare binecuvântată, bucurie veșnică; bucurie fără sfârșit să fie peste capetele lor, spune profetul Isaia, înainte-văzând, prin Duhul lui Dumnezeu, binecuvântarea dreptilor (cf. Is. 51: 11).

Părinți și frați în Domnul! Să ne străduim spre locașurile cele de sus printr-o viață virtuoasă, că așa vi se va da cu bogăție intrarea în veșnica Împărăție a Domnului nostru și Mântuitorului Iisus Hristos (II Petru 1: 11).

Niciun om cu inima împietrită sau vreunul care slujește patimilor sale păcătoase nu se va ridica în împărăția cerurilor. Cum se poate urca cineva la cer dacă întreaga sa viață a slujit deșertăciunea lumească, dacă a fost muncit zilnic de o sete arzătoare pentru plăcerile pământești sau și-a predat inima acestora și s-a lipit de ele ca fierul de magnet, în timp ce nu și-a dezvoltat nici cea mai mică înclinație pentru bunurile duhovnicești și cerești? (Nu spun că nu a reușit să-și dezvolte această înclinație, ci spun că n-o are deloc.) Du-l doar pe unul ca acesta, spre exemplu – dacă acest lucru ar fi permis –, în locașurile cerești, și se va plictisi acolo, pentru că acolo nu sunt lucruri precum cele de aici, de jos: nu este niciunul din obiectele lui preferate, niciuna din comorile sale pământești prin care și-a adormit și și-a înșelat inima. Dispozițiile și înclinațiile sufletului pe care le-am dobândit aici merg cu noi în acea lume, și ce chin va fi acolo, dincolo de mormânt, pentru toți cei care au murit cu înclinațiile lor pământești păcătoase, care întotdeauna au înăbușit și au sufocat nevoile cerești ale sufletelor lor, fără a reuși să ofere o pocăință sinceră pentru aceasta! Pentru aceasta va fi acolo un vierme neadormit, așa cum spune Mântuitorul nostru adesea în Evanghelie: acest vierme este reprezentat de înclinațiile noastre păcătoase, care trăiesc și nu mor nici măcar după moarte, care nu pot fi satisfăcute cu nimic. Dar acestui vierme neadormit i se va adăuga și un foc nestins, cel mai cumplit foc; pentru că este spus: Viermele lor nu a murit și focul lor este nestins (Matei 9: 44, 46, 48).

Și astfel, dacă nădăjdum la împărăția cerurilor, pentru care am părăsit lumea și ne-am sălășluit în pustie, trebuie, de asemenea, să dobândim un mod de viață ceresc; dacă ne dorim cu sinceritate să locuim după moarte în cer, trebuie să trăim într-un mod ceresc pe pământ.

Împărăția cerurilor este deschisă, dreptul Judecător așteaptă întoarcerea noastră la El, ne cheamă cu milostivire la El, ne arată deja locașurile pregătite pentru toți cei care Îl iubesc și se străduiesc spre El și spune: Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați, și Eu vă voi odihni pe voi (Matei 11: 28).

Aici toate sunt trecătoare, dar acolo sunt veșnice: Căci nu avem aici cetate stătătoare, ci o căutăm pe aceea ce va să fie (Evr. 13: 14). Amin.

Mitropolitul Agatanghel

II. 1913-1927

În 1913, la 13 ianuarie, el a fost făcut episcop vicar de Gomel. Vicariatul său se afla în sud, în umbra, ca să spunem așa, faimoasei Lavre Poceaev. Hirotonia a avut loc în Petersburg, în catedrala Sfânta Treime a Lavrei Sfântul Alexandru Nevski. În momentul solemn în care episcopul-ipopsifiu rostește prima sa predică, după care urmează să fie hirotonit, el a rostit următoarele cuvinte:

Preasfințiiile voastre, preaînțelepți arhipăstori și părinți!

Voia lui Dumnezeu, prin sfințiiile voastre, mă cheamă pe mine, un păcătos, la cea mai înaltă slujire din Biserica lui Hristos – slujirea arhierască. Nu știu ce să rostesc și ce să spun în acest moment înfricoșător. Un singur lucru nu voi ascunde: înălțimea acestei slujiri cu adevărat apostolești, și măreția responsabilității înaintea lui Dumnezeu pentru sufletul fiecăruia dintre păstori și dintre credincioși îmi umple inima de mare neliniște și teamă, și stau ca fără de răspuns. Îmi știu neputințele duhovnicești, îmi văd dezordinea duhovnicească, dar mai știu și că Domnul cheamă adesea fără să se uite la vrednicia omului. El alege lucrurile cele bune ale lumii ca să rușineze pe cei înțelepți... pe cele slabe... ca să le rușineze pe cele tari... pe cele ce nu sunt, ca să nimicească pe cele ce sunt (I Cor. 1: 27-28). Dintr-un prigonitor a făcut pentru El însuși pe primul dintre Apostoli. Prin urmare mă smeresc pe mine însumi și, în nevrednicia mea, mă supun chemării lui Dumnezeu: fie ca voia lui Dumnezeu să se facă în smerenia mea. O urmez cu teamă, dar și cu bunăvoință, deoarece cred că Domnul rânduieste toate spre binele nostru, căutând mântuirea noastră; cu teamă, dar și cu bunăvoință, iau asupra mea lupta și crucea, care sunt în mod inseparabil legate de slujirea de episcop.

Această luptă constă, înainte de toate, în renunțarea la viața personală. Un episcop trebuie să se separe de propriile sale interese și de grija față de sine. Trebuie să trăiască nu pentru sine, ci pentru turma sa; trebuie să primească în sufletul său și în atitudinile sale sufletele și atitudinile turmei sale cu toate defectele, necazurile și suferințele ei; pe propriii săi umeri trebuie în orice chip să ridice crucile tuturor și în el însuși să trăiască pentru toți lupta chinuitoare dintre bine și rău: să plângă pentru căderi, să-i ridice pe cei căzuți, să fie (după cum spune Apostolul Pavel) în durerile nașterii duhovnicești (cf. Gal. 4: 19), fiind slab și arzând pentru fiecare suflet creștin (cf. II Cor. 11: 29).

Dar, pentru a renunța la viața personală, trebuie să mori față de iubirea de sine, să mori și față de patimi, pentru că amândouă acestea ne despart de Hristos și de aproapele nostru; trebuie să ai atitudinea

pe care o avea Pavel când a spus: Căci pentru mine viață este Hristos, și moartea, un câștig (Filip. 1: 21).

Această luptă este deosebit de dificilă pentru un om păcătos, dar este esențială. Altfel nu ar exista roade în activitatea pastorală; altfel păstorul însuși ar fi un slujbaș și va auzi glasul condamnării de la Cel care Și-a pus viața pentru oi și i-a chemat pe cei care L-au urmat să facă la fel.

La această luptă interioară a păstorului se adaugă întotdeauna și o luptă exterioară, constând în situația exterioară dificilă a lucrării pastorale. Lumea și oamenii se ridică împotriva slujitorilor lui Hristos, și de aici vin tot felul de defăimări, jigniri, supărări și chiar prigoniri. Dacă până și un simplu păstor se simte doborât de această cruce, cum trebuie să sufere un arhipăstor? Cine poate să descrie chinurile sufletului său și lacrimile sale dese, văzute și nevăzute? Mai mult decât atât, au venit acum vremuri cumplite: mulți se îndepărtează de credință, se ridică împotriva lui Hristos și a Sfintei Sale Biserici. Acum, când mulți vorbesc de rău calea adevărului (cf. II Petru 2: 2), păstorul nu mai poate să tacă și să rabde necazurile în tăcere; el trebuie să apere adevărul și să dea mărturie despre el cu glas tare, trebuie să fie un fel de mărturisitor. Și să fii mărturisitor înseamnă să fii cleric-mucenic. Exact aceasta este calea unui episcop.

Din nou îmi amintesc de dumnezeiescul Pavel, care descrie astfel calea sa de mărturisitor: Pentru Hristos și pentru lucrarea Lui, am fost în dureri peste măsură, am fost adesea în închisoare și aproape de moarte; de multe ori am fost în pericol din partea celor de un neam cu mine, de la păgâni, de la frații mincinoși; de multe ori am fost în chinuri și în trudă, adesea în foame și în sete, în frig și în golătate - toate acestea în timp ce eram în grijă neconținută pentru biserici (cf. II Cor. 11: 23-28).

Câtă credință și câtă nădejde în Dumnezeu trebuie să aibă cineva, și câtă curăție a vieții personale, ce renunțare la sine și iubire pentru turmă, pentru a putea răbda cum se cuvine această luptă: să proclami fără teamă adevărul lui Hristos, ca să rabzi necazuri și suferințe cu bucurie, ca să nu-ți pierzi curajul nici chiar în prigoniri, ca să arzi de râvnă după Dumnezeu, căutând mântuirea fraților! În sfârșit, ce bună gândire și experiență trebuie să aibă cineva ca să conducă în siguranță corabia Bisericii în portul mântuirii! Episcopul este comandantul corăbiei.

Un adevărat comandant, spune Sfântul Ioan Scărarul, este cel care a primit de la Dumnezeu și prin propriile sale lupte o astfel de tărie înțeleghătoare, încât poate salva corabia sufletului nu doar de la furtuni violente, ci chiar și din prăpastie (Omilie către păstori 1: 2).

Din nou, îmi recunosc neputința și îmi văd întreaga nevrednicie, dar, în ciuda acestui fapt, cu smerenie, mă supun voii lui Dumnezeu și

alung descurajarea de la mine, pentru că Dumnezeu este Cel care lucrează în noi (Filip. 2: 13) și păstorul nu este singur; cu el și prin el lucrează atotputernicul har al lui Dumnezeu, tămăduind neputințele și umplând cele lipsă. Dumnezeu nu ne-a dat duhul temerii, ci duhul puterii și al iubirii și al curăției (II Tim. 1: 17).

În acest har nădăjduiesc eu; am nădejde, de asemenea, și în sfințele voastre rugăciuni. Rugați-vă, o, ierarhi ai lui Dumnezeu, ca Duhul Sfânt să curețe orice necurăție a sufletului meu, ca să-mi dea înțelepciune și putere să păstoresc bine turma lui Hristos, spre slava lui Dumnezeu și spre mântuirea fiilor Bisericii, ca și eu însumi să fiu încredințat la Judecata de Apoi că voi sta de-a dreapta Sa și voi auzi acel glas de nespus care îi cheamă pe cei drekți la moștenirea împărăției cerurilor. Amin.

* * *

La scurt timp după ce și-a început activitatea arhipastorală, a izbucnit Primul Război Mondial, fapt care a avut consecințe nefericite în special în partea de sud, care a devenit front de război. Cu toate acestea, înainte de război participarea sa la activitatea misionară de la Lavra Poceaev a fost cea mai fericită perioadă din întreaga sa slujire ca episcop. Lavra Sfântul Iov trecea printr-o reînviere datorată obștii de aici, care se ocupa cu editarea de cărți, condusă de unul dintre colegii săi de școală – arhimandritul Vitalie (mai târziu de Jordanville, N.Y.). Cu zelul său apostolic, părintele Vitalie i-a influențat pe localnici, care timp de ani întregi fuseseră forțați să fie uniati, și a condus mii dintre ei la Biserica Ortodoxă. Episcopul Varlaam a participat în mod activ la acest fenomen cu adevărat ortodox și obișnuia să conducă mulțimi mari de pelerini la festivitățile de la Poceaev, ținând predici înflăcărâte, îndemnându-i pe ortodocși să fie creștini adevărați, silindu-se din timpul vieții lor pământești către patria cerească. Cu adevărat emoționante erau momentele când o mulțime de o mie de pelerini sau mai mulți participau la privegheri de toată noaptea pe terenul mănăstirii, cântând imne cu o singură inimă și cu un singur suflet înaintea icoanei Născătoarei de Dumnezeu din Poceaev sau a Sfântului Iov, sau un Tatăl nostru special, „vitalian”, în timp ce pe zidurile Catedralei erau proiectate diapozitive, ilustrând trecutul ortodox glorios al Lavrei și întreaga Rusie Sfântă ca un bastion de creștinism pur, nealterat. Un episcop, Serafim, mergea pe jos la aceste festivități de la Poceaev, cu întreaga sa turmă, într-o procesiune cu prapori, aproximativ o sută șaiszeci de kilometri – astfel era râvna ortodocșilor pe atunci. Tot monahismul Rusiei în acea vreme se afla la un nivel foarte înalt: multe mănăstiri aveau sfinți între zidurile lor, și monahii, inspirați de practicile ascetice egiptene și antiohiene, păstrau disciplina chinovială de dragul experienței mistice, spre deosebire de orientarea către politică a Ordinilor rigide catolice din Vest.

Dar Revoluția nu era departe. A luat cu asalt poporul ca un vârtej de coșmar. Episcopul Varlaam cunoștea foarte bine semnificația celor ce se petreceau în Rusia; natura satanică a deprădăcinării creștinismului era vizibilă. Sistemul de utilizare a spionajului și a minciunii și domnia terorii, mai întâi de către GPU și apoi de NKVD, era în mod evident croit după activitatea puterilor demonice, care se află într-o ierarhie servilă de dominare și subordonare, așa cum este prezentată în literatura patristică (a se vedea, de exemplu, în Viețile Sfinților pe 23 iunie descoperirea făcută lui Teofil cel căzut). Planul blasfemiator al lui Lenin de a schimba omenirea prin distrugerea demnității *omului - chip al lui Dumnezeu* era destul de clar și era eficient asupra multora care nu aveau rădăcini în înțelepciunea patristică. El a înțeles că ceea ce se petrecea era o schimbare spirituală și nu doar politică în Rusia. Aici a dat greș Armata Albă, în faptul că nu a recunoscut acest lucru îndeajuns.

Oriunde putea, el vorbea deschis despre acestea, dar se concentra în principal asupra mobilizării puterilor duhovnicești ale sale și ale celor într-un gând cu el, crescând în înțelepciunea smereniei.

Din 3 septembrie 1923, episcopul Varlaam a fost mutat la Pskov, un oraș drag lui din cauza fratelui său, viitorul episcop Gherman, care, după ce a absolvit Academia din Kazan în 1906, s-a implicat administrativ în cadrul Seminarului din Pskov. Orașul le amintea, de asemenea, de starețul lor din Kazan, părintele Gavriil, care și-a petrecut ultimii săi ani de viață la Mănăstirea Sfântul Eliazar de lângă Pskov. Dar părintele Gavriil s-a dus să moară în Kazan, printre iubiții săi fii duhovnicești, și Gherman s-a dus acolo ca să participe la înmormântarea lui.

Viața lui Gherman nu era cu mult diferită de cea a fratelui său. Înainte de Revoluție a fost rector la Seminarul Vladimir și apoi a fost transferat la Seminarul Betania, în vecinătatea Lavrei Sfântul Serghie și a Academiei Teologice din Moscova. Acolo a avut legături cu oamenii cu viață sfântă din regiune, care erau de o dârzenie suflătoare deosebită, și peste ani, în îndepărtatele câmpii nordice ale Siberiei, amintirea acestei întregi regiuni a Sfintei Rusii care dispărea i-a trezit calde sentimente și lacrimi – ca și când Seminarul Betania fusese pentru el raiul.

În iarna anului 1924, episcopul Gherman a fost arestat și exilat la Tobolsk, și apoi a urmat un continuu drum al crucii în lagărele de concentrare din Solovki, Rusia centrală, Sarov și Kulma, sfârșind în 1937 în Nordul îndepărtat. Dar el era bine pregătit pentru a-și accepta soarta.

Episcopul Gherman a fost întotdeauna atras de viața singuratică de asceză. În timp ce se afla în exil în Arzamas, s-a întâlnit cu sfințele femei văzătoare cu duhul de la Mănăstirea Diveevo din apropiere, iar una din ele i-a profețit că visul său de viață ascetică singuratică se va împlini – doar că în exil, în loc de mănăstire. Sufletul său era deosebit de rafinat, dăruit cu o perspectivă poetică asupra vieții. Disertația sa de la Acade-

mie, „Învățătura morală a Sfântului Simeon Noul Teolog”, foarte apreciată în cercurile academice, fără îndoială avea de-a face mult cu formarea perspectivei sale duhovnicești asupra vieții. Cu câtă smerenie și cu cât umor relatează în scrisorile sale cum curăța toaletele, primind prin aceasta cinstea de a-l imita pe Sfântul Ioan Damaschin! Împreună cu fratele său, el a lăsat o mulțime de scrisori, adresate fiicelor sale duhovnicești, membre ale mănăstirii din catacombe, care sunt în mare parte codate din cauza cenzurii poștale foarte stricte. Dar ce bogăție de rafinament duhovnicesc și înțelepciune se află în aceste scrisori! Ce frumos limbaj clasic, vesel și liric! Cu adevărat, acestea sunt comori provenite din catacombele secolului al XX-lea.

III.

1927-1942

Din decembrie 1924, timp de un an, episcopul Varlaam a fost episcop de Mogilev, în sud. Cum se schimbase totul până în acel moment! El a fost mutat din cauza aresturilor constante de episcopi. La 13 iulie 1927 era episcop de Perm și, pe când se afla temporar în Yaroslavl, a apărut infama Declarație a Mitropolitului Serghie. Acest document nu era o surpriză pentru el, dar era cu totul inacceptabil pentru tot sufletul ortodox. Împreună cu ierarhii locali, episcopul Varlaam a semnat acest document de protest:

DIN EPISTOLA EPISCOPIILOR DIN YAROSLAVL

Către Mitropolitul Serghie, 6 februarie 1928

Înaltpreasfinția Voastră:

În apelul dumneavoastră către fiii Bisericii Ortodoxe din 29 iulie 1927 declarați într-o formă categorică un program al conducerii voastre viitoare, a cărui realizare ar aduce Bisericii în mod inevitabil noi nenorociri și ar adânci infirmitățile și suferințele care sunt asupra ei. Conform programului dumneavoastră, principiul duhovnicesc și dumnezeiesc în iconomia Bisericii este întru totul subordonat principiului lumesc și pământesc, a cărui piatră unghiulară nu este grija pentru apărarea cu orice preț a adevăratei credințe și a evlaviei creștine, ci o cu totul netrebuincioasă mulțumire a celor „din exterior”, nelăsând niciun loc pentru cea mai importantă condiție necesară pentru ordonarea vieții bisericești interne conform poruncilor lui Hristos și ale Evangheliei – libertatea dată Bisericii de către Întemeietorul ei ceresc, care este parte din însăși natu-

ra ei. Dumneavoastră îi obligați pe fiii Bisericii și, mai întâi de toate, bineînțeles, episcopatul, să aibă o atitudine loială față de autoritatea civilă.

Noi primim cu bucurie această cerere și dăm mărturie că am fost întotdeauna, suntem și vom fi cetățeni cinstiți și conștiincioși ai patriei noastre; dar aceasta, susținem, nu are nimic în comun cu politica și intrigile cu care dumneavoastră ați legat Biserica și nu îi obligă pe fiii ei să refuze voluntar drepturile care le-au fost date de însăși autoritatea civilă (alegerea de către comunitățile credincioșilor a propriilor conducători duhovnicești).

În locul libertății interne a Bisericii, care fusese restabilită, dumneavoastră folosiți pe larg administrarea arbitrară, de care Biserica a suferit mult chiar și mai înainte. Faceți, după bunul vostru plac, transferuri de episcopi fără scop și nejustificabil, adesea împotriva propriei lor dorințe și împotriva celei a turmei lor, numiți vicari fără știința episcopilor titulari ai eparhiilor, suspendați episcopii care nu vă plac etc.

Toate acestea și multe altele din felul în care guvernați Biserica, care este, suntem profund convinși, o evidentă încălcare a Sinodului a toată Rusia din 1917-1918, mărink încă și mai mult neregulile și distrugerea în viața bisericească, ne obligă să declarăm în fața Înaltpreasfinției Voastre:

Noi, episcopii din regiunea bisericească Yaroslavl, recunoscând responsabilitatea pe care o avem înaintea lui Dumnezeu pentru cele care au fost încredințate călăuzirii noastre pastorale – puritatea sfintei credințe ortodoxe și libertatea de organizare a vieții religioase în interiorul Bisericii, pe care Hristos ne-a dat-o ca pe un testament –, pentru a calma conștiințele tulburate ale credincioșilor noștri, neavând nicio altă cale de ieșire din situația fatală care a fost creată pentru Biserică, din acest moment ne separăm de dumneavoastră și refuzăm să recunoaștem, dumneavoastră și sinodului dumneavoastră, dreptul conducerii Bisericii.

Decizia noastră prezentă va rămâne în vigoare până când veți recunoaște incorectitudinea actelor și măsurilor dumneavoastră ca întâistătător și vă veți căi deschis de greșelile dumneavoastră sau până când Înaltpreasfinția sa, Mitropolitul Petru, se va întoarce la conducere.

Agatanghel, Mitropolit de Yaroslavl

Serafim, arhiepiscop de Uglich (vicar al eparhiei Yaroslavl, fost înlocuitor al locțiitorului patriarhal)

Arhiepiscopul Varlaam, fost de Perm, conducător temporar vicariatul Liubinsk

Evghenie, episcop de Rostov (vicar al eparhiei Yaroslavl)

Ca reacție la acest protest, Mitropolitul Serghie nu a găsit nimic mai potrivit decât să emită un ukaz în care toți acei ierarhi care nu erau de acord cu Declarația sa au fost proclamați în mod automat „contra-re-

voluționari” și, astfel, pe deplin legitim, aveau să fie arestați de agenții GPU ca dușmani ai poporului. Episcopul Varlaam împreună cu alții au scris imediat o altă epistolă, afirmând că ei nu protestează împotriva dreptului de administrare a Mitropolitului Serghie, ci că ei nu erau de acord cu politica sa. Cu toate acestea, toți ierarhii care într-un fel sau altul nu erau de acord și nu îl urmau orbește pe Mitropolitul Serghie au fost într-adevăr arestați și cea mai mare parte dintre ei au dispărut pentru totdeauna fără urmă. Episcopul Varlaam conducea atunci temporar eparhia Liubinsk, un vicariat din Yaroslavl. În noiembrie același an, el a fost eliberat în mod oficial de datoriile sale arhipastorale. În 1930, cu toate acestea, din cauza opoziției sale față de Mitropolitul Serghie, el a fost arestat și înțemnițat, și suferințele sale au început serios, durând, cu scurte intervale de relativă libertate în exil, pentru tot restul vieții sale mult-suferinde. În anii din urmă închisoarea Yaroslavl era considerată unul dintre cele mai crude și sadice locuri din sistemul sovietic, dar nici exilul său nu era mult mai ușor. În 1931 se afla în Solovki, iar în 1933 în Muntele Urs de lângă Petrozavodsk.

Starea de profundă deznădejde trăită în acei ani în special de clerici era atât de intensă, încât puțini distingeau între ea și moarte. Știau că fuseseră condamnați la execuție, și era doar o chestiune de timp până când sentința avea să fie împlinită. În această privință era cea mai fericită perioadă din viața lor – pentru că întâlnirea cu Hristos era aproape.

Un martor, care mai târziu l-a cunoscut pe părintele Dimitrie Dudko, a afirmat: „În lagăre îi întâlneam adesea pe frații noștri clerici și slujeam Liturghia în secret, uneori pe o ladă de lemn, uneori pe spatele cui-va; în acele momente nu ne mai gândeam dacă astfel de lucruri erau permise. Setea de a fi în unire cu Hristos era mai puternică decât orice opreliște. Uneori oamenii noștri din afară ne trimiteau Sfintele Daruri. Acolo, dincolo de gratii și de gardul ghimpat, ca într-un misionarism ortodox, săvârșeam în secret toate Tainele Bisericii. Eu am botezat, am slujit cununii și înmormântări, și am predicat.” S-a consemnat că un anume preot anti-serghianist, părintele Alexandru, în fiecare dimineață venea la lucru devreme, în zorii zilei, și pe un butuc de copac, îngenunchind, săvârșea Sfânta Liturghie. Mai mulți oameni au văzut cum o rază de lumină cobora din cer și intra în potirul său, transfigurându-l pe el și pe cei din jurul lui (din *Memoriile* scrise de N. Urusova).

Fiind un om nevinovat, călugăr umil și blând, om cu inima blajină și iubitoare, care iubea slujbele lungi după tipicul monahal, arhiepiscopul Varlaam a suferit cumplit din cauza despărțirii de fiii săi duhovnicești, care îl priveau ca pe un stareț și ca pe un învățător duhovnicesc de neînlocuit. El le scria scrisori de povățuire oricând era posibil. Pentru cei în „libertate”, aceste scrisori erau ca o gură de aer proaspăt în realitatea sovietică sufocantă. Se simte în ele duhul adevăratei smerenii creștine.

Împreună cu scrisorile fratelui său, ele constituie ceea ce astăzi s-ar putea numi o învățătură creștină despre îndurarea suferinței într-o societate care a devenit ostilă și plină de ură față de însăși ființa umană.

IV.

SCRISORI DIN EXIL DESPRE VIAȚA DUHOVNICEASCĂ

Scrisorile care au supraviețuit și au ajuns în lumea liberă, circulând în samizdat, au fost scrise din 1923 până în 1936, după care nu se mai cunoaște nimic despre episcopul Gherman. Există 7 scrisori ale episcopului Varlaam și 39 ale fratelui său. Ele au fost scrise pentru a-i încuraja pe fiii lor duhovnicești, având ca temă principală sobrietatea și călăuzirea în dobândirea virtuții principale – smerenia înțelepciunii. Ele descoperă, de asemenea, într-o formă mascată, unele frânturi de informații despre autorii lor: hărțuirea lor permanentă, din închisoare în exil și iar în închisoare, și lipsa uimitoare de amărăciune. Aici sunt câteva puncte principale ale învățăturii lor:

1. Scrisorile conțin o analiză lucidă, din punct de vedere patristic, duhovnicesc și psihologic, a tiparelor comportamentale ale firii noastre căzute.

2. Învățăturile pe care le transmit vin din experiența personală a situației profund tragice pe care au fost forțați să o suporte: exil, o lipsă permanentă a celor necesare traiului, hărțuiri, exil continuu (în cazul episcopului Gherman) și suferințe fizice (în cazul arhiepiscopului Varlaam).

3. S-a observat în ele o pace deosebită, o inspirație poetică interioară profundă, presărată cu parafraze (din cauza lipsei de cărți în exil) ale scrierilor patristice înflăcărâte despre viața ascetică sau cu retrageri melancolice, lirice, în realitatea trecută sau în frumusețea ascunsă chiar și a prezentului. Pe scurt, scrisorile oferă o filosofie ascetică a iubirii pentru Dumnezeu și pentru viață.

4. Sensul suferinței: suferință este atunci când duhul nostru sau sinele trebuie să separe pe sine de propria lui dreptate și trebuie să accepte dreptatea lui Dumnezeu, care este grea și care îngrădește sufletul nostru – cu alte cuvinte, înseamnă să acceptăm voința lui Dumnezeu mai degrabă decât voința noastră, ca să putem deveni instrumente ale lui Dumnezeu.

5. Sensul fericirii duhovnicești: „Ce fericire și ce bucurie fără sfârșit și veșnică, să fii măcar în mică măsură părtaș al acelor Răni prin care toți au fost vindecați și să fii măcar o părticică din acea Putere mare și eternă, care arată întregii creații veșnic vechea și veșnic noua cale a Învierii prin dăruire de sine și iubire” – scrie episcopul Gherman.

Aici sunt câteva fragmente din învățătura fraților episcopi:

SCRISORILE EPISCOPULUI VARLAAM

1. Despre atitudinea duhovnicească corectă (Scrisoare a arhiepiscopul Varlaam către stareța M.)

Vreți să vă vedeți slăbiciunea și neglijența corectate și astfel să vă îndreptățiți; dar asta nu este chiar corect. Cercetați din nou ceea ce v-am scris mai înainte; sufletul dumneavoastră nu a înțeles tot ceea ce am spus acolo. Dar, să nu vă mirați – acest lucru nu se poate face dintr-odată; se lămurește treptat, cu ajutorul lui Dumnezeu. Voi repeta pe scurt:

1. Nu suntem îndreptățiți prin faptul că ne corectăm, nici prin faptele bune; toate acestea sunt subminate de păcătoșenia noastră obișnuită și, în tot cazul, suntem obligați să facem acestea prin firea noastră cea după Dumnezeu. Dar suntem *îndreptățiți* prin smerenie și pocăință: *Jertfa lui Dumnezeu: duhul umilit; inima înfrântă și smerită Dumnezeu nu o va urgisi*. Veți găsi acestea undeva în scrisorile starețului Macarie de la Optina. Prin urmare, este *bine* că aveți căderi și slăbiciuni; cu pocăință și părere de rău vă vor duce în rai. Dar, dacă nu aveți acestea, atunci încrederea în propria dumneavoastră corectitudine vă poate împiedica foarte mult printr-o prețuire de sine ascunsă și printr-o încredere fariseică în nevoințele și virtuțile pe care le-ați zămislit: „E meritul meu – plătește-mă”.

2. Mai departe, scrieți: „Mă tem să primesc Împărăția adesea; nu mă fac mai bună; păcatele mele sunt aceleași mereu”. Bine, dar vă spălați hainele adesea, și vă mâniați pentru că nu se fac mai bune și că sunt mereu acoperite de același praf și de aceeași murdărie? Nu este dimpotrivă? Deci priviți în același fel și la curăția sufletului: cu cât un om se îngrijește mai mult de el, cu atât mai bine; cu cât spală mai adesea murdăria, cu atât este mai plăcut Domnului. Și nu vă necăjiți dacă murdăria este mereu aceeași – este destul de bine dacă măcar nu se înrăutățește. Nu are nicio importanță ce anume a pătat puritatea sufletului; vine vremea când murdăria trebuie curățată și îndepărtată prin pocăință. Și pentru Domnul un singur păcătos care se pocăiește este mai plăcut decât zece drepti mulțumiți de sine.

3. „Aș vrea să fiu ca M., dar acum mi-e teamă că sunt chiar mai jos decât mirenii.” Acest lucru înseamnă, din nou, că vreți să fiți inclusă printre cei dreți; nu aveți smerenie; vă luptați întotdeauna pentru înălțimi. Cel rău este cel care prin orice mijloace vrea să vă facă să gândiți despre voi înșivă: „Eu nu sunt ca alți oameni”. Și de ce gândiți așa prost despre mirenii, nu știți că mulți mirenii vor fi mai presus decât călugării? Mirenii au multa smerenie a vameșului, multă răbdare și căință; în timp

ce călugării au multă prețuire de sine, învârtoșare a inimii, o dreptate fariseică („Am lucrat – plătește-mă”). Un om smerit nu se compară pe sine cu nimeni; îi vede pe toți mai buni decât pe sine însuși și mai aproape de Dumnezeu; în unele privințe se consideră pe sine mai rău decât demonii. Bineînțeles, nu putem ajunge la o astfel de smerenie, dar cel puțin ne putem reproșa în inima noastră toate cele făcute (nu doar în cuvinte; adesea asta este doar o atitudine trufașă), nu putem să condamnăm pe nimeni și nu putem să ne ridicăm deasupra nimănui.

4. „Nu-mi împlinesc canonul, obosesc.” Ei bine, și ce este cu asta? Nu suntem mântuiți printr-un canon, ci prin smerenie și suspine înaintea lui Dumnezeu. Păreți să dați o mare importanță cantității de metanii și celor citite. Nu! Toate acestea pot fi doar un „chimval răsunător”; dar, totul constă în căința inimii. Vă este de folos să faceți un canon nu de cantitate, ci de timp; de exemplu: dimineața vă puteți ruga o oră sau două. Fără să vă grăbiți, cu pocăință, din inimă, și uneori cu întreruperi, dacă inima dumneavoastră trăiește bucurie sau înduioșare – împliniți ceva din canon fără să vă gândiți să împliniți totul. Astfel se poate să faceți doar jumătate sau trei sferturi din cât făceați până acum, și timpul rânduit s-a scurs, și apoi vin ascultările (curățarea sobei etc.). Și ce este cu aceasta? Să nu vă tulburați; încheiați cât ați reușit să faceți, și să știți că Domnul nu va cere mai mult de la dumneavoastră, căci El nu laudă graba. El are nevoie de inima dumneavoastră, nu de un număr de metanii și nici de o tehnică de recitare (a rugăciunilor). Se poate ca cineva să citească un singur canon sau acatist o oră întreagă, dar cu lacrimi și întrerupându-l pentru un plâns sincer înaintea lui Dumnezeu – aceasta este adevărată rugăciune. Se poate, de asemenea, să citească cineva Evangheliile sau Psaltirea, fără să fie atent la capitole și planificări, ci după puterea și timpul său, ținând seama de calitate – să citească totul cu concentrare și nu în pripă. De dragul ascultărilor și din grijă față de aproapele, trebuie întotdeauna să se scurteze timpul rugăciunii, de vreme ce ascultarea este mai presus de post și rugăciune, și nu trebuie să fie tulburat pentru aceasta, ci să se recunoască importanța slujirii aproape-lui. Cantitatea metaniilor și o anumită corectitudine a canonului sunt indispensabile pentru începători, pentru a se obișnui să se roage; dar, când s-au obișnuit într-o anumită măsură cu rugăciunea, nu trebuie să se lege cu simțirea de un număr de metanii, ci este mai bine a te ruga în mod liber, doar în funcție de cantitatea de timp.

5. „Certați-mă și arătați-mi neajunsurile.” Mai întâi de toate, trebuie să vă laud pentru deschiderea dumneavoastră și pentru râvna după mântuire. Dar trebuie să vă cert pentru dragostea exagerată pentru corectitudine, pentru că vă numărați faptele bune și nevoințele și vă bizuiți pe ele, fapt pentru care nu vedeți valoarea nemărginită a smereniei, care depășește toate lucrările și virtuțile noastre care schiopătează. Aceasta

este o temelie șubredă, făcută, se poate spune, pe nisip, și poate fi tolerată doar la începutul vieții duhovnicești, dar mai târziu îi vatămă pe cei care se luptă. Având o corectitudine exterioară (citirea canoanelor, ținerea posturilor și fără căderi exterioare, ușor se poate ajunge la prețuirea de sine și la trufie, și de acolo la „sfîntenie” și „înainte-vedere” de-a stînga (demonice). Aruncați repede această temelie din minte și din inimă; renunțați să mai prețuiți nevoințele, corectitudinea canoanelor și așa mai departe. Faceți orice lucru bun care vă este accesibil și suportați orice nevoie ca pe o poruncă de la Dumnezeu, fără a o evalua; pentru că valoarea nu stă în ele, ci în dobîndirea prin ele a smereniei, a credinței, a curăției profunde, a căinței, a părerii de rău și, în cele din urmă, a iubirii de Dumnezeu și de aproapele. Nimeni nu laudă un elev cît timp el mai învață, ci atunci când primește diploma. Toate nevoințele sunt doar lecții (propte), în timp ce diploma constă în smerenie, părere de rău, curăție (atît cît este cu putință). Se poate ca cineva să ajungă la acestea prin necazuri și boli, fără nevoie deosebite și canoane, și nu va fi mai prejos decît cei care s-au nevoit.

Și astfel, alcătuiți-vă propria temelie a sufletului, căutînd defăimairea de sine, pocăința, răbdarea, părerea de rău și credință fermă și neînșelată în mila lui Dumnezeu. La Judecata de Apoi, cei drepti vor fi recunoscuți doar după smerenia lor și după faptul că se consideră nevrednici, iar nu după faptele bune, chiar dacă le-au făcut. Aceasta este adevărata atitudine.

2. DESPRE SIMȚĂMINTELE „BUNE” ȘI DESPRE PĂREREA DE SINE

Cel care este iubitor de sine nu crede în mila lui Dumnezeu, ci își întemeiază duhovnicia pe propriile sale realizări ascetice putrede și pe îmbunătățiri exterioare părelnice; acesta se laudă cu ele și, fiind copleșit de stima de sine, își măsoară simțămintele ca și cu un termometru – vai, roadele iubirii de sine!

Nu te înălța singur deasupra niciunui păcătos, nu îți pune încrederea în corectitudinea ta, pentru că prețuirea de sine poate nimici toate isprăvile și faptele noastre bune, dacă avem vreunele. Răbdarea cu smerenie a păcatelor celorlalți oameni, deși e lucrul cel mai greu, este calea care aduce răsplată și cea mai sigură.

3. DESPRE RĂBDARE

Unde este răbdare, este cu siguranță și mîntuire. O viață relativ pașnică, petrecută în rugăciune, este totuși mai prejos decît o viață de necazuri petrecută în rugăciune, dacă există răbdare față de ceilalți.

4. *DESPRE CELE DE CARE TREBUIE SĂ NE FIE TEAMĂ*

Trebuie să ne fie teamă nu de greșeli, ci de răceala inimii, de mulțumirea de sine, de o atitudine lipsită de căință.

5. *DESPRE CORECTITUDINE*

Toți suntem nesăbuiți în ceea ce privește prețuirea de sine și, prin urmare, când ne corectăm puțin într-o privință sau în alta, numaidecât ne apreciem pe noi înșine și pe neobservate devenim farisei rafinați: ne prețuim pe noi înșine pentru ceea ce a făcut harul, după mila lui Dumnezeu, și nu datorită realizărilor noastre. Prin urmare, în chestiunile duhovnicești, corectitudinea poate să ne facă mai mult rău decât incorectitudinea cu un simțământ de căință. Vei spune: „Și în corectitudine se poate căi cineva”. Să ne căim pentru ce, dacă ne vedem pe noi înșine corecți? Până la înșelare este un singur pas. Corectitudine adevărată nu poate să existe. Prin urmare, Sfinții Părinți învață că nu ne îndreptățim prin fapte, chiar dacă suntem obligați să facem fapte bune (prin puterea lui Dumnezeu), așa cum o pasăre este obligată să cânte, deoarece pentru asta este creată. Noi suntem creați pentru a face fapte bune; astfel este firea noastră. Ar fi prostesc să ne mândrim pentru faptul că avem două brațe și două picioare – așa este firea noastră. Și, dacă nu facem fapte bune, atunci păcătuim greu împotriva firii noastre și a voii lui Dumnezeu. Prin urmare, este bine să facem faptele bune, dar nu ca să ne mândrim cu luptele și cu realizările noastre, ci ca să dobândim o și mai mare smerenie și căință. Cel care postește și se roagă nu pentru a dobândi smerenia și pocăința, ci pentru a-L mulțumi pe Dumnezeu și pentru a se îndreptăți pe sine, se află în greșală.

6. *DESPRE NEPUTINȚE*

Nu te întrista pentru neputințele tale și nu le considera dușmanii tăi. Ci, dimpotrivă: deși urâte, ele sunt prietenii noștri duhovnicești, ele sunt „vameșii” noștri.

7. *DESPRE NECAZURI*

Necazurile sunt atât dovezi cât și indicatoare către bucuriile și trăirile veșnice și nepământești, unde se găsesc Domnul nostru, Născătoarea de Dumnezeu și sfinții.

Se pare că a venit vremea când Domnul nostru Își cheamă oamenii și îi curăță prin necazuri pentru a-i trece în viața cerească; până la urmă, acesta este scopul pentru care trăim. Fie ca voia lui Dumnezeu și mila

Lui să se facă! Să nădăjduim aceasta și să ne pregătim în fiecare zi să ne întâlnim cu Dumnezeu și să trăim ca în timpul Săptămânii Patimilor.

8. DESPRE SMERIREA DE SINE

Vederea și evaluarea propriilor realizări și fapte nu vor face decât să mărească prețuirea de sine păcătoasă și înșelătoare și să micșoreze singura noastră nădejde în mila lui Dumnezeu. Ce este mai de încredere pentru noi și mai plăcut lui Dumnezeu este următorul lucru: „O, Doamne, nu am nimic și nu îndrăznesc nici să-mi ridic ochii; ai milă de mine după mare mila Ta!” Cu cât va fi mai mare părerea de rău și încrederea în Dumnezeu, și nu în fapte sau altceva de-al nostru, cu atât va crește mila lui Dumnezeu față de noi.

9. TEMPLUL LĂUNTRIC

Nu este nevoie să plângem prea mult pentru distrugerea unei biserici; până la urmă, fiecare dintre noi, din mila lui Dumnezeu, are sau ar trebui să aibă propria lui biserică – inima; intră acolo și roagă-te, atât cât ai tărie și timp. Dacă această biserică nu este bine făcută și este abandonată (fără rugăciune interioară), atunci biserica vizibilă nu va aduce mult folos.

SCRISORI ALE EPISCOPULUI GHERMAN

1. Scrisoare din 17/30 mai 1925

Tu și eu nu am ajuns la acea stare duhovnicească în care ceea ce este pur duhovnicesc sau, mai degrabă, când energia harului nu doar că biruiește slăbiciunea cărnii noastre și trupul, ci dă și aripi sufletului nostru, care este legat de această povară (a cărnii) și care nu este nici atotputernic, iar fără Dumnezeu nu are aripi. Până acum, prin mijlocirea resurselor naturale fizice și sufletești primite de noi de la natură și de la părinții noștri, Domnul și Duhul lui Dumnezeu acționează prin această maleabilitate fizică și prin această natură psihică dinamică a noastră. Dar viața cea adevărată în acest moment încă nu ni se descoperă în totalitate; de aceea este atâta vigoare în noi și, mai mult, atâta pasiune bună, idealistă și de orice fel.

Dar această etapă, mai devreme sau mai târziu, ajunge la capăt, și vine pentru fiecare Ghetsimaniul său, cu luptele și ostenele sale, până la sudoare de sânge, și apoi Golgota. Atât una, cât și cealaltă, cauzează chin și suferință; și cel mai adesea suferință, pentru că duhul nostru trebuie să se separe de dreptatea sa proprie (indiferent de cât de curată

și ideală poate să ne pară) și să se împace cu voința dreaptă a lui Dumnezeu, voință care pentru firea noastră psihică este foarte restrictivă și dificilă.

Scrii că pe 1 mai „așa și așa” se va întâmpla și, din această cauză, inima ta geme și spui: „Aceasta este voia lui Dumnezeu, și în ea nu poate fi nimic chinuitor” – și cu toate acestea ești chinuit. Amintește-ți de sudoarea de sânge din Ghetsimani; amintește-ți de aceste cuvinte permanente ale Învățătorului nostru, că cineva poate să îți urmeze doar prin „luarea crucii”. Toate acestea ar trebui să îți spună că trecerea noastră întru voia lui Dumnezeu este întotdeauna chinuitoare, așa cum este, în general, orice trecere de la o formă mai simplă la o formă perfectă și superioară, așa cum este orice naștere fizică și, cu atât mai mult, o naștere duhovnicească. Avem aici, pe pământ, doar începutul întregii renașteri a voinței noastre în voința lui Dumnezeu, a minții noastre (chiar și cea a unui credincios) în Mintea lui Dumnezeu, a iubirii noastre mici și nedesăvârșite în Iubirea Tri-Ipostatică Perfectă și Atotcuprinzătoare. Când omul, pe deplin și cu adevărat (adică iubindu-L, considerându-L singurul adevăr în viață), trece de partea acestui Adevăr veșnic sau, dimpotrivă, se întoarce deplin de la El, el nu mai trăiește și este obligat să moară. El a trecut prin tot ceea ce poate să ofere viața aceasta și a ajuns la maturitate pentru viitor.

Sensul Ghetsimaniului personal al fiecăruia este următorul: să suferim și să tremurăm lăuntric, pentru a împlini cu răbdare ceea ce ni s-a poruncit, fără a ne supăra din cauza motivului pentru care lucrurile sunt așa și nu altfel; pentru că uneori cineva este adus la Dumnezeu prin șocurile puternice care vin de la o acceptare sinceră a binelui și prin căderi înfricoșătoare. Iuda s-a aflat cu Hristos tot timpul și L-a trădat; tâlharul a fost fără Hristos tot timpul și a ajuns să creadă în El. Dacă nici în viața lui Hristos și nici în istoria credinței noastre nu ar fi fost indicații clare ale acestor alternări între lumină și întuneric și despre triumful final al luminii, atunci bineînțeles că ar fi fost înfricoșător. Dar trebuie să ne înveselim inimile cu cuvintele Apostolului Pavel, rostite cu privire la evrei și la neevrei, și probabil aplicabile și la cei care trăiesc acum: *Pentru că Dumnezeu i-a închis pe toți în neascultare, pentru ca pe toți să-i miluiască* (Rom. 11: 32). În plus, nu știm cât de aproape sau departe de noi este necazul.

Vremea noastră este una în care este nevoie de multe șocuri în plus, nu doar pentru a trezi mințile oamenilor, ci și pentru a-l întoarce pe om spre esența a tot ceea ce este cu adevărat uman – la inima sa.

Astfel, epuizarea ta trupească și sufletească este de înțeles. Să purtăm cu supunere crucea Lui, așteptând, dacă nu aici, atunci acolo, odihnă de la Domnul și o descoperire deplină a sensului adânc a tot ceea ce ne rănește și ne lovește acum atât de dureros.

2. Scrisoare din 30 august 1932

Aici luna august se va sfârși curând. În mod involuntar, în ciuda importantelor și zilnicelor griji, gânduri și îngrijorări care împing undeva, în adâncurile sufletului, tot ceea ce s-a petrecut înainte, ne amin-tim praznicul de la Ghetsimani (Adormirea Maicii Domnului, 15 august), micul schit plin de oameni, slujba lungă și emoționantă în jurul mormântului Preacuratei, procesiunea triumfală cu giulgiul său pe cărările schitului, cu frumosul sunet al clopotelor, masa bogată cu varză roșie și cvasul înmiresmat făcut din coacăze, și Betania, cu minunatul ei paroh, și orașul plăcut, cu acea căsuță nu departe de Lavră. În această amintire, experiențele pur duhovnicești se împletesc cu cele lumești și pământești, și este greu să le separi pe unele de altele, așa cum este imposibil să tai sufletul de trup și să strici unitatea lor mistică.

Toate acestea stăruie într-un fel de dulce melancolie care roade inima, ca și cum s-ar vedea în zare fum albastru într-o zi senină de vară; și tot prezentul, în ciuda avantajelor duhovnicești față de trecut, pare atât de crud, de murdar și de aspru. Va fi vreodată posibil să aducem acest trecut, fără păcatele lui, la un loc cu prezentul, fără șocurile și nenorocirile sale barbare, într-un singur întreg luminos, unde totul să fie Hristos, lumina Sa neapusă și iubirea reciprocă, fără de care te simți al nimănui și deznădăjduit în vremurile noastre? Și în momentul de față, sabia Sa îi desparte pe cei care au fost cândva apropiați și într-un cuget, și smerenia Lui supusă și pacea lipsesc chiar și printre cei care sunt numiți cu numele Lui.

Dar eu cred că aceasta se va întâmpla, și că sufletul fiecăruia dintre cei care au trecut prin chinul lipsurilor, al căderilor, trădărilor, al lașității și al negării, Îi va cânta din nou „Osana”, nu doar cu buzele și dintr-o mișcare trecătoare a sentimentelor, ci cu întreaga viață, ca unui Biruitor al morții și al răului.

3. Scrisoare din 5/18 octombrie 1933

Mi se pare că ceea ce se întâmplă acum nu este pur și simplu distrugerea unei fortărețe și a ceea ce pentru mulți este sfânta sfintelor. Ce se petrece este purificarea acestor lucruri sfinte, sfântirea lor prin focul groaznicelor necazuri și încercări, prin distrugerea formelor care, în frumusețea lor unică, dar în multe privințe lumească, zdrobesc sensul și conținutul care sunt legate de ele. Sunt făurite noi forme, care sunt mai ușor de pătruns și de umplut exact cu duhul și cu viața, care sunt adesea negate de provocatori și care adesea, în numele unei lupte admise și premeditate împotriva Lui, sunt negate în principiu, pentru ca prin Golgota anihilării să fie reînviată în forță.

Priviți și vedeți cum viața de fapt a devenit ascetică, cum renunțarea la sine, o renunțare la sine nemaiauzită, devine nu o excepție, ci o regulă pentru toată lumea, cât de repede tot ceea ce devenise separat în sfere de viață cât se poate de diferite ajunge la unitate prin colectivizare și așa mai departe.

Vei spune că toate acestea nu sunt făcute în Numele Lui, ci împotriva Lui. Da, este adevărat. Acum tot ceea ce are pecetea Lui se află în necazuri, în Ghetsimani și pe Golgota. Este adevărat. Dar este la fel de adevărat că toate eforturile și toată creativitatea sunt îndreptate înspre crearea formelor de viață care toate, ca idee, au fost prevăzute de El, și nu pot fi realizate fără El, și care neabătut duc spre El. „Toate sunt prin El, cu El și spre El”, și doar o mahnire prea mare sau o reflectare superficială la aceste cuvinte minunate ale Apostolului ne pot împiedica de la a vedea că toate acestea se împlinesc. Involuntar îți amintești de cuvintele Sfântului Ioan Hrisostom: „Dumnezeu lucrează chiar prin acei oameni care pun piedici și se împotrivesc; El Își folosește dușmanii ca instrument al slavei Sale, ca să știi că nimeni nu poate să împiedice hotărârile lui Dumnezeu sau să abată brațul Său cel înalt”.

Vechiul Israel a trebuit să treacă peste ruinele minunatului său templu, peste ani lungi în care a fost lipsit de slujbele dumnezeiești care fac inima să se căiască și printr-o întreagă mare de lacrimi, înainte de a ajunge la o altă casă a lui Dumnezeu, în care L-au văzut pe Cel despre care vorbeau atât jertfele cât și profețiile lor. Maria Magdalena a venit la El din cauza posedării de diavoli, Maria Egipteanca, din cuptorul imoralității și din patima desfrânării, tâlharul, prin chinurile crucii. Acestea, mi se pare, sunt indicatorii care ar trebui puși în fața fiecărei supărări și în special în fața amintirilor insuportabile. Tu și poate majoritatea dintre noi am fost lângă El când era plin de mireasma bunătății și când era înconjurat de măreția minunilor, de lumina venerației; acum nu vă fie teamă de dezonoarea Lui, de Ghetsimani și de Golgota, astfel încât, dacă nu împrejurul vostru, cel puțin înăuntrul vostru, să puteți vedea lumina de nebiruit a adevărului Său și a Învierii.

Fie ca Domnul să vă ajute în iarna ce se apropie cu toate grijile și îngrijorările ei. Viața fiecăruia trece acum prin porțile cele strâmte, iar cel care acceptă acestea cu supunere, ca pe inevitabila și singura cale de mântuire, este mult mai fericit decât cel care este supărat, care se plânge de neplăceri și care așteaptă ca cineva să-l împingă și să-l îmbrâncească prin porți.

4. Scrisoare din 2/15 decembrie 1936

Cred că cele prin care treci tu este trăit într-o anumită măsură de foarte mulți, și doar zgomotul realității prezente și grandioasa recon-

strucție, care cere o concentrare extremă a tuturor puterilor sufletului omului, determină aceste gemete tăcute ale sufletului și îl împiedică pe om de la înțelegerea sensului lor profetic. Starea ta este o reflectare a bolii comune și în niciun caz nu este ceva lipsit de speranță, vreun motiv pentru care să devină cineva isteric. Nu fără voia lui Dumnezeu am fost puși în acest vârtej al pătimirilor, al războiului și a tot felul de acțiuni nerușinate și căderi. El nu ispitește niciodată prin cele rele și, dacă ar fi să dăm la o parte din realitatea care ne înconjoară duhul de excesivă mândrie și poftă trupească, în toate am vedea reflexii ale Adevărului Său și ale poruncilor Sale. Legile Sale au fost puse în mințile și în inimile oamenilor. Ele sunt de neșters, ca firea. Și, cu toate că cei care construiesc (adică sovieticii) Îl ignoră în orice fel și vor să-L îndepărteze pe El, chiar și amintirea Lui din viață, El tot rămâne piatra din capul unghiului și puterea ideilor fundamentale ale noii societăți. În aceasta este garanția unor zori și a unei schimbări și a unei reînnoiri duhovnicești, în timp ce pentru cei care suferă și sunt îndurerați din cauza acestei „apostazii” este încurajare, pace și răbdare.

Să nu fii dezamăgit. Fără El suntem întotdeauna goi și lipsiți de putere. El este același ieri, azi și mâine. Poate El să nu fie cu noi, când în jurul nostru și în noi se dezlănțuie o astfel de furtună? Și cu El putem îndura orice și putem întâmpina cu vitejie orice ispită. El are puterea de a îndepărta într-o clipă toată durerea din inima ta, dar nu face aceasta, pentru că este mai bine să lase durerea să-și urmeze calea, și, pentru aceasta, este nevoie să cerem de la El doar răbdare.

V. MOARTEA CELOR DREPTI

Informațiile pe care le avem despre ultimii ani ai arhiepiscopului Varlaam provin din puținele mențiuni prezente în scrisorile fratelui său, bazate pe ceea ce i-au scris fiicele lui duhovnicești, după vizitele rare făcute arhiepiscopului Varlaam.

În 1931, episcopul Gherman scrie: „Acum sunt în Marele Ustiug. Nicolae (adică el însuși) a trebuit să îndure și să vadă în aceste părți o mulțime de lucruri dureroase, dar acum trăiește mai mult sau mai puțin în pace. Victor (adică arhiepiscopul Varlaam) de curând a plecat să-și ocupe locul la Zosima” (adică în lagărul de concentrare Sfântul Zosima de la Solovki).

În 1932: „Varlaam este acum la Stațiunea Muntele Ursul, lângă Petrozavodsk” (un lagăr de concentrare groaznic).

În 1933: „De curând m-am bucurat că adevăratul porumbel al lui Dumnezeu, V. (Varlaam), a fost eliberat din captivitate, dar încă nu știu

detalii. Cu atât mai vesel este lucrul acesta, cu cât erau puține speranțe pentru aceasta și ei chiar spusese că a murit. Și atât de mulți, prea mulți dintre frații și colegii mei (episcopi și clerici), în special de acolo de unde Dumnezeu m-a eliberat, s-au dus deja la odihna cea veșnică. Abia ieri am primit o scrisoare de acolo, și era groaznic de citit, din punct de vedere omenesc, și, mai mult decât atât, ca să simți cum moartea stă peste toți cei cu care tu ești unit nu numai printr-o cale comună (cea clericală), ci și prin unitatea așteptării (mântuirea). Dar, dintr-un alt punct de vedere, în acest proces al morții eu simt și izbăvirea și învierea... Transmite-i salutările mele lui Victor”. În decembrie, același an: „Victor este bine în Vologda (exil)”.

În 1935: „Victor trăiește ca mai înainte în Vologda”. Și mai târziu: „Victor, se pare, a devenit cu totul neputincios; nu poate să meargă mai mult de câteva minute, din cauza epuizării excesive a inimii”.

În mai 1936: „Ele au mers în Vologda pentru a-l vedea pe bolnav. Două dintre cele mai apropiate l-au vizitat. O cămăruță cu tapet murdar, abia separată de camerele de locuit ale proprietarului printr-o perdea, care ținea locul unei uși. Un pat cu așternut sărăcăcios, lângă el, o masă și alte două mese lipite de perete. Și acesta este tot mobilierul. Îmi scriu că este slab, palid și complet cărunt. În toate este privațiune, după cum li s-a părut lor, ceea ce este exact, dar această sărăcie îi face plăcere. El le-a primit foarte iubitor, s-a interesat de viața fratelui său și l-a sfătuit să-și petreacă mai mult timp ocupându-se cu lumea launtrică, mai degrabă, decât cu lucrurile exterioare, chiar dacă ar fi bune. Este mult adevăr în aceasta. Apoi le-a dat sfaturi duhovnicești și le-a mângâiat mult. Fie ca H. (Hristos) să îl mântuiască. El se simte bine în boala sa, care l-a țintuit la pat și l-a făcut aproape invalid. Eu însumi cred profund în providența acestui fapt: îl salvează de la schimbările epuizante de locuri (închisori) și, fără îndoială, îl ajută să adune mai multă căldură duhovnicească, care este atât de indispensabilă în vremurile noastre atât de reci. Fratele său (episcopul Gherman) a trăit până acum în aceeași situație. Probabil că ai auzit despre boala (adică arestul – n.ed.) care a venit peste rudele lui. Pentru el este o mare mâhnire, deși s-a petrecut nu fără voia lui Dumnezeu, Care știe mai bine decât noi care este cea mai bună cale spre ținta noastră veșnică”. Iar în decembrie scrie cu regret: „Poate este mai bine pentru mine să îl imit pe Victor, care locuiește ca un zăvorât”. Acestea au fost ultimele cuvinte cunoscute ale episcopului Gherman.

Se găsesc chiar și mai puține mențiuni despre el în scrisorile arhiepiscopului Varlaam; putem doar ghici ceea ce este în inima lui: „Este foarte bine pentru mântuirea sufletului să fii ucenic de chilie. Cât despre mine, m-aș fi dus la cineva ca ucenic de chilie, dar, vai, nu am tăria și nici posibilitatea. Cu toate acestea, picioarele mele sunt mai bine... Dar

starea mea generală este mai proastă. Înainte de Săptămâna Brânzei am avut un atac. Doctorul m-a văzut de două ori. Acum, slavă lui Dumnezeu, este mai bine. Tot ceea ce este obositor îmi este vătămător, deci a trebuit să-mi scurtez canonul de rugăciune. Am nevoie de aer curat, dar nu pot ieși afară decât pentru zece minute... Am citit toată Psaltirea în timpul Postului Mare și scurtez Ceasurile. Psalmistul spune: *Adu-su-mi-am aminte de zilele cele de demult; cugetat-am la toate lucrurile Tale* (Psalm 142: 5). Și pentru tine este de mare folos să îți amintești de lucrurile sfinte din viața ta. Nu este deșertăciune, ci o ușurare mângâietoare pentru suflet; este un înlocuitor pentru lecturile duhovnicești”.

După aceste puține cuvinte, probabil din 1936, arhiepiscopul Varlaam a fost ca și abandonat. Scrisorile de la fratele său au venit din ce în ce mai rar, până când nu au mai fost deloc, indicând fie faptul că fusese omorât prin împușcare, fie că pierise în sistemul de coșmar al lagărului de muncă, pe atunci condus de maniacul Ejov. Vizitatorii arhiepiscopului Varlaam s-au împușinat și ei considerabil, pentru că și ei au fost predați aceleiași sortii. Durerile de la picioare și din tot corpul, de altfel, au crescut și avea o răceală permanentă și pătrunzătoare, care se instala în adâncul trupului său imobilizat. Anii agoniei se prelungeau. Inima sa bolnavă continua să bată.

Afară, lumea era acum în război. Speranța poporului rus de a fi eliberat de jugul ateist devenea mai intensă cu fiecare zi de război și de privațiune. Suferințele poporului creșteau pe măsură ce autoritățile, din teamă, făceau mai multă presiune. Nimeni nu avea timp de arhiepiscopul Varlaam. Și, în starea sa deznădăjduită, el a înțeles totul și se ruga neîncetat pentru lume, el știa de cununile slăvite pe care Dumnezeu avea să le dea celor care au suferit, celor care au cultivat blândețea inimii, dragostea iertătoare și o înțelegere profundă a slăbiciunii omenești... Și se ruga pentru toți.

Încă nu murise în groaznică închisoare Vologda... Ascultând cântarea măreață a viscolului care urla, un sobor pe multe voci care se rotea ca norii pe marea schimbătoare a vieții, nu putea decât să se roage la sfântul său, călugărul Varlaam, acel ascet minunat din vechime. Înainte ca un om să moară, se spune, sfântul său împreună cu îngerul păzitor vin ca să însoțească sufletul în lumea cealaltă. Acest sfânt fusese în India și se întâlnise cu dreptul prinț Ioasaf, care avea să moștenească toate bogățiile pământești ale unei mari împărății. Dar Varlaam, plin de zel dumnezeiesc ca să-l facă moștenitor al Împărăției cerești, l-a convertit la Hristos. Și cerurile i s-au deschis și a văzut sensul existenței umane și ce este pregătit pentru cei care Îl iubesc pe Dumnezeu, Dătătorul vieții. O, ce stare plăcută a avut când a ieșit din trupul său și dus în Împărăția cerească a lui Hristos! A văzut ce bucurie de nespus îi așteaptă pe oamenii

muritori pentru toate suferințele îndurate în această vale a plângerii, tărâmul nostru pământesc! Viața autentică a acestor sfinți este o adevărată descoperire a raiului, pe care pătimitorul ierarh Varlaam, acum pe jumătate înghețat de moarte și acoperit cu zăpadă în adăpostul său jalnic, o citise de atâtea ori în zilele tinereții sale și acum nu putea să nu și-o amintească:

Acum, când se rugase cu lacrimi vreme îndelungată, și adesea își plecase genunchii, s-a aruncat la pământ. Apoi, adormind puțin, s-a văzut pe sine răpit de niște bărbați străini, și trecând prin locuri pe care nu le mai văzuse până atunci. Stătea într-o câmpie mare, toată în floare, cu flori înmiresmate și proaspete, unde a văzut tot felul de pomi frumoși, încărcăți cu fructe necunoscute și minunate, plăcute ochiului și chemând să fie atinse. Frunzele copacilor foșneau limpede, din cauza unei brize ușoare, și, cum tremurau, slobozeau un parfum plăcut care nu înceta să bucure simțurile. Erau acolo tronuri făcute din cel mai curat aur și din pietre prețioase, răspândind o strălucire nemaipomenit de luminoasă, și locuitori strălucitori printre paturi minunate, prea frumoase pentru a fi descrise. Și, lângă acestea, erau ape curgătoare extraordinar de limpezi și minunate la vedere. După ce acești bărbați înfricoșați l-au condus prin această câmpie mare și minunată, l-au adus într-o cetate care strălucea cu o lumină de nedescris, ale cărei ziduri erau din aur orbitor, cu parapete ridicate la înălțime, făcute din nestemate, cum omul nu a mai văzut. Ah, cine ar putea descrie frumusețea și strălucirea acelei cetăți? Lumină, țâșnind mereu de sus, umplea toate drumurile ei cu raze luminoase; și cete îngerești înaripate, fiecare din ele fiind ea însăși o lumină, locuiau în această cetate, alcătuiind cântări de care urechea muritoare nu a auzit niciodată. Și a auzit o voce strigând: „Aceasta este odihna celor drepti; aceasta este bucuria lor, a celor care au plăcut Domnului în viața lor...”

(Sfântul Ioan Damaschin)

În cele din urmă, gerul a încetat să mai muște, și zăpada albă, orbitoare, ca fulgerul, cu lucire caldă pava calea pe care să se ridice sufletul dreptului ierarh Varlaam, acolo unde dreptii se odihnesc. Și el a plecat acolo, sus, să se alăture sfinților, în locul pregătit celor drepti, ca să îl slăvească pentru totdeauna pe Dumnezeu. Amin!

Sfinților noi mucenici Varlaam și Gherman, rugați-vă lui Dumnezeu pentru noi!

F.H.

III.

Sfinții Rusiei din catacombe

*Ce minunată și glorioasă oștire de noi pătimitori!
Cine poate să vă slăvească după cuviință?
Cu adevărat, binecuvântat
este pământul înmuiat de sângele vostru
și sfinte sunt locurile care au primit
trupurile voastre.*

Arhiepiscopul Ioan Maximovici

Notă introductivă

Persecutarea sovietică a religiei, care a dat noii mucenici, nu a fost nici întâmplare, nici fenomen accidental. În vremurile de demult, persecuțiile creștinilor erau rezultatul unui plan deliberat din partea împăraților păgâni, precum Dioclețian și Iulian Apostatul – un plan de exterminare a credinței creștine. În același fel, planul de a extermina religia, și în special creștinismul ortodox, a fost o parte centrală din politica sovietică încă de la început, și măsurile barbare necesare pentru implementarea acestui plan au fost clar prevăzute și comandate de guvernul comunist la cel mai înalt nivel. Următorul fragment dintr-o scrisoare a fondatorului regimului comunist în Rusia poate fi considerat un document principal în demonstrarea acestui punct.

DIRECTIVELE LUI LENIN

DIN SCRISOAREA LUI V. LENIN CĂTRE MOLOTOV

10 februarie 1922

Dacă este necesar ca, pentru împlinirea anumitor scopuri politice, să se recurgă la o serie de cruzimi, atunci este imperativ să fie îndeplinite acestea în modul cel mai energic și în cel mai scurt timp cu putință, altfel, masele de oameni nu vor îndura o folosire prelungită a cruzimilor... În această privință, cu cât vom reuși să executăm prin împușcare un număr mai mare de reprezentanți ai burgheziei și ai clericilor reacționari, cu atât mai bine.

LENIN

(*Le Messenger* al Mișcării Studenților Ruși Creștini,
nr. 98; Paris, 1970)

17. Starețul Anatolie cel Tânăr

ȘI ULTIMUL CĂLUGĂR MĂRTURISITOR AL MĂNĂSTIRII OPTINA
Pomeniți la 30 iulie (+1922)

Cercetați-vă pe voi înșivă dacă sunteți în credință
(II Cor. 13: 5)

„Cândva, o mândrie a Sfintei Rusii, nu este de mirare că mănăstirile ei au fost țintele principale ale distrugerii în campania revoluționarilor ateï de eradicare a religiei. Printre cele mai mari tragedii a fost distrugerea faimoasei Mănăstiri Optina, cunoscute pentru stareții ei purtători de Dumnezeu, ucenici direcți ai marelui Sfânt Părinte, fericitul Paisie Velicovski. În secolul al XIX-lea, Optina a ajuns la un nivel înalt de dezvoltare duhovnicească, atrăgând literalmente mii de pelerini, printre care erau faimoșii scriitori ruși și filosofi: Gogol, Turgheniev, Dostoievski, Kireievski, Leontiev, Tolstoi, V. Soloviov și alții.

Acești stareți, care erau apropiați de oameni, au hrănit în omul rus obișnuit un simțământ de devoțiune profundă față de Domnul nostru Iisus Hristos. Și, când a venit încercarea Revoluției, mulți L-au mărturisit pe Hristos cu viețile lor. Astfel au fost și părinții de la Mănăstirea Optina. Multe cărți au fost scrise despre ultimul mare stareț al Optinei, Nectarie, care și-a sfârșit viața ca mucenic mărturisitor. Aici, totuși, să arătăm posterității și puținele rânduri cu privire la alți călugări mucenici, mai puțin cunoscuți sau chiar necunoscuți.

Când, în cele din urmă, sovieticii au închis și au distrus mănăstirea, în 1925-1927, ei au încercat, de asemenea, să-și ascundă faptele sângeroase. Astfel, de exemplu, unui călugăr, părintele Pantelimon, i s-a retezat capul; multe dintre clădiri au fost distruse; faimoasa bibliotecă de manuscrise a fost luată și a fost vândută la licitație, în Paris, în anii '30. Unele dintre aceste cărți au fost salvate de călugării îndurerați de la Optina și de către alții, care le-au păstrat și sperau să vadă în ele semne pentru viitoarea ei restaurare.

Ajungând la Kozelsk, care se afla nu departe de Mănăstirea Optina, am traversat o pajiște frumoasă, acoperită cu o vegetație verde luxuriantă. Se întindea înaintea noastră ca un covor minunat, împodobit cu flori multicolore. Și apoi, pe povârnișul unui deal care se ridica deasupra râului Jizdra, iată: Mănăstirea Optina, acel minunat pustiu monahicesc, Tebaida sau Trans-Iordania noastră... Am ajuns la Jizdra. Acolo se găsea un feribot gata să ne ducă peste râu. Și apoi am pășit cu venerație pe pământul sfintei mănăstiri, unde totul fusese sfințit prin nevoințele asceti-

ce ale călugărilor, cu lacrimile și rugăciunile lor neîncetate. Când am intrat în mănăstire, ni s-a spus că, pentru a-l vedea pe starețul Anatolie, trebuie să trecem dincolo de livadă și apoi să ieșim pe poarta mănăstirii, urmând o cărăruie prin pădurea deasă de pin, care duce direct la schit. În cele din urmă, am ajuns și am văzut clopotnița schitului și, la dreapta ei, o colibă mică în care locuise marele stareț. Până la urmă, în adâncul schitului, într-o mică chilie, l-am văzut pe părintele Anatolie, care ne-a primit cu dragoste. Pe măsură ce vorbeam cu el, ni se dezvăluia darul înainte-vederii sale. Această primă întâlnire cu el ne-a rămas în amintire pentru întreaga viață...” (*Memoriile misionarului canadian, arhimandritul Ambrozie Kanavalov*). Și, într-adevăr, era în întreaga personalitate a părintelui Anatolie ceva asemănător cu prospețimea florilor de câmp luminate de soare, o tinerețe și o bucurie liniștite.

Din copilărie, Alexandru Potapov și-a dorit cu înfocare să devină călugăr, dar mama lui nu voia aceasta, chiar dacă el nu era singurul fiu în familie. Asemenea Sfântului Serghie de Radonej, el a mers la mănăstire numai după moartea ei, alăturându-se obștii de la Optina, și pentru mulți ani a fost ucenicul de chilie al marelui stareț Ambrozie, absorbind într-atât duhul acestui mare dascăl, încât, pe când era încă doar ierodiacon, el era recunoscut deja ca stareț, mai întâi la schit și apoi ca stareț principal al mănăstirii înseși, fiind cinstit și iubit în special de către vizitatorii și pelerinii străini.

Chiar din primele sale zile la Optina, el a absorbit deplin duhul ascezei sale aspre: trezvia încordată a duhului, liniștirea în chilie, care este acea „crăpătură în stâncă prin care Domnul i-a vorbit lui Moise” (Sfântul Isaac Sirul); și, pe de altă parte, el a avut atitudinea simplă și sinceră față de toate cele exterioare, față de frați, față de vizitatori, față de natură și față de lumea lui Dumnezeu care îl înconjură. Felul de viață din mănăstire, după tipic, cu slujbele bisericești, cu bătrânii ei, cu lucrarea ei de luminare plină de bogăție duhovnicească, a născut în el un mare ascet. Noaptea el nu dormea deloc, dându-se pe sine deplin rugăciunii lui Iisus. Adesea, din cauza oboselii, ațipea în biserică în timpul citirii Psaltirii, doar pentru a întâlni ochiul critic al vreunuia care nu cunoștea nevoințele lui din timpul nopții. Această lucrare lăuntrică, cu toate acestea, genera în el acea pace de nezdruncinat care, în deplină armonie cu toți stareții care l-au precedat, l-a ajutat să devină un mare binefăcător și al întregii societăți, educând sufletele a mii de ruși în adevărata evlavie creștină. Este într-un tot semnificativ că îl prețuia mult pe Sfântul Tihon de Zadonsk, adesea prezentând ca pe un dar prețios cartea sfântului *Despre adevăratul creștinism*. O jumătate de secol mai târziu, unul din fiii săi duhovnicești își amintea cu respect: „În 1921, binecuvântându-mă pentru lucrarea pastorală de preot, starețul Anatolie mi-a spus: «Ia car-

tea *Despre adevăratul creștinism* și trăiește în conformitate cu indicațiile de acolo»”.

Înșușindu-și esența cârmuirii monahale, starețul Anatolie conducea viața lăuntrică a monahilor cu deplină putere duhovnicească. De exemplu, în timpul mărturisirii monahilor de două ori pe zi, când îi dezvăluiau gândurile lor și cu mult respect și concentrare veneau la starețul unul câte unul, îngenuncheau în fața lui, luau binecuvântarea lui și schimbau câteva cuvinte cu el. În acele momente adeseori devenea evidentă înaintea vederii lui. Asemenea momente erau uneori scurte, alteori, ceva mai lungi. Era evident că starețul lucra cu iubire și putere părintească. În blândă pace și cu un sentiment de mângâiere, ei se retrăgeau, sufletul lor fiind curățit din nou. Și, cu adevărat, viața unui călugăr la Optina era fără umbră de tulburare sau mahnire; toți cei de acolo erau profund bucuroși, într-o concentrare din toată inima.

Părintele Anatolie avea darul uimitor de a vedea mișcările sufletului omului, gândurile și simțămintele lui: „În 1916 am fost informată că starețul Anatolie era așteptat în Petersburg și avea să stea la domnul Usov; și, astfel, trei dintre noi – fratele meu, sora mea și cu mine – am mers acolo. Pe drum, fratele și sora mea au declarat că tot ceea ce voiau de la starețul era binecuvântarea lui, dar eu am spus că aș vrea foarte mult să vorbesc cu dânsul. După câțva timp, el a ieșit afară, în sală, la toți oamenii care îl așteptau și a început să binecuvânteze, spunând câteva cuvinte fiecăruia în parte. La înfățișare, părintele Anatolie semăna foarte mult cu Sfântul Serafim, așa cum este pictat în icoanele sale: aplecat înainte, cu un chip iubitor și smerit. E ceva ce trebuie văzut de fiecare, pentru că este imposibil de descris. Când a venit rândul nostru, starețul i-a binecuvântat pe fratele și pe sora mea, dar mie mi-a spus: «Dar tu voiai să vorbești cu mine, nu-i așa? Nu pot chiar acum; vino la mine diseară». Starețul mi-a citit dorința aprinsă, deși nu o exprimasem în cuvinte” (*Memoriile Elenei Karțev* – acum, doamna Elena Konțevici).

În ultimii săi ani, părintele Anatolie a trăit nu departe de biserică, ci chiar vizavi de ea, între zidurile mănăstirii. Neliniștea oamenilor trezită de ateismul revoluționar i-a condus pe credincioși la stareți – Anatolie și Nectarie – pentru sprijin duhovnicesc. Părintele Anatolie, deși cel mai tânăr dintre cei doi și neavând încă păr alb, era centrul atenției, părintele Nectarie preferând să rămână în umbră. În smerenia lui, starețul Nectarie, când vedea vizitatori care se apropiau de chilia lui, mergea la ei și le spunea: „La cine mergeți?”, și îi conducea la părintele Anatolie, fără ca ei să bănuiască cine era el.

Autoritățile sovietice au început persecutarea monahilor în întreaga Rusie. Optina a devenit proprietate de stat, și statul necredincios bineînțeles că nu avea nevoie de mănăstire. Mulțumită eforturilor credincioșilor laici locali, mănăstirea a obținut statutul de muzeu de stat, per-

Starețul Anatolie al Optinei
în fața binecunoscutei chilii a Starețului Ambrozie

mițându-se funcționarea unei biserici. Monahii erau teribil de hărțuiți; unii au fost arestați, iar unii au plecat pur și simplu pe unde au putut. Dar încă mai mult veneau credincioșii ortodocși, umplând locul sfânt în căutare de mângâiere. A venit în cele din urmă și rândul starețului Anatolie. Soldații Armatei Roșii l-au arestat de mai multe ori, l-au bărbierit, l-au torturat și l-au batjocorit. A suferit mult, dar tot își primea fiii duhovnicești oricând putea. Spre seara zilei de 29 iulie 1922, a venit o comisie sovietică, l-a interogată mult timp și trebuia să îl aresteze. Dar starețul, fără a protesta, a cerut cu smerenie alte 24 de ore pentru a se pregăti. Ucenicului său de chilie, părintelui Varnava cocoșatul, i s-a spus într-un mod amenințător să-l pregătească pe stareț pentru plecare, întrucât avea să fie luat în ziua următoare, și apoi au plecat.

A venit noaptea și starețul a început să se pregătească pentru călătoria sa. În dimineața următoare, comisia s-a întors. Lăsându-și mașinile, l-au întrebat pe ucenicul de chilie: „Este gata?”. „Da”, a răspuns părintele Varnava, „starețul este gata”. Și, deschizând ușa, i-a condus la camera starețului. Aici li s-a prezentat o imagine tulburătoare privirii lor uimite: starețul, „fiind pregătit” într-adevăr, stătea întins în sicriul său, în mijlocul camerei! Domnul nu a îngăduit ca slujitorul Său credincios să mai fie batjocorit, ci îl luase la Sine în chiar aceea noapte.

Câteva zile înainte de adormirea starețului, una dintre fiicele sale duhovnicești (E.G.R.) a primit o scrisoare de la dânsul în care o invita să vină și să stea la mănăstire pentru o vreme. Ea a amânat să meargă și a ajuns abia a noua zi după adormirea sa. Acolo, ea a întâlnit alți oameni care fuseseră, de asemenea, chemați de stareț, fie prin scrisoare, fie în vis. Unul dintre ei primise cuvânt de la stareț despre adormirea sa câteva ore înainte ca ea să se petreacă. Trupul său a fost înmormântat lângă starețul Macarie, ale cărui moaște au fost găsite atunci nestricate.

Anul următor, chiar înainte de Paști, mănăstirea a fost definitiv lichidată. Toți călugării rămași au fost arestați și exilați, bisericile au fost închise, mormintele stareților au fost profanate și schitul a fost transformat în adăpost pentru „clasa superioară” sovietică. Egumenul Isaac și starețul Nectarie au fost închiși la Kozelsk; dar cel din urmă a fost curând eliberat și exilat la aproximativ 80 de kilometri de mănăstire, unde, în casa unui credincios devotat, a trăit până la sfârșitul vieții sale, în 1928, astfel sfârșindu-se epoca glorioasă a stareților de la Optina.

Într-una din multele cărți populare despre Mănăstirea Optina, care a apărut chiar imediat înainte de Revoluție, *Pe malurile râului lui Dumnezeu*, este descrierea înduioșătoare a unui copil, fiul de cinci ani al unei fiice duhovnicești a părintelui Anatolie. Când era însărcinată cu el, ea s-a rugat fierbinte sfântului ei iubit, Serghie de Radonej, promițând să-i închine lui copilul. Cu toate acestea, în timp ce asista la canonizarea Sfântului Serafim la Sarov (1903), a simțit cum a săltat copilul în pântecul ei

Schiță făcută în 1925, în timpul unei vizite la Starețul Nectarie al Optinei (jos în partea stângă), de către părintele Adrian Rymarenko, mai târziu arhiepiscopul Andrei de NovoDiveevo (sus în stânga), a cărui soție și fiu, Serafim, finul starețului, primesc binecuvântarea acestuia, în timp ce, lângă ei (în dreapta), stă ieromonahul Nikon, care mai târziu, în timpul închiderii forțate și lichidării marii Mănăstiri Optina, a primit cununa muceniciei.

și a început să se întrebe dacă nu cumva ar trebui să-l numească pe copil Serafim; dar, din cauza unui vis, l-a numit pe copil Serghie (Serioja) până la urmă. Cinci ani mai târziu, „când Vera și Serioja plecau din mănăstirea noastră, m-am dus să îi petrec. În acel moment l-am văzut pe unul din călugării noștri cei mai respectați, părintele A., că venea la noi. Ne-am apropiat de el și ne-am plecat să luăm binecuvântare. Serioja, punându-și mânuțele înainte, a spus: «Binecuvântează-mă, batiuşka». În schimb, bătrânul călugăr s-a plecat el însuși adânc în fața lui Serioja, atingând pământul cu mâna și spunând: «Nu, tu binecuvântează-mă mai întâi». Și, spre uimirea noastră, copilul și-a pus degetele în poziția potrivită și l-a binecuvântat pe bătrânul călugăr cu o binecuvântare de preot. Ce-i rezervă viitorul acestui băiat?», a concluzionat autorul. Și răspunsul la această întrebare, așa cum a fost cunoscut în calitate de martor de N.V. Urusova, o treime de secol mai târziu, vine din *Sfânta Rusie din catacombe*:

„Când fiii mei au fost arestați în 1937 și exilați de GPU pentru zece ani fără drept de corespondență, este de imaginat măhnirea mea. Am vărsat multe, multe lacrimi, dar nici măcar într-un gând trecător nu m-am plâns, ci doar am căutat mângâiere la biserică; și aceasta se putea doar în Biserica din catacombe, pe care am căutat-o pretutindeni și, prin mila lui Dumnezeu, am găsit-o întotdeauna foarte repede; și mi-am vărsat amarul în fața preoților cu adevărat plăcuți lui Dumnezeu, care săvârșeau slujbe în catacombe. Și la fel a fost și atunci când, după arestul fiilor mei, am plecat din Siberia în Moscova. Sora mea – care, spre groaza mea, recunoscuse autoritatea Bisericii sovietice – nu fusese arestată, în ciuda faptului că făcuse parte din suita împărătesei. Ea m-a îndreptat spre o prietenă a noastră din copilărie cu care se contrazicea pe probleme bisericești, de vreme ce această prietenă era o participantă înflăcărată la slujbele din catacombe. Această femeie și alți membri ai acestei sfinte biserici din catacombe m-au întâmpinat cu brațele deschise... Locuiam la sora mea periodic și mergeam la toate slujbele, care aveau loc în case particulare în diferite părți ale Moscovei. Acolo era un anumit părinte Antonie, un bătrân ieromonah, care era preotul și părintele nostru duhovnicesc. Îl auzeam mereu spunând: «Așa cum poruncește starețul», «Orice spune starețul» și altele asemenea. L-am întrebat pe părintele Antonie unde aş putea să-l văd pe acest stareț, ca să-mi vărs amarul înaintea lui și să primesc mângâiere. Oricând era menționat, aceasta se făcea cu mult respect, și era numit un om extraordinar și sfânt. «Nu», mi-a spus părintele Antonie, «nici nu se discută; eu îi voi spune tot ce vrei de la dânsul». În 1941, am făcut cunoștință cu o doamnă în Mojaisk, care fusese exilată din Moscova din cauza arestului soțului ei și unicei fiice. Și ea era membră a Bisericii din catacombe și fusese fiica duhovnicească a acestui stareț chiar din primii ani ai preoției lui. Ea mi-a spus că

starețul (nu i-a dat numele) stătea acum într-un sat, la aproximativ trei kilometri depărtare de Mojaisk, și că ea mergea la slujbele lui în secret. La întrebarea mea dacă nu ar putea să-i ceară să mă primească, ea a răspuns: «Nu, acest lucru nu este posibil; niciunui credincios nu i s-a permis aceasta, de vreme ce GPU-ul îl caută de 25 de ani, și el călătorește prin toată Rusia dintr-un loc într-altul, fiind în mod clar anunțat de Duhul Sfânt oricând este necesar să plece». Desigur, m-am întristat la auzul acestor cuvinte, dar nu puteam face nimic. Praznicul Sfintei Treimi era în acel an pe 7 iunie. Așa cum nimic în viață nu este întâmplător, tot așa și acum: nu puteam merge la Moscova și cu tristețe stăteam singură în camera mea, în ajunul sărbătorii. Și apoi am auzit o bătaie ușoară în fereastra mea; m-am uitat și am rămas uimită. O călugăriță bătrână bătea în geam și era îmbrăcată în maică, deși era strict interzisă purtarea unor astfel de veșminte. Era spre seară. Am deschis ușa și a intrat la mine cu aceste cuvinte: «Starețul, părintele Serafim, vă invită să veniți la dânsul mâine dis-de-dimineată și, dacă vreți, vă puteți mărturisi și să primiți Sfintele Taine». Mi-a arătat pe ce stradă să merg și mi-a spus să am grijă. Înainte de sat era un lan de secară deja în spic și m-a sfătuit să merg aplecată. Drumul prin acest lan ducea direct la bordeiul unde stătea starețul, și vizavi, peste stradă, era postul GPU. Sunt ușor de imaginat sentimentele mele după ce călugărița, atât de afabilă, cu chipul ei radios, a plecat. I se spunea maica N. Erau două maici cu starețul; celeilalte i se spunea maica V. Ele erau întotdeauna cu dânsul. Starețul stătea liniștit într-un loc timp de cel mult două luni și, apoi, cu totul pe neașteptate, la orice oră din zi sau din noapte, spunea dintr-odată: «Ei bine, este timpul să mergem!» Și el și maicile își puneau rucsacii, care conțineau toate obiectele pentru slujbele bisericești, și imediat plecau în orice direcție, până când starețul se oprea și intra într-un bordei sau altul, evident prin inspirație de Sus.

Dimineata devreme am ieșit, mergând nu pe stradă, ci, așa cum îmi fusese indicat, pe drumul de țară care ducea la ușa din spate. Înaintea mea era un călugăr minunat, deloc bătrân. Nu am cuvinte să descriu înfățișarea lui sfântă; sentimentul de respect în fața lui nu poate fi descris. M-am mărturisit și a fost minunat. După sfânta slujbă și după primirea de către mine a Sfintelor Taine, m-a invitat să mănânc cu dânsul. Pe lângă mine, mai erau doamna pe care o menționasem mai sus, cele două călugărițe și o alta dintre fiicele sale duhovnicești care venise din Moscova. O, mila lui Dumnezeu! Nu voi uita niciodată cuvântul de care m-a învrednicit și care a durat mai multe ore. Două zile după această bucurie duhovnicească pe care am trăit-o în vizită la părintele Serafim, am aflat de la doamna aceea că, în ziua următoare, când stăteau la masă, părintele Serafim s-a ridicat în picioare și le-a spus maicilor: «Ei bine, este timpul să mergem!» Ele s-au adunat imediat și au plecat și, în ju-

mătate de oră, nu mai mult, GPU a venit să-l caute; dar Domnul îl ascunsese. Au trecut trei luni; nemții erau deja în Mojaisk când, dintr-odată, am auzit din nou o lovitură ușoară în fereastră, și aceeași maică N. a intrat la mine cu următoarele cuvinte: «Părintele Serafim este în orașul Borovsk (la aproximativ 65 km de Moscova) și m-a trimis să vă dau această binecuvântare; și mi-a poruncit să vă descopăr că *el este acel Serioja înaintea căruia a făcut închinăciune părintele A.*»”.

Epoca Optinei a trecut, mănăstirea este distrusă. Dar, după o astfel de descoperire din catacombele Rusiei înrobite, putem spune că tradiția Optinei este moartă? Cine poate măcar ghici ce taine viitoare ale vieții Sfintei Rusii așteaptă timpul lui Dumnezeu pentru a fi descoperite unei lumi nevrednice?

UCENICUL DE CHILIE VARNAVA

După închiderea Mănăstirii Optina, soarta părintelui Varnava, menționat anterior, ucenicul de chilie al starețului Anatolie, a fost la fel ca a tuturor celorlalți credincioși din acea vreme. El a fost arestat, umilit, chinuit și trimis în exil. Prin 1932, el a fost hirotonit ieromonah și a slujit într-un paraclis mic din lemn pe teritoriul Sihăstriei Sfântul Serghie, în Golful Finlandez, lângă capitală. Mănăstirea fusese până atunci închisă mult timp și fusese vandalizată de prigonitori. Aproape nimic n-a rămas astăzi din mănăstirea cândva faimoasă, construită de Sfântul Ignatie Briancianinov în tinerețea sa; aici, Sfântul Gherman de Alaska și-a petrecut primii ani de monahism înainte de a se muta la Valaam. Părintele Varnava s-a întors din închisoare, fără casă și infirm, la Sihăstria Sfântul Serghie, unde a fost primit cu iubire de niște oameni binevoitori. Rana de la piciorul lui amputat nu se vindeca, cauzându-i suferință continuă și intensă. El nu avea proteză și trebuia să folosească un simplu băț de lemn, care împiedica rana să se vindece; cu toate acestea, el nu folosea nici cârje și nici măcar un baston. Acolo l-am cunoscut personal și a devenit părintele meu duhovnic.

El era cunoscut de credincioșii persecutați ca ultimul purtător al duhului de la Optina – un duh de absolută smerenie și supunere. Când slujea, era transpus într-o altă lume. Era, fără îndoială, văzător cu duhul și știa cum să vindece sufletele bolnave și chinuite.

Părintele Varnava provenea din familie de țărani, dar era bine educat. În tinerețe lucrase în mine, unde suferise un accident și și-a pierdut piciorul. Când stătea în spital, s-a hotărât să devină monah. Dumnezeu l-a vindecat și s-a dus la Optina unde, în cele din urmă, a devenit ucenicul de chilie al starețului Anatolie și i s-a oferit șansa să vadă fericita adormire a marelui stareț. Dacă bolșevicii nu ar fi închis Optina cu renu-

mita ei autoritate stărețească, părintele Varnava ar fi devenit starețul succesor de drept, având toate însușirile necesare. El era cu adevărat un om cu pătrundere duhovnicească și cuvintele lui aveau putere.

Era înalt, avea o barbă mare și neagră, iar părul negru și lung care-i cădea pe umeri încărunțea. Avea o privire deosebită, pătrunzătoare; ochii săi erau negri, blânzi și străluceau ca și când ar emana o lumină interioară, îndeosebi în timpul slujbelor bisericești. Nu zâmbea niciodată, dar întreaga lui înfățișare era veselă. Simțul umorului pe care îl avea accentua simplitatea și supunerea față de voia lui Dumnezeu. El învăța renunțarea monahală deplină la voia proprie.

Îmi amintesc cum m-am simțit în timpul primei mărturisiri la el. Cu neliniște am îngenunchiat în fața analogului. Pentru prima dată în viață, sufletul mi s-a deschis automat și deplin. Am simțit clar apropierea Domnului. Pe măsură ce starețul experimentat îmi puneă întrebări, în memoria mea apăreau păcate uitate de mult. Am admis că mai înainte, când eram copil în credință, nici nu le consideram păcate. Dar aici, dintr-odată, au apărut ca păcate grave. Și sufletul meu, eliberat de povara lor grea, a devenit înaripat cu mare veselie și devoțiune nemărginită față de starețul purtător de har. Simțeau că poți să-i spui orice, pentru că el înțelegea totul în lumina înțelepciunii și iubirii lui Hristos. El nu era doar un martor al mărturisirii, ci și un transmitător de lumină și har. Aceasta a fost prima mea mărturisire adevărată. Abia atunci am înțeles ce este mărturisirea. Întunericul care îmi înfășura simțurile a început să se risipească și legile vieții duhovnicești au început să se descopere de la sine în fața mea. Pentru prima dată în viață am început să mă lupt conștient spre lumină. Și nu eram singur. Cât de mulți alți oameni a condus spre lumină!

La sfârșitul anului 1932, părintele Varnava a fost arestat și doi ani mai târziu a fost eliberat. El a mers în catacombe – slujea liturghia și primea oameni pentru mărturisire în mica sa colibă. De atunci înainte, adevăratul său sine s-a descoperit în deplinătatea profunzimii. El era într-adevăr un autentic stareț al Optinei.

În 1938, el a fost arestat încă o dată și niciodată nu s-a mai auzit nimic despre el. Din informațiile primite cu privire la soarta sa, era clar că și-a împlinit mucenicia atunci, în 1938.

Sfinte mucenice Varnava, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi.

(Natalia G. von Kieter, manuscris)

IEROMONAHUL NICON DE LA OPTINA

Astăzi s-a citit Evanghelia care este rânduită pentru a fi citită la prăznuirile sfinților cuvioși: aceasta este Evanghelia Fericirilor. Ultima

fericire este: *Ferițiți veți fi când oamenii vă vor urî pe voi și vă vor izgoni dintre ei și vă vor batjocori și vor lepăda numele voastre ca rău, din pricina Fiului Omului. Bucurați-vă în ziua aceea și vă veseliți, că, iată, plata voastră multă este în cer* (Luca 6: 22-23).

Citind această Evanghelie, mi-am amintit de un incident la de Mănăstirea Optina. Aceasta este marea mănăstire renumită în vremurile recente pentru stăreții ei înainte-văzători.

Când Revoluția de tristă amintire a izbucnit în Rusia și când regimul luptător împotriva lui Dumnezeu și-a început lupta împotriva religiei, o așa-numită „comisie de lichidare” a fost trimisă la această mănăstire.

În mănăstire era un ieromonah pe nume Nikon. El avea tuberculoză. El citea și cânta la strună. Și când această „comisie de lichidare” și-a început activitatea, când au început să aresteze călugării, a fost arestat și acest ieromonah Nikon. El era cel mai binevoitor om. A fost condamnat, bărbierit de tot părul de pe trupul său, batjocorit, scuipat, bârfit și în cele din urmă a fost trimis, deja bolnav, într-un lagăr de concentrare. Acolo a murit de tuberculoză. Era deja în ultimele sale zile când a scris o scrisoare unei mame pe care o cunoștea (această mamă era mama noastră și, când ne-a citit scrisoarea, noi, copiii, ne-am așezat și am plâns ascultând).

Aș vrea să vă împărtășesc această scrisoare. El scria: „Bucuria mea nu are margini”. De ce? Pentru că a venit la mănăstire de dragul lui Hristos. Și necazurile pe care le pătimea, le pătimea pentru Hristos. Și, prin urmare, dacă oamenii vă vor urî și se vor separa de voi și vă vor face reproșuri din cauza lui Hristos, avem cuvântul Mântuitorului: „Bucurați-vă și săltați de bucurie, pentru că plata voastră este infinit de mare în ceruri”. „Și, astfel, eu cred Domnului meu – continuă scrisoarea – că aceste cuvinte mi se potrivesc și mie, și, prin urmare, aștept cu nerăbdare acel fericit moment când voi fi dezlegat de acest trup stricăcios și mă voi uni cu Domnul meu”.

Aceasta mi-a venit în minte ca și când ne-ar spune cum să privim necazurile. Dacă un om îndură pentru Hristos, el va primi plată. Și aceasta este o sursă importantă de învățătură pentru viața noastră pământească. Prin multe necazuri intrăm în împărăția cerurilor. Și, prin urmare, dacă cineva are vreo mâhnire și o poartă de dragul lui Hristos cu bucurie, aceasta va fi un pas în împărăția cerurilor.

Episcopul Nectarie

A fost păstrat textul unei alte scrisori pe care noul mucenic Nikon a trimis-o de la Mănăstirea Optina în perioada (pe la mijlocul anilor '20) când apropierea sfârșitului existenței acesteia era simțită de către toți frații de acolo. Scrisoarea, profundă și poetică, adresată mamei sale mâhnite este tot ceea ce a rămas de la acest mucenic.

O SCRISOARE A IEROMONAHULUI NICON DE LA OPTINA CĂTRE MAMA SA, 1922

Hristos este în mijlocul nostru, dragă mamă.

Îți doresc cu înflăcărare pace și bucurie în Domnul, și cer rugăciunile tale sfinte și binecuvântarea ta de mamă.

Despre mine, ce pot scrie? Sunt viu și sunt bine, nu am nevoi deosebite, primesc tot ceea ce am nevoie, lucrez puțin ca secretar, sunt foarte ocupat cu diferite lucruri în mănăstire sau, mai degrabă, cu lucruri care se referă în general la viața noastră comună: cânt la strună și în cele din urmă slujesc, stând înaintea sfântului altar al Domnului.

Cât despre viața mea lăuntrică, chilia și sufletul meu, nu oricine poate ști acestea. Chilia mea are aproximativ cinci metri lungime și aproape trei metri lățime, cu o singură fereastră. Această chilie îmi este mai dragă decât orice case sau săli somptuoase.

În ce privește condițiile vieții noastre obișnuite, aceasta este ceva complicat, dar în același timp este și foarte simplu; complicat, deoarece este dificil să pui pe hârtie cum este acum fosta mănăstire și tot ceea ce trăim și facem; dar simplu pentru că, *de n-ar zidi Domnul casa, în zadar s-ar osteni cei ce o zidesc*, în cuvintele psalmului (Psalm 126: 1). Da, trebuie să îți iei măsurile care sunt posibile, cerute de bunul simț, care nu sunt contrare duhului creștin și vieții monahale; dar, luându-le, trebuie să aștepți izbânda doar din mâna Domnului.

Mândria omenească spune: vom face, vom obține – și începem să construim un turn Babel, Îi cerem lui Dumnezeu socoteală pentru faptele Sale, vrem să avem universul la dispoziția noastră, visăm la tronuri dincolo de nori –, dar nimeni și nimic nu ni se supune, și lipsa de putere a omului este demonstrată cu toată evidența în experiența amară. Observând această experiență atât în istoria vremurilor de mult apuse, de mult trecute, cât și în vremurile recente, am ajuns la concluzia că modurile proniei lui Dumnezeu sunt descoperite în trecut pentru noi; nu le putem înțelege și, prin urmare, trebuie să ne predăm voii lui Dumnezeu cu toată smerenia.

Apoi, în al doilea rând: nimeni și nimic nu poate să-l vatăme pe om dacă nu se vatămă el însuși; dimpotrivă, dacă nu eviți păcatul, o mie de moduri de mântuire nu te vor ajuta. Prin urmare, singurul rău este păcatul: Iuda a căzut în timp ce era în prezența Mântuitorului, dar dreptul Lot a fost mântuit în timp ce trăia în Sodoma. Aceste gânduri și altele asemenea îmi vin în minte când iau învățătură din citirea Sfinților Părinți și când privesc cu mintea ceea ce mă înconjoară.

Ce se va întâmpla? Cum se va întâmpla? Când se va întâmpla? Dacă așa și așa se întâmplă, în ce mod ar trebui să te apleci? Dacă se întâmplă așa și așa, unde poți să găsești mângâiere duhovnicească și tărie? O,

Doamne, Doamne! Și o perplexitate groaznică pune stăpânire pe suflet când vrei să prevezi totul în mintea ta, să pătrunzi în taina viitorului, care este necunoscut, dar oarecum înfricoșător. Mintea devine epuizată și planurile și metodele pe care le-a realizat sunt o fantezie copilărească, un vis plăcut. Omul se trezește, și totul a dispărut, împins de realitatea dură, și toate planurile sunt distruse. Unde este speranța? Speranța noastră este în Dumnezeu.

Domnul este nădejdea și scăparea mea. Predându-mă pe mine și totul voii lui Dumnezeu, voia lui Dumnezeu se va face în mine, și este întotdeauna bună și perfectă. Dacă sunt al lui Dumnezeu, atunci Domnul mă va apăra și mă va mângâia. Dacă spre folosul meu îmi este trimisă vreo ispită – binecuvântat fie Domnul, Care a rânduit mântuirea mea. Chiar și în mijlocul necazurilor, Domnul este puternic să dea mângâiere mare și cea mai slăvită... Astfel gândesc eu, astfel simt, așa observ și cred.

Din aceasta să nu crezi că am avut multe necazuri și încercări. Nu, mi se pare că încă nu am avut niciun fel de necazuri. Dacă am trecut prin lucruri care la o privire superficială au părut să fie întrucâtva întristătoare, ele nu mi-au cauzat mare durere a inimii, nu mi-au cauzat niciun fel de mâhnire și, prin urmare, nu le pot numi necazuri. Dar nu îmi închid ochii la ceea ce se întâmplă și față de un anumit viitor, ca să-mi pregătesc sufletul pentru ispită, ca să pot spune în cuvintele psalmului: „M-am pregătit și nu m-am tulburat”.

Ți-am spus că avem o investigație; au revizuit afacerea asociației noastre. Această investigație încă nu este terminată, și nu a avut loc niciun proces. Când va fi procesul și cum se va sfârși – Dumnezeu știe. Dar, fără îndoială, fără voia lui Dumnezeu nimic nu se poate întâmpla, nici mie, în particular, și nici nouă, în general, și, prin urmare, sunt calm. Și, când sufletul este liniștit, ce poți să mai cauți?

Acum am venit de la privegherea de toată noaptea și termin această scrisoare, pe care am început-o înainte de priveghere. O, Doamne, ce bucurie! Ce cuvinte minunate ne sunt rostite în biserică! Pacea și liniștea, duhul sfințeniei sunt simțite în mod sensibil în biserică. Sfânta slujbă se termină, fiecare merge la casa lui și ies și eu din biserică.

O noapte minunată, un ger ușor. Luna inundă, cu razele ei argintii, colțisorul nostru liniștit. Merg la mormintele stareților adormiți, mă închin lor, cer ajutorul lor în rugăciune și, pentru ei, cer de la Domnul binecuvântare veșnică în cer. Aceste morminte spun multe minții și inimii noastre; de la acele inscripții reci vine o suflare caldă. Am înaintea ochilor minunatele imagini ale acestor răposați, uriași ai duhului.

În aceste zile mi-am amintit de multe ori de părintele Varsanufie. Mi-am amintit cuvintele lui, învățătura pe care mi-a dat-o cândva – și poate nu numai o dată. El îmi spunea: „Apostolul îndeamnă: *cercetați-vă pe voi înșivă dacă sunteți în credință* (II Cor. 13: 5)” și el continua:

„Uită-te la ceea ce spune același Apostol: *Lupta cea bună m-am luptat, călătoria am săvârșit, credința am păzit; de acum mi s-a gătit cununa dreptății* (II Tim. 4: 7-8). Da, este mare lucru să ții, să păstrezi credința. Prin urmare, și eu vă zic vouă: cercetați-vă pe voi înșivă, dacă sunteți în credință. Dacă țineți credința, puteți avea o nădejde bună cu privire la soarta voastră”.

Când răposatul stareț mi-a spus toate acestea (și vorbea bine, cu entuziasm; după cât îmi amintesc, era seara, la lumina liniștită a candeliei de la icoana din chilia dragă și plăcută a starețului), am simțit că spunea ceva minunat, slăvit, duhovnicesc. Minte și inima mea au prins cuvintele lui cu entuziasm. Mai auzisem acest cuvânt al Apostolului și înainte, dar nu iscase în mine așa un răspuns, o astfel de impresie.

Mi se părea că „ținerea credinței” era ceva deosebit. Cred, și cred în mod ortodox; nu am nicio îndoială cu privire la cele legate de credință. Dar aici am simțit că în cuvântul lui era ceva măreț, că într-adevăr este un fapt măreț, în ciuda tuturor ispitelor, a tuturor experiențelor vieții, a tuturor lucrurilor jignitoare, să păstrezi nestins în inimă focul sfintei credințe și nestins chiar și în moarte, pentru că este spus: *călătoria am săvârșit*, adică întreaga viață pământească a fost deja trăită, terminată, calea pe care trebuie să călătorești a fost deja parcursă, sunt la capătul vieții pământești, dincolo de mormânt începe deja o altă viață – viața care a fost pregătită pentru mine de credința mea pe care am ținut-o. *Călătoria am săvârșit, credința am păzit*. Și starețul meu minunat mi-a lăsat ca testament să mă testez din când în când în adevărurile credinței ortodoxe, ca să nu deviez de la ele, pe neobservate. El m-a sfătuit, printre alte lucruri, să citesc catehismul ortodox al Mitropolitului Filaret și să mă familiarizez cu „Mărturisirea credinței ortodoxe a patriarhilor răsăriteni”.

Acum, când temeliile Bisericii Ortodoxe Ruse au fost zguduite, văd cât de prețioasă este învățătura starețului. Acum, se pare, timpul încercării a venit, ca să vedem dacă suntem în credință. Acum trebuie să se știe că credința poate fi ținută de cineva care crede călduros și sincer, pentru care Dumnezeu este mai drag decât orice, și acest din urmă lucru poate fi adevărat doar în cineva care se păzește de orice păcat, care își păzește viața morală. O, Doamne, ține-mă în credință prin harul Tău!

Ideea că credința poate fi ținută doar printr-o viață morală bună nu este a mea; aceasta este atât învățătura Evangheliei, cât și a Sfinților Părinți. Aici este ceea ce se spune în Evanghelia după Sfântul Ioan, 3: 19-21: *Lumina a venit în lume și oamenii au iubit întunericul mai mult decât lumina. Căci faptele lor erau rele. Că oricine face rele urăște lumina și nu vine la Lumină, pentru ca faptele lui să nu se vădească. Dar cel care lucrează adevărul vine la lumină, ca să se arate faptele lui, că în Dumnezeu sunt săvârșite*.

Hristos Se numește pe Sine aici Lumină. El încearcă să-i convingă pe iudeii din vremea Lui să nu mai caute slavă unii de la alții, căci asta îl face pe om incapabil de credință; dar ei doar batjocoreau... *Cum puteți voi să credeți, când primiți slavă unii de la alții, și slava care vine de la unicul Dumnezeu nu o căutați?* (Ioan 5: 44).

Și episcopul Ignatie Briancianinov, indicând aceste cuvinte ale Evangheliei, spune că, precum alte patimi, patima slavei deșarte nimeni nu crede în inima omului: la fel ca acelea, și aceasta face inima omului incapabilă de credință în Hristos, de mărturisire a lui Hristos... Prin urmare, îți cer fierbinte sfintele tale rugăciuni, ca Domnul să mă păzească de orice rău – adică de păcat în toate formele lui – și atunci nicio situație exterioară nu va putea să mă vatăme.

Nu am vrut decât să-ți spun pe scurt că sunt viu și că sunt bine și, peste vrerea mea, am fost împins să scriu aceasta. Scriind această scrisoare, cu greu am putut să-mi urmez gândurile și să înregistrez ceea ce mi-au dictat. Toate acestea au ieșit cumva fără voie de sub penița mea și reprezintă convingerea mea profundă.

Fie ca Domnul să ne păzească pe noi pe toți.

Cer sfintele rugăciuni ale tuturor, și eu însumi, după slabele mele puteri, îmi voi aminti întotdeauna de toți în rugăciunile mele. Iartă-mă.

Fie ca harul Domnului și Dumnezeului nostru Iisus Hristos, și iubirea lui Dumnezeu Tatăl, în părtășia Duhului Sfânt, să fie cu voi cu toți. Amin.

15-16/28-29 noiembrie 1922, Mănăstirea Optina.

Este deja ora două noaptea.

CĂLUGĂRUL MUCENIC VICHENTIE

Părintele Vichentie s-a născut în Petersburg, într-o familie înstărită de funcționari pe nume Nikolski. El a absolvit Dreptul și a devenit interesat de filosofie în așa măsură, încât îi pusese stăpânire pe gânduri și pe sentimente. La acea vreme era departe de Hristos și de Biserica Lui. Chiar atunci unul dintre frații lui a murit pe neașteptate. Aceasta a avut un efect profund asupra vieții lui. Primul lucru care i-a venit în minte a fost să se sinucidă. Îl studia pe Nietzsche, care, într-un anumit sens, îi șoptea această idee în ureche. Singurul lucru care l-a reținut a fost dragostea față de mama lui. Voia să o pregătească pentru aceasta și, prin urmare, a plecat de acasă în secret și s-a ascuns la moșia familiei sale, unde în timpul iernii nu locuia nimeni. Cu toate acestea, părinții lui au aflat unde se găsea și au trimis la el pe o rudă în vârstă, o călugăriță. Ca din întâmplare, ea a lăsat pe masa din camera unde se ascundea părintele Vichentie o carte a episcopului Teofan Zăvorâtul – *Ce este*

viața duhovnicească și cum se poate dobândi. Părintele Vichentie a citit această carte și cu entuziasm a început să citească și celelalte scrieri ale episcopului Teofan. Curând l-a cunoscut pe arhiepiscopul de Tula și Belyov, Partenie (Levițki), pe care părintele Vichentie și-l amintea cu deosebită recunoștință, considerându-l un ascet și un călugăr cu adevărat smerit. Vlădica Partenie i-a indicat să se ducă la Sihăstria Optinei.

Părintele Vichentie a venit la Optina când arhimandritul Xenofont era egumen. Primele sale ascultări monahale au fost munca la bucătărie și citirea canonului monahal arhimandritului Xenofont, care era deja bolnav. Călăuzirea vieții sale duhovnicești era în mâinile părintelui Nectarie, care, după adormirea starețului Iosif, a fost ales să fie părintele duhovnicesc al tuturor fraților și starețul mănăstirii. Părintele Nectarie era un practicant al rugăciunii lui Iisus. El fusese învățat rugăciunea lui Iisus de către starețul Anatolie (Zerțalov). Activitatea mentală a rugăciunii lui Iisus – atunci când cineva dobândește obiceiul de a purta amintirea Numei lui Dumnezeu – a devenit tonul întregii vieți a părintelui Vichentie. Această lucrare lăuntrică era factorul determinant în viața sa. Toate lucrurile exterioare erau privite din perspectiva acestui mod de viață cuprinzător și rafinat duhovnicesc. Nimic altceva din viața lui nu îl interesa. El avea o singură țință – să viețuiască în Numele Domnului. El era întotdeauna plin de bucurie. El nu a întâmpinat dificultăți la ascultările mănăstirii, de vreme ce sarcina principală era dobândirea cumpătării. El lucra la brutăria unde se făceau prescurile, la birou și, spre plăcerea lui, era adesea trimis să ia corespondența. De la mănăstire la oficiul poștal din Kozelsk erau aproape șase kilometri și jumătate. Acești treisprezece kilometri (până acolo și înapoi) erau plini de multă bucurie, deoarece în acest timp el își împlinea ascultarea față de starețul său cu privire la cumpătare și rugăciune.

În această perioadă din viața lui a avut loc Revoluția. Tânărul monah nu voia să plece în acei primi ani dificili ai Revoluției, când mănăstirea era treptat sfâșiată. După cuvintele părintelui Vichentie, tatăl său, care era demnitar, nu fusese de acord ca el să intre în mănăstire. El era foarte dezamăgit că fiul său renunțase la posibilitatea de a-și face un ros în lume. Dar în anii tulburi ai Revoluției tatăl său i-a scris o scrisoare:

„Părinte Vichentie (astfel i s-a adresat fiului său), câtă dreptate aveai! O, cât de mult ăș vrea să-mi schimb viața deja cheltuită. Mor și, uitându-mă spre mormânt, plâng. Un rob nevrednic al lui Hristos.” Această scrisoare a unui tată către fiul său i-a dat putere părintelui Vichentie într-un moment în care valul Revoluției distrugea mănăstiri și îi făcea pe locuitorii lor să-și caute alt adăpost. Părintele Vichentie nu căuta nimic. El era ca mai înainte, în ascultare față de starețul său, și își împlinea lucrarea sa duhovnicească. În această perioadă, Mănăstirea Opti-

na căuta locuri unde să-și trimită călugării. Starețul Nectarie l-a trimis pe părintele Vichentie la un preot de parohie, părintele Adrian Rymarenko, astfel încât, sub protecția bisericii de parohie, viața călugărului ascet să poată fi păstrată. Acest preot, care în America a devenit arhiepiscopul Andrei, a scris mai târziu cu privire la părintele Vichentie:

„Domnul ne-a dat să vedem o candelă arzând înaintea lui Dumnezeu... Este dificil de spus cu ce-și ocupa timpul acest călugăr. Pot spune doar că acum plâng amintindu-mi trecutul. Știu că nu am știut întotdeauna cum să prețuiesc acest vas rafinat și de calitate al harului lui Dumnezeu... Timp de doi ani, cât a stat cu noi, nu a fost niciodată cu voia sa dincolo de gardul bisericii. Niciodată nu a stat la masă la trapeză. Nu a impus nimănui ideile lui. Tot timpul cât a stat cu noi puteam simți în el puterea lui Dumnezeu.

Autoritățile fără Dumnezeu care l-au arestat și l-au trimis de la mine s-au purtat cu el în mod straniu. Parcă se temeau de sfințenia lui. A fost trimis, ca și mine, în «exil administrativ». Automat mi-a venit gândul: cum va supraviețui încercărilor care se apropiu? Părintele Vichentie i-a scris starețului său o scrisoare în stilul unei persoane sovietice – suna ca o absurditate: îi cerea starețului să-l binecuvânteze să devină cerșetor. În Uniunea Sovietică nu era loc pentru un cerșetor. Starețul l-a binecuvântat. Știu că Domnul nu l-a părăsit pe robul său. Și nici enoriașii noștri nu l-au uitat; i-au trimis pachete cu mâncare și alte lucruri necesare.”

„În 1933 s-a întors din primul său exil și a ajuns în Kozelsk în timpul arestului comun al călugărilor de la Optina. A fost arestat din nou și exilat la Tașkent. Acolo, în prima lună a exilului, conform autorităților, a murit de o boală necunoscută. Știu că, înainte de a fi fost arestat, unul din călugării noștri kieveeni l-a vizitat pe când se mai afla în Kozelsk și mi-a spus că trăia într-un mic bordei, care amintea de o peșteră. Sărăcie lucie. Lipsuri. Totuși în acel moment el era bogat – doar că bogățiile lui nu erau pământeste, ci cerești. El era deja pregătit să moară ca monah mucenic.

Înainte de ultima împărstiere a călugărilor, arhimandritul Xenofont l-a întrebat pe părintele Vichentie dacă ar accepta hirotonia. Părintele Vichentie era ascultător, dar i-a spus părintelui arhimandrit că, dacă îl întreabă ce își dorește, atunci el ar răspunde că voia să rămână simplu monah. Arhimandritul Xenofont s-a hotărât atunci să-i împlinească dorința. Și, astfel, părintele Vichentie nu a fost niciodată hirotonit; el a rămas întreaga viață simplu monah.

Sfinte călugăr mucenic Vichentie, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi.

18. Episcopul Arcadie

PĂSTOR AL FRĂȚIILOR LAICE DIN CATACOMBE

Pomenit la 26 ianuarie (+1938)

*Vulpile au vizuini și păsările cerului au cuiburi;
dar Fiul Omului nu are unde să-Și plece capul.
Și a zis către altul: Urmeză-Mi.
(Luca 9: 59-59)*

Unul din acești adevărați următori ai lui Hristos în zilele noastre a fost un smerit păstor al turmei lui Hristos, purtând numele de Arcadie, care în grecește înseamnă „păstor”. El s-a născut în ianuarie 1888 și la Sfântul Botez i s-a dat numele Sfântului Arcadie, fiul sfinților Xenofont și Maria, a căror pomenire se face pe 26 ianuarie. Tatăl său, preotul Iosif Ostalski, a fost arestat în 1919 și, după ce s-a îmbolnăvit de tifos, a fost eliberat din închisoare și curând a murit. Mama sa, Sofia Pavlovna, era o femeie evlavioasă care și-a susținut duhovnicește fiul până la sfârșitul vieții ei.

Pregătindu-se pentru slujirea Bisericii, tânărul Arcadie s-a căsătorit și a devenit preot, fiind păstor al bisericii din orașul Vechiul Constantinovo. Ca preot, el a sosit în orașul meu, Jitomir, direct de pe front, în 1917, și a primit o mică biserică în centrul orașului. Acolo a organizat o frăție de laici în duhul primilor creștini. Cu toate acestea, soția sa, având interese lumești, l-a părăsit și s-a căsătorit cu un bolșevic. Părintele Arcadie i-a dat în liniște divorțul și a locuit cu mama sa. Aceasta l-a eliberat pe părintele Arcadie de griji lumești pentru a se devota în întregime lucrării bisericești și turmei sale. Cu zelul și tăria tinereții, el și-a îndreptat atenția spre apărarea credinței ortodoxe, atrăgând mulți dintre credincioși prin predici înflăcărâte. El săvârșea slujbele bisericești în fiecare dimineață și seară. Aceste slujbe fervente și apostolești ofereau un izvor de bucurie arzătoare și de credință sufletelor creștinilor persecutați. El era cu totul înflăcărat. Nu se odihnea niciodată și nu se gândea niciodată la sine. Era într-atât de altruist, încât era în stare să dea tot ce avea primului cerșetor. Realitatea sovietică sumbră, cu sărăcia ei mereu crescândă și cu lipsirea copleșitoare de toate cele necesare traiului, a dat, bineînțeles, o amplă oportunitate pentru un păstor iubitor de Hristos să-și extindă binefacerea. Văzând într-o noapte rece un om sărac cu pantalonii sfâșiați, Arcadie nu a ezitat niciun minut pentru a-i da pe ai săi. Și, de vreme ce purta întotdeauna rasa și reverenda, putea să facă aceasta fără să fie observat de alții. Mama lui, cu toate acestea, îi descoperea iscusința sa filantropică atunci când îi

spăla hainele și adesea le spunea în glumă vecinilor ei: „Noaptea trecută Arcașa a venit din nou acasă fără pantalonii”.

Părintele Arcadie avea o mare putere de rugăciune. În biserica noastră, în timpul slujbelor, nu se vorbea și nu se mișca nimeni; toată lumea se ruga cu atenție, așa cum făcea și batiușka în altar. Adesea, toți din biserică îngenuncheau spontan. Toată lumea cânta.

Persecutarea Bisericii creștea în fiecare an și păstorul devotat îndura mari încercări, trecând dintr-un pericol într-altul. CEKA îi persecuta pe credincioși; peste tot bisericile erau închise și credincioșii erau dați afară de la muncă pur și simplu din cauza convingerilor religioase. Și părintele Arcadie, arzând permanent de focul ceresc, atrăgea la sine din ce în ce mai mulți credincioși și îi unea în evlavie față de Dumnezeu.

El a organizat frății de laici pentru a aduce lucrarea creștină printre rușii care sufereau. Eu eram membru al Frăției Sfântul Nicolae. Toți ardeam de zel și entuziasm. Cei care doreau să se alăture frățiilor erau primiți în mod solemn prin depunerea făgăduinței de a duce la împlinire scopurile frăției, care cerea în primul rând devoțiune față de puritatea ortodoxiei – să nu renunțe niciodată la ea, nici chiar sub amenințarea cu moartea; în al doilea rând, purtarea de îmbrăcăminte modestă; apoi postul și așa mai departe. Primirea în frăție se făcea cu mare solemnitate. Toți trebuiau să facă pregătirile necesare pentru mărturisire și pentru primirea Sfintelor Taine. Apoi toată lumea rămânea în biserică și, înainte de citirea Evangheliei, trebuia să repetăm cuvintele rostite de părintele Arcadie – regulile frăției – și să le confirmăm printr-un jurământ. Apoi ni se dădeau tuturor lumânări mari aprinse, pe care trebuia să le păstrăm până la moarte. După aceea, primeam Sfânta Împărtășanie.

În frăția noastră erau mai multe grupuri: unul era un grup misionar, condus de părintele Arcadie însuși, al cărui scop era combaterea sectarilor, a ateilor și a Bisericii Vii; apoi era un grup de cântăreți; un grup care vizita spitalele, având grijă de cei singuri și bolnavi și de acei oameni săraci care aveau mulți copii; apoi, un grup pentru înmormântări, a cărui datorie era nu doar să-i înmormânteze pe credincioși și să vadă dacă primeau slujbele de înmormântare ale Bisericii, ci și să obțină sicriele și să le aducă la mormânt; și, pentru că vremurile erau foarte rele, adesea trebuia să ducem sicriele la cimitir cu docarul sau sania și chiar să săpăm mormântul. Să nu se uite ce ani extrem de dificili erau aceia! Apoi era și un grup filosofic.

La început, părintele Arcadie avea două biserici: una mică, cu hramul Buneivestiri, și una mai mare, cu hramul Sfinților Trei Ierarhi, care fusese înainte o biserică de seminar, celelalte clădiri ale seminarului fiind ocupate de autoritățile seculare. Când frăția a devenit prea ușor de remarcat pentru autorități, membrii ei au avut șansa de a obține o biserică a răscolnicilor, cu hramul Sfântului Ignatie purtătorul de Dumne-

zeu, unde am reușit să rămânem până în 1937; dar, în acel an, biserica a fost închisă și membrii frăției au început să se adune în jurul bisericii de cimitir. Frăția avea doi preoți: părintele Iulian Krasitki, care a fost mai târziu forțat să fugă, și părintele Ioan Sirov, care a stat până la sfârșit și a administrat în secret nevoile bisericești. Astfel, copilul meu a fost botezat de el în 1939, chiar dacă pentru săvârșirea de slujbe bisericești erai imediat exilat. Dar Dumnezeu l-a păzit și eu am fost în legătură cu părintele Ioan până la venirea nemților.

În 1921 a venit ordinul Patriarhului Tihon care interzicea predarea vaselor bisericești în mâinile necredincioșilor, în special Sfântul Potir, care fusese binecuvântat de harul lui Dumnezeu. Părintele Arcadie, ca un fiu credincios al Bisericii, a urmat apelul patriarhului și nu preda nimănui obiectele de valoare ale bisericii. Dar autoritatea satanică își lucra faptele ei rele. Într-o zi, imediat după Sfânta Liturghie, părintele Arcadie a fost arestat de agenții CEKA. Aceasta a fost în 1922, în timpul Săptămânii Luminată a Paștelui. Când cekistii l-au luat, întreaga masă de oameni s-a mișcat, împreună cu părintele Arcadie arestat, către clădirea CEKA. Atunci, soldații CEKA și-au luat puștile și au strigat cu ură: „Mergeți toți acasă sau vom începe să tragem!” Toți tăceau, ținându-se unul de altul, ținându-și respirația. Și atunci, a ieșit în față o călugăriță cu numele Serafima și a spus cu curaj: „Nu! Nu vom pleca până ce nu îl veți elibera pe părintele Arcadie sau ne veți aresta pe toți împreună cu el”. Atunci soldații și-au lăsat în jos puștile și nu ne-au mai îndepărtat și am format un zid; astfel au început să ne împingă în clădirea CEKA. Dar, de vreme ce mulțimea era enormă, ei au început să închidă ușile și astfel au arestat 35 de femei și 17 bărbați. Ei ne-au pus în subsolul acelei clădiri. Conducătorul corului nostru era acolo și dintr-odată acea clădire întunecoasă s-a umplut de cântare pascală. Atunci ne-au scos afară și ne-au împins în curtea de lângă garaj și au început să ne conducă unul câte unul, ca să fim interogați; și, apoi, am fost împinși în stradă. Ni s-a dat să semnăm o declarație în care se spunea că părintele Arcadie începuse o tulburare, dar nicio persoană nu a semnat. Apoi s-a adăugat o notă la declarație, indicând că oamenii înșiși au refuzat să-și părăsească părintele duhovnic. Și aceasta a fost semnată de fiecare persoană în parte, prin consimțire mutuală. Printre cei închiși au fost și fete tinere de 16 ani, inclusiv eu însămi, și am semnat și noi.

Vestea arestării părintelui Arcadie s-a răspândit instantaneu în oraș și clădirea CEKA a fost asediată de o mulțime nesfârșită de pachete cu mâncare pentru cei arestați. Astfel, toți cei arestați au fost hrăniți cu aceste pachete, precum și paznicii.

Între timp, părintele Arcadie era judecat pentru răscoală și apoi pentru refuzul de a preda lucrurile de valoare ale bisericii. La procesul deschis au fost chemați mulți martori. Toți au spus același lucru, vor-

bind despre părintele Arcadie ca despre un om bun, ne iubitor de arginți, un preot care își dedicase întreaga viață doar slujirii lui Dumnezeu și a omului. Au fost aduse multe exemple despre bunătatea lui și jertfirea de sine. Nu a fost nicio dovadă împotriva lui. Dar judecătorul, care era tânăr și foarte mândru și sigur pe sine, cu franchețe cinică a declarat că întreaga descriere a părintelui Arcadie făcută de martori nu era o justificare pentru el, ci mai degrabă constituia o creștere a acuzației care fusese făcută împotriva lui; pentru că ideile pe care le predica cu atâta căldură și pe care le punea în practică contraveneau idealurilor regimului sovietic, și astfel de oameni nu doar că nu erau necesari guvernului sovietic, ci erau extrem de păgubitori.

La început, părintele Arcadie a fost condamnat la moarte, dar apoi i s-au dat zece ani de închisoare. A fost închis cinci ani în orașul nostru Jitomir, ceea ce i-a făcut soarta oarecum mai ușoară, de vreme ce exista o legătură permanentă între el și frăția noastră. În închisoare a câștigat iubirea nu doar a deținuților, ci și a paznicilor și gardienilor, și, mulțumită acestui fapt, a reușit de mai multe ori să le dea Sfintele Taine condamnaților care erau conduși afară pentru a fi împușcați. El a salvat multe suflete. Și, bineînțeles, mâncarea care i se dădea de către frăție îi ajuta pe tovarășii săi deținuți.

După eliberarea sa în 1927, părintele Arcadie a mers la Petrograd pentru o întâlnire cu ierarhii noștri (din catacombe) și de acolo a făcut un pelerinaj la Sarov. Acolo, apropierea de Sfântul Serafim l-a făcut să decidă să îmbrățișeze monahismul. El s-a întors la Petrograd, a primit tunderea monahală și, curând, a fost făcut episcop prin mâinile Mitropolitului Iosif însuși, care era chiar întemeietorul și conducătorul Bisericii din catacombe. A fost făcut vicar al eparhiei Poltava, dar nu și-a văzut niciodată eparhia. Pe drum spre turma sa, ajungând în orașul Lubin, a fost arestat și trimis în Kazan, de unde a reușit să fugă, trăind în ascuns pentru multă vreme în Petrograd, săvârșind în secret sfintele slujbe la metocul Lavrei Pecerska din Kiev și însufletind frățiile din catacombe.

Apoi a plecat la Moscova, unde a fost arestat și dus în infamă închisoare Butirka, fiind mai târziu exilat în lagărul de concentrare Solovki. Un martor își amintește de slujirea solemnă a Sfintei Liturghii de către episcopul Arcadie în Moscova: biserica era plină de lumină și, în mijlocul unei mulțimi de credincioși iubitori și dornici să asculte, stătea tânărul păstor ierarh, și pretutindeni era bucurie duhovnicească, frumusețe și rugăciune înflăcărată. Și, apoi, dintr-odată, o noapte groaznică la gară, exilul său la Solovki. Printr-o mulțime de femei, stând singure, care se adunaseră pentru a-și lua rămas bun, un grup de soldați ai Armatei Roșii îl conducea pe episcopul Arcadie spre un vagon-închisoare înconjurat cu sârmă ghimpată și apoi a fost ultima privire a iubitului păstor și el le-a binecuvântat de trei ori prin gratiile unei ferestre prost luminate a tre-

Episcopul Arcadie

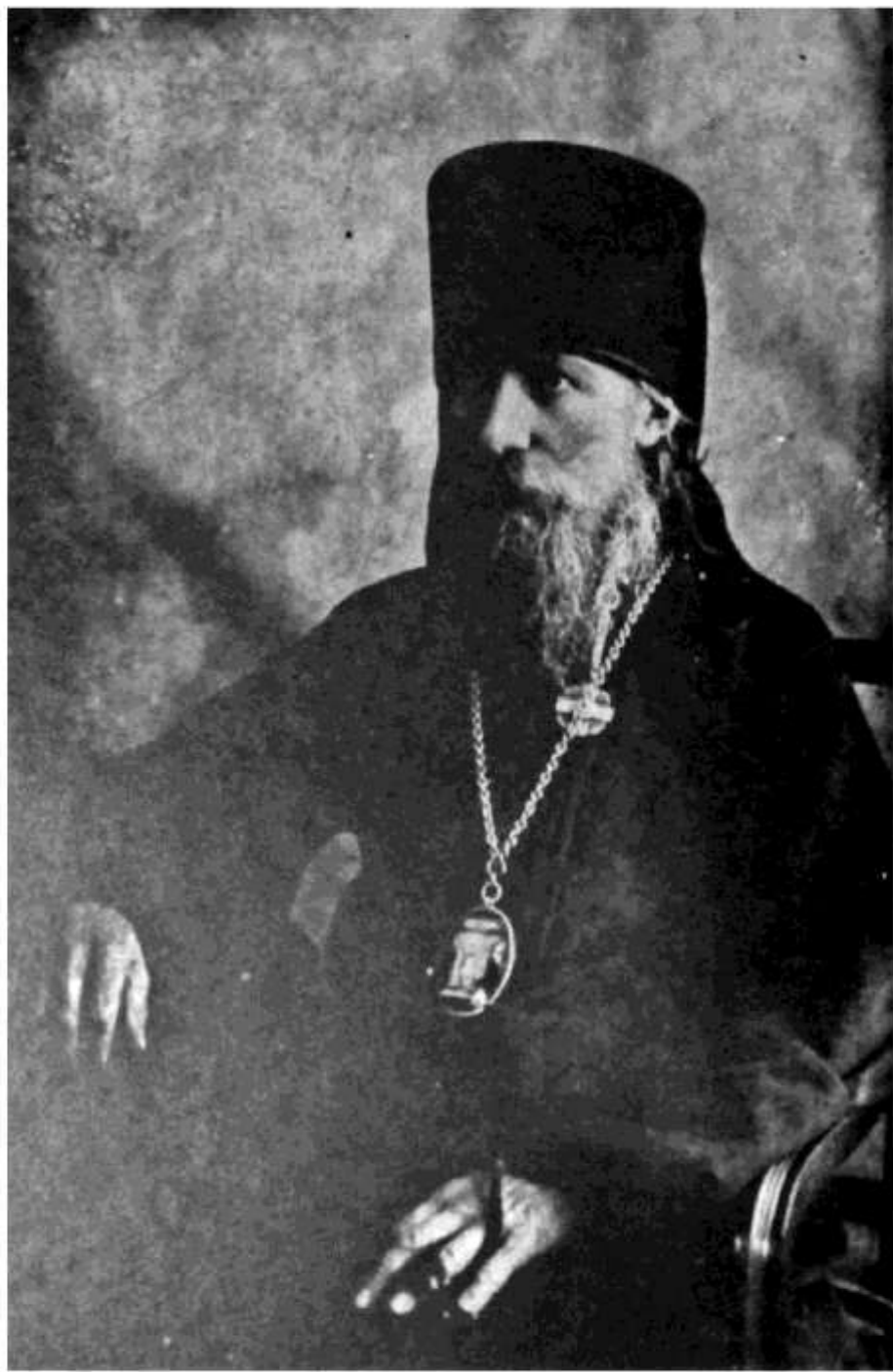
nului care se mișca. Când s-a întors de la Solovki, era deja un bărbat în vârstă, aproape de nerecunoscut și cu părul cărunt.

Conducătoarea frăției noastre, Natalia Ivanova Orzhjevskaja, și alții au mers până la Solovki pentru a cere permisiunea de a-l vedea, dar nu li s-a permis nici măcar să primească binecuvântare de la el. Într-o cameră mare erau două rânduri de mese. La unul din rânduri erau așezați vizitatorii și la celălalt, deținuții. Între ei, o întreagă mulțime de paznici se plimba neconținut, înainte și înapoi, făcând o astfel de gălăgie, încât trebuia literalmente să țipi ca să te faci auzit. Și, bineînțeles, nu li se permitea să se apropie pentru binecuvântare din cauza „pericolului de infectare”. Ani mai târziu, episcopul Arcadie a relatat că i-au propus să rămână voluntar la Solovki, ocupând postul de casier, și chiar i-au promis să oprească spionajul și urmărirea lui permanentă, cu condiția să renunțe la rangul de preot; dar el a preferat viața în privațiune totală, păstrându-L în inimă pe Domnul Dumnezeu.

După ce a fost eliberat de la Solovki, episcopul Arcadie a fost lipsit de obiceiul permis de identitate sovietic, fără de care existența oricui om devenea ilegală, și acest lucru l-a condamnat la mutări permanente din loc în loc, neavând casă. În secret, cu toate acestea, el a reușit să călătorească și să-i viziteze pe membrii frățiilor din catacombe. De mai multe ori a vizitat-o pe mama sa în Jitomir, unde sosirile lui erau o mare inspirație și susținere, atât pentru clerici, cât și pentru noi, păcătoșii.

De fapt, frăția noastră, Sfântul Nicolae, a fost lipsită de conducere după 1922, dar am reușit să continuăm până în 1937, când ultima biserică a fost închisă; și frăția, bineînțeles, nu a fost înregistrată, dar membrii rămași au continuat să se adune în capela cimitirului. În 1934, episcopul Arcadie a vizitat în secret Kievul și l-a văzut pe Episcopul schimonah Antonie. În peregrinările sale, care se petreceau cel mai mult noaptea, pentru a nu trezi suspiciuni, el avea legături până și în Georgia și Siberia; dar apoi a fost încă o dată arestat în orașul Rylsk. Întreaga sa viață a fost una de suferință pentru Hristos. Abia se întorcea dintr-un exil că, într-o săptămână, era din nou arestat și exilat. Nu era mare diferență între libertate și exil.

Atunci când și-a depus voturile monahale de înfrânare, ascultare și sărăcie, i s-a dat ca sfânt ocrotitor Sfântul Arcadie de Viazma și Novotorjck (pomenit la 28 ianuarie, 11 iunie și 14 august). Sfântul Arcadie, un nebun pentru Hristos al Sfintei Rusii de demult, a petrecut o viață de peregrinări, neavând casă, adesea rugându-se pe o piatră mai mare. Acum, fiind în peregrinările sale un nou Arcadie fără casă al Rusiei răstignite, putea el să nu se oprească la locul mănăstirii sfântului său, în orașul Viazma? Și, închinându-se la piatra pe care sfântul îngenunchease în rugăciune, mărturisitorul contemporan a trebuit să realizeze că era

Episcopul Ștefan al Lavrei Sfântul Alexandru Nevski

lipsit până și de o piatră rece pe care ar fi putut sta să se odihnească puțin și să se roage.

Odată, când, din cauza singurătății sale permanente, a lipsei unui adăpost și din teama pentru ziua de mâine, i-a slăbit tăria, fiind în secret în Moscova, episcopul Arcadie a fost ispitit să-l viziteze pe Mitropolitul Serghie. Pentru a-l vedea pe mitropolit, trebuia să treci prin mari greutateți și pericole. Și, când, în cele din urmă, a reușit să îl vadă pe Mitropolitul Serghie și i-a vorbit despre situația sa, cel din urmă, neascultându-l, l-a întrebat dintr-odată: „Ai fost înregistrat de GPU? Până nu ești înregistrat acolo, nu voi vorbi cu tine”. Când Vlădica Arcadie a ieșit din biroul mitropolitului, el a observat că atât mitropolitul cât și clerul său erau bine hrăniți și purtau haine curate, și, uitându-se în jur, la oamenii care așteptau în afara biroului cu speranța de a-l vedea pe mitropolit pentru a obține ajutor și încurajare, fiind ei înșiși săraci și nenorociți, el a înțeles că drumul său era diferit de cel al mitropolitului și că trebuia să se întoarcă la pribegia sa nenorocită. Și astfel a plecat...

Deasupra lui era un cer mare înstelat; în inima sa avea pace. El era în starea fericită de a fi lipsit de orice poate avea un om. Dar nimeni nu putea lua de la el acel ceva care ardea în inima sa pastorală! Pentru că era păstor al turmei lui Hristos din catacombe și era aprins de zel pentru adevărata ortodoxie – și, plin de curaj, mergea înainte și înainte, împărțind Pâinea Vieții fraților săi în Hristos, împărștiați ca stelele de deasupra lui de-a lungul orizontului pământului rus. Astfel, în cele din urmă, în 1938 a fost reperat în teritoriul marelui râu Volga, în orașul Kostroma, apoi a fost arestat și după aceea nu s-a mai auzit de el. Asta s-a întâmplat în anii epurării Ejov, când mulți au pierit fără urmă și când Biserica din catacombe a mers mai adânc în catacombe, ascunzând orice urmă a existenței ei – până la vremea plăcută lui Dumnezeu, când din sânul ei va străluci în întreaga lume slava strălucitoare a sfinților ruși din catacombe...

Sfinte noule mucenic Arcadie, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi!

19. Episcopul Andrei de Ufa IERARH AL „BISERICII DIN SĂLBĂTICIE”

Pomenit la 26 decembrie (†1937)

*Și voi încheia cu aceia legământul păcii...
încât să trăiască în siguranță în pustiu și să doarmă în pădure.
Și voi dărui lor și împrejurimilor muntelui Meu binecuvântare...
(Iezechiel 34: 25-26)*

Episcopul Andrei, în lume Alexandru Ukhtomski (din neamul tătar al prințului Ukhtomski), s-a născut la 26 decembrie 1872. El a primit o educație superioară împreună cu fratele său, Alexei – care mai târziu a devenit un om de știință renumit – la Academia Seminar din Moscova, mai întâi sub conducerea Arhiepiscopului Antonie (Hrapovițki), viitorul Mitropolit și Întâistătător al Bisericii Ruse din afara Rusiei, și mai târziu sub arhiepiscopul Arsenie (Stradnițki), care a devenit mitropolit de Novgorod. Amândoi acești ierarhi uimitori au fost avansați la sinodul din 1917-18 în calitate de candidați la tronul patriarhal. După terminarea academiei, tânărul Alexandru, pe atunci în vârstă de 23 de ani, a devenit călugăr și, patru ani mai târziu, a fost hirotonit ieromonah.

După aceea, în predica de dinaintea hirotoniei, Vlădica Andrei și-a amintit cu ce teamă el, un tânăr ieromonah, și-a asumat această responsabilitate:

„Am suferit chinuri înfricoșătoare de când am auzit pentru prima dată aceste cuvinte care se găsesc în slujba hirotoniei întru episcop: *Ia acest Legământ (Trupul lui Hristos) și păstrează-l întreg și nevătămat până la ultima ta suflare – Căruia va trebui să-I dai răspuns la cea de-a Doua și înfricoșată a Sa Venire, Lui, Domnului Dumnezeuului și Mântuitorului nostru, Iisus Hristos*. M-am gândit: cum pot să păstrez acest mare Legământ, care mi-a fost încredințat, Trupul lui Hristos, dacă nu pot să mă păstrez nici pe mine însumi? Am simțit că Sfânta Taină a Împărtășaniei este, într-adevăr, un foc care îi arde pe cei nevrednici. Timp de doi ani nu mi-am găsit pacea, săvârșind Sfânta jertfă cu frică și cutremur din pricina nevredniciei mele, gata să părăsesc acea chemare înspăimântătoare și măreață. Dar o întâlnire cu marele părinte Ioan de Kronstadt mi-a salvat sufletul de la mai multă amărăciune, chin și de la prelungirea celei mai tulburătoare lupte din sufletul meu. Când i-am cerut sfat în această problemă, părintele Ioan a spus: «Da, toți suntem vinovați înaintea Sfintelor Taine, dar trebuie să fim credincioși chemării noastre preoțești, pentru că suntem în ascultare față de Sfânta Biserică. Plângând pentru păcatele noastre, trebuie, totuși, să facem voia Bisericii

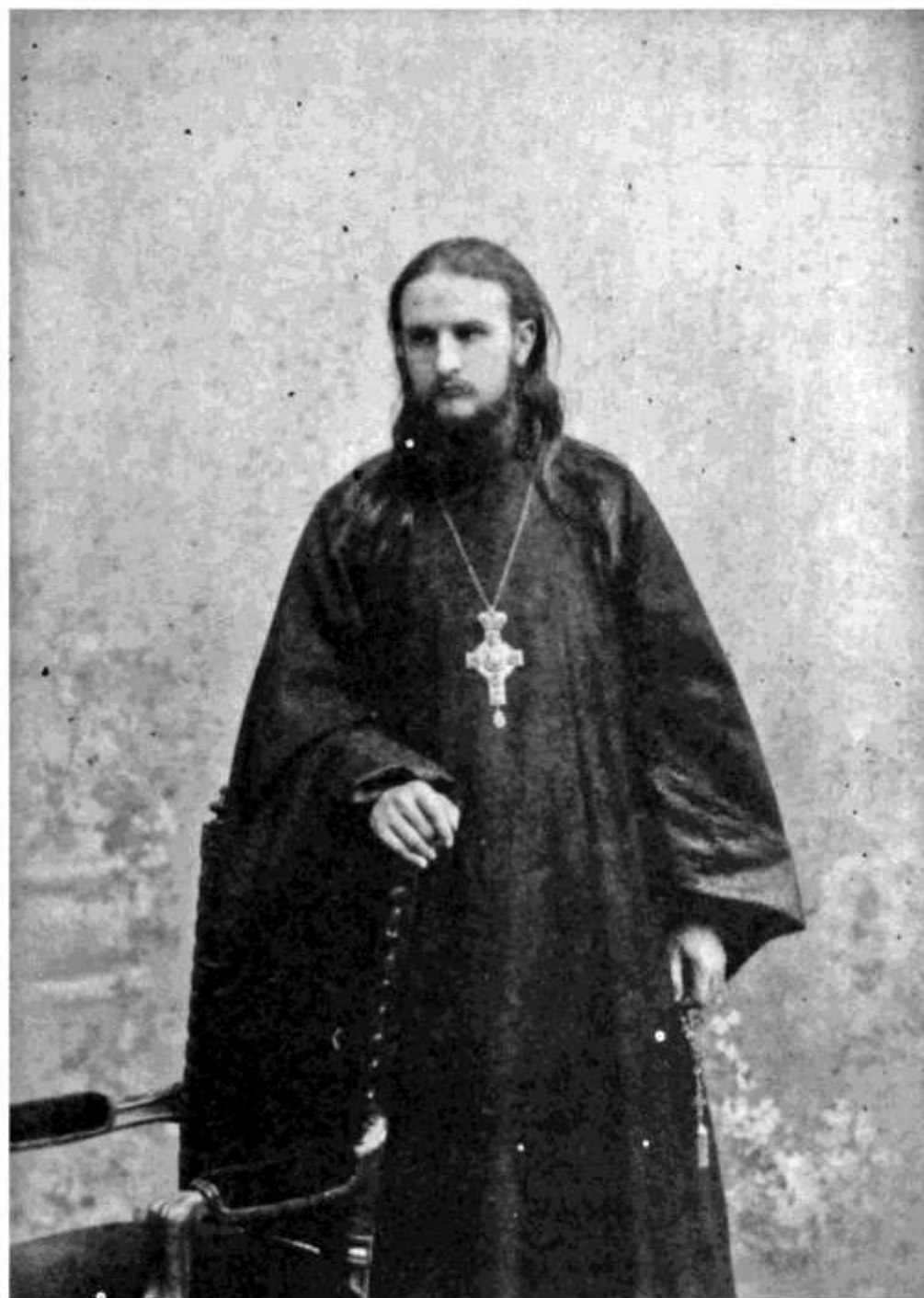
lui Hristos și să urmărim îndrumările Bisericii, care ne sunt aduse la cunoștință prin intermediul ierarhilor noștri».

Aceste cuvinte ale părintelui Ioan au fost, cu adevărat, un balsam mângâietor pentru sufletul meu rănit și păcătos, care fusese sfâșiat de diferite îndoieli; ele mi-au întregit perspectiva asupra vieții și mi-au indicat calea în viață; am început să înțeleg aceasta doar ca pe cea mai exactă împlinire a ascultării față de Biserică, ca pe modul desăvârșit de slujire a Sfintei Biserici, un popor al lui Dumnezeu și oamenii lui Dumnezeu care au fost răscumpărați prin Sângele prețios al lui Hristos” (din Suplimentul la *Church News*, 1907, nr. 49).

În 1899 a fost ridicat la rangul de arhimandrit și a fost numit inspector al școlii misionare din Kazan.

El și-a început lucrarea de luminare ortodoxă în Kazanul natal ca tânăr ieromonah, ocupându-se de o școală misionară și de un seminar foarte respectat și iubit de toți. El a devenit curând o figură populară pentru faptele lui de milostenie față de cei săraci și nevoiași și pentru asceza sa. Se știa că își petrece nopțile în rugăciune, folosind pentru scurta sa odihnă un pat tare, fără pătură și pernă. În mijlocul lucrării sale sociale, el postea întotdeauna, nemâncând niciodată nici măcar pește. Când unele persoane înstărite care îl apreciau au venit la el cu lăzi de fructe proaspete, el le-a dat imediat seminaristilor și copiilor. Oamenii erau uimiți să-l vadă mâncând doar două sau trei prescuri și câteva pahare cu ceai pe zi, neplângându-se niciodată de slăbiciune sau lipsă de energie, cu toate că activitatea sa era enormă. Când a fost ridicat la rangul de arhimandrit, el a devenit egumen al vechii Mănăstiri a Schimbării la Față din Kazan, conducând-o cu pricepere; el ținea predici înflăcărâte, a întemeiat o mănăstire pentru fetele tătare, a fost un sfătuitor duhovnicesc iscusit, a publicat o revistă și broșuri și a organizat conferințe misionare.

După mai mult timp a fost hirotonit episcop de Mamadynsk, vicariat al eparhiei Kazan, continuând aceleași responsabilități. Odată, în anul revoluției din 1905, muncitorii unei fabrici de praf de pușcă, situate la aproximativ 13 km de Kazan, s-au revoltat, ca rezultat al propagandei comuniste, și l-au ucis pe unul dintre cei opt directori ai fabricii. Un butoi de explozibil a fost detonat, spărgând toate geamurile caselor din apropiere. Episcopul Andrei s-a urcat imediat pe un cal și, fără frică, riscându-și viața, a alergat în galop la fabrică. Acolo s-a urcat într-un loc înalt și a așteptat în liniște ca mulțimea să se liniștească. Ei au râs de el, l-au înjurat, au aruncat în el cu murdărie și mere stricate; dar el a stat liniștit, uitându-se la mulțime și rugându-se în liniște. Mulțimea, văzându-l fără frică și liniștit, s-a calmat treptat; și atunci vlădica a început să vorbească. Cuvântarea sa a fost scurtă, dar atât de puternică, încât întreaga mulțime a venit la pocăință, realizând ce păcat săvârșiseră

Episcopul Andrei de Ufa, ca arhimandrit în Kazan

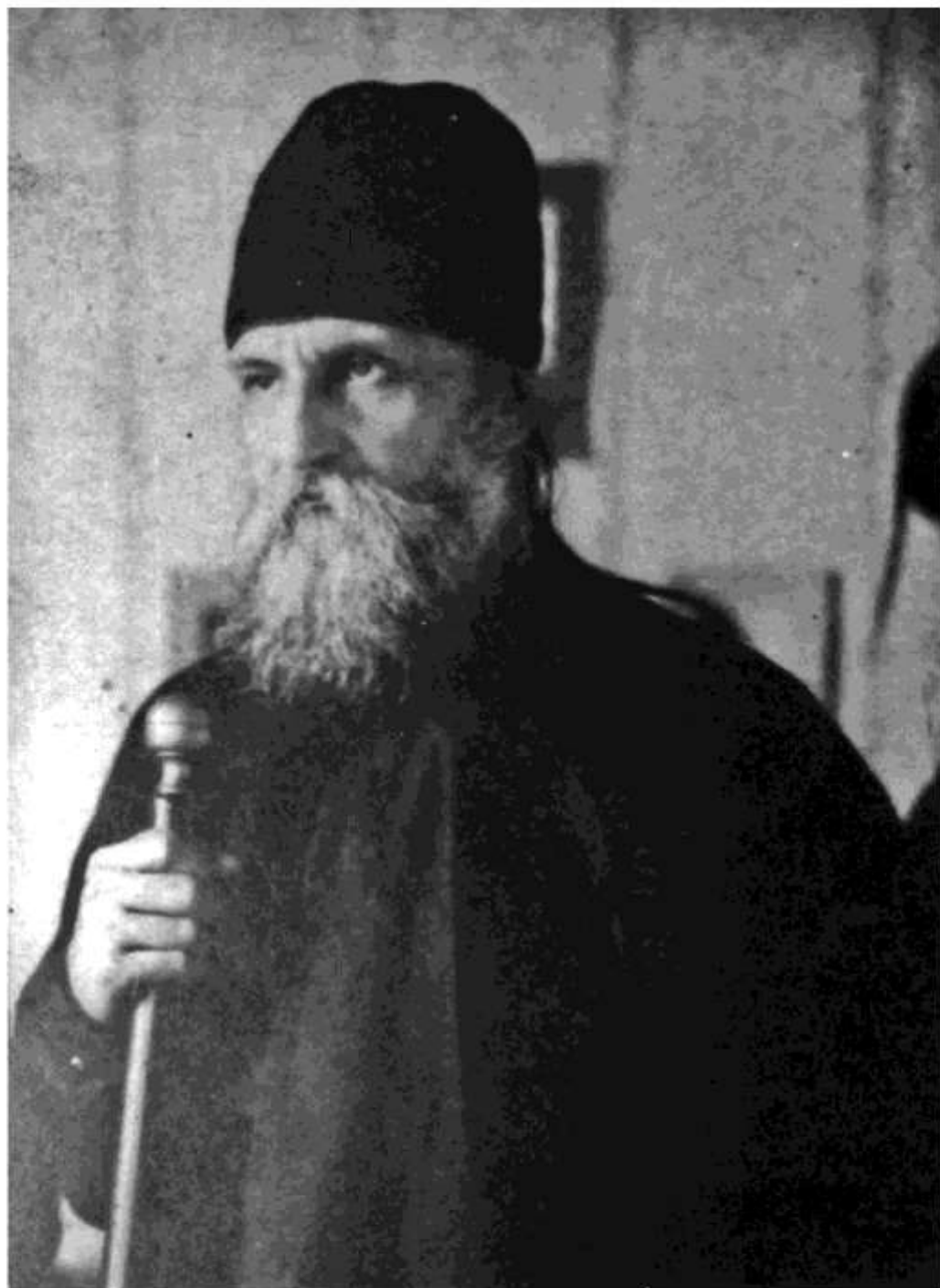
omorând un om nevinovat. Ei i-au eliberat pe ceilalți directori și au reluat lucrul, după ce l-au însoțit pe episcopul Andrei cu mare respect înapoi la mănăstire.

Episcopul Andrei a fost transferat la Sukhumi, în Caucaz, dar, după mai mult timp, s-a întors ca episcop al eparhiei Ufa, la nord-est de Kazan, unde se găsea o numeroasă populație musulmană. El și-a făcut bine lucrarea misionară, călătorind mult, și era cunoscut și iubit în întreaga Rusie. Presimțind apropierea revoluției, el i-a chemat pe toți credincioșii ortodocși să se strângă împreună în spatele unsului lui Dumnezeu, țarul; dar, în același timp, el era sincer în opoziția sa față de bogații exploatare ai săracilor și s-a arătat a fi un ucenic fidel al Mitropolitului Antonie în critica adusă sistemului sinodal de conducere bisericească și cerând restaurarea patriarhiei.

Când a izbucnit revoluția, el a sperat la schimbări în mai bine chiar și din partea bolșevicilor, dar, curând, înțelegând adevărata lor natură, a început să ceară formarea unui „regiment” ortodox din elevii seminaristi. A fost curând arestat și, deși a fost eliberat de mai multe ori, el nu a mai fost de fapt liber vreodată, fiind pur și simplu mutat din închisoare în închisoare, dintr-un exil într-altul.

Cu toate acestea, oamenii nu l-au uitat și mulți au reușit să-l vadă în închisoare sau să-i trimită pachete cu mâncare; de fiecare dată când era eliberat și se întorcea la turma sa, acest lucru cauza un adevărat „eveniment” printre oameni. Poliția secretă căuta să folosească popularitatea lui ca momeală pentru a-i pescui pe cei mai fervenți oameni ai Bisericii, dar episcopul Andrei era atât de precaut și prudent în comportamentul său, încât aceste încercări eșuau întotdeauna.

Lupta episcopului Andrei împotriva falsei „înnoiri” a „Bisericii Vii” a fost demnă de atenție. A adus adevărate cununi de mucenicie câtorva dintre colaboratorii și fiii săi duhovnicești; povestea unuia dintre aceștia, a tinerei studente Valentina, a ajuns în lumea liberă. Dar cea mai mare slujire adusă Bisericii a fost lupta sa curajoasă pentru adevăr împotriva „serghianismului”, prin proclamarea deschisă a acestuia ca fiind o trădare a Bisericii și o capcană pentru credincioși; și în această luptă vocea lui, mulțumită popularității sale, a fost auzită de mulți. Când Declarația Mitropolitului Serghie a fost publicată în 1927, anunțând „concordatul” cu guvernul sovietic și promițând diferite libertăți, Vlădica Andrei se afla în exil departe, în regiunea Ashabad; dar, chiar și de acolo, el a sunat alarma pentru credincioși. El le-a cerut oamenilor să nu îl creadă pe Mitropolitul Serghie și să se separe de el, prevestind că toate „promisiunile” lui vor fi încălcate și va urma o înrobire și mai rea. La început, așa acum spunea un fost locuitor în Ufa, realitatea părea să contrazică vocea mult respectatului ierarh și numărul celor care îl urmau a scăzut. Dar, în scurt timp, influența și autoritatea lui au fost restaurate și cei

Episcopul Andrei în anii maturității

care îl urmau au luat conducerea în viața bisericească din regiunea Ufa. La începutul anilor 1930, în câteva luni au fost închise de două ori mai multe biserici decât fuseseră închise în întreaga perioadă de dinaintea „legalizării” Bisericii de către Serghie; taxele impuse Bisericii au crescut de cinci ori; toți oamenii Bisericii care fuseseră eliberați din închisori pentru acceptarea Declarației au fost arestați din nou; și, într-un cuvânt, serghianiștii nu au câștigat nimic, în timp ce și-au pierdut libertatea conștiinței. Acestui grup de serghianiști nefericiți le-a aparținut din păcate și succesorul episcopului Andrei în eparhia Ufa, episcopul Ioan, pe care Vlădica Andrei îl hirotonise asumându-și un mare pericol.

Credincioșii au ajuns acum să vadă clar că episcopul Andrei avea dreptate și el a preluat conducerea Bisericii din catacombe din regiunea Ufa, ducând-o în adâncul „sălbăticiei”. Această Biserică a început o viață și o activitate care nu pot fi comparate decât cu cele ale străvechii Biserici din catacombe a primilor creștini. Oamenii se adunau pentru a se ruga înainte de ivirea zorilor, în peșteri, în păduri și în ferme părăsite. Între perioadele de arest și exil, episcopul Andrei întărea Biserica, hirotonind episcopi și preoți și încurajându-i pe sfinți să meargă spre un martiriu, egal cu cel al marilor mucenici ai Bisericii primare. În special, noua muceniță Lidia a fost primită de Biserica din catacombe ca sfântă canonizată. Înainte de moartea Patriarhului Tihon, episcopul Andrei unise cu Biserica Ortodoxă mai multe grupuri de credincioși de rit vechi, și acum și aceștia se alăturaseră Bisericii din catacombe, care, fiind liberă duhovnicește, a continuat să crească, spre tulburarea dușmanilor ei. „Mulți nu cred că există catacombe”, spunea un martor din Ufa. „Lasă să nu creadă! Existența lumii spirituale este și ea negată de cei neștiutori, dar din această cauză nu încetează să existe. Se pare că persecutarea creștinilor din urmă o depășește pe cea a primilor creștini”.

Despre ultima perioadă a vieții episcopului Andrei avem această relatare a unui coleg deținut: „În mai 1932, am fost transferat din închisoarea interioară a GPU la spital, în aripa de izolare, în salonul de scorbut, în închisoarea Butirka. În două zile, episcopul Andrei de Ufa, care fusese adus în Moscova din exilul în Uzbekistan, unde își împlinise termenul, a fost transferat din salonul de boli venerice în acest salon. Înainte de acest transfer, episcopul Andrei fusese ținut din februarie până pe 1 mai 1932 în închisoarea internă GPU, în izolare solitară, și apoi, pentru patru zile, fusese ținut – se presupune că din cauza faptului că nu mai era loc – în al doilea salon al închisorii Butirka, salonul celor bolnavi psihic; apoi, pentru mai multe zile, fusese ținut în salonul al cincilea (de boli venerice) și, în cele din urmă, a fost transferat în salonul al patrulea (de scorbut), de vreme ce, într-adevăr, era bolnav de scorbut. În 1919 am fost cu episcopul Andrei în închisoarea Omsk. Dar acum era de nerecunoscut; îi mai rămăsese doar puțin păr pe cap și pe față, deoarece a-

proape tot îi căzuse din pricina scorbutului; era cu totul cărunț, decrepit și atât de slab, că nu-l mai recunoșteai; însă era la fel de smerit ca întotdeauna, încurajând, bun și receptiv. În acel moment era acuzat de organizarea comunităților ortodoxe (din Biserica din catacombe), care erau împotriva legii sovietice, și de agitație și propagandă împotriva bolșevismului. Seara, în închisoare, Vlădica Andrei obișnuia să atragă atenția tuturor cu poveștile lui și se spunea că avea așa un efect asupra deținuților din jurul lui, încât nici criminalii, nici comuniștii căzuți în dizgrația regimului și nici alții nu îndrăzneau niciodată să înjure sau să blesteme în prezența lui. Episcopul Andrei reacționa activ și deschis la toate nedreptățile din închisoare (fapt pentru care de multe ori era lipsit de pachetele care îi fuseseră trimise de prietenii de afară). La întâistătătorul Bisericii Sovietice, conducătorul Bisericii Ortodoxe din Moscova, episcopul Andrei se referea ca la un trădător al lui Hristos. În închisoare, în exil și în alte nenorociri, el răspundea calm, rezervat, în mod filosofic și suferea mai mult pentru cei din jurul său decât pentru el însuși. Asupra tovarășilor săi deținuți avea o influență încurajatoare. I se trimiteau pachete mari imediat ce localnicii aflau de la personalul închisorii despre sosirea sa într-un loc de detenție. Pachetele nu i se dădeau întotdeauna, dar cele pe care le primea le împărțea cu cei care nu aveau deloc. El a fost executat prin împușcare în închisoarea de izolare de la Yaroslavl, în 1937”.

Și astfel s-a sfârșit viața pământească a episcopului Andrei, glasul său a fost redus la tăcere, mormântul său – o groapă comună, împreună cu alte sute de astfel de victime îngropate sub temnițele de coșmar ale lumii întunecate a ateismului sovietic. Dar amintirea lui rămâne vie, proaspătă și înmiresmată cu frumusețea duhovnicească a unui adevărat mucenic creștin. Chiar și în catacombe imaginea unui prinț tătar care a devenit călugăr pentru a predica libertatea duhovnicească în Hristos însuflețește, într-adevăr, și este vie astăzi mai mult decât oricând. Pe spațele unui portret oferit în 1912 unei persoane care suferea din cauza unei supărări, mâna sa a scris trei cuvinte de încurajare, care au ajuns până la noi, astăzi, pline de înțeles, ca venind din lumea mai bună unde este el acum: „Plâng, iubesc și mă rog”.

20. Noua muceniță Lidia **ȘI SOLDATII EI, CHIRIL ȘI ALEXIE**

Pomeniți la 20 iulie (†1928)

*Pentru Tine suntem omorâți toată ziua,
socotiți am fost ca niște oi de junghiere.*
(Rom. 8: 36)

Lidia, fiica unui preot din orașul Ufa, s-a născut la 20 martie 1901. Din copilărie a fost sensibilă, afectuoasă, iubită de toți, temându-se de păcat și de tot ceea ce era interzis de Dumnezeu. După absolvirea școlii de fete, la vârsta de nouăsprezece ani, s-a căsătorit. Și-a pierdut soțul în Războiul Civil, la plecarea Armatei Albe.

Tatăl ei, chiar de la începutul schismei „renovaționiștilor”, care a fost organizată de către bolșevici în 1922, s-a alăturat schismei. Fiica sa, căzând la picioarele tatălui ei, a spus: „Bindecuvântează-mă, tată, să te părăsesc, ca să nu te constrâng la mântuirea sufletului tău”. Bătrânul preot își cunoștea fiica, la fel cum era conștient de greșeala acțiunii sale. El a plâns și, binecuvântând-o pe Lidia pentru o viață independentă, i-a spus profetic: „Vezi, fiica mea, când îți vei câștiga cununa, să îi spui Domnului că, deși eu însumi m-am dovedit a fi prea slab pentru luptă (*podvig*), totuși nu te-am oprit, ci te-am binecuvântat”. „Așa voi face, tată”, a spus ea, sărutându-i mâna, astfel prevăzându-și și ea profetic viitorul.

Lidia a reușit să intre la departamentul forestier și în 1926 a fost transferată în industria colectivă de cherestea, unde lucrau cei mai prost plătiți muncitori. Aici, ea a intrat imediat în legătură cu rușii simpli, pe care-i iubea călduros și care îi răspundeau în același mod.

Tăietorii de lemne și șoferii, care fuseseră împietriți de munca în condiții dificile, au relatat cu uimire că în biroul departamentului de cherestea, unde îi întâmpina Lidia, simțeau ceva asemănător cu ceea ce simțiseră (și acum aproape uitaseră) când, înainte de revoluție, se duseseră la o renumită icoană a Maicii Domnului din satul Bogorodskoie, lângă Ufa. În birou nu se mai auzeau înjurături, insulte și certuri. Patimile rele erau stinse și oamenii deveneau mai buni unii față de alții.

Acest lucru era uimitor și a fost observat de toți, inclusiv de șefii partidului. Ei o țineau sub urmărire pe Lidia, dar nu au descoperit nimic suspect: ea nu mergea deloc la bisericile care fuseseră legalizate de către bolșevici și participa la slujbele din catacombe rar și cu grijă. GPU (poliția secretă) știa că existau în eparhie membri ai Bisericii din catacombe, dar nu au putut găsi niciun mod de a-i descoperi și de a-i aresta.

Cu scopul de a-i descoperi pe cei care nu fuseseră încă arestați, GPU-ul l-a adus dintr-odată din exil pe episcopul Andrei (Ukhtomski), care era foarte cinstit de oameni și de toți membrii Bisericii din catacombe; dar, la indicația episcopului, el a fost primit deschis doar de o singură biserică din Ufa, deși în secret întreaga eparhie a venit la el. GPU-ul se înșelase: în loc să fie descoperită, biserica din catacombe s-a adâncit și s-a extins, rămânând, ca și mai înainte, inaccesibilă spionilor. GPU-ul, văzând eșecul planului pe care și-l făcuse, l-a arestat din nou pe episcopul Andrei și l-a trimis în exil.

Lidia a fost arestată pe 9 iulie 1928. Departamentul de operațiuni secrete căuta de mult timp un dactilograf care le oferise muncitorilor de la departamentul forestier broșuri dactilografiate conținând viețile sfinților, rugăciuni, predici și învățături ale ierarhilor vechi și noi ai Bisericii. S-a observat că mașina de scris a acestui dactilograf avea partea de jos a literei „k” ruptă și astfel Lidia a fost descoperită.

GPU-ul înțelesese că le căzuse în mână un indiciu pentru a demasca întreaga biserică din catacombe. Zece zile de interogare neîntreruptă nu au răpus-o pe muceniță, ea refuzând pur și simplu să spună ceva. Pe 20 iulie, cel care o interoga, pierzându-și toată răbdarea, a dat-o pe Lidia „autorității speciale” de interogare.

Această „autoritate specială” lucra într-un colț al camerei, în pivnița GPU. Un paznic permanent stătea pe coridorul pivniței; în acea zi, paznicul era Chiril Ataev, un soldat de 23 de ani. El a văzut-o pe Lidia când a fost adusă în pivniță. Cele zece zile de interogatoriu care trecuseră slăbiseră puterea muceniței și nu putea să coboare pe scări. Soldatul Ataev, la cererea șefilor lui, a ținut-o și a condus-o jos, în camera interogatoriului.

„Hristos să te mântuiască”, i-a mulțumit Lidia paznicului, simțind în soldatul Armatei Roșii, în delicatetea brațelor lui puternice, o scânteie de compasiune pentru ea.

Și Hristos l-a mântuit pe Ataev.

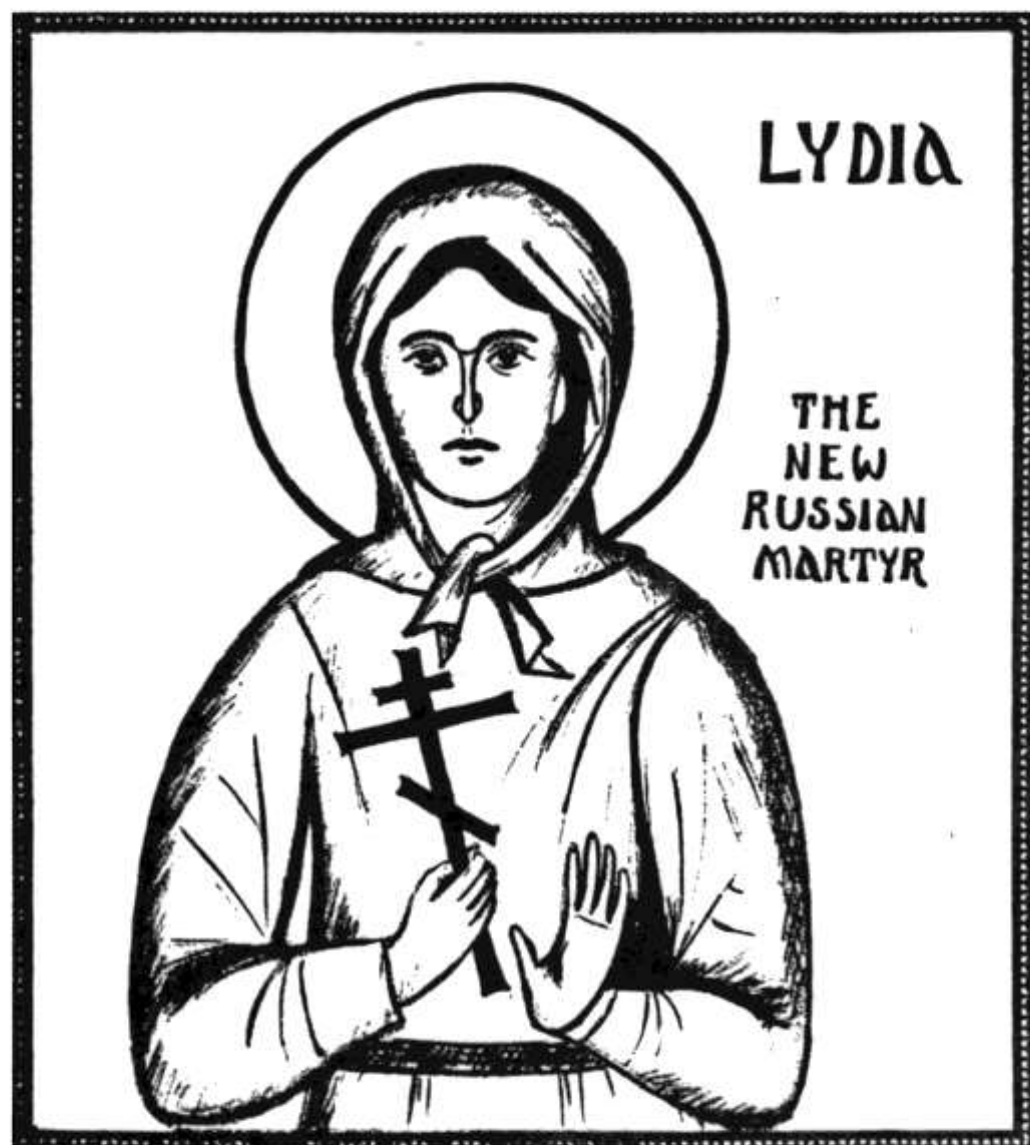
Cuvintele muceniței, ochii ei plini de durere și de uimire au pătruns în inima lui. Acum nu mai putea să asculte cu indiferență strigătele și țipetele ei neîntrerupte, așa cum ascultase mai înainte aceleași țipete ale altora care erau interogați și torturați.

Lidia a fost torturată multă vreme. Torturile GPU erau de obicei făcute în așa fel încât să nu lase semne observabile pe trupul celui torturat, dar la interogatoriul Lidiei nu s-a dat atenție la aceasta.

Strigătele și țipetele Lidiei au continuat aproape neîntrerupt pentru mai bine de o oră și jumătate.

„Dar nu simți durerea? Strigi și țiți, aceasta înseamnă că este dureros? – au întrebat epuizați torționarii într-una din pauze.

„Dureros! Doamne, cât de dureros!”, a răspuns Lidia cu un geamăt întrerupt.

Lidia, noua muceniță a Rusiei

„Atunci, de ce nu vorbești? Va fi și mai dureros!” – au spus torționarii uimiți.

„Nu pot vorbi... nu pot... El nu-mi permite...” – a gemut Lidia.

„Cine nu-ți permite?”

„Dumnezeu nu-mi permite!”

Torționarii au născocit ceva nou pentru muceniță: atacul sexual. Erau patru dintre ei – mai era nevoie de unul. L-au chemat pe soldat să ajute.

Când Ataev a intrat în cameră, el a văzut-o pe Lidia și a înțeles felul torturii care urma și propriul său rol în aceasta – și s-a înfăptuit în el o minune asemenea convertirilor neașteptate ale torționarilor de demult. Întreg sufletul lui Ataev a fost scârbit de grozăvia satanică și l-a cuprins un sfânt entuziasm. Cu totul inconștient de ceea ce făcea, soldatul Armatei Roșii, cu propriul său revolver, i-a omorât pe loc pe cei doi torționari care stăteau în fața lui. Chiar înainte ca a doua împușcătură să se fi auzit, agentul GPU care stătea în spatele lui l-a lovit pe Chiril cu patul armei sale. Ataev a mai avut destulă putere ca să se întoarcă și să-l apuce de gât pe atacatorul său, dar o împușcătură de la cel de-al patrulea l-a pus la pământ.

Chiril a căzut cu capul spre Lidia, care era legată cu curele. Domnul i-a dat posibilitatea de a mai auzi încă o dată cuvinte de speranță de la muceniță. Și, uitându-se drept în ochii Lidiei, Chiril, cu sângele șiroind din el, suspinând după unirea sa cu Domnul:

„Sfânto, să mă iei cu tine!”

„Te voi lua!” – a zâmbit Lidia, radiind.

Auzirea și sensul acestei convertiri a fost ca și când ar fi deschis ușa spre o altă lume, și groaza a întunecat conștiința celor doi agenți GPU care au rămas în viață. Cu strigăte nebunești, au început să împuște victimele neputincioase care îi înspăimântaseră, și au împușcat până când revolverele lor s-au golit. Cei care au venit alergând la auzul împușcăturilor i-au luat, strigând nebunește, și ei înșiși au fugit din cameră, apucați de o groază necunoscută.

Unul din acești doi agenți GPU a înnebunit de tot. Celălalt a murit în curând de șoc nervos. Înaintea morții sale, acest al doilea agent a povestit totul prietenului său, sergentul Alexei Ikonnikov, care s-a întors la Dumnezeu și a adus această relatare la Biserică; pentru răspândirea zeloasă a acesteia, el însuși a suferit o moarte de mucenic.

Toți trei – Lidia, Chiril și Alexei – au fost canonizați ca sfinți în conștiința religioasă a Bisericii din catacombe.

Prin rugăciunile sfinților Tăi mucenici – Lidia, Chiril și Alexei –, Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru, mântuiește poporul rus!

21. Tânărul părinte Vladimir

NOU FĂCĂTOR DE MINUNI AL BISERICII DIN CATACOMBE

Pomenit la 16 august (+1930)

*Fă cu mine semn spre bine,
ca să vadă cei ce mă urăsc și să se rușineze...
(Psalm 85: 16)*

Din copilărie am avut o prietenă care era cu doi ani mai mare decât mine. S-a măritat cu doi ani înaintea mea. În primul an de căsnicie li s-a născut un fiu, care a fost botezat cu numele de Vladimir. Chiar de la nașterea sa, copilul uimea cu ochii săi mari, căprui închis, care aveau o expresie plină de tristețe. Copilul era deosebit de tăcut. În al doilea an al căsniciei lor, s-a născut un al doilea băiat, care a fost numit Boris. Acest copil era opusul fratelui său mai mare. Din prima zi a venirii sale pe lume, el i-a uimit pe toți prin caracterul său foarte zgomotos și plin de viață. Eu îi iubeam pe amândoi și veneam să am grijă de ei și îmi petreceam timpul cu ei. Vladimir a crescut și a rămas exact la fel ca la început. Nu voia niciodată să se joace cu alți copii. Se așeza și rămânea singur, în liniște, într-un colț. Acest lucru îi deranja pe părinții lui. „La ce se tot gândește acest căpșor?”, m-au întrebat ei. Tatăl și mama erau foarte credincioși și își creșteau copiii în acest duh. Micuțul Volodea era dornic să meargă la biserică și se ducea adesea împreună cu doica lui, atunci când părinții săi, din oarecare motive, nu puteau merge la sfânta slujbă. Cel de-al doilea băiețel, Boris, dimpotrivă, era leneș în privința mersului la Biserică.

Când a venit vremea ca Vladimir să meargă la școală, mama lui mi-a spus: „Nu știu cum va fi în stare să învețe Vovocika. Se pare că nu este doar incapabil, dar este și ceva anormal la el. Nu este interesat de nimic altceva în afară de biserică; este întotdeauna tăcut și absorbit de gânduri care nu sunt potrivite cu vârsta lui”. Părinții lui greșeau; ei nu își înțelegeau propriul copil. El a parcurs toate clasele până la sfârșit ca primul din clasă, uimindu-și profesorii cu mintea și talentul său. Iar după ce a terminat liceul, a declarat că vrea să intre la Academia Teologică pentru a se instrui mai departe, dar și aici părinții nu au înțeles calea pe care și-o alesese și care îi fusese în mod clar indicată chiar de Dumnezeu. Ei au insistat că ar trebui să urmeze cursurile de patru ani ale Universității, la orice secție ar fi ales el; iar dacă, după aceea, intenția sa va rămâne neschimbată, atunci ei îi vor da binecuvântarea să intre la Academie. „Ești încă foarte tânăr”, i-au spus ei, „ascultă de părinții tăi”. Iar el i-a ascultat cu supunere.

Cursurile de patru ani ale departamentului de Drept au fost terminate în trei ani, după cum se permitea pe atunci, iar apoi a intrat la Academia. După ce a terminat Academia, a fost foarte repede hirotonit diacon, iar în 1916 a fost hirotonit preot. El nu își dorea să se căsătorească, dar, de vreme ce după regulile Bisericii nu avea dreptul să rămână necăsătorit ca preot, priviți ce mare semn al lui Dumnezeu l-a salvat și s-a împlinit cu el.

Familia sa era prietenă cu altă familie foarte credincioasă. Ei aveau o fiică mai tânără, care era pe moarte din cauza unei tuberculoze avansate. Medicii au spus că nu va trăi mai mult de o lună. Ea știa despre dorința de neînving a lui Vladimir de a deveni preot și de supărarea sa în legătură cu necesitatea căsătoririi. Și, astfel, ea s-a oferit ca o jertfă sfântă, știind că va muri. Ea a acceptat căsătoria cu Vladimir, deși cu greu se putea ține pe picioare, astfel încât el, rămânând văduv, avea dreptul de a deveni preot. Părinții nu au împiedicat această faptă sfântă pe care ea și-a asumat-o înaintea morții sale. După nuntă, au condus-o acasă de la biserică; nu s-a mai ridicat din pat și în două săptămâni a murit cu pace.

Părintele Vladimir, însemnat de Dumnezeu de la nașterea sa, a mers pe calea pe care a ales-o. În 1924, el și părinții său au fost trimiși din Moscova în orașul Tver, în așa numitul „exil voluntar”. În ciuda tineretii sale, părintele Vladimir se bucura de cinstirea și dragostea enoriașilor de la biserica unde săvârșea sfintele slujbe. Nici el și nici părinții săi nu aveau dreptul să părăsească orașul, și se credea că erau sub observația GPU.

Predicile părintelui Vladimir se distingeau prin completa lipsă de teamă. El le cerea tuturor să nu se supună nici unui fel de amestec al bolșevicilor în biserică. El nu asculta niciun avertisment de a fi precaut. După o predică extraordinară, el și-a luat rămas bun de la părinții săi, fiind avertizat în secret de către cineva că avea să fie arestat în acea noapte. Cu insistență, după ultimul rămas bun pe pământ, el și-a implorat tatăl și mama ca, sub niciun motiv, chiar nici în momentul morții, să nu cheme un preot care a intrat în contact cu regimul sovietic (adică niciunul din cei care rămăseseră sub Mitropolitul Serghie după Declarația sa din 1927), chiar dacă ar fi să moară fără spovedanie și fără împărtășirea cu Sfintele Taine. În aceeași noapte, a fost dus și executat în închisoarea Liubanka din Moscova.

După aceasta, până în 1932, nelocuind în Moscova, nu mai știam nimic despre familia lui, cu care am fost atât de buni prieteni. În 1935, am fost să-mi vizitez mama, care era destul de bătrână și locuia în Moscova. Mergând singură pe stradă, l-am văzut pe Boris venind spre mine. Ne-am recunoscut imediat, chiar dacă nu ne văzuserăm de foarte mult timp. Cu ochi arzători a început să-mi vorbească despre sine.

Am ajuns în primul bulevard și ne-am așezat pe o bancă. Și acestea sunt cele ce mi-a spus despre evidenta minune a milei lui Dumnezeu care i se întâmplase:

„Când au început vremurile tulburi de după Revoluție, m-am angajat imediat în propagandă. Am intrat în Organizația Tinerilor Comuniști imediat ce a apărut și, curând, spre marea supărare și groază a părinților mei, am devenit membru al Ligii ateiste. Fratele meu, Vladimir, a încercat să mă întoarcă la Dumnezeu, insistând să-mi vin în fire, și, probabil, atât pe parcursul vieții sale, cât și după uciderea lui, s-a rugat mult pentru mântuirea sufletului meu. Dar acest lucru nu m-a făcut să mă îndoiesc. Dimpotrivă, curând după ce a fost împușcat, eu am devenit capul Ligii ateiste dintr-un oraș îndepărtat, unde am plecat în mod voluntar, după ce m-am căsătorit cu o fată care era și ea în Organizația Tinerilor Comuniști și care ridiculiza credința în Dumnezeu. Părinții ei, ca și ai mei, erau foarte credincioși. Atât ai ei, cât și ai mei, ne-au spus că, dacă nu vom primi Taina cununiei ne vor renega. În ciuda diferenței extreme dintre vederile noastre, eu îi iubeam foarte mult pe tatăl meu și pe mama mea. Văzându-le supărarea de nedescris, am convins-o pe mireasa mea să împlinim cererea părinților noștri, în timp ce în sufletele noastre batjocoream taina cununiei; ne-am cununat în secret – în secret, deoarece altfel am fi fost amândoi împușcați. Înainte de nuntă, mama soției mele a binecuvântat-o cu o icoană mare a Mântuitorului, nefăcută de mâini omenști, și a spus: «Dă-ți cuvântul că nu o vei arunca; chiar dacă nu ai nevoie de ea acum, totuși nu o distruge». Cu adevărat nu aveam nevoie de acea icoană și o țineam într-o ladă în magazie, împreună cu alte lucruri nefolositoare.

Un an mai târziu, ni s-a născut un fiu. Amândoi ne doream să avem un copil și eram foarte fericiți de nașterea lui, dar copilul s-a născut bolnav și slab, cu tuberculoză spinală. Reușiserăm să păstrăm ceva din averea de dinainte de Revoluție și propriul meu salariu era suficient, încât, fără a cheltui prea mulți bani, puteam chema cel mai bun medic. Toți au spus că, în cel mai bun caz, dacă băiețelul ar fi stat întins pe spate într-un corset, ar fi putut trăi până la șase ani, dar nu mai mult. Și astfel am plecat într-un loc îndepărtat, sperând să găsim o climă mai bună. Acolo am devenit liderul Ligii ateiste și în fel și chip am persecutat Biserica.

Copilul avea cinci ani și sănătatea lui se deteriora din ce în ce mai mult. Atunci nu locuiam în oraș, ci într-un loc sănătos, la țară. A venit zvonul că un celebru profesor de boli de copii fusese trimis în oraș în exil. Era o distanță de 20 de mile din satul nostru până la cea mai apropiată stație, iar trenul mergea doar o dată pe zi. Băiatul era foarte bolnav, iar eu am hotărât să-l aduc pe profesor la noi. Când am ajuns în stație, trenul a plecat sub ochii mei. Ce trebuia să fac? Să aștept o zi întreagă, în timp ce soția mea era acasă și copilul putea muri pe neaștept-

Părintele Vladimir cu icoana Mântuitorului cea nefăcută de mâini omenești

tate fără mine? M-am tot gândit, dar ce putea fi făcut? M-am întors. Am venit acasă și am găsit următoarele: mama, plângând, era în genunchi, îmbrățișând picioarele copilului, care începuseră să se răcească. Medicul de familie tocmai ieșise și spusese că acestea erau ultimele minute ale copilului. M-am așezat la masă, lângă fereastră, vizavi de magazie, mi-am luat capul în mâini și m-am predat deznădejdi. Dintr-odată am văzut foarte clar cum ușile magaziei se deschideau și din magazie venea răposatul meu frate Vladimir, în veșminte preoțești. În brațele sale, cu fața spre mine, ținea icoana Mântuitorului nefăcută de mâini omenești. Eram uluit! Vedeam clar cum mergea, acum era cu părul său negru și lung în vânt; i-am auzit pașii apropiindu-se. M-am răcit și eram înmărmurit. El a intrat în cameră, a venit la mine și, în liniște, mi-a dat icoana în mâini și apoi a dispărut. Nu pot spune în cuvinte - mi-a spus Boris, cu lacrimile curgându-i pe obraji - ceea ce am trăit. L-am trăit pe Dumnezeu! Am alergat la magazie, am căutat icoana în ladă și am pus-o pe copil. În dimineața zilei următoare, băiatul nostru era complet sănătos. Medicii care îl tratau au ridicat din umeri în cele din urmă. Au îndepărtat corsetul. Nu mai era nici urmă de tuberculoză! Aici am înțeles totul! Am înțeles că există Dumnezeu, Care este milostiv față de păcătoși, și că, prin rugăciunile părintelui Vladimir, El făcuse această minune a vindecării copilului și a soției mele și a mea, mântuirea sufletelor noastre. Fără ezitare, am demisionat nu doar din postul de lider al Ligii ateiste, ci și din Partidul Comunist, în care eram deja membru. Soția mea a făcut la fel. Am vorbit deschis și nu am ascuns minunea care ni se întâmplase. Din acel moment am spus tuturor, oriunde mă aflam, despre minunea care se întâmplase, și îi chemam la credința în Dumnezeu. Prin sfânta Lui voință, nu am fost arestat imediat și, fără a mai amâna nicio zi, am venit la părinții mei lângă Moscova, unde se instalaseră după sfârșitul exilului. Am botezat copilul, dându-i numele Gheorghe.”

M-am despărțit de Boris, desigur, sub impresia de nedescris a minunii care i se întâmplase prin rugăciunile dreptului părinte Vladimir, și nu l-am mai văzut niciodată. În 1937, când am venit din sud în Moscova, am aflat de la părinții săi că, la o lună după botezul copilului, plecase în Caucaz. Boris a continuat să spună tuturor despre greșeala sa de dinainte. Și iată, în timp ce era perfect sănătos și, desigur, fiind urmărit în secret, dintr-odată, într-un singur moment, a murit, dar nu din cauza unui infarct. Nu li s-a permis medicilor să determine cauza morții. Bineînțeles, fusese ucis de bolșevici.

22. Părinții Ismail și Mihail

FRAȚII PREOȚI DIN CATACOMBE

pomeniți la 17 iunie (+1937)

*... Și veți fi urâți de toți oamenii
pentru numele Meu; iar cel ce va răbda
până la sfârșit, acela se va mântui.*

(Marcu 13: 13)

Ismail și fratele său mai tânăr, Mihail Rojdestvenski, erau fiii unui preot din Novgorod și și-au petrecut anii copilăriei în oraș. Mai târziu, Ismail a absolvit Academia Teologică din Petersburg, s-a căsătorit și a devenit preot al Bisericii Schimbarea la Față din Petrograd, ducând o viață de preot foarte serioasă și conștiincioasă. După Declarația din 1927 a Mitropolitului Serghie, el a devenit un categoric „iozefit”, opunându-se puternic „legalizării” Bisericii și mergând cu pași fermi pe urmele Sfinților Apostoli și Mărturisitori, ceea ce a condus, desigur, la persecutarea sa. Păstorul cel bun își pune viața pentru oile sale. Odată l-am auzit spunând: „Eu merg pe Golgota. Cine mă va urma?!” Și a mers departe, în nordul îndepărtat, în regiunea gheturilor nesfârșite, de unde era aproape cu neputință pentru cel care fusese trimis în acele vremuri acolo să se mai întoarcă. Dar, pentru cei care îl respectă și îl iubesc, el este viu și, bineînțeles, în momente dificile i se cere ajutorul...

Cu privirea lui sinceră și pură, părintele Ismail a atras mulți credincioși. Noi locuiam nu departe de locul unde se afla biserica lui, și zvonuri despre păstorul respectat și impresionant s-au împrăștiat în jurul nostru. Noi am mers la biserica lui pentru prima dată în 1926 și după aceea am luat o hotărâre definitivă de a veni la biserica sa în fiecare duminică și zi de sărbătoare. Ascultându-i cu atenție predicile și văzând felul său pătrunzător, atent și conștiincios de a sluji, noi ne-am simțit din ce în ce mai bine acolo.

Mulți oameni veneau la liturghie și la privegherea de toată noaptea. Uneori nu puteau toți să intre în biserică și stăteau în grădină și așteptau până ce batiuşka ieșea afară să-i binecuvânteze. De asemenea, erau și câteva femei demonizate din apropiere și mai de departe. Ele îl iubeau pe părintele Ismail foarte mult, chiar dacă prezența lui provoca uneori adevărate drame cu ele. Țipau, amenințau, scui-pau și, adesea, cădeau pe podea, făcând spume la gură. Dar părintele Ismail trebuia doar să citească rugăciunile, apăsând Sfânta Cruce pe buzele lor, ca să oprească toate acestea, și într-un minut deveneau normale, sculându-se în picioare și uitându-se în jur. Am fost martor la aceasta nu doar o dată. Fe-

meile care pătimeau din această pricină tremurau uneori chiar și la vederea fiilor duhovnicești devotați și ascultători.

Nu vom uita niciodată fenomenul extraordinar pe care l-am observat în timpul unei molifte pe care părintele Ismail o slujea în fața icoanei Maicii Domnului – „Potolește întristările noastre”. În timp ce părintele Ismail citea Evanghelia, înaintea ochilor noștri a apărut un norișor tandafiriu, care îi înconjură capul ca o aureolă. Acest lucru s-a întâmplat nu cu mult înainte de arestarea sa și de moartea sa mucenicească în 1937.

Nu mai puțin uimitor – nu doar pentru noi, ci și pentru mulți alții din biserică – a fost cazul unei înainte-vederi a acestui preot remarcabil. Un om care locuia la 15 mile depărtare nu venise niciodată la biserică noastră, chiar dacă auzise despre acest preot excepțional care atrăgea oamenii la el. Într-o duminică s-a hotărât să verifice zvonurile și a venit. La sfârșitul liturghiei, stând în mulțimea de credincioși, l-a auzit pe părintele Ismail spunând: „Ei bine, îți mulțumesc, robule al lui Dumnezeu, Petru, că te rogi pentru mine”, și s-a uitat în direcția lui. El era într-adevăr Petru, și acest lucru l-a uimit atât de mult, încât din acea zi a devenit un membru constant al bisericii și un om apropiat de părintele Ismail.

Totuși, bietul nostru părinte Ismail a cunoscut și mâhnirea, provocată chiar de cei apropiați ai săi. După ce începuse să slujească în secret în biserică din catacombă, odată, la ora 23, el a ciocănit la ușa noastră, cerând să fie găzduit peste noapte. În acea perioadă nu mai avea propria locuință lângă biserică, de vreme ce totul îi fusese luat. El mergea din casă în casă și stătea oriunde oamenilor nu le era frică să îl primească. De această dată, după ce a mers pe drumul întunecat, neluminat, de la fiica lui duhovnicească până la noi, el ne-a spus că în mod neașteptat ea nu îl mai primise. După ce a petrecut noaptea cu noi, el a plecat în drumul său; dar nu și-a schimbat câtuși de puțin atitudinea față de fiica lui duhovnicească, știind că a fost forțată să facă astfel deoarece poliția secretă îl căuta pentru a-l aresta, iar ea avea o familie pe care trebuia să o protejeze.

Odată, o femeie care nu îi era foarte cunoscută părintelui Ismail a venit să se mărturisească. Când s-a întors acasă, probabil pentru a-i face plăcere fiicei sale care era căsătorită cu un ateu, ea a declarat că preotul o lovise în timp ce o binecuvânta. Părintele Ismail avea obiceiul de a apăsa cu putere pe frunte și pe umeri când făcea semnul crucii. A urmat un proces, iar el a fost condamnat la muncă forțată. Când a revenit acasă, după trei ani, a fost din nou arestat și trimis în exil pentru zece ani, care s-au dovedit a fi fatali: nu s-a mai auzit de el. Avea doar 45 de ani și a lăsat în urmă o soție și un fiu de trei ani. Când s-au despărțit de el pentru ultima oară, oamenii au vrut să fugă după tren, dar loviturile de pușcă ale soldaților Armatei Roșii i-au îndepărtat. Ne vom aminti mereu de

Părintele Ismail Rojdestvenski

dragii săi ochi cenușii și luminoși, tot atât de curați ca ai unui copil, și puțin naivi; zâmbetul său și binecuvântarea sa de la fereastră...

Profesorul I.M. Andreev, care participa la slujbele din catacombă ale părintelui Ismail din regiunea Petrograd, ne-a informat că părintele Ismail a fost executat prin împușcare în 1937, în timpul epurării din vremea lui Ejov.

Încă și mai tragică a fost soarta fratelui părintelui Ismail, Mihail, care era cu șase ani mai tânăr, și care a fost hirotonit preot în 1927, sub influența fratelui său, și care a slujit la început împreună cu el, în biserica lui. Când părintele Ismail a fost arestat, el a încredințat întreaga purtare de grijă pentru turma sa părintelui Mihail.

Înțelegerea profundă a creștinismului pe care o avea părintele Mihail și credința lui în viața de dincolo, pentru care viața vremelnică, pământească este doar o pregătire, uneori îi uimea pur și simplu pe oameni. Și, astfel, turma în continuă creștere era atrasă de părintele Mihail, așa cum fusese atrasă și de fratele său arestat. El săvârșea sfintele slujbe, care la început se făceau încă în biserică, cu mult respect, pătrundere și atenție. Predicile sale, pe care el le considera indispensabile, erau pătrunse de dorința de a-i învăța pe oameni să Îl iubească pe Dumnezeu deplin, cu o iubire adevărată, plină de jertfire de sine, pregătind sufletul pentru necazurile imposibil de evitat și poate și pentru moartea pentru El.

Agapele de după Liturghie erau o adevărată bucurie, în ciuda hranei sărace și a faptului că eram strict observați! La masă stăteau oamenii săraci. Față de toți, părintele Mihail avea aceeași atitudine; el încuraja pe toată lumea. După ce un astfel de sărac era înmormântat fără cheltuială, văduva era tratată cu deosebită blândețe și i se cerea să mănânce la masa comună în timpul următoarelor patruzeci de zile. Aceasta era o familie apostolică, toți erau apropiați, fiecare suferind pentru ceilalți. Neavând aproape niciun venit, de vreme ce turma lor era foarte săracă, ambii frați trăiau cu un singur gând: de a ajuta, mai degrabă, decât de a primi.

În acele vremuri înfricoșătoare, când oamenii erau închiși și exilați fără proces și fără investigații, doar pentru credința în Dumnezeu, părintele Mihail mergea imediat oriunde era solicitat, riscându-și viața, susținut doar de credința sa în atotprezența lui Dumnezeu. El mergea chiar și la atei în orele dinaintea morții, sperând că, prin inspirație de Sus, putea să le trezească sufletele înghețate. Iar ateul muribund se uita la fața care se apleca deasupra lui cu dragoste, se înmuia și... se pocăia de păcatele lui.

În 1924, părintele Mihail a fost arestat cu soția lui și au fost trimiși în exil în diferite locuri; cei doi copii ai lor au fost luați de bunici. După trei ani a fost eliberat, și atunci nu putea sluji decât în secret, neavând nici măcar dreptul unui loc unde să stea. Soția lui nu a putut îndura o

Părintele Mihail după primul său exil

Părintele Mihail cu fiica sa

Procesiunea de la parohia iosefită a Schimbării la Față, 1920, după primul arest al părintelui Ismail

astfel de viață de suferință și, după ce a fost eliberată din închisoare, nu s-a mai întors la el, ci și-a găsit un alt bărbat. Totuși, părintele Mihail aștepta să o vadă când ea venea să-și viziteze copiii. El nu avea o casă unde să-și poată vedea soția sau copiii și, desigur, nu se putea întâlni cu ei la slujbele din catacombe; se întâlnea cu soția lui în diferite locuri din țară, iar pe copii îi vedea adesea la noi acasă. Odată, ea a vrut să-i ducă pe copii în vizită la casa ei din Alma Ata. Părintele Mihail ne-a cerut să venim cu el la stația de tren, ca să-și ia rămas bun de la ei. Biletele fuseseră deja cumpărate, iar noi stăteam și așteptam trenul, când fetița a declarat dintr-odată că ea nu vrea să mai meargă, ci vrea să rămână cu tatăl ei. Cu toate acestea, băiatul a mers, iar când s-a întors era deja des-
tul de schimbat.

După Declarația serghianistă, părintele Mihail, bineînțeles, a devenit iozefit ca și fratele său și nu ne-a permis să avem nicio legătură cu Biserica serghianistă. Odată s-a supărat pe mine doar pentru că am intrat să mă uit într-o biserică serghianistă în timp ce treceam pe stradă.

După ce a izbucnit cel de-al Doilea Război Mondial, viața a devenit chiar și mai înfricoșătoare. Atunci părintele și-a înmulțit rugăciunea și a început să-i pregătească pe toți să accepte o cruce încă și mai grea. Toți eram deja pregătiți pentru moarte. Undeva într-un sătuc, într-un bordei departe de drumul principal, slujbele începeau la 5 dimineața. Când și unde aveau să se țină slujbele se comunica verbal, iar oamenii se strângeau, dar încercau să vină separat, la momente diferite, pentru a nu atrage atenția nimănui. După aceea, oamenii plecau tot separat, câte unul, pe rând.

Erau puțini oameni la slujbe. Fiecare persoană era bine cunoscută părintelui Mihail, toți „oamenii noștri”. Nicio persoană nouă nu era acceptată în Biserica din catacombă până când el, viața lui, părerile lui nu erau cercetate. Dacă spuneai cuiva din afară, puteai să devii, fără să vrei, trădător.

În locul unei mese de altar, se afla o masă simplă; pe ea se aflau Evanghelia, o cruce și un sfânt potir. Pe pereți se aflau icoane. Cei care urmau să cânte se adunau la intrare. Erau și multe candelă și luminau camera. Se procurau lumânări din ceară de albine, în mod evident de la cei care le făceau. Totul era liniștit, ordonat, impunător. La citire și la cântare nu se permitea ca vreo literă să fie adăugată sau eliminată; slujbele erau absolut complete.

Până să înceapă proscomidia, erau adunați toți pentru Liturghie. Este ceva ce nu se poate uita! O astfel de rugăciune nu mai fi trăită toată viața! Părintele Mihail, cu brațele întinse și cu lacrimi curgându-i pe obraji... Toți plângeam împreună, atât pentru noi, cât și pentru el, care avea, dincolo de orice, astfel de mari încercări în propria lui familie. El

slujea încet, pătrunzător... Când lătrau câinii afară, inimile noastre înghețau; dar pentru aceasta eram chemați, încercând să ne întărim.

Starea de spirit de la o astfel de liturghie în catacombă este greu de exprimat în cuvinte omenești. Nu este deloc ca la liturghiile din Biserica rusă liberă din diasporă, deși este aceeași ortodoxie. Mai întâi de toate, nu este frică, este pace sufletească, o bucurie cerească, nepământească, dorința de a nu pleca, de a nu înceta rugăciunea. Nu doreai decât să fii cu cei credincioși; lasă-i să ne ia pe toți, lasă-i să ne ia viața!

Slujba pascală era nepământească. Părintele Mihail era îmbrăcat în veșminte albe, de in. Chipul lui era de neuitat; lumina din interior cu un zâmbet ceresc, îngeresc.

Părintele Mihail rămânea întotdeauna calm. În momente care puteau fi periculoase, când el, neavând un acoperiș pentru sine și de dragul turmei nedorind să fie arestat, își petrecea noaptea cu noi, dintr-odată toată teama noastră dispărea și eram gata să mergem cu el oriunde ar fi fost trimis. El era și prieten, și frate, și tată, și mamă. Dacă trebuia să slujească la noi în casă, venea în haine civile, cu o valiză în mână, unde avea veșmintele, și, acoperit de zgomotele făcute de aragazul cu petrol din bucătăria comună, slujea în liniște și pace. Iar Dumnezeu îl păzea.

Cuvintele pe care ni le-a spus părintele Mihail ultima dată când l-am văzut au fost remarcabile. Cel de-al Doilea Război Mondial era în plină desfășurare. Dușmanul care se apropia bombarda deja Petrogradul, când părintele Mihail ne-a vizitat noaptea, fiind în drum spre fiica sa duhovnicească din oraș pentru a-i da Sfintele Taine. Toate rugămințile noastre de a nu mai merge din cauza pericolului, sau să vină cu noi în teritoriul ocupat, au fost în zadar și nimic nu îl putea opri. A stat lângă masa noastră, ne-a chemat lângă el și a spus: „Ascultați cu atenție: acum toți suntem pe punctul de a ne despărți. Mulți dintre noi nu vor rămâne în viață, vor fi omorâți. Dar țineți minte: indiferent unde veți fi în momentul morții, eu voi veni la voi, vă voi mărturisi și vă voi da Sfânta Împărtășanie și eu însumi vă voi conduce în împărăția cerurilor, la altarul lui Dumnezeu, dând mărturie pentru voi: pentru că fratele meu, părintele Ismail, v-a încredințat mie, ca să am grijă de voi ca fii duhovnicești, și eu trebuie să dau răspuns pentru voi.”

Acestea au fost ultimele sale cuvinte. S-a ridicat, ne-a binecuvântat și a plecat în noaptea plină de arme, de foc și de moarte.

... Și veți fi urâți de toți oamenii pentru numele Meu; iar cel ce va răbda până la urmă, acela se va mântui. (Marcu 13: 13)

23. Egumena Sofia din Kiev

EGUMENĂ DIN CATACOMBE A MĂNĂSTIRII ACOPERĂMÂNTULUI

Pomenită la 22 martie (+1928)

*Dar dreptul trebuie să salte de bucurie
(Prov. 29: 6)*

Poziția neînfricăată față de Adevărul lui Hristos a noilor mucenici ai Rusiei este de o valoare duhovnicească inestimabilă. Mai ales pentru gestul lor curajos de a mărturisi unde se găsea Adevărul într-o perioadă în care mulți nu vedeau aceasta, mărturisitorii iozefiți din 1927 și de după această dată au păstrat de-a lungul istoriei aroma ortodoxiei pentru generațiile care aveau să vină. Acum, după aproape jumătate de secol, istoria a arătat că acești „rebeli încăpățânați”, cei care l-au urmat pe Mitropolitul Iosif al Petrogradului, aveau dreptate desăvârșită, și însemnătatea lor strălucește acum asemeni celei a marilor mărturisitori din vremurile străvechi.

O astfel de iozefită a fost egumena Sofia, al cărei curaj de mărturisire era rezultatul unei înalte viețuiri duhovnicești și al unei perspective autentic ortodoxe asupra lumii. Ea a ajuns la maturitate duhovnicească în timpul apogeeului sfințeniei în Rusia, când pământul rusesc se pregătea pentru a se oferi lui Dumnezeu ca jertfă curată și desăvârșită în mâinile pătate de sânge ale comuniștilor urători de Dumnezeu.

Sonia Grineva, care la intrarea în monahism a primit numele Sofia, s-a născut în 1873 într-o bogată familie de moșieri. Regiunea Tula și Kaluga, sfințită de Mănăstirea Optina prin influența ei remarcabilă asupra tuturor laturilor vieții religioase, a fost regiunea rurală unde Sofia și-a primit creșterea și formarea duhovnicească. Când tatăl ei a murit, copiii au stat pentru o perioadă în mănăstirea din orașul natal Belev, care se afla sub conducerea strictă a stareților de la Optina și a cărei egumenă era fostă guvernanta a familiei. Ei vizitau adesea Mănăstirea Optina, unde, odată, starețul Anatolie a numit-o profetic pe Sonia, care avea 12 ani, „egumenă”. S-a văzut că ea avea o voce foarte bună și a fost trimisă la Conservator să studieze, pentru a face carieră în lumea operei. Totuși, acest lucru nu a mulțumit inima celei alese de Dumnezeu, care se lupta pentru lucruri mai înalte, iar sufletul ei tânjea după nevoința monahală.

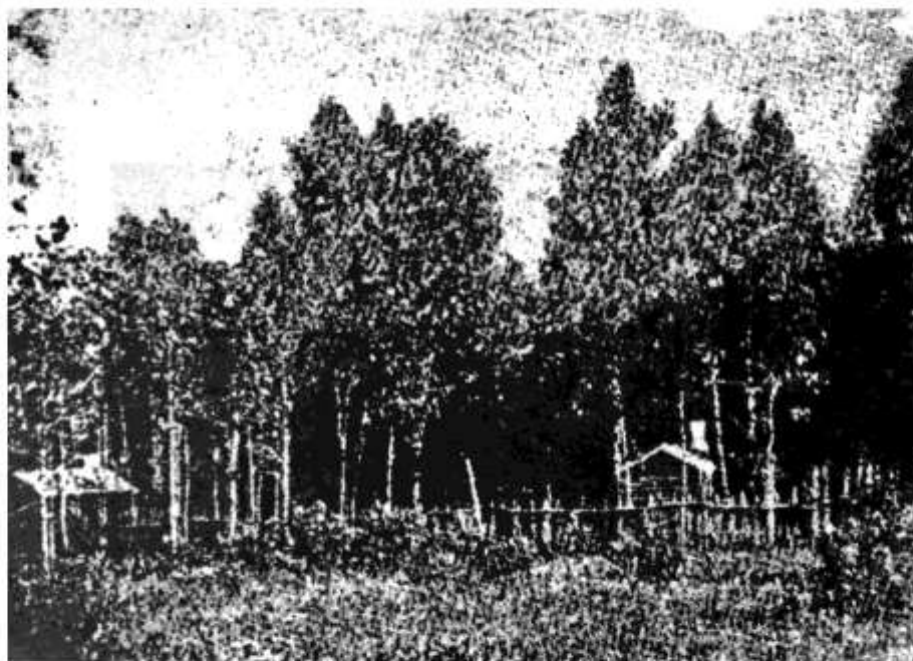
Nu departe de moșia familiei Grinev locuia un proprietar bogat, Znamenski, a cărui fiică, Ana, abia terminându-și educația liceală, a abandonat orice gând pentru o carieră aristocrată și, din zel religios, a preferat să devină profesoară la o școală de țară. Fiind înflăcărată de lupta monahală, ea ținea prelegeri duhovnicești, cu citirea acatistului, care țineau pâ-

Egumena Sofia – Mănăstirea Sfântul Ioan Milostivul

nă noaptea târziu. La acestea luau parte mai mult de patru sute de oameni. Ana și Sofia au devenit prietene apropiate. Odată, într-o seară de iarnă, mergând prin pădurea pustie la o prelegere de-a Anei, Sofia a dat peste un lup, și moartea ei părea sigură, de vreme ce aceste fiare, care invadaseră zona respectivă, nu omorau doar vite, ci de curând omorâseră chiar un ofițer înarmat. Atunci ea a făcut făgăduința de a deveni călugăriță dacă avea să rămână în viață. Ea a făcut semnul crucii asupra lupului și, dintr-odată, acesta a fugit în pădure. Curând, Sofia a răcit puternic și și-a pierdut vocea, încheindu-și astfel ocupațiile lumești. Între timp, Ana ceruse și primise partea de pământ din moștenirea tatălui ei și, împreună cu alte zece tinere, s-a așezat într-o pădure îndepărtată și pustie și a început să ducă o viață monahală aspră, cu binecuvântarea mai multor oameni sfinți: Sfântul Ioan de Kronstadt, starețul Ambrozie de la Optina, starețul Varnava de la Schitul Ghetsimani și alții. Fetele au construit bordeie pentru locuit din crengi și scânduri, dormeau pe pământ cu o piatră în loc de pernă, mâncau pâine uscată și doar în zilele de sărbătoare mâncau o supă caldă și slabă de ovăz. Curând s-a răspândit vestea despre această viață de sihăstrie autentică și Sofia s-a alăturat Anei. Ana cu fiicele ei duhovnicești au doborât copaci, au tăiat lemne de foc, au săpat un puț și au construit o frumoasă biserică cu hramul Sfânta Treime, unde săvârșeau întregul ciclu zilnic al slujbelor dumnezeiești. Viața era grea, dar aducea mari mulțumiri. Comunitatea înflorea, cu peste șase sute de surori, un orfelinat, un azil pentru bătrâni, o grădină mare de zarzavaturi și o livadă, o fabrică de cărămizi și metocuri în Moscova și Petersburg. Dar Ana, fiind copleșită de succesul ei, a suferit o gravă catastrofă duhovnicească: a fost atrasă de spiritism și a părăsit mănăstirea. Neînțelegerile au lovit mănăstirea și câteva surori au plecat. Sofia a plecat la sfântul stareț Gherasim Kaluga, care tocmai deschisese pentru fiicele sale duhovnicești Mănăstirea Sfântul Nicolae.

Părintele Gherasim, el însuși un fiu duhovnicesc al starețului Ambrozie de la Optina, avea un fiu duhovnicesc, Mișa, care mai târziu a primit numele starețului, Gherasim. El a devenit mai târziu văzător cu duhul, ca și starețul său, și a întemeiat Schitul Sfântul Serghie, unde a tămăduit duhovnicește mulți suferinzi. Între el și Sofia s-a legat atunci o prietenie duhovnicească profundă, ce a durat întreaga viață; mai târziu, își trimeteau unul altuia oameni invalizi, pentru vindecare. Urmând exemplul său, Sofia a părăsit mănăstirea împreună cu o altă soră și au mers să întemeieze o altă comunitate. Pe malul frumosului râu Oka era o biserică părăsită a Sfântului Ioan Milostivul. Acolo s-au așezat tinerele surori pentru a continua pe „calea cea strâmtă” a sărăciei, a slujbelor bisericesti zilnice și a nevoinței. Viața lor le-a inspirat pe cele care le-au urmat, și o nouă comunitate, cu hramul icoanei Maicii Domnului „Mângâiere și alinare”, a crescut repede și curând a devenit un izvor de ilumina-

Primele bordeie ale locuitoarelor în pustie de la Mănăstirea Sfânta Treime, unde tânăra Sofia și-a pus începutul vieții monahale.

Poarta de la intrarea în Mănăstirea icoanei Maicii lui Dumnezeu, „Mângâiere și alinare”. În stânga, în interior: Biserica principală a Sfântului Ioan Milostivul. La dreapta: niște copii de la orfelinatul mănăstirii.

re duhovnicească și pentru muncitorii unei fabrici locale, care erau în mare parte foști pușcăriși.

Când autoritățile bisericești au observat darurile stareței Sofia, au pus-o responsabilă peste una dintre cele mai mari mănăstiri din Rusia, cea a Acoperământului Maicii Domnului din Kiev, un post pe care l-a acceptat în speranța de a putea să-și ajute financiar propria mănăstire, care avea nevoie de fonduri. Mănăstirea orășenească din Kiev era atât de mare, încât deținea un mare spital orășenesc, pe lângă alte instituții de caritate. Dar maica Sofia era la fel de simplă și nevinovată ca înainte. Aici a găsit-o Revoluția.

Fiind o adevărată fiică a stareților de la Optina, cu care se afla permanent în legătură, ea a judecat cu dreptă socoteală adevărata natură a Revoluției sovietice și a știut la ce trebuie să se aștepte de la aceasta. Astfel, când a izbucnit asaltul „Bisericii Vii”, mănăstirea ei a fost una dintre primele care a ripostat, deși ea însăși fusese deja arestată. Un episcop de stil nou a fost impus în mănăstire de către agenții GPU, pentru a sluji Liturghia. Când femeile care au participat au venit să sărute Crucea la sfârșit, una după alta au scuipat mâna episcopului care ținea Crucea și astfel s-a pus capăt „renovaționismului” în Mănăstirea Acoperământului și episcopul și-a învățat lecția și s-a pocăit. Auzind despre aceasta, episcopul Damaschin Cedrick a exclamat cu amărăciune: „Dacă n-ar fi femeile, cine altcineva ar apăra Biserica? Să le lăsăm cel puțin să o opere așa cum pot!”

Egumena Sofia a fost arestată și eliberată de mai multe ori în perioada de dinaintea Declarației Mitropolitului Serghie de trădare a Bisericii din 1927. Maica Sofia și clericii care erau împreună cu ea, conduși de părintele Dimitrie Ivanov, au fost primii din Kiev care au respins-o deschis. Din nefericire, ei au fost susținuți de prea puțini dintre ceilalți clerici, în timp ce majoritatea episcopilor locali au păstrat tăcerea, acceptând de fapt Declarația. Mănăstirea era în confuzie și divizată din această cauză, și egumena Sofia a considerat mai înțelept să părăsească mănăstirea, împreună cu părintele Dimitrie și cu douăzeci de surori care erau într-un cuget cu ea. Doamna Babenko, o persoană înstărită, și-a oferit casa de vară din Irpen, suburbie a Kievului, ca adăpost pentru mărturisitori; în această perioadă, s-a descoperit în apropiere un izvor făcător de minuni. Traiul acolo, bineînțeles, nu era ușor, de vreme ce împotriva tuturor iozefiților se ducea o persecuție intensă. În casa unde locuiau călugărițele era un hol plin cu tablouri. Noaptea erau date jos și înlocuite cu icoane și toată noaptea se făceau rugăciuni înflăcărâte în privegheri speciale. Dimineața, tablourile erau puse la loc și nimeni din afară nu putea ști că acolo era o biserică din catacombe, care slujea ca centru duhovnicesc pentru adevărații creștini ortodocși din întreaga zonă a Kievului.

Egumena Sofia

Există un document anti-serghianist din acest mediu, o scrisoare scrisă de o persoană apropiată egumenei Sofia unui prieten de peste hotare în 1933. Pentru a evita cenzura sovietică, situația Bisericii este cu subtilitate mascată în spatele discuției despre „doctori”. Persoana care a primit-o a înțeles imediat, bineînțeles, că „doctorul Serghie” este Mitropolitul Serghie, „bătrânii Petrov și Chirilov” sunt ierarhii mai în vârstă, Mitropoliții Petru și Chiril, care au refuzat să accepte Declarația; „clinicile și depozitele de medicamente” sunt bisericile; și tratamentul este Sfânta Împărtășanie și celelalte Sfinte Taine. Aici este documentul:

„Niciunul dintre oamenii noștri nu are vreo legătură cu doctorii lui Serghie și nu mergem la clinicile lui pentru tratament. El a acționat cu totul ilegal, de vreme ce bătrânul, doctorul Petrov, l-a numit doar să-i țină locul pentru problemele curente când el trebuia să plece, dar Serghie, fără consultarea tuturor doctorilor, a preluat administrația, pe care o conduce în toate privințele. Bătrânii Petrov și Chirilov nu îi recunosc administrarea și amândoi sunt în persecuții și necazuri. Soțul meu a fost foarte supărat în legătură cu activitățile doctorului Serghie, pentru că toți cei zeloși pentru adevărata homeopatie (ortodoxia) sunt lipsiți de posibilitatea tratamentului, de vreme ce toate depozitele de medicamente sunt în mâinile celor care au luat în stăpânire totul. Este greu să îți explic, dar, dacă știi totul, este inacceptabil. Îți voi spune un singur lucru: am fost în Cernigov în tot acest timp fără niciun doctor și am călătorit la Kiev (la maica Sofia) atunci când era necesar, adică o dată sau de două ori pe an. Aici nici copiii nu au mers la tratament.”

Ierarhul conducător anti-serghianist din zona Kievului era figura strălucită a episcopului mărturisitor Damaschin Cedrick, care era duhovnicește foarte apropiat de egumena Sofia. El a scris apeluri înflăcărâte, arătând dezastrul politicii Mitropolitului Serghie sub fiecare aspect. Apelurile sale fierbiți erau copiate și recopiate în secret de râvnitorii ortodocși și unele dintre ele au ajuns în lumea liberă, unde au fost distribuite și, de curând, au fost publicate de secretara sa. Grijă sa profundă era pentru viitorul adevărului, ortodoxia autentică în Rusia, o grijă împărtășită de prietenul său, Mitropolitul Chiril, și, bineînțeles, de către egumena Sofia. Singurul răspuns la situația Bisericii, credea el, era pregătirea pentru sfârșitul lumii și oprirea demersurilor de organizare bisericească. El era arestat adesea, eliberat pentru scurt timp și apoi exilat iar și iar. Într-o astfel de vizită, când maica Sofia era de asemenea liberă din închisoare pentru o vreme, a tuns-o în marea schimă. Există o fotografie rară cu el împreună cu maica Sofia și cu turma ei, făcută probabil în 1934, între ultimele două arestări ale sale; el stă în centru, cu maica Sofia la dreapta sa.

Preotul egumenei Sofia, părintele Dimitrie Ivanov, a fost un adevărat mărturisitor. El a suferit serios din cauza poziției sale eroice pentru

Egumena Sofia (de la stânga la dreapta) cu
surorile în trapeză, (aproximativ) 1913

Maicile Mănăstirii Acoperământului Maicii Domnului, 1919.
Părintele Dimitrie Ivanov îi dă o scrisoare lui S.A.Nilus

ortodoxie și a predicilor sale înflăcărare. A fost în închisoare pentru mult timp, apoi a fost eliberat și arestat pentru a doua oară, fiind bătut cumplit. În cele din urmă, după ce a fost aproape omorât în tortură, a fost trimis în exil în nordul îndepărtat, în orașul Arhanghelsk. Soția sa a reușit să-l însoțească, dar el era atât de slăbit, încât nu se putea ține pe picioare. Ei au venit în Arhanghelsk, necunoscând pe nimeni din oraș. Părintele Dimitrie a căzut în mijlocul străzii și stătea acolo, neputând să se miște. Un doctor evreu care trecea pe acolo l-a luat acasă la el și a avut grijă de el; și, în brațele sale, părintele Dimitrie și-a dat sufletul lui Dumnezeu. Soția sa a dat mărturie mai târziu despre aceasta. Într-o zi, toți membrii comunității Irpen au fost, de asemenea, arestați și exilați pe o insulă în zona Kamceatka, în estul îndepărtat, unde au fost puși într-o fermă colectivă în care se creșteau reni. Doamna Babenko, care a devenit călugăriță, a trimis cuvânt de acolo, dar apoi nu s-a mai auzit de ea. Astfel a luat sfârșit raiul din Irpen al ortodoxiei.

Egumena Sofia a fost arestată înaintea restului comunității și astfel ea nu a fost trimisă împreună cu celelalte surori în estul îndepărtat, ci a fost aruncată dintr-o închisoare într-alta, în mare parte în Rusia europeană. Surorile ei au reușit să aibă grijă de ea, până când, în cele din urmă, ca rezultat al condițiilor inumane din închisoare, ea a contractat un astm și alte boli serioase și a fost eliberată ca să moară. Dar, chiar și în închisoare fiind, ea nu era inofensivă pentru sovieticii urători de Dumnezeu. Judecând după o confruntare mai veche cu un ateu convins, ea trebuie să fi fost o provocare pentru credințele și prejudecățile materialistilor din închisori, spărgând în bucăți inconsistențele lor filosofice și astfel aducând sufletele lor la Dumnezeu. Odată, înainte de Revoluție, o doamnă care cunoștea înțelegerea profund întemeiată a egumenei Sofia cu privire la perspectiva ortodoxă asupra lumii a implorat-o să-l influențeze pe fiul ei, care era un ateu convins. Acest bărbat, extrem de inteligent și talentat, își construia o carieră de invidiat în inginerie și nu ceda persuasiunii nimănui. Maica Sofia a vorbit cu el despre religie, dar a rezistat cuvintelor ei, deși a reușit să-l ia la Mănăstirea Sarov, ea însăși mergând acolo atunci. Duelul dintre călugărița sfântă și ateu nu era unul ușor, dar, prin sfintele ei rugăciuni, s-a petrecut o minune, care l-a cutremurat pe inginer până în adânc. El nu doar că a devenit credincios, dar a fost cu adevărat renăscut duhovnicește. Viața sa anterioară l-a degustat total și nu mai putea suporta să o continue. El și-a părăsit slujba, a abandonat tot ce avea, s-a îmbrăcat cu haine simple de țăran și a plecat pe jos la Mănăstirea Solovki. Fostul ateu a devenit pelerin, cu rugăciunea lui Iisus pe buze.

Ultima dimineață din viața plină de suferință a egumenei Sofia a sosit când se afla în mijlocul fiicelor ei duhovnicești, într-o fermă colectivă, lângă Serpuhov, care era o mănăstire de catacombă. Era într-o stare

de epuizare totală, fără să fi mâncat nimic de mai multe zile. După rugăciunile de dimineață, când camera ei fusese pusă în ordine, maica Sofia a cerut să fie lăsată singură și apoi a început să citească din cartea ei preferată, Evanghelia, când surorile au auzit-o tușind și luptându-se să respire. Agonia a durat trei ore, dar ea a fost deplin conștientă și ochii săi au fost limpezi. Apoi și-a întors privirea spre o icoană, și-a închis ochii pentru ultima oară și a plecat la Domnul. Aceasta s-a întâmplat pe 22 martie (4 aprilie) 1941.

Înainte ochilor inimii mele va rămâne pentru totdeauna o imagine: egumena Sofia stă pe o canapea; pe podea, turcește, stă tânărul părinte Dimitrie (Ivanov). Ei sunt fericiți, glumesc și râd. Ea vorbește despre nerăutatea copiilor, orfanii ei... Dar, în ciuda unei astfel de dispoziții fericite, ei știau foarte bine că mâine comuniștii nu îi vor cruța și că trebuie să fie gata pentru orice. Însă credința lor în Dumnezeu nu le permite să cadă în deznădejde și de aceea sunt atât de bucuroși și de fericiți.

Fericiți cei curați cu inima, că aceia Îl vor vedea pe Dumnezeu. Amin.

24. Episcopul schimnic Macarie ȘI NOAPTEA SFÂNTĂ A MONAHISMULUI RUS

Pomenit la 1 aprilie (†1944)

*Pentru că nu sunteți din lume, ci Eu v-am ales pe voi
din lume, de aceea vă urăște lumea... dacă
M-au prigonit pe Mine, și pe voi vă vor prigoni.
(Ioan 15: 19-20)*

Tot ceea ce cunoaștem despre episcopul schimnic Macarie este conținut în puținele mărturii care urmează; dar puținul acesta este deja suficient pentru a prezenta imaginea unui om sfânt, un nou mucenic al catacombelor secolului XX. Aceste mărturii sunt ale rușilor ortodocși, care au răbdat ei înșiși jugul comunist și au fugit în Occident după al Doilea Război Mondial și au scris despre experiența lor. Acestea sunt relatări directe; detaliile despre viața din catacombe a episcopului Macarie din a doua relatare au fost auzite chiar din gura episcopului.

I. MĂNĂSTIREA LUI MACARIE

În vecinătatea Petrogradului, la începutul anilor 1930, mai rămăsese o mică mănăstire, unde veneau mulți pelerini – Sihăstria Sfântul Macarie Romanul.

Într-o dimineață devreme ne-am urcat într-un tren și am călătorit spre gara Liuban. Eram treizeci care mergeam în pelerinaj. După ce ne-am oprit să bem niște ceai la metocul mănăstirii din oraș, am pornit-o pe jos spre mănăstire.

La început, calea era printre lanuri. În jurul nostru, spice de secară se clătinau la unison, apoi am trecut prin lanuri de ovăz care foșneau, apoi lanuri roz de hrișcă, în care vântul făcea valuri colorate violet. Fiind orășeni, ne-am bucurat de spațiul deschis, de soare, de natură.

După ce ne-am odihnit într-un sat, am intrat într-o pădure. Părintele P., care ne conducea, a început să recite din memorie acatistul Maicii Domnului „Bucuria tuturor celor necăjiți”. Toți am reținut refrenul și mai târziu icoasele canonului. Rugăciunea a durat mult timp; în cele din urmă, ultima cântare a luat sfârșit, dar pădurea continua să se întindă înainte, la fel de deasă și de nesfârșită. Toți eram obosiți și am devenit tăcuți. Picioarele au început să ne doară și să se umfle. Pantofii ne-au ros până când au început să ne doară călcâiele. Trupurile ne dureau.

Am mers și am tot mers – nu era niciun capăt la pădurea verde și deasă. Deja se însera și încă nu știam cât mai aveam de mers. Dintr-o

parte a pădurii a apărut luna; razele ei se amestecau cu apusul, în timp ce noi continuam să mergem. În cele din urmă am ajuns la un luminiș din pădure. De pe deal curgea un pâraiaș și, mai departe de acolo, a apărut o biserică lungă. Pe cer se înfățișa o clopotniță, sub care era acoperișul negru al clădirilor mănăstirii. Și apoi, de la distanță a venit spre noi sunetul subțire al clopotului mănăstirii. Nu mai auziserăm clopotul unei mănăstiri de multă vreme și toți am înviat și aproape în fugă am coborât panta, sperând să ajungem la timp pentru slujba de priveghere.

Aici, cu mult timp în urmă, pe o mică insulă de pământ ferm, înconjurată din toate părțile de mlaștini impenetrabile, s-a așezat și a dus o viață de pustnic Sfântul Macarie Romanul. Mormântul închis în care erau sfintele sale moaște se afla în biserica mănăstirii. Pe locul chiliei sale se construise un mic paraclis. Călugării asanaseră un spațiu mare din mlaștină pentru biserică și pentru clădirile mănăstirii, au amenajat cărări, au asanat și au cultivat bucăți de pământ pentru lanuri și grădini de zarzavat. Bolșevicii au luat recolta, lipsindu-i pe călugări de mijloacele de trai. Credincioșii aduceau din orașe saci de pâine uscată, cu care călugării coceau pâine pentru mesele comune ale călugărilor și pentru pelerini.

Mulți săraci și nebuni pentru Hristos și-au găsit refugiu în această mănăstire. Unul dintre aceștia era Mișa, care era foarte cunoscut în Lavra Alexandru Nevski din Petrograd. Vocea sa puternică ne era familiară, și noi îl respectam pe acest bătrân cu părul alb, cu ochi negri, plini de tinerețe. Îmi amintesc cum doctorul făcuse o treabă proastă, extrăgându-mi unul din dinți, și maxilarul mi-a fost umflat pentru mai multe luni și mă durea foarte mult. Trebuia să port un bandaj. Mișa a venit la mine odată, în timpul Liturghiei, și mi-a șoptit la ureche: „Să mergi la Mănăstirea Novodevici, să iei ulei de la candela de dinaintea icoanei Mucenicului Antipa și să-ți ungi obrazul cu el. Uită-te la tine: crezi că ești deștept, mergând să fii vindecat de un doctor?” M-am întors, dar el plecase deja. Așa că am mers la Liturghie la Mănăstirea Novodevici, dar călugărițele care vindeau lumânări nici măcar nu știau unde aveau o icoană a Mucenicului Antipa. Cu greu am reușit să găsim o mică icoană. Am făcut așa cum îmi spusese Mișa: mi-am uns obrazul cu ulei și am luat și cu mine niște ulei de la candelă. Și curând totul a trecut: inflamația a dispărut și maxilarul a încetat să mă mai doară. Acest Mișa fusese înainte un intelectual ateu, un inginer. Dar, când Domnul i-a atins inima, acest lucru l-a șocat atât de mult, încât și-a luat asupra sa un mod de viață aspru și ascetic și a devenit nebun pentru Hristos. După ce l-am întâlnit în mănăstire, el a dispărut. Am auzit că fusese arestat și a fost împușcat din capriciul celui care îl interoga.

Era o perioadă foarte dificilă și înfricoșătoare atunci când am vizitat mănăstirea. „Roagă-te la Sfântul Macarie și icoana din Ivron a Maicii

Domnului!” – m-a mângâiat părintele N. Icoana din Iviron a Maicii Domnului de la mănăstire era una deosebită. Sfânta Fecioară era îmbrăcată în întregime în veșminte monahale, cu mantie și cu metanie în mână.

Întâistătătorul mănăstirii, episcopul Macarie, luase schima mare; cu greu își părăsea chilia și rareori conversa cu pelerinii, cu excepția câtorva dintre fiii săi duhovnicești. De mai multe ori l-am întâlnit pe coridor și în biserică, dar, în cele din urmă, am avut ocazia să-l vizitez și să vorbesc cu el. Fiind închis în sine, serios, trist, el lăsa o impresie adâncă asupra pelerinilor; iar dacă cineva se purta gălăgios sau în general nepotrivit, sau lipsea de la slujbele bisericii, vlădica, prin ucenicul său de chilie, îi cerea să părăsească mănăstirea. Tinerilor le era mai degrabă frică de el și încercau din greu să nu încalce regulile monahale.

Slujba de dimineață începea la patru dimineța, urmată de prima Liturghie. Apoi urmau, la ora nouă, o altă Liturghie și un acatist care se terminau între prânz și ora unu. Apoi era masa. La ora patru era vecernia și slujba de priveghere, un acatist și apoi un parastas. Slujbele se terminau între opt și nouă seara. După aceasta era cina și pe la miezul nopții slujba de noapte.

După ce am stat ceva timp, în cele din urmă a trebuit să mă întorc în oraș. În oraș, în biserica metocului, am participat la privegherea de toată noaptea. Am stat mult timp în genunchi în fața icoanei Sfântului Macarie. Părea că mă încurajează cu privirea sa. Și, într-adevăr, totul a decurs bine și m-am întors fără să fiu arestată. Am mai vizitat sihăstria de multe ori. Pe un ger puternic, la sfârșitul Postului Nașterii Domnului, am ajuns la mănăstire pentru a fi împreună cu monahii la prăznuirea Sfântului Macarie. Părintele P. voia să primească Taina Sfântului Maslu de la vlădica. Clericii noștri făceau Sfântul Maslu nu doar celor grav bolnavi; în acele vremuri înfricoșătoare, toată lumea trăia sub amenințarea unei morți violente imprevizibile sau în condiții în care le era imposibil să primească Sfintele Taine. Călugării și unii dintre credincioșii mireni se adunau de obicei în Postul Nașterii Domnului sau al Postului Mare pentru a primi Sfântul Maslu.

În acea zi, părintele P. slujea liturghia într-o mică biserică ridicată pe locul chiliei din sălbăticie a sfântului. Vlădica Macarie a venit să se roage împreună cu noi. La sfatul părintelui P., am venit la vlădica pentru binecuvântare și am spus cererea părintelui P. pentru Sfântul Maslu.

„De ce își dorește părintele P. maslul atât de mult?” – a întrebat episcopul. „Are o mare greutate pe suflet” – am răspuns eu. Vlădica s-a uitat la mine cu asprime și dintr-odată i-au țâșnit lacrimi din ochi. A început să ofteze necontrolat. „Numai dacă ai ști ce încercări grele ne așteaptă, câtă suferință și chin! Mănăstirea noastră va fi devastată, lucrurile noastre sfinte pângărite!”

El a continuat să suspine. Un frate înfricoșat voia să se îndrepte spre vlădica, dar părintele P. l-a reținut. Toți au plecat în liniște.

Stăteam în fața ierarhului care se tânguia, profund cutremurată, cuprinsă de presentimentul unei furtuni care se apropie. El vorbea ca lui însuși, uitând de mine. Apoi treptat și-a venit în sine, a mers la icoana sfântului, a sărutat-o, a plecat din biserică și a pornit-o pe drumul spre mănăstire. Silueta sa înaltă și întunecată contrasta cu albul pur al întinderii de zăpadă, care lucea sub razele strălucitoare ale soarelui de iarnă.

În decurs de un an, profeția lui s-a împlinit. S-au dezlănțuit arestările din „Noaptea Sfântă” (când mii de clerici și credincioși au fost arestați într-o singură noapte) și au ras de pe fața pământului toată mănăstirile și comunitățile monahale și laice care mai rămăseseră. În acea noapte am fost și eu arestată.

Vlădica a fost trimis într-un lagăr de concentrare din Siberia și a fost paznic de noapte acolo.

Maica Veronica Kotliarevskaia

II. CALVARUL EPISCOPULUI-SCHIMNIC MACARIE

Aceasta este povestea lui, o poveste despre pribegiile fără oprire la care a fost condamnat un ierarh mărturisitor din catacombe, a cărui singură crimă a fost aceea că era un succesor al apostolilor lui Hristos și că inima lui aparținea mai întâi de toate lui Hristos.

Episcopul-schimnic Macarie, în lume Cosma, a fost cel mai mare dintre numeroșii copii ai familiei Vasiliev. S-a născut în satul Guba, în provincia Tikhvin din Novgorod, în 1871, și din copilărie a fost atras de slujbele bisericii și de cântarea care părea nepământească. În adolescență a mers la Petersburg, unde a vizitat adesea Lavra Sfântul Alexandru Nevski și asculta cu atenție predicile inspirate ale ieromonahului Arsenie, care era un misionar care lupta împotriva sectarilor și schismaticilor. Acesta era destul de renumit și numele său obișnuia să apară adesea în presă și era cunoscut și respectat de însuși Pobedonostev.

Vrând să viețuiască într-o mănăstire de orientare misionară după tipicul Sfântului Munte, el a reînviat Sihăstria Sfântul Macarie Romanul, localizată în sălbăticia mlăștinoasă din regiunea Novgorod, nu prea departe de Petersburg. La cumpăna dintre secole, Mănăstirea Sfântul Macarie era deja bine așezată, cu două sute de călugări; avea o biserică din piatră și patru clădiri principale din piatră, un metoc în orașul din apropiere și o casă de oaspeți – toate acestea atrăgând și oferind sprijin duhovnicesc multor vizitatori.

Când tânărul Cosma a ajuns pentru prima dată la mănăstire la vârsta de 23 de ani, s-a găsit în mijlocul unui grup de alți tineri aspiranți la

viața monahală și misionară. Ca frate, tăia lemne pentru foc și făcea alte munci manuale ca ascultare, așa cum își amintește unul din prietenii săi, părintele Conon, care a venit acolo împreună cu el. În 1897 a fost călugărit de către egumenul Arsenie și i s-a dat numele Chiril. În 1900 era deja ieromonah și conducător al metocului mănăstirii din Luban, unde a stat pentru următorii cinci ani. În 1906, părintele Arsenie a plecat la Sfântul Munte Athos pentru a combate învățătura onomatolatrilor și părintele Chiril a fost numit succesorul său ca egumen. Părintele Arsenie a acceptat învățătura pe care s-a dus să o combată și nu s-a mai întors niciodată la mănăstirea sa. Mănăstirea, cu toate acestea, a continuat să înflorească și nici chiar Revoluția nu a atins-o, datorită mlaștinii de nestrăbătut din zonă, pentru că, într-adevăr, era lipsit de sens pentru bolșevici să organizeze ceva în acele locuri.

În 1923, conform decretului Patriarhului Tihon, el a fost hirotonit episcop de ierarhii Serafim de Kolpinsk și Miheea de Arhanghelsk, care i-au dat titlul de episcop de Luban, micul oraș unde se aflau metocul mănăstirii sau „podvorie” cu arhondaricul. Din pricina arestărilor permanente, în acea vreme erau hirotoniți mulți episcopi noi, ca să rămână măcar câțiva care să conducă turma. Cu toate acestea, în același an, episcopul Macarie a fost arestat. Bolșevicii, dând lovitura cu criza creată artificial de ei înșiși, când sute și mii de oameni mureau de foame, forțau acum conducătorii Bisericii să renunțe la obiectele de valoare ale bisericii: potire, cruci etc., sub pretextul ajutorării victimelor foametei. În realitate, ei vindeau obiectele de valoare (proprietate a bisericii) în străinătate, pentru a întări puterea sovietică. Și mulți oameni nevinovați au murit în această perioadă. Pentru presupusa ascundere a obiectelor bisericești de valoare ale Mănăstirii Sfântul Macarie, egumenul ei a fost arestat și condamnat la cinci ani de închisoare. El a fost trimis la „Cruci” – infama închisoare Leningrad, apoi în lagărul de concentrare de la Solovki și în alte închisori, care erau construite după planul lui Lenin pur și simplu pentru lichidarea elementului indezirabil al populației obișnuite – „gândirea”. Apoi a fost în colonii de exil forțat, unde avea grijă de animale și făcea și alte munci umiltoare. După trei ani și jumătate petrecuți acolo, el a fost eliberat datorită unei amnistii și s-a întors la mănăstirea sa. Acolo, pentru a se dedica deplin rugăciunii și pentru a avea mai puțin contact cu viața lumească, el a acceptat marea schimă, primind numele iubitului său Macarie, fondatorul mănăstirii sale.

El locuia într-o chilie la etaj; ucenicul său de chilie era ierodiaconul Vucol, fost țăran dintr-un sat vecin. Zilnic slujea Liturghia în altarul lateral, nu ca un arhieru, ci ca un simplu preot, doar cu omoforul mic peste felon. Participa la toate celelalte slujbe stând în strană, purtând întotdeauna gluga brodată de schimnic. El era întotdeauna profund absor-

bit în rugăciune și părea că trăiește în lumea sfinților. Dar, așa cum era de așteptat, nu a reușit pentru mult timp să evite contactul cu autoritatea urătoare de Dumnezeu a comuniștilor.

Pe 18 februarie 1932, în timpul „Noptii Sfinte” a patimilor monahismului rus, a fost arestat din nou, de această dată împreună cu întreaga sa frăție, și acesta a fost sfârșitul Mănăstirii Sfântul Macarie Romanul, care a existat timp de atâtea veacuri. În scurt timp, cea mai mare parte din acești călugări au pierit.

Episcopul Macarie a fost trimis din nou la „Cruci”, unde a petrecut două luni de detenție preliminară și după aceea a primit o sentință relativ scurtă de trei ani de exil „voluntar” în orașul Verni (Alma-Ata), pe care i-a petrecut în închisoarea orașului și abia apoi a fost trimis pentru o ședere „voluntară” în satul Gheorghe, lângă orașul Frunze. Din cauza sănătății sale șubrede a fost scutit de muncă, dar în timpul nopților era obligat să păzească fânul. Într-o noapte, a mers la biserică pentru a se spovedi, întorcându-se nevătămat. Pentru aceasta a fost din nou arestat și trimis în închisoare, unde a petrecut opt luni în condiții foarte grele.

În 1935, împlinindu-și sentința de ședere „voluntară”, episcopul Macarie s-a întors acasă, pe locul mănăstirii sale care era în ruine. Ce putea face? Ucenicul său de chilie, care avusese o experiență de închisoare asemănătoare, era prin preajmă. Împreună s-au așezat în Ciudovo, un oraș nu prea departe de Luban. Dar acum a apărut întrebarea cum aveau să trăiască. De unde puteau obține cele necesare traiului? În Uniunea Sovietică, celor care își ispășiseră termenul de condamnare li se permitea, conform articolului 58, să-și primească „autorizația de domiciliu” doar dacă își arătau „cardul de lucru” (un fel de card de identitate). Episcopul, cu toate acestea, nu îl avea și, astfel, pentru mai mulți ani trebuia să trăiască fără acea „autorizație de domiciliu”. Dar Dumnezeu l-a ajutat și a locuit ilegal la o familie de credincioși.

În această perioadă, slujea în secret ca ierarh din catacombe, săvârșind Tainele oriunde era nevoie, botezând, hirotonind preoți și hirotonind episcopi pentru catacombe. În 1937, arestările în masă ale clerului s-au întetit din nou și el, ascunzându-se de arestul inevitabil, a mers în Asia centrală, unde a petrecut un an. Apoi s-a întors în Ciudovo, unde, în cele din urmă, a reușit să obțină „autorizația de domiciliu” necesară. Acolo a stat până la război și venirea nemților, moment în care s-a găsit în mijlocul frontului.

Părintele Vucol a fost cu dânsul în toată această perioadă. Războiul se dezlanțuia. Înmulțirea trupelor de gherilă sovietice era extrem de periculoasă. Au reușit să scape într-un sat vecin și au căutat adăpost într-un mic bordei, la mila unor oameni. Șederea lor s-a prelungit; foametea era groaznică. Zona nici chiar în vreme de pace nu era bogată în mâncare, pentru că solul din regiunea Novgorod este sărac. Într-o

noapte, bătrâna casei în care stăteau a avut un vis ciudat: la locuința ei săracă a venit o trăsură de aur și în ea era o Regină maiestuoasă care a spus: „Am un bătrân aici; el este foarte obosit. Trebuie să i se dea odihnă”. Astfel a mijlocit însăși Împărăteasa cerurilor pentru bătrânul schimnic suferind. În ziua următoare, un preot catolic a venit și i-a spus bătrânei: „Am auzit că un episcop ortodox și ucenicul său de chilie locuiesc aici”. Auzind aceasta, episcopul a ieșit afară și preotul i-a spus cum puteau scăpa în vest, la Mănăstirea Peșterilor din Pskov. Ei și-au pus imediat rucsacurile în spate, și-au luat toiege de călătorie și au plecat spre mănăstire. Curând au ajuns cu bine la destinație, unde călugării i-au primit cu dragoste și cinste. Această mănăstire, după Revoluție, se găsea pe teritoriul Estoniei libere și astfel a scăpat de soarta comună a altor mii de mănăstiri ale suferindului pământ rus. Era într-o stare înfloritoare, plină de pace și avea de toate din abundență. Episcopul a început din nou să liturghisească zilnic în zorii zilei, așa cum era obișnuit să facă și chiar a început să viseze la întoarcerea acasă, la iubitul său Sfânt Macarie, și să-și reconstruiască mănăstirea pentru a treia oară. Dar Domnul a văzut că acest adevărat mărturisitor al Său era pregătit pentru locașul său veșnic. În timpul groaznicilor ani de viață din Rusia sovietică, el a fost cinstit de mii de oameni ortodocși pentru sfintele sale rugăciuni, pentru ajutorul și pentru bunătatea în slujirea fraților săi. Mulți oameni își riscau viețile și libertatea pentru a ușura suferințele acestui episcop în timpul nenumăratelor sale exiluri și persecuții. Față de acestea, el era un adevărat râvnitor pentru ortodoxie, care păstra predaniile Sfintei Biserici cu prețul propriilor suferințe. Bolșevicii nu au putut să-l răpună pe acest drept. Suferințele sale i-au adus cununa. Era timpul ca el să meargă la locașul său ceresc.

În noaptea dinaintea lui 1 aprilie 1944, orașul Peciori a fost grav bombardat de către sovietici. Ei au bombardat orașul întreaga noapte, în patru atacuri, la intervale de 40 până la 50 de minute. Din fericire pentru mănăstire, bombele imense de două tone au căzut în afara ei. În mănăstire au căzut câteva zeci de bombe de calibru mic. Una dintre acestea a căzut dincolo de trapeză și a smuls din rădăcini un stejar bătrân. O bucată din bombă a pătruns prin fereastră în chilia episcopului schimnic Macarie și l-a omorât instantaneu. Pe analogul din fața sa erau deschise o Evangheliie și o carte de rugăciuni: erau acoperite de sângele episcopului. Ceasul se oprise la 9: 47 p.m. Toți călugării se ascunseseră în adăposturi, dar episcopul Macarie refuzase să se ducă în pivniță și rămăsese în chilia sa, rugându-se. Bombardamentul a cauzat multe pagube mănăstirii și multe victime în orașul învecinat, Peciori.

Protopop Gherasim Șoreț

Episcopul schimnic Macarie

Trapeza Mănăstirii Peșterilor Pskov, unde sfântul episcop
a fost omorât într-o chilie de la parterul clădirii

Astfel s-a întâlnit cu Domnul acest mărturisitor sfânt – în ziua Învierii Domnului, 1 aprilie. Trupul episcopului Macarie a fost înmormântat în peșterile de la care își ia numele Mănăstirea Peșterilor Pskov. Și, astfel, bombele sovietice au pus capăt vieții pământești a mărturisitorului adevărului lui Dumnezeu, care suferise deja mult în interiorul URSS și care și-a binemeritat pe drept titlul de nou mucenic al acestei epoci mult-suferinde.

III. NOAPTEA SFÂNTĂ A MONAHISMULUI RUS

O martoră din Germania, Natalia Gheorghievna Kieter, ne-a împărtășit experiențele ei despre groaznicele persecuții ale creștinilor ortodocși din acea perioadă.

„Noaptea Sfântă», numită astfel de oameni, a fost noaptea de 17-18 februarie 1932. Îmi amintesc bine, pentru că pe 16 februarie a murit mama mea. De curând, primise tunderea monahală în secret și era călugăriță în lume. Pe 18 februarie era așteptat părintele nostru duhovnic, ieromonahul Veniamin: urma să săvârșească slujba înmormântării la noi în casă. L-am așteptat mult timp și în cele din urmă i-am telefonat la apartamentul său. Mi s-a spus: «Nu poate veni; înțelegeți». A urmat o pauză lungă și am înțeles fără cuvinte că era într-o situație periculoasă. Am vrut să caut un alt preot, dar niciunul care să nu fie renovaționist nu era disponibil în întregul Petersburg. Nicio biserică nu avea preot în aceea zi. Am fost la metocul din apropiere al Mănăstirii Valaam. Toți preoții de acolo erau arestați. Din fericire, mi s-a întâmplat să întâlnesc un părintel cumsecade în cimitir. El nu era renovaționist, ceea ce era foarte neobișnuit, pentru că doar renovaționiștii nu erau arestați.”

„Curând am aflat despre tragedia care se întâmplase în Mănăstirea Sfântul Macarie și împreună cu un adolescent m-am grăbit acolo, de vreme ce știam că nicio persoană nu mai rămăsese acolo. Biserica era blocată cu scânduri și era păzită de agenți NKVD. Era un incident incredibil în viața noastră sovietică. Cel mai sfânt obiect al mănăstirii erau lanțurile Sfântului Macarie, care de secole fuseseră expuse spre închinare credincioșilor. Trebuiau să fie salvate.

În drumul nostru spre mănăstire a trebuit să mergem printr-o pădure deasă și prin mlaștini groase. Abia am reușit să scăpăm să nu fim înghițiți de o mlaștină. Evitând drumurile unde am fi putut fi identificați, am cântat un canon către Sfântul Macarie. După o serie de aventuri, am reușit să ajungem la mănăstire. Spărgând o fereastră, ne-am furișat în biserică, unde am văzut o cutie întreagă cu obiecte bisericești de valoare care încă mai era acolo. Am luat sfintele lanțuri împreună cu multe icoane și cărți bisericești. Sfântul Macarie ne-a acoperit cu mantia sa de

ochii agenților NKVD și, în mod miraculos, nu am fost prinși. Am vrut să țin sfintele lanțuri acasă, până când ar fi venit un moment în care să le pot da Bisericii. Dar era periculos până și pentru mine să le țin. Prin urmare, le-am dat pentru o vreme spre păstrare unei prietene, o tânără femeie cu aceleași principii ca mine și o împreună-lucrătoare în via Domnului. Ea le-a pus temporar într-un sertar de la masa de noapte. Pe neașteptate, fratele ei, un tânăr student, a fost arestat și acuzat de propagandă religioasă. Agenții NKVD au dat buzna în casă pentru cercetare. Ei au întors totul cu susul în jos; s-au uitat în fiecare cutie și doar sertarul în care erau păstrate lanțurile nu a fost deschis. Minunea a fost că, negăsind nimic, fratele ei a fost eliberat. Cu adevărat, Sfântul Macarie ne protejase pe noi toți. Curând după acest incident am adus lanțurile la o anumită călugăriță, care le-a luat la Moscova. Unde sunt lanțurile astăzi?”

Data a fost 18 februarie 1932. Este o dată luminoasă și totuși teribilă, vinerea patimilor monahismului rus – ignorată de toți și aproape necunoscută întregii lumi –, când, într-o singură noapte, întreg monahismul rus a dispărut în lagărele de concentrare. Totul s-a făcut în toiul nopții și cu deplina cunoștință a Mitropolitului Alexei, despre care sunt destule dovezi. În Leningrad au fost arestați: 40 de călugări de la Lavra Sfântul Alexandru Nevski; 12 călugări de la Metocul Kiev (ceilalți călugări fuseseră toți arestați în 1930); 10 călugări de la Metocul Valaam; 90 de călugărițe de la Mănăstirea Novodevici; 16 călugărițe de la Metocul Leușinski al egumenei Taisia; 12 călugări de la Catedrala Sfântul Teodor; 8 călugări de la „Chinovia” Marele Okhotko al Lavrei Sfântul Alexandru Nevski; 100 de monahi de la alte diferite biserici din Leningrad. În total erau 318 oameni. În aceeași noapte, toți călugării și frații Mănăstirii Sfântul Macarie Romanul au fost arestați și au fost aduși în Leningrad ca niște criminali înrăiți, a căror simplă prezență era o amenințare pentru societate; au fost tratați ca niște insecte ucigașe, care trebuie eliminate...

Valul de arestări, ca un tunet, a cuprins întreg pământul rus, lovindu-i mai ales pe cei din cinul monahal, care până nu demult fuseseră apărători ai moralei și valorilor națiunii. A lovit, de asemenea, și pe mulți dintre clericii albi și dintre laicii care, într-un fel sau altul, erau apropiați în duh de monahism. De exemplu, cauza arestului preotului de parohie Alexandru Medvedski au fost predicile sale înflăcărâte. Toți au fost trimiși în regiunea Kazahstan, de unde aproape nimeni nu s-a mai întors.

În același timp, doar în Leningrad multe biserici au fost închise și distruse. A fost lovită chiar și biserica de parohie de care era legat cu atâta înflăcărare faimosul om de știință I.P. Pavlov (cel cu experimentele făcute pe câini; el a mers personal la Moscova pentru a încerca să salveze biserica). Imediat ce el a murit, acest magnific monument arhitectonic

cu hramul Născătoarei de Dumnezeu a Semnului (Znamenie) a fost dinamitat (în 1937) și nu a mai rămas nicio urmă din el. De această dată, toate cele 1400 de mănăstiri ale Rusiei – fără schituri și comunitățile nou formate – au fost închise și, cu puține excepții, au fost distruse.

„Noi toți”, își amintește martorul, „ne-am simțit nenorociți în această perioadă înfricoșătoare, aproape până la scârbă. Toți ne-am simțit ca și când ei (autoritățile) ar fi scuipat cu sadism în sufletele noastre sau ne-ar fi omorât mama în bătaie sub ochii noștri. Era un sentiment groaznic de durere și de furie și, cu toate acestea, eram neputincioși. Am trăit această stare înfricoșătoare în timpul acelei primăveri a anului 1932” (Levitin-Krasnov). Nici nu bănuiau acești oameni că, imediat după această „Noapte Sfântă”, Statele Unite ale Americii, iubitoare de libertate, aveau să recunoască tirania sovietică drept guvernare legitimă. Și, în tot acest timp, episcopii marionetă ai serghianismului declarau în întreaga lume că în Rusia creștinii erau liberi.

25. Părintele Nicolae Zagorovski ÎN MONAHISM IEROMONAHUL SERAFIM

Pomenit la 30 septembrie (†1943)

*Sfințenia nu este simplă dreptate, pentru care
cel drept merită să se bucure de binecuvântare în
Împărăția lui Dumnezeu, ci mai degrabă o astfel de
înălțime a dreptății în care oamenii sunt umpluți de
harul lui Dumnezeu în așa măsură încât curge din ei
peste cei care se unesc cu ei. Mare este binecuvântarea
lor; vine din experiența personală a slavei lui Dumnezeu.
Fiind plini și de iubire față de oameni, care vine din
iubirea față de Dumnezeu, ei sunt receptivi la nevoile
oamenilor și, la rugămintea lor, ei se dovedesc și ca
mijlocitori și apărători pentru ei înaintea lui Dumnezeu.*

Fericitul arhiepiscop Ioan Maximovici

După 1914, I.M. Konțevici († 1965) a început să urmeze cursurile Universității Harkov și închiriasă o cameră în casa părintelui Nicolae Zagorovski. El îl slujea adesea pe părintele Nicolae la biserică și îl însoțea atunci când slujea sfeștanii în case particulare, protejându-l de oamenii care se înghesuiau întotdeauna în jurul lui. Astfel, tânărul Konțevici era cunoscut celor care îl cinsteau pe părintele Nicolae ca un student evlavios, lucru care în acea vreme era o raritate. Acești credincioși care îl apreciau pe părintele Nicolae, în timpul Războiului Civil rus, l-au ajutat foarte mult și unul dintre ei chiar i-a salvat viața.

Profesorul Konțevici a ținut două conferințe despre părintele Nicolae în San Francisco. Materialul pentru aceste conferințe a fost luat mai întâi de toate din propria lui experiență, dar și din informații primite de la fiica părintelui Nicolae (Lidia N. Bobrișcevaia, care a murit la Paris, în 1964) și, în primul rând, de la Ulyașa Nozdrina, care l-a însoțit pe părintele Nicolae în exilul său și a fost tunsă de el în monahism cu numele Magdalena (acum călugăriță în Mănăstirea Lesna din Franța). Următoarea relatare a fost compilată din notițele de curs ale autorului de către soția sa, Elena Konțevici, și astfel are o formă mai degrabă condensată și „atenuată” – prin care, cu toate acestea, caracterul luminos și sfânt al părintelui Nicolae strălucește neumbrit. Fotografiiile sunt din colecția profesorului Konțevici.

Profesorul Konțevici a remarcat despre chipul părintelui Nicolae că amintea de cel al filosofului grec Socrate, dar că expresia feței sale era

pur și simplu incomparabilă: radia blândețe și prietenie, strălucind de o extraordinară bunătate, atrăgând pe toți la el.

Părintele Nicolae se trăgea dintr-o veche familie princiară care sărăcise; el și-a ascultat chemarea religioasă. Tatăl său, diaconul Mihail Teoctistovici, locuia în regiunea de graniță Akhtirka. Era un om cu un caracter blând, ca din altă lume. În afară de Biserică nimic altceva nu mai exista pentru el. Pe de altă parte, soția sa, Parascheva Andreevna, născută Romenskaia, era o femeie dominantă. Ea avea o minte excepțional de dotată și mari talente. Rămasă văduvă foarte devreme, ea a crescut trei copii: Mihail, Ana și Nicolae, care era cel mai mic. Deși analfabetă, ea a înțeles semnificația educației și s-a luptat prin toate mijloacele să le dea o educație aleasă copiilor ei. Fiul mai mare, Mihail, era foarte talentat, a terminat seminarul, a intrat la academie, dar, din cauza sărăciei, nu a absolvit-o și a murit timpuriu de tuberculoză. Fiul mai tânăr, Nicolae, a crescut în mijlocul naturii, în satul Gusynița, împreună cu copiii țăranilor. Tânărul Kolea Zagorovski era deosebit de vioi, vesel și activ. Din copilărie a iubit cântecele populare și, de asemenea, dialectul său nativ din Mica Rusie.

După ce a intrat la seminar a început să scrie poezie. Dar nu îi plăcea să învețe și în special nu putea suferi matematica. Cu toate acestea, Kolea era întotdeauna printre cei mai buni studenți din seminar, fiind dăruit cu talent literar. În clasele mai mari, profesorul de limbă rusă organiza piese de teatru. În acest fel a fost descoperit talentul excepțional de actor de comedie al tânărului Zagorovski. Nu trebuia decât să apară pe scenă pentru a stârni o furtună de râsete în public. Gloria lui Zagorovski s-a răspândit dincolo de seminar. Un binecunoscut promotor de actori din Ucraina i-a oferit să devină membru al trupei sale, cu un salariu de învidiat. Dar mama sa nu a vrut să audă despre aceasta: „Vreau să te văd în veșminte de aur, altfel te voi blestema!” i-a declarat ea fiului său. Și el a trebuit să se supună.

Soția părintelui Nicolae, Ecaterina Ivanova, era o femeie educată; au avut doi copii. Satul unde a fost el preot se numea Malijino, o regiune înapoiată. Acolo părintele Nicolae nu avea posibilitatea să-și manifeste darurile din belșug primite. Sunt ușor de imaginat dificultățile pe care le-a îndurat tânărul preot. Icoana Maicii Domnului pe care o cinstea atât de mult era, fără îndoială, o martoră a lacrimilor sale amare și a sufletului său suferind. Într-adevăr, cum putea o fire atât de vioaie să se împace să vegeteze într-un loc atât de monoton și sălbatic? Și cât de adâncă trebuie să fi fost lupta interioară a acestui om, pentru a transforma un actor de comedie într-un renumit predicator și păstor duhovnicesc al oamenilor! Dar o astfel de renaștere s-a petrecut într-adevăr: strălucitele talente lumești au fost transformate în daruri duhovnicești. Era o minune evidentă. Icoana Maicii Domnului pe care părintele Nico-

lae o cinstea ca făcătoare de minuni nu era defel o copie a vechii icoane numite „Căutarea celui pierdut”, ci părintele Nicolae i-a dat în mod special acest nume! Acesta ne face să ne gândim că tânărul preot fusese pe marginea deznădejdiei și Maica Domnului însăși îl pusese pe calea cea bună. Oamenii îl iubeau pe părintele Nicolae, dar, când a venit vremea să le dea copiilor o educație mai bună, el s-a mutat în Harkov și a devenit preotul bisericii spitalului din oraș. Aici părintele Nicolae a continuat, la fel ca în sat, să slujească acatiste în fața icoanei și să țină predici. Nu l-a deranjat faptul că la început participau la slujbe doar una sau două femei în vârstă, deși bineînțeles că nu putea fi decât trist văzând că oamenii lipseau. Dar această situație nu a durat mult; foarte curând, biserica devenise plină și neîncăpătoare. Faima sa, ca a unui alt Gură de Aur, s-a răspândit în Harkov. Mica biserică de spital a început să fie atât de aglomerată, încât pereții se umezeau din cauza respirației oamenilor. La Liturghie părintele Nicolae ținea două predici, dintre care una era dedicată Evangheliei zilei. Cineva a spus odată: „Batiuşka nu a vorbit mult astăzi, doar o oră și jumătate”. El cu greu pleca din biserică înainte de ora trei. Sub conducerea părintelui Nicolae s-a format un sobor special cu care vizita casele private pentru a sluji sfeștanii. După sfeștanie, toată lumea mânca și apoi se cântau „psalmi” – cântece religioase. Multe din acestea erau scrise de părintele Nicolae însuși. Uneori pe batiuška îl însoțeau I.M. Konțevici și un alt tânăr, numit Democika.

În jurul părintelui Nicolae a început curând să se strângă o obște de maici. Organizarea ei decurgea în ritm alert și toate pregătirile pentru aceasta fuseseră terminate când a izbucnit Revoluția. Astfel, mănăstirea nu a fost niciodată deschisă oficial, dar exista în secret. Una din viitoarele călugărițe era Ulyașa Nozdrina. Ea intenționa să se mărite, dar odată a intrat în biserică în momentul în care predica părintele Nicolae. Aceasta i-a decis soarta pentru totdeauna; ea a renunțat la mirele său și a ales calea monahală. Părintele Nicolae a ales-o pe Ulyașa ca tovarăș când a venit vremea exilului.

Părintele Nicolae organiza pelerinaje. La unul dintre ele a luat parte și I.M. Konțevici. La aceste pelerinaje participau mai multe mii de oameni. Ei mergeau în grupuri; înaintea fiecărui grup erau purtate o cruce, icoane și prapori. Ei mergeau cântând, dar în așa fel încât grupul care îi urma nu auzea cântarea lor. Fiecare grup cânta altceva. Era o mulțime de astfel de procesiuni. Nu cu mult înainte de terminarea drumului, părintele Nicolae s-a urcat într-un loc înalt și le-a vorbit oamenilor. El a spus că se vor ruga pentru ploaie, pentru că era atunci o secetă groaznică.

Când au ajuns, oamenii s-au stat în pădurea din jurul Mănăstirii Kuryajski. De vreme ce bisericile nu-i puteau cuprinde pe toți pelerinii, privegherea de toată noaptea s-a ținut în întregime pe un loc înalt din

Părintele Nicolae Zagorovski

pădure. În tot acest timp, până în zorii zilei, ieromonahii i-au spovedit pe oameni. Când dimineața s-a slujit Liturghia, participanții au primit Sfintele Taine din toate potirele care erau în mănăstire. Aceasta a durat jumătate de zi. Când s-a terminat împărtășirea, părintele Nicolae a spus: „Acum vom face o slujbă pentru ploaie. Toți să îngenuncheze și să ne rugăm lui Dumnezeu până când lacrimile cerești vor începe să cadă pe pământ”. Oamenii au căzut la pământ. Și, dintr-odată, pe cerul senin au început să apară nori și, într-adevăr, pe pământ au început să cadă, ca lacrimile, picături mari de ploaie, ridicând praful pe drum... Când a început ploaia, oamenii erau cât pe ce să se arunce ocrotitor asupra părintelui Nicolae, dar călugării l-au înconjurat și l-au condus în mănăstire. Fiecare s-a dus să se adăpostească pe unde a putut. Când toți au ajuns la adăpost, au început să se reverse torente înfricoșătoare.

După masă, cel care suna clopotul a venit la părintele Nicolae și l-a întrebat: „Porunciți să sun pentru ca oamenii să se adune?” Părintele Nicolae s-a gândit, plecându-și capul. Apoi a spus: „Sună!”

Apoi, ploaia a continuat să cadă ca dintr-un vas... Dar de îndată ce a sunat clopotul pentru călătoria de întoarcere, ploaia s-a oprit imediat. Întorcându-se acasă la Harkov, mulțimea de oameni mergea pe străzi cu ramuri în mâini și cântând cu entuziasm „Hristos a înviat!”. Locuitorii și-au deschis geamurile, și au rămas uimiți la vederea unei astfel de bucurii în mulțimea oamenilor în mișcare.

Popularitatea părintelui Nicolae printre oamenii simpli era extraordinară. În Harkov, după Războiul Ruso-Japonez, erau mulți delincvenți. Tâlharii stăteau pe Muntele Rece. Uneori se întâmpla ca unul dintre ei să ajungă bolnav pe moarte. Erau cazuri în care părintele Nicolae era trimis acolo, și era condus noaptea pe cărări întunecoase. Citețul tremura de frică. În peștera unde erau duși, într-un colț erau puse blănuri furate. Dar nici unul dintre tâlhari nu l-a jignit pe părintele Nicolae. Doar după Revoluție un tâlhar revoluționar i-a smuls crucea de aur.

Pe când încă mai locuia în Harkov, din cauza statului în picioare în timpul lungilor slujbe și rugăciuni, părintele Nicolae a făcut răni la picioare. Dar făcea glume pe seama sa, spunând că, dacă picioarele sale nu îl vor mai căra, va trebui să le care el.

În timp, părintele Nicolae și-a asumat, cu binecuvântarea starețului de la Optina, părintele Anatolie Potapov, lucrarea de stareț.

Revoluția începuse. E ușor de imaginat că mulțimea de oameni grupată în jurul părintelui Nicolae nu era de partea Revoluției. Influența părintelui Nicolae era foarte mare și răspândită pretutindeni. Chiar de la început, neluând în seamă toate acestea, bolșevicii l-au chemat pe părintele Nicolae și i-au propus o înțelegere. Nu-i cereau decât un singur lucru: să nu predice împotriva comuniștilor. Chiar i-au oferit o subvenție în aur pentru activitatea sa caritabilă. La această propunere, părintele

Nicolae a răspuns că el îl slujea pe unul Dumnezeu și pe nimeni altcineva. Curând a fost arestat și băgat în închisoare. Se poate ca arestarea părintelui Nicolae să fi fost urmare a apărării, împreună cu o mulțime de oameni, a mănăstirii unde își avea reședința episcopul de Harkov din acea vreme, Mitropolitul Antonie Hrapovițki. Imediat ce vestea arestării părintelui Nicolae s-a răspândit, piața din fața închisorii s-a umplut de căruțele țăranilor, pline de provizii de la țară. Cât timp părintele Nicolae a fost ținut în închisoare, toți deținuții s-au hrănit din proviziile aduse lui.

Văzând o astfel de mare iubire a oamenilor față de părintele Nicolae, autoritățile au hotărât că ar fi mai potrivit să-l trimită în afara orașului Harkov. (El mai fusese arestat și altă dată, fiind unul dintre cei 24 de preoți care respinseseră Biserica „renovaționistă”.) I s-a propus să părăsească orașul și să meargă în altă parte. Părintele Nicolae, luând-o pe Ulyașa cu el, a mers în Petersburg. Multe călugărițe au vrut să-l însoțească, dar alegerea lui s-a oprit înțelepțește asupra Ulyașei – mai întâi de toate, datorită devotamentului ei nelimitat și datorită sănătății puternice. Glumind, îi spunea: „Tu nu ai cap, ci o oală”. Adevărat, ea nu înțelegea mare lucru, dar era devotată nu în cuvinte, ci în fapte. Cine ar fi putut duce tot ce a dus ea?

Și, astfel, părintele Nicolae și Ulyașa s-au dus în Petersburg. Era imediat după apariția așa-numitei „Biserici vii”. Umblând prin oraș, părintele Nicolae și Ulyașa se duceau pretutindeni, evitând bisericile „Bisericii Vii”. Odată au intrat într-o biserică aproape de locuința lor. Aici, o femeie posedată s-a aruncat furioasă asupra părintelui Nicolae cu un țipăt: „O, pleșuvule! O, plângăciosule! Ai venit și aici ca să ne chinuiești?” Oamenii care stăteau în jur nu știau ce să creadă, uitându-se la figura umilă a părintelui Nicolae, care era îmbrăcat în haine simple de țăran. Dar, curând, oamenii au simțit că nu priveau nicidecum la un om simplu, în ciuda faptului că exilații se străduiau să rămână în umbră. Iată un exemplu: într-o zi părintele Nicolae era în pat, fiind bolnav. S-a auzit soneria. Ulyașa a deschis ușa și a văzut niște țigani stând în prag. „Părintele care spune viitorul stă aici?”, au întrebat ei. „Nu”, a răspuns Ulyașa. „Dar ne-au dat această adresă: strada Borovaia nr. 46”, au spus țiganii. „Spuneți-i părintelui că ne-au furat un cal”. Ulyașa s-a dus la părintele Nicolae și i-a spus: „Au venit niște țigani, dar nu îi puteți primi. Cineva a furat un cal de la ei. Dacă îi primiți, suntem pierduți. Nu putem primi pe nimeni”. „Bine”, a spus părintele Nicolae, „nu-i putem primi; totuși, spune-le să caute calul la vecin”. Două zile mai târziu, țiganii au apărut din nou, dar de această dată cu saci plini de provizii. Găsiseră calul la vecinul lor.

Iată altă întâmplare. Părintele Nicolae nu se ducea niciodată nicăieri, doar la biserică. Pe neașteptate, a venit o femeie și l-a implorat să

împărtășească o femeie pe moarte. Împotriva tuturor regulilor sale, părintele Nicolae s-a pregătit și a plecat, luând cu el cinstita icoană a Maicii Domnului „Căutarea celui pierdut”. Într-o mansardă, pe un pat, zăcea o femeie tânără, în stare de inconștiență. Din gură îi curgea o spumă de sânge. Doi copii plângeau cu amar. „Copii”, a spus părintele Nicolae, „rugăți-vă Maicii Domnului – ea va auzi rugăciunea copiilor”. El a început o slujbă cu acatist înaintea icoanei pe care o adusese. Șiroaie de lacrimi curgeau pe fața părintelui Nicolae; era literalmente ud de lacrimi. După slujbă i s-a spus: „Dar batiușka, nu ați citit rugăciunile de ieșire a sufletului!” „Nu este necesar”, a răspuns el. Curând, copiii recunoscători au venit la părintele Nicolae și i-au adus flori și o curea brodată, așa cum obișnuiau să poarte clericii în Rusia. După aceea a venit și femeia vindecată. Deși fusese inconștientă în timpul slujbei, cu toate acestea simțise cum o putere vie intrase în ea. Ea devenit o fiică duhovnicească devotată a părintelui Nicolae cât timp el a locuit în Petersburg.

Iată un alt caz memorabil despre înainte-vederea părintelui Nicolae. Părintele Nicolae și Ulyașa căutaseră o altă locuință, pentru că începuseră să vină foarte mulți oameni la ei. Ei au găsit un loc bun. Ulyașa era entuziasmată și a spus fericită: „Ce minunat! Aici, batiușka, vom pune patul vostru și aici masa!” Dar părintele Nicolae stătea palid și nu spunea nimic. În cele din urmă, s-a întors spre proprietăreașă: „Spuneți-ne ce s-a întâmplat aici”. S-a dovedit că acolo se spânzurase un agent al poliției secrete. Bineînțeles, nu au închiriat acel loc.

În 1930, părintele Nicolae a fost arestat pentru că a refuzat să accepte Declarația Mitropolitului Serghie și a fost închis în „casa de detenție preliminară” din Petersburg.

Sederea în Petersburg a părintelui Nicolae a luat sfârșit în faimoasa „Noapte Sfântă”, așa cum a fost numită de credincioșii din Petersburg, când, într-o singură noapte, în 1932, cinci mii de oameni, cei mai devotați Bisericii, au fost arestați.

Închisoarea unde a fost închis părintele Nicolae era atât de supraaglomerată, încât nefericitul preot al lui Dumnezeu a stat în picioare nouă zile, până când unuia dintre delincvenți i s-a făcut milă de el și i-a dat un loc sub o masă, unde putea să se întindă pe podea. După aceasta, părintele Nicolae a fost trimis la Solovki. Matuska lui, însoțită de credincioasa Ulyașa, au pornit într-o lungă călătorie pentru a-l vizita. Când au ajuns și li s-a permis să-l vadă, părintele a venit la ele bărbierit și slab ca un mort. Aceasta se întâmpla în timpul unui post – dar pachetele aduse deținuților era obligatoriu să fie din carne. Ulyașa a gătit cotlete din linte, pe care gardienii le-au luat drept carne.

După șederea sa în Solovki, părintele Nicolae a fost trimis în nordul îndepărtat, împreună cu alți deținuți, ca să locuiască acolo. Ei au mers pe jos prin tundră, călcând din movilă în movilă. Țânțarii i-au

chinuit. Într-un loc călătorii și-au petrecut noaptea într-un paracelis abandonat. Trezindu-se, părintele Nicolae a văzut că dormea în fața icoanei „Căutarea celui pierdut”. Aceasta l-a încurajat foarte mult și a simțit că este sub acoperământul Împărătesei cerurilor. El singur a reușit să ajungă la destinație: restul nu au supraviețuit, ci au murit pe cale.

Ulyașa, devotată ca întotdeauna, nu l-a părăsit pe părintele Nicolae nici aici. Ea a venit la el singură într-un vagon, aducând un coș cu provizii. Ea a călătorit mii de kilometri. Drumul mergea prin taiga. Adesea era uimită de spectacolul luminilor nordice licărind pe cer. Dumnezeu Însuși a păzit-o și a ajuns în siguranță. Părintele Nicolae era păzit de gardieni. Ulyașa nu și-a pierdut speranța. Ea îi numea pe soldați „Detka” sau „Vanka”, îi bătea pe umăr și le amintea de propriile lor mame. „Acesta este unchiul meu”, le spunea ea; „el m-a luat la sine când eram orfană și m-a crescut. Și voi aveți o mamă – amintiți-vă de ea. Lăsați-mă să merg să mănânc cu unchiul meu!” I se dădea permisiunea și părintele Nicolae mergea să mănânce cu Ulyașa.

În cele din urmă, părintele Nicolae și-a ispășit perioada de pedeapsă. A fost eliberat și i s-a permis să trăiască oriunde voia, cu excepția provinciei Harkov. Și, astfel, au plecat cu trenul și se apropiau de ținta lor. Ei își spuneau unul altuia că odată coborâți din tren nu aveau nicio idee ce vor face mai apoi. Conversația lor a fost auzită de o femeie îmbrăcată simplu, care călătorea cu ei; ea era soția unui preot exilat la care se ducea în vizită. Uitându-se mai îndeaproape, ea a recunoscut în chipul părintelui Nicolae chipul unui preot. Ea i-a informat pe tovarășii ei de călătorie că în Oboyan era o mănăstire secretă. Le-a dat adresa. Călătorii au mers acolo și au sunat. Călugărița portăriță le-a deschis ușa. Aflând că ei cereau adăpost pe timp de noapte, călugărița le-a declarat categoric că acest lucru era imposibil; ele însele se ascundeau și, dacă ar fi început să le permită accesul celor din exterior, ar fi atras imediat atenția asupra lor. „Oricum, spune-i egumenei despre noi”, a cerut părintele Nicolae. Egumena nu i-a lăsat să aștepte, ci a venit repede și într-un mod prietenos i-a invitat să ia masa împreună cu maicile. Și ce se întâmplase? În noaptea sosirii lor, Sfântul Serafim i-a apărut egumenei în vis și i-a spus: „Serafim de Harkov vine la tine; primește-l”. Batiuşka a izbucnit în lacrimi și a spus: „Eu sunt părintele Nicolae”. Dar, de fapt, el fusese călugărit în Solovki cu numele Serafim. El nu s-a așteptat să se întoarcă în lume și să mai trăiască mult, și a primit tunderea în secret. Pe atunci, Ulyașa nu știa acest lucru, dar mai târziu, când locuiau în Oboyan, în timp ce părintele Nicolae slujea Liturghia, ea l-a auzit, când primea Sfânta Împărtășanie, numindu-se pe sine *ieromonahul Serafim*. Nu a durat mult până ce au găsit un apartament în Oboyan. Părintele Nicolae nu ieșea niciodată în timpul zilei.

Părintele Nicolae Zagorovski și nepotul său

Doar noaptea târziu ieșea afară, ca să respire aer curat. El slujea Liturghia în fiecare zi. Proscomidia, cu o pomenire nesfârșită a celor vii și a celor adormiți, dura două ore. Uneori, călugărițele lui din Harkov veneau la dânsul noaptea și astfel el povățuia mănăstirea lor secretă.

Ulyașa locuia în Oboyan în desăvârșită ascultare față de părintele Nicolae. Ea a fost tunsă în monahism de către el și numită Magdalena. Ea a găsit de lucru într-un spital, ca infirmieră. Pe neașteptate a venit un decret: toți cei semi-analfabeți erau obligați să treacă un examen conform programei de zece clase, sau altfel erau concediați. Părintele Nicolae a început să-i dea lecții Ulyașei. El a scris o compunere cu titlul „Dimineața în sat” și i-a spus Ulyașei să o ia cu sine la examen și să o copieze când este anunțată tema. Tema care s-a dat a fost într-adevăr „Dimineața în sat”. Pentru examinarea orală, părintele Nicolae i-a recomandat Ulyașei să învețe pe de rost o anumită poezie. „Când vor întreba cine o știe, să ridici mâna”. Și, într-adevăr, au întrebat despre acea poezie și Ulyașa a fost singura care a știut-o pe de rost. Cu matematica a fost mai complicat, pentru că părintele Nicolae însuși era foarte slab la matematică. El a deschis un manual de algebră și a arătat o pagină pe care Ulyașa trebuia să o memoreze. La examinare au întrebat exact despre acea pagină. Ulyașa a trecut examenul pentru programa de zece clase și din infirmieră a devenit asistentă.

Al Doilea Război Mondial a venit. Din spitalul din Oboyan un grup de personal medical a fost trimis pe front și Ulyașa făcea parte din el. Părintele Nicolae urma să rămână singur – bătrân, bolnav, nepotrivit pentru muncă, chinuit de închisori și exiluri... Pe peronul gării s-a făcut aranjarea personalului medical. Toți erau chemați după nume și așezați în tren. Ulyașa nu a fost chemată. Trenul a plecat... Ulyașa s-a întors acasă. Și ce a văzut? Părintele Nicolae stătea la rugăciune. Cârpa pe care stătea era toată udă de lacrimi.

Orașul Oboyan a fost luat de nemți. Au fost puși soldați în toate casele. Căsuța în care stătea părintele Nicolae a fost de asemenea ocupată. I s-a propus să doarmă pe jos. Cu toate acestea, soldații nemți au fost atât de impresionați de înfățișarea acestui Bătrân, care rămânea în permanență la rugăciune, încât nu doar că nu i-au luat patul, ci își dădeau jos până și papucii când intrau în camera lui, ca să nu îl deranjeze de la rugăciune.

Curând a fost dus la Harkov, într-o mașină de spital. Aici, părintele Nicolae săvârșea sfintele slujbe în casa lui cu un număr mare de oameni prezenți. Războiul era pe sfârșite. Retragerea nemților a început. Părintele Nicolae se hotărâse să meargă în Vest, pentru că, după cum spunea, nu avea putere să-i înfrunte pe bolșevici din nou. Când a trecut granița

Crucea de piept a părintelui Nicolae

Maica Magdalena și părintele Nicolae Masici cu un alt credincios din Uniunea Sovietică după al II-lea Război Mondial, aici cu Elena Kontevici, cea care a scris viața părintelui Nicolae Zagorovski din mărturia directă a maicii

patriei sale a plâns cu amar. Dar patria cerească îl aștepta deja. Firul vieții sale a fost tăiat când a ajuns în Peremișl. El a avut un atac cerebral. A fost internat în spital, unde a trăit mai multe zile. El a murit în ajunul praznicului Acoperământului Preasfintei Maici a lui Dumnezeu, pe 30 septembrie (13 octombrie) 1943.

Totul s-a întâmplat exact în felul în care își descrisese propria moarte într-o poezie scrisă cu douăzeci de ani înainte, în timp ce era în Petersburg, chiar la începutul Revoluției.

În această poezie sunt descrise ultimele zile calde ale toamnei timpurii. Flori nu mai sunt. Frunzele de toamnă cad pe pământ. Natura muribundă zâmbește stins și împreună cu ea poetul sfânt însuși își sfârșește zilele sale pământești. Exact așa cum a descris, așa s-au întâmplat lucrurile în fapt; exact un astfel de început de toamnă. Părintele Nicolae, care nu se distingea printr-o frumusețe deosebită în viață, devenise mai mult decât frumos pe patul morții. Chipul său purta pecetea unei alte lumi, a unei frumuseți inexprimabile în cuvinte. Ca și când s-ar fi deschis o ușă în doritul alt pământ, unde „dreptul strălucește ca luminătorii”.

(Când Sfântul Arhiepiscop Ioan Maximovici a fost informat, nu cu mult înainte de moartea sa, că se pregătea tipărirea biografiei părintelui Nicolae, el s-a bucurat mult și a spus că, în timpul tinereții sale în Harkov, el l-a cunoscut bine pe părintele Nicolae și îl cinstea mult pe acest drept mărturisitor).

26. Episcopul Onufrie

UN SFÂNT DIN KOLIMA ȘI MAGADAN

Pomenit la 12 iunie (+1938)

*Atunci mi s-a arătat Domnul din depărtare și mi-a zis:
Cu iubire veșnică te-am iubit.
Ieremia 31: 3*

*Fără Mine nu puteți face nimic.
Ioan 15: 5*

*La Dumnezeu însă toate sunt cu putință.
Matei 19: 26*

În timp ce autoritățile sovietice căutau cu fanatism să dezmădăcineze creștinismul și să instaleze în locul lui un vis nerealist și utopic de fericire pământească – o idee condamnată de Părinții Bisericii cu secole în urmă sub forma ereziei periculoase a hiliasmului (sau milenarismului) –, Dumnezeu a ridicat oameni care au fost capabili să aducă fericirea pe care comuniștii doar o promiteau. Acum, după 60 de ani de testare a obiectivelor mitice ale comunismului, cu rezultate atât de distructive și negative, a devenit destul de clar pentru orice persoană cu bun simț că a fost o greșeală, o ispită înșelătoare de la diavol, o *frumusețe* (преlest - *prelest*) satanică. De fapt, dacă a existat vreodată o îndoială în privința existenței răului pe pământ, experimentul sovietic al comunismului a dovedit științific că răul există într-adevăr, nu ca teorie, ci ca o realitate vie. Adevărata fericire, pe de altă parte – starea de profundă fericire și mulțumire liniștită din inima omului, precum și din societatea sa și din legile și guvernul ei – nu este și ea o realitate? Bucuria profundă și atotcuprinzătoare care se odihnește în sânul omului, producând bine în fiecare aspect al activității sale – este Hristos! Sfinții lui Dumnezeu au găsit sursa acestei fericiri. Având picioarele bine înfipite în pământ, nelăsându-se pradă fanteziei nerăbdătoare, ei posedă în mod realist adevărata fericire. Aceasta se găsește în lanțul neîntrerupt de sfințenie care se trage din Însuși Hristos și a fost transmisă de la ucenicii Săi până la noi, cei de astăzi.

Chiar înainte de izbucnirea revoluției, Rusia a produs un întreg „nor de martori”, care căutau nu doar fericirea lor și a celorlalți prin îngrădirea protectoare a Sfintei Biserici Ortodoxe, ci au lucrat din greu la transfigurarea societății prin intermediul principiilor vieții în Hristos. Un astfel de binefăcător al societății a fost episcopul Onufrie, care, dându-și viața lui Hristos, a câștigat adevărata fericire încă din această viață și a împărtășit-o cu frații săi. Oamenii care l-au cunoscut și au înregis-

trat pentru posteritate puține informații prețioase despre el, toți dau mărturie despre bucuria duhovnicească profundă pe care au trăit-o în apropierea lui – care era cu Hristos – și așteaptă răbdători acel dorit moment când porțile raiului se vor deschide și îl vor privi din nou pe iubitul lor arhipăstor.

La cumpăna dintre secole, Rusia era plină de sfinte mănăstiri. Aproape în fiecare lună răsărea o nouă comunitate monahală, unele din ele chiar pline de adevărați asceți râvnitori. Au început să apară un număr de reviste religioase de înalt nivel (*Strannik, Lectură de suflet folositoare, Lectură creștină, Conversație de suflet folositoare, Pelerinul rus, Monahul rus, Cârma* etc.). Pelerinajele la locurile sfinte și la mănăstirile și schiturile îndepărtate erau foarte populare. Într-un cuvânt, răspândirea idealului monahal era susținută cu entuziasm de societatea care i-a adus ca jertfe lui Dumnezeu pe cei mai buni fii și fiice ale sale. Și aceste „jertfe” au îmbrățișat cu entuziasm calea aleasă și curând au produs o recoltă bogată de virtuți plăcute lui Dumnezeu pentru întreaga Sfântă Rusie.

Literatura cu privire la bărbații și femeile cu viață sfântă din acea vreme arată unirea intimă care exista între oameni și Dumnezeu lor iubit, Iisus Hristos. Multe relatări din viațile acestor plăcuți ai lui Dumnezeu au fost publicate în multe părți și le-au inspirat tinerilor temători de Dumnezeu un ideal realist și accesibil pentru care să se lupte. Un tânăr care a îmbrățișat acest ideal devreme în viață a fost viitorul ascet sfânt, episcopul mucenic Onufrie.

II. TÂNĂRUL EPISCOP

Episcopul Onufrie s-a născut aproximativ cu zece ani înainte de cumpăna dintre secole. El a fost fiul lui Maxim Gagaliuk și a primit la botez numele de Antonie. Evident, Dumnezeu l-a chemat la calea monahală relativ devreme, judecând după faptul că a devenit episcop curând după absolvirea Academiei Teologice din Petersburg. Nu cunoaștem mănăstirea în care a intrat mai întâi, dar, din amintirile episcopului Nectarie (de Seattle), putem presupune că era undeva în sudul Rusiei. Odată, într-o vizită la un enoriaș, i s-au oferit niște struguri. Respingând oferta, el a povestit despre un incident din primii ani de mănăstire, care arată râvna sa ascetică. Mănăstirea era situată într-o podgorie și, pentru a merge de la biserică la chilie, el trebuia să treacă printre rândurile de vie. Într-o duminică (sau într-o zi de sărbătoare) vara, după ce primise Sfânta Împărtășanie la Liturghie, tânărul Onufrie se întorcea de la biserică la chilia sa într-o adâncă stare de pioșenie după primirea Sfintelor Taine. Abundența de struguri copti și înmiresmați i-a tras atenția. S-a oprit. Era pace și soare împrejur, o pace blândă i-a umplut inima. „Ce mărețe

Episcopul Onufrie

sunt toate cele create de Dumnezeu”, s-a gândit el. S-a gândit să rupă un ciorchine de struguri și să mănânce. Dar, de vreme ce încă era mijlocul verii, nu era ușor să rupi ciorchinele. După ce a încercat în zadar să-l rupă cu mâinile sale, el s-a lăsat în jos, pentru a-l rupe cu dinții. În acest moment, un gând i-a trecut prin minte: el, care tocmai se împărtășise cu hrana cerească a scumpului Trup și Sânge al Fiului lui Dumnezeu – Creatorul lumii și al tuturor celor din ea –, își umilea demnitatea, ca un dobitoc necuvântător, mușcând cu gura sa ciorchinele. Pentru a ține minte aceasta, el s-a hotărât să nu se mai atingă de struguri toată viața. Acest lucru l-a și împlinit, imitându-l în acest fel pe Sfântul Sava cel Sfințit, care, după ce în copilăria sa mâncase un măr furat, nu a mai mâncat niciodată mere.

În 1923, a fost hirotonit episcop și a fost trimis în orașul Krivoy Rog, în regiunea Cherson. Pe când era încă arhimandrit, el obișnuia să viziteze regiunea și acum devenise primul ei episcop.

Este ținut minte mai întâi ca tânăr, blând, cu păr lung și blond, cu înfățișare ascetică, nu foarte înalt, dar impunător și rezervat. Mama lui a povestit mai târziu că „mâncarea lui obișnuită era o prescură, niște cartofi fără sare și o bucată de pâine” și că își petrecea nopțile în rugăciune. Fața îi era slabă, palidă, cu trăsături rafinate, ca sculptată în fildeș sau în ceară; într-adevăr, avea chipul unui sfânt.

Cuvântările lui erau impresionante, în special cele ținute atunci când slujea Sfânta Liturghie. Deși părea atât de coborât pe pământ, atât de accesibil, atât de apropiat de oameni, ca și când ar fi fost o rudă apropiată, totuși era întotdeauna un pic distant, înstrăinat de deșertăciunile vieții – era un om nu din lumea aceasta. În același timp, el era plin de viață, ca și când ar fi știut secretul fericirii profunde, elementare și excepțional de puternice din punct de vedere emoțional. Oamenii îi simțeau imediat tăria duhovnicească, erau atrași de căldura lui și îl urmau în acea realitate din altă lume, unde îi conducea prin mijlocirea slujbelor bisericești, unde Dumnezeu este prezent în Sfintele Taine, prin istorisirile despre dreptii plăcuți lui Dumnezeu care, mulțumită apropierei lor de Dumnezeu, au făcut fapte minunate în numele Lui, și prin predicile sale înflăcărate, care îi întăreau pe credincioși cu râvnă arzătoare de a-L urma pe Hristos pe Golgota. Propria sa credință, atât de evidentă în cuvintele și faptele sale, acționa ca o scânteie care îi aprindea pe credincioși. Dar curând părea că a sosit timpul ca toată sfințenia dobândită de Sfânta Rusie să fie pusă la încercare din cauza nelegiuirii crescânde și a nebuliei luptătorilor împotriva lui Dumnezeu.

Catedrala episcopului Onufrie era Biserica Sfântul Nicolae, care mai târziu, în 1930, a fost distrusă, așa cum fusese distrusă Biserica Înălțării în 1928. Biserica Acoperământului a rămas în picioare, dar a fost transformată în hambar. Relativ scurta perioadă a episcopatului Vlădicăi

Onufrie în Krivoy Rig a fost o veritabilă biruință a ortodoxiei. Oameni de toate vârstele umpleau până la refuz biserica în care slujea el. Veneau din satele învecinate și participau la lungile slujbe. Mulți oameni tineri și-au uitat felurile distracții, precum filmele și dansurile, și sub influența sa au continuat să fie aproape de Biserică în ciuda propagandei atee a Komsomolului (Liga tineretului comunist).

În vara anului 1924, episcopul Onufrie a fost arestat. Când a venit vestea despre plecarea sa, credincioșii din oraș s-au grăbit la calea ferată. Trenul a plecat încet din gară. Vlădica Onufrie stătea la fereastra cu gratii și îi binecuvânta pe oameni. Ce s-a întâmplat apoi este imposibil de descris: cu mare mâhnire, oamenii au căzut în genunchi cu respect înaintea iubitului lor arhipăstor. Lacrimile și strigătele puternice ale tuturor au creat un mare suspin, care a cuprins turma rămasă orfană până când, în cele din urmă, trenul a dispărut din vedere.

În anul următor, episcopul Onufrie a fost numit la Elizabetgrad, conducător al eparhiei Odessa. În 1927 el a fost arestat din nou și exilat în Krasnoyarsk. Apoi a slujit în catedrala din Kursk. Era un acuzator înflăcărat al renovaționismului în regiunea Odessa. Trebuie reținut faptul că frumoasa catedrală din Odessa, care în cele din urmă a fost demolată, fusese închisă de comuniști aproximativ în acea perioadă. După obișnuitul proces umilitor de scoatere a crucilor etc., ușile au fost blocate cu scânduri și pentru mult timp a rămas în această stare. O studentă de la universitate, care locuia în apropiere, sa observat că uneori, în toiul nopții, o lumină licărea în interior. Ea a cercetat și a aflat că sataniștii își făceau groaznica lor „liturghie neagră”. Curajoasele sale cercetări ulterioare au dovedit că sovieticii comuniști, în timp ce propagau deschis minciunile ateismului, în realitate erau anti-teiști și sataniști practicanți (așa cum s-a făcut public după venirea nemților). Acest lucru este evident și în ura lor față de biserici, icoane, cruci, veșminte preoțești și monahale – față de tot ceea ce le amintește de Dumnezeu pe care îl urăsc.

III. LUPTĂTOR ÎMPOTRIVA RENOVAȚIONISMULUI

Mama episcopului Nectarie de Seattle a fost fiica duhovnicească a starețului Nectarie de la Optina, cu a cărui binecuvântare a fost tunsă monahie mai târziu. Deși forțele anti-creștine operau deja cu putere în timpul anilor 1920, încă era posibil, deși cu mare dificultate, să se mențină legătura cu sfinții de la Optina. Ea se afla permanent în legătură cu ei în timp ce locuia în Harkov în acea perioadă. Fiul ei Oleg (viitorul episcop Nectarie), care era atunci paracliser, își amintește următoarele:

„Episcopul Onufrie a ajuns în Harkov în 1924, în toiul luptei dintre ortodocși și Biserica Vie, și imediat s-a dovedit a fi un adevărat stâlp al

ortodoxiei. Prima impresie despre el era a unui om din altă lume. Era înalt, foarte slab și palid, ca și când ar fi avut tuberculoză. Era un mare nevoitor; acest lucru putea fi văzut în fiecare gest al său, precum și în marea sa concentrare, în stăpânirea de sine și în rugăciunea neîncetată. Când intra în altar, simpla sa prezență evoca o liniște profundă chiar și printre cei mai gălăgioși oameni. Era ca și când ar fi intrat un sfânt. În timpul sfintelor slujbe, nimic altceva nu mai conta pentru el în afară de rugăciune. De multe ori am avut ocazia de a-l ajuta în altar. El slujea cu nemăsurată evlavie. Cu adevărat, el stătea înaintea lui Dumnezeu în timpul slujirii Sfintei Liturghii, cu totul absorbit de rugăciune. În timpul slujbelor, el cerea liniște desăvârșită din partea oamenilor. Odată, în timp ce stătea în scaunul său de episcop în timpul Sfintei Liturghii, biserica fiind plină de oameni, o femeie nebună a urlat tare de mai multe ori „Vlădica Onufrie”, strigăt care a făcut ecou în biserică. Oamenii au început imediat să o împingă afară din biserică în timp ce ea continua să strige încet „V-l-ă-d-i-c-a O-n-u-f-r-i-e”. El a avut o asemenea stăpânire de sine, încât nici nu a clipit și a continuat să stea în poziția de drepti înaintea lui Dumnezeu Însuși. El slujea ca și când ar fi fost din altă lume; uneori ni se părea că ar fi fost prezent doar trupul său.

El nu a stat mai mult de doi sau trei ani în Harkov, dar în acel timp toți au ajuns să-l iubească și să-l respecte foarte mult. Mama mea era sub călăuzirea duhovnicească a starețului Nectarie de la Optina. Dar, de vreme ce Optina era foarte departe de Harkov și vremurile erau atât de rele, au apărut multe întrebări pe care nu i le putea pune starețului Nectarie. Ea s-a îndreptat spre episcopul Onufrie și astfel el a început să ne viziteze acasă destul de des. El, de asemenea, avea mare respect pentru Sfântul Stareț Nectarie de la Optina și la întrebările sale a primit multe răspunsuri aduse de la stareț de către mama mea, din vizitele ei acolo. Din nefericire, eram prea tânăr pentru a înțelege și pentru a ține minte totul.

Nu departe de Harkov era Mănăstirea Sfântul Nicolae; a fost închisă de către comuniști și toate călugărițele au fost nevoite să plece. Egumena a închiriat mai multe case în Harkov, unde călugărițele locuiau și țineau rânduiala veche a vieții monahale. Episcopul Onufrie s-a retras și el acolo. El mergea la trapeză, ținea cuvântări și, în general, era o prezență tonică în acele vremuri groaznice de persecuție.

Sovieticii au folosit Biserica Vie ca pe o armă de-a lor, în întreaga Rusie sudică rămânând doar două mici biserici cu adevărat ortodoxe; restul au fost fie distruse, închise sau supuse sacrilegiului, fie au fost predate Bisericii Vii. Astfel, mica biserică de la periferia Harkovului nu era doar plină de cinstitori ortodocși, dar la un moment dat avea 24 de preoți și 12 episcopi care slujeau regulat, în același timp. Bineînțeles, acești clerici proveneau din biserici închise sau erau transferați dintr-un

loc într-altul. Astfel, ei nu aveau nici casă, și episcopul de Harkov, Constantin, le oferea găzduire. Scaunul episcopal al episcopului Onufrie se afla de fapt la Elizabetgrad și domiciliul său în Harkov era doar temporar.

Următorul incident îl arată pe episcopul Onufrie ca păstor iubitor și care respecta cu strictețe ortodoxia autentică. Odată a venit la dânsul un preot de la o biserică îndepărtată; căindu-se pentru faptul de a fi slujit împreună cu clerici ai Bisericii Vii, el l-a implorat pe episcopul Onufrie să-l primească din nou în sânul ortodoxiei. La aceasta, episcopul Onufrie a răspuns că era dincolo de puterile sale și l-a sfătuit să meargă la Moscova și să îl vadă pe Patriarhul Tihon (ceea ce plasează incidentul înainte de moartea patriarhului, la 25 martie 1925); dar, între timp, a chemat-o pe egumenă și i-a poruncit să-l primească pe bietul preot flămând cu cea mai mare iubire, să-l invite la trapeză, să-l așeze la căldură și să-i ofere toate cele necesare pentru călătoria la Moscova. Dar el însuși nu va fi la trapeză, ca să nu petreacă în niciun fel împreună cu un cleric al Bisericii Vii.”

O fiică duhovnicească a părintelui Onufrie, care a păstrat pentru noi unul dintre portretele lui și o poezie frumoasă dedicată lui, își amintește de el în modul următor:

„În anii în care episcopul Onufrie era în Harkov, el a luat parte la o anumită întâlnire anti-religioasă la teatrul de operă din strada Rymarsk. Episcopul Onufrie, răspunzând unui orator ateu, l-a întrebat: «Hristos a fost vândut pentru 30 de arginți; tu pentru câți L-ai vândut?» Această întrebare a provocat astfel de strigăte încât întâlnirea a fost întreruptă și oamenii li s-a spus să plece. Chestiunea despre adevăratul motiv al ateismului fusese adusă în discuție!

Când episcopul Onufrie a fost întemnițat în închisoarea Harkov, autoritățile sovietice au plătit un criminal beat ca să-l omoare. Criminalul a spart peretele închisorii și, cu un topor în mână, s-a repezit la episcop. «Ce vrei?», l-a întrebat episcopul. «Să te omor.» «Ce ți-am făcut? Ei bine, omoară-mă.» Dar simpla vedere a sfântului a mișcat atât de mult conștiința criminalului împietrit, încât a fost impresionat până la lacrimi. Criminalul și-a aruncat toporul și a rămas așezat la picioarele episcopului, plângând, în timp ce episcopul îi vorbea despre Hristos. Aceasta a fost imaginea pe care au văzut-o gardienii când au intrat. Și astfel, criminalul a fost închis în aceeași celulă cu episcopul.”

Episcopul Onufrie peste ani

COPIII MORȚI ÎN INCENDIUL DIN HARKOV

Când episcopul Onufrie se afla în Harkov, a fost un incendiu în noua școală de gramatică Baturin de pe strada Maskalov. Mama a trei copii care mergeau la acea școală a relatat următoarele:

În ajunul Bunevestiri, 25 martie, administrația ateistă a prezentat în mod deliberat o seară de filme anti-religioase, la care s-au servit gustări. Toți copiii de la școală au fost invitați, precum și copiii preșcolari. În timpul prezentării filmului, care era îndreptat împotriva Maicii lui Dumnezeu, s-a auzit un strigăt: „Foc! Copii, salvați-vă viețile!” Întreaga cabină de proiecții era în flăcări. S-a stârnit o panică teribilă; nimeni nu era stăpân pe situație. Scările de lemn erau deja cuprinse de flăcări și, în teroare și disperare, copiii au început să sară de la ferestre de la etajul patru. Pe stradă, sub ferestre, s-a strâns un morman de trupuri ale copiilor. Primii căzuți erau toți morți, dar copiii femeii au rămas în viață, deoarece au căzut peste ceilalți copii. Aleea îngustă Baturinsk era plină de cadavre și mulțimea cuprinsă de panică împiedica pompierii să acționeze. Această mamă, când a alergat la școală, a văzut-o pe fiica ei cea mare ținând un cearșaf, împreună cu un alt copil, pe care săreau de sus copiii. Mama înfricoșată s-a uitat cu nerăbdare după cei doi copii ai săi mai mici în tumultul de oameni și trupuri, și curând a găsit papucii fetei sale celei mai mici, Lucia. Când a scos-o de acolo, plină toată de sânge și de funingine, a văzut că era în viață, la fel cum era și fiul ei cel mai mare, Victor. Dumnezeu îi salvase. În două zile a avut loc înmormântarea comună a victimelor incendiului, bineînțeles, fără participarea clericilor. De-a lungul străzii Maskalov, erau deschise aproape toate ușile caselor și, când procesiunea funerară a început să se deplaseze, două, trei sau patru sicriașe ieșeau pe fiecare ușă și se alăturau procesiunii. Se spune că mulți părinți care și-au pierdut copiii în incendiu au suferit căderi nervoase. În legătură cu zvonurile care circulau în Harkov cu privire la cauzele acestei catastrofe, șeful NKVD a publicat un articol în care avertiza că cei care răspândeau vești false urmau să fie anchetați. Numărul total al copiilor care au pierit în acest incendiu nu a fost niciodată dat publicității în mod oficial. Acești pătimitori nevinovați au fost victime ale nenorocirii comuniste și sângele lor, precum cel al lui Abel și al pruncilor din Betleem, strigă la cer.

IV. PĂSTORUL CU DARUL ÎNAINTE-VEDERII

Pe 12 octombrie 1926, episcopul Onufrie a fost arestat din nou. De această dată el a fost exilat în Oskolul Vechi unde, deși era sub supraveghere, avea oarecare libertate. Despre faima sa de om sfânt ne-a relatat o femeie care acum locuiește în New Jersey, Maria Mostiko.

Oskolul Vechi este un vechi oraș de țară, aflat în vârful unui mic deal, care mai demult era remarcat pentru bisericile sale frumoase. Aceste biserici au fost toate distruse de bolșevici. Nimic nu se construise în locul lor și în unele locuri se găseau ruinele vechilor ziduri care amenințau să se prăbușească peste oamenii care treceau pe acolo fără băgare de seamă. Orașul era înconjurat de mici cartiere și cătune, iar cele mai multe din biserici au fost închise sau erau folosite ca hambare.

Inițial, autoritățile l-au exilat pe episcopul Onufrie în Oskolul Vechi, un oraș de provincie insignifiant, pentru a-i limita influența printre oameni. Înainte de aceasta fusese sub arest și locuia în exil.

„La sfârșitul anilor 1920, eu locuiam împreună cu părinții mei lângă orașul Oskolul Vechi, în provincia Kursk. Noi obișnuiam adesea să mergem în acest oraș pentru a o vizita pe sora mea mai mare, care a studiat acolo până în 1929. Vizavi de casa în care locuia sora mea eu aveam o prietenă. În timpul uneia dintre vizitele noastre, prietena mea, aflând că am sosit, a venit în fugă la sora mea și a început să mă roage să merg cu ea la Biserica Sfântul Nicolae, spunând că în acea zi slujea un ierarh sfânt, episcopul Onufrie. Am ajuns la biserică și am fost imediat uimită de înfățișarea episcopului – era slab, înalt, cu o față palidă, aproape transparentă și semăna foarte mult cu Hristos așa cum este înfățișat în icoane. El slujea liniștit, fără să se grăbească. Biserica era plină de oameni, care se rugau cu mare concentrare. Dar ceea ce m-a uimit cel mai mult dintre toate acestea a fost aceasta: când, după sfârșitul Liturghiei, am venit împreună cu alții la episcop pentru a primi binecuvântarea lui, el m-a chemat pe nume, fără să mă fi văzut vreodată înainte.

În ziua următoare, am fost martora unei mari minuni: când episcopul a ridicat potirul în timpul sfințirii Sfințelor Daruri, dintr-odată un copil a urlat tare. S-a dovedit că acest copil, ținut în brațe de mama sa care stătea în fața altarului, a văzut prin sfintele uși că episcopul era cu totul în flăcări și atunci a strigat, lipindu-se de mama sa: „Mamă, uite! Preotul va lua foc – este cu totul foc!” Copilul nu s-a putut liniști pentru multă vreme, repetând aceleași cuvinte în ciuda asigurărilor mamei sale că nu era niciun foc. Toată lumea din biserică a auzit țipetele copilului, dar nu a văzut flăcările. Când, după terminarea liturghiei, mama s-a apropiat de episcop pentru a primi binecuvântarea lui, ea i-a spus episcopului ce se întâmplase, dar episcopul, în smerenia lui, a spus că nu a fost decât imaginația copilului.

Ceva mai târziu, la sfârșitul anilor 1930, o femeie evlavioasă, care participa în permanență la slujbele bisericesti zilnice, ne-a spus, mie și soacrei mele, despre o vindecare minunată pe care o primise prin mijlocirea episcopului Onufrie. Această femeie suferea de o eczemă care nu doar că îi cauza durere și mâncărime pe întreg corpul, ci o obliga și să

trăiască absolut izolat, deoarece era extrem de contagioasă. Două călugărițe care o vizitaseră s-au molipsit și ele de această eczemă. Niciun tratament medical nu îi aducea nicio ameliorare. Într-o astfel de stare ea nu-și permitea să-l viziteze pe episcopul Onufrie, temându-se să nu îl infecteze pe vlădica; dar, auzind despre vindecările care aveau loc prin rugăciunile lui, ea a avut în cele din urmă curajul să-i scrie o scrisoare – ca unui sfânt. Într-o zi a îngenunchiat înaintea icoanei Sfintei Treimi care se afla într-un colț deasupra patului ei și pentru mult timp ea s-a rugat cu lacrimi lui Dumnezeu, chemându-l în rugăciune și pe episcop, ca pe un om bineplăcut lui Dumnezeu, ca să-i împlinească vindecarea. Oboșind din cauza îngenunchierii la rugăciune, ea s-a întins pe pat și a adormit. Într-un vis scurt a văzut că episcopul era lângă ea și împreună cu ea se ruga înaintea icoanei; apoi el a luat icoana de pe perete, a binecuvântat-o cu ea de trei ori, a agățat icoana înapoi la locul ei și a dispărut. Atunci ea s-a trezit. Ea a văzut că icoana și toate celelalte au rămas ca mai înainte, dar a simțit imediat că era vindecată desăvârșit de boala ei; nu mai simțea nicio mâncărime, cicatricile dispăruseră, și ea era complet sănătoasă. În același timp fuseseră tămăduite și cele două călugărițe surori care luaseră eczema. Ea s-a spălat și imediat a alergat la episcop ca să-i mulțumească pentru vindecarea minunată. După această minune ea mergea la templul lui Dumnezeu în fiecare zi și nu lipsea niciodată de la slujbe.”

Iată și alte cazuri care dau mărturie despre înainte-vederea episcopului Onufrie.

1. O fată care mergea adesea la biserică și care iubea foarte mult slujbele bisericești pe care le ținea episcopul Onufrie avea un logodnic care locuia foarte departe. Periodic, el venea să locuiască în Oskolul Vechi; poate că era un student care făcea anumite cursuri acolo. El o cunoscuse pe această fată, se îndrăgostiseră și tânărul bărbat îi promisese că se va întoarce și o va lua de soție. Episcopul îl aprecia pe tânărul logodnic și i-a spus fetei că, pentru ca el să se întoarcă și pentru ca ei să fie fericiți în viața de familie, era necesar ca ea să continue să meargă la biserică, să citească acasă în fiecare zi Sfânta Evanghelie și să primească Sfintele Taine în fiecare duminică cu credință. Cu trei zile înainte de ziua sosirii logodnicului, fata s-a îmbolnăvit; episcopul i-a dat Sfintele Taine și a murit în pace. Mama fetei plângea și îl acuza pe episcop că nu le avertizase despre tragedia care se apropia, dar episcopul i-a răspuns că dacă i-ar fi spus tinerei fete, sănătoase și înfloritoare, că va muri în curând, ea ar fi căzut în deznădejde și ar fi fost lipsită de împărăția cerurilor. De vreme ce petrecuse acea perioadă mergând la biserică, mărturisindu-se și primind Sfânta Împărtășanie, ea a fost logodită cu Însuși Mirele ceresc, care a luat-o la El.

2. În biserica din satul Yamski slujea un preot bătrân, părintele Ioan, care era împovărat de prigonirea Bisericii – cu închiderea bisericilor și arestul clericilor. Pentru a-l consola, vlădica i-a spus că va sluji în acea biserică până la moarte. Batiuşka a crezut cuvintele episcopului străvăzător și toți enoriașii erau bucuroși de aceasta. Cu toate acestea, curând părintele Ioan a fost arestat împreună cu alți preoți; unii din ei au fost împușcați, iar ceilalți, împreună cu părintele Ioan, au fost urcați într-un tren și trimiși în exil. Preotul bătrân era cu totul epuizat din cauza călătoriei, și după negrăita milă a lui Dumnezeu, administrația a considerat că el era un caz fără speranță și l-au scos afară din tren, spunând: „Să-l lăsăm să moară; de ce ar trebui să transportăm un cadavru?”. S-a întâmplat să treacă pe acolo câțiva țărani dintr-un sat vecin și, recunoscându-l ca preot din cauza înfățișării sale, și descoperind că mai era încă în viață, au avut grijă de el, spunând că Domnul le trimisese pe îngerul Său. Părintele Ioan și-a revenit, s-a întors în sătucul său Yamski și a continuat să slujească în biserica lui până la venirea armatei germane. Când a venit vestea că părintele Ioan murise în Yamski, oamenii care fuseseră sceptici atunci când părintele Ioan fusese arestat și exilat s-au convins de autentică înainte-vedere a episcopului Onufrie.

3. Când am locuit în Oskolul Vechi, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, obișnuiam adesea să vizitez o femeie care avea o vacă și ne vindea lapte. Odată când am venit la ea ca de obicei pentru lapte, am auzit gemetele fratelui ei bolnav, ale cărui picioare se înnegriseră până la genunchi și îi cauzau dureri teribile. Am fost uimit să o aud pe această femeie țipând și blestemându-l pe fratele ei suferind. Acest frate avusese înainte propriul său apartament, dar îl pierduse și nu îl acceptau în spital, deoarece spitalele erau pline de oameni răniți. Am început să îi vorbesc femeii, amintindu-i că nu este creștinește să se poarte cu fratele ei bolnav în modul acela. Dar ea a continuat să se poarte urât cu el și l-a amenințat că îl aruncă în stradă ca pe un câine, de vreme ce era vrednic de suferințe și mai mari. Explicându-mi această atitudine, care după toate aparențele era crudă, ea mi-a spus următoarea poveste înfricoșătoare despre fratele ei. El a fost comunist și a lucrat pe post de călău pentru NKVD. El era bine plătit și se bucura de un apartament minunat. Munca sa consta în împușcarea preoților și a altor oameni condamnați. El chiar se lăuda că primea 50 ruble în plus pentru fiecare gât. (Sovieticii aveau obiceiul de a-i forța pe oamenii condamnați să se întoarcă cu spatele la călău, care îi împușca în spatele gâtului.) Acest frate spera să îl omoare pe episcopul Onufrie, pentru care aștepta să primească 100 de ruble, dar episcopul profetise: „El nu va vedea moartea mea – eu voi muri în exil – dar el va fi pedepsit în mod înfricoșător pentru faptele lui rele”. Și astfel au fost împlinite cuvintele lui.

4. Am văzut adesea un preot care renunțase la demnitatea preoțească și devenise ateu, pentru a le fi pe plac bolșevicilor. El chiar obișnuia să aducă blasfemii lui Dumnezeu și îl calomnia pe episcopul Onufrie. Vlădica a profețit că acesta va avea o moarte groaznică dacă nu avea să se căiască. Și ce s-a întâmplat? El a căzut de pe șirul de trepte dintre paliere de la etajul al doilea. Pentru propaganda sa atee i s-a plătit o pensie bună. Curând după acest incident, el a căzut din același loc, pentru a doua oară, și a murit, lăsând în urmă o soție și trei copii mici.

5. Odată, Vlădica Onufrie călătorea foarte încet din cauza unei mulțimi care se îngrămădea în jurul vagonului. Un student ateu, auzind multe despre episcop, a dorit să vină mai aproape de vagon ca să se uite puțin la dânsul. El a fost foarte surprins să vadă că episcopul, observându-l în mijlocul mulțimii, i-a făcut semn cu dragoste să vină și i-a dat binecuvântarea lui Dumnezeu. Mai târziu, acest student a ajuns să creadă în Dumnezeu și și-a dorit să primească demnitatea de preot. El a fost atunci arestat, exilat și împușcat, după cum i-au informat pe părinți prietenii săi la întoarcerea lor din exil.

6. În cartierul Strelețki din orașul Oskolul Vechi, se găsea o biserică în cinstea icoanei făcătoare de minuni a Maicii Domnului din Kazan, pe care bolșevicii plănuiau să o folosească pe post de grânar. Enoriașii s-au rugat fervent și au cerut rugăciunile episcopului Onufrie ca biserica lor să fie salvată de la pângărire. Ei au ascuns icoana făcătoare de minuni și cu teamă așteptau ceea ce urma să vină asupra lor. Episcopul s-a rugat și le-a spus enoriașilor să nu se tânguiască, pentru că biserica nu avea să fie folosită ca grânar. Și, într-adevăr, când șefii sovietici au venit să inspecteze biserica, ei au ridicat o parte din scândurile podelei și li s-a părut că sub podea erau milioane de viermi, în timp ce în același timp enoriașii care erau prezenți acolo nu vedeau niciun vierme. Oficialii sovietici au întocmit un raport despre starea nepotrivită a bisericii pentru a fi folosită ca grânar – în acest fel biserica a fost păstrată, deși a fost închisă. Biserica a rămas închisă și nefolosită până la venirea nemților, după care a fost imediat deschisă și s-au ținut în ea slujbele bisericești.

La fel de remarcabilă este și următoarea minune, care a fost semnalată de martori. Șefii erau uimiți de numărul enorm de oameni care participau la slujbele Vlădicăi Onufrie în Oskolul Vechi, și au hotărât să-l cheme la biroul lor, ca să-i interzică să-și desfășoare activitatea misionară pe o scară atât de largă. Când episcopul Onufrie a intrat în biroul lor, el a fost uimit să vadă că acești șefi sovietici, ca și când ar fi fost mișcați de curent electric, au sărit de pe scaunele lor, scoțându-și pălăriile. După plecarea episcopului, au început să-și facă reproșuri unii altora, întrebându-se de ce fiecare din ei a sărit în picioare, scoțându-și pălăria. S-au înțeles între ei ca, la următoarea vizită a episcopului, să rămână liniștiți, cu pălăriile pe cap. Cu toate acestea, nu s-a ales nimic de hotărâ-

rea lor: când episcopului Onufrie i s-a ordonat din nou să se prezinte la birou, s-a întâmplat același lucru. Episcopul, fiind văzător cu duhul, le-a spus să-și ridice pălăriile de jos și să rămână așezați. Ei au replicat emoționați: „Nu, domnule, noi putem sta un pic în picioare și dumneavoastră vă puteți așeza, să vă odihniți puțin și apoi să vă duceți acasă; când vom avea din nou nevoie de dumneavoastră, vă vom chema”.

Vlădica Onufrie a venit în Oskolul Vechi cu mama sa vârstnică. Acolo vlădica se afla sub observația NKVD și îi era interzis să meargă acasă la enoriașii săi, chiar și la cei bolnavi, ceea ce îi cauza mare întristare. Convingându-se că era imposibil să fie ascunsă lumina sub obroc, chiar și într-o zonă rurală de provincie, și că oamenii veneau de departe ca să îl vadă pe păstorul lor iubit, autoritatea atee l-a arestat din nou pe vlădica și l-a exilat. Mama sa a murit curând după exilarea sa din Oskolul Vechi.

Enoriașii iubitori au început să-i trimită pachete la închisori, așa cum mai înainte i le aduseseră la apartament. Vlădica împărțea totul nevoiașilor și exilaților care erau împreună cu el în lagărul de concentrare. Deținuții îl iubeau foarte mult pe vlădica și întotdeauna încercau să îndeplinească pentru el cele mai grele munci. Episcopul a fost exilat în total de doisprezece ori.

În cele din urmă, pachetele care îi erau trimise au început să fie returnate de către sistemul poștal, de unde se putea deduce că episcopul nu mai era printre cei vii de pe pământ, ci că era acum în locașurile cerești, împreună cu restul noilor mucenici ai Rusiei care au suferit din partea comuniștilor luptători împotriva lui Dumnezeu.

V. DRUMUL SPRE KOLYMA

Și astfel, la 9 noiembrie, 1929, episcopul Onufrie a fost din nou arestat și s-a comunicat că a fost trimis în Urali. În anii „colectivizării” sovietice barbare și ai exilării celor mai buni cultivatori de grâu ai Rusiei în lagărele de concentrare, clerul a fost și el lichidat sistematic. Mitropolitul de Odessa, Anatolie (Grisiuk), care îl pomenea întotdeauna pe Mitropolitul Petru în calitate de întâistătător al Bisericii, era arestat în acea perioadă; sora sa, soția viitorului Mitropolit Alexei de Vilna (de asemenea ucis de spionii sovietici), a murit din cauza șocului în momentul când l-au arestat. Au urmat aresturile episcopilor vicari: Partenie Brianskikh și Onufrie, care fusese liber – bineînțeles pentru scurtă vreme. De la sfârșitul lui 1934 și până la cel de-al Doilea Război Mondial, sudul Odessei și Chersonul nu au avut nici păstori și nici biserici, în ciuda infamei trădări serghianiste. Episcopul Onufrie a fost trimis în teribilul lagăr de concentrare din estul Siberiei, cunoscut ca magistrala Baikal-Amur.

A fost nevoie de nouă luni pentru a ajunge în orașul Chita, în Siberia centrală. Deținuții au fost îmbarcați în vagoane de marfă, ca vitele, sub escortă armată. La fiecare popas se făcea o percheziție amănunțită pe acoperișuri și sub vagoane, pentru descoperirea eventualilor evadați. Deținuții care au murit în timpul acestei părți a călătoriei au fost aruncați de pe poduri în râuri sau au fost azvârliți din tren în pădure. În Chita toți deținuții au fost riguros cercetați, verificați după liste de mai multe ori pe zi, percheziționați și forțați să meargă la baia lagărului, unde li se tundeă părul și erau bărbieriți; clericii nu erau o excepție: un gardian le ținea mâinile la spate, un al doilea le ținea capul și al treilea le bărbiera părul.

În a treia zi, toți deținuții au fost aliniați și forțați să meargă în pas de marș până la port, unde au post puși într-o barjă și duși mai întâi pe râul Șilka și apoi pe râul Amur la Blagoveșensk. Acolo s-au oprit peste noapte și a doua zi s-a verificat prezența din nou, s-a făcut percheziția, inspecția sanitară și repartizarea deținuților. Bineînțeles, ca întotdeauna, comisia i-a găsit considerat pe toți apti de muncă. În aceeași zi au fost forțați să meargă la periferia orașului într-un alt lagăr, în șiruri lungi de peste o mie de oameni. Ei erau „armata de lucru”, după cum obișnuiau șefii sovietici să-și numească victimele. În timp ce treceam de râul Bugunda, ei au văzut într-un loc înalt și pitoresc, înconjurat de pădure, fosta Mănăstire a Adormirii Maicii Domnului (ridicată în 1905); pe vârful bisericii, în loc de cruce, atârna un steag roșu cu însemnele cabalistice ale ciocanului și ale secerii. În acest lagăr se găseau deja mai multe mii de deținuți. Noii deținuți au fost mutați în barăci făcute din scânduri pline de găuri; erau împrejmuiți cu obișnuitul gard de sârmă ghimpată și de turnuri de veghe în care stăteau paznici cu arme automate. Dimineața, după o „supă” apoasă de linte, ei au fost duși dincolo de turnurile de veghe, în zona de muncă, pentru a săpa pământul. Unora dintre diviziile de lucru li se dădeau lopeți, altora târnăcoape sau căruțe pentru a transporta murdăria. Unii deținuți se aflau acolo de ani, cărând mizerie pe distanțe de kilometri, înainte și înapoi.

În acest lagăr îngrămădit se găseau deja mai mulți episcopi, unii în vârstă de peste șaiszeci de ani. În afară de episcopul Onufrie, se mai aflau episcopul Antonie Romanovski, Iosif Orekhov și Varsanufie Luzin. Nici unul dintre aceștia nu își ascunsese demnitatea clericală; ei le dădeau sfaturi celorlalți deținuți și îi ajutau oricum se putea. Aici, în zilele de lucru și uneori și noaptea, episcopii își aminteau de cuvintele spuse de Hristos Sfântului Petru: *Adevărat, adevărat zic ție: când erai mai tânăr, te încingeai singur și umblai unde voiai; dar, când vei îmbătrâni, vei întinde mâinile tale și altul te va încinge și te va duce unde nu voiești* (Ioan 21: 18).

Orice slujbă bisericească era, bineînțeles, strict interzisă, dar noi avem indicii despre cum se proceda totuși, în tradiția catacombelor: se săvârșeau înmormântări, se botezau oameni, se hirotoneau preoți și chiar episcopi (acest lucru era posibil când mai mulți episcopi erau împreună). Ca regulă, toți deținuții erau în mod constant mutați dintr-un lagăr într-altul, astfel încât ierarhii trebuiau să facă hirotoniile repede înainte de a fi trimiși mai la nord, în groaznica regiune Kolyma și în lagărele arctice ale morții.

Kolyma este o regiune muntoasă de-a lungul râului Kolyma, afluenții săi extinzându-se de la Oceanul Arctic până în sud, la Marea Ohoțk – la Magadan. Această zonă a devenit importantă la începutul anilor 1930 ca viitor loc pentru producția de aur la scară largă, dar a fost cunoscută de pe la jumătatea anilor 1930 în întreaga lume drept locul unui mare sistem de lagăre de muncă, unde liderii statului sovietic erau responsabili pentru atrocități de nedescris. Magadan, portul principal din această zonă, este locul unui mare lagăr de detenție tranzitoriu și este folosit adesea pentru a se face legătura cu întreaga parte de nord a Siberiei, cu vastul său spațiu de lagăre ale morții presărate în interiorul muntos. În aceste lagăre ale morții, „dușmanii poporului” munceau ca vitele necuvântătoare, la temperaturi sub zero grade, murind de frig, de foame și de oboseală – de obicei la scurt timp după sosirea lor, din cauza lipsei de mâncare, de haine și de adăpost adecvat. Deși scopul inițial al acestor lagăre a fost extragerea aurului, folosind ca muncitori deținuții din închisori, în câțiva ani au devenit locuri pentru exterminarea milioane de oameni a căror singură crimă era că aveau idei contrare regimului ateu. După ce erau cărați ca vitele prin Siberia și îmbarcați mai multe mii o dată din Vladivostok spre Magadan sau spre porturi la Marea Arctică, deținuții erau trimiși în diferite locuri din interior, unde erau forțați să muncească până ce cădeau aproape morți. Singurii care au avut vreodată șansa supraviețuirii erau criminalii de rând, care erau uneori îndeajuns de puternici pentru a îndura condițiile aspre. Când deveneau inutili din punct de vedere fizic, „contra-revoluționarii” erau pur și simplu exterminați – câteva sute în fiecare zi. De la sfârșitul anilor 1930 până la sfârșitul anilor 1950, Kolyma a fost probabil cel mai neîndurător lagăr de concentrare din întreaga lume, comparabil cu lagărele Tamnikov și Solovki din anii '20 și cu lagărele de la canalul Marea Baltică – Marea Albă din anii '30; în fiecare dintre acestea au pierit anual milioane de oameni, ca rezultat al unui mod de viață conceput să submineze însăși existența sufletului uman. Kolyma este un simbol al realizărilor sovietice, fructul hiliasmului, o pregustare a împărăției lui Antihrist pe pământ.

VI. UN MIEL DUS LA JUNGHIERE

Pentru a ajunge la Kolyma, deținuții au fost îmbarcați pe vaporul „Sahalin” și au călătorit de-a lungul râului Amur la Nikolaevsk. De acolo, în vapoare americane (aduse din Statele Unite în schimbul aurului obținut din munca sclavilor de la Kolyma), deținuții au traversat Marea Ohoțk spre pământul Magadan. Poposind în Ohoțk, deținuții sclavi au fost duși pe jos kilometri întregi, sub escortă bine înarmată, prin taigaua deasă, pe malurile râului Kolyma. În pădure chiar și ziua, dar mai ales noaptea, nori de țăntări agresivi care înțeapă îi transformau pe oamenii neprotejați, epuizați și cu totul pierduți, în umbre zdrențaroase, însângerate, desfigurate și mișcându-se cu greu. Fiecare își folosea ultimele puteri pentru a nu se prăbuși, pentru că altfel paznicii îl „înțepau”, adică, îl trăgeau pe nefericit în boschete și îi înfingeau în stomac un țăruș ascuțit, astfel încât să nu scape. Era bine cunoscut faptul că un gardian nu era responsabil de uciderea unui deținut, dar pentru unul evadat își risca propriul cap.

Pentru a confirma astfel de acțiuni inumane, să ne amintim memoriile deținuților din Solovki și de la canalul Marea Baltică – Marea Albă. Pe vremea când torționarii Dzerjinski și Bahrman erau responsabili de Solovki, erau acolo un preot exilat cu numele de Uspenski și fiul său. Fiul a obținut în curând slujba de gardian. El escorta grupuri de deținuți de la un lagăr la altul; se pare că prin cruzimea sa a câștigat încrederea NKVD-ului. Într-o iarnă, în timpul unui viscol, el a trebuit să escorteze un grup de deținuți printre care se afla și propriul său tată. Deja bătrân și bolnav, tatăl nu putea merge bine prin zăpada mare; el se împiedica adesea și cădea și se părea că încetinește defilarea. Atunci, fiul depravat i-a ordonat tatălui său să se dea într-o parte în boscheți și l-a împușcat. Împușcăturile au făcut ecou prin pădure și prin viscolul de la Solovki, alături de cântecul vânturilor nordice, îmbrăcând în veșminte albe de zăpadă pe noul preot mucenic. În primăvara următoare a fost descoperit nestrucăturul trupul protopopului (cu un glonte în spatele gâtului). Erau sfintele moaște ale unui sfânt. Dar fiul Uspenski, făcând o astfel de grozăvie, a fost recompensat de șefii NKVD cu o promovare și s-a bucurat de o încredere lor temporară. Pentru următorii ani el a fost șeful lagărului Dealul Ursului și al tuturor lagărelor de concentrare de dincolo de Lacul Onega, până când a fost împușcat în timpul epurării Ejov. În vremea sa, un alt nemernic fără milă era asistentul său în regiunea Povenetki a canalului Mării Albe, un fost credincios de rit vechi, Ikonnikov.

Supraviețuitorii sinistre expediții au ajuns în cele din urmă la râu. Pe țărm erau mai multe barăci fantomatice și un doc ruinat pentru vapoare. Aici, toți deținuții au fost îmbarcați într-o barjă și într-un vapor relativ mic, „Cucul”, cu care au plecat și au călătorit în josul râului de-a

lungul malurilor lui aurii și prin păduri virgine, aducând o nouă recoltă de sclavi în minele de aur unde se aflau deja zeci de mii dintre ei, condamnați la o moarte prematură; mișunau ca furnicile, neștiind nici de zile de iarnă și nici de nopți de vară, extrăgând, chiar cu propria respirație, aur pentru idolatria sovietică atee.

Lagărul de concentrare Kolyma din teritoriul Magadan era un așezământ la fel ca toate lagărele sovietice: cu gardurile de sârmă ghimpată, cu turnurile cu gardieni pururea vigilenți, cu apelurile de seară, măncarea slabă și condițiile de muncă inumane... Singura diferență era că de la Kolyma nu aveai unde să fugi și nimeni nu se lăsa pradă animalelor sălbatice. Zilele de odihnă erau adesea transformate în zile de muncă în onoarea unor realizări sovietice sau în cinstea unuia dintre mulții tirani ca Lenin sau Stalin. De obicei, la începutul lui septembrie navigația se oprea și îmbarcările noilor muncitori sclavi erau amânate până în primăvară. Oamenii care mureau în timpul iernii erau înlocuiți în vară cu noi „dușmani ai poporului” și astfel se continua an după an. Aceasta era atmosfera în care episcopul Onufrie avea să-și încheie călătoria sa pământească.

Un martor, arhiepiscopul Atanasie Saharov, scria: „De neuitat au fost mai ales vremurile de cea mai cruntă deznădejde, când plângeam după raiul pierdut – posibilitatea de a săvârși sfintele slujbe ale lui Dumnezeu. Vine Vinerea Mare și noi suntem în pădure, scufundându-ne în noroiul cu mușchi, fiind oricând în primejdia de a cădea într-o așa numită «gaură de lup» acoperită cu zăpadă; oricine cădea în ele era pierdut instantaneu. Într-o astfel de atmosferă ne mărturiseam unii altora, ne descopeream unul altuia secretele, cele mai sfinte gânduri...”

Mulți credincioși, recunoscând în cel cu care lucrau împreună un preot sau un episcop și știind bine că viitorul nu mai purta nicio speranță de revenire la viața din lume, le cereau acestor episcopi să-i tundă călugări; în acest fel ei își acceptau soarta ca pe o ascultare monahală. Acești călugări secreți umpleau golurile în rândurile luptătorilor duhovnicești văzuți, combătând prin puritatea suferințelor și patimilor mântuitoare forțele rele ale dușmanului mântuirii noastre. Cunoaștem câțiva care au fost călugăriți în acest mod și știm că mărturia lor este adevărată. Acolo au întâlnit sfinți adevărați. Cine poate înțelege viziunile dulci care li se revelau acestor miei nevinovați ai lui Hristos pe când erau (și încă sunt și astăzi) duși spre junghiere? Cine poate spune ce preț se plătește astăzi pentru păstrarea ortodoxiei în mijlocul acestei generații stricate? Într-adevăr prin rugăciunile și prin jertfele lor încă mai dăinuie lumea.

Aici a fost ștearsă ultima urmă a existenței pământești a episcopului Onufrie. Sfințenia sa, fără îndoială, i-a dus pe mulți în rai. În 1938 au ajuns zvonuri la turma sa îndepărtată din sudul Rusiei europene des-

pre faptul că fusese împușcat în timp ce încerca să evadeze, dar acest zvon era nefondat. Aproape nimeni nu se mai întorcea din Kolyma.

Este de înțeles de ce comuniștii găseau necesar să chinuiască și să distrugă un astfel de om bun: răul disprețuiește binele și lumina, deoarece acestea îl reflectă pe Dumnezeu. Cei care cred cu adevărat în comunism ca filosofie idealistă, bineînțeles, nu pot explica de ce, pentru a aduce omului fericirea pe pământ, era necesar să fie chinuit și distrus un astfel de exemplu de bunătate și virtute ca episcopul Onufrie. Dar putem înțelege aceasta pe baza învățăturii patristice ortodoxe despre orbirea duhovnicească: comuniștii cauzează astfel de suferințe deoarece conștiința lor este impură și murdară; ei sunt într-o stare de înșelare și visele lor mărețe de îmbunătățire umană sunt doar un miraj care ascunde intenția ucigașă, de fapt, a sistemului lor.

Fie ca exemplul celor care, precum episcopul Onufrie, au suferit și au câștigat biruința asupra slugilor lui Antihrist, să ne salveze de la această groaznică înșelare! Amin.

27. Preotul mucenic Ilie

ȘI MATUȘKA SA, EVGHENIA CETVERUKHIN

Pomenit la 16 februarie (†1934)

Când omul, pe deplin și cu adevărat (adică iubindu-L, considerându-L singurul adevăr în viață), trece de partea acestui Adevăr veșnic sau, dimpotrivă, se întoarce deplin de la El, el nu mai trăiește și este obligat să moară. El a trecut prin tot ceea ce poate să ofere viața aceasta și a ajuns la maturitate pentru viitor.

Sfântul Gherman, Noul Mucenic

Viața părintelui Ilie este strâns legată de dreapta sa soție dată lui de Dumnezeu, care i-a împărtășit pe deplin suferințele și bucuriile. Evghenia era o fată foarte evlavioasă, care își dorise să devină călugăriță, dar, la sfatul starețului Varnava de la schitul Ghețimani, a început să-și caute un mire evlavios. Părinții lui Ilie își puseseră mari speranțe în el, de vreme ce era un student strălucit la universitate, dar, după ce a cunoscut-o pe Evghenia, cei doi au început să citească cărți duhovnicești cu seriozitate; el a renunțat la universitate și la o carieră ispititoare și a intrat la Seminarul Sfântul Serghie de la Lavra Sfânta Treime.

Familia Evgheniei trăia în ascultare față de sfinții stareți. Mama sa cunoștea mulți stareți și mergea adesea să-i vadă. Văzând aceasta, Ilie Nikolaevici și-a dorit de asemenea să aibă un stareț care să-i călăuzească. Evghenia l-a sfătuit să meargă la Schitul Ghețimani, la starețul Varnava. În ziua următoare tânărul seminarist a mers la stareț. Starețul l-a primit cu bunătate, l-a așezat, a adus un samovar de undeva și a început să-i dea să bea ceai; tot timpul a spus, mângâindu-l pe cap: „Tu ești mucenicul meu. Tu ești mărturisitorul meu”. Apoi i-a dat mai multe cuvinte de învățătură și l-a lăsat să plece. Seminaristul fericit s-a întors la casa de oaspeți. În sfârșit, avea un călăuzitor duhovnicesc căruia putea să-i încredințeze întreaga sa viață. Seara s-a dus la biserică și cu uimire a auzit că îl pomeneau pe răposatul de curând ieromonah Varnava! Fapt ce a fost cu adevărat o uimire și o mâhnire când a aflat că, la numai câteva ore după ce plecase de la el, starețul Varnava murise. Supărat, s-a întors acasă.

Dar Domnul nu a lăsat neîmplinită cererea sinceră a sufletului său credincios. După o vreme, colegii săi de seminar s-au oferit să îl ducă la Sihăstria Zosima, care nu era departe de Lavra Sfintei Treimi, ca să-l vadă pe starețul Alexei Sihastrul (cel care avea mai târziu să tragă sorții

pentru alegerea Patriarhului Tihon). Ilie a acceptat cu bucurie. Starețul i-a primit călduros și curând a devenit îndrumătorul duhovnicesc al lui Ilie și al logodnicei sale. Când i-a văzut prima dată împreună, el a strigat: „Ce înalt este el, cât de mică este ea!” Și într-adevăr, Ilie era foarte puternic și înalt, un adevărat cavaler, în timp ce Evghenia era o fată mică și fragilă. Cu binecuvântarea starețului Alexei se întâlneau de două ori pe lună în casa Evgheniei și de două ori pe lună îi scria o scrisoare, pe care mama Evgheniei o citea înainte întotdeauna; și astfel au trecut mai mulți ani. Ilie a terminat seminarul cu succes și a început să studieze la Academia teologică.

În acel moment, Evghenia avea 25 de ani, vârstă care pe atunci nu era considerată tânără. Pe atunci era o lege nouă, după care studenții de la Academie se puteau căsători. Un anumit stareț din Moscova, față de care familia Evgheniei trăia în ascultare, a încercat să grăbească nunta lor. Ilie l-a ascultat pe stareț și a mers la părinții Evgheniei. Dar aici a întâmpinat o piedică neașteptată: tatăl Evgheniei a refuzat categoric să i-o dea pe Evghenia în căsătorie, de vreme ce nu avea mijloace să o susțină. Ilie s-a enervat și a plecat, trântind ușa după el. Mama Evgheniei, cu toate acestea, l-a convins să-l întrebe pe tatăl ei din nou. Și el a trebuit să repete mereu că aveau să fie capabili să trăiască prin propriile mijloace, deși de fapt toți banii lor erau o mică sumă pe care Evghenia o câștigase dând lecții de muzică, pe care cu binecuvântarea mamei ei o punea deoparte pentru zestrea ei. În cele din urmă, tatăl a fost de acord. Ei au făcut nunta în liniște și modest și imediat au plecat în luna de miere la Sihăstria Zosima, pentru a se pregăti lângă cu iubitul lor stareț pentru primirea Sfintei Împărtășanii.

Familia Evgheniei avea mare evlavie pentru părintele Alexei. Una din rudele sale, care mai târziu a devenit călugăr, mergea adesea la Sihăstria Zosima și mereu avea același vis. Părea să fie o zi de sărbătoare; întemeietorul mănăstirii, ascetul Zosima, stătea în mijlocul ușilor împărătești și îi miruia pe toți cei care veneau; după miruire, în veșmintele lor strălucitor de albe, ei intrau direct prin ușile împărătești. Acest vis, în special pentru faptul că se repeta atât de des și pentru faptul că și femeile intrau în altar, era foarte tulburător pentru tânărul bărbat. În cele din urmă, când a avut visul pentru a șasea oară, el a mers la părintele Alexei. Starețul nu i-a explicat sensul visului, ci a întrebat doar dacă erau mulți oameni. „Erau mulți, batiuşka, o întreagă mulțime”. „Ei bine, slavă lui Dumnezeu, slavă lui Dumnezeu”, a repetat cu bucurie starețul.

Tânăra pereche căsătorită a petrecut aproape o lună la mănăstire. Apoi s-au întors la Moscova și au închiriat un apartament în Serghiev Posad, lângă Mănăstirea Sfântul Serghie. Ei trăiau în sărăcie extremă, dar, exact cum îi promiseseră tatălui Evgheniei, trăiau din proprii lor bani. Matuska observa adesea că în întreaga lor viață nu fuseseră datori

nimănui cu niciun ban, și au trăit atât de modest încât Evghenia își permitea să pună în sobă doar șase lemne de foc pe zi pentru a încălzi apartamentul în care nu era niciodată prea cald.

Când s-a născut primul lor copil, ei au trimis imediat o telegramă surorii Evgheniei. Când a venit, ea le-a spus că știuse despre nașterea copilului înainte ca telegrama să fi ajuns la destinație. „Dar, cum?”, au întrebat ei. „Sfântul Serafim mi-a apărut într-un vis și mi-a spus: «Mergi și îi felicită. Li s-a născut un fiu și numele lui este Serghie».” Și, într-adevăr, ei i-au pus primului lor fiu numele Serghie și celui de-al doilea fiu Serafim.

Părintele Ilie a terminat Academia înainte de izbucnirea Revoluției. După ce a fost hirotonit, el a slujit pentru o perioadă scurtă de timp într-o biserică sărăcăcioasă și apoi a fost transferat la Biserica Sfântul Nicolae în districtul Tolmacev din Moscova, unde a slujit până la arestul său, în 1932.

Părintele Ilie era un preot înflăcărat. El nu scurta niciodată slujbele. El citea cu voce tare stihirile care trebuiau cântate și adesea citea canoanele. Matuska mergea la biserică în fiecare zi și dirija corul. În acea perioadă tristă de după izbucnirea Revoluției, Biserica Sfântul Nicolae din districtul Tolmacev era o sursă de lumină duhovnicească pentru mulți credincioși. O enoriașă a părintelui Ilie își amintește: „Oh, biserica noastră din Tolmacev, strălucind de curăție! Dar, era atât de frig, încât îți înghețau picioarele de podea!” Totuși, în orice circumstanțe, matuska nu-și pierdea nădejdea în Dumnezeu.

Astfel, odată, de ziua Sfântului Nicolae, matuska s-a întors de la biserică și, băgându-și mâna în buzunar, a descoperit că este gol; în acea zi îi adunau de obicei pe enoriași acasă la ei pentru o masă modestă. Matuska s-a întors repede la biserică și l-a întrebat pe batiușka dacă avea ceva bani. Cu o privire vinovată i-a dat doar câteva copeici. Nu se putea face nimic și matuska s-a dus acasă; pe drum s-a gândit cât de bine ar fi dacă ar avea măcar două ruble. Ar cumpăra niște mazăre, puțin ulei și altceva și ar fi destul. Cu astfel de gânduri s-a dus acasă.

Era o zi caldută de primăvară și în fața porticului lor erau bălți imense. Pe picioare avea doar cârpe înfășurate, de vreme ce era imposibil să ai papuci în acele vremuri; cu aceste încălțări a început să sară printre bălți. Deodată a observat niște ruble înfășurate cu grijă, care ca două mici bărci pluteau pe apă. Ea le-a scos și a început să-i întrebe pe trecători dacă nu pierduseră două ruble; dar toți au spus că nu. Atunci matuska, mulțumindu-I lui Dumnezeu și repetându-și iar: „Căutați mai întâi Împărăția lui Dumnezeu și toate celelalte se vor adăuga vouă”, a început să pregătească o masă frugală.

Altă dată, matuska și batiușka plecau la Sihăstria Zosima. Pe atunci, mănăstirea nu mai era capabilă să-i hrănească pe cei care veneau,

de vreme ce abia era suficientă mâncare pentru a-și hrăni propriii călugări. Dar chiar în această zi ei nu mai aveau niciun ban. Totuși, matuska nu și-a schimbat hotărârea de a merge, ci a mers la un citeț bătrân să-l întrebe dacă putea să aibă grijă de copii în lipsa lor. Pe drum ea a repetat: „Aruncă grija ta spre Domnul și El te va hrăni”. Acesta era un lucru care o caracteriza pe matuska; cuvintele Scripturii, care pentru majoritatea oamenilor erau simple cuvinte din cărți care sunt învățate mecanic, pentru ea erau vii și reale. Venind acasă, ea a dat pe neașteptate peste un obiect mare, împachetat într-un sac de lână. Matuska, temându-se să nu fie un cadavru, a dat să fugă; dar apoi a văzut că obiectul era prea mic și s-a forțat să se întoarcă. Gândindu-se că probabil era un copil care fusese abandonat, ea s-a uitat în sac și literalmente a înghețat pe loc; era plin cu tot felul de mâncăruri – carne, ulei, pâine și, într-un cuvânt, tot ceea ce aveau nevoie pentru călătorie. Probabil cineva de la țară venise să le vândă în oraș, dar, temându-se de poliție, aruncase sacul în drum.

Bineînțeles, nu toate se sfârșeau atât de bine pentru matuska. Totuși, ea nu își pierdea niciodată prezența de spirit. Odată a venit o femeie necunoscută la ea și s-a oferit să-i vândă o plasă întreagă cu alimente pentru o sumă destul de mică; cu greutate a strâns ban cu ban și i-a dat suma femeii, care a dus-o pe matuska la gară unde, după spusele femeii, se aflau alimentele. Când au ajuns la gară, femeia i-a spus matuskăi să o aștepte, ca să se ducă în chioșcul gării după alimente. Matuska a așteptat timp de mai multe ore înainte de a se duce ea însăși la chioșc, doar pentru a vedea că ușa era bine închisă și că nu era nimeni acolo. I-a fost greu să se întoarcă acasă, unde batiuska și copiii o așteptau flămânzi cu nerăbdare. Pe drum, matuska s-a gândit cum ar trebui să se roage pentru astfel de oameni; până la urmă, ei ne ajută la mântuire – pe când, cu siguranță, în același timp își distrug propriile suflete. Intrând în cameră și întâlnind privirile uimite ale familiei, matuska a spus: „Sculați-vă copii, să ne rugăm; slavă lui Dumnezeu pentru toate! Ne-au furat!”

Dar toate aceste pierderi erau nesemnificative în comparație cu durerea pe care a suferit-o matuska atunci când fiul ei cel mai mic, Vania, a murit. El se juca împreună cu niște copii mai mari și a răcit și de vreme ce matuska nu putea să aibă grijă mereu de el (ea cânta în fiecare zi la biserică), răceala s-a transformat în meningită. Tot atunci, matuska și-a rupt mâna. Toate s-au îngrămădit peste ea dintr-odată: boala fatală a fiului ei, mâna sa ruptă, foamea; dar cu toate acestea a reușit în fiecare zi să fie la slujbele bisericii. Suferințele lui Vania erau atât de insuportabile, încât el însuși a spus: „Este adevărat, mamă, că și eu sunt un mucenic?” El a murit în aceeași zi ca și starețul Alexei. Părintele Ilie, la predica de la înmormântarea sa, a remarcat faptul că în acea zi murise un copil după ce suferise mai mult decât un adult, deși nu păcătuisese atât de mult. Călugărița care slujea în altar a venit la matuska și i-a spus:

„Dragă matuska, vă felicit – aveți deja un fiu în rai!”. Spre sfârșitul vieții sale, matuska a uitat de Vania. Ea spunea: „Am avut cinci copii”. Și apoi, cu un zâmbet vinovat, ea adăuga: „Nu îmi amintesc toate câte au fost în viața mea; Domnul a luat de la mine partea cea mai grea”.

II

Părintele Ilie ducea o viață ascetică. Doar două săptămâni pe an și le petrecea cu familia la țară, unde copiii se odihneau, în timp ce biserica era reparată și curățată. În general, el slujea în fiecare zi, fără să omită sau să scurteze ceva din slujbe. Seara, după sfintele slujbe, aveau loc convorbiri duhovnicești.

Matuska avea grijă în fiecare zi ca batiuska să reușească să mănânce înainte de miezul nopții. El venea acasă în fiecare zi după ora 11:00. Dimineața batiuska încă mai dormea când deja unele fiice duhovnicești alergau să vadă dacă nu s-a sculat (majoritatea parohiei era compusă din oameni tineri). Matuska nu murmură niciodată în aceste momente și spunea doar: „O anumită roabă a lui Dumnezeu a venit; ea nu este foarte fericită”. Și apoi această roabă a lui Dumnezeu era chemată la strănă pentru o conversație. Mai târziu, episcopul Ioan i-a spus matuskăi (ea a mers la biserica lui după moartea părintelui Ilie): „Batiuska al tău era idealul meu și tu ai fost ajutorul său de încredere în toate”.

În acele vremuri grele de foamete, ei au fost în stare să păstreze frumusețea și splendoarea bisericii și bogăția veșmintelor de cult. Cât de mândri erau de batiuska lor când slujea în veșminte splendide și frumoase, sau când le citea și le explica scrierile Sfinților Părinți. Odată, după o predică deosebit de reușită despre Sfântul Ioan Hrisostom, batiuska a trecut pe lângă strănă și matuska i-a spus încet: „Înălțimea gândului smerit nouă ne-ai arătat” (din troparul sfântului).

Era anul 1932. Peste tot erau percheziții, arestări și exilări. Mai mulți enoriași ai bisericii au fost arestați împreună cu multe dintre rudele lor. Batiuska a fost chemat la NKVD și i-au promis că dacă ar renunța la preoție nu va păți nimic.

Niște prieteni de-ai săi încercau să obțină pentru el un post bun, ca expert de artă la Galeriile Tretiakov. Neștiind ce să facă, batiuska a venit acasă și matuska l-a întărit în lupta de mărturisire.

Curând a fost ziua de nume a părintelui Ilie și au venit câțiva oaspeți. Din anumite motive, batiuska prinsese viață și era foarte fericit și glumea. Abia seara târziu au plecat oaspeții; în câteva minute o enoriașă s-a întors și i-a șoptit matuskăi că poliția o urmărea cu mare grijă. Matuska i-a mulțumit fetei și a ieșit afară. Un grup de trei bărbați a venit la ea și a întrebat unde locuia familia Cetverukin. Matuska a arătat casa și le-a dat numărul unui apartament, în timp ce ea însăși a fugit repede a-

casă. „Batiuška, au venit după tine!”, a spus ea, intrând în cameră. Batiuška și-a pus epitrahilul starețului Alexei și a citit rugăciunea de dinaintea începerii unui lucru bun. El nu a reușit să termine ultimele cuvinte, când s-a auzit o ciocănitură puternică în ușă. Mатушка i-a întâmpinat cu o plecăciune adâncă: „Intrați.” Ei se grăbeau și au întrebat, mai degrabă confuzi: „Nu tu ești cea care ne-ai arătat calea?” „Da.” „Ei bine, pregătiți-vă”. Bărbații au fost amabili și le-au permis să își ia la revedere unul de la altul. În timp ce matuska aduna repede cele necesare, ei au făcut o percheziție superficială. Spre ieșire, unul din ei a spus: „Ei bine, matuska, poți dormi liniștită; nu te vom mai deranja”.

„Cum să pot dormi liniștită acum?”, a răspuns matuska. Întreaga noapte a petrecut-o în rugăciuni și în lacrimi, dar spre dimineață, totuși, a ațipit. Și atunci a văzut o Doamnă extraordinar de slăvită, care i-a spus: „Nu te teme. Nu îi vor face nimic lui batiuška al tău în închisoare. Eu voi mijloci pentru el”.

„Chiar ai autoritate în închisoare?”, a întrebat matuska uimită. „Am autoritate pretutindeni. Nu te teme; nu îi vor face nimic în închisoare; dar să te rogi lui Adrian și Nataliei”. Și, cu aceste cuvinte, minunata Doamnă a dispărut. Matuska s-a trezit uimită în privința motivului pentru care Maica Domnului (ea a înțeles că era chiar Preacurata Fecioară cea care venise la ea) îi poruncise să se roage lui Adrian și Nataliei. Când a citit viața lor (26 august) și a descoperit că Adrian a fost un mucenic și Natalia suferise din milă față de el și îl întărise, i-a devenit clar de ce Preasfânta Născătoare de Dumnezeu îi ceruse să se roage la acești sfinți.

După arestul lui batiuška, noi nenorociri au venit peste matuska. Ei au fost dați afară din apartament, și pentru un timp au umblat dintr-un loc în altul, până când au fost găzduiți de o anumită familie. Copiii au fost dați afară de la școală; biblioteca lor imensă a fost furată. Dar cea mai mare pierdere a fost moartea singurei lor fiice. Mașenka era ultimul copil din familie. Când matuska era însărcinată cu ea a mers la starețul Alexei, care era încă în viață pe atunci. El a întâmpinat-o cu întrebarea: „Cine este acolo?” „Păcătoasa Evghenia” a răspuns ea. „Ești singură?” „Nu. Batiuška. Suntem doi”. Mergând sus să ia binecuvântarea lui, ea a întrebat: „Batiuška, ce voi avea?”. „O fiică, doar că va trebui să-i coși veșmânt de nuntă”. Matuska a fost surprinsă: „Bineînțeles că dacă este fată trebuie să i se coasă veșmânt de nuntă”. Și abia după moartea Mașenkăi ea a înțeles cuvintele starețului – că fiica ei devenise mireasa lui Hristos.

Fiica a murit de o simplă boală de copii; organismul ei slab (nu avea decât cinci ani) nu a putut să lupte cu foamea, cu frigul și cu boala în același timp. În astfel de circumstanțe (în acea perioadă murise, de asemenea, și mama Evgheniei) ea a fost întărită, după cum ea însăși a spus,

doar de un singur lucru: rugăciunea Sfântului Ioan Hrisostom, pe care o repeta fără încetare – „Slavă lui Dumnezeu pentru toate”.

III

Din cauza tuturor acestor nenorociri, abia după doi ani matușka a putut să meargă la soțul ei, care se afla atunci în exil în districtul Râul Krasnaia Vișera. Era dificil de ajuns în acest sat nordic izolat în timpul sezonului noroios din primăvară, dar, în cele din urmă, ea a ajuns la destinație. Ea a adus o Evangheliie și o sticlă cu agheasmă pentru părinții Ilie. Evanghelia i-a fost luată imediat, dar ei erau interesați de sticlă. „Ce este asta?” „Pentru voi este apă simplă, dar pentru mine este sfântă. Este medicamentul meu”, a răspuns matușka. Și i s-a permis să i-o dea părintelui Ilie.

Batiușka, după cum a observat imediat matușka Evghenia, se schimbase înfricoșător. El nu a binecuvântat-o, ci dimpotrivă a spus: „Aici eu nu mai lucrez ca preot”. El arăta ca și când ar fi fost torturat, ca și când ar fi fost răvășit. Această întâlnire a durat mult timp și batiușka a putut să-i spună totul.

În închisoarea unde fusese adus după arest, a fost pus într-o celulă specială. Camera mică era complet plină, și la prima vedere părea să nu mai fie niciun loc liber. Batiușka nu știa ce să facă, dar cineva l-a strigat: „Târăște-te sub pat!” Acest lucru nu era atât de ușor pentru batiușka, care era atât de înalt; dar, în cele din urmă, a reușit să se bage sub paturi și să se întindă pe podeaua murdară, plină de scuipat.

Era imposibil să adormi în astfel de circumstanțe și strigătele și înjurăturile din cameră nu ar fi permis acest lucru oricum. Batiușka și-a amintit de fiii săi duhovnicești și cum îl respectaseră și a izbucnit în lacrimi. El a relatat și cum a fost dus la Krasnaia Vișera peste zăpada înghețată. Stratul subțire de gheață s-a rupt imediat sub picioarele sale și deținuții la fiecare pas cădeau până la brâu în zăpadă. Un bărbat care mergea lângă batiușka a spus: „Iubeam pădurea, dar acum o urăsc”, și și-a scuturat pumnul către pădure. Uzi până la os, neavând ce să mănânce sau să bea toată ziua, ei au fost siliți să meargă pentru noapte într-un bordei. Oamenii epuizați s-au prăbușit imediat pe podea și au adormit ca niște morți.

Dar părintele Ilie nu a adormit. În noaptea adâncă un geamăt a izbucnit din străfundul inimii sale: „O, Doamne, de ce m-ai părăsit? Te-am slujit cu credință; Ți-am dat toată viața Ție. Câte acatiste și canoane am citit; cu câtă înflăcărare am slujit în biserică. De ce m-ai părăsit și sufăr astfel? O, Maică a lui Dumnezeu, o, Sfinte Ierarhe Nicolae, o Sfinte Părinte Serafim, toți sfinții lui Dumnezeu! După toate rugăciunile mele către voi, de ce sunt atât de chinuit?”

Întreaga noapte a strigat astfel către Dumnezeu. Apoi, dintr-odată, o vizită dumnezeiască, ca un foc, a atins sufletul pătimitorului cu o mângâiere nepământească și lumina credinței i-a luminat tainic inima și a început să ardă cu o iubire de negrăit și desăvârșită față de Hristos, în cuvinte despre care Sfântul Pavel spune că „nu se cuvine omului să le rostească” (II Cor. 12: 4). Când a venit dimineața, el era un om nou, născut din nou, ca și când ar fi fost „botezat cu foc”. După această noapte, el nu a mai putut să trăiască o viață obișnuită. El i-a spus matuskăi: „Să nu crezi că dacă aș ieși de aici aș mai sluji ca înainte. Lumea veche este dusă pentru totdeauna, și nu mai este întoarcere”. Lumea cu care fusese obișnuit dispăruse pentru el pentru totdeauna, pentru că o străvedere a lumii de dincolo i se dăduse prin mijlocirea Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, așa cum îi promisese Ea matuskăi, noua Sfântă Natalia. Prin urmare, îi mai rămânea fie să cedeze și să devină un cetățean-sclav sovietic obișnuit, sau să moară desăvârșit pentru lume. Verticalitatea caracterului său nu îi permitea, în condițiile opresiunii ateiste, să poarte „jugul preoției”. El a înțeles aceasta și a ales moartea ca unire cu Dătătorul de viață – Hristos Domnul nostru!

La despărțire, batiuşka Ilie i-a spus matuskăi sale: „Tu știi cum am ajuns să ard intens cu iubire pentru Hristos. Aici am ajuns să înțeleg că nu este nimic mai bun, nimic mai minunat decât El. Aș muri pentru El!” Ei și-au luat la revedere și din nou matuska a pornit lungă și dificilă călătorie spre casă. Când a ajuns, o telegramă o aștepta. Avusese loc un incendiu în clubul lagărului și părintele Ilie arsese împreună cu alți unsprezece bărbați. Cât de potrivit – însuși numele Ilie înseamnă „înflăcărat”!

După moartea lui Batiuşka, matuska a fost mult timp bolnavă, dar după aceea a început scrierea memoriilor sale. În acest moment, ea a avut un vis: i-a apărut, ca și când ar fi fost în viață, părintele Petru Lagov (un preot care fusese împușcat cu mai mulți ani în urmă). El i-a spus: „Dragă matuska, ar trebui să te rogi la Sfântul Serghie, la Sfântul Serafim și la preotul mucenic Pamfil. Să ne rugăm împreună: «Sfinte părinte Serghie, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi! Sfinte părinte Serafim, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi! Sfinte preot mucenic Pamfil, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi!»”. Trezindu-se, s-a gândit că familia sa îi cinstise întotdeauna pe Sfântul Serghie și pe Sfântul Serafim și își numiseră cei doi fii după acești sfinți; dar nici nu auzise de preotul mucenicul Pamfil. Venind la biserică și deschizând Mineiul, ea a descoperit că tocmai în acea zi era pomenirea preotului mucenic Pamfil (16 februarie). După ce a citit viața acestui sfânt, ea a descoperit că Sfântul Pamfil a fost un preot foarte educat, care avea o bibliotecă

imensă și murise împreună cu alți unsprezece mucenici, dintre care unii fuseseră arși de vii într-un foc.

IV

Restul vieții matuskăi nu a fost ușor. Ea era singură, fără soț, cu un copil în brațe; dar, cu toate acestea, ca și mai înainte, în fiecare zi cânta și dirija corul. După moartea părintelui Ilie, matuska s-a dus să cânte în Biserica Sfântul Grigorie de Neocezarea, unde slujea un episcop pe nume Ioan. El era destul de tânăr, nu avea mai mult de patruzeci de ani. Fiind el însuși un nevoitor aspru, cerea de la cântăreți să țină Tipicul așa cum trebuie. Lungile slujbe monahale și viața intensă a parohiei nu puteau să placă autorităților. În 1937, în timpul Postului Mare, acestea au venit la vlădica. Cineva l-a avertizat de dinainte și el era pregătit pentru arestul său. Când poliția i-a cerut să iasă pentru câteva minute, vlădica s-a dus la matuska și i-a spus: „Dragă matuska, dacă nu mă întorc în 15 minute, să începi ceasul nouă fără mine”. Bineînțeles, el nu s-a mai întors niciodată.

Matuska avea mare respect pentru memoria episcopului Ioan. Ea nu lăsa niciodată din mână metania pe care i-o dăduse el și care devenise gri din cauza folosirii permanente. A fost pusă în mormânt cu ea.

A început cel de-al Doilea Război Mondial. Noi nenorociri s-au îngrămădit peste matuska. Un fiu a fost arestat și alți doi au fost trimiși pe front, de unde cel mai mare nu s-a mai întors. Ea însăși a suferit de foame. Dar a rămas întotdeauna aceeași matuska liniștită, nădăjduind în Dumnezeu. Odată, cu toate acestea, a început să se îndoiască, văzând astfel de nenorociri venind asupra credincioșilor și s-a întrebat dacă nu cumva venise în Rusia sfârșitul creștinismului. Cu aceste gânduri ea s-a întins să doarmă și a avut un vis: Maica Domnului i-a spus: „Atâta timp cât arde candela deasupra raclei Sfântului Serghie, Biserica Rusiei va rezista”. Totuși, matuska a continuat să se îndoiască și se ruga: „O, Maică a lui Dumnezeu, dacă ești cu adevărat tu, fă să am acest vis a doua oară”. În noaptea următoare a avut din nou același vis. Povestind aceasta, matuska spunea negreșit: „Și candela arde încă”.

Anii au trecut. Matuska ducea aceeași viață ca și înainte. Întotdeauna erau oameni în jurul ei, pentru că, după moartea lui batiuska, la cererea acestuia, ea luase asupra ei călăuzirea fiilor lui duhovnicești. În condițiile în care mulți, chiar și dintre clerici, căzuseră din credință, ea a păstrat un mare număr de oameni în Biserică. Imediat după sfârșitul războiului, matuska a primit o scrisoare de la fiul ei cel mai mic; el se întorcea de pe front. Toate geamurile de la casa ei fuseseră sparte și matuska voia să le repare înainte de venirea lui. Dar erau necesare pentru aceasta cel puțin 100 de ruble și ea nu avea nicio copeică. Ca

întotdeauna, matuska s-a grăbit la rugăciune. Și apoi, în ziua următoare a venit la ea o fată tânără, care i-a oferit 100 de ruble. Bineînțeles, matuska a fost impresionată de un astfel de dar de la o fată care îi era necunoscută. Dar fata i-a explicat că în timpul nopții mama ei, una dintre fostele enoriașe ale părintelui Ilie, care murise cu ceva timp în urmă, i-a apărut și i-a spus: „Nu vrei să-i dai 100 de ruble matuskăi Evghenia pentru pomenirea sufletului meu?” Și astfel Domnul a ajutat-o încă o dată în mod minunat pe matuska în nevoile ei.

Spre sfârșitul vieții, matuska a primit de la Dumnezeu darul vederii cu duhul. Odată, ea mergea la biserică împreună cu una din fiicele sale duhovnicești. Cu obișnuitul ei mers iute, ea a trecut pe lângă doi băieți de la țară pe care îi vedea pentru prima dată. Matuska, fără să se oprească, i-a mângâiat pe cap și le-a spus: „Nicolae și Serghie”. Dintr-odată, însoțitoarea ei s-a hotărât să o verifice pe matuska. Ea s-a oprit și i-a întrebat pe băieți numele lor. „Nicolae și Serghie”, a fost răspunsul.

Se părea că atât de multe ispite și încercări căzuseră peste soarta matuskăi, dar în mod evident, Dumnezeu voia să-i încerce credința până la sfârșit și astfel să arate unei lumi înnebunită întreaga dreptate a slugii Sale. La vârsta de 80 de ani, matuska a căzut și și-a rupt o coastă și, din cauza tratamentului incorect, mușchii ei s-au atrofiat și nu s-a mai ridicat din pat până când a murit. Astfel a stat timp de zece ani, petrecându-și timpul în lecturi, în rugăciune și hrănindu-i duhovnicește pe mulți. În al nouăzecilea an de viață, din cauza tratamentului neglijent, ea a dobândit răni din cauza patului și trupul ei a putrezit atât de tare, încât cei care îi făceau baie puteau vedea oasele de la coloană. Suferința ei era imensă. Ea locuia cu fiul ei cel mai mic. Nora ei adesea își bătea joc de ea și o întreba: „Aici ai dat totul lui Dumnezeu – atât soțul cât și copiii – și cum te răsplătește?”. Matuska îi răspundea: „Domnul pe cel pe care îl iubeste, pe acela îl pedepsește”. „Și de ce mă pedepsește pe mine din cauza ta?”. Matuska zâmbea și spunea: „Aceasta înseamnă că te iubeste și pe tine”.

În ultimii săi ani de viață, matuska s-a ocupat cu grijă să-și scrie memoriile. Ea a înțeles profund întreaga semnificație a sortii sale și a celor apropiați ei. Ei îi plăcea să-și aducă aminte că fusese martoră a multor canonizări de sfinți, în special, a celei a Sfântului Serafim de Sarov și a Sfântului Ermoghen al Moscovei. Și adăuga adesea: „Și voi muri când va fi o canonizare”. Ea nu spunea cine va fi canonizat, dar în mod evident îi avea în minte pe noii mucenici, de vreme ce la o lună înainte de moartea ei a spus: „Și îl cunoașteți pe batiuska al meu, pe Vlădica Ioan și pe părintele Petru Lagov și pe toți aceia – ei toți sunt sfinți mucenici”; și cu accentuare specială repeta: „Sfinți mucenici”.

Cu puține zile înainte de moartea ei, i s-a cerut unui preot să vină să-i dea Sfintele Taine. Și, după ce a primit Sfânta Împărtășanie, dintr-odată această femeie bătrână, aproape moartă, a spus cu o voce clară și distinctă: „Iubite batiușka! Hristos să ne mântuiască! Ce fericire!”. Preotul stătea în genunchi înaintea ei și i-a spus: „Dragă matuska, când vei fi cu Dumnezeu, să-ți amintești și de mine, păcătosul”.

Câteva zile după aceasta, matuska a murit. Copiii ei și noi toți stăteam în jurul ei și vedeam ceva ce nu mai văzuserăm niciodată și nici nu vom mai vedea: fața ei a început să se schimbe și dintr-o modestă bătrână obișnuită ea a devenit o femeie extraordinar de măreață și splendidă. Unul dintre fiii ei a șoptit: „Probabil tocmai s-a întâlnit cu batiușka al ei”. Un minut mai târziu totul se terminase; sufletul ei a zburat din trup, și matuska a devenit o persoană moartă obișnuită.

Matuska Evghenia a trăit o viață lungă și extraordinar de grea. Ea nu a vorbit niciodată tare, nu a dat lecții nimănui; dar felul tăcut și umil al acestei bătrâne femei era cea mai bună lecție de evlavie creștină pentru cei care, în vremurile noastre fără Dumnezeu, vor să trăiască după poruncile lui Hristos. La fel ca Sfânta Natalia, care i-a supraviețuit Sfântului Adrian și a murit în pace, și ea a fost o muceniță împreună cu batiușka martirizat, părintele Ilie.

Monahia Maria Erastova

A venit avva Lot la avva Iosif și i-a spus: „Părinte, după puterea mea țin o pravilă modestă de rugăciune și de post și de citire și liniște și după puterea mea îmi țin cugetul curat. Ce trebuie să fac mai mult?” Bătrânul, ridicându-se, și-a ridicat mâinile spre cer și degetele sale au devenit ca zece făclii de foc și a spus: „Dacă vrei, trebuie să te faci tot foc”.

Pateric

28. Stareța Agata din Bielorusia

ȘI SLUJIREA ADUSĂ DE EA BISERICII DIN CATACOMBE

Pomenită la 5 februarie (+1939)

*Călătoria am săvârșit,
credința am păzit; de acum
mi s-a gătit cununa dreptății.*

II Tim. 4: 7-8

Matușka Agafia a fost numele dat roabei lui Dumnezeu, Agata, de creștinii binecredincioși, care o cinsteau pentru viața ei ascetică plăcută lui Dumnezeu. Înainte de a începe descrierea acestei, îndrăznim să spunem, vieți binecuvântate, îi vom descrie pe scurt pe credincioșii care o vizitau.

Când în patria noastră a avut loc îngrozitor de sângeroasa Revoluție din octombrie, oamenii credincioși au simțit imediat duhul anti-creștin al așa numitei autorități sovietice. Mulți s-au ridicat la luptă împotriva acestei autorități satanice. Dar mai erau și cei care de fapt nu puteau intra în luptă împotriva bolșevicilor; unora ca aceștia le aparținea și matușka Agata. Fiind în vârstă de aproape 100 de ani, ea își petrecea nopțile în rugăciune cu credincioșii, rugându-se lui Dumnezeu pentru salvarea Rusiei. Nu avea altă posibilitate de a lupta împotriva bolșevicilor decât prin cuvântul lui Dumnezeu. Răspândindu-l printre oamenii credincioși, ea îi învăța să nu se supună autorității sovietice sub nicio formă, chiar dacă va trebui să pătimească, cum mai târziu li s-a și întâmplat multora. Înainte de Revoluție era cunoscută probabil doar de câțiva oameni; dar, în timpul Revoluției și după aceea, și în special în groaznicii ani '30, ea a devenit foarte cunoscută locuitorilor din apropiere de locul unde trăia.

Cei care suferiseră terorii Revoluției și persecuția împotriva adevăratei Biserici nu s-au dus la așa numita „Biserică renovacionistă”. Este caracteristic faptul că tocmai preoții care s-au supus guvernului sovietic îi disprețuiau pe oamenii care nu făceau compromisuri, spunându-le: „Indiferent ce faceți, în cele din urmă va trebui să veniți la noi”.

La început, preoții adevărați – așa îi numea matușka Agata, deoarece nu se supuseseră guvernului sovietic – săvârșeau slujbele dumnezeiești în biserici; dar, când a început persecuția împotriva lor, ei au ieșit în lume și au slujit în secret, săvârșind slujbele necesare pentru oamenii credincioși. Acești preoți au întemeiat Biserica din catacombe, ale cărei locuri de închinare erau cunoscute doar de credincioși. Acești preoți se

opreau la matuska Agata, și săvârșeau adesea sfintele slujbe acolo. Această veste s-a răspândit printre credincioși; astfel, matuska Agata a devenit cunoscută unui mare grup de oameni care erau credincioși Bisericii din catacombe. În timpul vizitei lor la matuska Agata, li se descoperea înainte-vederea ei, ceea ce atrăgea încă și mai mulți oameni care căutau adevărata Biserică.

II

Stareța Agata s-a născut în satul Șarilovka, în partea Gomel a provinciei Minsk, care este în partea de vest a Sfintei Rusii. Ea s-a născut în anii douăzeci ai secolului al XIX-lea. Părinții ei erau simpli țărani, foarte evlavioși și și-au învățat singura fiică să se roage cu înflăcărare chiar din copilărie. Când s-a născut, era paralizată și nu putea nici să se ridice și nici să meargă. Părinții ei, când mergeau dimineața devreme la muncă pe câmp, o lăsau acasă. O puneau într-un pat de copii sub un păr mare din grădină și plecau pentru toată ziua la muncile câmpului, și ea rămânea acolo tot timpul singură în grădină; singurul lucru pe care putea să-l facă era să se roage. Când venea seara, ei se întorceau și o aduceau în casă.

Într-o zi, pe când avea doisprezece ani, părinții s-au dus departe pe câmp să muncească și ea stătea liniștită în grădină, când dintr-odată a apărut o Doamnă frumoasă, ca în icoanele cu Maica Domnului și a spus: „Roabă a lui Dumnezeu Agata, ridică-te”. „Și eu”, își amintea matuska Agata mai târziu, „am început să plâng cu amar și am spus: «Nu pot să mă ridic, deoarece din copilărie am stat culcată. Sunt deja doisprezece ani de când nu mă pot ridica». Dar Doamna a spus: «Ridică-te și pleacă. Mergi în casă!» «Dar cum pot să mă ridic?»”, a întrebat ea. Atunci, Doamna a luat-o de mână și a ridicat-o și în acel moment picioarele ei au devenit ferme, ca și când nu ar fi fost niciodată bolnavă. Apoi, Doamna i-a spus: „Ia-ți așternuturile și du-le în casă. Mergi în casă, fă curat, pune totul în ordine, până vin părinții tăi. Aprinde cuptorul și pregătește cina pentru părinții tăi. Mergi în grajd și hrănește animalele. După ce ai făcut totul, mergi, așează-te pe sobă, și în liniște așteaptă-i. Dar, când părinții tăi vor veni și îți voi cere să iei cina cu ei, să nu cobori; să-i lași să mănânce cina singuri”. După ce a spus acestea, s-a făcut nevăzută. Agata a înțeles că aceasta era însăși Maica lui Dumnezeu. Mai târziu, maica Agata a spus că Maica Domnului îi spusese și alte lucruri, dar nu le-a descoperit niciodată.

Apoi I-a mulțumit lui Dumnezeu din adâncul inimii și a mers pentru prima dată în casă pe picioarele ei întărite; ea a făcut curat în casă, a spălat podeaua. Și, când animalele s-au întors la locul lor – oile, porcii și vacile – atunci, pentru prima dată în viață, ea le-a mângâiat ușor. Le-a dus înăuntru, a muls vacile, a strecurat laptele și, după ce a pregătit cina,

a scos cenușa și a pus-o în groapă, a pus mâncarea în cuptor pentru a o ține caldă și apoi s-a așezat liniștită pe cuptor ca să aștepte. Când au sosit părinții ei, au văzut că animalele nu erau afară, și temându-se că ceva nu era în regulă, ei au alergat repede la grădină și s-au uitat sub păr – dar nu era nimeni acolo. Atunci s-au grăbit în casă și au văzut că fata lor stătea liniștită pe cuptor. Ei au întrebat-o: „Fiica noastră dragă, cine te-a ajutat să te urci pe cuptor?” Apoi ea le-a spus părinților ce s-a întâmplat și cum a pregătit totul pentru prima dată în viața ei. Ea a concluzionat: „Mergeți și mâncați”. Mama s-a dus la cuptor, l-a deschis, a pus mâncarea pe masă și a chemat-o pe fiică să mănânce împreună. Dar fata nu a vrut să coboare și a spus că Doamna îi spusese să nu coboare să mănânce împreună cu ei. Dar părinții au început să plângă și să se lamenteze, implorând-o să se coboare, ca să vadă că ea, după doisprezece ani, putea cu adevărat să meargă. Și atunci, mișcată de cererea lor, datorită iubirii părinților ei, ea s-a coborât de pe cuptor și a stat în liniște la masă. Imediat ce s-a terminat masa și ei au început să se ridice de la masă, ea descoperit imediat că genunchii ei deveniseră „lipiți unul de altul” (picioarele îi erau paralizate) și ea a început să plângă, amintindu-și că nu împlinise porunca Maicii Domnului.

Astfel a rămas pentru tot restul vieții ei. Apoi au urmat nouă ani de plângeri și rugăciuni permanente ale ei. Ea își petrecea întreaga noapte pe genunchi în pat, plângând și de durere și de supărare. Și mama ei a învățat să o liniștească dându-i o bucătică mică de zahăr, după care fata înceta să mai suspine pentru un timp. Ea era singura lor fiică. Pe când avea 21 de ani, ea, mulțumită lui Dumnezeu, putea încet să se miște cu propria putere, dar nu avea niciun control asupra picioarelor deasupra genunchilor.

Mișcându-se încet, ea a mers chiar de douăsprezece ori în pelerinaj la Kiev, la Mănăstirea Peșterilor, care se afla la aproximativ 200 km de satul lor, pe afluentul Niprului, râul Soroj. Ea arăta deja semnele unei mari ascete și ale unei femei de rugăciune. Ea trăia în grădina părinților ei, într-un mic bordei cu o cameră care a fost construit pentru ea. Arăta ca o cabană din bușteni. Dar, când părinții ei au murit, ea a rămas singură și și-a petrecut viața în nevointe ascetice și în rugăciuni. Maica Agata ne-a spus că a fost făcută vrednică încă o dată de a o vedea pe Maica Domnului, dar din nou nu ne-a spus cum și unde s-a întâmplat aceasta. Ea avea darul înainte-vederii și mulți oameni au început să vină la ea ca la o stareță. Ei se adunau la ea de obicei pentru a se ruga lui Dumnezeu: ei citeau Psaltirea și cântau acatiste. Și, după rugăciune, le spunea întotdeauna o învățătură despre legea lui Dumnezeu.

După moartea părinților ei, ea a luat în casă un băiețel orfan, care o ajuta la munca din grădină și la alte treburi. Ea l-a crescut, și el a devenit citeț la biserica din sat. Când era mai tânără, ea obișnuia să meargă

pe jos la biserică la toate slujbele, fără excepție; dar, când a îmbătrânit, oamenii i-au făcut un mic căruț și împingeau acest „scaun cu roțile” și o aduceau la biserică și ea stătea în el în timpul slujbelor. Veneau la ea de la distanțe mari, în număr mare și cu dragoste o aduceau la biserică. Când biserica ei a fost transformată într-o „biserică vie” după Revoluție, ea a încetat să o mai frecventeze.

Băiatul orfan se numea Andrei. Mai târziu el s-a căsătorit, a construit o casă și a trăit cu cei patru băieți ai săi. Și matuska a rămas să trăiască în casa părinților ei, care în cele din urmă a ars din temelii. Atunci au construit pentru ea un alt bordei, cu ajutorul lui Andrei și al unui om bogat, pe nume Kireyev, care locuia la ferma Stolypin. Casa ei a fost construită chiar lângă locul unde creștea părul. Acest Kireyev a construit pentru ea și un sicriu, care a fost pus în casa ei. Dar și această casă a ars împreună cu sicriul. Atunci au construit pentru ea o alta, de asemenea cu un sicriu, și aceasta a ars din nou. Și atunci Andrei a luat-o în casa lui și băieții săi aveau grijă de ea.

III

La începutul anilor '30 rămăseseră foarte puțini preoți adevărați, pentru că mulți dintre ei fuseseră trimiși în lagărele de concentrare și în închisoare. Cei care nu fuseseră exilați nu puteau împlini nevoile religioase ale tuturor credincioșilor. Au fost cazuri când preoți care se supuseseră guvernului sovietic, în timpul dumnezeieștilor slujbe, în mod demonstrativ își scoteau veșmintele bisericești, le aruncau jos, și în auzul oamenilor renunțau la preoție și la credința în Dumnezeu. Aceste acțiuni produceau agitație printre oameni, parte din ei devenind atei; dar o altă parte dintre ei se străduiau să găsească Biserica din catacombe, care dădea îndrumări în duh ortodox. Propaganda ateistă, de asemenea, a corupt mulți oameni. Dacă unii din ei mai târziu s-au întors la Dumnezeu, a fost mulțumită rugăciunilor unora ca matuska Agata.

Credincioșii care însetau după cuvântul lui Dumnezeu o vizitau pe matuska Agata, cerându-i sfatul și rugăciunile. Ea le dădea sfaturi tuturor celor care veneau la ea cu o inimă curată, dar erau cazuri când nu voia să primească anumiți oameni, și după ceva vreme devenea clar că aceia căzuseră într-un anumit păcat. Oamenii care o vizitau primeau îndrumări despre modul în care să acționeze față de autoritatea sovietică. Ea spunea: „Copilașii mei (așa îi numea pe vizitatorii cu adevărat ortodocși), nu vă supuneți autorității sovietice, pentru nu este o autoritate de la Dumnezeu. Nu mergeți la fermele colective sub niciun pretext. Lăsați-i să vă ia proprietatea și drepturile; dar nu vă duceți la ei, nu semnați pentru ei”. Înregistrarea fermierilor la colectiv, care, se zice, semnau „voluntar” pentru 99 de ani în ferma colectivă, o vedea ca pe

una dintre formele pecetii lui Antihrist (99 întors formează două cifre din „numărul fiarei” în Apoc. 13: 18). Ea spunea că trebuie să se evite recensământul – „Ascundeți-vă de recensământul lui Antihrist”, spunea ea; „nu veți obține nimic din asta”. În special ea recomanda evitarea votării și aproape toți cei care au vizitat-o au evitat și să voteze și recensământul.

Printre numeroșii ei vizitatori erau mulți familiști care aveau copii de vârstă școlară. Ea îi sfătuia pe părinți ca fiii lor care mergeau la școală să nu intre în grupurile „Octombriștilor”, „pionierilor”, „tinerilor comuniști” și așa mai departe. Ea îi sfătuia, de asemenea, ca fiii lor să nu accepte vaccinurile care se făceau periodic școlarilor. Acest lucru era justificat de faptul că o dată copiii au murit din cauză că au fost infectați de vaccinuri.

În privința Bisericii sovietice ea spunea: „Aceasta nu este o biserică adevărată, a semnat un contract ca să-l slujească pe Antihrist. Nu mergeți la ea. Nu primiți Tainele de la slujitorii ei. Nu participați la rugăciuni cu ei, va veni o vreme când bisericile vor fi deschise în Rusia și adevărata credință ortodoxă va triumfa. Atunci oamenii se vor boteza așa cum la un moment dat au fost botezați sub Sfântul Vladimir. Când bisericile sunt deschise pentru prima dată, nu mergeți la ele pentru că acestea nu vor fi biserici adevărate; dar când vor fi deschise pentru a doua oară, atunci să mergeți – acestea vor fi adevăratele biserici”. (După ce aproape toate bisericile din Rusia au fost închise la sfârșitul anilor '30, bisericile au fost „deschise pentru prima dată” sub Stalin – bisericile din patriarhia Moscovei; după mult mai multe închideri de atunci, bisericile nu au fost încă deschise pentru „a doua oară”.) „Eu nu voi trăi să văd aceste vremuri, dar mulți dintre voi vor trăi să vadă acele vremuri. Autoritatea sovietică atee va dispărea, și toți slujitorii ei vor pieri”. Toți cei cărora le-a vorbit cred cuvintele ei. Unii dintre ei locuiesc acum în străinătate și așteaptă împlinirea proorociilor ei, deoarece mare parte din spusele ei deja s-a împlinit. Cât despre ceea ce a profetizat fiecare în parte separat, totul s-a împlinit.

IV

O cunoșteam pe stareța Agata din tinerețe, când locuiam cu părinții mei în satul Diatlovka, doar la vreo șase kilometri depărtare de maica Agata. Dar în 1914 familia mea s-a mutat în provincia Minsk, la vreo 45 de kilometri de matuska. Cu toate acestea, noi, fetele din sat, ne alăturam femeilor mai în vârstă și făceam pelerinaje la ea pe jos. Mulți oameni o vizitau și ea ne primea pe toți cu dragoste, ceea ce stârnea în noi un puternic sentiment de cinstire, căință a inimii și adesea, lacrimi de pocăință. Întreaga atmosferă din preajma ei năștea respect și frică de Dumnezeu.

Bordeiul ei de bârne nu era mare, dar încăpeau în el mulți oameni. Era un colț în care se aflau multe icoane și sfeșnice mari cu lumânări aprinse. Erau trei candelă cu ulei care ardeau permanent. În fața colțului cu icoane era un analog cu Psaltirea, care era citită și cântată adesea.

În ce privește aspectul fizic, matuska era foarte scundă, cu totul albă, ca și când ar fi fost făcută din ceară. Ochii ei erau de un cenușiu deschis, plini de lumină și strălucitori. Ea vorbea foarte încet, moale și într-un fel cântat, în același timp mergând încet, cu pași mici, prin locuința ei umilă. Majoritatea timpului și-l petrecea torcând în, făcând fire cu mâinile ei, în timp ce gura ei rostea rugăciunea lui Iisus fără încetare. Oamenii îi aduceau în dar pânză de în făcută în casă, însă ea o dădea oamenilor săraci și preoților ca să-și facă reverende. Pe cei care o vizitau îi invita să ia prânzul sau cina împreună cu ea, în timp ce ea însăși mânca puțin. Lunea, miercurea și vinerea erau pentru ea zile de post foarte strict. Ea purta haine simple țărănești.

Nu zâmbea aproape niciodată, dar avea darul de a-i învăța pe ceilalți, în timp ce-și făcea semnul crucii, fără grabă și foarte solemn. Cuvântările ei erau foarte interesante – aproape toate în parabole, dintre care unele erau chiar profeții. Darul înainte-vederii sale era uimitor, lucru pentru care suntem toți martori. S-au întâmplat și adevărate minuni.

Odată, mergeam de la Diatlovka spre matuska împreună cu un grup de femei tinere și una dintre ele, Melania, a spus că matuska era probabil analfabetă și nu putea citi, de vreme ce nu a mers la școală; totuși ea știe atât de multe din Evanghelie și din Biblie. Când am ajuns și ea s-a odihnit pentru o vreme, matuska, stând pe canapeaua ei, a spus unei fete care o ajuta: „Motia, dă-mi o carte din cufăr”. Ea a luat-o și i-a dat-o matuskăi. Cartea era una mare și în slavonă. Eu m-am așezat lângă matuska pe patul ei, care era din scânduri tari. Ea mi-a pus cartea în poale și a început să indice diferite pasaje spunând: „Ei spun că sunt analfabetă și acum hai să citim partea asta și asta” și a început să citească cu voce tare.

Nu cu mult înainte de moartea ei, o oarecare femeie analfabetă de la țară, Eugenia, i-a făcut o vizită și stătea mai în spate. Matuska a chemat-o și i-a cerut să citească Psaltirea. Tulburată, femeia se jena să spună că nu putea citi, pentru că nu știa să citească. Atunci, matuska i-a spus: „Haide, ia cartea! O să deschizi cartea și o să citești”. Eugenia a luat cartea și, spre uimirea tuturor, a început să citească pentru prima oară în viața ei, și atât de bine, de parcă ar fi citit de ani de zile. Cu adevărat aceasta fusese o minune.

La matuska obișnuiau să vină mulți preoți și clerici din catacombe, care nu aveau adăpost, precum și mulți călugări de la mănăstirile din apropiere și schimonahi care locuiau în adâncul pădurilor. Matuska le povestea despre ei celor care o vizitau. Evident, întreg ciclul al slujbelor

zilnice se făcea în chilia ei, ceea ce era o mângâiere pentru cei lipsiți de biserică. Ei se adunau la ea ca la o adevărată mamă în Hristos. Pelerinii îi aduceau de la locurile sfinte pâine sfințită, pe care o împărțea fiilor săi duhovnicești în bucățele mici, ca pe o binecuvântare. Îi aduceau, de asemenea, și apă de la Locurile Sfinte, Ierusalim și Sfântul Munte, și ea o împărțea cu noi. Ea ne spunea să adunăm apa obișnuită în găletușe la miezul nopții și să le aducem la ea, și apoi ea puneă în ele picături de apă sfințită. Astfel credincioșii, chiar și cei care de treizeci de ani nu mai mergeau la biserică, aveau întotdeauna apă sfințită. Când agenții sovietici veneau pentru investigații și cercetări, așa cum făceau adesea, ei vedeau întotdeauna sticle cu apă sfințită, și erau curioși să vadă dacă nu era vodcă; și de obicei, necrezând ce li se spunea, doar pentru a se convinge, fără excepție, gustau puțin.

În anii 1935-37, un schimonah, se pare de la Mănăstirea Gomel din apropiere, părintele Evghenie, cu o viață sfântă, obișnuia să vină la matuska pentru sfătuire duhovnicească și apoi dispărea din nou. El era căutat de autorități. Când a apărut „Biserica Vie” a renovaționiștilor din anii '20, matuska i-a sfătuit pe toți să nu meargă acolo, să nu-și boteze copiii acolo și nici să nu săvârșească cununii acolo. Când a venit infama „colectivizare”, ea a spus că nu trebuie să mergem la fermele colective, și au fost mulți dintre noi care am ascultat-o și nu ne-am dus. În acea vreme și mai mulți oameni au început să o viziteze și chiar și oameni de la fermele colective; ea ne cerea să nu îi lăsăm pe astfel de oameni să intre la ea. Apoi (spre sfârșitul anilor 1930), nu mai rămăseseră clerici ortodocși; toți fuseseră arestați și exilați și mulți dintre ei pieriseră.

Una dintre tinerele fete care obișnuia să o viziteze pe matuska, Galka, a venit într-o zi ca de obicei. Matuska a spus în fața tuturor că avusese un vis în care Galka căzuse într-un puț adânc. Curând am aflat că se dusese la „Biserica Vie” și se alăturase renovaționiștilor și totodată se îndepărtase de matuska.

Altă dată, trei femei în vârstă au venit la matuska și una dintre ele era din Diatlovka. Matuska le-a spus că avusese un vis: cum ea le împărțea pâine, și era destulă pentru una, dar nu și pentru celelalte două. Și s-a dovedit că și cele două femei au mers la renovaționiști.

Colectivizarea era însoțită de chinuirea inumană a țăranilor nevinovați, care puteau fi și lichidați. Dar, chiar înainte de aceasta, în anul 1937, a fost o recoltă bună de grâu. L-am tăiat și l-am făcut snopi, dar trebuia să fie uscat puțin înainte de a fi treierat. Astfel l-am lăsat în grânar pentru a se usca, și câteva dintre noi ne-am hotărât să o vizităm între timp pe matuska și să-i ducem niște făină. Am împrumutat niște făină de la vecina noastră Anastasia și am plecat. Când am ajuns la matuska și am început să pregătim cina, ea a spus: „Nu, dragii mei copii, nu vom mânca clătite”. Dar noi am spus: „Am adus niște făină pen-

Stareța Agata din Bielorusia

tru tine și vom coace niște clătite, pentru că avem acasă o bună recoltă de grâu”. Dar ea a repetat de mai multe ori: „Nu, nu, nu vom mânca clătite, nu clătite”. Când am ajuns acasă am descoperit, spre marea noastră mâhnire, că șeful sovietic de la Blumkin Selsoviet (consiliul fermierilor) ne luase tot grâul. Și, pentru a plăti înapoi ceea ce împrumutaserăm de la Anastasia, a trebuit să muncim în grădina ei de zarzavaturi. Astfel încât, într-adevăr, nu am mâncat clătite.

Când nu au mai rămas deloc preoți pe distanțe de sute de kilometri și au venit Paștile, oamenii s-au dus la matuska să o întrebe: „Unde putem binecuvânta pasca și celelalte mâncăruri pascale?” Ea a dat următorul răspuns: „Mergeți în pădure și, când va fi miezul nopții, începeți să cântați «Învierea Ta, Hristoase...», «Hristos a Înviat» și alte cântări pascale, care sunt cântate de obicei de către cor, și puneți pasca pe pământ și lăsați-o să stea acolo până în zori, și când revărsatul zorilor se va coborî peste ele, atunci va trebui să știți că au fost deja binecuvântate. Domnul Însuși le-a binecuvântat!” Și așa au și făcut credincioșii. Ei se adunau mai multe familii împreună, și petreceau noaptea pascală în pădure, deoarece era deja periculos să se adune în case. Mai târziu chiar și aceasta era periculos, astfel că ne puneam coșurile cu mâncarea pascală în vârful gardului, pe timpul nopții, pentru a fi binecuvântată de Dumnezeu. Și Dumnezeu ne binecuvânta și pe noi și mâncarea, prin rugăciunile sfintei noastre maici Agata.

Imediat după moartea fiului meu de cinci ani, Eusebiu, m-am dus la matuska cu necazul meu, luând o mână de pământ de la mormântul lui, deoarece el fusese înmormântat fără preot. Când am ajuns, matuska m-a salutat cu bucurie, ca de obicei, pentru că ea știa deja de pierderea mea. Noi am cântat slujba de înmormântare și panahida singure și ne-am dus să ne odihnim pentru noapte. Dimineața, când ne-am trezit, matuska m-a întrebat: „L-ai văzut pe micuțul tău fiu?”. Eu am răspuns negativ. „Dar eu, draga mea, l-am văzut”, a spus ea. „Dacă ai ști cât de fericit este acolo, atunci L-ai ruga pe Dumnezeu să-i ia și pe ceilalți fii ai tăi”. Lumea de dincolo îi era într-adevăr apropiată!

Cu ani în urmă, în 1922, când am venit odată la ea, mi-a spus că Sfântul Teodosie de Cernigov a vizitat-o și i-a spus că comuniștii voiau să-i investigheze sfintele lui moaște, dar el se ridicase și venise la ea. Curând s-a aflat că moaștele lui, după ce autoritățile sovietice le cercetaseră, au fost furate de cineva și locul lor a rămas necunoscut de atunci.

V

Soția mea o vedea pe matuska adesea, dar eu, deși îmi doream aceasta foarte mult, nu aveam ocazia să fac acest lucru. Apoi, într-o zi, matuska a trimis cuvânt că voia să ne vadă pe amândoi. Îmi era frică să

merg, deoarece nu aveam documentele necesare. (Poliția sovietică locală cerea un permis special pentru orice plecare din locul de reședință.) Și atunci am văzut în vis două femei în veșminte albe, cu părul alb strălucitor și cu aureolă în jurul capetelor lor frumoase. Puteam ghici că una dintre ele era stareța Agata, dar pe cealaltă doamnă nu am recunoscut-o. Pot doar presupune că era fie mama ei sau – înfricoșător pentru mine – Însăși Preasfânta Maică a lui Dumnezeu. Când m-am trezit, eram hotărât să merg și să o văd în sfârșit pe stareța Agata, în ciuda oricărui pericol. Astfel am plecat și drumul a decurs bine. Când am ajuns și am intrat în căsuța ei, am recunoscut-o imediat pe stareța Agata din visul meu. Nu am aflat niciodată cine era cealaltă sfântă.

Locuința ei era un bordei țărănesc, de bușteni, cu o singură cameră; pereții săi erau acoperiți cu icoane și erau trei candelare care ardeau; patul ei era făcut din câteva scânduri puse împreună, acoperite cu o rogojină simplă, țărănească; erau mai multe analoage și sfeșnice cu lumânări aprinse. Aici ne-a salutat, stând pe patul ei. Erau oameni care aveau grijă de ea. Andrei era încă acolo.

M-am apropiat de ea și i-am făcut plecăciune, ca pentru a primi binecuvântarea ei, dar ea nu mi-a permis să-i sărut mâna, în schimb mi-a pus-o pe cap și a început să-mi sărute capul. Nu voiam ca ea să facă aceasta, spunând că sunt un om păcătos. Ea mi-a ridicat capul și a spus: „De ce, dragul meu, nu vrei să-ți sărut capul?”. Desigur ea a văzut dinainte toate suferințele prin care aveam să trec în viitorul apropiat, care într-adevăr au început după 1938, când am fost arestat.

Ne-am odihnit pentru o vreme, am ascultat cuvântul ei dulce, apoi am luat cina și ne-am rugat lui Dumnezeu împreună. Era bine acolo, împreună cu ea, destul de plăcut: inima era atinsă și îți venea să plângi, nu de supărare, ci de umilință, acea căldură de nedescris din simțirea blândității, când harul lui Dumnezeu îți atinge inima. Punându-ne la culcare pe podea, ne-a cerut să ne întindem împreună sub analog și icoane, și ea însăși, stând pe pat în capul oaselor, a rostit rugăciunea lui Iisus toată noaptea, făcându-și semnul crucii regulat și cu calm.

Dimineața, când ne-am trezit, ne-am rugat și am luat micul dejun, i-am spus că aveam o soră în provincia Cernigov, în satul M. Apoi ea ne-a binecuvântat să mergem și a spus: „Mergeți în siguranță, copilașii mei, oriunde aveți nevoie. Mă voi ruga lui Dumnezeu pentru voi”. Și astfel am călătorit 65 de kilometri „illegal”, am văzut-o pe sora mea și, cu ajutorul lui Dumnezeu, ne-am întors acasă în siguranță. Atunci a fost ultima dată când am văzut-o pe stareța Agata.

Stareța avea multe legături cu oameni dreți, bărbați și femei, din vecinătatea noastră; ei înșiși erau adevărați sfinți văzători cu duhul, ca și ea. Erau sau fiii săi duhovnicești, sau prieteni duhovnicești cu aceeași gândire, la care îi trimitea pe oamenii noștri din catacombe pentru in-

struire duhovnicească sau pentru mângâiere. Îmi plăcea să îi vizitez și eram familiar cu ei, de vreme ce toți deveniserăm străini de duhul lui Antihrist care luase în stăpânire pământul Rusiei noastre, cândva glorios și sfânt, dar acum sărăcit și nenorocit.

FEMEIA CEA DREAPTĂ DIN LOEV

În orașelul Loev, de pe râul Nipru, trăia o femeie sfântă care era bolnavă de treizeci de ani. Ea paralizase imediat după nuntă. Timp de cinci ani soțul ei a stat cu ea, dar după aceea a părăsit-o. După ceva vreme, el a văzut că oamenii veneau la ea pentru că devenise renumită pentru darul înainte-vederii și s-a întors la ea. Fetele și femeile evlavioase aveau grijă de ea; putea să-și folosească doar mâinile. Matușka Agata o cunoștea și trimitea oameni la ea pentru îndrumare, pentru că și ea știa cum să mângâie o inimă îndurerată.

În 1940, împreună cu prietenul meu Atanasie S., am hotărât să mergem la Kiev, ca să cumpărăm niște haine. De vreme ce vaporul spre Kiev se oprea în acest oraș, am hotărât să mergem cu acest vapor la Kiev. Dar când am ajuns în Loev, Niprul a început să înghețe și ne-a fost frică să mergem la Kiev, ca să nu rămânem blocați pe cale; și astfel am hotărât să abandonăm călătoria la Kiev și în schimb să o vizităm pe X, bolnava văzătoare cu duhul, dar nu știam unde locuiește și se întunecase deja.

În acel moment, sfânta femeie poruncise să se pregătească o masă pentru doi oaspeți, spunând că doi călători, pe nume Tihon și Atanasie, aveau să vină la ea. Apoi i-a spus soțului ei să meargă la un anumit colț pe stradă, unde va întâlni doi tineri care o caută pe ea. Acest bărbat ne-a întâmpinat acolo și ne-a întrebat dacă noi căutam o femeie bolnavă; și când noi, în mare uimire, am răspuns „da”, el ne-a dus la ea. Numai ce am deschis ușa, că ea a început să cânte „psalmul” (cântare religioasă) pe care îl știam bine și îl iubeam, și, cu moralul ridicat datorită lucrurilor minunate pe care Dumnezeu le făcuse, ne-am alăturat ei în cântare:

„Măine, mâine, în casa lui Zaheu,
Se va sălășlui un Oaspete mistic,
Și fără grai și palid stă
acum Zaheu înaintea Lui înăuntru.
Trupul meu – o casă întunecoasă și obscură
Și totul în dezordine și murdar;
Cu ce pot să-L servesc?
Ce loc pentru Oaspetele meu neașteptat?”

Apoi, după ce ne-am rugat lui Dumnezeu, am servit cina, în timpul căreia s-au citit cu voce tare niște cărți duhovnicești. Apoi ne-au dat un loc de dormit. Dimineața, când am plecat, ea ne-a spus să nu ne ducem

în Kiev, ci să cumpărăm totul din acest oraș și în liniște să ne întoarcem la familiile noastre.

DREPTUL MUCENIC PARAMON

În orașul Bragil locuia un celibatar, în vârstă de 65 de ani, care ducea viață curată. Părinții săi muriseră timpuriu și el rămăsese să locuiască singur în casa lor, timp de mulți ani, ducând o viață de post și rugăciune. Casa lui, aflată la periferia orașului, nu era mare, și o livadă mare o înconjura. Se găseau două biserici în acest oraș și, când au semnat loialitatea față de Biserica sovietică (a Mitropolitului Serghie), el a încetat să mai meargă la ele și își făcea slujbele bisericești acasă.

Odată, în luna iunie, am vizitat acest oraș. Eram cu alt prieten al meu, pe care îl chema tot Atanasie (altul decât cel pomenit mai sus). Era duminică dimineață și noi mergeam la biserică; ajungând mai aproape de ea, am văzut că pe vârful bisericii, în locul unei cruci ortodoxe, erau atașate un ciocan și o seceră și un steag roșu. Astfel, am mers la cealaltă biserică, dar și aceea avea aceeași pecete a lui Antihrist pe ea. Și astfel am decis să nu mai mergem la biserică deloc, în schimb să-i facem o vizită lui Paramon, pe care îl cunoșteam.

El a fost foarte fericit să ne vadă. În ce privește înfățișarea, era destul de voinic, cu o înălțime puțin sub medie; era chel și avea o barbă potrivit de lungă, încă neîncărunțită. Ne-a invitat în casă, ai cărei pereți erau toți acoperiți cu multe icoane; erau multe candelă, toate aprinse, înaintea sfintelor icoane. El ne-a arătat chiar și portrete ale țarilor și ale noului mucenic Nicolae al II-lea. Ele erau ascunse într-o cameră mare, ai cărei pereți erau împodobiți cu multe portrete vechi și rare. După ce am privit tot ceea ce ne-a arătat, am ieșit în grădină. Era o livadă luxuriantă, cu mulți copaci înalți și umbroși plini cu fructe. El a reușit într-un anumit fel să se păzească, aproape până la sfârșit, de fermele colective și de toate ororile și privațiunile sistemului sovietic de iad, sub care totul era lichidat de către autoritatea comunistă.

Aici, în grădină, ne-a spus despre o minune pe care o văzuse în acea grădină cu o săptămână în urmă. Pe 1 iunie, el văzuse dintr-odată în aer niște păsări mari, neobișnuite, legate cu panglici albastre ca seninul cerului. Pe când se uita la ele, au început să planeze deasupra grădinii sale. Dintr-odată, a văzut-o pe una din aceste păsări venind direct în grădina lui și, când era aproape jos, l-a întrebat: „Ce vezi, Paramon?”. Împietrit, el a spus: „Nu știu”. Apoi ea a spus: „Noi mergem spre Est, ca să lăsăm cale liberă regilor răsăriteni să meargă în Vest”. Cu aceea s-a ridicat și s-a alăturat stolului și a zburat spre Est.

Într-o săptămână a izbucnit războiul și foarte curând gherilele sovietice locale au aflat despre portretele țarului din chilia lui Paramon și

despre viața lui ascetică și în acea grădină l-au torturat mult timp și apoi l-au ucis. El a murit ca mucenic în iulie 1941.

Noule mucenice Paramon, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi!

IEROSCHIMONAHUL EVGHENIE

Pe matuska Agata obișnuiau să o viziteze mulți oameni minunați, locuitori ai pustiei, ascunși în adâncurile pădurilor, schimonahi și clerici din catacombe care peregrinau fără a avea casă. Unul dintre aceștia era părintele Evghenie, care nu era originar din aceste părți ale Rusiei. El slujea în secret în mai multe sate. Oamenii spuneau că era învățat și că Dumnezeu îi descoperea multe; el le dădea oamenilor multe sfaturi folositoare.

Era înalt, destul de energic, cu totul încărunțit și trebuie să fi avut 80 de ani sau mai mult. El umbla îmbrăcat ca preot, doar uneori își ascundea parțial rangul preotesc, punând pe el niște haine zdrențăroase de țăran. Când apărea acest sfânt părinte, oamenii știau imediat și veneau la el pentru ajutor duhovnicesc.

O fată săracă de la sat, pe nume Kulinka, a avut un fel de boală periculoasă și, încrezându-se în Dumnezeu mai mult decât în oameni, a vrut să facă o faptă bună, donând ceară de albine pentru lumânările de la biserică. Astfel, ea a făgăduit să dea ceva din cele ce avea, dar în afară de câțiva metri de țesătură de in pentru prosoape, nu găsea nimic să-i aducă acestui sfânt părinte, care bineînțeles nu știa nimic despre făgăduința ei. Când a venit la el, ea a văzut mulți oameni care stăteau cu răbdare și așteptau în casa țărănească în care stătea el. În momentul în care a trecut pragul, starețul văzător cu duhul s-a întors către ea și i-a spus: „Kulinka, mi-ai adus ce ai promis?”. Cu tristețe a spus că avea doar lâna, dar nu a putut aduce și ceara. Zâmbind, el i-a acceptat darul și a spus: „Vei aduce altă dată ceara”.

Odată, a stat două sau trei săptămâni într-un sat pe malul râului Nipru, la fermierul Eftimie. Dumnezeu i-a descoperit că autoritățile sovietice locale îl vor lipsi pe acest biet om de tot fânul său, de haina sa țărănească din piele, de calul său cu căpăstru și de alte lucruri. Astfel părintele Evghenie și-a pus pe el această haină, spunând că i se potrivea foarte bine și că ar fi bine să meargă să o viziteze pe matuska purtând-o. După ce a mers în jurul casei o vreme îmbrăcat în ea, și-a dat-o jos și a agățat-o de perete. Soția fermierului, Laksuta, a început să se teamă că nu i-o va mai da înapoi soțului ei. Eftimie între timp a înhamat calul pentru a merge la matuska Agata. Părintele Evghenie a ieșit afară și a spus: „Vom face o plimbare”, și, așezându-se în căruță, arătând spre căpița de fân, a adăugat: „Să vindem toată căpița de fân și să bem! Nu vom avea nevoie de ea!”. Dar Eftimie a spus: „Ce tot spui, batiuska, din ce

vom trăi? Nu vom avea nimic!” Apoi, cu o privire tristă și aspră, starețul a spus: „Exact așa vom trăi – neavând nimic!”. Dar Eftimie a mers mai departe fără să înțeleagă. Au vizitat-o pe matuska și s-au întors. În momentul în care au intrat în curte, a sosit șeful de la Selsoviet și a luat chiar acea haină din piele și fânul și calul înhămat. Și astfel s-au împlinit toate proorociile starețului. Atunci biata soție a regretat cu amar că nu îi dăduse haina părintelui Evghenie.

Odată, soția mea s-a dus cu mai multe femei să o vadă pe matuska Agata, pentru a-i asculta învățăturile duhovnicești și pentru a se ruga lui Dumnezeu împreună cu ea. Satul nostru era la o distanță de 48 de kilometri. Când au ajuns, după obișnuitul salut, matuska s-a întors spre soția mea și i-a spus cu îngrijorare: „Copilașul meu, grăbește-te și mergi înapoi. Este nevoie să fii acasă”. Soția mea știa bine că ea era văzătoare cu duhul și prin urmare s-a grăbit spre casă. Abia ce a intrat în casă, că agenții NKVD au și sosit și m-au arestat. Am avut timp doar să ne luăm rămas bun, mulțumită matuskăi Agata.

VI

În tot acest timp, autoritățile sovietice voiau să o aresteze pe matuska Agata, dar le era frică, știind că este văzătoare cu duhul. Când locuia la Andrei, au arestat-o pe soția lui, Motia (Matrona). Atunci o văduvă din satul Mokovo, care locuia cu fata ei de 14 ani, a luat-o la ea; și astfel sovieticii au arestat-o și pe această văduvă. Atunci Andrei a luat-o din nou la sine și băieții lui aveau grijă de ea. Atunci l-au arestat pe Andrei cu întreaga lui familie și i-au exilat. După aceea au venit de două ori ca să o aresteze, dar nu au putut.

Matuska Agata și-a cunoscut moartea sa cu mai mult de un an înainte: ea ne-a spus despre aceasta și era pregătită pentru ea. Ea și-a pregătit rochia de înmormântare: era toată de culoare verde strălucitor. Ne-a spus că aveau să o înfometeze până la moarte. Noi am spus că sub nicio formă nu vom permite acesta, dar ea spunea: „Copilașii mei, nu veți fi lăsați să veniți la mine. Vor pune gardieni înarmați – și voi muri”. Și s-a petrecut exact așa cum a spus ea.

Ceea ce le spunea credincioșilor cu privire la autoritățile sovietice, aceleași lucruri le spunea și comuniștilor. Nu îi era frică de ei și îi numea „fără de Dumnezeu – slugi ale lui Satan”. Când li s-a raportat agenților NKVD că o doamnă în vârstă, pe nume Agata, îi învăța pe oameni să nu asculte de sovietici, numind autoritatea sovietică fără Dumnezeu și a lui Antihrist, ei au trimis patru agenți NKVD tineri să o aresteze și să o aducă în orașul Gomel. Când au ajuns la casa ei, i-a cuprins o frică groaznică, încât au ezitat să o atingă. Își spuneau unul altuia: „Tu să o iei”, și celălalt răspundea: „Nu, tu să o iei” și apoi spunea: „Mi-e frică să o ating,

pentru că se poate să se lipească de mâinile mele”. Aceasta deoarece era cunoscut faptul că picioarele ei erau „lipite unul de altul”, și astfel ea era privită de ei ca un fel de vrăjitoare. Avea atunci 119 ani. Și astfel, nu puteau face nimic cu ea.

Apoi a venit un ordin de a o înfometa până la moarte. Ei au adus gărzii înarmate, în februarie 1939, și au înconjurat sărăcăcioasa ei locuință și nimănui nu i se permitea să se apropie. Gărzile erau acolo permanent, zi și noapte, și erau schimbate regulat. A durat două-trei săptămâni.

Credincioșii veneau și vedeau dragul bordeiaș de pe deal și știau că acolo un sfânt al lui Dumnezeu murea neputincios, unul care ajutase atât de mulți oameni – și ei nu puteau face nimic pentru ea. Gărzile erau libere să împuște oricând voiau.

Apoi a venit strigătul trist, ca un dangăt de clopot funerar: „Mergeți și îngropați-o pe Agapka”, pentru că ea nu mai era printre ei. Preot nu era. Sătenii au înmormântat-o în cimitirul satului. Noi nu eram acolo când au înmormântat-o și era periculos să fii aproape. Noi, oamenii ei, ne-am adunat în satul Burițkoe, la 64 de kilometri depărtare, și întreaga noapte, fără a părăsi casa, am cântat slujba înmormântării și panahida, de vreme ce nu exista absolut nicio posibilitate de a aduce un preot. Noi, fetele și femeile, am împărțit toată Psaltirea între noi, câte o catismă de fiecare, astfel încât citirea să se facă timp de patruzeci de zile. Și astfel ne-am rugat lui Dumnezeu pentru ea, nu doar patruzeci de zile, ci timp de un an întreg. Noi nu o uităm pe draga noastră matuska; ea ne-a salvat și ne-a hrănit cu hrană duhovnicească – în timpul groaznicei foamete.

Sfântă maică Agata, roagă-te lui Dumnezeu pentru noi!

Tihon și Tecla T.

29. Egumena Antonina

ȘI LOCUITORII PEȘTERILOR DIN MUNȚII CAUCAZULUI

Pomenită la 1 martie (+1929)

*Atunci vor începe să
spună munților: „cădeți peste noi”
și dealurilor: „acoperiți-ne”.*

Luca 23: 30

Următoarea relatare este o mărturie personală a unui adevărat membru al Bisericii din catacombe, Natalia V. Urusova, care ea însăși a îndurat un martiriu fără sânge de la începutul Revoluției până la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial. Crima sa a fost că era o credincioasă creștină fermă, aparținând unei familii aristocratice, era o „iozefită” cu aspirații monahale și mamă a mai multor fii martirizați.

În Vladikavkas, nu departe de gară se afla o mănăstire cu hramul icoanei din Ivron a Maicii lui Dumnezeu. Eu obișnuiam să vizitez această mănăstire în fiecare zi. M-am apropiat de mai multe călugărițe, dar în special de matuska binevoitoare, egumena Teofana. Ea nu era foarte educată și în mod evident provenea dintr-o familie de țărani, dar era un minunat suflet smerit.

Era la începutul anului 1922. Într-o zi am venit la ea și mi-a spus: „Vreau să-ți împărtășesc un secret, despre care nu știe nimeni în afară de mine, de călugărița care este iconomă și de ucenica mea de chilie (o călugăriță rasoforă). Vino, hai să mergem”.

Egumena Teofana m-a condus prin mai multe camere și în ultima – din care o scară spiralată ducea spre pod – stătea o altă egumenă. Am înțeles imediat că era egumenă, deoarece purta o cruce din aur. Era neobișnuit de atrăgătoare, nu doar prin faptul că era prietenoasă și iubitoare, dar și prin rara ei frumusețe exterioară. Era foarte tânără și nu puteai să ghicești că avea deja patruzeci de ani. Timp de trei luni, în ciuda frigului puternic de iarnă, ele au ascuns-o în pod și doar arareori o aduceau jos, în această cameră, ca să se poată încălzi. Secretul era bine ținut. Doar ucenica de chilie urca în pod când îi aducea mâncare și alte lucruri necesare. Curând și eu am devenit foarte apropiată de ea, pentru că aveam multe în comun și am fost destul de atrase una de alta. Ea era bine educată și dintr-o familie nobilă bună.

Nu a trecut mult până când mi-a spus povestea ei. Ea era egumena unei mănăstiri de maici din orașul Kizliar din Caucaz. La începutul Revoluției, când jefuirea mănăstirilor era un lucru obișnuit, o mulțime de bandiți bolșevici au intrat în mănăstirea lor, distrugând totul, tâlhărind, și împușcând mortal mai multe maici care se opuseseră jafului. Când,

pentru o scurtă perioadă, Armata Albă a intrat în orașul Kizliar, un necunoscut le-a indicat persoanele care distruseseră mănăstirea și omorâseră călugărițele. Criminalii au fost împușcați de albi. Când Armata Albă s-a retras și bolșevicii au luat sub control orașul, au început să caute persoana care le spusese albilor. Egumena, cu totul nevinovată, a fost acuzată și condamnată – un act de simplă răzbunare. Cu toate acestea, Domnul a ajutat-o să fugă și noaptea a plecat la Vladikavkas, la această mănăstire unde egumena Teofana a ascuns-o. Peste tot în Caucaz erau postate afișe și postere cu cei „căutați”: „Cel care va arăta locul fostei egumene de la Mănăstirea Kizliar, Antonina, va primi o recompensă de 3000 de ruble de aur”.

Timp de o lună și jumătate am avut șansa de a o vedea pe egumena Antonina aproape în fiecare zi. Odată, într-o noapte geroasă, după ce a căzut o cantitate neobișnuită de zăpadă, la ora 1:00 noaptea cineva a ciocănit la fereastra mea. Toată lumea s-a trezit speriată. Cine putea ciocăni noaptea în afară de GPU? Am ridicat perdeaua și nu puteam să-mi cred ochilor. Am văzut-o pe egumena Antonina într-o haină albă din piele de oaie; de cealaltă parte a ei stătea maica iconomă și ucenica de chilie Anfisa. „Grăbește-te, grăbește-te. Deschide și ascunde-o pe matuska”. Ele au intrat. Am închis lumina, pentru a nu atrage atenția, și ce am auzit? Am auzit următoarea minune evidentă și incredibilă a lui Dumnezeu.

Cu puține zile înainte de aceasta – lucru despre care eu nu aveam nici cea mai mică idee –, o oarecare tânără a venit la mănăstire, spunând că e o fiică a familiei nobile Trubețkoi. Cu lacrimi a rugat-o pe egumenă să o primească, afirmând că tatăl și mama ei fuseseră uciși și moșia lor tâlhărită și ea rămăsese singură în necazul ei. Ea și-a jucat rolul atât de bine, încât a reușit să câștige încrederea egumenei care, în simplitatea inimii, nu doar că a acceptat-o și era foarte bună cu fata, dar curând i-a încredințat secretul despre egumena Antonina. Fata a dispărut dintr-o dată – era un agent GPU care o căuta pe matuska Antonina. În aceeași noapte, mănăstirea a fost înconjurată de poliție, astfel încât nimeni să nu poată scăpa. Ei au pătruns înăuntru pentru a căuta, cerând ca egumena să se predea. Când ucenica de chilie a fugit sus pentru a o informa pe egumena Antonina despre aceasta, ea a spus: „Ei bine, ce putem face? Dacă Ți este plăcut lui Dumnezeu ca ei să mă găsească, așa să fie. Dar, dacă nu este voia Lui, El va închide ochii oamenilor, iar ei, văzând, nu vor vedea. Vino, vom merge afară în fața lor”. Maicile au pus haina din piele de oaie pe ea și trei dintre ele au mers jos și au ieșit pur și simplu pe poarta mănăstirii, chiar prin fața ochilor soldaților Armatei Roșii. Ele nu merseseră departe când l-au auzit pe comandant strigând, „Cine a ieșit pe poartă chiar acum? Cine a fost condus afară?”. Soldații Armatei Roșii au răspuns, „Nu am văzut pe nimeni”. „Ce vreți să spuneți”, a răspuns comandantul furios, „cineva tocmai a plecat într-o haina din

piele albă de oaie însoțit de două maici”. Toată lumea a negat acest lucru și s-au gândit doar că el își imagina astfel de lucruri. Ei au căutat peste tot, au întors totul cu susul în jos și au fost obligați să plece cu mâinile goale. O minune!

Și, astfel, ea a fost adusă la mine. Eu, bineînțeles, m-am bucurat că o puteam ascunde, chiar dacă până și la noi era foarte riscant pentru ea, de vreme ce noi înșine puteam fi arestați în orice moment. Le-am întrebat pe maici: „Cu ce să o hrănesc pe matuska, pentru că mesele noastre sunt foarte sărace?” Maicile au răspuns: „Îi vom aduce hrană de două ori pe zi, prânzul și cina”. Ele au stat cu noi până dimineața. Egumena Antonina a rămas cu noi și ele s-au întors la mănăstire. Curând au adus mâncarea, lucru pe care au continuat să-l facă de două ori pe zi, timp de două săptămâni, cât a stat la noi.

Nu puteai să n-o iubești. Copiii o adora pur și simplu, și chiar și soțul meu, de obicei indiferent față de multe lucruri, o respecta și conversa cu ea cu plăcere neprefăcută. Pe atunci încă mai era posibil să găsești, pentru o anumită sumă, un adăpost secret în munții din zona locală, cunoscută ca Inguș. Mănăstirea voia să facă acest lucru, dar se cerea o sumă de bani atât de mare, încât chiar dacă toate proprietățile mănăstirii – puținul care mai rămăsese după prădarea bolșevică – ar fi putut fi vândute, nici atunci nu ar fi fost suficient. Am hotărât să stea cu noi și nu ne-am făcut planuri în legătură cu viitorul apropiat, lăsând-o în mâinile lui Dumnezeu, pentru că toți ajunseserăm să o iubim foarte mult. Ea, cu toate acestea, suferea mult gândindu-se că dacă era descoperită, atunci nu doar ea ar fi plătit scump pentru asta, ci și noi am fi forțați să suferim. Cazul ei era, bineînțeles, o minune și o adevărată pronie a lui Dumnezeu. Până la urmă, chiar din acea noapte a căutării ei în mănăstire, în ciuda tuturor planurilor hidoase ale investigatorilor GPU, nimeni nu detectase unde și de ce călugărițele mergeau de două ori pe zi ducând mese calde.

Două săptămâni au trecut. Între timp eu am pus o perdea de tifon, separând un loc pentru ea într-un colț în singura cameră în care mai erau deja cinci copii. Era acolo un pat pentru ea și o candelă atârnată, adusă de la mănăstire, care ardea întotdeauna. Odată am observat că matuska petrecea întreaga noapte îngenunchind și rugându-se înflăcărat, cu lacrimi. Puteam vedea prin perdeaua subțire și nu puteam dormi; nu puteam să nu fiu afectată de supărarea ei. Dimineața devreme ea s-a întors spre mine și a spus: „Te rog, fă-mi o favoare. Mergi la fericita Anastasia Andreevna și spune-i atât și nimic altceva: «Matuska Antonina îți cere binecuvântarea»”.

Anastasia Andreevna, o dreaptă nebună pentru Hristos, bine cunoscută în întreaga regiune Vladikavkas pentru darul înainte-vederii, locuia într-un mic bordei aflat în curtea din spate a unui bun creștin. Am

mers la ea. Ea m-a întrebat de ce aveam nevoie și i-am spus că matuska Antonina îi cerea binecuvântarea.

„Da, da!” a răspuns ea. „Spune-i că nu trebuie să se teamă de nimic; ceea ce a hotărât și lucrul pentru care s-a rugat îl va împlini; da, va împlini. Trebuie să meargă la casa guvernamentală roșie și mare; da, să meargă!”

I-am spus egumenei Antonina răspunsul și fața ei s-a luminat...

„M-am hotărât să mă predau la GPU astăzi. Sufăr teribil pentru că va trebui să suferiți pentru mine, și, chiar dacă m-am rugat, tot mai aveam temeri și îndoieli despre ceea ce hotărâsem să fac. Dar, acum, după cuvintele fericitei, nimic și nimeni nu mă poate opri”.

Copiii au izbucnit în lacrimi. La ce puteam spera? GPU - de ce? Aceasta era o groază de negrăit! Ea a plecat după ce și-a împărtășit lacrimile cu noi, dar cu un chip uimitor de liniștit, care devenise mai strălucitor și mai frumos decât înainte. Ea era îmbrăcată în veșmintele ei monahale și purtând crucea de aur de egumenă. În ciuda tuturor piedicilor și a pericolelor, nu își dăduse jos niciodată hainele monahale. Trecuse puțin mai mult de o oră. Toți stăteam în liniște, predați tristeții și gândului la soarta ei. Dintr-odată, fiica mea de unsprezece ani, uitându-se pe fereastră, a strigat: „Vine matuska Antonina!”. Ea venea cu o bucurie atât de extraordinară încât este imposibil de descris. Și aceasta este ceea ce ne-a spus:

„Am ajuns la sediul GPU. Gardianul de rând m-a întrebat de ce am venit. Am răspuns că voi spune și îmi voi da numele doar șefului. S-au alăturat alții, cerându-mi să mă supun regulilor și să mă înregistrez. Eu am spus: «Spuneți-i șefului că vreau să-l văd și nu mă voi supune nimănui altcuiva». Ei au mers și i-au raportat aceasta. El le-a poruncit să mă informeze că nimănui nu-i era permis să încalce regulile de intrare. Eu am insistat din nou că nu voi vorbi decât cu el. În acel moment s-a deschis o ușă pe coridor și șeful însuși a ieșit să se uite. Văzându-mă, el a spus: «Intră». Astfel am intrat. «Ce vrei?». «Oferiți 3000 de ruble pentru capul meu. Ei bine, vi l-am adus eu însămi.» El a fost atât de uimit, încât s-a ridicat și a spus: «Tu, tu ești egumena Antonina și ai venit singură la noi?!». Am spus că da, și că mi-am adus propriul cap. A luat fotografia mea de pe birou. Am luat din buzunarul meu una exact ca aceea. El s-a uitat la mine și a spus: «Ești liberă, mergi oriunde vrei!». Pe când plecam, el a spus: «Într-un an, conform legii, voi fi obligat să-ți dau o anumită pedeapsă...».

Nimeni nu a investigat unde s-a dus după ce a plecat de la GPU și nimeni nu s-a atins de noi. Ea s-a așezat în mod deschis în mănăstire, unde a trăit în pace pentru încă un an. Mai târziu am aflat că i se poruncise să muncească pe post de cameristă la un hotel comunist în orașul Rostov-pe-Don. Dar nici atunci ea nu și-a dat jos hainele monahale. Cu

toate acestea, nici măcar un singur comunist nu cerea servicii de la ea; toți se purtau cu ea fără malițiozitate și insulte; toți îi purtau cel mai mare respect și chiar se plecau ușor în fața ei. În 1923 astfel de lucruri încă se mai puteau petrece.

Vreo doisprezece ani mai târziu, când eu eram în Kazahstan în orașul Akhtyubinsk, unde locuiam cu fiul meu, care era exilat, l-am întâlnit pe arhimandritul Arsenie, care era, de asemenea, exilat acolo. El era un prieten apropiat al Mitropolitului Iosif de Petrograd și prin el am avut plăcerea de a-l întâlni pe sfântul ierarh. Am descoperit că părintele Arsenie o cunoștea bine pe egumena Antonina și mi-a spus următoarele despre ea:

Când perioada condamnării ei s-a terminat, un grup de douăsprezece călugărițe a format o comunitate monahală sub conducerea ei și au mers în orașul Tuapse, cu scopul de a fonda un schit secret sus în munți. În acele zile, mulți călugări din mănăstirile distruse fără milă sperau să se așeze în munți ca pustnici, pentru a evita persecuția din partea bolșevicilor. Dar mințile celor de la GPU erau viclene; ei au plasat agenți secreți deghizați ca paznici de păduri peste tot în munți, și unul câte unul au descoperit toate schiturile secrete și locuințele acestor pustnici – dintre care aproape toți au fost împușcați pe loc.

Când egumena Antonina s-a urcat pe vârful unui munte înalt, ea a întâlnit un călugăr de la schitul unde locuia părintele Arsenie. În acel pustiu stâncos bătut de vânturi, la înălțime și departe de lume, ea a descoperit o întreagă așezare monahală cu peșteri și biserici și destule provizii pentru a trăi și a sluji Domnului zilnic pentru câțva timp. Monahii de acolo s-au oferit să ajute și s-au apucat să sape peșteri sub rădăcinile unor copaci uriași, care au devenit locuințe pentru călugărițe. Călugării stăteau în locuințe asemănătoare. În mod asemănător au construit acolo o biserică și cu bucurie le ajutau pe călugărițe în cele ce aveau nevoie. Dar această comunitate ascunsă nu avea să dureze mult.

Curând, ambele schituri au fost descoperite. Din paisprezece călugări, doar unul, părintele Arsenie, care era cel mai tânăr, a fost cruțat și nu a fost împușcat așa cum au fost ceilalți; el a fost exilat pentru opt ani într-un lagăr de concentrare, departe, tocmai în Siberia și, la împlinirea acestor ani, el a fost trimis într-o așezare din Alma Ata. În această perioadă a fost arestată și egumena Antonina împreună cu toate călugărițele ei; ea nu a fost împușcată pe loc, ci a fost exilată într-un loc necunoscut.

Și asta este tot ceea ce spune Natalia V. Urusova despre această egumenă sfântă în memoriile ei, în manuscris. Cu toate acestea, protoiereul Mihail Polski, publicând acest material în al doilea volum din *Noii martiri ai Rusiei*, adaugă la povestea ei ceva din propria lui experiență în sudul Rusiei (vol. III, în manuscris, citat mai jos), oferind o imagine

Egumena Antonina

mai amplă despre suferințele creștinilor în Caucaz și aducând lumină asupra vieților mucenicilor până acum necunoscuți.

„În 1928, sau la începutul anului 1929, un grup de călugări asceți a fost descoperit în Caucaz și a fost executat prin împușcare. Ei erau adepți ai mișcării cunoscute sub numele de «cinstitorii numelui», inițial expulzați din Sfântul Munte în Crimeea prin 1912. Conducătorul lor era Paul Dometici Grigorovici, un nobil moșier kievean care, după 20 de ani de monahism, a intrat în armată, unde a avut un grad înalt în timpul Primului Război Mondial. După Revoluție, el s-a întors în Caucaz și era cunoscut ca părintele Pantelimon. Cel care a compilat această carte îl cunoștea personal, precum și pe alți «cinstitori ai numelui», deoarece în 1918, în timpul Războiului Civil și al mișcării Armatei Albe în Kuban, un grup de ortodocși misionari au ținut mai multe conferințe pentru adepții acestei învățături, cu scopul de a-i aduce înapoi în Biserica Ortodoxă. Ei sperau să îndeplinească aceasta prin realizarea unor dezbateri doctrinare privitoare la Numele lui Dumnezeu. Eu am fost unul din acești misionari. O întreagă listă de hotărâri dogmatice au fost dezvoltate și semnate de ambele părți. Fostul cinstitor al Numelui, călugărul Metodie, a fost în mod legitim hirotonit ieromonah pentru cei care respingeau erezia și a fost trimis la ei în munți. Dar, din nefericire, curând a izbucnit o neînțelegere între ei. Părintele Metodie a rămas credincios ortodoxiei și a părăsit munții. Pe calea de întoarcere, la una dintre gări, el a fost împușcat de către bolșevici. Pe parcursul a zece ani, restul locuitorilor în pustie au fost și ei împușcați. Ei au fost descriși de presa bolșevică drept o organizație periculoasă, contra-revoluționară. În 1930, scriitorul acestor vieți voia el însuși să rămână în Rusia și să locuiască în Caucaz, dar întâlnindu-i pe locuitorii din pustie și aflând mai multe despre situația lor, s-a convins că a rămâne acolo ar fi imposibil: toți erau ținuți sub supraveghere secretă de autoritățile din satul din apropiere.”

Este adevărat că unii au mers în impenetrabile desișuri ale înălțimilor muntoase și pentru mult timp nimeni nu a știut de locul lor. Dar povestea egumenei Antonina ne arată cum se pune capăt până și vieții acestor asceți ai pustiei Caucazului.

MUCENICII NOULUI ATHOS

Trebuie menționat faptul că cea mai mare atracție monahală în această regiune sudică era faimoasa Mănăstire Sfântul Apostol Simeon Canaanitul, mai cunoscută sub numele de Noul Athos. În 1928, a fost distrus tot ceea ce mai rămăsese din veritabila lavră cu mai multe sute de monahi. În relativ scurta sa perioadă de existență de la sfârșitul secolului al XIX-lea, mănăstirea dobândise un mare renume și multe posesiuni; era bine organizată și era un exemplu pentru alte mănăstiri în

întreaga lume ortodoxă. În acel an, toată proprietatea mănăstirii a fost furată, totul a fost distrus și în cele din urmă un grup de 140 de monahi, care reușiseră să scape primelor arestări ascunzându-se în munți, a fost prins și dus la închisoarea Novocerkask pe Marea Neagră. Monahii au fost interogați și, pe baza refuzului lor de a da o declarație prin care să recunoască faptul că autoritatea sovietică este benefică pentru umanitate, ei au fost separați în grupuri și au fost duși în camerele de tortură în pivnița clădirii NKVD. Acolo au fost bătuți și torturați groaznic. Noaptea au fost duși într-un loc în regiunea Kosa, la aproximativ paisprezece kilometri în afara orașului Novocerkask, au fost puși în fața unui zid și împușcați. Acel zid era binecunoscut tuturor locuitorilor orașului.

Toți creștinii ortodocși ar trebui să-și amintească de acești robi curajoși ai lui Hristos, care l-au rămas credincioși chiar și într-o moarte mucenicească.

SFÂNTUL PUSTNIC MACARIE

În timpul persecutării Bisericii și a clericilor, în 1923, a venit în Caucaz un pustnic sfânt. El a apărut în teritoriul Vladikavkas, într-un loc pustiu, la 32 de kilometri de o mică gară cu numele Podgorny. Era din Rusia Centrală, dar nimeni nu știe exact de unde.

Și-a ales să locuiască pe dealurile înalte ale Caucazului. Într-un codru adânc, printre defileuri și stânci, el și-a săpat o peșteră în care locuia și unde avea și o bisericuță. Masa de la altar era sculptată în piatră și avea și câteva icoane. Totul era foarte sărăcăcios și totuși avea acolo toate cele necesare pentru Sfânta Liturghie. Pustnicul, starețul Macarie, săvârșea slujbe în această biserică. Localnicii au aflat despre el și au început să vină în număr mare. Acolo se mărturiseau și primeau Sfânta Împărtășanie, și starețul avea grijă și de celelalte nevoi duhovnicești ale lor. Numărul vizitatorilor săi creștea constant; în scurt timp primea pelerini aproape în fiecare zi.

Starețul Macarie avea 65 de ani; era un adevărat ascet pe care Dumnezeu îl cinstea răspunzându-i la rugăciuni și dându-i darul înaintevederii: el le spunea oamenilor gândurile și faptele lor ascunse. Starețul îi întâmpina totdeauna pe vizitatorii săi la aproape trei kilometri depărtare de peștera sa și apoi îi conducea la locuința lui. Nimeni nu îl avertiza de venirea lor – el vedea aceasta cu duhul. Au început să aibă loc adevărate pelerinaje, oamenii venind din vecinătatea Kubanului și din orașele locale. Credincioșii găseau acolo odihnă duhovnicească și simțeau că li se purta de grijă. Până la urmă, nu mai erau aproape deloc biserici în întreaga regiune și oamenii erau ca oile în căutarea păstorilor.

Părintele Macarie a trăit zăvorât până în 1928. În acest an înfricoșător, bolșevicii au hotărât să pună capăt bisericii sale. Ei știau de ea de

ceva vreme, dar, din anumite motive, nu ajunseseră niciodată la ea. În cele din urmă, au venit și l-au arestat pe sfântul zăvorât. Ei au vrut să-l ia în secret, dar credincioșii au aflat despre arestul lui și au alergat să-l vadă pentru ultima dată. În timp ce părintele Macarie se îndepărta sub pază, el i-a binecuvântat pe oamenii care erau în ambele părți și și-a luat ultimul rămas bun. Acest sfânt păstor al prigonitei Biserici din catacombe a fost în cele din urmă martirizat în nordul îndepărtat.

SFINȚI ASCUNȘI DE DUMNEZEU

După cel de-al Doilea Război Mondial, în cercurile imigranților ruși circula o broșură intitulată *De ce cred și eu în Dumnezeu*. În ea, autorul, inițial un pilot ateu, descrie cum a fost numit să depisteze un grup de călugări și preoți care se ascundeau în înălțimile inaccesibile din Caucaz. Trebuie să fi fost pe la începutul războiului. Într-o zi el a identificat un grup dintre aceștia îmbrăcați în zdrențe pe un platou înalt. Când au văzut avionul, ei au început să fugă. Pilotul a văzut clar cum ei, în aparență fugind în direcția locului în care se ascundeau, se îndreptau de fapt spre un hău mare care îi separa de restul platoului muntos. Când au ajuns la prăpastie, ei și-au făcut semnul crucii și, spre marea uimire a pilotului, au continuat să alerge prin aer (!) până când, ajungând în siguranță pe partea cealaltă, ei au dispărut din vedere între stânci. Pilotul uimit a fost instantaneu convertit și a ajuns să creadă în Dumnezeu, Care îi ascunsese pe robii Săi credincioși de ochii oamenilor răi, dar îi permisesse să fie martor al acestei mari minuni a sfinților din catacombe ai Rusiei pentru mântuirea sufletului său.

30. Cei șaizeci de preoți mucenici
MASACRUL DIN TAIGAUA KACHUG-NIJNI-UDINSK
Pomeniți la 22 iulie (+1933)

*Oricine va mărturisi pentru Mine înaintea
oamenilor, mărturisi-voi și Eu pentru el
înaintea Tatălui Meu, Care este în ceruri.*
Matei 10: 32

În 1930, 1931 și 1932 am călătorit prin toată Siberia într-o expediție științifică – scrie un martor – și în 1933 călătoriile noastre ne-au dus în Irkuțk, Nijni-Udinsk și Balagansk. Orașul Kachug este pe malul râului Lena, la 224 de kilometri de Irkuțk. Era un drum din Kachug în Nijni-Udinsk și Balagansk. Întreg drumul trecea prin taiga; nu erau locuitori și doar deținuții lucrau în construcții. În lagărele din jurul Kachugului domnea pe atunci o tiranie nemaiauzită. Fără niciun motiv, oamenii erau împușcați, bătuți și biciuiți. Condițiile de viață erau groaznice; erau șaizeci sau optzeci de oameni într-o baracă, cu două rânduri de scânduri pentru dormit. În cazul în care unul dintre deținuți nu își împlinea norma zilnică, gardienii lagărului aveau dreptul să facă ce voiau cu el; ei îi țineau pe deținuții aflați în proces timp de o săptămână în aer liber. Oamenii mureau de foame și de frig.

Din Irkuțk în Nijni-Udinsk am călătorit cu vaporul Buryat. Din Nijni-Udinsk am călătorit cu căruța pe drumul spre Kachug, mergând mai bine de 112 kilometri pe malul drept al râului Ager. În acest timp mă ocupam cu măsurarea nivelului apei.

De pe 8 până pe 22 iulie 1933, grupul nostru de cercetare s-a oprit pentru mai multe zile nu departe de lagărul de concentrare. În acea regiune solul era mai potrivit pentru agricultură și deja acolo fuseseră făcute planuri pentru o fermă colectivă de stat. Vremea devenise destul de plăcută. După prânz am stat până noaptea târziu lângă foc. Adesea auzeam un fel de strigăte, care făceau ecou în taiga. Încă nu știam ce fel de strigăte erau acestea.

Era o noapte senină și liniștită; aerul proaspăt siberian degaja o mireasmă de flori de taiga de-a lungul văii. Și cât voi trăi nu voi uita niciodată această vale, o să mi-o amintesc întotdeauna! Somnul nostru dulce de dimineață a fost întrerupt de un fel de geamăt omenesc jalnic. Toți ne-am sculat repede. Conducătorul grupului nostru, originar din Irkuțk, și-a luat repede un binoclu, alții au aranjat două instrumente de nivelare și ne ocupam de treburile noastre, când am început să observăm o mulțime mișcându-se în direcția noastră; din cauza desigurului era greu de înțeles ce se întâmpla.

Erau șaizeci de deținuți și după ce au ajuns mai aproape am putut vedea clar că erau toți amețiți de foame și din cauza muncii peste măsură. Ce am văzut? Fiecare din ei avea o funie pe spate. Ei trăgeau o sanie – o sanie în mijlocul lui iulie! Și pe sanie era un butoi cu excremente umane!

Se pare că gardienii care îi însoțeau nu știau că era o expediție de cercetare științifică în acel teritoriu al lagărului de concentrare. Am auzit cuvintele exacte ale ordinului gardienilor: „Întindeți-vă jos și nu vă mișcați”. Unul dintre gardieni a alergat înapoi la lagăr; se pare că ne-au considerat suspecti. Unul dintre cei din grupul nostru a înțeles atunci situația deținuților și a spus: „Le-am mai prelungit viața cu câteva minute”. La început nu am înțeles aceste cuvinte. În poate cincisprezece sau douăzeci de minute eram înconjurați de un pluton de gardieni ai lagărului, care se apropiau ținând puștile în poziție de tragere, ca și când urma să ne atace cu baionete. Comandantul plutonului și comisarul politic au venit la noi și ne-au cerut documentele. După verificarea documentelor ne-au explicat că acești șaizeci de oameni fuseseră condamnați să fie împușcați, pentru că erau elemente potrivnice puterii sovietice.

Deja fusese pregătit un șanț pentru acești șaizeci de oameni. Comisarul politic ne-a cerut să mergem în corturile noastre, ceea ce am și făcut. Cei șaizeci de mucenici erau preoți. În dimineața liniștită de iulie vocile slăbite ale multora dintre preoți se auzeau cu claritate. Unul dintre cei care îi executa i-a întrebat pe preoții care stăteau lângă șanț, unul câte unul: „Luați acum ultima gură de aer; spuneți-ne, există Dumnezeu sau nu?” Răspunsul sfinților mucenici a fost ferm și încrezător: „Da, există Dumnezeu!”

Prima împușcătură a răsunat. Stând în corturi, inimile noastre băteau cu putere... O a doua împușcătură a răsunat, o a treia și apoi mai multe. Acești preoți au fost duși, unul câte unul, la șanț; executorii sentinței, stând lângă șanț, îl întrebau pe fiecare preot: „Există Dumnezeu?”. Răspunsul era același: „Da, există Dumnezeu!”. Noi suntem martori vii, noi am văzut cu ochii noștri și am auzit cu urechile noastre cum acei oameni înainte de moarte își mărturiseau credința în Dumnezeu.

Probabil că vor mai trece ani, zeci de ani, dar aceste morminte de pe drumul Kachug-Nijni-Udinsk trebuie să fie găsite. Niciun creștin ortodox, de oriunde ar fi, nu trebuie să îi uite pe acești sfinți mucenici, care și-au dat viețile pentru credința lor.

31. Grigorie purtătorul de Cruce

PREGUSTAREA RAIULUI DE CĂTRE NOII MUCENICI
pomenit la 6 noiembrie (†1936?)

*El mi-a răspuns: aceștia sunt cei ce vin din
strâmtorarea cea mare și și-au spălat veșmintele lor
și le-au făcut albe în sângele Mielului. Pentru aceasta
sunt înaintea tronului lui Dumnezeu, și îi slujesc
ziua și noaptea, în templul Lui.
Apoc.7: 14-15*

În lagărele de concentrare de la Temnikov am fost numit într-o echipă de tăietori de lemne. Treaba noastră era să tăiem acea pădure, care devenise cunoscută în întreaga lume pentru pustnicul ei, Sfântul Serafim de Sarov. Trebuie să fi fost în 1934. La un moment dat, tovarășul cu care tăiam la fierăstrău era un cazac din regiunea Kuban, care părea să fie de aceeași înălțime cu mine, dar un bărbat voinic, puternic. El părea sănătos, deși, ca noi toți, ceilalți deținuți, era palid. Îmi era un pic teamă să am un asemenea tovarăș. Având o inimă slabă, îmi era teamă că nu voi putea ține pasul cu el și voi auzi de la el cuvinte de grabă cu înjurături și insulte. Dar, când am pus mâna pe fierăstrău, l-am auzit spunând:

- Frate, să nu ne grăbim, ci să lucrăm într-un ritm potolit.
- De ce?, am întrebat eu. Nu te simți bine? Ce categorie ai?
- Categoria mea este prima, totul e bine. Sunt bine. Cine are nevoie de munca noastră? Doar diavolul are nevoie de ea. Toți suntem făcuți să muncim pentru el.

Plăcut surprins, am spus:

- Hai să muncim puțin și apoi îmi vei explica cum se face că muncim pentru diavol.

Mi-am făcut cruce. Tovarășul meu a făcut același lucru, spunând:

- Hei, este bine că te rogi. Dumnezeu ne va păzi de necazuri, dar chiar și așa nu ne va permite să ne împlinim norma.

Am doborât un copac și, începând să-l tăiem în bucăți, Grigorie – pentru că acesta îi era numele – a început să vorbească:

- Guvernul sovietic vrea să construiască comunismul fără Dumnezeu, pentru a se mândri mai târziu și pentru a blasfemia numele lui Dumnezeu. Cel care îi ajută pe atei la această construcție ia parte la războiul împotriva lui Dumnezeu și Îl blasfemiează pe Dumnezeu împreună cu ei. Dar noi suntem creștini; trebuie să fim soldați ai lui Dumnezeu. Dumnezeu a îngăduit să cădem în captivitatea lui Satan. Acum suntem prizonierii lui. Dar nu trebuie să-l slujim, nu trebuie să-l ajutăm în răz-

boiul împotriva lui Dumnezeu. A munci pentru comuniști este păcat – un păcat de neiertat.

Filosofia tânărului cazac m-a atins în adâncul sufletului, până la lacrimi. După trei zile de lucru comun, el a refuzat să mai muncim împreună. Ei l-au pus la izolator și apoi, împreună cu alți deținuți care, de asemenea, au refuzat să muncească, a fost trimis într-un alt lagăr și astfel i-am pierdut urma.

Trecuse un an de când eram în regiunea Altai în Osinavka. Într-o seară caldută de primăvară, imediat după Paști, în timp ce ne întorceam de la muncă la barăcile noastre, am auzit în curte multe voci care cântau tare. Ele cântau „Hristos a înviat din morți”. Eu nu m-am dus la baraca mea, ci, la fel ca restul deținuților, am fost atrași de cântare. Dincolo de ultimele barăci era o închidere cu gard de sârmă ghimpată și acolo era o mulțime de aproximativ 150 de deținuți, care arătau destul de diferit de noi. Aceștia erau „purtătorii de cruce”. Ei erau îmbrăcați în civil, dar capetele lor erau rase. Pe piept sau pe mâneca stângă era cusută o cruce albă, de dimensiuni egale. Ei erau de diferite vârste, de la 20 la 60 de ani. Erau slabi, vâlguiți, și arătau ca niște schelete. Dar fețele lor palide străluceau de fericire. Erau doar bărbați în acest grup; femeile erau concentrate într-un alt lagăr.

Când mi-am croit drum prin mulțime către gardul de sârmă ghimpată, unul dintre ei a alergat spre mine. În chipul său slăbănogit și palid l-am recunoscut pe vechiul meu prieten cazac, Grigorie. Prin sârma ghimpată am reușit să ne dăm sărutarea pascală. Era, la fel ca toți acești „purtători de cruce”, excesiv de slab și de vâlguit, dar fața lui entuziasmată strălucea literalmente de o frumusețe nepământească. În grabă mi-a spus vești despre el însuși.

– Batiuşka, ți-am urmat sfatul și am renunțat la fumat: din lagărul Temnikov nu mai am poftă pentru asta. Acolo, mulțumită izolatorului, am fost inspirat să mă alătur acestui grup de luptători ai lui Hristos – acești „purtători de cruce”. Autoritățile lagărului încearcă să ne forțeze să muncim, ei ne cer aceasta, dar noi refuzăm. Noi ne petrecem timpul în rugăciune, cântând și citind – ne pregătim pentru moarte... Ei ne iau cărțile, dar muncitorii liberi ai lagărului ni le dau înapoi. Dumnezeu ne hrănește. Autoritățile ne dau 200-300 de grame de pâine pe zi și puțină apă fierbinte – „supă”. Oamenii care lucrează în lagăr ne dau în plus încă puțină pâine, terci și altă mâncare. Suntem în permanentă transferați dintr-un lagăr într-altul și peste tot încearcă să ne convingă să muncim. În timp ce călătorim în mașini, simțim foamea mai puternic; pentru aceasta ei ne țin în mod deliberat cât mai mult pe roți. De la Temnikov am fost atât în Solovki, cât și în Vyșera și Urali, în Koltlos și în taigaua Tonisk. Acum ne-au adus aici, dar și aici ne vor ține doar câteva zile. Și aici sunt „purtători de cruce”. Ei ni se vor alătura și apoi vom fi luați în

sălbăcia Obdorsk, unde îi trimit pe toți oamenii religioși care refuză să coopereze cu regimul sovietic. Acolo îi aruncă în sălbăcie. Foamea, frigul și scorbutul – toate îi ajută pe bolșevici să-și omoare victimele. Dar acolo, departe de lume și mai aproape de Dumnezeu, ești cu adevărat liber să lucrezi la mântuire. Și Dumnezeu îi întărește pe robii Săi adevărați cu vedenii și vederi minunate. Acolo, spun ei, strălucește lumină din rai... Alătură-te nouă, părinte. Vino cu noi, ca să câștigi cunună mucenicească. Printre noi sunt doi preoți, se spune că din Tver, și laici din Voronej și bineînțeleș și din alte părți.

Cu mare emoție și cu o bucurie de negrăit, am ascultat ceea ce spunea Grigorie. Întreaga mea ființă ardea de milă și compasiune și de respect în fața acestei mișcări sfinte a eroilor duhovnicești care „îndurau suferințele ca buni soldați ai lui Iisus Hristos” (II Tim. 2: 3). Cu toate acestea, nu mi s-a dat să iau parte la fapta lor eroică: nu am putut să mă eliberez de influența minții mele de contabil...

Foarte curând această împrejmuire de sârmă ghimpată de lângă barăci a fost înconjurată de gardieni înarmați și accesul la acești „pur-tători de cruce” a fost interzis. Cu toate acestea, am continuat să auzim cântarea lor pască pentru încă trei zile. Apoi au dispărut. Am auzit că într-adevăr fuseseră trimiși în taigaua Obdorsk, în tundra pustie, pe malul Oceanului Arctic – de unde nu mai este întoarcere.

Protopop Nicolae MASICI

IV.

Serghianismul văzut din interiorul patriarhiei moscovite

*Vai de păstorii care pierd și împrăștie
oile turmei Mele, zice Domnul.*

Ieremia 23: 1

32. Trezirea conștiinței în Patriarhia moscovită

Toate consecințele groaznice, despre care primii ierarhi ai Bisericii din catacombe au prezis că vor urma după „declarația” serghianistă din 1927, s-au împlinit într-adevăr. Guvernul sovietic a folosit Declarația mai întâi de toate ca mijloc „legal” de persecutare a Bisericii din catacombe; dar „legalizarea” nu le-a adus vreun beneficiu nici ierarhilor serghianisti: și ei au fost, aproape toți, persecutați, și pe la sfârșitul anilor 1930 Biserica Ortodoxă rusă fusese efectiv lichidată ca trup vizibil, doar foarte puține biserici rămânând deschise. Redeschiderea bisericilor din timpul celui de-al Doilea Război Mondial a fost inspirată nu de Mitropolitul Serghie, ci de invazia lui Hitler, a cărui combatere cerea un apel la sentimentele religioase și patriotice ale poporului rus.

După cel de-al Doilea Război Mondial, Patriarhia Moscovei a apărut pe scena religioasă internațională exact ca acel tip de organizație pe care ierarhii din catacombe îl prevăzuseră, adică o purtătoare de cuvânt a propagandei pentru guvernul sovietic, neezitând să justifice tirania sovietică prin cele mai sfruntate minciuni. Conform reprezentanților patriarhiei Moscovei, care repetă fără rușine până în ziua de astăzi acest lucru, nu există acum și nici nu a existat vreodată vreo persecuție religioasă sub guvernul sovietic; clericii care au suferit de pe urma autorităților sunt doar „criminali politici”; bisericile sunt închise doar pentru că oamenii doresc aceasta.

Cu toate acestea, conștiința creștină nu va mai putea mult timp să accepte aceste minciuni în numele creștinătății. Și astfel se face că în cele două decade, până și oamenii cu conștiință din patriarhia Moscovei (nemaifiind nicio altă organizație bisericească ortodoxă vizibilă în Rusia) au început să vorbească deschis, la început sub forma protestelor împotriva noilor persecuții ale perioadei Hrușciiov (1959-64) – în care ierarhii moscoviți erau în cel mai bun caz spectatori pasivi și în cel mai rău caz colaboratori voluntari – și, apoi, în forma criticii profunde a întregii politici serghianiste pe care patriarhia a urmat-o din momentul Declarației din 1927.

Aici prezentăm trei din aceste critici ale serghianismului din interiorul patriarhiei. Aceștia nu sunt reprezentanți ai Bisericii din catacombe, și opiniile lor pot fi criticate ca unele care nu reflectă poziția exactă a separării celor din catacombe de organizația bisericească serghianistă. Totuși, criticile lor oferă o confirmare remarcabilă a adevărului poziției celor din catacombe și ne dau motiv de speranță că în cele din urmă – cel puțin o dată cu căderea regimului sovietic – partea cea mai bună din patriarhia moscovită va reveni la unitatea cu Biserica din catacombe exact pe baza principiului creștin al acriviei.

33. Boris Talantov

1903-1971

MĂRTURISITOR ORTODOX ÎNTR-O SOCIETATE ATEE

Pe 4 ianuarie 1971, în spitalul închisorii din orașul Kirov (fost Viatka), Boris Vladimirovici Talantov a murit în al 68-lea an de viață, de o boală de inimă. Conform sistemului sovietic, el a murit în dizgrație, ca un criminal politic, fiind închis din septembrie 1969, pentru că scrisese o serie de relatări extrem de sincere și detaliate ale persecuțiilor suferite de credincioșii ortodocși din partea regimului ateist și a ierarhilor conducători ai patriarhiei moscovite – o „crimă” încadrată de Uniunea Sovietică la „activități anti-sovietice”.

Viața lui Boris Talantov este biografia creștinului „tipic” din perioada sovietică, culminând, în ultimii săi ani, printr-un curaj „atipic” de a spune adevărul despre situația religioasă în URSS. El este o confirmare a adevărului șocant din afirmația făcută de scriitorul Anatolie Kuznețov, care a fugit din Uniunea Sovietică și a venit în Vest în 1968: „Este imposibil să fii cetățean sovietic și în același timp sută la sută o ființă umană decentă”. Boris Talantov a fost un om onest, care a ținut credința ortodoxă până la capăt și conștiința sa creștină curată; prin urmare, pur și simplu nu era loc pentru el în sistemul sovietic – cu excepția închisorii.

Evenimentele importante ale biografiei le-a descris însuși Talantov în materialul său „Plângere către Procurorul General al Uniunii Sovietice” din 26 aprilie 1968 (Textul în limba engleză în *Religion in Communist Dominated Areas*, august 1968). Citatele care urmează sunt din acest document, în cuvintele lui Talantov însuși.

Boris Talantov s-a născut în 1903, în provincia Kostroma, în familia unui preot. În 1922-23, a frecventat Institutul Mejov din Moscova. „Atât rudele mele apropiate cât și eu am suferit mult din cauza domniei nelegiurii și arbitrariului în serviciile pentru securitatea statului din timpul lui Stalin. Tatăl meu a fost condamnat de o *troika* (un comitet format din trei reprezentanți ai poliției secrete, care își condamnă victimele fără a le asculta și fără drept de apel), în 1937, la vârsta de 62 de ani, și în ciuda vârstei și a bolii sale, a fost dus în lagărele Temnikovskiye (Mănăstirea Sarov), unde se află acum scriitorul Yu. M. Daniel. Pe 5 februarie 1940, am făcut o petiție către procurorul general al RSFSR pentru a-l elibera mai devreme din închisoare, pe motive de sănătate. După o birocrație îndelungată, biroul procurorului general m-a informat abia la 19 decembrie 1940 că tatăl meu murise în lagăr pe 12 martie 1940. Singurul motiv al arestului și întemnițării sale a fost faptul că era cleric. Fratele

meu, Serafim Vladimirovici Talantov, care lucra ca tehnician hidraulic, în 1930, la vârsta de 22 de ani, în orașul Vologda, a fost arestat și întemnițat fără niciun motiv. El s-a stins în lagărul de concentrare de la Canalul Marea Albă – Marea Baltică. Eu însumi, din 1930 până în 1941, datorită originii mele, am fost permanent supus amenințărilor din partea serviciilor pentru securitatea statului. În 1954, am fost exmatriculat de la Institutul Pedagogic pentru convingeri religioase, deși cauza prezentată oficial nu constituia un motiv valid. Deși toată viața am muncit ireproșabil, așa cum se vede și din documente, în fiecare zi mă așteptam să fiu arestat fără motiv – «să putrezesc în închisoare» sau să fiu concediat și trecut pe lista neagră. Prin urmare, am socotit de datoria mea să scriu ziarului Pravda o scrisoare de protest împotriva tiraniei și a nelegiuirii serviciilor pentru securitatea statului” (pp. 126-127).

Această scrisoare, primul dintre mai multe documente care au atătat furia oficialilor sovietici împotriva autorului, a fost trimisă anonim de Talantov pe 18 iulie 1957. „Nu știu dacă această scrisoare a ajuns la editorul ziarului Pravda, dar în cele din urmă a ajuns la cartierul general KGB (poliția politică și de securitate a statului, fostă GPU) din Kirov. Aici, prin studierea scrisului de mână, au descoperit că autorul scrisorii eram eu. Pe 29 iulie 1958 am fost convocat la centrul KGB, unde am recunoscut în scris că eram autorul scrisorii și mi-am exprimat regretul că din cauza lipsei de curaj nu o semnasem.” Pe 14 august 1958, am fost concediat din postul pe care îl aveam la Institutul Politehnic din Kirov... „conform propriei mele dorințe”.

Departe de a fi intimidat de astfel de presiuni, Talantov a mai scris alte câteva scrisori, acum semnate cu numele său, pe care le descrie după cum urmează:

„I. O scrisoare către revista *Știință și religie*, conținând o respingere a unei minciuni de propagandă antireligioasă. A fost trimisă la 31 octombrie 1960, și a rămas, în esență, fără răspuns.

II. O scrisoare către ziarul *Izvestia*, «Distrugerea în masă a monumentelor de arhitectură bisericească din zona Kirov», trimisă la 19 februarie 1963. Editorul acestui ziar nu mi-a trimis niciun răspuns la această scrisoare, dar, în vara anului 1963, la o întâlnire în orașul Kirov, un conferențiar moscovit, evident la cererea editorului, a recomandat ca eu să fiu supus unui tratament forțat pentru scrisoarea mea rebelă, adică să fiu internat într-un spital de boli mintale.

III. O scrisoare către ziarul *Izvestia*, „Statul sovietic și religia creștină”, primită de editorul ziarului la 19 decembrie 1966.” (p. 127)

Această ultimă scrisoare a fost o versiune extinsă a unei scrisori deschise adresate Patriarhului Alexei, scrise de Talantov și semnate de doisprezece credincioși din regiunea Kirov. „Scrisoarea conținea, în mare, descrierea acțiunilor lipsite de scrupule ale episcopului local, Ioan, cu

scopul de a produce neorânduială în viața bisericească. Prin urmare, credincioșii i-au cerut patriarhului să-l îndepărteze imediat pe episcopul Ioan. Printre alte chestiuni, scrisoarea semnală că autoritățile civile locale, din 1960 până în 1964, au închis ilegal și forțat 40 de biserici în zona Kirov (53%), au dat foc icoanelor și iconostaselor din aceste biserici, au tâlhărit bunurile bisericești și au distrus complet un număr de biserici, fără să fie nicio necesitate de a face astfel”.

„Scrisoarea deschisă a credincioșilor din Kirov către Patriarhul Alexei” a fost trimisă în străinătate, nu știm prin ce metodă, și la 8 decembrie 1966 BBC a transmis conținutul ei.

„Pe 14 februarie 1967, am fost convocat la Centrul KGB din Kirov în legătură cu aceste scrisori. În acest punct mi s-a propus să contest în mod oficial semnătura mea de pe «Scrisoarea deschisă a credincioșilor din Kirov», care devenise bine cunoscută peste hotare. Într-o explicație scrisă am evidențiat faptul că, în calitate de autor al unei scrisori deschise și al unei scrisori trimise editorului ziarului *Izvestia*, eu confirm autenticitatea semnăturii mele din scrisoarea deschisă și declar că sunt gata oricând să susțin cu tărie exactitatea conținutului ambelor scrisori. În aceeași zi, oficialul KGB a luat din apartamentul meu dosarele de lucru care constau în schițe la diferite lucrări filosofice cu comentariul meu...

Mai târziu, pe 25 februarie, am aflat de la știrile BBC că, în timp ce eu confirmam, la sediul KGB din Kirov, autenticitatea semnăturii mele din «Scrisoarea deschisă a credincioșilor din Kirov», în Londra Mitropolitul Nicodim declarase această scrisoare anonimă și, prin urmare, nedemnă de credibilitate. El a declarat că oricând poate jura, pentru adevărul acestei afirmații, pe Cruce și pe Scriptură... Această declarație a Mitropolitului Nicodim m-a întristat foarte mult, în calitate de creștin ortodox, de vreme ce, din corespondența anterioară cu patriarhia Moscovei, eram convins că Mitropolitul Nicodim nu se putea îndoi de autenticitatea «Scrisorii deschise». Prin urmare, pe 22 martie i-am trimis Patriarhului Alexei o scrisoare în care infirmam declarația Mitropolitului Nicodim despre anonimitatea «Scrisorii deschise a credincioșilor din Kirov» și am confirmat credibilitatea conținutului ei.

În afară de mine, «scrisoarea deschisă» a mai fost semnată de încă 11 cetățeni din orașul Kirov. La începutul lui aprilie, aceștia au fost convocați în mod individual la consiliul orașului Kirov în legătură cu această chestiune. Aici, cercetările au fost făcute de către secretarul consiliului din oraș, L. Ostanina, care m-a etichetat drept un «individ periculos cu legături externe», și a amenințat cu închisoarea pe oricine ar fi semnat alte viitoare scrisori de acest fel. În ciuda amenințărilor, toți au confirmat că semnaseră «scrisoarea deschisă» voluntar și deplin conștienți de ceea ce făceau...

În același timp, oficialii KGB i-au speriat pe câțiva credincioși care cereau să se deschidă o a doua biserică în orașul Kirov, acuzându-i că au legături cu mine, numindu-mă «un criminal politic periculos». În cele din urmă, un conferențiar de la Institutul Politehnic, unde lucrasem între anii 1955-1958 ca profesor de matematici superioare, m-a numit în public «dușman al poporului», așa cum se obișnuia în timpul lui Ejov (omul lui Stalin, șeful poliției secrete în perioada de vârf a celor mai crunte «epurări» de la sfârșitul anilor 1930).»

Un alt rezultat al scrisorilor lui Talantov a fost un articol publicat în ziarul sovietic *Kirov Pravda* din 31 mai 1967, „care conținea aserțiuni calomniatoare, amenințări grosolane și insulte nedrepte îndreptate în direcția mea” și, de asemenea, citate din arhiva personală a lui Talantov, pe care KGB-ul o confiscase la 14 februarie 1967 – arătând astfel relația de strânsă colaborare dintre presa sovietică și poliția politică în persecutarea credincioșilor. Rezultatul tragic a fost că „soția mea, Nina Agatanghelovna Talantova, suferind de hipertensiune, nu a putut să reziste la amenințările și la acuzele calomniatoare de care era plin articolul, în stilul articolelor de intimidare împotriva pseudo-dușmanilor poporului din perioada Ejov. Pe 7 septembrie 1967, ca rezultat al experiențelor traumatizante, ea a suferit un atac de cord și pe 16 decembrie 1967 a murit.

În ziua morții ei, am vrut să i se facă Taina Sfântului Maslu, după cum își dorise. Dar protopopul singurei biserici ortodoxe rămase deschise în orașul Kirov, cea a Sfântului Serafim, mi-a spus că autoritățile locale interzisese ca taina maslului să se facă în case. Acest caz deplorabil demonstrează că în zilele noastre credincioșii creștini din orașul Kirov sunt lipsiți chiar și de acele drepturi care le fuseseră date de I. V. Stalin”. Talantov însuși era grav bolnav atunci.

Într-o colecție recentă de documente care detaliază „persecutarea Bisericii Ortodoxe Ruse astăzi”, *Patriarh și profeți* (editată de Rev. Michael Bordeau, Praeger, N.Y., 1970), mai sunt trei texte ale lui Boris Talantov, tipărite în traducerea engleză: „Situația de calamitate a Bisericii Ortodoxe în regiunea Kirov și rolul patriarhiei Moscovei” (nr. 10, 1966), care este foarte similar în conținut cu „Scrisoare deschisă a credincioșilor din Kirov”; și o scurtă selecție din două articole care au ajuns în Occident în 1968, cu privire la trădarea Bisericii de către liderii patriarhiei Moscovei (descrisă mai jos). Mai multe alte articole ale sale, inclusiv unul despre „Societatea rusă în 1965-68”, au apărut în Occident în rusește în periodicele *Posev* și *Messenger* ale Mișcării studenților creștini ruși din Paris.

Ca rezultat al tuturor acestor scrieri, Boris Talantov a fost arestat la 12 iunie 1969 și la 3 septembrie a fost condamnat la doi ani de închisoare pentru „activități anti-sovietice”. În cuvântul final de la procesul său, el a susținut adevărul declarațiilor sale și credința sa față de convin-

gerile sale religioase și și-a luat rămas bun de la prieteni, de vreme ce nu se aștepta să se întoarcă viu din închisoare. Și așa s-a și întâmplat.

Pentru credincioșii din interiorul URSS, Boris Talantov este un exemplu care inspiră la curaj creștin împotriva obstacolelor copleșitoare. Iată cum l-a descris intelectualul moscovit Anatolie Krasnov-Levitin, care a suferit el însuși detenție pentru sinceritatea convingerilor expuse în articolul intitulat „Dramă în Viatka”, care a fost scris în perioada arestului lui Talantov și care a fost apoi scos în ascuns din URSS și publicat în *Posev* (1969).

„L-am văzut numai o dată în toată viața mea: un bărbat scund, bătrân, cu o barbă căruntă mică, adus de spate, cu o servietă mică și ieftină în mâini, nevorbăreț. În aparență, tipul omului din zonele mai înapoiate... Când toate ziarele și revistele erau pline cu calomnii mincinoase împotriva credincioșilor, și ierarhii stăteau la locurile lor, fiindu-le teamă să rostească un singur cuvânt în apărarea Bisericii – în acea perioadă, umilul profesor din Viatka se lupta pentru Biserică. El se lupta cu stiloul, scriind scrisori izbitoare către toate fronturile; el se lupta cu cuvântul, acuzând arbitrariul autorităților locale și complicitatea criminală a ierarhilor. A fost dificil pentru el, un om în vârstă. Pentru că în provincie era complet singur. În provincie oamenii sunt mai timizi decât în Moscova, autoritățile sunt mai despotice, arbitrariul este mai cinic... Dar s-a dovedit că acest bătrân mic și blând avea o voință de fier, o energie titanică și o inimă mare. Nu l-au doborât nici bolile, nici necazurile grele pe care le avea. El este un erou, dar un erou reticent, modest și liniștit. El își dă viața simplu, fără emfază, fără poză. El spune adevărul cu voce măsurată și calmă și cu pas măsurat și liniștit pășește spre Golgota.”

Astfel a trăit și a murit Boris Talantov, ca un neînfricat mărturisitor al sfintei credințe ortodoxe. Cu aceste proteste curajoase împotriva autorităților de stat și ale Bisericii și a persecutării de către acestea a ortodoxiei, el stă în fruntea acelor mulți credincioși ale căror apeluri și proteste sincere au ajuns în lumea liberă în ultima decadă: credincioșii din Poceaev, cei doi preoți din Moscova, arhiepiscopul Ermoghen și alții. Dar în profunzimea analizelor sale el îi depășește pe toți și într-adevăr adaugă o dimensiune cu totul nouă protestelor lor.

Boris Talantov este un gânditor filosofic; într-adevăr, el se plânge într-o scrisoare că notele și comentariile sale la numeroase lucrări filosofice au fost furate de către KGB. Trecând prin mintea sa filosofică experiențele tragice ale sale și ale tovarășilor săi credincioși de sub jugul comunist, el a pătruns chiar la rădăcina „bolii” patriarhiei Moscovei de astăzi. Problema nu sunt doar acele nedreptăți, persecuții și minciuni împotriva cărora credincioșii au protestat curajos în ultima decadă, ci la baza principiilor „serghianismului” se află însuși „concordatul” pe care Mitropolitul Serghie l-a făcut cu guvernul sovietic în 1927. Talantov pre-

zintă aceste perspective într-un articol special intitulat „*Serghievșcina* (adică «afacerea serghianistă», cu o conotație peiorativă) sau adoptarea ateismului (Aluatul lui Irod)».

Respingând în mod decisiv imaginea în general favorabilă a Mitropolitului (mai apoi Patriarhului) Serghie care predomină în Vest, Talantov afirmă că „rădăcinile serioasei crize ecleziale care s-a dezvăluit acum au fost plantate chiar de Patriarhul Serghie”. Declarația celui din urmă în 1927 nu a fost deloc o simplă „declarație forțată a administrației bisericești în scopul de a păstra parohiile bisericești”; mai degrabă „această adresă și activitățile Mitropolitului Serghie care au urmat au fost o trădare a Bisericii”. „Mitropolitul Serghie prin adoptarea declarației și prin minciuni nu a salvat pe nimeni și nimic, cu excepția propriei persoane”. Serghianismul „nu doar că nu a salvat Biserica Ortodoxă Rusă în timpul lui Stalin, ci dimpotrivă, a contribuit direct la pierderea unei libertăți de conștiință autentice și la transformarea administrației bisericești într-un instrument obedient al regimului ateu”. Chiar și în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, când câteva biserici au fost redeschise, aceasta nu a fost nicidecum un rezultat al compromisului „serghianist”. „Deschiderea bisericilor între limite înguste nu a fost lucrarea Patriarhului Serghie sau a Patriarhului Alexei, ci această deschidere a fost realizată de însuși regimul ateu sub presiunea oamenilor simpli și pentru liniștirea lor”.

Într-un articol chiar mai pătrunzător, „Participarea secretă a patriarhiei moscovite în lupta partidului comunist al Uniunii Sovietice împotriva Bisericii Creștin Ortodoxe”, Talantov expune scopurile pentru care patriarhia moscovită a devenit „un instrument obedient al regimului ateu”. Acasă, „patriarhia Moscovei și majoritatea episcopilor participă în secret la organizarea activităților regimului ateu, îndreptate spre închiderea bisericilor, limitarea răspândirii credinței și subminarea ei în țara noastră”. Peste hotare, „prin mijlocirea minciunilor rușinoase și prin calomnii”, patriarhia încearcă să acopere „închiderea ilegală a bisericilor, opresiunea credincioșilor și a organizațiilor lor, și măsurile administrative secrete îndreptate spre subminarea credinței în interiorul URSS... În al doilea rând, activitatea patriarhiei are ca scop, prin mijlocirea înșelării și a minciunilor, să direcționeze dezvoltarea mișcării creștine din întreaga lume pe o cale cu totul falsă și prin aceasta să o submineze”. Ca un exemplu al ultimului punct, el citează cererea delegației moscovite de la Sinodul pan-ortodox de la Rhodos din 1961 ca ortodocșii „să respingă apologetica creștină și lupta ideologică împotriva ateismului contemporan”. În rezumat, Talantov avertizează: „activitatea patriarhiei moscovite peste hotare reprezintă o trădare conștientă a Bisericii Ortodoxe Ruse și a credinței creștine. A păși în arena mondială ca un agent secret al anti-creștinismului mondial”.

Nicio critică a patriarhiei moscovite din diaspora rusă nu a ajuns la concluzii mai drastice decât acestea. În URSS, cuvintele lui Talantov sunt pe de-a-ntregul după tradiția episcopilor „iozefiți” din 1927, și într-adevăr demonstrează că avertizările acestor episcopi asupra consecințelor Declarației lui Serghie au fost pe deplin justificate și au fost mai mult decât împlinite. Cineva s-ar putea întreba, prin urmare, care este poziția lui Talantov față de Biserica „iozefită” sau din catacombe de astăzi din URSS. De fapt, el o menționează într-una din scrierile sale. „Soții Slobojanin și-au crescut copiii în credința creștină și în casa lor promovau viziunea creștină asupra vieții printre consătenii lor. În casa lor, credincioșii pribegi, care-și spuneau membri ai Adevăratei Biserici Ortodoxe, veneau să se închine, să cânte imne și să citească Biblia. Singura lor diferență față de alți creștini ortodocși era aceea că nu îl recunoșteau pe Patriarhul Alexei și pe ceilalți episcopi instalați de el, considerându-i trădători ai Bisericii. În iunie 1961, Tribunalul poporului l-a reținut pe M.L. Slobojanin ca un fiind parazit și l-a exilat în zone îndepărtate pentru o perioadă de cinci ani. La sfârșitul anului 1962, aceeași curte a lipsit-o pe Tatiana Slobojanina de drepturile parentale și a exilat-o ca pe un parazit în afara districtului său și copiii au fost plasați în mod forțat într-o casă de copii” („Plângere către Magistratură”, p. 131). Este evident că Talantov este de partea acestor „adevărați creștini ortodocși” persecutați, împotriva tiraniei statului și a ierarhiei Bisericii oficiale. Așa cum a observat John Dunlop, la nivel popular granița dintre Biserica „oficială” și cea din „catacombe” este oarecum fluidă. Scrierile lui Boris Talantov certifică prezența unei diviziuni profunde astăzi, în interiorul patriarhiei moscovite, între ierarhia „serghianistă” cu „creștinismul ei comunist” și credincioșii cu adevărat ortodocși care resping această necuvioasă „adaptare la ateism”. Cei din Vest, care afirmă posibilitatea de a colabora cu ierarhia moscovită pentru că este „persecutată”, fără a vedea propria ei persecutare a credincioșilor, apar acuzați în scrierile lui Boris Talantov de trădarea adevăraților creștini ortodocși în Rusia.

Dumnezeu singur știe viitorul Bisericii Ortodoxe Ruse, dar noi nu putem decât să credem că într-o zi va fi din nou liberă. Scrierile lui Boris Talantov arată spre acea zi. Deși au fost începute cu scopul de a corecta violențele de astăzi față de ortodoxie, concluziile lor finale sunt atât de radicale și atât de profunde încât transcend deplin condițiile imediate care le-au dat naștere. Fără îndoială ele vor fi folosite ca mărturie la mult așteptatul sinod al întregii Biserici ruse libere, la care vor lua parte inclusiv bisericile din catacombe și cele din Diaspora, sinod care va judeca în cele din urmă situația creată de jugul comunist și de serghianism.

Boris Talantov nu a fost doar un polemist și un gânditor filosofic; el a fost mai întâi de toate un simplu creștin ortodox. O scrisoare scrisă de el în ultima lună a vieții sale în închisoare (7 decembrie 1970), desco-

peră o fațetă a caracterului său creștin care poate fi trecut cu vederea cu ușurință în scrierile sale publice: suferința sa răbdătoare, acceptarea voinei lui Dumnezeu și iubirea creștină.

„Primirea scrisorilor tale a fost o mare bucurie pentru mine, pentru că, aflând la 2 octombrie 1962 despre marea ta nenorocire, tot timpul am fost îngrijorat în privința ta și m-am rugat lui Dumnezeu cu înflăcărare ca să te izbăvească de nenorocire.”

„Ție și prietenilor tăi vă aduc mulțumirile mele sincere pentru marea bunătate pe care mi-ați arătat-o când am căzut în necaz. Iubirea jertfelnică și sinceră pe care ne-o purtăm noi, creștinii, este dovada faptului că suntem ucenici ai lui Hristos. Însăși conștientizarea acestui fapt ne consolează și ne încurajează, indiferent de condițiile în care ne putem afla. Pentru mine, un bătrân bolnav, bineînțeles nu este ușor să-mi trăiesc detenția. Dar aici am întâlnit câțiva deținuți cu adevărat credincioși, care, fiind mai tineri decât mine, au avut grijă de mine ca de însuși tatăl lor. De asemenea, credincioșii din libertate m-au mângâiat și ei cu scrisorile lor, în care iubirea lor creștină sinceră este evidentă.

Din 6 noiembrie am fost în spital din cauza unei boli de inimă. Oftalmologul mi-a diagnosticat o cataractă la ambii ochi și a spus că trebuie să mă operez, sau altfel va urma orbirea totală. Dar toate aceste necazuri nu mi-au răpus duhul și credința: încă pot să scriu și să citesc scrisori, slavă lui Dumnezeu.”

„Sunt cu moralul ridicat și cu mulțumire primesc de la Dumnezeu toate încercările mele amare.”

„Mă rog lui Dumnezeu cu înflăcărare pentru sănătatea ta și pentru sănătatea tuturor credincioșilor creștini.”

„Fie ca Domnul Dumnezeu să te păzească de toate nenorocirile și necazurile și să vă dea fericirea Sa cea desăvârșită.

Prietenul tău, Boris Talantov.”

34. Serghianismul, aluatul lui Irod

de BORIS TALANTOV

Cele două texte care urmează – de fapt două părți ale unui singur eseu – sunt de o importanță crucială pentru înțelegerea Bisericii Ortodoxe Ruse sub jugul comunist. Ele au fost scrise de un adevărat mărturisitor al ortodoxiei, care a murit în închisoare în Uniunea Sovietică în 1971 pentru că a scris aceste texte și altele similare. Ele sunt prezentate aici ca un răspuns direct la cererea autorului însuși: „Această trădare... trebuie să fie făcută cunoscută tuturor credincioșilor din Rusia și de peste hotare, pentru că o astfel de activitate a patriarhiei... reprezintă un mare pericol pentru toți credincioșii”. Textele sunt în principal documente care expun cu dovezi directe și irefutabile trădarea conștiință a ortodoxiei ruse de proprii ei ierarhi.

Ortodoxia rusă astăzi – trădată de ierarhii ei în URSS, și reprezentată doar de episcopii liberi de peste hotare și de o rămășiță de credincioși acasă și peste hotare – trăiește în așteptarea unei restaurări a adevăratei și canonicei ordini bisericești. Acest lucru se va petrece, fără îndoială, doar la mult așteptatul sinod a toată ortodoxia rusă după căderea regimului comunist, când celor care au ținut credința li se va face dreptate. Pentru această restaurare a adevăratei ordini, scrierile lui Talantov vor fi o mărturie neprețuită. Deoarece vin de la cineva care a experimentat în mod conștient jugul comunist de la începutul său și mărturisesc astfel din interior, nu doar despre faptele vieții bisericești ruse din acei ani, dar, mai important, despre atitudinea față de ele a credincioșilor ortodocși. Mai înainte, acestea au fost cunoscute într-o măsură oarecare prin cei care au evadat din URSS, dar din țară nu se auzea decât propaganda monotonă a patriarhie moscovite, care a încercat să înăbușe adevărul și a reușit într-adevăr să amâgească o întreagă generație de figuri bisericești naive din Vest. Dar acum, la apogeul unei decade de proteste, adevăratele atitudini ale credincioșilor care rămân în Rusia au devenit cunoscute.

Boris Talantov, așa cum dezvăluie aceste texte, nu a părăsit comuniunea cu patriarhia Moscovei, chiar dacă a simpatizat cu membrii Adevăratei Biserici Ortodoxe (din catacombe) pe care îi cunoștea; totuși, el repetă terminologia sovietică standard, numind această Biserică „sectă”. Aici, desigur, poate fi dezaprobat. Fără a-i judeca pe cei care rămân în patriarhie, totuși noi, cei de peste hotare, nu putem să nu vedem că soluția crizei prezente a patriarhiei Moscovei – care este de fapt punctul culminant, așa cum evidențiază Talantov, al trădării din 1927 – nu poate veni doar din interiorul patriarhiei, ci trebuie să vină și de la întreaga Biserică ortodoxă mărturisitoare a Rusiei: credincioșii din

catacombe care rămân credincioși testamentelor Mitropolitului Iosif și ale acelor mulți episcopi care în 1927 au declarat că Biserica „serghianistă” este schismatică; adevărații credincioși care rămân în patriarhie; și Biserica din afara Rusiei. Despre cea din urmă este puțin probabil ca Talantov să fi avut vreo informație veridică. Trebuie amintit că aceste documente oferă nu o imagine completă a stării ortodoxiei ruse de astăzi, ci mai degrabă o voce autentică a credinciosului ortodox din URSS, și în special a turmei patriarhiei moscovite. Aceste texte, cu toate acestea, sunt fără îndoială unele dintre primele documente din care va fi cunoscută într-o zi imaginea completă a ortodoxiei ruse din secolul al XX-lea. Cele două texte sunt prezentate aici complet, fără omisiuni sau adaosuri de orice fel, așa cum sunt traduse din manuscrisele ruse obținute în 1968 dintr-o sursă absolut de încredere din Paris de către Rev. Michael Bordeaux de la Centrul de studiu al religiei și comunismului. Cele două titluri și toate parantezele și accentuările (în italic) din text sunt cele din original; toate notele și comentariile traducătorilor au fost limitate la note de subsol. Textele sunt publicate aici cu permisiunea binevoitoare a Rev. Bordeaux.

I. SERGHIANISMUL⁸, SAU ADAPTAREA LA ATEISM (ALUATUL LUI IROD)

În Anglia a apărut o carte a lui Nichita Struve, *Christians in Contemporary Russia*⁹ (*Creștinii în Rusia contemporană*), în care el, ca și alții în Occident, aprobă în general activitatea Patriarhului Serghie, comparându-l chiar cu Serghie de Radonej și cu Patriarhul Ermoghen¹⁰. În Occident, Patriarhul Serghie este considerat un fel de salvator al Bisericii Ortodoxe în Rusia. O astfel de evaluare incorectă a activității Patriarhului Serghie este bazată pe faptul că cercetătorii occidentali nu sunt familiarizați cu faptele și manifestările de culise ale vieții Bisericii Ortodoxe Ruse. Rădăcinile profunde de crize ecleziale care au ieșit acum la iveală au fost planificate cu precizie de Patriarhul Serghie.

În apelul său către credincioși din 19 august 1927¹¹, Mitropolitul Serghie a prezentat noi baze pentru activitatea administrației bisericești,

⁸ Serghianism (în limba rusă: *Serghievșcina*) – cuvânt intraductibil, însemnând aproximativ „afacerea (chestiunea) serghianistă”, având o conotație peiorativă.

⁹ Londra, 1967; ediția originală în limba franceză: *Les Chrétiens en URSS*, Paris, 1963. Nikita Struve este un intelectual rus al școlii de la Paris, actualul editor al *Vestnik* al Mișcării Creștine a Studenților Ruși.

¹⁰ Mari sfinți ruși din secolele XIV și XVI.

¹¹ Declarația Mitropolitului Serghie a fost emisă în realitate pe 16-29 iulie 1927, dar a apărut pentru prima dată în ziarul sovietic oficial *Izvestia* din 19 august.

care la acea vreme au fost numite de către E. Yaroslavski¹² o „adaptare” la realitatea atee a URSS-ului.

„Adaptarea” consta întâi de toate într-o falsă separare a tuturor nevoilor duhovnicești ale omului în simple nevoi religioase și altele, socio-politice. Biserica trebuia să satisfacă nevoile pur religioase ale cetățenilor URSS, fără a se atinge de cele socio-politice, pe care trebuia să le rezolve și să le satisfacă ideologia oficială a PCUS¹³. Activitatea socio-politică a fiecărui credincios, conform acestui Apel, trebuia să fie îndreptată spre construirea unei societăți socialiste sub conducerea PCUS. În dezvoltarea sa ulterioară, această adaptare a dus la teoria teologilor sovietici conform căreia organizarea comunistă a societății este singura fericită și dreaptă, și se presupune că ar fi fost indicată chiar de Evanghelie. În același timp, nu era permisă nicio critică la adresa ideologiei oficiale, a legilor sau a acțiunilor autorităților. Orice acuzație împotriva acțiunilor autorităților civile sau orice îndoială asupra corectitudinii ideologiei oficiale era considerată o deviere de la activitatea pur religioasă și o contra-revoluție. Administrația eclezială condusă de Mitropolitul Serghie nu doar că nu îi apăra pe credincioșii și pe clericii care mergeau în lagărele de concentrare din cauza acuzării arbitrariului și violenței autorităților civile, ci chiar pleda ea însăși, cu un servilism de rob, pentru condamnarea unor astfel de oameni drept contra-revoluționari. *În esență, adaptarea la ateism a reprezentat o unire mecanică a dogmelor și riturilor creștine cu perspectivele socio-politice ale ideologiei oficiale a PCUS.* În fapt, toate activitățile religioase au fost reduse la rituri exterioare. Propovăduirea bisericească a acelor clerici care se țineau strict de adaptare era totalmente îndepărtată de viață și prin urmare nu avea nicio influență asupra ascultătorilor. Ca rezultat, viața intelectuală, socială și familială a credincioșilor și educarea generației tinere au rămas în afara influenței Bisericii. În aceasta se ascund mari pericole pentru Biserică și pentru credința creștină. Nu se poate să Îl cinstești pe Hristos și în același timp, în viața socială și familială, să spui minciuni, să faci ceea ce este nedrept, să folosești violența și să visezi la un rai pământesc. Prin urmare, adaptarea la ateism a culminat cu învățătura eretică a lui H. Johnson cu privire la o nouă religie, care, în opinia lui, trebuia să înlocuiască religia creștină și să fie o sinteză între creștinism și marxism-leninism (a se vedea H. Johnson, *Creștinismul și comunismul*, Moscova, 1957). Acum absurditatea învățăturii lui H. Johnson este evidentă.

Apelul Mitropolitului Serghie din 19 august 1927 a avut un impact dureros asupra tuturor credincioșilor, ca un act de servilism în fața auto-

¹² Conducătorul Asociației Activiștilor Atei, însărcinat cu propaganda anti-religioasă și cu alte activități comandate de regimul sovietic.

¹³ Partidul Comunist al Uniunii Sovietice.

rităților atee. Unii s-au împăcat cu acest apel, luându-l ca pe un rău inevitabil, în timp ce alții l-au condamnat hotărât. O parte dintre episcopi și dintre credincioși s-au separat de Mitropolitul Serghie. Episcopii care au condamnat apelul Mitropolitului Serghie au fost în curând arestați și exilați în lagăre de concentrare, unde au murit. Credincioșii de rând care s-au separat au format o sectă aparte, numită Adevărata Biserică Ortodoxă, care chiar de la începutul formării și până în prezent a fost proscrisă.

Ateii influenți contemporani privesc Adaptarea ca pe o modernizare a religiei, care este utilă din punct de vedere politic pentru PCUS și nevătămător pentru ideologia materialistă. „Aceasta (adaptarea – adaosul nostru B.T.) este una dintre căile spre eradicarea religiei” (Jurnal, Știință și religie, nr. 12, 1966, p. 78).

Mulți, atât printre noi cât și în Vest, au privit și privesc Apelul Mitropolitului Serghie ca pe o afirmație făcută de către administrația bisericească sub amenințări, cu scopul de a păstra parohiile bisericești și clericii în timpul perioadei despotismului lui Stalin. Dar acest lucru este incorect. Partidul comunist a văzut în acest apel slăbiciunea Bisericii, promptitudinea noii administrații bisericești față de împlinirea necondiționată a oricăror instrucțiuni ale autorității civile, o bunăvoință de a-i preda autorităților, sub masca de contra-revoluționari, pe acei clerici care au îndrăznit să acuze arbitrariul și violența. Iată cum aprecia aceasta E. Yaroslavski în 1927: „Cu religia, chiar dacă episcopul Serghie o va fi împodobit în orice fel de veșmânt lumesc vreți, cu influența religiei asupra maselor de muncitori, trebuie să purtăm război, așa cum purtăm război cu fiecare religie, cu fiecare biserică” (E. Yaroslavski, *Despre religie*, Moscova, 1957, p. 155).

În mod obiectiv, acest apel și activitatea ulterioară a Mitropolitului Serghie au fost o trădare a Bisericii. De la sfârșitul lui 1929 până în iunie 1941 au avut loc închiderea în masă și distrugerea cu sălbăcie a bisericilor, aresturi și condamnări de către Troika¹⁴ și procese secrete aproape ale fiecărui cleric, majoritatea lor fiind pur și simplu exterminați în lagăre de concentrare.

În 1930 papa Pius XI a ieșit în fața opiniei publice mondiale cu un protest împotriva persecutării creștinilor în Uniunea Sovietică. Cum a reacționat Mitropolitul Serghie la toate acestea? În catedrala Teofaniei din Moscova, cu o cruce în mâini, el a prezentat o declarație precum că nu exista nicidecum vreo persecuție împotriva credincioșilor și a organizațiilor lor în Uniunea Sovietică, și nici nu fusese vreodată. Clerici și credincioși, conform asigurării lui, erau judecați nu pentru credință, ci pentru manifestări contra-revoluționare împotriva regimului sovietic. O ast-

¹⁴ Troika – un comitet format din trei oficiali ai poliției secrete, care își osândeau victimele fără ca acestea să aibă drept la apărare sau recurs.

fel de declarație nu era numai o minciună monstruoasă, ci și o trădare josnică a Bisericii și a credincioșilor. Prin această declarație, Mitropolitul Serghie a acoperit crimele monstruoase ale lui Stalin și a devenit o unealtă obedientă în mâinile lui.

Trebuie remarcat că deși în 1927 majoritatea episcopilor îl recunoșteau pe Mitropolitul Serghie ca întâistător al lor, totuși nu-și desfășurau activitatea conform apelului acestuia, iar în predicile lor au acuzat în mod curajos arbitrarul, nelegiuirea și cruzimea autorităților civile, cerându-le oamenilor să stea neclintiți în credință și să-i ajute pe cei persecutați. Prin urmare, din cauza predicilor lor au fost repede trimiși în lagăre de concentrare și au pierit acolo. Bineînțeles, mulți clerici și credincioși au fost duși în lagăre de concentrare fără niciun fel de motiv, ca fiind elemente potențial periculoase. În aceste circumstanțe, o afirmație curajoasă a Mitropolitului Serghie în apărarea dreptății și a credinței ar fi putut avea o mare semnificație pentru soarta Bisericii Ortodoxe Ruse, la fel cum lupta curajoasă pentru credință și dreptate a cardinalului Wyszynski a avut o mare semnificație pentru Biserica poloneză la sfârșitul anilor '40.

Și ce a salvat Mitropolitul Serghie prin adaptarea sa și prin minciuna sa monstruoasă? La începutul celui de-al Doilea Război Mondial, în fiecare regiune, din multe sute de biserici au rămas doar cinci sau zece, majoritatea preoților și toți episcopii (cu excepția câtorva care au colaborat cu autoritățile, precum Mitropolitul Serghie) au primit muce-nicia în lagărele de concentrare. Astfel, Mitropolitul Serghie, prin poziția sa și prin minciunile sale, nu a salvat pe nimeni și nimic, cu excepția propriei persoane. În ochii credincioșilor el a pierdut toată autoritatea, în schimb a dobândit bunăvoința „tatălui popoarelor”, Stalin.

Majoritatea bisericilor care au rămas nu l-au recunoscut pe Mitropolitul Serghie.

Rolul Mitropolitului Serghie în restaurarea bisericilor în timpul celui de-al Doilea Război Mondial este mult exagerat în Occident și în special în cartea lui N. Struve. Acest lucru vorbește în mod evident despre o ignorare a multor manifestări și fapte de culise din viața Bisericii în URSS.

Apelul Mitropolitului Serghie către cetățenii credincioși din URSS din 22 iunie 1941 a fost primit de către adevărații credincioși ca un nou act de servilism în fața regimului despot și o nouă trădare a intereselor Bisericii. *Toți credincioșii din Rusia au privit și privesc al Doilea Război Mondial ca pe o mânie a lui Dumnezeu pentru imensa nelegiuire, impietate și persecutare a creștinilor care s-a petrecut în Rusia de la începutul Revoluției din octombrie.* Prin urmare, faptul de a nu le reaminti oamenilor și guvernului despre aceasta într-un ceas de groaznice încercări, de a nu-i chema pe oameni la pocăință, de a nu cere imediat restau-

rarea bisericilor și reabilitarea tuturor cetățenilor URSS condamnați fără vină, *a fost un mare păcat, o mare impietate*. Mitropolitul Serghie s-a dovedit din nou a fi o unealtă obedientă a regimului ateu, care în acel moment dorea să folosească pentru propriile scopuri sentimentele religioase ale cetățenilor, cu cât se poate mai puține concesii de la ateism.

Restaurarea bisericilor – în niște limite foarte înguste și bine delimitate – a fost politica de stat a lui Stalin și nu rezultatul activității Mitropolitului Serghie. În acea perioadă, și în popor și în armată se vorbea pe față despre schimbările fundamentale în regulamentul intern al țării. Oamenii sperau că imediat după sfârșitul războiului se va declara ieșirea de sub ocupație și în special lichidarea fermelor colective, libertatea de partid și libertatea de conștiință. Deschiderea bisericilor a fost osul pe care Stalin l-a aruncat oamenilor obosiți de război și de foamete. Însăși deschiderea bisericilor s-a făcut sub controlul securității de stat. Și aceste organe au căutat preoți printre cei care rămăseseră în libertate sau își terminaseră termenul de detenție. În Ucraina de vest au fost cazuri când preoții au refuzat să slujească în bisericile supuse Mitropolitului Serghie și, mai târziu, Patriarhului Alexei, și aceleași organe i-au dus pe acești preoți în lagăre de concentrare. În multe regiuni patriarhia și episcopii nu au participat deloc la deschiderea bisericilor. Au fost cazuri când noi episcopi, sub un pretext sau altul, chiar s-au opus deschiderii bisericilor și numirii în parohii a preoților care fuseseră în închisoare. Restaurarea vieții bisericești a fost incompletă, exterioară și temporară. Din 1949, PCUS a început în mod imperceptibil să se întoarcă la exercitarea unei noi presiuni asupra Bisericii.

Astfel, deschiderea limitată a bisericilor nu a fost făcută de mâna Mitropolitului Serghie sau a Patriarhului Alexei, ci mai degrabă această deschidere a fost făcută chiar de către regimul ateu, sub presiunea oamenilor simpli, pentru a-i liniști.

Patriarhul Serghie, și mai târziu Patriarhul Alexei, au adunat și au numit noi episcopi, diferiți de înaintașii lor (care, de regulă, au pierit în lagărele de concentrare – deși au fost, bineînțeles, și excepții), episcopi noi care, fiind obedienți față de patriarh, au asimilat bine aluatul lui Irod, adică adaptarea la puterea acestei lumi. Iată, de exemplu, cum și-a exprimat adaptarea episcopul Vladimir de Kirov în predica sa din 28 mai 1967: „Trebuie să ne adaptăm noilor condiții și circumstanțe de viață ca un mic izvor care, întâlnind o stâncă în calea sa, merge pe lângă ea. Trăim împreună cu ateii și trebuie să îi luăm în considerare și să nu facem nimic care să-i nemulțumească.”

Este interesant că lui B. V. Talantov i s-a spus aproape același lucru la KGB pe 14 februarie 1967: „Tu”, – a spus agentul KGB adresându-se lui Talantov – „ceri ca toate bisericile închise să fie deschise; dar

trăiești împreună cu atei și trebuie să iei în considerare dorințele lor, iar ei nu vor ca bisericile să fie deschise”.

În Biserica Sfântul Serafim din Kirov la 20 ianuarie 1966 – ziua de pomenire a Sfântului Ioan Botezătorul – un preot a spus în predica sa: „Ioan Botezătorul îi învăța pe toți foarte simplu: ascultați de autorități în toate”. De aici este evident că noul episcop, asimilând adaptarea la ateism, devenise o unealtă obedientă în mâinile regimului ateu, și acesta este un rezultat din cele mai devastatoare pentru Biserică a lungii activități a Mitropolitului, și apoi Patriarhului, Serghie.

Adaptarea la regimul ateist a fost prezentată cu precizie în cartea *Adevărul despre religie în Rusia*, publicată sub îngrijirea editorială a Patriarhului Serghie în ultimii ani ai vieții sale, cu participarea Mitropolitului (acum Patriarh) Alexei și a Mitropolitului Nicolae¹⁵. În această carte, Patriarhul Serghie și Mitropoliții Alexei și Nicolae afirmă categoric că nu a existat niciodată persecuție împotriva creștinilor în URSS, că informațiile din presa occidentală despre aceste persecuții sunt invenții malițioase ale dușmanilor regimului sovietic, și că, în anii 1930-41, preoții și episcopii au fost condamnați de curțile sovietice de justiție exclusiv pentru activitatea lor contra-revoluționară, și însăși administrația bisericească a vremii era de acord ca ei să fie condamnați. Minciuna monstruoasă a acestei afirmații este evidentă din faptul că foarte mulți preoți care au fost executați sau au pierit în lagărele de concentrare în timpul lui Stalin au fost reabilitați în timpul lui Hrușciov. Cei mai curajoși luptători pentru adevăr și pentru viața creștină sunt declarați în această carte a fi schismatici, „politicieni” și, practic,eretici. Această carte ar trebui anatemizată; ea va fi o amintire veșnic rușinoasă a Patriarhului Serghie. Și acum, cu deplină justificare putem numi Adaptarea la regimul ateu cu numele Patriarhului Serghie – serghianism.

A salvat adaptarea (serghianismul) Biserica Ortodoxă Rusă?

Din ceea ce a fost prezentat este clar: nu doar că nu a salvat Biserica Ortodoxă Rusă în timpul despotismului lui Stalin, ci dimpotrivă, a dus la pierderea autenticei libertăți de conștiință și la transformarea administrației bisericești într-o unealtă obedientă a regimului ateu.

Respingerea categorică de către cardinalul Wyszyński a adaptării la regimul ateu, precum și lupta sa ulterioară și fermă pentru adevărul evanghelic și pentru autentică libertate de conștiință au avut ca rezultat faptul că astăzi, în Polonia, Biserica catolică este într-adevăr independentă de stat și se bucură de o libertate considerabilă.

Astfel, Biserica nu poate fi apărată prin minciună.

¹⁵ Mitropolitul Nicolae a fost un apologet notoriu al Patriarhiei Moscovei și al regimului sovietic, în afara țării, după cel de-al Doilea Război Mondial.

Adaptarea înseamnă credință puțină, lipsă de credință în puterea și pronia lui Dumnezeu.

Adaptarea este incompatibilă cu adevărul creștin, pentru că la baza ei este o minciună, servilism în fața puterii acestei lumi și o falsă separare a nevoilor spirituale în cele religioase și socio-politice. Potrivit învățăturii lui Hristos, credința trebuie să conducă viața intelectuală, familială și socială a fiecărui creștin. *Voi sunteți sarea pământului, voi sunteți lumina lumii* (Mt. 5: 13-14), a spus Hristos, adresându-se celor care Îl urmau. În acord cu aceasta, cardinalul Wyszyński spune: „În Polonia, Biserica trebuie să pătrundă în toate: cărți, școli, educație, cultura oamenilor... pictură, sculptură și arhitectură, teatru, radio și televiziune... viața socială și economică” (citat din *Știință și religie*, nr. 1/1967, p. 63).

II. PARTICIPAREA SECRETĂ A PATRIARHIEI MOSCOVEI ÎN LUPTA PCUS ÎMPOTRIVA BISERICII CREȘTIN ORTODOXE (CRIZA ADMINISTRAȚIEI BISERICEȘTI)

„Adaptarea” introdusă de Mitropolitul Serghie a avut ca rezultat faptul că, începând cu 1960, patriarhia moscovită și, în mod obiectiv, majoritatea episcopilor au participat în secret la toate acțiunile Consiliului pentru problemele Bisericii Ortodoxe Ruse – participare constând în închiderea bisericilor, limitarea răspândirii credinței și subminarea acesteia în rândul oamenilor.

În perioada 1960-64 majoritatea episcopilor s-au retras din lupta împotriva închiderii ilegale a bisericilor și a excluderii ilegale a preoților. Numeroasele plângeri ale credincioșilor către patriarhia Moscovei împotriva închiderii ilegale a bisericilor și a excluderii preoților au rămas fără răspuns. *Mai mult decât atât, însăși patriarhia Moscovei a eliberat o circulară cu privire la fuziunea parohiilor care aveau venituri insuficiente*. Ca rezultat al abuzului, multe biserici care nu aveau suficient venit au fost închise prin această circulară. Acum, atei care dețin puterea, împreună cu Mitropolitul Nicodim, afirmă, bazându-se pe această circulară, că toate bisericile închise între 1960-64 nu aveau venituri suficiente. Această minciună este repetată într-un articol din *Kirov Pravda* din 31 mai 1967: „Cu o vedere deschisă”.

Anumiți episcopi, de exemplu episcopul Ioan¹⁶, au închis ei înșiși bisericile și i-au îndepărtat pe preoții vrednici. Toate acestea au devenit cunoscute din scrisorile preoților moscoviți N. Eșliman și G. Yakunin, din „Scrisoarea deschisă a credincioșilor din Kirov” și din multe alte materiale. *O dovadă irefutabilă că patriarhia Moscovei a participat în se-*

¹⁶ Ioan de Kirov, vezi în cele ce urmează.

cret la închiderea bisericilor este faptul că nici episcopii (cu unele excepții, cum ar fi arhiepiscopul Ermoghen, care, oricum, a fost îndepărtat din scaunul episcopal de către patriarhie) și nici patriarhia Moscovei nu au apărut nicăieri cu vreun protest împotriva închiderii ilegale a bisericilor în URSS în anii 1960-64. Bisericile, potrivit declarațiilor lor, au fost închise din cauza veniturilor insuficiente.

Cu scopul de a limita răspândirea credinței și de a o discredita înaintea oamenilor, episcopii s-au supus necondiționat tuturor directivelor verbale ale autorităților, care aveau ca scop limitarea și discreditarea credinței, și ei au cerut același lucru și din partea preoților. Astfel, de exemplu, episcopul Ioan de Kirov le-a declarat ferm preoților săi că aceia dintre ei care nu va împlini necondiționat directivele autorităților i se va interzice să slujească în calitate de preot. *În același timp, preoții și episcopii, ducând la îndeplinire directivele verbale ale autorităților, prezentau aceste directive oamenilor ca și când ar fi venit din partea administrației bisericești și nu din partea regimului civil, și ei chiar au demonstrat în mod necanonic legitimitatea și necesitatea acestora.* Patriarhul însuși a emis o serie de circulare îndreptate spre limitarea și subminarea credinței; astfel a fost, de exemplu, circulara nr. 1917, care le impunea preoților ca obligație oficială să coopereze la înregistrarea în pașapoarte a slujbelor personale făcute la cerere (botezuri, înmormântări etc.). Toate acestea sunt prezentate în detaliu în scrisorile preoților moscoviți, în „Scrisoarea deschisă a credincioșilor din Kirov” și în alte scrisori și plângeri ale credincioșilor.

Acestea sunt principalele măsuri pentru limitarea și subminarea credinței, aduse la îndeplinire de autoritățile Consiliului pentru problemele Bisericii Ortodoxe Ruse, cu participarea clerului:

1. Înregistrarea obligatorie în pașapoarte înainte de săvârșirea anumitor slujbe la cerere¹⁷.
2. Nu se permite copiilor de vârstă școlară spovedania, împărtășania sau botezul.
3. Gonirea cerșetorilor afară din biserici și din curțile bisericilor.
4. Se interzice credincioșilor să petreacă nopțile în pridvorul bisericilor.
5. Instituirea timpului de oficiere a slujbelor la cerere în bisericile de sat din regiunea Kirov, în timpul verii, de la 10 p. m. până la 5 a.m.
6. Interzicerea oferirii împărtășaniei și a maslului celor bolnavi acasă fără aprobare specială¹⁸.

¹⁷ Această regulă importantă este parte a sistemului general de teroare care încă mai predomină în URSS pentru credincioși. Aceste înregistrări sunt transmise de autoritățile locale către locurile de angajare etc., și credinciosul care îndrăznește să ceară un botez, o înmormântare sau oricare alte slujbe religioase este concediat imediat și în general ostracizat din societate.

¹⁸ La câteva luni după ce s-a scris aceasta, regula a fost aplicată și în cazul soției muribunde a lui Talantov, așa cum descrie însuși Talantov în a sa „Plângere către procurorul general al Uniunii Sovietice” din 26 aprilie 1968 (textul în engleză în

Anumiți episcopi, de exemplu episcopul Ioan de Kirov, prin comportamentul lor amoral, prin faptele scandaloase și prin voința lor despotică, au încercat să submineze credința printre oameni; și patriarhia Moscovei, știind despre comportamentul intolerabil al unor astfel de episcopi din numeroasele plângeri ale credincioșilor, nu doar că nu i-a adus la judecata bisericească, ci chiar i-a promovat. Acești episcopi au îndepărtat din parohii preoți vrednici și au adus în locul lor persoane nevrednice. Toate acestea au dus la corupția morală a clerului și la o totală subminare a credinței în Biserică.

În conformitate cu adaptarea la ateism, ca o regulă, predicile din biserici au devenit discursuri scolastice, îndepărtate de viață, pe teme religioase. Din cauza distanțării lor, în timp și spațiu, ele nu pot acționa în niciun fel asupra ascultătorilor. Din astfel de predici lipsește chiar și menționarea unor vicii elementare, erori și greșeli din viața contemporană cum ar fi minciuna, lingușirea, stricarea familiilor, corupția morală, educarea atee a copiilor, teama servilă în fața puterii acestei lumi și nedreptatea.

Patriarhia Moscovei a făcut din respingerea apologeticii creștine, precum și din respingerea luptei ideologice cu ateismul, principiul de bază al activității sale, atât în țară cât și peste hotare.

O astfel de învățătură religios-morală din partea Bisericii Ortodoxe Ruse contemporane nu poate să trezească interesul tinerei generații sau să acționeze pozitiv asupra ei. *Astfel, învățătura religios-morală a Bisericii Ortodoxe Ruse este de așa natură că nu poate să conducă la răspândirea credinței printre cei din tânăra generație. Prin chiar acest fapt continuitatea existenței Bisericii este subminată.*

În fiecare eparhie este acut resimțită lipsa preoților, chiar și pentru puținele biserici care sunt deschise. Pentru răspândirea credinței și întărirea ei este esențial să se lupte pentru creșterea în fiecare eparhie a numărului de preoți vrednici, devotați Bisericii, pregătiți să răspândească credința. *Dar episcopii au renunțat cu desăvârșire la selectarea, învățarea și instruirea cinurilor clericale, subminând astfel definitiv credința și Biserica.*

Numărul de școli teologice și numărul celor care studiază în ele este atât de mic, încât nu poate să acopere nici măcar scăderea naturală a numărului clericilor. Educația și instruirea în școlile teologice sunt făcu-

Religion in Communist Dominated Areas, august 1968): „În ziua morții ei, am vrut să i se facă Taina Sfântului Maslu, după cum își dorea. Dar protopopul singurei biserici ortodoxe rămase deschise în orașul Kirov, cea a Sfântului Serafim, mi-a spus că autoritățile locale interzisese ca Taina Maslului să se facă în case. Acest caz deplorabil demonstrează că în zilele noastre credincioșii creștini din orașul Kirov sunt lipsiți chiar și de acele drepturi care le fuseseră date de I. V. Stalin”.

te într-un astfel de mod, încât din ele ies niște *birocrăți în reverende* care sunt gata să se adapteze la circumstanțele exterioare prin orice fel de mijloace, de dragul dobândirii unuia mod de viață sigur, ușor și liniștit în statul ateu. În ei este ucis lucrul principal: idealismul, curajul și aspirația la dreptate. Duhul seminariilor (și al Academiei teologice) este adaptarea. În școlile teologice este condusă și intensificată recrutarea elevilor ca agenți secreți KGB, în special în diviziile străine ale Academiei.

Astfel, în prezent, patriarhia Moscovei și majoritatea episcopilor participă în secret la acțiunile organizate ale regimului ateu (PCUS) care sunt îndreptate spre închiderea bisericilor, limitarea răspândirii credinței și subminarea ei în țara noastră.

Activitatea patriarhiei moscovite peste hotare este îndreptată, în primul rând, spre a acoperi (prin mijloace ca minciuna nerușinată și calomnia) închiderea ilegală în masă a bisericilor, opresiunea credincioșilor și a organizațiilor lor și măsurile administrative secrete îndreptate spre subminarea credinței în URSS.

În al doilea rând, activitatea patriarhiei este îndreptată spre abateră, cât mai mult cu putință, prin mijloace de înșelare și minciună, a dezvoltării mișcării creștine din întreaga lume pe o cale falsă și prin urmare subminarea ei.

Astfel a fost, de exemplu, propunerea patriarhiei moscovite la Conferința Bisericilor Ortodoxe de la Rhodos de a renunța la apologetica creștină și la lupta ideologică împotriva ateismului contemporan¹⁹. *Activitatea patriarhiei Moscovei peste hotare este o trădare conștientă a Bisericii Ortodoxe Ruse și a credinței creștine. Ea intră în arena mondială ca agent secret al anti-creștinismului mondial.*

Mitropolitul Nicodim trădează Biserica și creștinii nu din teamă, ci de dragul liniștirii conștiinței sale; astfel, o demascare completă a activității de trădare de către el și cât și de către patriarhia moscovită va însemna sfârșitul carierei sale întunecate.

Dar a venit timpul pentru demascarea activității de trădare a patriarhiei moscovite peste hotare, ora judecării Mitropolitului Nicodim²⁰.

¹⁹ Acest lucru s-a întâmplat în 1961. Chestiunea ateismului și a mijloacelor de combatere a lui au fost pe agenda acestei Conferințe, dar la obiecția Mitropolitului Nicodim (care pe atunci era arhiepiscop), chestiunea a fost abandonată.

²⁰ Aici Talantov pare să exprime mai degrabă speranța înflăcărată a multora din underground-ul ideologic din URSS, decât un eveniment iminent. Acest fapt este coroborat cu raportul unui student ortodox rus din America, referitor la o întâlnire a membrilor mult răspânditei „Mișcări democratice”, la care a avut rarul privilegiu de a asista în Leningrad la începutul anului 1970. Unii dintre cei prezenți și-au exprimat părerea cu privire la subiectul „autocefaliei”, care fusese de curând acordată Mitropoliei Americane de către Patriarhia Moscovei. Atitudinea lor a fost rezumată

O dovadă indiscutabilă a subminării, a activității de trădare peste hotare a patriarhiei moscovite este un eveniment care s-a iscat în legătură cu „Scrisoarea deschisă a credincioșilor din Kirov către Patriarhul Alexei”.

În august 1966, această scrisoare a fost trimisă Patriarhului Alexei de către credincioși. În ea, credincioșii și-au exprimat susținerea față de scrisoarea preoților moscoviți N. Eșliman și G. Yakunin și au descris nenorocirile pe care le-au suferit parohiile din regiunea Kirov, ca rezultat al faptelor nelegiuite ale autorităților Consiliului pentru problemele Bisericii Ortodoxe Ruse și ale episcopul Ioan de Kirov. Această scrisoare, care acuză arbitrariul și nelegiuirea autorităților civile locale și ale administrației bisericești, nu se referă deloc la ordinea socială și guvernamentală sovietică și nu are nicio legătură cu organele securității de stat. Scrisoarea a fost semnată de către doisprezece credincioși din regiunea Kirov (fostă Viatka). Printre acestea a fost și cea a autorului scrisorii, B.V. Talantov, a cărui semnătură și adresă erau primele. El este bine cunoscut patriarhiei și Mitropolitului Nicodim. Trei dintre cei care au semnat erau din orașul Nolinsk, și unul dintre aceștia era elev al Seminarului „Nicodim Nikolaevici” din Odessa. Cel de-al doisprezecelea credincios care a semnat scrisoarea a fost Agripina Dimitrievna Zitiavnova, o femeie în vârstă din orașul Belaya Kholunița. Ea a lucrat permanent pentru deschiderea bisericii Tuturor Sfinților din orașul Belaya Kholunița, care fusese închisă ilegal în 1962.

Această scrisoare a devenit cunoscută în străinătate, și la 8 decembrie 1966, Radio BBC a dezvăluit pe scurt conținutul ei. Deși în esență scrisoarea nu era o demascare completă a activității nevrednice a patriarhiei moscovite, totuși arunca – peste graniță – o umbră asupra tuturor asigurărilor Mitropolitului Nicodim și a celorlalți cu privire la bunăstarea Bisericii Ortodoxe Ruse. Evident, acest lucru a deranjat foarte mult patriarhia și KGB-ul. Ele au început să acționeze simultan, conform unui plan asupra căruia au căzut de acord.

Pe 14 februarie 1967, B.V. Talantov a fost chemat la conducerea KGB din Kirov. Aici, după ce a fost mai întâi amenințat cu închisoarea, i s-a propus să se dezică de „Scrisoarea deschisă” printr-o declarație scrisă, care putea fi publicată într-unul din ziare. Bineînțeles că trebuia să declare în scris că nu compusese niciodată și nu semnase „Scrisoarea deschisă” care devenise cunoscută peste hotare. El a refuzat categoric să

de un membru care, menționând că protestul deschis împotriva patriarhiei devenea în sfârșit evident în URSS, i-a criticat pe „americani nativi” astfel: „Ce faceți voi, americanii? Aici timp de 50 de ani am încercat să micșorăm autoritatea populară a tuturor serviciilor guvernamentale de felul patriarhiei moscovite, și voi, în condiții de libertate, zădărniciți toată munca noastră, acceptând autoritatea lor!”.

facă aceasta și a confirmat în scris că el era autorul acelei scrisori care devenise cunoscută peste hotare și, de asemenea, al scrisorii către ziarul *Izvestia* (primită de ziar pe 19 iulie 1966) și că era gata să-și asume responsabilitatea pentru conținutul acelor scrisori. În acel moment, el nu a înțeles deloc de ce i se cerea propria semnătură într-o declarație scrisă care, mai mult decât atât, urma să fie publicată într-unul din ziarele centrale. Evenimentele ulterioare au rezolvat această enigmă.

La 25 februarie 1967, Radio BBC a făcut cunoscute răspunsurile Mitropolitului Nicodim la întrebările care i-au fost puse în legătură cu „Scrisoarea deschisă a credincioșilor din Kirov”. El a declarat că această scrisoare este anonimă și, prin urmare, nedemnă de încredere. Pentru a confirma sinceritatea cuvintelor lui, el a spus că este oricând gata să jure pe Cruce și pe Evanghelie. Numele și adresa lui B.V. Talantov fără îndoială îi erau bine cunoscute din scrisorile anterioare ale acestuia. Atunci de ce a făcut o afirmație atât de riscantă? S-ar putea crede că el se baza pe imposibilitatea credincioșilor din Kirov de a contesta în afara țării înșelăciunea declarației sale. Dar evenimente ulterioare ne obligă să credem că el se baza de fapt pe KGB, care, prin amenințări, avea să-i oblige pe credincioșii care semnasera „Scrisoarea deschisă” să renunțe la semnăturile lor.

Chiar în perioada în care, în Londra, în grandoarea pompoasă a poziției sale sociale, Mitropolitul Nicodim se lupta printr-un jurământ fals să dovedească anonimitatea și echivocul „Scrisorii din Kirov”, în Kirov, la administrația KGB, i s-a propus lui B.V. Talantov, sub amenințarea cu închisoarea, să renunțe la semnătura sa din această scrisoare. Evident, coincidența acestor evenimente nu a fost întâmplătoare.

B.V. Talantov, indignat de minciuna nerușinată a Mitropolitului Nicodim, în 19 martie 1967 i-a trimis Patriarhului Alexei o nouă scrisoare, în care confirma autenticitatea „Scrisorii deschise a credincioșilor din Kirov” și acuza cu asprime acțiunea lipsită de cucernicie a Mitropolitului Nicodim. În același timp, el a trimis o copie a acestei scrisori adresate patriarhului în Odessa, tânărului său prieten N.N. Kamenskikh, care pe atunci era elev în anul doi al Seminarului teologic din Odessa. Prin N.N. Kamenskikh această scrisoare, și, de asemenea, declarația mincinoasă a Mitropolitului Nicodim în Londra, au devenit cunoscute aproape tuturor elevilor de la Seminarul teologic din Odessa. Din acest moment au început să se petreacă noi evenimente.

Scrisoarea lui B.V. Talantov către Patriarhul Alexei din 19 martie 1967 a devenit cunoscută administrației KGB din Kirov la sfârșitul lui martie sau în primele zile din aprilie, se pare prin episcopul Vladimir de Kirov. Imediat după acesta, cei șapte credincioși din Kirov care semnasera scrisoarea au fost chemați pe rând la consiliul din orașul Kirov pentru interogatoriu. Aici secretarul consiliului, A. Y. Ostanina, împreună cu

un agent KGB (cel din urmă nu era prezent în toate cazurile), îi amenința pe fiecare cu închisoarea dacă semnau orice alt document compus de „criminalul politic periculos” Talantov. În ciuda tuturor intimidărilor, nimeni din cei interogați nu a renunțat la semnătura sa din „Scrisoarea deschisă”.

Episcopul Vladimir din Kirov a călătorit la Odessa și, la 12 aprilie, l-a vizitat din anumite motive pe arhiepiscopul Serghie. La 15 aprilie, B.V. Talantov l-a informat pe prietenul său N.N. Kamenskikh, printr-o scrisoare trimisă la Seminar, despre interogatoriile din Kirov ale credincioșilor care semnaseră „Scrisoarea deschisă”. Dar N.N. Kamenskikh nu a primit această scrisoare.

La 26 aprilie, inspectorul Seminarului, Alexandru Nicolaevici Kravcenko, l-a convocat pe N.N. Kamenskikh, i-a citit scrisoarea lui B.V. Talantov din 15 aprilie, și i-a cerut să renunțe în scris la susținerea „Scrisorii deschise” a lui B.V. Talantov. N.N. Kamenskikh trebuia fie să renunțe la autenticitatea propriei semnături (însemnând că numele și adresa lui fuseseră puse fără cunoștința sa), fie să declare că B.V. Talantov îl înșelase cumva. A.N. Kravchenko l-a avertizat pe N.N. Kamenskikh că dacă nu făcea o astfel de declarație avea să fie exmatriculat din seminar. Pentru a-l câștiga pe N.N. Kamenskikh de partea sa, A.N. Kravchenko a folosit următoarea tactică vicleană. El a spus: „Scrie această declarație, și nu o voi arăta nimănui. Când vei termina Seminarul ți-o voi da înapoi”. Dar N.N. Kamenskikh a înțeles trucul inspectorului și a refuzat categoric să semneze declarația care i se cerea. În același timp, el i-a cerut inspectorului să-i dea scrisoarea lui B.V. Talantov, de vreme ce îi era adresată. Inspectorul a refuzat să-i dea scrisoarea și i-a ordonat să se gândească la soarta sa. Din acest moment a început o luptă între N.N. Kamenskikh și conducătorul Seminarului, care împlinea voia Mitropolitului Nicodim și pe cea a KGB-ului. Timp de o lună întreagă, Seminarul a urmărit această luptă cu mare interes. Poate fi numită războiul dintre Nicodim cel mic cu Nicodim cel mare. Primul este mic atât ca vârstă (24 de ani), cât și ca poziție în societate. Cel de-al doilea are o vârstă matură și o poziție înaltă în Biserică și în societatea sovietică.

Nicodim Kamenskikh este fiul unui creștin credincios care a fost exilat în regiunea Kirov. Nevoi și foame în copilărie și adolescență, de la vârsta de 17 ani răbdarea continuă a amenințărilor, insultelor și opresiunilor din cauza mărturisirii deschise a credinței creștine – și-au lăsat pecetea asupra lui N.N. Kamenskikh. El suferea de ulcer stomacal. De la vârsta de 17 ani slujise ca paracliser în biserica din satul Bias din districtul Urjumsk din regiunea Kirov. La această vârstă fragedă, el a apărut cu curaj biserica din satul său Bias împotriva închiderii. Din acest motiv, a călătorit de două ori la Moscova la Consiliul pentru problemele Bisericii Ortodoxe Ruse (a se vedea scrisoarea lui B.V. Talantov din ziarul *Izves-*

tia din 19 iulie 1966) și prin aceasta a atras asupra sa furia autorităților locale. Când a fost convocat pentru serviciul militar la comitetul militar din districtul Urjumsk, la examinarea medicală el a refuzat categoric să-și dea jos crucea de la gât, și pentru aceasta a fost trimis pentru examinare medicală la spitalul de psihiatrie din orașul Kotelnik. După multe încercări și abuzuri, el a fost scutit de serviciu militar din motiv de boală (ulcer stomacal), dar nu a fost lăsat în pace. La începutul anului 1963 autoritățile locale l-au scos afară pe „fanaticul” Nicodim din orașul Bias și el a devenit un muncitor-sobar fără casă, câștigându-și existența prin slujbe sporadice. Prin efectuarea unor munci prea grele pentru starea sa de sănătate, el câștiga între 30 și 40 de ruble pe lună. Miliția din districtul Urjumsk l-a amendat în acea perioadă, ca „parazit”, cu 30 de ruble, lipsindu-l astfel de cele necesare traiului pentru o lună. În cele din urmă, cu mare dificultate el și-a găsit de lucru și s-a înregistrat²¹ în orașul Nolinsk. Dar nevoile, o viață de peregrinare și munca peste măsură l-au ținut în patul de spital pentru multă vreme. După toate aceste aventuri, el a reușit, în 1965, să intre la Seminarul teologic din Odessa. Pe întreg parcursul vieții sale el a văzut în jurul său și el însuși a îndurat insulte și opresiuni pentru mărturisirea deschisă a credinței creștine. Prin propria sa experiență de viață el a devenit convins că creștinii cu adevărat credincioși sunt paria societății. El a semnat „Scrisoarea deschisă a credincioșilor din Kirov” nu cu cerneală, ci cu propriul său sânge. Prin urmare, este de înțeles că nu putea să renunțe la susținerea acestei scrisori și a început în mod curajos să se lupte pentru dreptate cu Nicodim cel mare, care prin adaptare vicleană își obținuse rangul, slava omească și averea, și intrase pe calea nedreptății. În această luptă Nicodim cel mic și-a pus toată nădejdea în Dumnezeu, în timp ce Nicodim cel mare și-a pus speranța în vizibila și măreața putere și în tăria omească.

La 7 mai B.V. Talantov, presupunând din tăcerea lui N.N. Kamenskikh că scrisoarea sa din aprilie nu ajunsese la destinație, i-a trimis la Seminar o nouă scrisoare în care repeta conținutul scrisorii din 15 aprilie. În același timp a trimis o scrisoare la Seminar, seminaristului din anul trei, Ivan Ilici Naumov, un prieten al lui N.N. Kamenskikh, în care îi cerea lui I.I. Naumov să-i comunice lui N.N. Kamenskikh conținutul scrisorilor sale din 15 aprilie și 7 mai, dacă nu le primise, și, de asemenea, să-i transmită salutările sale seminaristului Leonid Mihailovici Beresnev.

²¹ Nu există libertate de mișcare în URSS. Fiecare cetățean trebuie să aibă pașaport, oriunde ar locui, și trebuie să se înregistreze la autoritățile locale când intră sau iese din orice oraș – și această înregistrare poate fi refuzată după toanele autorităților locale.

Aceste scrisori au fost primite la Seminar nu mai târziu de 12 sau 13 mai și au fost interceptate de inspectorul A.N. Kravchenko, care nici măcar nu i-a spus destinatarului despre ele. Din aceste scrisori el a aflat că I.I. Naumov și L. M. Beresnev erau simpatizanți cu Nicodim Kamenskikh. În mod evident, inspectorul A.N. Kravchenko verifica toate scrisorile care veneau la seminariști, din însărcinarea KGB. Pentru a clarifica „libertatea și intimitatea corespondenței”, trebuie evidențiat faptul că N.N. Kamenskikh, crezând că scrisorile sale trimise lui Talantov nu ajungeau la cel din urmă, i-a trimis în timpul lunii mai două scrisori adresate lui D.I. Okulov, portar al Bisericii Sfântul Serafim din Kirov, care se cunoștea bine cu B.V. Talantov. D.I. Okulov nu a primit niciuna dintre scrisori. Acest lucru înseamnă că cineva care lucra la Biserica Sfântul Serafim, din însărcinarea KGB, verifica toate scrisorile care veneau la această biserică și le ascundea după bunul său plac. Astfel, agenții secrete de la KGB controlează întreaga corespondență care vine de la Seminar, de la biserici și credincioși „suspecți”.

La 17 mai inspectorul A.N. Kravchenko i-a convocat pe I.I. Naumov și pe L.M. Beresnev și le-au cerut să-l convingă pe Nicodim Kamenskikh să scrie o declarație prin care să renunțe la susținerea „Scrisorii deschise”. El le-a spus că dacă nu acționau asupra lui Nicodim în direcția pe care o dorea el, aveau să fie excluși din Seminar drept complici ai lui.

Pe 19 mai, Nicodim Kamenskikh i-a dat inspectorului Seminarului A.N. Kravchenko o declarație oficială, unde confirma din nou autenticitatea semnăturii sale și a acordului său față de conținutul „Scrisorii deschise a credincioșilor din Kirov”.

Pe 21 mai inspectorul i-a spus lui Nicodim că trebuie să apară în dimineața următoare, 22 mai, la KGB, la adresa Babel 43, Biroul de pașapoarte, Garbus 3. Nicodim Kamenskikh, după ce a notat această adresă, a spus calm că nu va merge la administrația KGB până când nu va primi o notificare oficială. Aceasta l-a făcut pe inspector să-și piardă controlul și el a început să-i reproșeze lui Nicodim că stătea împotriva patriarhului, deoarece îi susținea pe preoții moscoviți. El și-a concluzionat discursul cu aceste cuvinte mânioase: „Dacă nu părăsești Seminarul voluntar, vei fi forțat să pleci și îți va părea rău când te vei duce acasă”.

Pe 22 mai Nicodim a fost convocat la administrația eparhială, unde un oficial al Consiliului pentru probleme religioase l-a întrebat prin telefon de ce nu a apărut la administrația KGB. El a răspuns că nu va merge până când nu va primi o notificare oficială.

Pe 24 mai directorul Seminarului i-a luat lui N.N. Kamenskikh livretul militar și pașaportul și i-a spus că urma să fie expulzat din Odessa. El a replicat că întreaga vină pentru aceasta era a directorului și a inspectorului.

Pe 29 mai directorul și inspectorul Seminarului i-au propus lui Nicodim Kamenskikh să părăsească Seminarul „de bunăvoie”. El a refuzat să facă aceasta. *Seara Consiliul seminarului l-a exclus din corpul de elevi al Seminarului pentru faptul că nu a reușit să se conformeze duhului Seminarului*. I s-a dat o hârtie în care se afirma că este transferat în prima categorie a clasei a treia, și un certificat de exmatriculare. Pe 19 iunie el a trimis o declarație din orașul Kirov către patriarh în care își confirma din nou acordul față de „Scrisoarea deschisă” și cerea să i se permită să înceapă studiile în clasa a treia.

Pe 20 iunie miliția din orașul Nolinsk a refuzat să-l înregistreze la locul fostei sale reședințe, și din nou a devenit un sărac fără casă. Dar lupta încă nu era terminată. Pe 20 mai patru dintre persoanele care semnaseră „Scrisoarea deschisă” au trimis o declarație către patriarh, în care protestau împotriva declarației înșelătoare a Mitropolitului Nicodim.

În aprilie A. D. Zyryanova din orașul Belaya Kholunița (cel de-al șaptelea semnatar al „Scrisorii deschise”) a fost închisă într-un azil de bolnavi psihic, din care a scos-o sora ei.

Pe 31 mai în *Kirov Pravda* a fost publicat articolul lui S. Lyubovikov, „Cu o vedere deschisă”, plin de calomnii și amenințări împotriva autorului „Scrisorii deschise”, B.V. Talantov.

Toate persoanele care au semnat „Scrisoarea deschisă a credincioșilor din Kirov” au fost supuse amenințărilor și măsurilor represive, dar nu au renunțat la semnăturile lor sau la acordul față de Scrisoare.

Acum, „Scrisoarea deschisă a credincioșilor din Kirov către Patriarhul Alexei” prezentată la BBC pe 8 decembrie 1966; declarația Mitropolitului Nicodim peste hotare cu privire la anonimitatea acestei Scrisori, prezentată la BBC la 25 februarie 1967; presiunea care a fost exercitată ulterior de către securitatea de stat (KGB) și de către conducerea Seminarului teologic din Odessa asupra persanelor care au semnat această scrisoare, cu scopul de a le obliga să renunțe la semnăturile lor; în cele din urmă, susținerea lor fermă a acestei Scrisori, în ciuda amenințărilor și a măsurilor represive – toate acestea constituie o dovadă irefutabilă a activității de trădare de peste hotare a patriarhiei moscovite și a cooperării ei secrete cu atei care dețin puterea.

Documentele care confirmă aceasta sunt:

1. Înregistrarea emisiunii BBC din 25 februarie 1967.
2. Scrisoarea lui B.V. Talantov către patriarh din 19 martie 1967.
3. Declarația lui N.N. Kamenskikh adresată inspectorului Seminarului teologic din Odessa din 19 mai 1967
4. O scrisoare a unui grup de credincioși din Kirov către Patriarhul Alexei din 20 mai 1967.
5. Declarația lui N.N. Kamenskikh adresată Patriarhului Alexei din 19 iunie 1967.
6. O copie a certificatului de exmatriculare a lui N.N. Kamenskikh din corpul de elevi al Seminarului

teologic din Odessa, din 29 mai 1967, legalizată. 7. Articolul lui O. Lyubovikov, „Cu o viziune deschisă”, din *Kirov Pravda*, 31 mai 1967.

Adaptarea la ateism implantată de către Mitropolitul Serghie s-a finalizat prin trădarea Bisericii Ortodoxe Ruse de către Mitropolitul Nicodim și de alți reprezentanți oficiali ai patriarhiei moscovite peste hotare. Această trădare, dovedită incontestabil de documentele citate, trebuie să fie făcută cunoscută tuturor credincioșilor din Rusia și de peste hotare, pentru că o astfel de activitate a patriarhiei, bazată pe cooperarea cu KGB, reprezintă un mare pericol pentru toți credincioșii. Într-adevăr, liderii poporului rus și prinții Bisericii s-au adunat împotriva Domnului și a Unsului Său.

Acuzația de trădare adusă de întregul popor prinților Bisericii va conduce în mod inevitabil la o criză a administrației bisericești, dar nu va duce la nicio schismă bisericească, așa cum afirmă anumiți oameni care doresc răul Bisericii, precum și cei care îi urmează în mod inconștient.

Credincioșii trebuie să curețe Biserica de frații mincinoși și de păstorii mincinoși (episcopii și preoții trădători) în conformitate cu porunca Sfântului Apostol Pavel: Scoateți afară dintre voi pe cel rău²². Numai după o astfel de curățire este posibilă o regenerare a Bisericii.

Mulți credincioși adevărați din Rusia s-au rugat fervent lui Dumnezeu să le arate fapte care dovedesc în mod indiscutabil trădarea secretă de către episcopi a Bisericii Ortodoxe Ruse, dacă aceasta există. Acum aceste fapte, din mila lui Dumnezeu, sunt descoperite tuturor celor care pot auzi și vedea.

Acum aproape o sută de ani, Stareții de la Optina au prezis că va veni o vreme când în Rusia vor fi episcopi necuvioși. Acum acest timp a venit. Dar din cauza corupției și trădării episcopilor, credincioșii nu trebuie să se retragă la casele lor și să organizeze secte separate, ci mai degrabă păstrând unitatea ar trebui să înceapă acuzarea de către întregul popor a păstorilor mincinoși și corupți și să curețe Biserica de ei.

August 1967
(Semnătură) B.V. Talantov

²² I Cor. 5: 13.

EPILOG

Calomniile și amenințările au avut un efect dureros asupra soției lui B.V. Talantov, Nina Agatanghelovna Talantova. Ca urmare a atâtor dureri îndurate, suferind și de hipertensiune de multă vreme, pe 7 septembrie a avut un atac cerebral și a murit pe 16 decembrie 1967.

Agripina Dimitrievna Zyryanova, cea de a douăsprezecea semnatară a „Scrisorii deschise”, a murit în spital la 27 decembrie 1967. Amenințările i-au grăbit apropierea morții. Toți cei care au semnat „Scrisoarea deschisă” au suferit într-o măsură sau alta, dar nu au renunțat la semnăturile lor.

Prin ukazul Patriarhului Alexei din 6 iunie 1967, inspectorul de la Seminarul teologic din Odessa, A. N. Kravchenko, a primit Ordinul prințul Vladimir, gradul al doilea (a se vedea *Jurnalul Patriarhiei Moscovei*, nr. 8/1967).

Prin decretul patriarhului și al Sfântului Sinod din 4 aprilie 1967, directorul Seminarului teologic din Odessa, arhimandritul Teodosie, a fost ridicat la rangul de episcop. Prin decretul Sfântului Sinod din 7 octombrie 1967 (a se vedea *JPM*, nr. 8, 1967), episcopul Vladimir de Kirov a fost numit ca episcop de Berlin și exarh al Europei Centrale și prin ukazul Patriarhului Alexei din 20 octombrie 1967 a fost ridicat la rangul de arhiepiscop (a se vedea *JPM*, nr. 11, 1967).

30 martie 1968

(Semnătură) B.V. Talantov

CONCLUZIA EDITORILOR: la 12 iunie 1969, Boris Talantov a fost arestat, și la 3 septembrie a fost condamnat la doi ani de închisoare pentru „activități anti-sovietice”. El a murit în închisoare la 4 ianuarie 1971.

Și astfel s-ar părea, după cum judecă lumea, că răul triumfă. Boris Talantov și curajoșii săi tovarăși mărturisitori sunt persecutați, suferă, și mor; în timp ce pentru Mitropolitul Nicodim nu doar că „ceasul judecății nu a sosit”, dar steaua lui pare că mai crește încă. Patriarhia moscovită câștigă un nou prestigiu și un nou aliat prin sponsorizarea autocefaliei Mitropoliei Americane. Și creștinii ortodocși din America nici nu bănuiesc că au devenit complici pasivi ai unui program diabolic de trădare și anti-creștinism în numele ortodoxiei.

Dar răul triumfă doar în ochii oamenilor cu puțină credință. „Nu se poate apăra Biserica printr-o minciună”. Adevărații creștini ortodocși

ai acestor zile din urmă sunt învinși din toate părțile: batjocoriți de lume și de trădătorii ortodoxiei, disprețuiți, persecutați. Și astfel, așa cum Dumnezeu nostru este adevărat, biruința lor ultimă este sigură. Fie doar ca „ceasul judecății” să vină mai curând pentru trădătorii ortodoxiei!

(Mitropolitul Nicodim a murit subit în 1978, la Roma, în timpul unei întâlniri cu Papa Ioan Paul I, literalmente în brațele papei, și primele rugăciuni pentru adormirea sa au fost făcute de clerul romano-catolic. Moartea lui subită printre aceia care sunt străini de ortodoxie și care într-adevăr caută să atragă Biserica Ortodoxă într-o falsă „unire” nu poate fi interpretată de creștinii ortodocși adevărați decât ca o dovadă a trădării ortodoxiei de către Mitropolitul Nicodim.)

35. *Părintele Dimitrie Dudko*

Activitatea părintelui Dimitrie Dudko în ultimii ani a fost în duhul Bisericii din catacombe din primii ei ani. Am putea cita „ortodoxia pătimitoare”, conștiința sa apocaliptică și cinstirea adusă Țarului Mucenic Nicolae al II-lea; mai mult, acuzațiile sale curajoase împotriva trădării ortodoxiei de către proprii ei episcopi nu au mai fost auzite în Rusia din vremea Mitropolitului Iosif și a altor întemeietori ai Bisericii din catacombe, de la sfârșitul anilor 1920; și înflăcărarea ortodoxiei sale sincere este atât de departe de legalismul groaznic al patriarhiei moscovite, încât nu poate fi comparată decât cu cea a primilor mucenici ai Bisericii din catacombe din Rusia.

Să vedem acum ce a spus însuși părintele Dimitrie despre Biserica din catacombe din Rusia, despre propria lui atitudine față de „serghianismul” patriarhiei Moscovei și despre opinia sa asupra situației bisericești, în general, în Rusia.

„Noi toți îl recunoaștem pe Patriarhul Tihon, iar pe Patriarhul Serghie îl vedem ca pe o trădare a intereselor Bisericii pentru a plăcea autorităților. Următorii (patriarhi) – Alexei și actualul Pimen – nu fac decât să meargă pe calea deja deschisă. Nu mai avem altă ierarhie. Biserica din catacombe ar fi bună – dar unde este? Adevărata Biserică Ortodoxă – aceștia sunt oameni buni, statornici moral; dar nu au aproape deloc preoți, pur și simplu nu îi poți găsi, în timp ce sunt mulți care însetează. Și trebuie să fim conduși de ierarhia pe care o avem. Imediat apare întrebarea: chiar ne conduc ei? În esență, ei sunt marionetele ateilor. Și o altă întrebare: cel puțin, sunt ei credincioși? Cine va răspunde la această întrebare? Eu mă tem să răspund...”

Ar trebui să spunem câteva cuvinte despre așa-numiții tihoniți, adevărații creștini ortodocși. I-am întâlnit, m-am bucurat de statornicia lor morală, m-am bucurat chiar și de conservatorismul lor, m-am bucurat de curajul și de ascetismul lor; dar m-am uitat la ei și am văzut că nu au unitate. Și, ce e mai important, nu au aproape deloc preoți, conducerea a fost preluată de femei îmbrăcate în negru ca monahiile, care îi consideră pe toți a fi eretici și doar pe ei înșiși infailibili. Ar trebui puși într-un muzeu – și nu spun asta cu ironie –, într-un muzeu în care oamenii ar putea să se uite la ei și chiar să învețe câte ceva; dar până la urmă, viața nu este un muzeu. Unii dintre «tihoniți» au început să predice celibatul pentru toată lumea, dar pot toți să își asume aceasta?

Unii dintre ei suferă de ani de zile fără Sfânta Împărtășanie. O astfel de persoană a venit la mine; am vorbit cu ea și a primit Sfânta Împărtășanie. Și ar fi trebuit să fi văzut cum imediat a prins viață!

Și astfel, fie că vrem sau nu, trebuie să luăm în considerare ierarhia pe care o avem. Ce ar trebui să facem?

Cred că, fiind împreună cu toți, ar trebui să ne luptăm să reînviem viața bisericească. Dar, cum? Această întrebare este ca o unghie care ne zgârie pe creier. O, Doamne, chiar ne-ai abandonat?

Este ușor de observat din afară, dar cât de greu este să faci ceva – este de nesuportat, imposibil. Dar ceva *trebuie* făcut.

Lucrurile stau așa: trăim sau murim.

A pieri nu este același lucru cu a rezolva problema în mod abstract. Cei care încercați să trageți o concluzie din toate astea, nu luați o singură tendință drept exemplu. Cred că acum toți vor să găsească o cale de ieșire; suntem sătui și obosiți de ateism, a devenit respingător chiar și pentru ateii.

Dacă este posibil, susțineți-ne cu grijă – aici fac apel la Occident. Încercați doar să nu ne refaceți într-un fel propriu situației voastre. Rușii au propria lor cale. Puteți să-i atrageți într-o altă cale, dar veți vedea că nu va ieși nimic bun din aceasta.

Fiecare merge pe propria sa cale. Noi mergem pe calea Golgotei, una dificilă; așa este voia lui Dumnezeu. Dacă ne ajutați în purtarea crucii, vă mulțumim. Nu avem nevoie de altceva mai mult; trebuie să găsim noi înșine calea de ieșire. Dacă facem aceasta, poate vă vom putea spune și vouă ceva nou” (*Possev*, iulie 1979, pp. 37-38).

Niciun creștin ortodox deschis la minte din Vest nu poate să citească o astfel de afirmație – care vine dintr-o inimă ortodoxă plină de suferință – fără să simtă o mare compasiune față de părintele Dimitrie și față de toți cei ce, asemenea lui, încearcă să-și găsească drumul de ieșire din situația literalmente nemaîntâlnită și imposibilă în care se găsesc în patriarhia Moscovei și în societatea atee.

Situația părintelui Dimitrie este identică, în multe privințe, cu situația preoților greci pe stil nou, care sunt conștienți de calea greșită a propriilor lor episcopi, dar nu sunt în stare să se alăture celor „pe stil vechi” din cauza confuziei și extremismului care se găsesc printre ei (bineînțeles, nu printre toți cei de stil vechi, dar la destui dintre ei, ceea ce face situația foarte confuză și dificilă). Părintele Dimitrie nu are a treia alternativă de „a se alătura Sinodului nostru” – deși este foarte clar, din propriile sale afirmații, că exact acest lucru l-ar face și dacă ar avea de ales (adică, dacă ar fi exilat în Vest). Iată, de exemplu, câteva din cuvintele sale despre Biserica rusă din afara Rusiei, rostite într-una din ultimele lui cuvântări înregistrate înainte de arestul său (Grebnovo, noiembrie 1979): „Ei trebuie să păstreze Tradiția în Vest. Acest lucru este mai bun și mai potrivit pentru ei. Lasă să fie acolo «bătrânele», ele pot să facă multe. Știm *cine* este îndurerat cu privire la Rusia, cui îi este dragă Rusia, chiar dacă mai sunt și păreri extreme...”

Voi spune că sunt foarte recunoscător Bisericii sinodale din afara Rusiei, pentru că atunci când vin aici oamenii de acolo, în cea mai mare parte îi simt că sunt „ai mei”; este atât de plăcut să vorbești cu ei... Poate că nu toți din Biserica din afara Rusiei mă înțeleg, dar cei mai mulți o fac. Și nu sunt jignit! Când au venit oameni din Biserica Americană autocefală, conversațiile au fost folositoare; dar simt că aceștia au unele concepții oarecum occidentale...

Ei îmi spun că am o tendință slavofilă. Recunosc, bineînțeles, că sunt cu adevărat rus, preot și că am o atitudine rusă, fără să mă separ de plinătatea Bisericii. Atât un «preot rus» cât și o «Biserică rusă» sunt fenomene parțiale care trebuie să intre într-un întreg. Dar întotdeauna și mai întâi de toate în fața mea este Biserica. Pe oameni mă străduiesc să îi aduc în Biserică” (*Vestnik* al Eparhiei Europene Occidentale al Bisericii ruse din afara Rusiei, 1980, nr. 16, p. 17).

În Uniunea Sovietică, așa ca nicăieri în lume, este imposibil de aplicat etichete „jurisdicționale” stricte. În patriarhia Moscovei au fost episcopi trădători, și însuși principiul serghianismului este o trădare a ortodoxiei, după cum a spus părintele Dimitrie; de aceea Biserica rusă liberă din afara Rusiei nu poate să aibă nicio comuniune cu această jurisdicție. Dar în aceeași patriarhie a Moscovei este în creștere numărul de preoți care, asemeni părintelui Dimitrie Dudko, nu participă la această trădare, ci vorbesc în duhul Bisericii din catacombe și al Bisericii ruse libere din afara Rusiei. Cunoaștem cel puțin un preot din catacombe (și probabil mai sunt și alții) care în mod deliberat a intrat în patriarhia Moscovei pentru a aduce harul lui Dumnezeu mai multor oameni decât o putea face în celulele mici ale Bisericii din catacombe.

Oamenii care au întrerupt legăturile cu Biserica din catacombe primesc Împărtășania și de la preoții patriarhiei moscovite în care pot avea încredere (părintele Dimitrie a descris un astfel de incident), și nu îi putem condamna pentru aceasta. Având în vedere toate acestea, Sinodul episcopilor Bisericii ruse din afara Rusiei a decretat pentru toate eparhiile pomenirea la Proscomidie a părintelui Dimitrie și a altor clerici și laici din patriarhia Moscovei care sunt închiși (ukazul nr. 17 din 16/29 ianuarie 1980; a se vedea *The Orthodox Word*, 1980, nr. 90, p. 2).

Un ierarh atât de râvnitor ca arhiepiscopul Andrei de Novo-Diveyevo, l-a pomenit public, la ieșirea cu Cinstitele Daruri, pe ierarhul patriarhiei Moscovei de curând răposat, arhiepiscopul Ermoghen, care și-a sfârșit viața în dizgrația autorităților bisericești, deoarece nu accepta slujirea sub porunca atelor.

Nimic din toate acestea nu schimbă cu ceva atitudinea noastră de bază față de serghianism ca trădare a Bisericii, nici nu ne îngăduie nouă, celor care suntem liberi, să intrăm în comuniune cu patriarhia Moscovei. Dar ne conving că, departe de a-l considera pe părintele Dimitrie și pe

alții ca el (cum ar fi Boris Talantov acum zece ani) ca „dușmani” jurisdicționali, deoarece nu se „alătură Bisericii din catacombe”, ar trebui să încercăm să înțelegem mai bine situația lor extrem de dificilă și să ne bucurăm că un fenomen creștin ortodox atât de autentic vine chiar și din mijlocul patriarhiei compromise a Moscovei – o dovadă că viața bisericească nu este moartă nici chiar acolo și o promisiune că, odată ce situația politică din Rusia care a produs „serghianismul” se va schimba, va fi posibilă o deplină unitate de credință cu astfel de luptători curajoși ca părintele Dimitrie.

Știm că un episcop din catacombe s-a arătat preocupat, din cealaltă lume, pentru hirotonirea ca preot a părintelui Dimitrie, chiar și în patriarhia Moscovei. Acesta a fost episcopul Partenie, vicar al eparhiei Odessa, care a murit într-un lagăr de concentrare în anii '30, fără a-l recunoaște pe Mitropolitul Serghie. Odată, în vremurile dificile din anii '60, când Dimitrie Dudko își pierduse deja nădejdea că va mai fi vreodată hirotonit (trecuseră doi ani de la absolvirea academiei teologice, și el încă mai era privit cu suspiciune de către autoritățile bisericești ca fost deținut), mama prietenului său Gleb Yakunin a avut un vis: „Scot o părticică din prescură pentru Mitra al tău (Dimitrie) – la 7 (20) noiembrie va fi diacon – și o părticică mai mare – pe 8 (21) noiembrie va fi preot”. S-a întâmplat așa cum prezisese episcopul Partenie și din acel moment părintele Dimitrie l-a pomenit mereu pe acest episcop din catacombe la Liturghie ca pe unul dintre părinții săi în credință (A. Levitin-Krasnov, în *Russian Life*, ian. 22 1975).

36. Lev Regelson

În 1977 s-a făcut prima tentativă de a publica în interiorul Rusiei o istorie a Bisericii ruse începând de la Revoluția din 1917 și o evaluare a ei din punct de vedere strict ortodox (și nu o simplă apologie a patriarhiei moscovite). Scrisă de un tânăr laic din patriarhia Moscovei, Lev Regelson, chiar din titlu privește această perioadă ca pe *Tragedia Bisericii ruse, 1917-1945* (Paris, YMCA Press) – o perioadă în care principiile de bază ale vieții Bisericii erau sacrificate pentru scopurile politice ale guvernului sovietic, cauzând o divizare profundă în Biserică.

În timp ce încearcă să fie obiectiv în evaluarea evenimentelor bisericesti ale acestei perioade, Regelson este împotriva serghianismului și de acord, în principiu, cu poziția primilor ierarhi din catacombe și cu lupta lor pentru libertatea Bisericii, deși poziția lui este mai degrabă o încercare de compromis între cele două variante. El pune foarte mult accentul pe decretul Patriarhului Tihon din 7/20 noiembrie 1920, care permitea temporar existența independentă a eparhiilor individuale sau a unor grupuri de eparhii, în caz că legătura cu centrul bisericesc de conducere s-ar fi rupt. El consideră că acest decret este fundamentul vieții Bisericii ruse în perioada revoluționară, care în anumite privințe a revenit la viața din catacombe de dinaintea lui Constantin cel Mare; și de fapt acest decret este până astăzi baza conducerii Bisericii din catacombe din Rusia și a Bisericii ruse libere din afara Rusiei. Regelson vede încercarea Mitropolitului Serghie de a menține cu orice preț un „centru” bisericesc (chiar dacă este cu totul aservit regimului ateist) ca pe o greșală fatală care a produs în mare parte „tragedia Bisericii ruse” astăzi.

Această carte are mai multe informații despre ierarhi și documente despre Biserica din catacombe decât orice altă carte publicată în Vest, cu o singură excepție: *Noii martiri ai Rusiei* a părintelui Mihail Polski; multe dintre aceste documente au fost folosite în volumul de față. Cartea conține informații bibliografice de valoare despre 38 din episcopii „care nu pomenesc” (cei care s-au separat de Mitropolitul Serghie - Anexa III, pp. 559-608), și o mare parte din ea este dedicată unei „cronologii” a evenimentelor bisericesti din 1917 până în 1945 (Anexa I, pp. 501-521). Prezентăm aici câteva fragmente din „cronologie” deoarece se referă la începuturile Bisericii din catacombe începând cu anul 1927 (pentru fiecare din aceste mențiuni sursele lui Regelson sunt indicate în originalul ruses).

Cronologie

1927

Din iunie până la sfârșitul anului

Transferuri masive de ierarhi, pensionarea forțată a unor episcopi exilați... numirea și hirotonirea unor adepți ai Reînnoirii și a unor persoane care își exprimă acordul cu poziția Mitropolitului Serghie.

Iulie 16/29

Epistola (Declarația) Mitropolitului Serghie și Sinodul Patriarhal Temporar sub conducerea sa în legătură cu poziția Bisericii Ortodoxe Ruse față de autoritatea civilă existentă.

„Acum Biserica noastră Ortodoxă în Uniune (sovietică) are o administrație centrală care nu este numai canonică, dar și deplin legală conform legilor civile; și sperăm că legislația va trece treptat și către administrația bisericească inferioară: eparhii etc. Ne dorim să fim ortodocși și în același timp să recunoaștem Uniunea Sovietică drept patria noastră civilă, ale cărei bucurii și succese sunt bucuriile și succesele noastre și ale cărei eșecuri sunt eșecurile noastre. Orice lovitură îndreptată împotriva Uniunii (sovietice)... este o lovitură îndreptată împotriva noastră.”

Iulie

Masivă returnare a Declarației de către parohiile ortodoxe Mitropolitului Serghie în semn de protest... În unele eparhii (în Urali) 90% dintre parohii au trimis înapoi Declarația.

August

Confirmarea (legalizarea) administrației bisericești creată de Mitropolitul Serghie.

August

Exilarea Mitropolitului Petru, grav bolnav, într-un sat în nordul îndepărtat - 120 de mile distanță de Obdorsk, în golful Obi.

31 august/13 septembrie

Decretul sinodului serghianist care îl transferă pe Mitropolitul Iosif în în scaunul ierarhic din Odessa.

14/27 septembrie

Răspunsul episcopilor de la Solovki la Declarație:

a. „Ideea supunerii Bisericii față de legile civile este exprimată într-un mod atât de categoric și de necondiționat, încât poate fi cu ușurință înțeleasă în sensul unei depline uniri a Bisericii cu statul.”

b. „Epistola oferă guvernului «mulțumirea întregului popor pentru atenția acordată nevoilor duhovnicești ale populației ortodoxe». O astfel de exprimare a mulțumirii pe buzele conducătorului Bisericii Ortodoxe

Ruse nu poate fi sinceră și prin urmare nu corespunde demnității Bisericii.”

c. „Epistola Mitropolitului Serghie acceptă fără rezerve versiunea oficială și aruncă asupra Bisericii întreaga vină pentru serioasele confruntări dintre Biserică și stat.”

d. „Amenințarea cu punerea sub interdicție a clerului emigrant violează decretele sinodului din 1917-1918 (3/16 august 1918), care explica imposibilitatea canonică a unei astfel de pedepse și reabilita toate persoanele private de rangul clerical pentru crime politice din trecut.”

15/28 sept.

Scrisoarea Mitropolitului Iosif către Mitropolitul Serghie prin care declara necanonic transferul său la Marea Odessei.

20 sept./3 oct.

Raportul episcopului Nicolae (Yarașevici) al Petrogradului privind tulburările din eparhia Leningrad în legătură cu transferul Mitropolitului Iosif.

29 sept./12 oct.

Decretul Mitropolitului Serghie și sinodul care confirmă transferul Mitropolitului Iosif în Odessa. Mitropolitul Serghie preia el însuși administrarea temporară a eparhiei Leningrad.

8/21 oct.

Ukazul nr. 549 al Mitropolitului Serghie privind pomenirea autorităților civile și încetarea pomenirii episcopilor eparhiali aflați în exil.

17/30 oct.

Scrisoarea Mitropolitului Iosif către Mitropolitul Serghie cuprinzând refuzul său de a părăsi eparhia Leningrad.

Octombrie

Telegramă de răspuns a Mitropolitului Iosif către Mitropolitul Mihail (Ermakov) în legătură cu transferul său în eparhia Odessa: „Transferul care este anti-canonic, lipsit de scrupule, servind o intrigă malefică, este respins de mine.”

22 oct./4 nov.

Scrisoarea unei persoane ortodoxe către prietenul său (nume necunoscute) privind ultimele evenimente din viața bisericească:

„Pentru oricine care are ochi de văzut și urechi de auzit este clar că, în ciuda decretului de separare a Bisericii de stat, Biserica Ortodoxă a intrat într-o uniune intimă și activă cu statul. Și cu ce fel de stat?! – un stat care nu este condus de un țar ortodox... ci de o autoritate care își propune drept țință principală anihilarea pe pământ a oricărei religii, și mai întâi de toate a creștinismului...”

Autorul dezvoltă ideea că evenimentele care au loc sunt o prefigurare a evenimentelor apocaliptice culminante, pe baza profețiilor episcopului Teofan Zăvorâtul privind viitorul falsului Hristos „care iubește lu-

mea aceasta”. „Deși numele de creștin va fi auzit pretutindeni, și peste tot vor fi văzute biserici și sau ritualuri bisericești, toate acestea nu vor fi decât o aparență, în timp ce în interior va fi o adevărată apostazie. În acest context va apărea Antihrist și va crește în același duh al înșelării.”

Autorul scrie despre credincioșii care „nu se grăbesc spre o ruptură definitivă de «adulterii» bisericii, în speranța că au o conștiință care nu a fost definitiv distrusă, și că, prin urmare, căința și schimbarea sunt posibile.”

Noiembrie

Separarea de Mitropolitul Serghie și trecerea la o conducere independentă a eparhiei Votkinsk și, în parte, a eparhiei Viatka, condusă de episcopul Victor.

Noiembrie

Apariția unor parohii în Leningrad care nu pomenesc numele Mitropolitului Serghie la sfintele slujbe.

29 nov/12 dec.

Întrevederea „iozefiților” din Leningrad, conduși de episcopul Dimitrie (Liubimov) cu Mitropolitul Serghie. „Iozefiții” și-au făcut apariția în numele și cu indicațiile a opt episcopi din eparhia Leningrad și a clerului, precum și a cercurilor academice din Leningrad.

Proteste împotriva Declarației, împotriva pomenirii autorităților civile la Liturghie, împotriva menționării numelui Mitropolitului Serghie împreună cu cel al Mitropolitului Petru, împotriva interzicerii rugăciunilor pentru exilați și prizonieri, împotriva creării unui „sinod” necanonic, precum și împotriva componenței acestui „sinod”.

Decembrie

Apel către Mitropolitul Serghie din partea clerului și a laicilor din eparhia Leningrad, făcut de protoiereul-profesor Veryujski privind cauzele dezordinii din Biserică. Cererile făcute Mitropolitului Serghie: să renunțe la programul de înrobire a Bisericii față de stat; să renunțe la transferurile și numirile de episcopi în afara acordului turmei și a episcopilor implicați; ... să îl readucă pe Mitropolitul Iosif în scaunul episcopal al Leningradului; să se renunțe la pomenirea numelui înlocuitorului locțiitorului patriarhal (a Mitropolitului Serghie); să înlăture interdicția rugăciunii pentru episcopii exilați și să înlăture rugăciunea pentru autoritățile civile.

Decembrie

Răspunsul Mitropolitului Serghie către protoiereul-profesor Veryujski: refuzul de a schimba cursul „politicii sale bisericești”.

13/26 dec.

Act de separare de Mitropolitul Serghie, semnat de episcopul Dimitrie al Gdovului și de către episcopul Serghie al Narvei („Pentru pacea

conștiinței noastre noi renegăm persoana și faptele fostului nostru ierarh conducător, care și-a depășit drepturile fără limită și necanonic.”)

Decembrie

Scrisoarea episcopului Dimitrie al Gdovului către cler, explicând bazele separării sale de Mitropolitul Serghie: „Epistola (Declarația Mitropolitului Serghie) începe să manifeste o puternică influență asupra problemelor pur ecleziale.”

10/23 dec.

Decret al sinodului cu privire la episcopul Victor (Ostrovidov): el este dat spre judecată episcopilor, i se interzice să slujească și este depus din treaptă.

16/29 dec.

A doua scrisoare a episcopului Victor (Ostrovidov) către Mitropolitul Serghie, în care protestează împotriva noii „politici serghianiste”.

17/30 dec.

Decret al Mitropolitului Serghie și al sinodului serghianist cu un apel pentru unitate: „Canoanele Sfintei noastre Biserici justifică separarea de episcopul legal sau de patriarh doar într-un singur caz: când el a fost deja condamnat de un sinod sau atunci când începe să predice o erezie cunoscută, care a fost și ea condamnată de sinod.”

Decembrie(?)

Epistola unui „anume episcop” privind motivele care permit separarea de Mitropolitul Serghie: „Despărțindu-se de Mitropolitul Serghie, Biserica Ortodoxă poate fi condusă de unul dintre episcopii mai în vârstă sau, așa cum s-a întâmplat în timpul detenției Patriarhului Tihon, fiecare eparhie poate fi condusă în mod independent de propriul ei episcop.”

1927

Neparticiparea la slujbele serghianiste de către exilatul Platon (Rudnev), episcop de Bogorodsk, vicar al eparhiei moscovite.

1928

25 dec/7 ian.

Scrisoare a Mitropolitului Iosif către cei „care nu pomenesc” din Leningrad, aprobând acțiunile vicarilor săi. „Pentru a condamna și a face inofensive ultimele acțiuni ale Mitropolitului Serghie, care sunt opuse duhului și binelui Sfintei Biserici a lui Hristos, nu avem alte mijloace, din cauza unor circumstanțe exterioare, afară de o despărțire decisivă de el și ignorare a decretelor sale.”

30 dec/12 ian.

Scrisoarea fostului preot al bisericii moscovite Sfântul Nicolae Crucea mare din strada Sfântul Ilie, protoiereul Valentin Sventițki, către Mitropolitul Serghie, în care spune că rupe comuniunea cu Mitropolitul

Serghie, cu binecuvântarea episcopului Dimitrie al Gdovului, menținând pomenirea numelui Mitropolitului Petru.

4/17 ian.

Scrisoarea episcopului Dimitrie al Gdovului, care guverna temporar eparhia Leningrad, către preoți (din eparhie).

9/22 ian.

Epistolă a episcopului Alexei (Bui) din Kozlov, care păstorea (temporar) eparhia Voronej, către clerul ortodox și către laicii din eparhia Voronej, privind separarea sa de Mitropolitul Serghie.

12/25 ian.?

Decret al Mitropolitului Serghie și al sinodului serghianist privind „activitatea de disensiune și crearea unei schisme și tulburări” de către episcopul Dimitrie (Liubimov) și de către episcopul Serghie (Drujinin). Episcopul Serghie este suspendat din funcție și înlăturat, iar suspendarea episcopului Dimitrie este confirmată.

13/26 ian.

Decretul Mitropolitului Serghie și al sinodului serghianist în legătură cu „schisma”, cu un apel către episcopii eparhiali de a veni cu idei pentru un viitor sinod local.

13/26 ian.

Declarația unui grup de clerici din orașul Serpuhov, condus de episcopul Alexei (Gotovțev), de separare de Mitropolitul Serghie.

14/27 ian.

Decret al Mitropolitului Serghie și al sinodului serghianist cu privire la „activitatea de dezbinare a episcopului Alexei (Bui)”. El este dat episcopilor spre judecată, i se interzice să slujească și este pensionat forțat.

17/30 ian.

Epistola Mitropolitului Serghie către turma din Petrograd în legătură cu „schisma iozefită”.

24 ian./6 febr.

Scrisoarea arhiepiscopului Serafim de Uglich, fost înlocuitor al locțiitorului patriarhal, către Mitropolitul Serghie, cu un apel către acesta de a se întoarce pe calea adevărului.

24 ian./6 febr.

Apel către Mitropolitul Serghie de la cinci episcopi: Mitropolitul Iosif, arhiepiscopul Varlaam (Riașențev), fost de Perm, episcopul Evghenie (Kobranov) al Rostovului, informând despre separarea lor de el și despre refuzul lor de a recunoaște dreptul său și al sinodului său de a conduce administrația superioară a Bisericii.

Motivul fundamental al separării lor: „Considerând că este datoria noastră sfântă de a păzi puritatea sfintei credințe ortodoxe și libertatea dată nouă de Hristos în ordonarea vieții religioase interne a Bisericii, pentru a calma conștiința tulburată a credincioșilor, neavând vreo altă

scăpare din această situație fatală care s-a creat pentru Biserică, noi ne separăm...”

26 ian./8 febr.

Epistola Mitropolitului Iosif către episcopii vicari, către păstori și către credincioșii din Leningrad, în care îi informează că preia conducerea eparhiei Leningrad.

28 ian./10 febr.

Scrisoarea Mitropolitului Serghie către Mitropolitul Agatanghel cu o cerere de a menține unitatea.

1 /14 febr. ?

Scrisoarea Mitropolitului Serghie către episcopul Dimitrie (Liubimov) în care se afirmă că 26 de episcopi s-au separat de Mitropolitul Serghie.

Iarna

Întâlnirea în orașul Poloi (regiunea Krasnoyarsk) dintre Mitropolitul Chiril, care mergea în exil, și episcopul Damaschin (Cedrick). Ei discută evenimente bisericești și își exprimă prietenia personală. Chiar înainte de aceasta, episcopul Damaschin scrisese 150 de scrisori private în legătură cu Declarația Mitropolitului Serghie, trimițându-le prin supravegheorul celulei sale.

Februarie

Exilul arhiepiscopului Serafim și a Mitropolitului Iosif din regiunea Yaroslavl în Mogilev, respectiv Ustiug.

20 febr./4 mart.

Separarea de Mitropolitul Serghie, în eparhia Viatka, a episcopului Nectarie (Trezvinski) al Yaranskului și a episcopului Ilarion (Belski).

28 febr./12 mart.

Epistolă către păstori a episcopului Victor (Ostrovidov) în legătură cu activitatea scandaloasă a Mitropolitului Serghie.

2 martie?

Epistola Mitropolitului Iosif către turma din Leningrad, în care se afirmă că episcopii Bisericii din regiunea Yaroslavl s-au separat de Mitropolitul Serghie și că el, luând parte la această separare, recunoaște prin urmare că decretul Mitropolitului Serghie sunt nule și fără valoare.

14/27 martie

Decret al sinodului serghianist prin care se suspendă opt episcopi: Mitropolitul Iosif, Mitropolitul Serafim și alții (cu excepția Mitropolitului Agatanghel).

25 martie/7 aprilie

Scrisoarea Mitropolitului Agatanghel către Mitropolitul Serghie cu privire la acuzația celui din urmă de schismă și cererea de re-examinare a deciziei sale de a se separa. Acuzațiile de schismă sunt respinse, deoarece „noi nu ne separăm de Înaltpreasfinția Voastră din cauza unei dife-

rențe de credință, sau în ceea ce privește tainele și rugăciunea, ci doar în conducerea administrativă.” Neînțelegere exprimată în legătură cu încercarea Mitropolitului Iosif de a uni în jurul său toată opoziția.

29 martie/11 aprilie

Decretul nr. 76 al Mitropolitului Serghie și al sinodului serghianist privind „neregulile din eparhiile Leningrad, Yaroslavl, Viatka și Voronej”. Următorii episcopi sunt supuși judecării episcopilor, li se interzice să slujească și sunt forțați să se pensioneze: Mitropolitul Iosif, episcopul Ierotei (Afonik), episcopul Evghenie (Kobranov), arhiepiscopul Serafim (Samoilovici), arhiepiscopul Varlaam (Riașențev). Ultima avertizare pentru Mitropolitul Agatanghel cu amenințarea de suspendare.

Aprilie

Arestul și exilarea episcopului Victor (Ostrovidov).

27 aprilie/10 mai?

Scrisoarea Mitropolitului Agatanghel, a episcopului Evghenie (Kobranov) al Rostovului și a arhiepiscopului Varlaam (Riașențev), în care se afirmă că ei nu rup comuniunea de rugăciune cu Mitropolitul Serghie, în principiu nu îi neagă autoritatea de înlocuitor al locțiitorului, nu cauzează o schismă, dar nu ar putea și nu pot să aplice decrete care tulbură conștiința religioasă și, după convingerea celor care scriu, sunt o încălcare a canoanelor; ei nu primeau în comuniune episcopi, clerici și laici din alte eparhii și îi trimiteau la Mitropolitul Serghie.

Lipsa aplicării decretelor a fost exprimată mai întâi de toate prin faptul că Mitropolitul Varlaam și episcopul Evghenie au continuat să-și ocupe scaunele, în ciuda îndepărtării lor de către Mitropolitul Serghie.

Mai

Scrisoare deschisă a episcopului Pavel (Kratorov) de Yalta: „Despre biserica modernă, sau ortodoxia serghianistă.”

Iunie?

Epistola arhiepiscopului Serafim (Samoilovici), de la Mănăstirea Sfântului Duh Buinici din eparhia Mogilev, în care Mitropolitul Serghie este acuzat de păcatul grav de a-i „trage pe frații lipsiți de curaj și slabi în neo-renovaționism.”

8/21 iunie

Scrisoarea arhiepiscopului Ilarion (Troîțki) din Solovki către persoane private, în care se condamnă acțiunile celor care s-au separat de Mitropolitul Serghie.

24 iulie/6 august

Scrisoarea Mitropolitului Iosif către episcopul Dimitrie (Liubimov) privind „reunirea” grupului Yaroslavl cu Mitropolitul Serghie. (Punctul fundamental în poziția grupului Yaroslavl - libertatea de a împlini sau de a nu împlini decretele Mitropolitului Serghie - a rămas necunoscut Mi-

tropolitanului Iosif și partizanilor săi). Exprimări tăioase împotriva episcopilor Yaroslavl: „oponenți”, „trădători”.

3/16 oct.

Moartea Mitropolitului Agatanghel.

28 nov./11 dec.

Discuție prelungită a episcopului Damaschin (Cedrick), revenit din exil, cu Mitropolitul Serghie. Episcopul Damaschin a scris despre întâlnire: „Dacă de departe mai bănuiam posibilitatea unor lucruri care ar fi putut să-i justifice conduita, acum aceste supoziții au fost spulberate distruse”. „Nenumărate și infinit de problematice sunt consecințele interioare ale Declarației – această vânzare a dreptului de întâi-născut al Adevărului pentru blidul de linte al unor bunuri mincinoase și irealizabile.”

1928?

Scrisoarea „îndrumătorului duhovnicesc”, părintele Vsevolod, privind neregulile din Biserică, evocate de opoziția iozefită:

„Printre noi a avut loc o divizare în două părți. Un grup îl susține pe Mitropolitul Serghie și sinodul său, iar altul este împotriva. Ambele greșesc. Mitropolitul Serghie și sinodul său au prezentat un apel în care amestecă treburile bisericești cu politica și efectuează transferuri de episcopi împotriva voinței lor...

Cei care au venit cu acuzații împotriva Mitropolitului Serghie au dreptate; dar profunda și nejustificabila lor greșeală constă în faptul că au rupt comuniunea cu el și chiar îl declară eretic, iar pe toți cei care se află în comuniune cu el ca fiind lipsiți de har... prin urmare, interdicțiile reciproce care vin dintr-o parte și din alta nu au nicio putere... Și voi puteți merge în mod liber la bisericile uneia sau celeilalte dintre părți, cerându-I lui Dumnezeu să dea corectitudine canonică în relațiile dintre ortodocși și să aducă pace în Biserica Sa. Nu trebuie să mergeți la cei care sunt în mod evident schismatici: la renovaționiști, la gregorienii și la ucrainenii. Temeți-vă de aceștia din urmă: ei sunt fără har.”

1929

1929

Arestarea a cincisprezece episcopi care s-au separat de Mitropolitul Serghie:

1. Mitropolitul Iosif al Leningradului - exilat în Ustiug, în provincia Novgorod.
2. Arhiepiscopul Serafim de Uglich - în Solovki.
3. Arhiepiscopul Varlaam (Riașențev), fost al Permului - într-o închisoare din Yaroslavl.
4. Episcopul Dimitrie al Gdovului - într-o închisoare din Leningrad.
5. Episcopul Alexei (Bui) al Urazovului - în Solovki.
6. Episcopul Victor (Ostrovidov) al Viatkăi - în Solovki.

7. Episcopul Maxim (Jijilenko) al Serpuhovului - în Solovki.
8. Episcopul Atanasie (Molceanovski) al Skvirskului - în Solovki.
9. Episcopul Nectarie (Trezvinski) al Yaranskului - exilat în Kazan.
10. Episcopul Ilarion (Belski) - în Solovki.
11. Episcopul Pavel (Kratirov) al Yaltăi - exilat în Harkov.
12. Episcopul Vasile (Doktorov) al Hargopolului - exilat, locație necunoscută.

13. Episcopul Serghie (Nicolski) - exilat, locație necunoscută.

14. Episcopul Iosif (?), fost al Birskului - exilat, locație necunoscută.

15. Episcopul Damaschin (Cedrick) - într-o închisoare din Moscova.

Arestarea episcopilor a avut loc în următorul mod: agentul GPU venea la episcop și îi punea următoarea întrebare: „Care este atitudinea Preasfinției Voastre față de Declarația Mitropolitului Serghie?” Dacă episcopul răspundea că nu o recunoaște, atunci agentul conchidea: „Acest lucru înseamnă că sunteți un contra-revoluționar”. Și episcopul era arestat.

2/15 mai

Prima epistolă a Mitropolitului Chiril al Kazanului adresată vicarului eparhiei Kazan, episcopul Atanasie (Malinin), trimisă din Krasnoyarsk pentru a-l informa pe Mitropolitul Serghie. Câteva aspecte fundamentale: „Niciun înlocuitor în exercițiu nu poate să-l egaleze pe cel pe care îl înlocuiește... O schimbare profundă a sistemului de administrație bisericească, la care s-a angajat Mitropolitul Serghie, depășește competența chiar și a locțiitorului tronului patriarhal... Până când Mitropolitul Serghie nu dizolvă sinodul pe care l-a creat, eu nu pot să recunosc drept obligatorii nici unul din decretele sale administrativ-bisericești.”

Mai

Invitația Mitropolitului Serafim (Ciceagov) al Leningradului către episcopul Damaschin (Cedrick) de a-i deveni ajutor. Episcopul Damaschin refuză oferta.

Episcopul Damaschin organizează trimiterea unui curier la Mitropolitul Petru în satul Ho. Curierul îl găsește pe Mitropolitul Petru foarte bolnav și dezinformat în legătură cu evenimentele bisericești. „Mitropolitul Petru vorbește despre situație și despre unele concluzii care rezultă, aproape în propriile mele cuvinte”, a scris episcopul Damaschin. Cu toate acestea, Mitropolitul Petru nu a dat curierului niciun răspuns scris.

24 iulie/6 august

Decretul Mitropolitului Serghie și al sinodului serghianist privind atitudinea lor față de tainele săvârșite de clerul „schismatic”. Episcopii separați (Mitropolitul Iosif, episcopul Dimitrie Liubimov, episcopul Alexei Bui) sunt comparați cu renovaționiștii, interzicându-li-se să slujească... Tainele săvârșite de ei, în afara Botezului, sunt declarate ineficiente.

5/18 sept.

Prima scrisoare a Mitropolitului Serghie către Mitropolitul Chiril (în care își apără propriile acțiuni): „Înaltpreasfinția Voastră ați rupt comuniunea euharistică cu noi și în același timp nici nu considerați că ați fi cauzat o schismă, nici că noi ne-am afla în afara Bisericii. O astfel de teorie este totalmente inacceptabilă pentru gândirea bisericească - este o încercare de a ține gheață pe un grătar încins.” Apel (către Mitropolitul Chiril) de a-și re-examina poziția; amenințarea cu sancțiuni canonice.

28-30 oct./10-12 nov.

A doua scrisoare („Răspuns”) a Mitropolitului Chiril către Mitropolitul Serghie.

Noiembrie

Arestarea episcopului Damaschin (Cedrick), care a locuit în Starodub, la acuzația preotului-supraveghetor din Starodub, un zelos partizan al Declarației Mitropolitului Serghie. Episcopul Damaschin este trimis în Solovki. Înaintea arestării sale el a scris: „Am ajuns la părerea că nici măcar un cuvânt decisiv al Mitropolitului Petru nu ar mai schimba situația în mod esențial.” În această perioadă a vieții sale în Starodub, el și-a obișnuit prietenii și pe cei care îl urmau cu ideea că în Rusia creștinismul va fi forțat să meargă în catacombe. Toate posibilitățile pentru a influența straturi ample ale societății s-au pierdut.

1930

20 dec./2 ian.

A doua scrisoare a Mitropolitului Serghie către Mitropolitul Chiril, care se încheie cu o dată-limită (2/15 febr., 1930) pentru ca Mitropolitul Chiril să-și exprime ascultarea canonică și să refuze comuniunea cu „schismaticii”; de la această dată va fi aplicată judecarea Mitropolitului Chiril de către sinod și înlăturarea sa de la conducerea eparhiei Kazan.

5/18 febr.

Interviul unor corespondenți străini cu Mitropolitul Serghie; date oferite despre situația Bisericii patriarhale: circa 30000 de parohii, mult mai mulți preoți (de la unul la trei pentru fiecare parohie), 163 de episcopi „în ascultare canonică față de patriarh”... (Astfel de „date”, bineînțeles, erau cu totul imaginare, inventate pentru a masca persecutarea Bisericii, care până acum închisese mii de biserici și decimase clerul.)

8/21 febr.

Arestarea episcopului Alexei (Bui) al Kozlovului.

Începutul anului 1930

Plecarea episcopului Amfilohie (Skvorțov) de Enisei și Krasnoyarsk, sub influența discuțiilor cu Mitropolitul Chiril, în pădurile siberiene, unde a întemeiat un schit.

Începutul anului 1930

Îngrădirea episcopului Sinesius (Zarubin) al Ijevskului de Mitropolitul Serghie.

1930

Arestarea episcopului Serghie (Drujinin) al Narvei, care condusesese opoziția iozefită.

13/26 febr.

Scrisoarea Mitropolitului Petru din satul Ho către Mitropolitul Serghie; în scrisoare se afirmă că este continuarea unei scrisori trimise mai devreme (care în mod evident nu a ajuns la adresă):

„Am crezut întotdeauna că ar trebui să fii un refugiu pentru toți drept credincioșii. Recunosc că dintre toate veștile triste pe care a trebuit să le primesc, cele mai triste au fost veștile despre faptul că mulți credincioși rămân în afara pereților bisericilor în care numele Înaltpreasfinției Voastre este pomenit. Sunt plin de durere în suflet pentru neînțelegerile care se ridică în jurul conducerii Înaltpreasfinției voastre, precum și pentru celelalte evenimente triste. Poate că aceste vești nu sunt adevărate; poate că nu cunosc destul caracterul și aspirațiile celor care îmi scriu. Dar vești despre tulburări duhovnicești vin din diferite locuri, și în primul rând din partea clerului și a laicilor care exercită o puternică presiune asupra mea.

În opinia mea, având în vedere condițiile extraordinare ale vieții Bisericii, când regulile normale de administrație sunt supuse la tot felul de fluctuații, este esențial ca viața bisericească să fie pusă pe coordonatele pe care a stat în prima perioadă în care ați fost locuitor patriarhal. Și astfel, fiți atât de bun încât să vă întoarceți la acele vederi care erau respectate de toți. Bineînțeles, sunt departe de ideea că veți decide să renunțați cu totul la împlinirea ascultării care vi s-a cerut - acest lucru nu ar servi binelui Bisericii. Repet că sunt foarte supărat că nu mi-ați scris și nu m-ați informat despre intențiile Înaltpreasfinției Voastre. Dacă ajung la mine scrisori de la alții, fără îndoială că și ale Înaltpreasfinției Voastre ar ajunge. Vă scriu sincer, ca celui mai apropiat arhipăstor, căruia îi sunt recunoscător pentru cele din trecut, și din ale cărui arhieriești mâini am primit tunderea și harul preoției.”

24 mai/4 iun.

Interdicția de a mai sluji pentru episcopul Senesius (Zarubin) al Ijevskului din cauza ruperii comuniunii canonice cu Mitropolitul Serghie.

1930

Întâlniri în exil ale protoiereului M. Polski cu arhiepiscopul Serafim (Zvezdinski) și cu alți „care nu sunt în pomenire”. „Arhiepiscopul Serafim săvârșea slujbele noaptea într-un sat îndepărtat, iar oamenii credincioși veneau la el chiar și din locuri foarte îndepărtate... Eu însumi, după ce am părăsit exilul, am călătorit prin Rusia ilegal și mi s-a propus din partea prietenilor posibilitatea să devin sticlar sau sobar și astfel,

având o astfel de profesie, să pot vizita casele credincioșilor” (adică, pentru a sluji în secret ca preot).

1931

Aprilie

Închiderea Bisericii Sfinții Mucenici Chir și Ioan din Moscova; o parohie a „celor nepomenitori”, preotul ei fiind părintele Serafim Bityugov.

Începutul lui aprilie

Închiderea, în ajunul Bunevestiri, a Bisericii Sfântul Nicolae din strada Maroseik: parohie a „celor aflați în nepomenire”, preotul fiind părintele Serghie Mecev.

1931

Apariția primului număr al „Jurnalului Patriarhiei Moscovei”. (Conține justificări ale poziției Mitropolitului Serghie.)

(În anul 1932 au apărut decrete ale sinodului Mitropolitului Serghie, publicate în „Jurnalului Patriarhiei Moscovei”, documente care lăudau demnitatea sa de întâi-stătător al Bisericii ruse sau care menționau ridicarea altor membri ai sinodului la rangul de mitropoliți.)

1933

15/28 iulie

Scrisoarea Mitropolitului Chiril al Kazanului către Mitropolitul Serghie, continuându-și protestul împotriva acțiunilor celui din urmă.

August

Reîntoarcerea la Vladimir a episcopului exilat Atanasie (Saharov); el rămâne în libertate până la 18 aprilie 1936.

Septembrie

Scrisoarea episcopului Atanasie către episcopul Inochentie al Vladimirului, în care îl acuză pe Mitropolitul Serghie de a-și fi asumat drepturile unui ierarh conducător și își anunță propria lui separare de Mitropolitul Serghie în acord cu ukazul patriarhal din 7/20 noiembrie 1920.

1933

Închiderea ultimei biserici din Moscova „a celor care nu se pomenesc”: biserica metocului sârbesc de pe strada Solyanka.

1933

Creșterea activității ilegale a clerului. Mărturia unei broșuri ateiste: „Preotul itinerant este o figură destul de obișnuită în multe regiuni. Preotul întreprinzător pune într-o legăturică toate obiectele de cult esențiale și – din sat în sat, din târg în târg – călătorind călare, efectuează servicii religioase la cerere, neîngăduindu-le credincioșilor să uite de Dumnezeu. Muncitorii credincioși, dacă cred în Dumnezeu și doresc să li se slujească sfintele slujbe, înregistrează oficial biserici în acest scop.

Dar organizațiile religioase fac aceasta în catacombe... în ultimii ani într-o serie întreagă de locații, de exemplu în Siberia de vest, în zona Mării Negre centrale, în Urali, în Caucazul de nord etc. O casă de rugăciune este organizată într-o locuință privată, sub pământ, unde intrarea este accesibilă doar unui număr limitat de persoane și nu există niciun control din partea autorităților.”

1934

Ianuarie

Scrisoarea Mitropolitului Chiril ca răspuns la opinia cuiva cu privire la necesitatea de a se declara loțiitor până la eliberarea Mitropolitului Petru.

Martie - 16 iulie

Mitropolitul Chiril rămâne liber în orașul Gjațk, angajându-se activ în organizarea „celor care nu sunt în pomenire”- adică a celor care nu îl recunosc pe Mitropolitul Serghie ca ierarh întâistătător și se conduc după ukazul Patriarhului Tihon din 7/20 noiembrie 1920.

1934

Episcopul Damaschin (Cedrick) este eliberat din Solovki și se implică în organizarea celor care nu sunt „în pomenire”.

14/27 aprilie

Mitropolitului Serghie i se dă, de către sinodul serghianist și de către episcopii care i s-au atașat (21 de episcopi cu toții), titlul de „Înalt-preasfințit Mitropolit al Moscovei și al Kolomenskului”, cu dreptul de a purta două „panaghii” (engolpioane cu Maica Domnului).

1934

Clerul continuă să slujească sfintele slujbe în secret. O scrisoare a unui preot din eparhia Kazan afirmă următoarele: „Mi-am terminat perioada de exil și, întorcându-mă în locurile natale, nu am primit parohie. Singurul lucru care îmi rămânea era să merg din sat în sat, unde nu erau biserici, și pentru o bucată de pâine și o găzduire peste noapte să slujesc sfintele slujbe. Mulți preoți ca mine, cu boccele în spate, merg din sat în sat, pentru a săvârși sfintele slujbe. Mulți oameni ne gonesc, ne batjocoresc, dar mulți ne și primesc, ne hrănesc, ne găzduiesc, ne cer să slujim. Slujim orice slujbă, inclusiv Liturghia. Pentru a sluji aceste slujbe cărăm în boccelele noastre un antimis, un vas cu Sfintele Daruri, tămâie, cărbuni, vin bisericesc și cele mai simple veșminte. Și, astfel, cărăm un întreg altar în spate. Cel mai adesea oamenii ne cer să slujim panahide.”

1936

1936

Închiderea ultimei biserici din Leningrad a „celor care nu sunt în pomenire” – Biserica Maicii Domnului Tikhvin din strada Lesnoi. Înain-

te de aceasta au fost închise Biserica Învierii, Catedrala Sfântul Nicolae, Catedrala Sfântul Vladimir și altele.

14/27 dec.

„Decretul de transferare a drepturilor și obligațiilor locțiitorului tronului patriarhal al Bisericii Ortodoxe Ruse către substitutul locțiitorului patriarhal, Înaltpreasfințitul Mitropolit Serghie... în legătură cu moartea și exilul Mitropolitului Petru al Krutiței, care a avut loc în 29 aug./11 sept. 1936.”

(Dar observați acest citat dintr-un articol al Mitropolitului Serghie din 1931: „Odată ce locțiitorul își părăsește postul «din motiv de deces, demisie etc.», din acel moment autoritatea celui care îl substituie înce-tează.”)

1937

1937 și mai târziu

Activitatea secretă a „celor care nu sunt în pomenire” continuă. Martori care mai târziu au fugit în străinătate au reușit să găsească în 1938 în Moscova Biserica din catacombă a „iozefiților”. În apartamentul unui anume N.N., se adunau 30 - 40 de oameni. Un preot slujea. Pentru a putea intra, trebuia să se ciocănească într-un burlan un anumit sem-nal. Oamenii din această biserică secretă aveau legături cu povățuitori duhovnicești de seamă, cu stareți, ale căror locuințe erau foarte bine as-cunse. Ei locuiau undeva prin țară și își schimbau adesea locuința... În regiunile îndepărtate ale Rusiei sovietice trăiau oameni credincioși, care renunțaseră la bisericile serghianiste. Sfintele Daruri le erau trimise din diferite centre în pachete, de exemplu, în cutii de bomboane.

1939

Continuarea activității secrete a „celor care sunt necomemorațio-niști”. Acești preoți săvârșeau slujbe pentru credincioșii care nu se sepa-raseră de Mitropolitul Serghie, dar rămăseseră fără biserici și fără cler.

Revista *Ateul*, din 21 aprilie 1939, în articolul intitulat „O biserică în valiză” spunea: preoții itineranți, care au fost exilați din parohii de că-tre NKVD, „au toate instrumentele necesare pentru săvârșirea slujbelor într-o valiză. Dacă este nevoie să-i ajute pe oameni la bucătărie, ei o fac; cumpără alimente pentru cei bolnavi.”

V.

Biserica din catacombe în perioada recentă

*Se aduce oare făclia ca să fie pusă
sub obroc sau sub pat?
Oare nu ca să fie pusă în sfeșnic?
Că nu este nimic ascuns ca să nu
se dea pe față; nici n-a fost
ceva tăinuit, decât ca să vină
la arătare. Cine are urechi
de auzit să audă.*

Marcu 4: 21-23.

37. O epistolă din catacombe din 1962

DE LA UN MEMBRU AL MULT PĂTIMITOAREI
BISERICI DIN CATACOMBE A RUSIEI

Introducerea editorului

Până în anii '70, toate informațiile directe despre Biserica din catacombe din Rusia veneau din documentele episcopilor întemeietori (a se vedea Partea a II-a mai sus) și din mărturiile credincioșilor din catacombe care au ieșit din Rusia mai ales în timpul celui de-al Doilea Război Mondial (Partea a III-a). Astfel, aceste informații sunt restrânse la perioada din 1927 până la începutul anilor 1940, iar din 1940 până în 1970 nu se știa aproape nimic despre Biserica din catacombe.

În anii '70, cu un nou val de emigranți și cu o creștere a comunicării între Rusia și lumea din exterior, vâlul a fost înlăturat într-o oarecare măsură. Următoarele texte, toate de la martori chiar din Rusia, redau în cea mai mare parte ceea ce este deja cunoscut public despre Biserica din catacombe în anii de după cel de-al Doilea Război Mondial.

Primul text, deși datat în 1962, a fost tipărit abia în 1977, în *Tragedia Bisericii ruse* a lui Lev Regelson și înainte de aceasta a fost cunoscut doar de puține persoane din Uniunea Sovietică. Autorul ei anonim este un apologet conștient (dar moderat) al Bisericii din catacombe, care și în ziua de azi continuă să-și ducă existența separat de patriarhia Moscovei.

Dragi copii,

Voi cereți o clarificare pentru unul și același subiect. Ar fi cel mai bine pentru toți să vorbim despre aceasta față-n față, dar din nefericire, va trebui să scriu, cu riscul de a nu răspunde la unele din nedumeririle voastre.

RĂZBOIUL SOVIETIC ÎMPOTRIVA BISERICII

Când au venit la putere, bolșevicii au declarat imediat război împotriva Bisericii. Acesta a fost, dacă vreți, singurul act onest din toată activitatea lor politică, deoarece orice înțelegere între aceste două tabere era de neimaginat, ca o consecință a contradicțiilor care le separă (ce comuniune este între Hristos și Veliar?); și nu poate fi deloc vorba despre toleranță din partea bolșevicilor. Dar cu declarația de război a luat sfârșit și onestitatea lor, deoarece au prezentat motive false. Ei au început imediat să acuze Biserica de contra-revoluție. Aceasta a fost clar o nedrep-

tate, deoarece din momentul în care bolșevicii s-au stabilit pe întreg teritoriul fostei Rusii, Războiul Civil a luat sfârșit, adică, din momentul în care a devenit clar pentru toată lumea cine avea autoritatea guvernamentală, bolșevicii nu au putut să indice niciun singur fapt care să aparțină acestui concept – conceptul de război politic, conspirație, cu scopul anihilării adversarului. Dar ei au început să îi persecute pe creștini tocmai sub acest pretext fals. Și când a venit rândul meu, la unul dintre interogatoriile mele, i-am declarat celui care mă interoga: „Da, sunt contra-revoluționar, nu neg asta. Oricând spui «da», eu spun «nu»; oricând tu spui «alb», eu spun «negru»; oricând tu prețuiești, eu condamn cu asprime. Dar nu ai niciun drept să mă persecuți pentru aceasta, de vreme ce ai proclamat libertatea religiei. Prin urmare, convingerile mele religioase, conform propriilor voastre legi, nu sunt o crimă. Și nu poți să mă acuzi deloc de război politic cu tine, de fapte care au drept scop să determine anihilarea voastră”. Și, în ciuda faptului că nu a putut să aducă în acuzarea mea niciun singur act contra-revoluționar, am fost totuși „condamnat” fără judecată la zece ani.

La început bolșevicii erau destul de naivi. Li se părea că puterea principală a Bisericii era de găsit în măreția ei materială. Sub pretextul de a-i ajuta pe cei flămânzi, ei au promovat așa numita „confiscare a obiectelor de valoare ale Bisericii”, din care nicio simplă copeică nu a mers la cei înfometați, și întregul metal a fost folosit nu pentru cumpărarea de bunuri, ci pentru fabricarea de monede, pentru a susține rubla sovietică extrem de devalorizată. Dar, în ciuda tuturor așteptărilor lor, Biserica a continuat să reziste și lumina ei a devenit chiar un pic mai pură și mai clară. Fiind eliberată de o obligație străină ei – apărarea și susținerea ordinii guvernamentale și sociale, care nici pe departe nu era ideală (din punctul ei de vedere), deci trecătoare, Biserica rusă a trecut la realizarea scopului ei etern: reînnoirea și renașterea dătătoare de har a sufletelor omenești.

Apoi au venit câțiva ani pe care toți cei care i-au experimentat în interiorul Bisericii și-i pot aminti doar cu un sentiment de mare bucurie duhovnicească și mulțumire fierbinte față de Dumnezeu, Care le-a dat să trăiască ceea ce au trăit. Au fost mărturisitori, au fost mucenici, au fost persecuții, anihilări și batjocuri. Dar acestea nu au micșorat bucuria, pentru că toate acestea au fost îndurate nu în numele atingerii unor scopuri pământești, ci doar în Numele lui Hristos – doar în numele Lui. Biserica, absolut fără apărare, s-a simțit a fi atât corectă cât și de neînvinș. În mod clar, viața însăși a dovedit corectitudinea ideii Sfântului Ioan Hrisostom că, așa cum dușmanii nu au putut să facă nimic cu Domnul Iisus Hristos și cu ucenicii Săi atâta timp cât nu s-a găsit un trădător printre ei, la fel nicio persecuție din exterior nu este înfricoșătoare pen-

tru Biserică, atâta timp cât nu sunt trădători printre păstori. Și, iată, s-au găsit astfel de trădători.

Autoritățile sovietice au reușit să găsească anumiți ierarhi pentru care nu a fost o mârșăvie să intre, unul după altul, în rolul lui Iuda Iscarioteanul. Mai întâi a fost „Biserica Vie”, apoi au fost „renovaționiștii”, apoi „gregorienii”, „Liubenții” și mulți alții. Încercările lor de a lăsa cârma administrației canonice a Bisericii în mâinile dușmanilor ei declarați, și prin urmare de a distorsiona sau chiar de a paraliza complet influența asupra vieții duhovnicești a țării, nu au fost rodnice până când Mitropolitul Serghie a devenit înlocuitorul locțiitorului patriarhal, după arestarea unei întregi serii de episcopi care au ocupat această poziție...

DECLARAȚIA MITROPOLITULUI SERGHIE

Și apoi, se pare că în mai 1927, a fost publicată Declarația. Probabil că ați citit-o, prin urmare nu trebuie să o prezint în detaliu. Se poate spune doar că în ea Mitropolitul Serghie a împlinit nu acele promisiuni pe care le-a făcut fraților săi de credință, ci pe cele care i-au fost cerute de NKVD. S-a iscat o mare tulburare. Pe de o parte, toți simțeau că un credincios creștin ortodox nu putea fi de acord nici cu un singur cuvânt din această Declarație, care era, dacă nu formal, atunci în esență, apostată în natura ei, declarând principii care sunt incompatibile cu o conștiință creștină. Dar, pe de altă parte, exact această fățișă călcare în picioare a dreptății Bisericii a sfâșiat sufletele cu o îndoială arzătoare. S-a ivit gândul: „Nu se poate ca Mitropolitul Serghie să fi hotărât ceva care ne pare atât de nevrednic, nu doar pentru un ierarh, ci chiar și pentru un creștin simplu. Probabil că este rigorismul nostru excesiv, mândria noastră, care pictează în niște culori atât de întunecate o acțiune sobră și înțeleaptă a Mitropolitului Serghie, care este respectat de toți și este un arhipăstor foarte prețuit”.

Era chinuitor și dificil de decis. În cele din urmă, o parte dintre ierarhi și clerici, cu mare durere a sufletului, au hotărât că... declarația Mitropolitului Serghie era cu totul inacceptabilă pentru ei, că va aduce nenorociri înfricoșătoare Bisericii Ortodoxe, că acele perspective fericite pe care Mitropolitul Serghie le-a promis în cazul în care declarația sa va fi acceptată – până la deschiderea de școli teologice și permisiunea pentru Biserică de a-și tipări propriile publicații – nu vor fi realizate niciodată. Și de vreme ce la sfârșitul declarației Mitropolitul Serghie le-a propus celor care nu erau de acord cu el să se „îndepărteze” până când vor deveni convinși de justetea și reușita direcției sale, prin urmare, ei s-au îndepărtat, rupând comuniunea cu el și cu toți cei supuși lui.

În același timp, cei care s-au îndepărtat nu și-au pus problema dacă cei care l-au urmat pe Mitropolitul Serghie aveau har sau nu; ei nu

și-au pus această întrebare și nu au hotărât. Dar subtilitatea luptei bisericești i-a condus pe mulți dintre oamenii simpli ai Bisericii la declarații cum că harul fusese luat de la cei care l-au urmat pe Mitropolitul Serghie, că tainele lor nu erau taine și că frecventarea bisericilor lor îl murdărea pe creștin și îl făcea apostat. Aceste opinii s-au răspândit mai ales când, curând după publicarea Declarației, turma a început imediat să fie lipsită de păstorii și arhipăstorii ei, care au mers în exil, în închisori și în lagăre de concentrare. Dar ierarhii care au călăuzit turma la despărțirea de Mitropolitul Serghie, precum și clericii apropiați lor, i-au învățat pe credincioși că în acest an de mare tulburare și divizare, era potrivit să se frecventeze doar acele biserici unde declarația Mitropolitului Serghie nu fusese citită și unde nu era pomenit, ca semn al faptului că respingeau faptele necuvioase ale Mitropolitului Serghie și ale partizanilor săi. Acești partizani ai săi s-au dovedit a fi mult mai numeroși decât cei care s-au despărțit. Aici, motivele au fost atât marea autoritate a Mitropolitului Serghie cât și lașitatea – teama de represii și speranța că se putea scăpa de ele mergând pe calea pe care i-a chemat Mitropolitul Serghie.

Curând consecințele devastatoare ale acestei „direcții” nu au întârziat să devină cunoscute. În lagărele de concentrare, după cei care se „îndepărtaseră”, au urmat curând și toți cei care au sperat să fie salvați sub omoforul Mitropolitului Serghie, bisericile și mănăstirile au fost închise repede, una după alta, și, la zece ani după declarația care promisese Bisericii „o viață liniștită și netulburată”, în întreaga expansiune nelimitată a URSS-ului au rămas doar câteva biserici în marile orașe și erau numite „biserici-spectacol”. Au rămas totuși Mitropolitul Serghie și sinodul nelegiuit organizat de el – aproape cincisprezece episcopi gata să facă orice, printre care era și viitorul patriarh a toată Rusia, Alexei Simanski²³.

DESCHIDEREA BISERICILOR

Și astfel ar fi continuat totul dacă nu venea războiul. În zonele ocupate de nemți a început imediat construirea de biserici. Bisericile profanate dar încă întregi au fost deschise, curățate și sfințite și oriunde fuseseră distruse au fost organizate case de rugăciune. În ele, credincioșii au adus sfinte antimise, icoane, vase și tot felul de lucruri pe care le păstraseră cu sfințenie. Mii și mii de oameni veneau din nou la biserici, aveau din nou cuvântul lui Dumnezeu, primeau din nou împărtășirea Jertfei nesângeroase. Toate acestea nu puteau să nu se răsfângă și în zonele aflate încă sub stăpânirea lui Stalin. El a înțeles că o continuare a politicii bisericești anterioare putea să se dovedească extrem de pericu-

²³ De fapt, în starea cea mai redusă din 1940, patriarhia Moscovei avea doar patru episcopi în libertate. Cei cincisprezece episcopi care l-au ales pe Serghie „patriarh” în 1943 au fost adunați în grabă din închisorile și lagărele de concentrare de atunci.

loasă pentru el, și, hotărât să nu rămână mai prejos decât Hitler în evlavie, el i-a poruncit Mitropolitului Serghie, care îi era ascultător în toate, să deschidă din nou acele biserici a căror închidere tot el (Mitropolitul Serghie) o justificase nu cu mult înainte, de multe ori declarând întregii lumi că nu existau deloc persecuții în URSS, și că bisericile erau închise deoarece enoriașii cereau aceasta, hotărând că nu aveau nevoie de nicio biserică.

Și, astfel, „noua eră” a început, bisericile au fost deschise, cincisprezece episcopi, cu permisiunea lui Stalin, l-au făcut pe Mitropolitul Serghie patriarh, sau „com-patriarh”, așa cum cu dreptate îl numeau nemții în ziarele lor. Proaspătul patriarh a început fervent să crească numărul de episcopi, aducându-i în scurta perioadă în care a fost patriarh la cincizeci și mai bine de suflete, bineînțeles toți gândind exact ca el. Chiar și cele mai îndrăznețe visuri au fost realizate: au fost deschise mai multe seminarii și două Academii și s-a dat permisiunea pentru publicarea Jurnalului Patriarhiei. Cu toate acestea, motivul pentru toată această „înflorire” era, evident, nu Declarația Mitropolitului Serghie, ci un fapt care pentru existența sa nu îi datora nimic Mitropolitului Serghie: invazia lui Hitler, care în prima etapă părea victorioasă.

Că această schimbare de politică bisericească nu era sinceră, ci a fost făcută doar sub presiune, este dovedit de practica ulterioară a Partidului care are ca scop lichidarea Bisericii Ortodoxe înainte de sfârșitul prezentului plan de șapte ani²⁴. Reacția Patriarhului Alexei față de această practică nu este cu nimic diferită de reacția Mitropolitului Serghie la distrugerea organizațiilor bisericești din anii '30. Este la fel de rușinos și de criminal și nu are nicio justificare.

POZIȚIA NOASTRĂ ASTĂZI

Avem dreptate să afirmăm aceasta și, pe această bază, să continuăm să rămânem în afara comuniunii cu ierarhia condusă de Patriarhul Alexei?

Avem perfectă dreptate. Nu este Biserica Ortodoxă lăsată pradă potopului și jafului de către dușmanii ei declarați? Cine, de fapt, conduce Biserica prin autoritatea autocrată? Nu oficialii locali și din districte, conduși de șeful lor, Kuroyedov? Nu intervin ei în detaliile cele mai mici ale vieții bisericești, luptând, bineînțeles, nu ca să pună Biserica în ordine, ci ca să-i facă pe cât posibil mai mult rău? Nu a fost întregul episcopat transformat într-un paravan decorativ gol, care acoperă cu înfățișarea lui splendidă lucrarea întunecată de batjocorire a sfințelor lucruri ale credinței? Nu au mers unii episcopi până acolo încât să închidă ei înșiși

²⁴ Persecuția lui Hrușciiov, 1959-1964.

mănăstiri în loc să le apere? (Am văzut asta cu ochii mei.) Nu îndrăznesc oficialii să pretindă preoților să nu le dea voie copiilor în biserică, să nu îi mărturisească și să nu le dea Împărtășania? Nu delegațiile trimise de Patriarhul Alexei la toate conferințele bisericești posibile condamnă anti-comunismul ca pe o învățătură incompatibilă cu creștinismul, în timp ce comunismul însuși, fără nicio rușine, se declară anti-creștin? Astfel, orice lipsă de încuviințare, orice condamnare și luptă ideologică împotriva anti-creștinismului, conform doctrinei serghianist-alexiene, este declarată a fi o lucrare nevrednică de un creștin; și dimpotrivă, unirea cu dușmanii lui, Hristos, participarea și cooperarea cu ei, și o aprobare nu doar tăcută ci adesea cu voce tare a activității lor distructive și de persecutare (de exemplu: „Stalin este primul păzitor al ortodoxiei”) – aceasta este principala datorie a oricărui creștin.

Și Patriarhul Alexei acționează în deplin acord cu această incredibilă doctrină a sa. De exemplu, el se grăbește să-i reproșeze lui Kennedy reînnoirea testelor nucleare, dar cu încăpățănare păstrează tăcerea nu doar când Hrușciiov face același lucru, ci chiar și atunci când acest „făcător de pace”, fără rușine călcând în picioare nu doar drepturile omului, ci chiar și propriile sale legi sovietice, distruge Biserica. Chiar și Mitropolitul Nicolae de Krutița, un apologet curajos și energic al „noului plan economic” al Bisericii, nu a putut să se abțină, și a preferat dizgrațierea; dar preafericirea sa, la fel ca înainte, ca și când nimic nu s-ar fi întâmplat, participă la recepții și congrese, aplaudă și așa mai departe.

„Așa stau lucrurile”, îmi vor spune oamenii. „Dar nu ați încălcat canoanele bisericești care interzic clerului să înceteze comuniunea cu mitropoliții și episcopii lor înainte de o judecată sinodală?” Acesta este un argument care pare foarte greu. Dar să îl examinăm. Și mai întâi de toate să întrebăm: Avem sinoade periodice (o dată pe an și o dată la trei ani) la care să putem apela? Până la urmă, conform canoanelor, aceste sinoade sunt o instituție bisericească obligatorie. Se dovedește că acuzatorii noștri sunt *primii călcători ai canoanelor*, și ne obligă și pe noi să nu le luăm în considerare. Până la urmă, nu se poate să fim acuzați că „ne-am separat înainte de un sinod”, dacă aceste sinoade în general nici măcar nu sunt convocate! Ei vor spune: „În ultimii douăzeci de ani au fost sinoade și conferințe.” Dar ce fel? Acestea au fost conferințe de „oameni-da”, care semnav supuși ordinele, mai întâi ale lui Karpov și apoi ale lui Kuroyedov. Și până la urmă, *canoanele interzic* orice fel de presiune din partea autorității civile asupra membrilor sinodului, și toate decretelor episcopilor care au fost obținute prin asemenea constrângere sunt declarate invalide.

Din nou, acuzatorii noștri, dându-se drept apărători ai canoanelor, se dovedesc a fi călcători ai acestora. Imaginea constantă este aceasta: dacă se judecă după realitatea lucrurilor, ei sunt nelegiuți și criminali;

dacă se judecă formal, ei sunt păstrătorii ordinii canonice în Biserică. Dar până și această consolare jalnică nu rezistă decât la o investigare foarte superficială. Însă dacă se privește cu mai multă atenție, se descoperă că ei nu au niciun drept să insiste asupra canonicității lor; pentru că există un canon conform căruia fiecare cleric, fie el preot sau episcop, care și-a obținut rangul prin influență, insistență sau în general prin orice fel de presiune sau ajutor al autorității civile, trebuie să fie exclus din cinul său. Conform acestui canon, nemaivorbind de episcopii de azi, care nu pot nici măcar să-și pună un omofor fără aprobarea lui Kuroyedov, patriarhul însuși ar trebui să fie exclus din cinul său – el, care a fost „ales” de un sinod la ordinul direct al guvernului. Priviți cât de „canonică” este întreaga ierarhie a Bisericii Ortodoxe Ruse!...

Mi se va spune: „Este în favoarea Mitropolitului Serghie că s-au întors la el o serie de episcopi, care mai înainte se îndepărtaseră de el”. Nu, dragii mei copii, aceste fapte nu înclină defel balanța de partea lui. Am spus deja ce mare tulburare a făcut Mitropolitul Serghie în mințile și inimile noastre, cât de dificil a fost să discernem și să decidem. Nu vă puteți imagina cât de greu a fost, cât am suferit și cât ne-am chinuit. Nu este de mirare că au fost cumpăniri și schimbări de decizie. Motivele lor nu le cunoaștem, dar ar putea fi destul de variate: nu doar concluziile logicii, ci pur și simplu marea oboseală, sau altceva de felul acesta. Un episcop mi-a spus direct: „Îți voi spune sincer, tot ceea ce face Mitropolitul Serghie este o ticăloșie josnică. Dar aștept să ajung în sfârșit acasă!” (Însă nu a rămas mult timp acasă.)

Toate cele spuse mai sus vă vor convinge, sper, că nu am făcut această alegere din superficialitate sau din părtinire, iar faptul că nu ne răzgândim nu se datorează nici superficialității, nici încăpățănării. Am făcut-o cum am putut mai bine, și suntem gata să stăm pentru asta înaintea lui Dumnezeu. Suntem foarte puțini, dar avem un episcopat ortodox – și nu doar cel de peste hotare – și conștiința noastră este în pace.

Credem că dacă va mai fi viață omenească pe pământ, atunci la un moment dat se va aduna un sinod care va justifica îndrăzneala noastră și va evalua just „politica înțeleaptă” a Mitropolitului Serghie și a celor care l-au urmat, care și-au dorit să „salveze Biserica” cu prețul purității și adevărului ei.

CE ESTE DE FĂCUT?

Acum, întrebarea voastră principală: *Ce trebuie să faceți?* Dacă vremurile de acum ar fi ca vremurile tulburării serghianiste, v-aș spune ceea ce am spus atunci: mergeți la bisericile care nu au comuniune cu Mitropolitul Serghie, dar nu mergeți la el și la partizanii săi. Dar vremurile s-au schimbat. Nu mai avem biserici în URSS acum, și putem noi,

care am mers în cămărilor noastre singuratice și am găsit acolo tot ceea ce ne-au dat bisericile, să le interzicem miilor de credincioși *care nu au o astfel de posibilitate* să caute mângâiere și hrană duhovnicească în bisericile care există, și putem să îi condamnăm că merg acolo? Nu putem să îi imităm pe acei ignoranți care afirmă prosteste: „Acelea nu sunt biserici, sunt temple ale demonilor, cei care intră în ele se întinează și sunt lipsiți de harul mântuitor”, și alte asemenea cuvinte nebunești.

Și astfel vă spun: dacă nu aveți nicio altă posibilitate de a participa la slujbele dumnezeiești și de a primi Tainele, dacă însetați după unitatea și rugăciunea bisericii, *și dacă mergând la biserică aveți acestea* – atunci mergeți acolo fără tulburare, și nu vă temeți că acesta ar fi un păcat. Duhul suflă unde voiește; și în negrăita Sa milă, Domnul, chiar și prin slujbașii Săi cei mai nevrednici, chiar prin necredincioși, nu îi lipsește pe creștini de darurile Sale cerești. Dacă vreți o comuniune personală mai intimă, atunci vă sfătuiesc, după cum v-am spus și mai înainte, să alegeți pentru aceasta preoți sinceri și neipocriți – și există astfel de preoți în biserici. Bineînțeles, nu le este ușor, dar încearcă și ei să se strecoare cumva prin gaura acului. Să cauți astfel de oameni printre episcopi este aproape o cauză pierdută: majoritatea lor copleșitoare „știu ce fac” și acum sunt deosebit de justificate cuvintele Sfântului Ioan Hristosom: „Nu mă tem de nimeni în lume. Mă tem doar de episcopi”.

Și astfel, aici, se pare, este tot ceea ce a trebuit să vă spun, copii. Da, încă un lucru: să nu credeți că dacă începeți să frecventați bisericile și chiar să vă spovediți și să primiți Împărtășania de la ei, vă voi considera străini. Sufletul meu este întotdeauna deschis pentru voi cât timp aveți dorința de a fi în comuniune cu el.

Cu dragoste în Hristos...

1962

38. Rusia și Biserica astăzi

DOUĂ DOCUMENTE CONTEMPORANE ALE BISERICII DIN CATACOMBE ÎN URSS

INTRODUCEREA TRADUCĂTORILOR

Când, în ultimii doi ani, articolele lui Boris Talantov despre serghianism au devenit cunoscute în Vest, înaintea lumii a fost dezvăluită profunzimea crizei prin care trece în prezent patriarhia Moscovei. În aceste articole, conștiința bisericească a unuia dintre cei mai sensibili gânditori din patriarhie a ajuns până la limita „schisme” – adică era la un pas de respingerea patriarhiei înseși și de recunoaștere a faptului că adevărata Biserică Rusă nu este de găsit defel în patriarhie, ci în așa numita „schismă iozefită” din 1927, în ceea ce este numit popular „Biserica din catacombe”. După citirea reflexiilor lui Talantov asupra serghianismului, unii credincioși ortodocși din Vest au început să se întrebe și să spere: ce-ar fi dacă Talantov sau altcineva din patriarhie i-ar urma reflexiile despre serghianism până la concluzia lor logică? Sau, alternativ, ce-ar fi dacă cineva chiar din Biserica din catacombe ar fi să vorbească și să facă cunoscută vocea autentică a ortodoxiei Ruse astăzi, necompromisă nici de cea mai mică urmă de serghianism?

Această din urmă alternativă, în condițiile vieții bisericești din Uniunea Sovietică de astăzi, era aproape de negândit. Prin însăși natura Bisericii din catacombe, membrii ei nu iau parte la mișcarea de protest religios prin semnarea de petiții pentru deschiderea bisericilor și altele asemenea – pentru că însăși existența bisericilor lor este ilegală și secretă. Mai mult, ei nu scriu critici despre unul sau altul din aspectele activității patriarhiei Moscovei, așa cum a făcut Talantov, preoții din Moscova sau alții – deoarece ei resping complet patriarhia, neavând niciun interes în simpla ei „reformare”. Ei nu semnează niciun fel de documente, pentru că aceasta i-ar trăda nu doar pe ei, ci și pe mulți dintre tovarășii lor credincioși în secret.

Și totuși, prin marea milă a lui Dumnezeu, ceea ce era de „necrezut” s-a întâmplat acum. Cele două documente tipărite aici sunt documente nemijlocite ale Bisericii din catacombe, și pentru prima dată apar astfel de documente de la epistolele episcopilor iozefiți din 1927-1929. Autorii, din necesitate, sunt anonimi; dar limbajul și conținutul documentelor dovedesc faptul că nu au fost scrise de niște simpli credincioși, ci mai degrabă de teologi care sunt foarte probabil preoți sau episcopi ai Bisericii din catacombe. Importanța documentelor este covârșitoare. Simpla existență a Bisericii din catacombe de-a lungul anilor, începând cu 1927 până în prezent, poate fi documentată atât din surse sovietice, cât și din cele provenite de la emi-

granți; dar acestea sunt primele surse, în mai bine de patru decenii, oferite de *vocea* reală a Bisericii din catacombe din interiorul URSS.

Punctul teologic-ecclesial principal al acestor documente este o repetare a argumentului Mitropolitului Iosif și a altor episcopi care au protestat împotriva Declarației Mitropolitului Serghie în 1927: că serghianismul, chiar dacă nu schimbă dogmele, canoanele și riturile, a făcut ceva mult mai rău, prin afectarea chiar a firii Bisericii, păcătuiind astfel împotriva libertății ei interioare și *plasându-se în afara Bisericii lui Hristos*.

Dar dincolo de punctul principal – care arată că gândirea Bisericii din catacombe nu s-a schimbat deloc în 45 de ani –, documentele de față oferă un comentariu de neprețuit asupra vieții bisericești de astăzi în Uniunea Sovietică. După cum afirmă chiar documentele, ele sunt o „mărturie de la fața locului” a vieții religioase în Uniunea Sovietică și ele prezintă unele probleme cruciale arareori discutate – dacă or mai fi fost vreodată discutate în altă parte! –, cum ar fi: poziția ierarhilor moscoviți față de credincioșii de rând; atitudinea celor din urmă față de ierarhi și față de predicile pe care le aud în bisericile patriarhiei; declinul conștiinței bisericești printre credincioșii de rând, care face uneori ca Tainele să fie văzute ca o „magie”; „converții” la ortodoxie și dificultățile lor astăzi în URSS; Biserica-organizație versus Biserica-organism, Trup al lui Hristos; „catacomba” ca aspect esențial al întregii vieți religioase autentice în Uniunea Sovietică, fie în interiorul, fie în exteriorul patriarhiei; și pervertirea de către patriarhie a virtuților creștine precum smerenia, pentru a le folosi în scopuri politice și pentru a-i zdrobi pe credincioși *în numele ortodoxiei*. Expunând multe dintre rezultatele triste ale concordatului serghianist din 1927, aceste documente nu reprezintă pur și simplu încă unul din recente proteste împotriva patriarhiei; ele aparțin unei dimensiuni diferite și într-un anumit sens sunt mai obiective decât ar putea fi alte proteste din interiorul patriarhiei, și ele reprezintă *vocea liberă și independentă a Bisericii ruse autentice*, care poate privi întreaga situație bisericească a Rusiei, precum și pe ierarhii trădători ai patriarhiei cu calm și fără amărăciune, pentru simplul motiv că nu le privește ca ortodoxe. În același timp, în aceste documente nu este nicio notă de mentalitate „fanatică” sau „sectară”, care să considere ca fiind patriarhia căzută, pervertită și în afara Bisericii, și nici fără speranță de izbăvire și, după căderea jugului comunist, pentru restaurarea normalității în Biserica rusă privesc spre viitorul Sinod a toată Rusia.

În sfârșit, și probabil cel mai important pentru creștinii ortodocși din afara Rusiei, autorii privesc situația Bisericii ruse nu izolat, ci în contextul situației ortodoxiei mondiale. Ei văd jugul comunist ca pe o prefigurare a domniei lui Antihrist, și lupta dintre ortodoxia rusă și anti-creștinism pur și simplu ca punctul culminant al unei lupte răspândite în întreaga lume. Boris Talantov ajunsese la o concluzie asemănătoare când a numit patriarhia Moscovei „un agent secret al anti-creștinismului mondial”. Și într-adevăr, niciun observator perspicace nu poate să nu observe că principala poziție a ortodoxiei în URSS, revelată în aceste documente, este diferită de situația

din afara Rusiei – mai mult ca intensitate decât ca tip. Multe dintre problemele principale sunt la fel: profunda ignorare a ceea ce este ortodoxia, influențele politice și de alt fel care intră în viața bisericească și încearcă să abată Biserica de pe calea ei duhovnicească, slăbirea duhului de mărturisire; diferența principală este doar aceea că Bisericile ortodoxe din lumea liberă urmează *voluntar* calea apostaziei, care este urmată în Uniunea Sovietică sub constrângere. Adevărații creștini ortodocși din lumea liberă, într-un sens profund, sunt deja o „Biserică din catacombe”, în opoziție cu bisericile oficiale apostate care sunt pretutindeni recunoscute ca „ortodoxe”.

Cele două documente au circulat ilegal (prin samizdat) în Uniunea Sovietică în primăvara lui 1971 și au ajuns peste hotare în mai multe copii (cele două documente întotdeauna împreună) care au fost primite de editura *Possev* în Frankfurt pe Main, de către Radio Europa Liberă în Munchen și de patriarhia de Constantinopol. Traducerea prezentată aici a fost făcută din textele în rusă care au fost răspândite în aprilie anul acesta de către *Possev*. Cele două titluri și toate parantezele, sublinierile în italic și notele de subsol sunt ca în original, cu excepția locului unde este indicată explicit „o notă a traducătorului”.

I. RUSIA ȘI BISERICA ASTĂZI

Cu timpul credința va decădea în Rusia. Lucirea slavei lumești va orbi rațiunea: cuvântul adevărului va fi în dizgrație. Dar în apărarea credinței se vor ridica dintre oameni aceia care sunt necunoscuți lumii și vor restaura ceea ce a fost călcat în picioare.

Această profeție îi aparține lui Porfirie, ascetul din Mănăstirea Glinsk²⁵. A fost publicată în 1914 ca epigraf al uneia dintre cărțile dedicate cinstirii Numelui lui Dumnezeu²⁶. Editorii, raportând aceste cuvinte la propriile lor vremuri căldicele, n-au înțeles adâncimea incommensurabilă a căderii Rusiei în abis, pe care starețul Porfirie o prevăzuse. Dar, curând, la câțiva ani după ce aceste cuvinte au devenit cunoscute, a izbucnit în Rusia catastrofa uriașă despre care dă mărturie prima parte a profeției. Acum, când a trecut deja mai mult de jumătate de secol din momentul în care a început o revoltă împotriva lui Dumnezeu fără egal în istoria omenirii, și în mijlocul continuării în Rusia a acestei lupte împotriva lui Dumnezeu, ni s-a oferit șansa de a încerca să înțelegem destinul Bisericii ruse, în perspectiva celor cincizeci de ani trecuți și a poziției ei de astăzi.

Timp de câteva decenii, din momentul faimoasei Declarații a Mitropolitului Serghie (Stragorodski) din 16/29 iulie 1927, și de la proclamarea sa ca locțiitor (nu vom atinge aici problema legalității canonice a autorității sale în Biserică, mai întâi ca locțiitor și apoi ca patriarh), singura voce care a vorbit lumii în numele Bisericii ruse (în Rusia) a fost vocea patriarhiei moscovite. Chiar patriarhia Moscovei este cea care dă mărturie lumii despre destinul creștinismului în Rusia, și chiar ea, ca singura Biserică ortodoxă rusă recunoscută de guvernul sovietic, are grijă, în aparență, de mântuirea creștinilor ortodocși și de luminarea „popoarelor URSS” (adică, în limitele jurisdicției sale).

²⁵ Părintele Porfirie, mai întâi preot mirean, s-a ridicat împotriva afacerii cu băuturi alcoolice nerestricționate, pentru care a suferit multă nedreptate; el a petrecut o vreme în Mănăstirea Valaam și și-a sfârșit viața de mare asceză ca un om sfânt în Mănăstirea Glinsk în 1868 (n. tr.).

²⁶ *Biserica Ortodoxă despre cinstirea Numelui lui Dumnezeu și despre rugăciunea lui Iisus*, St. Petersburg, 1914, publicată în *Ispovednik (Mărturisitorul)*.

Dar care este natura activității sale? La ce a ajuns condiția de creștin ortodox în Rusia sovietică ca rezultat a doi patriarhi, Serghie și Alexei? Și înaintea a ce stă ea acum, în ajunul alegerii unui nou patriarh?

Cât privește declarațiile oficiale ale patriarhiei moscovite, care sunt orientate spre opinia mondială, nu este nevoie să ne oprim asupra lor în detaliu; chiar și fără aceasta, aceste declarații sunt răspândite cu zel și sunt luate drept adevăr, cu toate că este cunoscut tuturor că ele sunt una și aceeași minciună permanentă care constă în încercarea de a convinge lumea că nu există persecuții religioase în URSS, că libertatea de religie există în URSS etc. Este, de asemenea, bine cunoscut că această minciună există pentru a acoperi, prin mijlocirea vocii Bisericii, o stare cu totul contrarie.

Dar dimensiunile minciunii și semnificația ei pot fi corect evaluate doar de un martor ocular și de un membru al Bisericii ruse, care poartă întreaga povară a vieții religioase în Rusia contemporană. Și eseul de față poate fi văzut exact ca o mărturie a unui martor ocular.

Din acea perioadă în relațiile patriarhiei moscovite este păstrat un status-quo pe baza declarației serghianiste din 1927. Acesta este singurul document fundamental, și cumva simbolic, care definește relațiile cu guvernul și întreaga activitate a patriarhiei Moscovei până în prezent. În perspectiva importanței sale excepționale, ar trebui să facă subiectul unei analize speciale, deși a fost de multe ori supus dezbaterii în anii '30. Cu toate acestea, acum putem face doar o observație esențială.

Ideea de bază a declarației este dezvoltarea vieții ortodoxe la toate nivelele, cu condiția loialității față de noua ordine politică, socială și economică a guvernului. La prima vedere avem în fața noastră un apel la viața exclusiv duhovnicească, purificată de simpatiile politice lumești care au fost introduse în Biserică în trecut. Declarația păstrează tăcere asupra unui singur punct: semnificația ideologiei în noul guvern. Cumva, Mitropolitul Serghie „nu a observat” rolul îndrumării ideologice a partidului în noua viață guvernamentală, deși bolșevicii chiar de la început au anunțat totala incompatibilitate între ideologia lor și oricare alta. Dar exact în aceasta constă întreaga esență a Declarației și întreaga istorie ulterioară a patriarhiei moscovite. Toți cei care nu erau de acord, conform ideii Declarației, erau „dușmani” nu ideologici, ci mai degrabă politici, în timp ce Serghie și succesorii săi, atât de bine primiți de bolșevici, au legat Biserica de mâini și de picioare prin intermediul loialității nu atât față de guvern cât, în primul rând, față de ideologia comunistă.

Nu putem decât să fim convinși cu amărăciune, potrivit informațiilor care ne parvin, că nici Bisericele din Vest și nici cele din Est nu înțeleg (și, poate, nici nu doresc să înțeleagă) toată complexitatea nu doar a stării exterioare, ci și a stării interioare a Bisericii ruse. Dar în același timp, cu greu se poate găsi în Rusia sovietică un credincios care să nu fi

fost într-un conflict interior agonizant cu politica patriarhiei Moscovei. Pentru că fiecare credincios creștin, ca membru al Trupului lui Hristos, nu poate să nu simtă propria lui responsabilitate personală pentru viața sa. Este imposibil ca un credincios să nu simtă asta, văzând starea în care se află Biserica rusă. Este clar pentru toți că acest lucru constituie una dintre manifestările credinței. Acest conflict are loc cu o intensitate crescută în cei proaspăt convertiți – în cei care, prin mila lui Dumnezeu, mai vin și acum la credință în Hristos.

Acest fapt al convertirii în sine pare cu adevărat extraordinar în condițiile sovietice. Fără îndoială, există o afluență vizibilă de credincioși în Biserică, în ciuda faptului că aparatul guvernamental, de o putere și amploare fără precedent, este îndreptat spre exterminarea sentimentului de credință din omul „sovietic”. Orice concepție și chiar simpla amintire a lui Dumnezeu și a religiei, s-ar părea, au fost izgonite din viața mulțumită de sine a cetățeanului sovietic. Biserica, de asemenea, a fost vizibil redusă la tăcere – dar o tăcere ipocrită, de vreme ce, pentru a asigura lumea de starea bună a vieții bisericești în Rusia, gura reprezentanților ei oficiali este deschisă, am putea spune, fără întrerupere. Patriarhia Moscovei nu se prea ocupă de apologetică, dar oare nu ar trebui ca tocmai cei care se consideră succesori ai apostolilor să mărturisească chiar acum, și chiar „în fața regilor și guvernatorilor”, adevărul credinței creștine? Iată, în patriarhia Moscovei nu răsună glasul apostolic de iluminare. Cu toate acestea, prin nepătrunsele căi ale lui Dumnezeu, poporul rus este adus în Casa lui Dumnezeu; pentru că unde în altă parte va merge în căutarea adevărului? Iată o mărturie uimitoare a faptului că Duhul suflă unde voiește! Vedem, de asemenea, exemple evidente ale felului cum economisește Dumnezeu pentru om, când dintr-odată i se deschide dinainte o altă lume; știm și cum o întâlnire „întâmplătoare”, o conversație „pe fugă”, mărturia istoriei, chiar și o broșură despre ateismul „științific”, devin, uneori pe neștiute, un punct de cotitură în viața duhovnicească a omului. Și apoi, când hotărăște el, în cele din urmă, să-și schimbe viața și vine la Biserică – aici nu arareori se petrece un conflict foarte dramatic. Adesea un nou convertit, simțind adevărul doctrinei creștin ortodoxe, vine la un preot și îi cere să fie botezat de el. Apoi, dobândind în preot un părinte duhovnicesc pentru el însuși, și fiind renăscut prin harul Botezului, credinciosul se întoarce spre viața bisericească cu toată puterea sufletului său înnoit de curând. El vrea să se simtă – și se simte – un copil al Bisericii, copilul părintelui său duhovnicesc. Și apoi, regăsindu-se în curtea bisericii, fără niciun fel de cunoștințe speciale, ci doar prin forța unui treaz simțământ religios creștin, el vede dintr-odată că școala creșterii duhovnicești, după care însetează inima lui, nu există! Viața bisericească este într-o profundă și totală dezordine; nu se poate vorbi despre niciun fel de viață de parohie – să nu mai

menționăm mănăstirile. El nu are de unde să dobândească experiență în rugăciune; nimeni nu poate să-i răspundă la întrebările care apar atât în viața sa personală, cât și în cea publică. Iar la toate nedumeririle noului convertit învățătorul răspunde evaziv că este „o situație dificilă”, „condițiile nu sunt prielnice”, există „presiune” și așa mai departe. Mai mult decât atât, în condiții confidențiale el poate să îi explice mai deschis că întreaga chestiune este una de presiune din partea autorităților, dar că potrivit „considerentelor superioare” după care este îndrumată patriarhia, trebuie să fie răbdător, să se umilească, să admită compromisul. Și credinciosul, umplut de profund respect pentru rangul preotesc, cu respect față de persoana de la care a primit botezul, fiind conștient, în sfârșit, de propria lipsă de experiență și păcătoșenie, acceptă cu încredere îndrumările părintelui său duhovnicesc. Și acum încearcă să zdrobească în sufletul său acest sentiment de nemulțumire față de situația Bisericii și față de relațiile ei cu guvernul: încearcă să se convingă că pur și simplu el este cel care nu înțelege situația dificilă a episcopatului și înțelepciunea lui; și încearcă să se convingă că în general totul este destul de mulțumitor. Ca urmare, el este crescut în duplicitate chiar de la începutul vieții sale creștine. Același lucru se întâmplă și cu noua generație de credincioși din familiile tradiționale, cu singura diferență că în majoritatea cazurilor ei sunt crescuți chiar din copilărie într-un duh de acceptare necondiționată a tuturor acțiunilor patriarhiei. Folosirea aici a poruncii smereniei este foarte semnificativă: înțelegerea creștină a smereniei – lupta împotriva mândriei – este folosită ca o justificare a lipsei de acțiune a Bisericii atunci când este atacată fie extern, fie intern. „Împărăția noastră nu este din această lume” – spun apărătorii patriarhiei, justificându-i lipsa de acțiune, în timp ce Biserica este distrusă în Rusia. Dar nu este organizația bisericească o manifestare a organismului-Biserică, și nu este ea chemată la acțiune în lume? Altfel de ce să încerci din greu să păstrezi în mod exact organizația, făcând de dragul ei toate concesiile posibile?

Apelul la o falsă smerenie în fața dușmanilor Bisericii este singura formă de „ascultare” care este instalată activ în inimile și mințile credincioșilor din Rusia. O astfel de „educație” este realizată prin numeroase mijloace, unul dintre ele fiind direct din amvon – chiar și prin acei preoți care sunt considerați cei mai buni. Uneori în biserică, chiar în timpul predicii, poți auzi câte un preot spunându-le credincioșilor: „Nu este treaba voastră să-i judecați pe ierarhi”; sau „Treaba voastră este să vă rugați – și atâta tot”; și așa mai departe. De unde apare necesitatea unor astfel de îndemnuri? Până la urmă, este bine cunoscut faptul că Biserica Ortodoxă a pus întotdeauna accent exact pe participarea *credincioșilor Bisericii* la destinul Bisericii; *exact ei* sunt cei care acceptă orice decizie. Este suficient să menționăm, în legătură cu aceasta, Scrisoarea

enciclică a patriarhilor răsăriteni din 1848. În mod evident, patriarhia Moscovei se călăuzește acum după altă opinie în practica sa. Credem că acest lucru este legat de faptul că oamenii, neștiind nici canoane, nici reguli și nici istoria Bisericii, și uneori neștiind nici măcar Sfânta Scriptură – acești oameni ai Bisericii simt în inimile lor starea nesatisfăcătoare a situației Bisericii și adesea nu îi cred pe ierarhi. „Noi avem un episcop bun – el este credincios” – se poate auzi printre oameni. Astfel de aprecieri nu sunt capabile să ne facă să ne simțim mai bine! Astfel infiltrează patriarhia în turma sa norme adoptate nu se știe de unde.

Conștiința generală a bisericii în Rusia sovietică se află, evident, într-o contradicție flagrantă cu declarațiile patriarhiei privind „libertatea” și „înflorirea” Bisericii ruse; este esențial de remarcat acest fapt, deoarece în fapt ele nu sunt reale, de vreme ce clerul inferior, în virtutea supunerii canonice, după cum este bine cunoscut, nu poate pune în discuție deciziile ierarhiei superioare – altfel fiind amenințat cu interdicția, așa cum a fost cazul bine cunoscutei scrisori a celor doi preoți, N. Eșliman și G. Yakunin²⁷. Laicii sunt, de asemenea, tăcuți, temându-se să nu ajungă victime ale autorităților – și, ceea ce este mai important, având încredere în clerici, așa cum s-a spus deja. Dar în realitate există o situație paradoxală, în care chiar și cei mai „cucernici” fii ai patriarhiei, luptându-se conștient să urmeze politica ei, în realitate, lăuntric, se ridică împotriva ei. Încearcă doar, în conversație cu un astfel de credincios, să spui despre un ierarh respectat: „Ierarhul nostru *sovietic* Antonie Bloom (sau Vasile Krivoșein)” – acesta va provoca o izbucnire de indignare! Dar de ce? Adevărat că nu sunt cetățeni sovietici, dar, până la urmă, aceste persoane respectate sunt sub jurisdicția Bisericii sovietice, în trupul ei duhovnicesc! Potrivit canoanelor ei, participă la glasul ei! (Să adăugăm: nu doar potrivit canoanelor; pe lângă aceasta, prin tăcerea lor, ei confirmă aserțiunile mincinoase ale patriarhiei.) Expresia „Biserică sovietică”, bineînțeles, va provoca o indignare și mai mare. Dar de ce? Întrebarea noastră nu este determinată defel de separarea dintre conceptele de sovietism și comunism, așa cum se face de către unii oameni din naivitate sau din ipocrizie, deoarece este clar că istoric aceste două forme de ordine guvernamentală și ideologie sunt inseparabil legate. Nu: o Biserică a cărei viață e guvernată de un acord cu statul și cu ordinele lui directe (controlul oficialilor guvernului asupra episcopilor este bine cunoscut) este, în mod firesc, o biserică de stat. Și aici nu au niciun folos citatele ipocrize ale îngrădirii Bisericii de stat în URSS, pentru că adevărata stare a lucrurilor este evidentă pentru toți. Aceasta nu este doar Biserica din perioada sovietică, ci Biserica statului sovietic, adică exact

²⁷ Preoții moscoviți a căror scrisoare deschisă către patriarhul Alexei din 1965 privind condițiile necanonice din cadrul patriarhiei a sfârșit cu suspendarea lor (n. tr.).

Biserica sovietică, privitor la care declarațiile oficiale ale patriarhiei dau, de asemenea, suficiente mărturii: să ne amintim, de exemplu, scrisoarea de loialitate a Mitropolitului Pimen către Kosighin, după desemnarea lui ca locțiitor.

Cu toate acestea, un credincios sovietic nu vrea și nu poate să-și numească „sovietică” propria Biserică-mamă, și chiar dacă nu poate explica aceasta, tot simte că există nu doar patriarhia care este legată de autoritatea sovietică, nu doar organizația bisericească, ci există și Biserica sfântă, curată, unică, sobornicească și apostolească, în care minciuna, înșelarea și ipocrizia care ies din gurile reprezentanților patriarhiei Moscovei nu încap. Un credincios sovietic nu poate să-și forțeze limba să îi numească „ierarhi sovietici” – combinație de cuvinte cu adevărat blasfemiatoare – pe Mitropolitul Antonie sau pe arhiepiscopul Vasile sau pe alți ierarhi respectați din Rusia. Conștiința bisericească se luptă în mod firesc să-și găsească purtătorii de cuvânt printre cei din clerul superior în aceeași Biserică sovietică, singura la vedere – un lucru care este deosebit de greu de făcut, de vreme ce KGB-ul veghează cu vigilență la avansarea candidaților „potrivii”.

Încă de la bun început, autoritatea sovietică a pus o problemă radicală, privitor la Biserică: „sau voi – sau noi”. Această problemă rămâne până acum la fel de ireconciliabilă și acută. Ținta autorității sovietice nu a fost și nu este deloc supunerea Bisericii, și nici măcar înrobirea ei, ci mai degrabă anihilarea ei totală și definitivă. Ateismul militant este doctrina de stat a URSS-ului. Supunerea, înrobirea Bisericii sunt doar momente intermediare, pași către anihilarea ei totală. Și fiecare credincios realizează această situație a Bisericii după măsura credinței sale.

În timp ce autoritatea guvernamentală anunță deschis lupta sa împotriva credinței și a Bisericii, patriarhia dă impresia să nu observe aceasta, și chiar mai mult, se luptă să convingă pe toată lumea de contrariu. Dintr-un punct de vedere comun al unui om care crede în Hristos și în Biserică, Trupul lui Hristos, cum poate fi numită aceasta dacă nu trădare a credinței creștine? Este de la sine înțeles, și-apoi, ne-au asigurat de asta încă din vremea Mitropolitului Serghie, că Biserica este trădată pentru propriul ei bine, și cu prețul unor concesii „insignifiante” poate fi păstrat (!) (adică, cumpărat) lucrul cel mai important: viața Bisericii. În timp ce aceia care nu sunt de acord cu aceasta (de exemplu, autorii acestui eseu) sunt declarați, bineînțeles, politicieni care se presupune că nu se gândesc la Biserică, ci la interese politice, la ordinea socială și așa mai departe. Tradiția de a-i acuza pe cei care nu sunt de acord cu politica a fost începută de Mitropolitul Serghie în Declarația sa din 1927. Credem că semnificația unei astfel de acuzații în condițiile sovietice, chiar și sub forma unei aluzii, este evidentă pentru toți.

Patriarhia Moscovei repetă argumente similare ori de câte ori are ocazia, fără nicio intervenție din partea autorităților. Și totuși „dintr-un motiv oarecare” nu se poate protesta față de ele în mod public în Rusia. Și chiar și peste hotare aceste „argumente” nu arareori sunt crezute, fie din ipocrizie, fie din dorință de a crede. Dar ele cer cel mai aspru răspuns.

Aici vrem să întrebăm patriarhia Moscovei (deși nu avem nicio speranță de a primi un răspuns): Dacă dezacordul cu voi în problema relațiilor cu guvernul înseamnă politică, atunci ce este acordul vostru cu politica religioasă sovietică, al cărei scop – eradicarea întregii credințe în Dumnezeu – este cunoscut tuturor? Nu sunteți voi însivă politicieni, și încă unii incomparabil mai răi? Și în momentul în care dușmanii L-au înconjurat iar pe Hristos pentru a-L lua din nou pentru tortură pe Cruce, cum sună al vostru „Bucură-Te, Învățătorule!”?

Pentru a reuși să-L trădezi pe Hristos nu e nevoie să te declari dușmanul Lui; nu e nevoie nici măcar să Îl batjocorești. Un sărut este suficient.

Bineînțeles, toate acestea nu sunt o noutate astăzi. Deja de zeci de ani lumea și creștinii au fost școliți treptat pentru a accepta războiul militant împotriva lui Dumnezeu ca pe un fapt real, de zi cu zi și obișnuit, natural. Sorții au picat pe Rusia ca să fie centrul acestui război, și falsa mărturie a patriarhiei în fața lumii din această perioadă este absolut criminală. Pentru că acest război, fără îndoială, are o semnificație într-adevăr universal-istorică *pentru soarta întregii creștinătăți, pentru soarta întregii lumi*. Este evident că reconcilierea cu războiul sovietic împotriva lui Dumnezeu în Rusia și în întreaga lume este o mărturie nu doar a declinului religiozității și credinței, ci și a unei prăbușiri catastrofice a concepțiilor morale în general. Cu cât acest proces va dura mai mult, cu atât mai mult se va apropia umanitatea de abis!

Repetăm ceea ce declară în mod deschis propaganda sovietică și despre care patriarhia Moscovei menține o tăcere rușinoasă: în Statul sovietic ideologia și politica sunt inseparabile; politica nu este decât o unealtă a ideologiei; coexistența ideologică este imposibilă; manifestarea oricărei idei străine sovietism-comunismului reprezintă deja politică și ostilitate. În această lumină este evident că înseși pretențiile foarte tru-fașe ale Mitropolitului Serghie și ale succesorilor săi de a salva (!) Biserica în Rusia sunt doar un paravan ipocrit pentru nevrednicie duhovnicească, pentru că este clar că credința creștină este menținută în Rusia doar prin puterea Domnului Iisus Hristos. Dar din punct de vedere „cauzal” exterior este evident: comuniștii nu pot lichida în întregime organizația bisericească vizibilă, deoarece se străduiesc să creeze impresia libertății de conștiință în Rusia, în lupta lor pentru supremația mondială. Ei i-ar distruge într-o clipă, cu o răutate drăcească, pe amândoi Mitro-

poliții Pimen și Nicodim, dacă ar putea. Acest lucru înseamnă că împărțita sovietică este fără îndoială o imagine a viitoarei împărțiri a lui Antihrist; într-un lung șir de analogii istorice (nu este loc aici să vorbim despre ele) cu imaginea Apocalipsei, această analogie este, fără îndoială, cea mai apropiată de ziua de astăzi. Ceea ce vedem noi înșine astăzi, precum și în decursul deceniilor, în Rusia, este o avertizarea serioasă a omenirii, o chemare la pocăință – pe care, iată, lumea nu o acceptă.

Întorcându-ne la relațiile prietenești ale patriarhiei Moscovei cu regimul sovietic, ar trebui să semnalăm că nu intenționăm să idealizăm nici Biserica sinodală, nici Biserica epocii Rusiei moscovite, sau Biserica bizantină. Credem că Biserica și Statul sunt diferite prin natura lor și sunt întotdeauna străine una de alta într-o anumită măsură, după cum sunt Biserica și lumea. Prin urmare, orice alianță a Bisericii cu statul este într-o oarecare măsură nefirească; dar din aceasta este încă și mai evident că alianța Bisericii cu un Stat militant anti-creștin este *anti-naturală*. Din acest motiv ea apare în forme ipocrite, sub înfățișarea „separării” Bisericii de Stat.

Până la urmă, ce anume salvează patriarhia Moscovei, cu prețul supunerii față de Stat? La aceasta răspunsul este următorul: Tainele, viața liturgică pentru binele oamenilor. Să vedem cât de adevărat este acest lucru. Sunt câteva zeci de biserici în Moscova, Leningrad, și câteva în alte orașe mari; dar ce se întâmplă în întreaga Rusie? În regiunea Volga? În Karelia? În Urali? În Siberia? În Orientul Îndepărtat? În Caucazul de nord? În Nord? Ce a „salvat” patriarhia în aceste vaste întinderi, unde trăiesc zeci de milioane de oameni? Chiar nu știm că peste tot în acele zone bisericile au fost distruse, cu excepția unui număr neînsemnat? Este un fapt obișnuit când muncitorii fermelor colective îi duc pe copii la sute (!) de kilometri pentru a fi botezați și preoții îi trimit înapoi: până la urmă, este obligatoriu să prezinți pașaport, și așa cum este bine cunoscut, pașapoartele nu sunt eliberate pentru a fi păstrate de muncitorii fermelor colective! Chiar nu știm că în vaste segmente ale populației nu lipsește doar credința, dar nu este nicio posibilitate de a o găsi, de vreme ce în realitate în aceste vaste întinderi nu lipsesc doar bisericile, ci și cărțile. Omul sovietic obișnuit nici măcar nu știe cine ar putea fi Hristos, și nu a auzit niciodată de Sfânta Treime; văzând din întâmplare reprezentări de sfinți în albume de artă sau în biserici închise, el știe doar că aceștia sunt „zei”. Am spus mai sus că se poate observa o afluență de credincioși în Biserică; în mod firesc, acest lucru este observat mai mult în locurile unde sunt mai multe biserici, mai mulți oameni și mai multe cărți – în Moscova, în Leningrad. Vedem în aceasta acțiunea neîndoielnică a harului, dar trebuie numită blasfemiatoare încercarea de a justifica inactivitatea și neglijența ierarhiei prin faptul că credincioșii vin „singuri” la Biserică, cu atât mai mult cu cât acest lucru se întâmplă într-un

procent care este insignifiant la scara întregii Rusii. Și mai mult decât atât: pentru multe suflete curate fățarnicia evidentă a patriarhiei constituie un obstacol pentru alăturarea lor la Biserică.

Totuși, poate că patriarhia a protestat, s-a luptat împotriva închiderii bisericilor? Poate că a încercat să ceară o posibilitate de luminare religioasă a oamenilor? Iată, nu cunoaștem nicio *singură* declarație, fie ea cât de timidă, a patriarhiei în favoarea posibilității unei minime mențineri a vieții religioase. Credincioși individuali și grupurile lor scriu o mulțime nesfârșită de plângeri și cereri pentru deschiderea bisericilor, și unele dintre acestea au ajuns peste hotare; dar a existat măcar un singur caz în care patriarhia să fi susținut astfel de cereri? Noi nu cunoaștem astfel de cazuri, și acest lucru atestă în mod clar prăpastia reală dintre oamenii Bisericii și ierarhie. Cu propriii noștri ochi vedem cum păstorii se păstoresc pe ei înșiși. Vedem cum hoțul vine și tâlhărește turma, pentru că *cel plătit nu este păstor și nu îi pasă de oi*. Iată, cuvânt cu cuvânt, dezvăluirea Evangheliei! Nu este surprinzător, în lumina a tot ceea ce a fost spus mai sus, că Biserica sovietică a renunțat la mucenicii și mărturisitorii Bisericii ruse, șirurile fără număr care o împodobesc și care sunt slava ei. Dar credem că adevărații noștri ierarhi – Vladimir, Petru, Chiril, Iosif, Veniamin – și cu ei marea mulțime de alți știuți și neștiuți ierarhi, călugări și laici conduși de Patriarhul Tihon stau înaintea Tronului lui Dumnezeu, slăvind-L pe Dumnezeu și rugându-se pentru Biserica rusă, pentru pământul rus și pentru întreaga lume; și nu poate fi pus la îndoială faptul că Rusia stă prin dreptele lor rugăciuni, și prin rugăciunile altor sfinți și mărturisirea de astăzi a acelora care sunt în cea mai mare parte necunoscuți lumii, iar nu prin născociri, cu adevărat mincinoase, pentru a „salva” Biserica prin felurite negocieri cu satana. În fața măreției faptelor mucenicești ale marilor ierarhi din trecutul recent, „meritele” lui Serghie și Alexei, precum și disputa cu părintele Serghie Bulgakov²⁸ și alte asemenea sunt ridicole²⁹.

²⁸ În anii 1930, învățând din eșecul „Bisericii Vii”, Patriarhia Moscovei a încercat să se prezinte ca fiind „conservatoare” din punct de vedere teologic și astfel a condamnat „sofiologia” eretică a părintelui S. Bulgakov. Un astfel de „conservatorism” asupra unui anumit punct, bineînțeles, este depășit cu mult de supunerea întregii Bisericii ideologiei și scopurilor comuniste.

²⁹ Aici nu ne putem reține de la citarea unui exemplu al modului în care Biserica rusă își arată grija față de fiii și fiicele întemnițate și persecutate ale... poporului grec. Patriarhul Alexei a scris în acest sens (*Jurnalul Patriarhiei Moscovei*, 1968, nr. 3, p. 1, „Despre situația din Grecia și despre Biserica Greciei”) arhiepiscopului Ieronim al Atenei: „În zilele sărbătorii Teofaniei avem necesitatea morală (!) să vă adresăm cuvântul nostru de neliniște sufletească cu privire la acei fii și fiice ale poporului grec, care pentru opiniile lor și pentru luptele pentru libertate și democrație au fost pentru mult timp întemnițați. Vă adresăm apelul nostru frățesc să vă ridicați cuvântul

În Rusia începe acum o revenire înceată și aproape neobservată din marele șoc care a ținut-o paralizată în decursul deceniilor. Printre oameni apar voci individuale de protest, încercări de a sta împotriva mișcării mortale a aparatului Partid-Soviet. Care este poziția Bisericii ruse cu privire la aceste voci?

Acei preoți care încă mai au conștiința necesității duc o viață dublă. Pe de o parte, un astfel de batiușka face politica „loială” a patriarhiei cu privire la Stat, adică, se limitează în biserică la cerințele minime de ritual. Pe de altă parte, supunându-se fiecărui pericol (dacă este destul de onest), el trece peste această linie: el săvârșește botezuri în secret (fără înregistrare), încearcă să atragă pe cineva la Biserică (ceea ce nu poate face în mod public), dă spre citire Evanghelia și cărți duhovnicești și așa mai departe. Astfel, viața religioasă autentică are întotdeauna în realitate un caracter de „catacombă”. Dar posibilitățile pentru dezvoltarea lui sunt insignifiante: până la urmă, clerul inferior este în lesa patriarhiei și nu poate depăși limitele concordatului. Nici nu este nevoie să se spună că, în esență, clerul superior nu are deloc contact cu masele de credincioși. Ierarhii contemporani sunt adevărați prinți ai Bisericii, în marea majoritate tot atât de departe de popor ca și, să zicem, secretarii comitetelor regionale³⁰. Și într-adevăr, de ce ar trebui să se apropie de oameni? Ce pot spune oamenilor ei, care s-au legat pe sine prin loialitate și supunere față de autoritatea anti-creștină? Ierarhia Bisericii sovietice, nedorind să devină o Biserică „de catacombă”, a fost transformată într-o „Biserică” auto-izolată. Este străină de oameni și nu încearcă să se apropie de ei. Omul sovietic contemporan, amețit de vodcă și de iluminarea politică, se uită la biserici cu o privire indiferent-tâmpă, neașteptând de la ele niciun fel de glas care ar putea să-l încălzească și să-i descopere adevărul. Nu există niciun astfel de glas, dar omul însetează după el, pentru că este obosit de minciuna nesfârșită de pretutindeni. Adevărat,

ierarhic, care ar putea să aibă influența sa, pentru eliberarea tuturor din închisori și lagăre, ceea ce fără îndoială ar servi la restaurarea vieții normale în Grecia și ar aduce bucurie tuturor oamenilor de bună credință. Această afirmație a voastră ar fi un dar primit de Domnul Iisus, Mântuitorul lumii (!), Care a venit să-Și pună viața pentru izbăvirea multora, «să propovăduiască robilor dezrobirea și să slobozească pe cei apăsăți» (Luca 4: 18). Cu frățească dragoste (semnătură).” Și sunt o multitudinea de astfel de exemple. Nu știm dacă este necesar să comentăm asupra acestei „necesități morale” din gura conducătorului unei Biserici care niciodată în cei 25 de ani de activitate în rangul de patriarh nici măcar nu a remarcat că fiii și fiicele propriei sale patrii, timp de decenii, au trecut prin astfel de orori ale unui genocid de fapt, fără să mai vorbim de închisori și lagăre de concentrare la care, spre norocul lor, grecii nici nu au visat vreodată. Prin urmare, este clar ce poziție au avut și au fostul patriarh Alexei și succesorii săi din prezent privitor la orice opoziție față de regimul comunist: aceasta nu este o retragere absolut nevinovată din politică!

³⁰ Conducătorii reali ai Partidului comunist în fiecare regiune (n. tr.).

formele slujbelor dumnezeiești sunt fundamentale aceleași ca și mai înainte, riturile pentru moment (pentru moment!) nu sunt schimbate. Da, viața liturgică există. Dar de ce fel este? Absența oricăror posibilități de viață bisericească autentică îi lipsește pe credincioși de pregătirea pentru Taină. Împărtășania este, în esență, accesibilă oricui, oricând, deoarece credința în oamenii din biserică a fost înlocuită în mare parte de superstiție, și acest lucru înseamnă că relația cu Taina dobândește și ea în mod esențial, cum s-ar spune, un sens formal magic: neștiind nimic despre Taină, credincioșii vin uneori la Potir de mai multe ori fiecare. Este uitat cu desăvârșire faptul că aceasta este o Taină mare și înfricoșătoare, înaintea căreia îngerii tremură, după cum spun Sfinții Părinți. Cu adevărat, profunda neglijență care poate fi observată față de Taina Împărtășaniei este posibilă doar în absența fricii de Dumnezeu. Magia este prezentă și la ierarhii sovietici, întrucât ei înșiși își adorm propria conștiință a demnității lor ierarhice. Închiși în propria lor inaccesibilitate, ei compensează într-un fel neparticiparea lor la viața și suferințele Bisericii. Acest lucru este însoțit de profitul de pe urma respectului profund al credincioșilor față de rangul preoțesc. Aici se manifestă o convingere despre indispensabilitatea lor exclusivă, adică o convingere cum că păstrarea cu orice preț a poziției ierarhiei este exact păstrarea Bisericii.

„Dacă toată lumea merge în catacombe”, spune reprezentantul patriarhiei, „atunci cine va mai avea grijă de popor?” Dar am arătat deja că viața religioasă autentică se îndreaptă inevitabil spre catacombe: realitatea sovietică însăși obligă la aceasta. Tot așa se spune că ierarhii sunt răi, bineînțeles, dar că sunt, de asemenea, și un pod de tranziție spre viitor, când Biserica va fi liberă. Să zicem că este o încântare pentru noi, într-adevăr, să fim siguri că vom vedea credință în viitoarea libertate a Bisericii; dar trebuie și să credem neclintit că menținerea succesiunii ierarhice în Biserică aparține Capului ei, Hristos, și nu zădărniciilor omenești; dacă sensul ierarhiei superioare contemporane este doar acela de a fi un „pod”, este într-adevăr necesar să se caute la autoritatea sovietică susținere pentru acest „pod”? Aceasta înseamnă a nu crede în faptul că (Biserica) *poartă iadului nu o vor birui*, dacă trebuie să se caute susținere de la poartă iadului! Sau credeți că Hristos nu va păzi Biserica în mijlocul persecuțiilor? Dar unde este credința atunci? În ce privește soarta Bisericii în vreme de persecuții, pot fi aplicate cuvintele despre mântuire: „ceea ce la om este cu neputință, este cu putință la Dumnezeu”. Iată, cei care au legat patriarhia cu regimul sovietic au făcut astfel încât nu este nicio nădejde pentru regenerarea ei interioară. Sprijinindu-se de autoritatea sovietică, patriarhia îi va împărtăși soarta până la sfârșitul regimului sovietic.

Convingerea apologeților patriarhiei Moscovei, menționată mai sus, că va fi libertate în viitor pentru Biserică și pentru Rusia, este remarcabilă în felul ei. Această convingere este răspândită pretutindeni. Dar ne întoarcem spre ei din nou cu o întrebare: cu ce intenționați să intrați în această perioadă de libertate? Convingerea despre viitoarea eliberare a Bisericii este exact rodul credinței, care, în consecință, este vie într-o anumită măsură. Dar cum se poate uni credința în eliberarea Bisericii noastre de către Hristos cu o convingere despre indispensabilitatea compromisului apostat al ierarhiei cu ateismul sovietic? În acest caz Biserica, în mod esențial, este identificată cu ierarhia, adică, cu organizația bisericească.

Toate argumentele în apărarea și justificarea patriarhiei moscovite pe care am încercat să le examinăm sunt contradictorii și, în ultimă instanță, nu sunt serioase. Ele sunt bazate pe dorința de a vedea situația existentă în Biserică drept naturală și (se presupune) satisfăcătoare din punct de vedere duhovnicesc. Contradicția, așa cum s-a arătat mai sus, este ușor demonstrată: când se vorbește despre asaltul extern asupra Bisericii, se spune că „împărăția noastră nu este din această lume”; dar când vine vorba de compromisul cu prințul acestei lumi, se răspunde că este esențial pentru menținerea succesiunii ierarhice, a bisericilor etc. – adică organizarea exterioară a Bisericii. Firește, o asemenea lipsă de hotărâre certifică nesiguranța duhovnicească, dezordinea internă (să nu o mai menționăm pe cea externă) a patriarhiei moscovite. O astfel de situație nu poate continua la nesfârșit. Conștiința religioasă trebuie fie să devină conștientă de ea însăși, altfel va dispărea cu totul forma de conștiință religioasă. Rezumând, a doua variantă este foarte posibilă: până la urmă, și cândva înfloritoarea Biserică a Cartaginei a dispărut. Noi, cu toate acestea, ne întărim cu credința că tot se vor petrece odată și odată și reînnoirea duhovnicească a Rusiei și eliberarea Bisericii. Credem că, dacă lumea nu va pieri, mai devreme sau mai târziu în Rusia eliberată tot va avea loc un Sinod local al Bisericii noastre, la care roadele nevoițelor și isprăvilor lor din lunga perioadă fără Sinod (pentru că nu pot fi numite sinoade acele convocări ale ierarhilor sovietici pe care Consiliul pentru probleme religioase le organizează împreună cu patriarhia) vor fi prezentate de către patriarhia moscovită și de către Biserica rusă din „Catacombe”, care a fost persecutată, căreia îi aparțin autorii acestui articol, *și despre a cărei existență continuă ei consideră a fi o datorie sfântă să dea mărturie cu prima ocazie care se va ivi*. La acest viitor sinod Biserica din „catacombe” va aduce mărturia curăției credinței, nepătată de niciun fel de compromisuri cu dușmanii lui Hristos – pentru că rugăciunea care a fost adusă până acum nu este curată. Biserica din catacombe va aduce, de asemenea, mărturia credinței sale neclintite în Iisus Hristos, singurul prin care s-a întărit și a trăit deja de zeci de ani,

păzită de harul dumnezeiesc în mijlocul persecuțiilor și trădărilor. Pentru că exact așa cum împărăția sovietică este o prefigurare a lui Antihrist, la fel și Biserica din catacombe este cea mai apropiată dintre toate prefigurările Bisericii din vremea lui Antihrist – Femeia înveșmântată în soare care a fugit în pustie³¹. Veșmintele ei sunt țesute din faptele eroice ale sfinților. La fel ca în vremea profetului Ilie, Domnul și-a păstrat pentru Sine șapte mii de credincioși, până la vremea știută doar de El.

Biserica noastră are o viață grea. Membrii ei sunt exterminați fără milă de către autorități. Suntem trădați de frați care se consideră ortodocși. Suntem împrăștiați ca grâul, dar credem că, în ceasul când va fi necesar, Hristos Își va trimite ucenicul credincios, care își va întări frații. Împreună cu Apostolul Pavel îndrăznim să spunem: *Noi nu suntem fii ai îndoielii spre pieire, ci ai credinței spre dobândirea sufletului* (Evr. 10: 39). Și această credință a noastră, prin care *domniile sunt supuse* (Evr. 11: 33), ne dă puterea de a aștepta ceasul venirii lui Dumnezeu. *Dumnezeu este cu noi, înțelegeți neamuri și vă plecați, căci cu noi este Dumnezeu!*

II. BISERICA ȘI AUTORITATEA

Nu este stăpânire decât de la Dumnezeu.
Romani 13: 1

Doctrina Bisericii cu privire la autoritate se bazează pe cuvântul revelat al Epistolei către Romani a Apostolului Pavel. Orice autoritate existentă este stabilită de Dumnezeu. Este dată omului pentru bine, pentru că *legiutorul este iconomul lui Dumnezeu*, și binele este de la Dumnezeu. *De aceea este nevoie să vă supuneți pentru conștiință*, ca să vă supuneți principiilor binelui. Conștiința acuză întotdeauna nedreptatea, după cum a mărturisit apostolul Pavel: *Spun adevărul în Hristos, nu mint, martor fiindu-mi conștiința mea în Duhul Sfânt* (Rom. 9: 1). Autoritatea este dată de Dumnezeu pentru a păstra și a împlini legea. Dar legea, în învățătura apostolică, poate fi împlinită doar atunci când este împlinită în iubire. Esența vieții este iubirea. Și iubirea este viață. Iubirea întotdeauna se dezvăluie raportat la ceva anume. În forma ei primară firea omenească creată putea să trăiască doar prin iubirea față de Creatorul ei. Cel care vrea să trăiască în iubire se întoarce în mod inevitabil spre Sursa iubirii, spre Domnul nostru Iisus Hristos. Unde nu este Dumnezeu, nu este iubire.

Dar cum ar trebui privită autoritatea sovietică? Urmând învățătura apostolică despre autoritate? Conform învățăturii apostolice pe care am

³¹ Apocalipsa, cap. 12 (n. tr.).

prezentat-o, trebuie recunoscut faptul că autoritatea sovietică nu este o autoritate. Este o anti-autoritate. Nu este o autoritate, deoarece nu este rânduită de Dumnezeu, ci este creată cu obrăznicie printr-o conglomerare a faptelor rele ale oamenilor și este consolidată și susținută prin aceste acțiuni. Dacă acțiunile rele slăbesc, autoritatea sovietică, reprezentând o condensare a răului, slăbește și ea. Răul apare când voia lui Dumnezeu este încălcată. Pentru om aceasta este încălcarea poruncilor lui Dumnezeu. Dușmanul neamului omenesc îl învață să facă asta. Satan poartă război cu Dumnezeu, și câmpul de luptă este în inimile oamenilor. Această autoritate se consolidează pentru a distruge toate religiile, pur și simplu pentru a eradica credința în Dumnezeu. Esența ei este războiul cu Dumnezeu, pentru că rădăcina ei este de la satana. Autoritatea sovietică nu este autoritate, deoarece prin natura ei nu poate împlini deplin legea, pentru că esența vieții ei este rea.

Se poate spune că autoritatea sovietică, în condamnarea diferitelor crime ale oamenilor, încă mai poate fi socotită autoritate. Nu spunem că lipsește pe deplin o anume autoritate de conducere. Afirmăm doar că este o anti-autoritate. Trebuie știut că afirmarea puterii reale este legată de anumite acțiuni ale oamenilor, la care instinctul de conservare este natural. Și ei trebuie să ia în considerare legile moralității care au fost moștenite de omenire din veacuri străvechi. Dar în esență această autoritate în mod sistematic comite crime, atât din punct de vedere material, cât și spiritual. În realitate, acționează o putere ostilă, care este numită autoritate sovietică. Dușmanul se străduiește prin viclenii să forțeze umanitatea să recunoască această putere ca autoritate. Dar învățătura apostolică despre autoritate nu poate fi aplicată aici, tot așa cum răul nu poate fi aplicat lui Dumnezeu și binelui. Pentru că răul este în afara lui Dumnezeu; dar dușmanii cu ipocrizie se pot refugia în bine cunoscuta zicere că toate sunt de la Dumnezeu.

Această *anti-autoritate sovietică* este chiar un antihrist colectiv, care duce război împotriva lui Dumnezeu. Prin urmare și Apostolul a afirmat de la Duhul Sfânt: *Nu este stăpânire decât numai de la Dumnezeu*. Evident, este datul nostru să trăim în timpul apropierei vremurilor din urmă, când dușmanul printr-o formă de adevăr, cu viclenie îi încurcă pe oameni, în timp ce în esență oferă anti-adevăr.

După apariția declarației Mitropolitului Serghie, organizația bisericească serghianistă a intrat în mod ireversibil într-o legătură adulteră cu statul sovietic. Imediat a fost introdusă la sfintele slujbe pomenirea autorităților urâtoare de Dumnezeu. Aceasta a fost o lovitură în inima creștină, o sinistră călcare în picioare a sufletelor, o batjocură împotriva memoriei cetelor noilor mucenici. Istoria Bisericii lui Hristos nu cunoscuse încă o astfel de cădere teribilă a organizației bisericești, în fruntea căreia stăteau luptătorii împotriva lui Dumnezeu.

Conștiința curată a credincioșilor nu putea să accepte aceasta. Nu putea să accepte legătura forțată a unui organism liber și curat cu răul. Nu putea să accepte legătura unui organism al iubirii cu ura pentru acest organism. Nu putea fi în iubire euharistică împreună cu iudele. Nu era decât o cale de ieșire: să se îndepărteze de rău, pentru a nu săvârși nedreptatea.

În puritatea principiului ei fundamental, Biserica este întotdeauna liberă. Acolo unde este Duhul Sfânt este și libertate. Iubirea trăiește în libertate. Credinciosul cu o conștiință curată duce o luptă de neînfrânt pentru un astfel de organism, adică pentru Biserica lui Hristos. Într-un organism de curăție și sfințenie el primește o generoasă absolvire de păcat. În Biserica lui Hristos, sufletele creștine sunt cuprinse de o inexplicabilă bucurie a libertății, iar lumea este neputincioasă în duhul răutății, pentru că în inimă triumfă iubirea. Nu poate distruge decât fizic viața pământească, dar nu îi este dat să distrugă viața care a fost răscumpărată.

Poate cineva să părăsească Biserica serghianistă? Serghianistii îi înșeală permanent pe oamenii Bisericii, afirmând că în Biserica lor nu există pervertire a dogmei. Conștiința noastră mărturisește că nu dogmele susținute de Biserică au fost pervertite, ci însăși firea Bisericii – libertatea dată ei de Domnul nostru Iisus Hristos a fost călcată în picioare. Sufletul unui credincios sincer nu poate niciodată să atingă deplina libertate în Biserica serghianistă, pentru că păcatul serghianist îl va chinui permanent. Serghianismul a pervertit doctrina Sfintei Biserici, care ne-a fost transmisă de Apostoli și în scrierile Sfinților Părinți și Învățători ai Bisericii. Pentru asta stau mărturie faptele eroice ale muceniciei și mărturisirii sfinților care au ieșit din organizația bisericească serghianistă.

În această perioadă teribilă a istoriei omenеști – căderea lumii în prăpastia iadului – lumea creștină zdrobită, dragă inimii noastre, trebuie să se aprindă de iubire universală. Suferințele mucenicilor ruși îi cheamă pe toți să li se alăture în jurul lui Hristos, într-un mare triumf al iubirii. Apoi iubirea lui Dumnezeu își va revărsa harul din abundență asupra Bisericii Sale. Biserica lui Hristos se va recunoaște pe ea însăși, deplinătatea ei, și va întrupa aceasta în ultima dogmă a Bisericii, care în chip vădit va arăta că serghianismul este în afara Bisericii.

39. Mitropolitul Teodosie

IERARH CONDUCĂTOR AL
ADEVĂRATEI BISERICI ORTODOXE A RUSIEI

Mulți creștini cu adevărat ortodocși din lumea liberă au fost șocați și tulburați când scriitorul rus de renume mondial Alexander Soljenițin, care acum trăiește în exil în Elveția, a scris în scrisoarea sa către al treilea Sinod A-Toată-Diaspora al Bisericii ruse din afara Rusiei, întrunit la Mănăstirea Sfânta Treime, Jordanville, New York, în septembrie anul acesta, că „nu trebuie substituit în mod imaginar întregul popor rus ortodox cu o Biserică din catacombe”, a negat orice existență a unei „organizații bisericești secrete” și i-a avertizat pe ierarhii Bisericii din afara Rusiei că nu ar trebui să „arate solidaritate față de o catacombă misterioasă, fără de păcat, dar și lipsită de trup”. Dușmanii adevăratei ortodoxii și apărătorii patriarhiei Moscovei serghianiste s-au grăbit să profite de aceste expresii pentru propriul lor scop propagandistic, anunțându-le sub titluri ca *Nicio Biserică „din catacombe”*³². Într-adevăr, ar beneficia mult progresul „ortodoxiei” renoaționiste dacă ar putea fi „dovedit” – sau cel puțin strigat destul de tare – că nu există nicio „Biserică din catacombe” în Rusia, că singura ortodoxie în URSS este cea renovată, versiunea ei serghianistă prezentată lumii de către patriarhia Moscovei – care, cum crede Soljenițin, nu este deloc „căzută”, ci este adevărata Biserică ortodoxă în Rusia. Aceste afirmații ale lui Soljenițin ridică două tipuri de probleme importante: cele legate de starea lucrurilor și de teologie.

Pentru a fi sigur, la începutul scrisorii sale Soljenițin scrie: „Înțelegându-mi nepregătirea pentru a prezenta o chestiune eclezială în fața unei adunări de preoți și ierarhi care și-au dedicat întreaga viață slujirii Bisericii... cer doar condescendență față de posibilele mele greșeli de terminologie sau chiar de esență a judecăților mele”. Și la sfârșit își cere scuze din nou: „Nu mă consider chemat să decid asupra unor chestiuni ecleziale”. Prin urmare, nu ar fi nicio supărare pentru Soljenițin, care vorbește atât de convingător și adevărat despre alte chestiuni, să facem cunoscute, pentru cei care vor să audă adevărul, atât greșelile lui referitoare la situația de fapt, cât și la înțelegerea teologică a Adevăratei Biserici Ortodoxe din Rusia.

Aceste greșeli ale lui Soljenițin, așa cum se dovedește, au avut o consecință fericită: ele au determinat mai multe persoane care au informații mai exacte decât el despre viața bisericească din Uniunea Sovietică

³² *The Orthodox Church (Biserica Ortodoxă)*, organul oficial al Mitropoliei Americane, noiembrie 1974, p. 2.

să spargă tăcerea și să respingă fățiș afirmația lui că nu există nicio „organizație bisericească secretă”:

1. O privire revelatoare asupra continuității Bisericii din catacombe a Rusiei este conținută în scurta biografie a tânărului Vladimir Osipov, redactor timp de patru ani al acum defunctului periodic samizdat *Vece*, cunoscut pentru tendința sa puternic naționalistă și ortodoxă, exprimând poziția „slavofilă” în Rusia contemporană. Potrivit unui articol al lui Alexei Kiselev, bazat pe un interviu cu Anatolie Levitin (Krasnov)³³, în anii '60, pe când Osipov era într-un lagăr de concentrare, „a întâlnit un bătrân ciudat pe care toți deținuții îl numeau «vlădica». Acesta era Mihail, un episcop al Adevăratei Biserici Ortodoxe. El a lăsat o impresie puternică asupra lui Osipov și este posibil ca această întâlnire să fie cea care l-a întors la religie”. Această menționare a unui episcop al Adevăratei Biserici Ortodoxe în Uniunea Sovietică de azi, și a influenței sale asupra tinerei generații de căutători religioși, este deja un semn important pentru cei care însetează după fiecare fărâmbă de informație despre Adevărata Biserică Ortodoxă; dar, din fericire, de la același Krasnov și din alte surse, avem acum o idee mult mai bună decât aceasta despre existența episcopilor din catacombe în Uniunea Sovietică de astăzi.

2. Buletinul lunar *Religie și ateism în URSS* (în rusă), publicat în München de către N. Teodorovici, a tipărit fragmente din trei scrisori primite de la persoane de origine germană care au imigrat de curând din Uniunea Sovietică și care, independent una de alta, au reacționat la afirmațiile lui Soljenițin despre Biserica din catacombe. Una dintre ele scrie:

„A.I. Soljenițin nu s-a întâmplat să întâlnească niciun membru al acestei Biserici. Eu am fost cu ei în închisoare și am muncit împreună cu ei într-un lagăr de muncă. Ei sunt oameni profund credincioși și foarte fermi în credință. Ei sunt persecutați pentru că aparțin acestei Biserici interzise.”

Cea de a doua scrie: „Biserica din catacombe sau secretă este numele folosit aici (în afara Rusiei). În URSS este numită «Adevărata Biserică Ortodoxă» sau «Biserica Tihonită». De ea aparțin oameni ortodocși profund credincioși, care nu recunosc Biserica oficială. Pentru aceasta regimul îi persecută. Îi cunosc pe mulți dintre ei care acum sunt liberi, dar nu le voi da numele și nici locul reședinței lor.”

Cel de-al treilea scriitor oferă o descriere mai completă a vieții Adevăratei Biserici Ortodoxe, ale cărei slujbe sunt uneori ținute de călugări, călugărițe și mireni: „Adevărata Biserică Ortodoxă are ierarhi, dar majoritatea lor sunt în închisoare sau în colonii de pedeapsă. Membrii Adevăratei Biserici Ortodoxe țin slujbele după ritualurile Bisericii Ortodoxe. Dacă nu au preot, slujbele sunt ținute de cineva care știe cel

³³ Textul în rusă în *Novoye Russkoye Slovo*, aprox. 1 febr. 1975, p. 3.

mai mult despre ele. Cunosc oameni care nu s-au căsătorit și s-au dedicat lui Dumnezeu din copilărie; și aceștia fac slujbe. Aceștia sunt, ca o regulă, oameni absolut onești, care duc o viață curată din punct de vedere moral. În URSS, membrii Adevăratei Biserici Ortodoxe au îndepărtat orice influență lumească din viața lor și sunt cu desăvârșire dedicați lui Dumnezeu. Cea mai mare parte dintre credincioșii Adevăratei Biserici Ortodoxe țin slujbele cu preoți hirotoniți. Presupunerile voastre cum că membrii Adevăratei Biserici Ortodoxe sunt doar bătrâni rămași din perioada schismei din 1927 m-au făcut să zâmbesc. Cei pe care i-am cunoscut personal s-au născut *după* 1927. Bineînțeles, sunt și cei care își amintesc de 1927. Ei mai au și adunări de rugăciune non-liturgice, când citesc Sfânta Scriptură și cărți duhovnicești. Rugăciunea lor, în cea mai mare parte, se limitează la cereri pentru trezirea credinței în poporul rus. Uneori le permit tinerilor participarea la sfintele slujbe, dacă știu că aceștia nu-i vor trăda la miliție sau la KGB. Cu cât li se face mai puțină publicitate, cu atât mai bine pentru ei. Dar ar trebui să se știe că au nevoie de cărți – de Sfânta Scriptură și literatură duhovnicească.

3. Cea mai izbitoare informație despre Adevărata Biserică Ortodoxă a Rusiei care s-a dat în lunile din urmă vine de la bine cunoscutul luptător pentru „drepturile civile” din Uniunea Sovietică, Anatolie Levitin (Krasnov), care a părăsit URSS-ul pentru exilul în Elveția în septembrie anul acesta. În tinerețea sa el a participat activ ca diacon la schisma „Bisericii Vii”, și chiar și astăzi, la mult timp după ce s-a căit și s-a întors la Biserica Ortodoxă, vederile sale pot fi descrise doar ca extrem de „liberale” și „ecumeniste”. Mărturia sa despre Adevărata Biserică Ortodoxă este cu atât mai valoroasă cu cât el nu poate fi acuzat de niciun fel de simpatie preconcepută față de ea; pentru el este o „sectă” și, prin urmare, merită la fel de mult respect și libertate ca și orice altă „sectă” din Uniunea Sovietică de azi.

Prima afirmație a lui Krasnov pe care o vom cita provine din declarația sa Samizdat către Comitetul drepturilor omului din Moscova, făcută la 5 septembrie, cu puțin înainte de plecarea sa din Uniunea Sovietică. Aici, împreună cu protestele sale împotriva persecutării uniștilor, baptilștilor, adventiștilor, penticostalilor, martorilor lui Iehova, este o secțiune și despre „Persecuțiile împotriva Adevăratei Biserici Ortodoxe (ABO)”. Aici el scrie: „Această Biserică a fost supusă persecuțiilor pe parcursul a 47 de ani”. El continuă cu o relatare istorică a Declarației Mitropolitului Serghie din 1927 și a protestelor unui număr de episcopi împotriva ei; a faptului că toți episcopii care au luat parte la „schisma” din 1927 au murit în anii '30 în lagărele de concentrare; și a felului în care au reușit să hirotonească în lagăre un număr de episcopi ca succesori ai lor, din care își continuă existența prezenta ierarhie a Adevăratei

Biserici Ortodoxe. El continuă: „numărul membrilor ABO nu poate fi cunoscut. Cu toate acestea, potrivit informațiilor primite de la membrii acestei Biserici, are între opt și zece episcopi, aproximativ două sute de preoți și mai multe mii de laici. Activitatea ABO este strict persecutată. Regimul se teme de răspândirea ei.”³⁴

4. Informații și mai detaliate despre Adevărata Biserică Ortodoxă au fost date de Krasnov după sosirea sa în Occident, unde a descoperit că, încă o dată, o parte a intelectualității „liberale” ruse se bucura de „non-existența Bisericii din catacombe”, care de această dată fusese dovedită de Soljenițin. Iată ce a spus Krasnov într-un interviu în săptămânalul rus din Paris *Le Pensse Russe* (5 decembrie 1974, p. 5):

„Cât despre Biserica din catacombe – ea există, nu este o invenție. După informațiile mele, are aproximativ zece episcopi. Acești episcopi își au succesiunea ierarhică de la iozefiți, episcopii care s-au separat de Mitropolitul Serghie în 1927... În prezent sunt, pe cât știu, poate doisprezece, poate opt episcopi. Ei au fost toți hirotoniți în lagăre de către ierarhii care erau acolo, și toți își desfășoară propria activitate. Sunt, de asemenea, și preoți. Dar, cu toate acestea, acesta este un segment de populație foarte mic. În primul rând, toate acestea sunt atât de profund secrete încât este foarte dificil să se afle ceva cu certitudine. Eu cunosc o călugăriță care a venit la un arhimandrit ortodox pentru a-l convinge să treacă la «Adevărata Biserică Ortodoxă». Când a început să îi ceară mai multe detalii, ea i-a răspuns: «Când vei veni la noi, îți vor spune toate». Știu că este un Mitropolit Teodosie din catacombe – el este conducătorul lor și în legătură cu alegerea Patriarhului Pimen el a publicat (în samizdat) propria sa proclamație care a circulat în Moscova, Peter³⁵ și Kiev, sub semnătura «Mitropolitului Teodosie», unde, în numele Adevăratei Biserici Ortodoxe, se declara o atitudine negativă față de patriarhie. În particular, de obicei spun că cel mai apropiat curent de ei este Biserica Ortodoxă Sinodală, așa numită Biserică de la Karloviț (Biserica Ortodoxă Rusă din afara Rusiei). Ei spun de obicei: strict vorbind, noi nu suntem împotriva regimului; noi suntem monarhiști, dar nu suntem împotriva regimului, întrucât orice autoritate este de la Dumnezeu³⁶. Numai că ei nu pot să accepte ierarhia, întrucât este dependentă de atei. Bine, ei îl consideră pe Patriarhul Tihon ca pe ultimul lor conducător (adică patriarh), motiv pentru care, de obicei, în lagăre sunt numiți tihoniți. Ar

³⁴ Religia și ateismul în URSS, decembrie, 1974, p. 2.

³⁵ Supranume din perioada dinaintea revoluției dat orașului Sankt Petersburg (azi „Leningrad”).

³⁶ Probabil aceasta nu este o afirmație exactă despre poziția Adevăratei Biserici Ortodoxe din Rusia asupra acestui aspect. A se vedea documentul samizdat din catacombe „Biserica și Autoritatea”.

trebui spus că adepții lor sunt de obicei oameni în vârstă, sau cei eliberați din lagăre. Țin sfintele slujbe de obicei în apartamente particulare și la aceste Liturghii secrete sunt prezenți trei sau patru oameni... Adevărata Biserică Ortodoxă se ascunde prea mult în catacombe; are caracterul a ceva atât de secret, atât de misterios, încât literalmente nimeni nu o poate găsi; deși, cu siguranță, nu putem refuza să îi respectăm pe acești oameni care sunt foarte fermi, foarte sinceri.”

40. Biserica din catacombe, 1976

(Așa cum a apărut în publicația rusă *Nasha Strana*, Buenos Aires, 26 aprilie, 1977, p. 3 și *Religie și ateism* în URSS, iulie 1976, nr. 8, pp. 18-19)

În Uniunea Sovietică nu este permis să scoți din țară ziarele provinciale ale „republicilor autonome” sau ale districtelor sau ale județelor. Dar informațiile care se găsesc în astfel de ziare locale sunt mult mai interesante și semnificative decât știrile „oficiale” tipărite în ziarele moscovite *Pravda* și *Izvestia* sau decât declarațiile senzaționale ale multora dintre „dizidenții” din capitală.

Potrivit relatării corespondentului moscovit al Agenției de știri Reuters (13 mai 1976), ziarul *Soviet Abhazia* (publicat în orașul Sukhumi) a prezentat procesul și sentința preotului Adevăratei Biserici Ortodoxe (din catacombe) din Rusia, arhimandritul Ghenadie (Grigorie Sekach în lume), în legătură cu descoperirea unei părți mari și foarte organizate a activității Bisericii din catacombe în sudul Rusiei.

Potrivit relatării ziarului *Soviet Abhazia*, Grigorie Sekach s-a convertit la credință în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Mai târziu el a frecventat și a absolvit un curs de seminar și a slujit un timp ca preot celib în Patriarhia Moscovei. Cu toate acestea, fiind un preot conștiințios, el a intrat în mod inevitabil în conflict cu autoritățile bisericești, care se aflau sub presiunea oficialilor regimului ateist și în 1962 – punctul culminant al persecuției lui Hrușciiov – el a fost acuzat de violarea legilor sovietice privind „cultele” religioase (mai exact, „de atragerea copiilor și a tinerilor la biserică”) și i s-a luat parohia, retrăgându-i-se și înregistrarea oficială ca preot.

După aceasta, părintele Grigorie a „dispărut” din viața sovietică și a intrat literalmente în catacombe. A intrat în legătură cu Adevărata Biserică Ortodoxă, care a continuat să existe ca trup în catacombe încă din perioada Mitropolitului Iosif și a celorlalți episcopi mărturisitori din 1927, neavând absolut nicio legătură cu patriarhia Moscovei dominată de comunism. În doi ani de activitate în catacombe, părintele Grigorie a construit o parohie de catacombă în unul din orașele Ucrainei, și tot aici a primit tunderea în monahism cu numele de Ghenadie. Un episcop din Biserica din Catacombe, Serafim, l-a ridicat pe ieromonahul Ghenadie la rangul de arhimandrit și l-a trimis în Republica Abhază, în orașul industrial Tkvarcheli, în regiunea „Noul Athos” pe malul Mării Negre, pe locul faimosului metoc al Mănăstirii ruse Sfântul Pantelimon din Muntele Athos, care a fost distrus de sovietici în 1924. *Soviet Abhazia* admite că

autoritățile sovietice nu au reușit să descopere nimic despre episcopul Serafim, care se pare că își continuă activitatea din catacombe.

Timp de zece ani, din 1966 până în 1976, părintele Ghenadie a reușit să organizeze mai multe comunități secrete ale Bisericii din catacombe, să construiască pentru acestea o întreagă serie de biserici-case secrete în locuințe private și să formeze mai multe mănăstiri pentru bărbați și pentru femei, precum și o școală teologică secretă.

Ajutoarele părintelui Ghenadie, după cum relatează ziarul sovietic, călătoreau în toată Uniunea Sovietică pentru a se întâlni cu grupuri secrete de credincioși. Ajutoarele „recrutau” mulți tineri și tinere printre ei și îi aduceau înapoi în Abhazia, unde erau așezați în diferite slujbe industriale și în fabrici în Tkvarcheli și seara participau la cursurile teologice din catacombe. Mulți dintre acești tineri au primit tunderea monahală și s-au întors în locurile lor natale pentru a desfășura o activitate religioasă printre oamenii de acolo.

Această activitate a fost descoperită de către autoritățile sovietice în 1976; a fost arestat arhimandritul Ghenadie, trădat de un informator. Colaboratorii și ajutoarele lui nu au fost prinse, dar arhimandritul Ghenadie a fost condamnat la patru ani de muncă silnică în lagăr. *Soviet Abhazia* atribuie acestor activiști ai Bisericii din catacombe un fanatism extrem și o activitate politică anti-sovietică (manifestată prin distribuirea de manifeste anti-sovietice).

Toate acestea, bineînțeles, sunt doar relatarea unui articol dintr-un ziar sovietic (chiar dacă articolul în sine nu pare să fi fost publicat în Uniunea Sovietică: prin urmare, este imposibilă o evaluare exactă a tuturor acestor detalii). Imaginea generală, cu toate acestea, atât din această relatare, cât și din alte raporturi din surse sovietice și de la noi emigranți în Vest, este clară: activitatea Adevăratei Biserici Ortodoxe din catacombe continuă în Rusia, atingând uneori un grad remarcabil de activitate organizată (având în vedere circumstanțele sovietice nemiloase, unde este o crimă împotriva statului să mergi la biserică în secret și nu la bisericile tolerate oficial), și având abilitatea de a-și feri membrii de arest, chiar și atunci când un important centru de activitate a fost descoperit. Cât timp tirania sovietică va continua cu putere, probabil că nu vom primi mai mult decât indicii, precum cele din acest articol, despre viața reală a Bisericii din catacombe în Rusia. Este evident că atunci când libertatea se va întoarce în Rusia, se va descoperi mare parte din această viață secretă, care astăzi este abia sugerată.

Episcopul Serafim este al doilea membru al ierarhiei actuale a Bisericii din catacombe cunoscut public în Vest după nume (celălalt fiind Mitropolitul Teodosie, actualul ierarh conducător al Bisericii din catacombe). Este interesant că, din istoria recentă a Bisericii din catacombe în Rusia (mai bine cunoscută sub numele de *era postbelică*), avem date

despre Serafim, care, de fapt, ar fi astăzi episcop dacă ar mai fi încă în viață (el s-a născut în 1903). Acesta este starețul văzător cu duhul, ieromonahul Serafim, în fața căruia un călugăr de la Optina s-a plecat în mod profetic și de la care a luat binecuvântare preoțească pe vremea când starețul avea doar cinci ani; știm despre activitatea din catacombe a acestui părinte Serafim în 1941, când a păstorit o turmă chiar în catacombe, mergând din oraș în oraș și scăpând în chip minunat de poliția secretă, care îl căuta permanent. Poate că într-o zi vom ști dacă acest episcop Serafim de astăzi este acel copil al Mănăstirii Optina și al tradiției ei de stareți, care ține vie Sfânta Rusie chiar și în împărăția ateismului.

Fără îndoială, părintele Ghenadie, în acord cu practica sovietică, este supus la tratamente crude și la torturi, atât pentru a fi făcut să dezvăluie numele altor membri ai Bisericii din catacombe, cât și în general, ca o pedeapsă pentru „crimele” împotriva statului sovietic. Toți creștinii ortodocși cărora le pasă de fratele lor care suferă ar trebui să facă rugăciuni fierbinți pentru bunăstarea și mântuirea lui.

41. Biserica din catacombe, 1979

UN INTERVIU CU ALEXANDER ANDREEVICI CERNOV³⁷

A. A. Cernov, emigrant rus în Bulgaria înainte de cel de-al Doilea Război Mondial, licențiat în teologie și filosofie al Universității din Sofia, a fost arestat de trupele sovietice ocupante în timpul războiului pentru activitățile sale politice anti-sovietice și a petrecut 35 de ani în URSS, 15 dintre ei în lagăre și 20 literalmente „în catacombe”, înainte de a i se permite să părăsească țara – destul de recent. În cei 20 de ani ai săi de „libertate” el a fost în legătură strânsă cu Biserica din catacombe din Rusia, și informațiile despre ea oferite în acest interviu sunt cele mai recente pe care le avem de la un membru real al acestei Biserici.

Întrebare: Cum ați intrat în Biserica din catacombe?

Răspuns: Am cunoscut reprezentanți ai acestei biserici în lagăr, în anii '40. Erau în închisoare pentru credința lor, dar conform aceluiași articol 58³⁸. Cu ajutorul lor, când am plecat din lagăr (în 1955) eram deja capabil să iau legătura cu Biserica din catacombe, și am mers în catacombe. Dacă nu aș fi făcut aceasta, autoritățile nu m-ar fi lăsat în pace, dar după cum se vede, timp de douăzeci de ani am putut să fac ceva.

Când am intrat în Biserica din catacombe, concepția mea despre viața în Uniunea Sovietică era total inexistentă. Până la urmă, nu fusese niciodată în afara închisorii în Uniunea Sovietică, și nu aveam idee despre cum era viața acolo. În Biserica din catacombe eram complet ascuns, și am trăit literalmente între patru pereți. Nu am fost niciodată sub cerul deschis, și soarele nu a strălucit niciodată peste mine. Am aflat despre viața din afară treptat, din relatările altora, și în timpul când eram transferat în noi locuri. Trebuia să fiu transferat adesea: la cea mai mică suspiciune de pericol asupra mea eram imediat transferat la mare distanță, de regulă, dintr-o republică într-alta, la câteva mii de kilometri de ascunzătoarea mea anterioară. Eram protejat foarte mult din pricina educației mele teologice, de vreme ce în Biserica din catacombe astfel de oameni sunt întotdeauna foarte puțini.

Întrebare: Spuneți-ne, vă rugăm, câteva cuvinte despre cum a apărut Biserica din catacombe.

Răspuns: Biserica din catacombe a apărut împreună cu regimul sovietic, când primii preoți și episcopi au fost executați fără proces, când au început să distrugă bisericile, când creștinii au început să le ofere adăpost celor care erau căutați de persecutori. Patriarhul Tihon a înțeles că majo-

³⁷ Tradus din *Posev*, o revistă lunară publicată în Frankfurt-pe-Main, octombrie, 1979, pp. 140-146.

³⁸ Din Constituția sovietică: pentru „activități anti-sovietice”.

ritatea episcopilor erau amenințați de moarte; până la urmă, unde puteau fi ascunși mitropoliții, arhiepiscopii și episcopii care erau cunoscuți tuturor? Prin urmare, recunoscând că Biserica nu mai putea rămâne deplin deschisă, Patriarhul Tihon aproape la fiecare slujbă hirotonea episcopi, chiar și în orașele mici. Se consideră că sub el au fost hirotoniți aproape o mie de episcopi³⁹; ei se puteau pierde printre oameni și puteau pune un început Bisericii din catacombe. Când Biserica oficială a început în mod deschis să coopereze cu comuniștii (în 1927), atunci pentru Biserica din catacombe nu mai era nicio posibilitate de comuniune cu ea.

Întrebare: Cum este organizată Biserica din catacombe?

Răspuns: Este mai ușor de imaginat aceasta grafic: este o circumferință mare și centrul ei. Această circumferință este imensa multitudine de puncte sau celule ale Bisericii. Între aceste celule nu este nicio legătură, dar toate sunt într-o unire de cuget cu „centrul”, într-o formă sau alta.

Întrebare: Este interesant că aceasta este similară cu structura NTS (partid politic) din țară: aceleași celule, deși centrul este peste hotare. Acest tip de sistem de organizare a obștilor din catacombe într-o țară totalitară noi îl numim „molecular”, întemeiat pe apariția spontană de puncte de opoziție în țară.

Răspuns: Probabil că acest lucru se petrece cumva de la sine, când cineva decide să acționeze în catacombe. Celulele din Biserica din catacombe sunt de asemenea formate fără niciun fel de inițiativă de la centru. Un om pur și simplu ajunge la concluzia că Biserica oficială nu este Biserica. Este creată de Partid, penetrată de KGB. Începe să se roage acasă. Astfel, apare „o casă-biserică”, exact ca în vremurile apostolice, când Biserica lui Hristos era persecutată. Sfântul Apostol Pavel în epistolele sale scrie exact aceste cuvinte: „biserica din casă” (Rom. 16: 5). Biserica din catacombe este exact o mare mulțime de „case-biserici”. Fiecare din ei se îngrijește cel mai mult de felul în care să fie păstrată secretă și neobservată.

Această întreagă masă de celule trăiește o viață variată: sunt unii care abia încep, dar sunt și adevărate schituri de mănăstire, unde slujbele se fac *fără întrerupere*, ziua întreagă, an după an. Am putut să fiu în câteva adevărate biserici din catacombe. Uneori astfel de biserici sunt construite în peșteri. Sunt câteva grupuri în care membrii Bisericii din catacombe duc un fel de viață monahal, și regimul însuși, când îi descoperă din când în când, este uimit de modul în care trăiesc acești oameni.

³⁹ Acest număr pare mare, chiar dacă ar fi să includem toți episcopii hirotoniți între anii 1920 și 1930. Probabil nu mai mulți 300 de episcopi ne sunt cunoscuți cu numele din această perioadă, deși, bineînțeles, nu aveam aproape deloc informații despre hirotoniile secrete din această perioadă.

În Biserica din catacombe sunt reguli stricte de securitate. Pe scurt, aceasta este o mare organizație din catacombe care a acționat în URSS deja de șaiszeci de ani. Bineînțeles, nu se poate vorbi despre ea ca de un fel de organizație neschimbătoare, mereu aceeași. Totul se schimbă în decursul timpului. Treptat, membrii ei se schimbă, și regulile se schimbă, de asemenea – ele devin mereu mai drastice. Biserica din catacombe se luptă în aparență să nu se manifeste deloc, să se mențină; prin urmare nu este atât de ușor de găsit, și în Vest, cred, se știe foarte puțin despre ea. În orice caz este un grup mare de oameni în care regimul nu este capabil să pătrundă. Dar se fac încercări pentru aceasta. Știind despre lipsa de preoți în Biserica din catacombe, regimul încearcă să ne trimită agenții săi sub aparența preoților. De exemplu, au fost cazuri când unii din aceștia au încercat să se dea drept inși care au primit preoția de la Mitropolitul Filaret de New York.

Dar în ciuda lipsei de preoți, Biserica din catacombe nu moare, așa cum crede părintele Dimitrie Dudko⁴⁰. Scheletul ei rămâne același – și știind istoria Bisericii ecumenice, nu ar trebuie subestimată aceasta. Când preoții nu s-au menținut pe poziție, atunci monahismul a păstrat adevărul. Să nădăjduim în Dumnezeu, toată nădejdea noastră este numai la Dumnezeu. *Puterea Mea se desăvârșește în slăbiciune* (II Cor. 12: 9). În Biserica din catacombe este rămasă Sfânta Rusii, pe care, în ciuda tuturor încercărilor lui, regimul sovietic luptător împotriva lui Dumnezeu nu a fost capabil să o anihileze până acum.

Știm că granițele Bisericii nu corespund cu granițele Statului. Și prin urmare, Biserica din catacombe se uită cu nădejde și speranță la Biserica rusă din afara Rusiei. Când auzim o voce care spune că probabil nu mai sunt episcopi în Biserica noastră aici, noi le răspundem: Ei bine, avem o „rezervă de aur” acolo, în afara Rusiei.

Întrebare: Totuși, este vreo legătură între aceste celule care să dea cuiva dreptul să vorbească de existența în URSS a unei Biserici din catacombe ca o anume unitate?

Răspuns: Da, fără îndoială. Mai întâi de toate, sunt toate unite prin acceptarea și evaluarea vremurilor noastre ca „vremurile din urmă”. URSS este un fenomen spiritual pentru aceste vremuri din urmă, care se revelează într-o luptă totalitaristă împotriva lui Dumnezeu. Este de înțeles că URSS și-a creat propria Biserică, de asemenea, după chipul și asemănarea sa. Tipul de „Biserică” sovietică slujește doar la înșelare și nu pentru satisfacerea căutărilor religioase ale oamenilor. Când regimul va găsi necesar, această Biserică va înceta să existe.

⁴⁰ Într-o scrisoare publicată anterior anul acesta în *Possev*, părintele Dimitrie a scris nu că Biserica din catacombe ar muri, ci mai simplu că are prea puțini clerici pentru a avea grijă de nevoile populației ortodoxe a Rusiei.

Întrebare: Cu toate acestea, de curând au avut loc schimbări în această biserică, și acolo sunt oameni respectabili, ca părintele Dimitrie Dudko și zeci de alți oameni asemenea lui.

Răspuns: Existența în Biserica sovietică a părintelui Dimitrie Dudko și altora ca el nu este o apologie a ei. Biserica sovietică nu s-a schimbat în esență și rămâne creația regimului sovietic. Biserica din catacombe nu recunoaște nici regimul sovietic și nici Biserica lui. Acestea sunt exact cele două condiții de bază care au dus la apariția Bisericii din catacombe.

Întrebare: Care este, în opinia dumneavoastră, numărul membrilor Bisericii din catacombe?

Răspuns: Nimeni nu știe exact, dar presupun că sunt milioane. Vă voi da cifre din raportul secret al inspectorului Comitetului central al Partidului comunist din URSS, E. N. Klimov, care este responsabil de verificarea activităților ateiste ale preoților. (Da, nu este o greșeală: activitățile ateiste ale preoților!) Acum aproape șase ani, la unul din rapoartele sale secrete pentru învățători (intrarea se făcea doar prin permis special), el a citat două cifre: 52 de milioane de enoriași în Biserica oficială și 48 de milioane în Biserica din catacombe. Cum au fost obținute aceste cifre și ce se înțelege aici prin Biserica din catacombe, și dacă regimul include aici diferite secte de asemenea – aceasta nu pot să o spun. Cu toate acestea, cred că o astfel de divizare a enoriașilor în Biserica din catacombe și Biserica oficială nu este pe deplin corectă. Cunosced un inginer moscovit, de exemplu, care merge la slujbele Bisericii oficiale, dar nu se împărtășește, și, când în timpul cererilor se fac rugăciunile pentru guvern, el citește propria lui cerere pentru ceea ce este opus. În viața reală Biserica din catacombe și cea oficială se suprapun una peste alta, și este imposibil să faci o limită între ele.

Partea cea mai extremă a Bisericii din catacombe sunt adevărații creștini ortodocși (ACO). Ei m-au primit deplin ca pe unul de-al lor, de vreme ce nu am avut niciun fel de legături cu regimul și nu aveam nici măcar un tichet de muncitor. Dar nu acceptau niciun fel de comunist în grupul lor. Pentru mine, această limitare – calitatea de membru de Partid – nu ar trebui să fie o descalificare. Dacă cineva nu acceptă comuniștii, acest lucru înseamnă că nu le recunoaște modul de a exista și este exclus din partid. Părintele Vasile, un ieroschimonah din catacombe, acum trecut la Domnul, a relatat cum printr-un fiu duhovnicesc al său un membru de partid dintr-o poziție înaltă a apelat la el și i-a cerut să vină să-i dea Împărtășania și chiar i-a trimis mașina sa noaptea pentru el. În casa acestui om erau niște splendide icoane foarte vechi și o candelă. Și acest membru de partid a spus: „Te rog, judecă singur: dacă este esențial să părăsesc partidul, voi părăsi partidul mâine. Știu ce va însemna aceasta pentru mine. Dar dacă este posibil – atunci lasă totul așa cum este, pentru că în suflet nu sunt absolut deloc comunist”.

Întrebare: Spuneți-ne, vă rugăm, câteva cuvinte despre ultimul dumneavoastră arest la Kiev (în 1975).

Răspuns: În câteva cuvinte, am fost arestat pentru publicații religioase samizdat. Nu au găsit nimic la mine, de vreme ce am fost arestat pe tren, dar au găsit în casa lui P.P. Savițki una dintre lucrările mele istorico-religioase. La interogatoriu am spus următoarele: „Aici aveți esența crimei mele. Este o lege, și judecați-mă după această lege, dar voi vorbi doar despre mine însumi și nu despre altcineva”. Și astfel nu au putut să scoată nimic de la mine și am fost din nou trimis în lagăr.

Dacă ar trebui să compare cineva lagărele sovietice din anii '50 și cele din '70, eu m-am simțit mai bine în primele – și doar pentru că eram mai tânăr atunci. Pentru străini condițiile din lagăr sunt mai bune decât cele obișnuite; dar rușii sunt necăjiți toată ziua cu microfoanele: de dimineață până seara, din zi în zi, aceleași cântece sovietice. Aceasta te obosește foarte mult, de vreme ce nu este niciun loc unde să scapi de ele.

Întrebare: Cum ați reușit să ajungeți în Vest?

Răspuns: Mai întâi de toate, aceasta a fost o minune a milei lui Dumnezeu. Eu, ca persoană fără cetățenie, fiind lipsit în Uniunea Sovietică de cetățenie străină, m-am luptat mai mult de un an să plec din URSS. I-am scris de trei ori lui Brejnev ceva de felul acesta: „Nu sunt «al vostru» și nu voi fi niciodată «al vostru». Îi trimiteți pe «ai voștri» din țară lipsindu-i de cetățenia sovietică. Cu mine este mai simplu – nu trebuie să mă lipsiți de nimic. Pentru voi sunt un fel de corp străin. Dați-mi libertate! Am fost lipsit de libertate deja de 35 de ani. Sunt deja un om bătrân și bolnav. Aici, nu am pe nimeni, dar acolo am rude. Am fost deja în lagăre de două ori. Trebuie să aștept o a treia oară?»

Și am plecat în primul rând pentru următorul motiv: Ni se părea că peste hotare oamenii nu înțelegeau situația Bisericii din catacombe în URSS. Biserica din catacombe este antipodul Bisericii sovietice. Aș vrea să dobândesc acest rezultat: ca în afara Rusiei, cel puțin, să fie acceptată un fel de formulare oficială a unei abordări diferite față de Biserica oficială, pe de o parte, și față de Biserica din catacombe, pe de altă parte.

Am vorbit cu niște reprezentanți sus-puși ai Bisericii din afara Rusiei, dar din nefericire nu am obținut o legătură deplină. Dar voi căuta înțelegere, o discuție constructivă, dacă sunt în stare. Sunt un reprezentant neimportant al Bisericii din catacombe, dar îi sunt foarte îndatorat. Și nu pot renunța la aceste poziții – până la urmă, oamenii trăiesc pe cont propriu acolo, și pentru ei atât de mulți mucenici și-au vărsat sângele. Și îndrăznesc să vă asigur că oamenii din catacombă sunt de ordinul milioane.

42. Eugen Vagin

CÂTEVA CUVINTE DESPRE BISERICA DIN CATACOMBE ÎN URSS

Eugen Alexandrovici Vagin a fost unul dintre fondatorii și membrii activi ai „Uniunii creștin-sociale a tuturor rușilor pentru eliberarea poporului”, un mic grup de oameni din Leningrad care au încercat să se întoarcă la rădăcinile ortodoxe și naționale ale poporului rus și au visat la eliberarea Rusiei de comunism (dar fără niciun plan practic pentru aceasta). În 1967, Uniunea a fost descoperită de KGB și membrii ei au fost arestați și trimiși în lagăre de concentrare. După ispășirea termenului, Vagin a emigrat în Vest, unde lucrează activ pentru informarea emigranților ruși și a Vestului despre starea lucrurilor în Uniunea Sovietică.

Cât de mulți? Sunt mulți aceștia? Aceasta este o întrebare constantă (și firească) când se vorbește despre „dizidenți”, despre persecutarea credincioșilor, despre deținuți...

Eu am cunoscut și am vorbit cu aproximativ douăzeci de reprezentanți ai așa-numitelor grupuri ale Bisericii din catacombe (vorbesc aici exclusiv despre creștin-ortodocși, fără să mă refer la romano-catolici și uniști, care și ei au „catacombele” lor). Împreună cu ei, dacă se includ numele celor pe care i-au menționat sau despre care au vorbit, numărul depășește o sută.

Aici este ceea ce m-a interesat în mod deosebit în relatările Adevăraților Creștin-Ortodocși Pribegi (unul dintre grupurile ortodoxe din catacombe). În cea mai mare parte, conform conceptelor lor religioase, ei trăiesc fără documente, nu folosesc bani sovietici (văzând în ambele pecetea lui antihrist). Atât prin caracterul misiunii lor, precum și din necesitate practică, ei sunt obligați în permanență să rătăcească: să meargă din loc în loc, să se ascundă de autorități. Și în permanență și peste tot ei găsesc oameni care simpatizează în mod activ cu ei: care îi ajută material, îi ascund în caz de nevoie, participă la rugăciunile comune. Acesta este pământul cel bun în care sămânța predicii este aruncată, care aduce roadă însutit pentru fiecare cuvânt. Acest lucru deranjează autoritățile sovietice mai mult decât orice altceva. Evident acesta este motivul pentru care s-a pus în scenă procesul-spectacol de la Alma-Ata la începutul anilor 1960 împotriva unui grup de adevărați creștini ortodocși pribegi conduși de Mina Bogatyrev (descriș în jurnalul *Știință și religie*, 1964, nr. 7, p. 24), pe care l-am întâlnit în lagărul Mordovo în 1968-69.

A oferi o „panoramă” a situației actuale a Bisericii din catacombe în Uniunea Sovietică este dificil din multe motive. Mai întâi de toate, bineînțeles, am la dispoziția mea doar o parte din informațiile legate de

acest subiect. Mai departe, nu am dreptul nici măcar să numesc toate numele cunoscute mie. În lagărele de concentrare, membri ai Adevăratei Biserici Ortodoxe desfășoară o lucrare reușită și rodnică în a-i atrage pe oameni în rândurile lor; în cea mai mare parte convertiții (care nu sunt întotdeauna și în mod exclusiv oameni tineri) devin adepți secreți ai Bisericii din catacombe. Și bineînțeles, ar fi nebunesc și prematur să fie indicate regiunile geografice unde se găsesc credincioșii cu adevărat ortodocși cu scopul de a fi aproape unii de alții. Fără îndoială, unele din aceste regiuni sunt cunoscute KGB-ului, dar în niciun caz nu cred că toate sunt cunoscute.

Chestiunea ierarhiei Bisericii din catacombe este una foarte importantă. De la mai multe persoane, inclusiv răposata A. S. Dubina, care a murit în lagăr vara trecută, am auzit relatarea dramatică despre vârstnicul Vlădică Serafim, care trăia în anii '30 în regiunea Harkov. El a trăit literalmente în catacombe – într-o pivniță special amenajată a unei case de fermă. Aici se țineau regulat sfintele slujbe ale tihoniților (adepții Patriarhului Tihon), și tot aici a murit și vlădica. Trupul său a rămas nestricat pentru mai multe zile, și vestea despre aceasta s-a răspândit atât de mult, încât a ajuns și la NKVD. Un grup de cekiști au atacat prin surprindere și au făcut o percheziție; ei au scos trupul Vlădicăi Serafim din pivniță și l-au dus cu un vagon, nimeni nu știe unde.

Prieteni de-ai mei din lagăre mi-au relatat cum în timpul războiului un episcop vârstnic i-a binecuvântat să nu pună mâna pe arme și să nu apere „cuceririle din octombrie”. Ei nu i-au menționat numele. Pentru acest refuz întregul grup (șapte bărbați) a fost condamnat să fie împușcat. Și doar prin abrogarea „măsurii extreme de pedepsire” (înlocuită prin 25 de ani de lagăr) au fost salvați de la moarte.

Ieromonahul Mihail Vasilievici Eršov, pe care mulți îl numeau și „vlădica”, nu era episcop. El a murit într-un spital de lagăr (districtul Tenguşev, gara Barașevo) în 1974, în ziua Sfintei Treimi și evident a fost înmormântat în cimitirul lagărului din apropiere. O informație recentă din URSS despre ieromonahul Eršov, despre care se presupune că după 43 de ani de detenție a fost dus într-un spital de psihiatrie din Kazan, este în mod evident bazată pe o înțelegere greșită – în mod evident acesta era altcineva. Întâmplător, nu știu de un alt credincios cu un termen de condamnare atât de astronomic într-un lagăr!

Nu mă îndoiesc că sunt chiar și acum episcopi în Biserica din catacombe, deși numărul de opt sau doisprezece menționat, se pare, de către A.E. Levitin-Krasnov într-unul din interviurile sale mi se pare a fi exagerat. Dar există altceva care merită atenție: știu sigur că printre ierarhii Patriarhiei Moscovei sunt unii care simpatizează în mod *activ* cu Adevărata Biserică Ortodoxă. Această aserțiune poate să pară paradoxală, pentru că ABO în întregime renunță la ierarhia „Bisericii sovietice” și chiar

le interzice adeptilor ei să frecventeze sfintele slujbe în bisericile „lor”. Cu toate acestea, poziția *individuală* a creștinilor din catacombe este mai blândă, și poate că este și mai înțeleaptă.

Unde își desfășoară slujbele bisericești creștinii din catacombe? Din ceea ce mi s-a spus, știu că înainte de război ele erau săvârșite, pe teritoriul de astăzi al RASS Tătare, în aer liber, lângă izvoare, în păduri. Aceste sfinte slujbe adunau o mulțime de credincioși. Participarea la acestea era strict pedepsită: din când în când grupuri de milițieni erau postați la locurile de „întrunire”, care deveniseră bine cunoscute. Prin urmare, aceste locuri trebuia să fie schimbate. În prezent, cel mai adesea se adună în casele oamenilor „lor”, în subsoluri special amenajate ca biserici-case. Nu sunt rare nici micile mănăstiri, tot de tip catacombă.

În condiții de lagăr trebuia să ne gândim la toate mijloacele posibile de săvârșire a rugăciunii publice. Cel mai adesea ne rugam sub cerul liber în grupuri de trei sau patru oameni, ca și când ne-am fi plimbat, pentru a nu atrage nici cea mai mică atenție. Uneori reușeam să ne adunăm într-o „zonă de producție”, într-o baracă mare acoperită după terminarea lucrului. Acest lucru era posibil doar atunci când se lucra în schimbul doi, când controlul era puțin mai slab și supraveghetorii nu apăreau atât de des.

În ajunul marilor sărbători – în special în ziua luminoasei Învieri a lui Hristos – ne adunam în grupuri de câte opt sau nouă în clădiri auxiliare, înainte de timpul de trezire, pentru treizeci sau patruzeci de minute, nu mai mult. La astfel de întâlniri se citea întotdeauna Evanghelia, de obicei pe rând de toți cei prezenți; rugăciunile erau de asemenea citite, și era și o masă comună.

La rugăciuni îi pomeneam fără greș (aceste mici cărți de pomenire ni se dădeau pentru a scrie „propriile noastre” nume în ele) pe toți membrii familiei țariste asasinate, pe preafericirea sa Patriarhul Tihon, pe Mitropolitul Vladimir (Bogoyavlenski) al Kievului, asasinat, și citeam o lungă listă de „tihoniți” care au murit și au fost martirizați în lagăre și închisori. Listele de nume variaua, de vreme ce îi pomeneam pe cei pe care îi cunoșteam personal. Membrii familiilor noastre și rudele noastre cele mai apropiate erau de asemenea pomenite. În rugăciunile pentru vii era sugerat să-i pomenim mai întâi de toate pe părinții noștri și pe părintele nostru duhovnicesc. Am dat și peste liste cu pomenirea Mitropolitului Filaret al Bisericii ruse din afara Rusiei. Informațiile despre „karloviști”⁴¹, bineînțeles, sunt incomplete și nu întotdeauna exacte în lagăre (și în general în Uniunea Sovietică); dar, în ansamblu, atitudinea adevăraților ortodocși față de ea este în întregime binevoitoare.

⁴¹ Un nume dat Bisericii ruse din afara Rusiei de către dușmanii ei, luat de la orașul din Iugoslavia care a fost sediul ei între anii 1920 și 1930.

Ce influență are Biserica din catacombe asupra credincioșilor ortodocși în general? Oamenii știu despre ea, dar nu îndeajuns: nu există aproape deloc informații în presă, și în programele ruse de radio occidentale nu este aproape nimic despre această Biserică. Credincioșii din rândurile tinerilor educați – și aceștia au devenit din ce în ce mai mulți în ultimii ani – arată mare interes față de subiectul persecuțiilor religioase; aici se lovesc de chestiunea Adevăratei Biserici Ortodoxe și vor să știe mai multe despre ea. Ar trebui remarcat că mulți tineri educați sunt dezgustați de accentuatul „anti-intelectualism” al adevăraților ortodocși.

Acest „anti-intelectualism” ia forma unei conștiințe nebunii pentru Hristos. Accentuez: conștiință. Mi s-a spus despre aceasta de către unul din cei mai remarcabili creștini ortodocși pe care am avut plăcerea să-l întâlnesc – mă refer la V.V. Kalinin. El petrecuse deja 25 de ani în detenție. Comportamentul său era o negare radicală a întregului stil de viață și de gândire legat de regimul politic actual cu adevărat diabolic. Și această formă de conduită nu este în niciun caz un simplu „protest politic”.

Sentimentele monarhiste, care domină printre membrii Adevăratei Biserici Ortodoxe, stârnesc simpatii în cercurile de tineri; tinerii sunt de asemenea binevoitori față de ei, pentru că și-au ales de bună voie calea suferinței, cu răbdare purtând de decenii crucea muceniciei.

Toți adevărații ortodocși, într-o măsură sau alta, sunt caracterizați de un sentiment de exaltare națională și duhovnicească. Acest lucru se simte în mod deosebit în „Testamentul” lui M.V. Ejov, publicat în *Viața rusă* (7 iulie, 1977). Toți membrii acestei Biserici, chiar și cei „needucați”, sunt caracterizați de o deosebită durere cu privire la soarta Rusiei, care este plasată de ei în centrul tuturor evenimentelor mondiale (acest lucru este adesea interpretat într-un mod foarte original, întotdeauna în tonalități apocaliptice, eshatologice). „Rusismul” lor nu este dispus în mod agresiv împotriva altor națiuni și popoare, ci, discret și în conversații confidențiale, este acceptat ca semn al unei „alegeri speciale”. Am auzit adesea în mijlocul lor vechiul proverb, aplicat la soarta Rusiei: „Pe cine iubește mai mult Dumnezeu, pe acel îl pedepsește mai mult”.

„Intoleranța” religioasă a membrilor ABO este specială. Astfel, de exemplu, ei sunt absolut intoleranți față de „Biserica sovietică”. Pentru ei este imaginea prostituatei din sălbăticie de pe fiara roșie (Apoc. 17: 2-3). Dar atitudinea lor față de catolici – tovarășii lor de suferință – este nu numai lipsită de orice fel de ostilitate, ci se distinge printr-o căldură sinceră specială și prin urări de bine. Acest lucru este observabil în special printre bătrânii deținuți, care au pătimit multe suferințe comune împreună cu ei. Pentru cei tineri acesta a fost un minunat exemplu.

VI

Documente ale Bisericii ruse din diasporă despre Biserica din catacombe

*Ne înclinăm cu respect în fața îndrăzelii voastre
și vă spunem ca frați mai mici: Voi sunteți lumina
lumii contemporane care a rătăcit
și zace în păcat. Voi sunteți sarea pământului.
Voi sunteți acei zece drepti pentru care
Domnul rabdă păcatele noastre.*

Epistola Sinodului liber al episcopilor
Bisericii din diasporă, 1975

43. Epistola Mitropolitului Filaret către episcopii ortodocși și către toți cei cărora le pasă de soarta Bisericii Ruse⁴²

Zilele trecute, guvernul sovietic din Moscova și diferite părți ale lumii au sărbătorit o nouă aniversare a Revoluției din octombrie 1917, care l-a adus la putere.

Noi, pe de altă parte, ne amintim în aceste zile de începutul drumului crucii pentru Biserica Ortodoxă Rusă, peste care au căzut, din acel moment, toate puterile iadului.

Întâmpinând rezistență din partea arhiepiscopilor, a păstorilor și a laicilor cu suflet tare, puterea comunistă, în lupta ei cu religia, a început chiar din primele zile încercarea de a slăbi Biserica nu doar omorându-i pe aceia dintre liderii ei care aveau sufletul mai puternic, dar și prin intermediul creării în mod artificial a unor schisme.

Astfel a apărut așa numita „Biserică vie” și mișcarea de reînnoire, care avea caracterul unei biserici legate de reforma protestant-comunistă. În ciuda susținerii guvernului, această schismă a fost zdrobită de puterea internă a Bisericii. Era prea clar pentru credincioși că „Biserica reînnoită” nu era canonică și altera ortodoxia. Din acest motiv oamenii nu au urmat-o.

A doua încercare, după moartea Patriarhului Tihon și după arestarea locțiitorului tronului patriarhal, Mitropolitul Petru, a avut un succes mai mare. Puterea sovietică a reușit în 1927 să dezbine în parte unitatea internă a Bisericii. Prin închisoare, tortură și metode speciale, a lovit voînța vicarului locțiitorului patriarhal, Mitropolitul Serghie, și a obținut de la el proclamarea unei declarații de loialitate totală a Bisericii față de puterea sovietică, chiar până acolo încât bucuriile și succesele Uniunii Sovietice erau declarate de mitropolit ca fiind bucuriile și succesele Bisericii, iar eșecurile Uniunii, eșecurile ei. Ce poate fi mai blasfemator decât o astfel de idee, care a fost cu dreptate categorisită atunci ca o încercare de a uni lumina cu întunericul și pe Hristos cu Veliar. Atât Patriarhul Tihon, cât și Mitropolitul Petru, precum și alții care au fost locțiitori ai tronului patriarhal, au refuzat – mai înainte – să semneze o astfel de declarație, fapt pentru care au fost arestați, închiși și exilați.

Protestând împotriva acestei declarații – care a fost proclamată doar de Mitropolitul Serghie singur, fără acordul majorității oprimate a

⁴² Rusia ortodoxă, 1965, nr. 22.

episcopatului Bisericii ruse, încălcând astfel Canonul apostolic 34⁴³ - mulți episcopi care se aflau atunci în câmpul de concentrare la Solovki⁴⁴ i-au scris mitropolitului: „Orice conducere poate lua uneori decizii care sunt prostesti, nedrepte, crude, față de care Biserica este forțată să se supună, dar de care ea nu se poate bucura și pe care nu le poate aproba. Una din țințele guvernului sovietic este extirparea religiei, dar Biserica nu poate să-i recunoască succesele și direcția ca fiind propriile succese” (Scrisoare deschisă din Solovki, 27 sept. 1927).

Majoritatea curajoasă a fiilor Bisericii ruse nu a acceptat declarația Mitropolitului Serghie, considerând că o unire a Bisericii cu necredinciosul stat sovietic, care avea ca scop anihilarea creștinismului în general, nu putea exista din principiu.

Dar cu toate acestea, s-a produs o schismă. Minoritatea, acceptând declarația, a format o administrație centrală, așa numita „Patriarhie moscovită”, care, în timp ce era aparent recunoscută oficial de către autorități, în fapt nu primea niciun drept legal de la ei; deoarece ei continuau acum, fără nicio împotrivire, cea mai crudă persecuție a Bisericii. În cuvintele lui Iosif, Mitropolitul Petrogradului, Mitropolitul Serghie, proclamând declarația, a intrat pe calea unui „monstruos arbitrar, a lășelii, și a trădării Bisericii pentru interesele ateismului și pentru distrugerea Bisericii.”

Majoritatea, renunțând la declarație, a început o existență eclezială ilegală. Aproape toți episcopii au fost torturați și omorâți în centre de exterminare, printre ei și Mitropolitul-loțiitor Petru, Mitropolitul Chiril al Kazanului, care era respectat de către toți, și Mitropolitul Iosif al Petrogradului, care a fost împușcat mortal la sfârșitul anului 1938, precum și mulți alți episcopi și mii de preoți, călugări, călugărițe și mireni curajoși. Acei episcopi și clerici care în mod miraculos au rămas în viață au început să trăiască ilegal și să săvârșească sfintele slujbe în secret, ascunzându-se de autorități, în acest fel luând naștere Biserica din catacombe în Uniunea Sovietică.

Puține vești despre această Biserică au ajuns în lumea liberă. Presa sovietică a păstrat mult timp tăcerea asupra ei, dorind să dea impresia

⁴³ Care spune: „Episcopii fiecărui neam se cuvine să-l recunoască pe cel care este primul între ei și să-l accepte în calitate de întâi-stătător și să nu facă nimic fără acordul său... Dar nici cel care este primul să nu facă ceva fără acordul tuturor...”.

⁴⁴ Solovki: Insulele Solovetski în Marea Albă, unde se afla una din cele mai mari mănăstiri chinoviale. Fondată de Sfinții Zosima și Savatie în secolul al XV-lea, Mănăstirea Schimbării la Față era inima „Tebaidei nordice” și o sursă de iluminare creștină și de cultură pentru toate regiunile nordice. După Revoluția din 1917, guvernul sovietic a transformat mănăstirea într-un lagăr de concentrare pentru muncă silnică, unde au murit mii de clerici și de laici nevinovați, îmbogățind cu sângele lor mucenicesc deja bogata hagiografie a sfintelor insule.

că toți credincioșii din URSS stăteau în spatele patriarhiei moscovite. Chiar au încercat să nege complet existența Bisericii din catacombe.

Dar atunci, după moartea lui Stalin și prezentarea activității sale, și în special după căderea lui Hrușciov, presa sovietică a început să scrie din ce în ce mai des despre Biserica secretă din URSS, numind-o „secta” *Adevăraților creștini ortodocși*. Aparent era imposibil să se mai păstreze tăcerea despre ea; este prea numeroasă, și alarmează prea mult autoritățile.

În mod neașteptat în *Dicționarul ateist* (apărut la Editura Literaturii Politice de Stat, Moscova, 1964), la pp. 123 și 124, Biserica din catacombe este discutată în mod deschis. „*Adevărații creștini ortodocși*”, citim în *Dicționar*, „reprezintă o sectă ortodoxă, apărută în anii 1922-24. A fost organizată în 1927, când Mitropolitul Serghie a proclamat principiul loialității față de puterea sovietică.” „Elemente monarhiste” (am spune noi ecleziale) „unindu-se în jurul Mitropolitului Iosif (Petrovici) al Leningradului” (Petrogradului) „iozefiți”, sau, după cum spune același dicționar, „tihoniți”, „au format în 1928 un centru de conducere, *Adevărata Biserica Ortodoxă*, și a unit toate grupurile și elementele care erau împotriva ordinii sovietice” (putem adăuga de la noi, ordinii „ateiste”). „*Adevărata Biserica Ortodoxă* a îndreptat spre sate o mulțime de călugări și călugărițe”, în cea mai mare parte preoți bineînțeleș, adăugăm din nou, care săvârșeau sfintele slujbe în secret și „conduceau o propagandă împotriva conducerii Bisericii Ortodoxe”, adică, împotriva patriarhiei moscovite care capitulase în fața puterii sovietice, „făcând apel la oameni ca să nu se supună legilor sovietice”, care sunt direcționate, cât se poate de evident, împotriva Bisericii lui Hristos și a credinței.

După mărturia „Dicționarului ateist”, *adevărații creștini ortodocși* au organizat și au continuat să organizeze „case”, adică biserici și mănăstiri secrete, în catacombe... păstrând deplin doctrina și cultul ortodoxiei. Ei „nu recunosc autoritatea patriarhului ortodox”, adică, succesorul Mitropolitului Serghie, Patriarhul Alexei.

„Străduindu-se să îi separe” pe *adevărații creștini ortodocși* „de influența realității sovietice”, bineînțeleș, în mare parte, de propaganda ateistă, „liderii lor... fac uz de mitul lui *Antihrist*, care se presupune că ar domni deja în lume din 1917”. Natura anti-creștină a puterii sovietice este neîndoielnică pentru orice persoană care gândește sănătos, și cu atât mai mult pentru creștini.

Adevărații creștini ortodocși „de obicei refuză să participe la alegeri”, care în Uniunea Sovietică, o țară privată de libertate, sunt pur și simplu o înscenare, „și la alte funcții publice; ei nu acceptă pensii, nu le permit copiilor lor să meargă la școală mai sus de clasa a patra...”. Aici se găsește o mărturie sovietică neașteptată despre adevăr, la care nu mai este nevoie să se adauge nimic.

Respect și prețuire pentru *creștinii cu adevărat ortodocși* – eroi ai duhului și mărturisitori, care nu s-au închinat în fața groaznicei puteri, care nu poate să stea decât prin teroare și forță și care s-a obișnuit cu linguseala abjectă a supușilor ei. Conducătorii sovietici se înfurie din cauza faptului că există oameni care se tem de Dumnezeu mai mult decât de oameni. Ei sunt neputincioși în fața milioanelor de *creștini cu adevărat ortodocși*.

Cu toate acestea, în afară de *Adevărata Biserica Ortodoxă* din Uniunea Sovietică și de Patriarhia Moscovei, care nu sunt în comuniune nici de rugăciune și nici de vreun alt fel, mai există și o a treia parte a Bisericii ruse – liberă de opresiune și de persecuție din partea ateilor – *Biserica Ortodoxă Rusă din afara Rusiei*. Ea nu a rupt niciodată legăturile duhovnicești și de rugăciune cu Biserica din catacombe de acasă. După ultimul război au apărut în străinătate mulți membri ai acestei Biserici și au intrat în Biserica rusă din afara Rusiei și astfel legătura dintre aceste două Biserici a fost întărită și mai mult – o legătură care a fost susținută clandestin până în prezent. Odată cu trecerea timpului, devine din ce în ce mai puternică și mai stabilă.

Acea parte din Biserica rusă care se află în diasporă și este liberă este chemată să vorbească în lumea liberă în numele Bisericii persecutate din catacombe în Uniunea Sovietică; ea le descoperă tuturor cu adevărat tragicele condiții ale credincioșilor din URSS, pe care puterea ateistă încearcă să le ascundă cu atâta grijă, cu ajutorul Patriarhiei Moscovei; ea face apel la cei care nu și-au pierdut rușinea și conștiința de a-i ajuta pe cei persecutați.

De aceea este datoria noastră sfântă să veghem asupra existenței *Bisericii ruse din afara Rusiei*. Domnul, știutorul inimilor, îngăduind ca Biserica Lui să fie supusă la opresiune, persecuție, și să fie privată de toate drepturile în necredinciosul Stat sovietic, ne-a dat nouă, exilaților ruși, în lumea liberă talantul libertății, și El așteaptă de la noi să înmulțim acest talant și să îl folosim cu îndemânare. Și nu avem dreptul de a-l ascunde în pământ. Fie ca nimeni să nu îndrăznească să ne spună că trebuie să facem aceasta, fie ca nimeni să nu ne împingă spre un păcat de moarte.

Pentru soarta Bisericii noastre ruse, episcopii ruși sunt responsabili înaintea lui Dumnezeu, și nimeni în lumea aceasta nu ne poate elibera de această obligație sfântă. Nimeni nu poate înțelege mai bine decât noi ce se întâmplă în patria noastră, lucru despre care nu poate să aibă nimeni nicio îndoială. De multe ori străinii, chiar și ortodocși și cei investiți cu înalte ranguri bisericești, au făcut mari greșeli în legătură cu Biserica rusă și au tras concluzii false privind condiția ei prezentă. Dumnezeu meu, iartă-le aceasta, de vreme ce nu știu ce fac!

De aceea, fie că ne place sau nu, *Biserica Ortodoxă Rusă din afara Rusiei* va continua să existe și își va ridica vocea în apărarea credinței.

Ea nu va tăcea:

1. Atâta timp cât puterea sovietică va conduce o luptă nemiloasă împotriva Bisericii și a credincioșilor, despre care și întreaga presă sovietică dă mărturie, cu excepția *Jurnalului Patriarhiei Moscovei*.

2. Atâta timp cât, cum vedem din mărturia aceleiași prese, există în URSS o *Biserică cu adevărat ortodoxă în catacombe*, secretă, prin propria ei experiență dând mărturie despre persecuțiile împotriva credinței și despre lipsa totală a libertății religioase.

3. Atâta timp cât puterea sovietică îi va forța pe ierarhii patriarhiei moscovite să mintă în mod manifest și să afirme că nu există persecuții împotriva Bisericii în URSS și că Biserica se bucură chipurile de o libertate deplină în acord cu Constituția sovietică (Mitropoliții Pimen, Nicodim, Ioan din New York, arhiepiscopul Alexei și alții).

4. Atâta timp cât *Jurnalul Patriarhiei Moscovei*, la cererea autorităților, nu menționează nici măcar o singură biserică închisă și distrusă, în vreme ce ziarele sovietice vorbesc despre sute și mii.

5. Atâta timp cât în URSS bisericile vor fi profanate de atei, fiind transformate în cinematografe, magazine, muzee, cluburi, apartamente etc., lucruri despre care sunt martori în viață, în persoanele turiștilor care au fost în Uniunea Sovietică.

6. Până când miile de biserici distruse și profanate nu vor fi restaurate ca biserici ale lui Dumnezeu.

7. Până când reprezentanți în haine preotești ai patriarhiei moscovite nu vor înceta să se agite în lumea liberă în interesul puterii sovietice fără Dumnezeu, în acest fel îmbrăcând lupul în piele de oaie.

8. Până când ierarhii patriarhiei moscovite nu vor înceta negarea răutăcioasă a teribilei și groaznicei devastări a Lavrei Poceaev și a altor mănăstiri, și nu va înceta aproape complet lichidarea călugărilor de acolo și a teribilei persecutări a pelerinilor, până la ucidere (cum apar în scrisori din URSS)⁴⁵.

9. Până când preoții acuzați de curțile de judecată sovietice nu vor primi dreptul de a se apăra în mod liber prin presa sovietică.

10. Până când nu va înceta calomnierea și ridiculizarea credinței, a Bisericii, a preoților, a monahilor și a credincioșilor creștini în presa sovietică.

11. Până când nu se va da libertate fiecărui credincios din URSS să-și mărturisească deschis credința și să și-o apere.

12. Până când nu li se va permite oficial copiilor și tinerilor să își cunoască rădăcinile credinței, să viziteze bisericile lui Dumnezeu, să participe la sfintele slujbe și să primească Sfintele Taine.

⁴⁵ A se vedea *The Orthodox Word*, vol. 1, nr. 3, p. 105 ș.a.m.d.

13. Până când nu li se va permite părinților care sunt credincioși să-și boteze fără piedici copiii și fără a avea consecințe triste asupra viitoarelor lor cariere și asupra fericirii personale.

14. Până când părinții care își cresc copiii în credință nu vor înceta să fie acuzați că îi ologesc, atât părinții cât și copiii fiind privați de libertate pentru aceasta și închiși în spitale de boli nervoase sau în închisori.

15. Până când libertatea de gândire, de exprimare, de acțiune și de vot nu vor fi date din nou nu doar fiecărui credincios, ci și fiecărui cetățean al Uniunii Sovietice, mai întâi de toate scriitorilor și gânditorilor creatori, împotriva cărora puterea fără de Dumnezeu duce acum în mod deosebit o luptă amarnică, folosind mijloace intolerabile.

16. Până când Biserica și societățile religioase în general nu vor primi în URSS cele mai elementare drepturi, chiar și numai dreptul de a fi o persoană legală în fața legilor sovietice, dreptul de a deține o proprietate, de a-și conduce propriile afaceri, de a desemna și de a transfera preoții de parohii, de a deschide și de a sfinți noi biserici, de a predica creștinismul deschis nu doar în biserici, ci și în afara lor, în special printre tineri etc. Cu alte cuvinte, până când condiția tuturor societăților religioase nu va înceta să fie, una și aceeași, *fără drepturi*.

Până când toate acestea nu se vor realiza, nu vom înceta să acuzăm prigonitorii credinței fără Dumnezeu și pe cei care cu răutate cooperează cu ei sub înfățișarea presupușilor reprezentanți ai Bisericii. În aceasta, Biserica rusă din afara Rusiei a văzut întotdeauna o sarcină importantă. Știind aceasta, puterea sovietică, prin agenții ei, duce cu ea o luptă încăpățanată, neezitând de a folosi orice fel de mijloace: minciuni, mituiri, daruri și intimidare. Noi, cu toate acestea, nu ne vom retrage acuzațiile.

Declarând acestea în fața întregii lumi, eu fac un apel către toți frații noștri întru Hristos – episcopi ortodocși – și către toți oamenii cărora le este dragă soarta Bisericii ruse persecutate, ca parte din Biserica Universală a lui Hristos, pentru înțelegere, susținere, și pentru sfintele lor rugăciuni. Cât despre fiii noștri duhovnicești, le cerem să se țină cu fermitate de adevărul ortodoxiei, dând mărturie atât prin cuvânt, cât mai ales printr-o viață creștină dedicată, de rugăciune.

44. Rezoluția Sinodului Bisericii Ortodoxe Ruse din afara Rusiei (1/14 sept. 1971)

Soborul de episcopi al Bisericii Ortodoxe Ruse din afara Rusiei, singura parte liberă din Biserica rusă, privește cu tristețe suferințele la care sunt supuși credincioșii între granițele Uniunii Sovietice. La persecutarea deschisă de către regimul ateist, care are drept scop exterminarea tuturor religiilor, se adaugă ispiterile unei false frățietăți.

În 1927, când Mitropolitul Nijegorodului, Serghie, care s-a autoînțitulat patriarh al Moscovei, și-a prezentat bine cunoscuta Declarație, episcopii mai în vârstă ai Bisericii ruse, și printre aceștia cei aleși de Patriarhul Tihon în testamentul său pentru conducerea temporară a Bisericii ruse, nu au fost de acord cu el, văzând distrugerea sufletelor ortodoxe pe noul drum pe care avea să conducă Biserica, împotriva instrucțiunilor Mitropolitului Petru al Krutiței. Numele Mitropoliților Petru, Chiril, Arsenie, Iosif, al arhiepiscopului Serafim de Uglich și ale multor alți ierarhi, clerici și laici vor intra în istoria Bisericii la egalitate cu cei mai cinstiți mărturisitori ai ortodoxiei în fața persecuțiilor, a rățăcirilor și a ereziilor.

Partea liberă din Biserica Rusiei, care se găsește în afara granițelor URSS, este trup și suflet pentru mărturisitorii credinței, pe care ghidurile anti-religioase îi numesc „adevărații creștini ortodocși”, deoarece sunt obligați să se ascundă de autoritățile civile în același mod în care se ascundeau credincioșii în catacombe în primele secole ale creștinismului. Soborul episcopilor recunoaște unitatea duhovnicească cu ei, iar Biserica Ortodoxă Rusă din afara Rusiei se roagă întotdeauna pentru cei care în condiții de persecuție reușesc să păstreze adevărul și *nu sunt înjugați în mod inegal cu necredincioșii*, recunoscând că nu are nimic în comun lumina cu întunericul și nicio înțelegere nu este între Hristos și Veliar (II Cor. 6: 14-15).

Partea liberă a Bisericii ruse, în afară de rugăciune, se luptă să își ajute frații care suferă pentru credință în patrie și prin lupta continuă de a descoperi lumii adevărata situație a Bisericii în Uniunea Sovietică, demascând minciuna presupusei ei bunăstări, pe care falșii păstori, călătorind în străinătate, încearcă să o mediatizeze, glorificând persecutorii și bârfindu-i pe cei persecutați.

În aceste circumstanțe dureroase, pe care frații noștri din Uniunea Sovietică trebuie să le pătimească, noi găsim o mângâiere în exemplul primelor secole ale creștinismului, când persecutorii lui Hristos încercau de asemenea să extermine fizic Sfânta Biserică. Dar noi ne amintim cu-vintele încurajatoare ale Mântuitorului, *Nu te teme, turmă mică* (Luca

12: 32). Și ne amintim de asemenea cuvintele de încurajare ale Mântuitorului pentru cei pe care Domnul i-a considerat că vor fi pe pământul acesta în ultimele zile ale existenței lui: *Ridicați capetele voastre, pentru că răscumpărarea voastră se apropie* (Luca: 21: 28).

45. Arhimandritul Tavrion

Publicația nr. 96 din *Cuvântul ortodox* (ian.-febr.1981) conținea viața arhimandritului Tavrion, ultimul stareț al Sihăstriei Glinsk înainte de închiderea ei în 1958, care a murit în 1978 ca părinte duhovnicesc al călugărițelor Sihăstriei Schimbarea la Față de lângă Riga. Renumit ca stareț printre credincioși în multe părți ale Rusiei, părintele Tavrion amintește de părintele Dimitrie Dudko (cu care ținea legătura) în fervoarea sa ortodoxă și în sinceritatea sa cu privire la raportarea la autoritățile sovietice; viața lui ne oferă un indiciu despre Sfânta Rusie supraviețuind chiar și în groaznica realitate sovietică a Rusiei de astăzi.

Această viață a fost trimisă la *Cuvântul ortodox* pentru publicare de către Mitropolitul Filaret, ierarhul conducător al Bisericii ruse din afara Rusiei, împreună cu o scrisoare care explică faptul că „acest stareț înțelept și evlavios a aparținut mai întâi Bisericii din catacombe; dar, văzând cum oamenii credincioși erau împrăștiați ca oile fără păstor, el s-a alăturat Bisericii oficiale, dar în activitatea sa el a stat absolut departe de ea, dându-și toată tăria îndrumării duhovnicești a sufletelor credincioase”.

Câțiva credincioși, în special printre non-rușii din America, au interpretat o astfel de simpatie arătată față de un preot al patriarhiei Moscovei ca o „trădare” a Bisericii din catacombe și au scris scrisori de protest către sinodul episcopilor din New York. Sinodul, în răspuns, a proclamat următoarea „Decizie”, care afirmă clar o politică neschimbată a comuniunii doar cu Biserica din catacombe din Rusia, dar simpatie și lipsă de condamnare pentru toți cei din patriarhia Moscovei care încearcă, așa cum știu ei mai bine să fie credincioși ortodoxiei „chiar și în teritoriul împărăției lui Antihrist”. Această „Decizie” arată că atitudinea Bisericii ruse libere din Vest față de evenimentele religioase din Rusia nu este deloc îngustă și legalistă, ci este plină de iubire și compasiune adăugată principiului bisericesc al acriviei.

DECIZIA EPISCOPILOR

La 12/25 august 1981, sinodul episcopilor Bisericii Ortodoxe Ruse din afara Rusiei a ascultat raportul președintelui sinodului episcopilor asupra următoarei chestiuni: apariția unui articol despre arhimandritul Tavrion, publicat în numărul 96 al *Cuvântului ortodox*, a cauzat mare consternare printre unii dintre cititori, în special printre cei care nu sunt foarte familiari cu condițiile vieții bisericești în URSS. În adresa mea însoțitoare către editorul revistei (care nu s-a intenționat să fie publicată

cu articolul), ei au văzut ceea ce au crezut a fi un fel de aprobare a poziției duale asumate de răposatul arhimandrit, mai degrabă decât simpla prefațare a unui material interesant, informativ. Arhimandritul Tavriion, după lungi ani de detenție ca membru al Bisericii din catacombe, oarecum a ajuns să se alăture patriarhiei Moscovei în timp ce nu i-a împărtășit niciodată politica. Niciunul dintre noi nu a avut niciodată niciun fel de relații cu el. Noi știm doar că îi sfătuia pe fiii săi duhovnicești să plece din URSS și să meargă în Vest, să se alăture Bisericii Ortodoxe Ruse din afara Rusiei. Este de asemenea cunoscut faptul că, atunci când vorbea cu fiii săi duhovnicești, el condamna servilismul politic al patriarhiei față de autoritățile ateiste. Metodele sale pastorale și duhovnicești erau destul de neobișnuite. În descrierea favorabilă a vieții sale, scrise de fiica sa duhovnicească, unii cititori au găsit nu doar faptul că el aducea oameni în Biserică, ci de asemenea ne-au bănuțit pe noi de aprobarea atitudinii sale compromițătoare față de Biserică. Acest lucru nu este adevărat.

Condamnarea de către ierarhia noastră a acordului cu ateii, promulgat de patriarhia Moscovei în vremea Mitropolitului Serghie, rămâne în mod sigur validă și nu poate fi schimbată, decât în cazul pocăinței patriarhiei Moscovei. Politica aceasta care caută să slujească atât lui Hristos cât și lui Veliar este, fără discuție, o trădare a ortodoxiei. Prin urmare, nu putem avea comuniune liturgică cu niciun episcop sau cleric din patriarhia Moscovei. Dar acest lucru nu ne împiedică să studiem cu iubire și tristețe viața religioasă din Rusia. În unele cazuri vedem o desăvârșită prăbușire, în timp ce, în alte cazuri, unele eforturi de a rămâne în afara politicii apostate a liderilor patriarhiei într-o încercare de a obține mântuirea chiar și în teritoriul împărăției lui Antihrist (ca în cazul menționat în canonul al II-lea al Sfântului Atanasie), și având în minte cuvintele Mântuitorului nostru că printr-o judecată pripită se poate smulge grâul împreună cu neghina (Matei 13: 29). În circumstanțe care variază, veninul compromisului păcătos otrăvește sufletele în grade diferite.

Ca parte liberă a Bisericii ruse, putem aproba deplin doar partea Bisericii din Rusia care este numită Biserica din catacombe, și doar cu ea putem avea comuniune deplină. Totuși, orice depărtare de ateism și serghianism trebuie văzută ca un pas pozitiv către ortodoxia pură, chiar dacă încă nu este deschiderea unei căi de unire eclezială cu noi. Pe lângă aceasta, evaluarea și judecata noastră de acum nu poate continua din cauza lipsei de informații. Cu toate acestea, interesul nostru față de toate aspectele vieții religioase din Rusia nu poate să ignore niciun eveniment pozitiv pe care îl vedem pe fundalul totalei apostazii. Nu ar trebui să ne concentrăm atenția exclusiv asupra acelor aspecte care merită o condamnare necondiționată.

În lumina acestora, viața și activitatea răposatului arhimandrit Tavriion a fost un fenomen interesant. Și din acest motiv am considerat bio-

grafia sa a fi vrednică de atenție și publicare, în timp ce dezaprobăm în mod clar apartenența sa la organizația bisericească serghianistă. Acest lucru se pare că a fost înțeles greșit de unii cititori – eu nu ofeream un exemplu vrednic de urmat.

Decizie: Să se ia în considerare raportul președintelui Sinodului episcopilor și, împărtășind opinia lui, să publicăm relatarea sa în presa religioasă. În același timp, sinodul episcopilor consideră necesar să reamintească turmei sale că, mai întâi de toate, trebuie cu tărie să susținem propria noastră credință și să sporim în râvna în viața autentică a Bisericii, în condițiile în care Dumnezeu ne-a pus pe fiecare să ne luptăm spre mântuirea sufletelor noastre. Datorită informațiilor insuficiente, deliberări cu privire la semnificația și calitatea diferitelor evenimente din Rusia nu oferă pentru moment o călăuzire potrivită pentru credincioși. Într-adevăr, în majoritatea cazurilor, aceste deliberări nu pot servi ca învățătură, ci trebuie mai degrabă să fie privite ca opinii personale.

Sinodul episcopilor este mâhnit de reacția la articolul despre arhimandritul Tavrion și de concluziile grăbite pe care le-au tras unii credincioși zeloși, și chiar unii clerici. Dragostea reciprocă și grija pentru unitatea Bisericii, care este deosebit de necesară în vremuri de erezie și schismă, cere de la fiecare dintre noi mare precauție în ceea ce spunem. Dacă nimeni nu trebuie să-și condamne aproapele în grabă, încă și mai multă grijă este cerută acolo unde este vorba de propriul nostru întâistător. Implicații pripite cu privire la predica lui presupus neortodoxă, precum și critica deschisă din predici, revelează o tendință către condamnare și diviziune care este nepotrivită pentru creștini. Apostolul a spus: „Cine ești tu să judeci pe sluga altuia?”. Ce lucru mai potrivit ar putea fi spus decât: „Cine ești tu să îl judeci pe mitropolitul tău?”. O astfel de atitudine, care poate ușor să se dezvolte în schismă, este puternic dezaprobată de canoanele Bisericii, pentru că arată apropiere deliberată de către clerici a „judecății care aparține ierarhilor” (Canonul al XIII-lea al Sinodului Întâi și al Doilea). Fiecare trebuie să fie foarte atent în critica sa, în special atunci când și-o exprimă public, amintindu-și că „pedeapsa este nedezipită de pricina ta” (Iov 36: 17). Dacă, contrar învățăturii apostolice despre distribuirea ierarhică a datoriilor și responsabilităților, toți clericii și laicii și-ar supraveghea ierarhii (I Cor. 12: 28-30), atunci în loc să fie un trup ierarhic al lui Hristos, Biserica noastră s-ar transforma într-un fel de anarhie democratică, unde oiaia își asumă funcția păstorului. Un har special le este acordat episcopilor pentru a-i ajuta în lucrarea lor. Celor care caută să-și controleze episcopul ar trebui să li se amintească de canonul al LXIV-lea al Sinodului ecumenic al șaselea care citează cuvintele Sfântului Grigorie Teologul:

„Cel ce învață să o facă cu supunere și cel ce dăruiește să o facă cu bucurie și cel ce slujește să o facă cu râvnă. Nu toți suntem limbă, care

este cel mai lucrător membru, nu toți dintre noi suntem apostoli, nu toți suntem profeți, nu toți vom tâlcui. (...) De ce te faci păstor, când ești oaie? De ce să devii cap când ești picior? De ce încerci să fii comandant, când ești înrolat în numărul soldaților?”

Canonul se sfârșește cu următoarele cuvinte: „Dar dacă cineva micșorează acest canon, să se afurisească pentru patruzeci de zile.”

Situația Bisericii în Rusia este fără precedent, și nu pot fi prescrise niciun fel de norme de niciunul dintre noi separat. Dacă poziția Bisericii din catacombe s-ar schimba, față de poziția ei din anii din urmă, orice schimbare în atitudinea noastră va trebui să fie revizuită nu de clerici individuali sau laici, ci doar de către sinodul episcopilor, căruia trebuie să i se supună toate problemele pertinente.

Decizia de mai sus trebuie publicată și o copie a ei înmânată secretarului sinodului, în timp ce episcopii eparhiali ar trebui să ofere instrucțiuni, fiecare în eparhia sa, clericilor care și-au exprimat opinia prea în grabă.

ANEXA I

Arhiepiscopul Ioan din Letonia

Pomenit la 12 octombrie (†1934)

Printre slăviții noi mucenici ai secolului nostru unii ies în evidență mai puternic decât ceilalți prin absoluta claritate a poziției lor pentru Hristos și Biserica Sa. Ei nu sunt mucenici „întâmplători”, ca o simplă parte a campaniei universale a fenomenului pseudo-religios al comunismului împotriva Bisericii lui Hristos; mai degrabă, ei sunt deschiși și neînfricați mărturisitori ai lui Hristos, a căror viață este provocare îndrăzneată pentru persecutorii moderni, așa cum a fost viața Sfântul Antonie pentru demonii deșertului egiptean. Astfel au fost în Rusia Mitropolitul Iosif de Petrograd și alți fondatori ai Bisericii din catacombe, și astfel a fost, în afara Rusiei, arhiepiscopul Ioan, supremul mărturisitor și mucenicul mult pătimitoare Biserici Ortodoxe Letone.

Arhiepiscopul Ioan, în lume Janis Pommer, s-a născut în 1876 într-o familie de țărani în districtul Vendzen, Letonia. Nu exista sânge rusesc în neamul său, chiar dacă mai târziu el a arătat o mare iubire pentru Rusia. Străbunicul său a fost unul dintre primii care au acceptat credința ortodoxă în acea regiune, pentru care a fost supus unei persecuții aspre. Pe vremea aceea apăruse un mare interes pentru ortodoxie printre țăranii din Lituania, mulțumită faptului că începuse să se predice în limba letonă. Pastorii luterani, în cea mai mare parte, îi priveau pe localnici și limba lor cu dispreț și letonii, care la un moment dat fuseseră botezați catolici cu forța de către invadatorii germani, după Reformă au fost făcuți luterani la fel de automat, urmându-și suveranii. Cei care trecuseră la ortodoxie la mijlocul secolului trecut erau priviți de autoritățile locale (de baronii nemți) ca rebeli. Localnicii și-au arătat susținerea față de străbunicul ierarhului, care era considerat de către autorități „rebel”, făcând un cavou peste locul mormântului său și ridicând pe el crucea ortodoxă cu opt colțuri. Atât cavoul, cât și crucea au fost mai târziu date la o parte de către autoritățile locale.

În copilăria sa, viitorul arhiepiscop îi ajuta pe părinții săi la fermă și era păstor. El era un copil serios, evitând jocurile zgomotoase ale altor copii. În adolescență îi plăcea să meargă în pădure și să stea acolo mult timp. Tatăl său l-a învățat să citească și să scrie atât de bine încât, sărind peste clasele primare, el a intrat direct la școala superioară de stat. Chiar din primul an de școală el s-a făcut remarcat într-atât, încât profesorii săi le-au recomandat fervent părinților să fie trimis fie la gimnaziu, fie la

școala preparatorie pentru seminar. La sfatul preotului local, băiatul a fost trimis la cea din urmă. După ce a trecut examenul, el a intrat la școala preparatorie de seminar în 1887; în 1891 el s-a transferat la seminarul de la Riga. Datorită succesului său la studii și datorită bune sale purtări, el a primit o bursă pe parcursul întregii perioade de studii. El își petrecea întotdeauna vacanțele de vară acasă, ajutându-și părinții la muncile gospodăriei.

El a terminat seminarul în 1897, și l-a terminat strălucit. Tulburările care au venit asupra instituțiilor educaționale rusești în acea vreme l-au împiedicat să-și continue pregătirea imediat. Timp de trei ani a lucrat ca instructor printre letoni, dovedind un mare talent ca învățător. În 1900, trecând examenele de intrare în mod strălucit, el a fost acceptat ca student la Academia teologică de la Kiev, din nou cu bursă. El era popular printre studenți, atât pentru succesul său remarcabil la studii, cât și datorită rezultatelor sportive deosebite. Cu toate acestea, pentru cei care îl cunoșteau bine tunderea în monahism a tânărului student, în 1901, la Mănăstirea Sfântul Arhangel Mihail din Kiev, nu a fost neașteptată. Colegii săi, chiar înainte să fi fost tuns, îl numeau „călugărul” pentru devotamentul său față de ideea de absolută sobrietate și în general, pentru stăpânirea sa în toate.

El a terminat cursurile Academiei în 1904 atât de strălucit încât i s-a dat să aleagă între o carieră științifică și una practică, de profesor. El ales-o pe cea din urmă. Ca profesor care predă Sfânta Scriptură la seminarul de la Cernigov, el a fost capabil să-și inspire elevii în așa măsură, încât mai mulți dintre ei și-au dedicat viețile studiului Sfintei Scripturi și mai târziu au devenit profesori la această disciplină. Autoritățile seminarului au prețuit munca tânărului instructor și în 1906 l-au promovat în postul de inspector al Seminarului Vologda. Și la Seminarul Vologda viitorul episcop și-a arătat abilitatea sa de administrator. Buna ordine pe care a reușit să o aducă în scurtă vreme în populatul și dezordonatul Seminar Vologda a fost într-adevăr excepțională, astfel încât, în ciuda vârstei sale tinere, i s-a încredințat în următorul an academic poziția de răspundere de director al Seminarului ortodox din Lituania și de stareț al Mănăstirii Sfânta Treime din Vilna. I s-au încredințat, de asemenea, și sarcini de responsabilitate în conducerea eparhială. Prin urmare, transferul său în 1911 în Minsk, unde arhiepiscopul bolnav Mihail de Minsk l-a chemat în postul de episcop vicar, a fost întâmpinat în Vilna cu regret de către toți. În drum spre Minsk el a participat la canonizarea Sfântului Ioasaf de Belgorod.

În 1912 episcopul Ioan a fost transferat la Odessa ca vicar al arhiepiscopului de Cherson, Dimitrie, care era atunci foarte bătrân. În noul an 1913 i s-a încredințat sarcina de răspundere de a pune în bună ordine de curând deschisa eparhie Priyazovsk. Relația sa cu localnicii de aici a

fost atât de bună, încât această eparhie a devenit singura din Rusia în care salariul său și cel al clericilor a fost asumat de către oamenii locului. Erau ocazii în care episcopul era ales ca arbitru când erau conflicte între muncitori și angajatori. Muncitorii îl considerau apărătorul intereselor lor și angajatorii se supuneau deciziilor lui fără discuție. Când, din pricina războiului, valuri de refugiați din Galiția și Cehoslovacia au ajuns la „Donul liniștit”, ei au găsit în episcopul Ioan pe cineva care avea mare grijă de nevoile lor. Au fost organizate multe școli pentru refugiați și orfeline cu participarea sa. Sute de galițieni și cehi recunoscători au devenit ortodocși, inclusiv intelectualitatea.

Revoluția l-a găsit pe episcopul Ioan în acest post. El era periculos pentru liderii revoluționari și campania împotriva lui a început imediat. Agenți revoluționari, atât pe față, cât și în ascuns, îl urmăreau peste tot. Între timp, printre masele de oameni care erau deplin devotați episcopului lor, s-a format o atitudine care nu era acceptabilă pentru autoritățile revoluționare. Voluntari dintre muncitori și soldați au organizat o gardă care îl supraveghea pe episcop zi și noapte. Pe drumul spre și de la sfintele slujbe el era însoțit de mari mase de oameni, care erau gata să-și apere episcopul prin forță împotriva dușmanilor. Autoritatea revoluționară locală a crezut că a găsit o cale de rezolvare prin aranjarea transferului iubitului episcop în eparhia Tver. Dar, după ultima slujbă în catedrală, oamenii și-au întors cu forță episcopul la reședința episcopală și l-au înconjurat cu gardi care împiedicau plecarea sau îndepărtarea episcopului. În astfel de condiții, autoritățile, fiind umilite, i-au cerut episcopului să părăsească orașul pentru un timp și să meargă în Moscova. Cu toate acestea, împreună cu episcopul Ioan a mers la Moscova o delegație din popor, cu reprezentanți dintre clerici, soldați, laici și cazaci, cu intenția de a protesta acolo împotriva acțiunilor autorității locale. În Moscova, delegația și-a atins scopul printr-o decizie favorabilă atât din partea autorității lumesti, cât și a celei duhovnicești. Dar lovitura bolșevică și începerea Războiului Civil a făcut imposibilă întoarcerea episcopului Ioan la Priyazovk. Prin urmare, el a fost numit în poziția de răspundere de arhiepiscop de Penza.

În Penza, unde arhiepiscopul Ioan a ajuns la începutul lui 1918, credincioșii au început imediat organizarea unei apărări a arhipăstorului lor, atât față de autoritățile seculare, cât și față de cei din biserică renovaționistă. Din nou a fost formată o gardă voluntară. CEKA locală l-a supus imediat pe arhiepiscop percheziției și interogatoriului; dar nici una și nici cealaltă nu au dat niciun motiv de arestare. Atunci agenții CEKA au hotărât să marcheze sărbătorirea Paștelui din 1918 cu uciderea arhiepiscopului Ioan.

În seara de Paști au apărut la reședința arhiepiscopului Ioan de la Mănăstirea Schimbării la Față doi agenți CEKA înarmați până în dinți,

fostul ofițer Rudakov și muncitorul Dubovkin, și au început să ceară accesul la el. Garda a sunat alarma pentru a-i avertiza pe oameni și Dubovkin a fugit, dar Rudakov a spart ușa chiliei și a tras mai multe focuri care au fost, din fericire, departe de țintă. Arhiepiscopul a reușit să-l dezarmeze. Oamenii care s-au adunat între timp intenționau să aibă „grijă” de criminal prin legea linșării și doar mijlocirea energică a arhiepiscopului l-a salvat pe Rudakov de la moarte sigură. Și aici s-a petrecut o minune: Rudakov, care tocmai făcuse o tentativă de asasinare a arhiepiscopului, s-a aruncat în brațele sale cu salutul pascal „Hristos a înviat!”. Bineînțeles, autoritățile s-au grăbit să nege orice implicare în această problemă, în ciuda faptului că Rudakov a primit un ordin scris asupra persoanei sale. Nefericitul bărbat a fost arestat și curând a murit în închisoare. Săptămâna luminată în Penza și în toată vasta eparhie a fost transformată într-o nemaiauzită demonstrație de iubire și devotament din partea credincioșilor față de păstorul lor. Autoritățile, evaluând situația, s-au ascuns pentru o vreme și s-au abținut de la orice acțiuni evidente. Credincioșii, chiar și cercurile liberale ale intelectualității, s-au adunat încă și mai strâns în jurul arhipăstorului lor. Importantul avocat local, V. A. Bezsonov, sfătuitoarea legal al arhiepiscopului, a devenit conducătorul acestor zeloți și a fost ipodiaconul său. Viața bisericească din întreaga eparhie a fost revigorată și întărită.

Când în mai, 1918, un regiment de cehoslovaci mergea de la Don spre Siberia prin Penza, dintr-odată, fără niciun motiv, bolșevicii au deschis foc de artilerie asupra Mănăstirii Schimbarea la Față. Locul unde locuia arhiepiscopul a devenit centrul tragerilor. Mai târziu autoritățile au explicat acest incident ca o neînțelegere, dar localnicii au receptat aceasta ca o tentativă de ucidere a arhipăstorului lor și au protestat. La 7 septembrie 1918, CEKA locală a făcut din nou o lungă verificare a chiliei și a biroului arhiepiscopului. Chiar dacă nu s-a găsit nimic incriminatoriu, agenții CEKA l-au luat pe arhiepiscop la închisoare, pentru o confruntare cu unul dintre deținuți. Acest lucru a cauzat întârzierea arhiepiscopului la privegherea de toată noaptea pentru sărbătoarea Nașterii Maicii Domnului. Când credincioșii au aflat că arhiepiscopul fusese dus în „casa de unde nu era întoarcere”, și în ziua în care se făceau execuții, cei care veniseră la slujbă au tras concluzia că arhiepiscopul fusese împușcat împreună cu ceilalți condamnați. Când vlădica s-a întors, foarte târziu, la catedrală, în loc de priveghere el a găsit în desfășurare o slujbă de pomenire pentru el însuși.

Pentru următoarea provocare, autoritățile s-au folosit de reprezentantul local al „Noii Biserici”, V. Putyat-Gruenstein, care la 14 septembrie a apărut la Biserica Sfinților Apostoli cu adepții săi când arhiepiscopul Ioan săvârșea sfânta slujbă. Ei au încercat să intre în biserică, dar oamenii au împiedicat acest lucru. Din cauza tulburărilor din jurul bise-

ricii, arhiepiscopul a fost și el închis de către CEKA locală ca suspect. El a fost ținut în închisoare timp de o lună întreagă, în ciuda nevinovăției sale evidente. De la o zi la alta, CEKA locală era asediată de delegații de credincioși care cereau eliberarea arhiepiscopului. Se făcea rugăciune în întreaga eparhie pentru aceasta. Toate acestea i-au făcut pe cei de la CEKA să încheie cazul lor împotriva arhiepiscopului. La 14 octombrie, la miezul nopții, agenții CEKA au început să-i cheme pe deținuți, unul câte unul, în sala tribunei pentru a-și auzi și semna sentințele. Era duminică, ziua în care aveau loc de obicei execuțiile. Cei care erau chemați ieșeau și nu se mai întorceau. Ei erau predați imediat executorilor. Pe lunga listă a celor condamnați, arhiepiscopul Ioan a fost ultimul. Aceasta a fost o tortură subtilă: el a trebuit să sufere tot ceea ce suferă cei care sunt condamnați la moarte. În jur de ora unu dimineața el a fost în cele din urmă informat că a fost eliberat.

La 18 iulie 1919, autoritățile l-au chemat pe arhiepiscop la centrul militar, unde a fost examinat și declarat apt pentru serviciul militar, fiind numit într-un regiment care nu era în linia întâi. S-a câștigat o amânare pentru aceasta, mulțumită doar intervenției credincioșilor. Când, la sfârșitul lui 1919, trupele albe au început să se apropie de Penza din sud, autoritățile au arestat în grabă cei mai importanți oameni ai Bisericii. La 11 noiembrie agenții CEKA au desfășurat o nouă percheziție în chilia arhiepiscopului, de data aceasta una deosebit de atentă. Deși nimic nu a fost găsit, arhiepiscopul a fost din nou arestat. CEKA a declarat că fusese descoperită o organizație contra-revoluționară, ai cărei „membri” au fost imediat executați. Bezsonov, ipodiaconul vlădicăi, era printre ei. La protestul categoric al arhiepiscopului, el a fost trimis la Moscova, unde cazul său urma să fie cercetat. Cazul său a fost preluat chiar de președintele Diviziei de operațiuni secrete de la CEKA, faimosul Lațis (un consătean de-al arhiepiscopului, care în cele din urmă s-a sinucis în camerele subterane pe care le cunoștea atât de bine). De această dată arhiepiscopul a fost închis pentru trei luni. Agenții nu au reușit să adune sau să fabrice niciun material incriminatoriu și la 11 martie 1920 el a fost eliberat.

La 3 februarie 1920 arhiepiscopul Ioan a fost ales de către un sinod al Bisericii Ortodoxe letone ca arhiepiscop de Riga și a toată Letonia. Letonia, care până la Revoluție fusese parte din Imperiul rus, a suferit mult din pricina efectelor Primului Război Mondial și a tulburărilor din Rusia. Deja în 1919 (14 ianuarie), arhiepiscopul Platon de Revel murise ca mucenic în Estonia vecină, fiind ucis de mâinile bolșevicilor. Deși amenințarea comunistă s-a retras din țările baltice timp de aproape două decenii, totuși credința ortodoxă în Letonia de curând independentă era privită de guvern ca ceva care își trăise traiul și era acum de prisos. Catedrala din Riga, care sub ocupația germană fusese transformată în biserică luterană, și a fost atunci avariata de două ori în acțiuni militare, a

fost redată ortodoxiei, dar de vreme ce era o amintire a stăpânirii ruse, stătea acum închisă. Reședința episcopului și Mănăstirea Sfântul Alexei au fost date catolicilor, iar alte proprietăți bisericești au fost confiscate de guvern și transformate în utilități lumești. Creștinii ortodocși nu doar în Riga, dar și în toate orașele din Letonia, se găseau în condiții groaznice, fără păstor, persecutați, fără niciun drept. Se făcea o încercare sistematică de dezrădăcinare a credinței ortodoxe. În aceste condiții dureroase, letonii ortodocși nu puteau să fi făcut un lucru mai bun decât să-și fi ales drept păstor pe arhiepiscopul Ioan, care era nu doar cea mai eminentă figură bisericească ortodoxă de sânge leton în acel moment, dar era și un om de mare curaj și de acțiune.

La cererea repetată a Bisericii Ortodoxe letone, la 14 aprilie 1921 Patriarhul Tihon l-a binecuvântat pe arhiepiscopul Ioan să meargă în Letonia, dar la 23 mai el și-a schimbat hotărârea la cererea clericilor și laicilor din Penza. Abia la 19 iulie 1921, „considerând importantă cererea Bisericii letone”, patriarhul și-a dat acordul final pentru ca arhiepiscopul Ioan să plece, dându-i un document de recunoștință pentru activitatea sa jertfitoare și rodnică pentru binele Bisericii. Înainte de plecarea arhiepiscopului Ioan, Patriarhul Tihon, în conformitate cu decretul Sfântului Sinod și al Consiliului bisericesc superior, i-a oferit arhiepiscopului Ioan cea mai mare autonomie canonică în conducerea Bisericii Ortodoxe letone. Acest act de încredere a fost pe deplin justificat de activitatea ulterioară a arhiepiscopului Ioan, care în moartea sa mucenicească a mers pe urmele patriarhului.

La 24 iulie 1921, clerul și laicii ortodocși cu cruci și obiecte sfinte din toate bisericile ortodoxe l-au întâmpinat triumfător pe arhiepiscopul Ioan la gară și l-au condus la catedrală. Nici în timp ce arhiepiscopul săvârșea prima sa slujbă aici (unde nu mai slujise un ierarh ortodox din 1917), liderii ortodocși locali nu aveau nicio idee despre unde avea să locuiască, de vreme ce reședința episcopală fusese de curând luată de guvern. Dar, la terminarea slujbei, după ce a dat binecuvântare oamenilor, arhiepiscopul Ioan, spre uimirea tuturor celor prezenți, a mers la subsolul catedralei și a spus: „Voi locui aici”. Astfel el a mărturisit persecuția Bisericii letone și a făcut din catedrală un centru al luptei sale neînterupte de restaurare a drepturilor Bisericii Ortodoxe în Letonia. În campania care a urmat, dusă de guvernul și presa letonă, pentru a demola catedrala, faptul că însuși arhiepiscopul Ioan locuia acolo a fost un factor decisiv care a împiedicat realizarea acestui proiect.

Sosirea arhiepiscopului Ioan a fost începutul unei noi ere în viața Bisericii Ortodoxe letone. Primul său apel către guvernul leton a fost întâmpinat cu răspunsul rece: „Legile Letoniei nu recunosc nici Biserica Ortodoxă și nici organele și organizațiile ei și nu obligă guvernul leton să apere Biserica Ortodoxă”. Curând, cu toate acestea, arhiepiscopul Ioan a

reușit să obțină promulgarea unei legi cu privire la Biserica Ortodoxă în Letonia care reglementa relația dintre Biserică și stat și garanta pentru Biserică un număr de drepturi, în special obținerea de la guvern a unor sume de bani considerabile. S-a pus punct distrugerii fără sens a obiectelor ortodoxe sfinte, cum ar fi îndepărtarea capelei din principala gară din Riga. Parohiile ortodoxe au început să fie întărite și construite, și bisericile care fuseseră distruse în război au fost refăcute. De la bun început, arhiepiscopul Ioan a fost conducătorul tuturor creștinilor ortodocși din Letonia, atât ruși cât și letoni, și doar datorită autorității sale categorice, a minții, a experienței și tactului subtil s-a evitat teribila divizare care domina în toate celelalte state de pe coasta Baltică între ruși și localnici. Acest leton prin naștere, care avea un suflet rus, a fost ca un pod între două popoare și atât unul cât și celălalt îl considerau al lor.

Începând cu 1925 arhiepiscopul Ioan a devenit reprezentantul rușilor din Letonia în parlament. Din acest moment activitatea sa a cuprins dimensiuni imense: el a deschis un seminar ortodox, s-au redat bisericilor proprietăți și în sfârșit a reușit să obțină întoarcerea din Uniunea Sovietică a obiectelor bisericesti sfinte și a proprietăților pentru sume mari de bani. Letonii ortodocși, care înainte de venirea arhiepiscopului Ioan se ascuseseră „de teama iudeilor”, acum păseau cu curaj în spatele conducătorului lor neînfricat, și Biserica letonă a trăit cei mai buni ani ai scurtei sale existențe. În câțiva ani, conform statisticilor oficiale, populația ortodoxă a crescut cu douăzeci la sută; au fost construite și sfințite treisprezece biserici noi, alte patru erau în construcție, altele în plan, când arhiepiscopul Ioan a primit mucenicia.

Situația Bisericii Ortodoxe letone în primii ani după Primul Război Mondial și după Războiul Civil rus era, bineînțeles, dificilă; dar incomparabil mai dificilă era situația credincioșilor ortodocși din Rusia. Arhiepiscopul Ioan a luptat cu succes împotriva dușmanilor săi locali, comuniștii letoni, dar el nu i-a uitat nici pe dușmanii săi principali, dușmanii întregului popor rus, bolșevicii.

Și astfel a fost începută o adevărată campanie de minciuni și calomnii împotriva arhiepiscopului Ioan. Campania a fost sistematică și bine planificată; când se demasca o minciună, o nouă calomnie era inventată imediat. Se găseau chiar femei isterice care mărturiseau la tribunal despre „întâlnirile” lor clandestine cu arhiepiscopul; dar, toate minciunile lor au fost demascate. Vai! Noi, creștinii ortodocși din Letonia, trebuie să ne asumăm vina că nu l-am protejat suficient pe vlădica. Puțini au fost cei care au luptat împotriva campaniei de minciuni și calomnii. Și, totuși, puține au fost acele familii printre rușii din Letonia pe care vlădica nu era gata să le ajute într-un fel sau altul. De asemenea, el era binefăcător și al multor oameni neortodocși. El era cu adevărat părintele turmei sale.

În ultimii ani arhiepiscopul Ioan a suferit mult din cauza așa numitei mișcări „creștin-ortodoxe”. Arhiepiscopul Ioan iubea copiii și tinerii foarte mult și era bucuros să vadă reprezentanți ai tineretului, și nu erau rare grupurile de tineri, și chiar clase întregi de elevi, care îl vizitau (deoarece în Riga pe atunci erau mai mult de douăzeci de școli primare ruse și mai multe gimnazii). La început, arhiepiscopul Ioan a fost foarte înțelegător față de mișcarea de curând formată; dar, cu timpul, când natura acestei organizații a devenit clară, el nu a mai avut de-a face cu ea. Reputația sa printre grupurile religioase „liberale” nu a fost nici ea ajutată de relațiile sale de prietenie cu Sinodul episcopilor ruși de peste hotare, chiar dacă din rațiuni politice nu putea face parte dintre ei. În 1931, la a zecea aniversare a episcopatului arhiepiscopului Ioan la Riga, Mitropolitul Antonie, ierarhul conducător al Bisericii ruse de peste hotare, avea să-l numească „un curajos apărător al ortodoxiei”.

Dușmanii politici ai arhiepiscopului Ioan nu au ezitat nici să trimită huligani ca să-l atace odată, când se întorcea seara la reședința lui de vară din afara orașului. Ca de obicei, el mergea pe jos spre casă cei câțiva kilometri de la terminarea șoselei. Mercenarii trebuiau să îl bată fără milă, în schimb, calculând greșit puterea fizică a victimei lor, au fost învinși de el. Pentru început, arhiepiscopul i-a dat cap în cap până ce le-au apărut stele în fața ochilor. Dar apoi el i-a luat acasă, le-a vorbit din inimă și a avut un asemenea efect asupra lor, încât ei s-au căit de toate înaintea lui și au devenit prietenii săi.

În viața arhiepiscopului Ioan au fost anumite circumstanțe care pentru o vreme au fost enigmatice. Calomniatorii săi de multă vreme îi reproșau faptul că locuia singur, fără vreun ucenic de chilie. „Îi este teamă de martori”, spuneau ei, repetând calomniile care erau răspândite despre el. Dar când cei care îi voiau binele l-au întrebat despre aceasta, el a răspuns că era mai bine pentru el să locuiască singur. Diferiți oameni veneau la el și, în afară de aceasta, el nu voia să supună pericolului pe nimeni. Sensul acestor cuvinte a devenit clar doar după moartea sa mucenicească.

Și într-adevăr, oameni de tot soiul veneau să îl vadă pe arhiepiscop. Veneau prelați străini renumiți, dar și oameni săraci și niște creaturi în zdrențe cu înfățișare suspectă. Spre sfârșit a avut un fel de legături secrete cu Rusia și primea informații de acolo prin mijloace proprii. Indiferent de cât de mult se străduia regimul comunist să sigileze ermetic Rusia, totuși oamenii în mod evident mergeau acolo și înapoi, și arhiepiscopul Ioan era un fel de punct de transfer. Dar știa să păstreze tăcerea, și aproape nimeni nu știa detaliile acestei dimensiuni a activității sale.

O altă dimensiune a activității arhiepiscopului Ioan era lupta sa inspirată, neîncetată și cu totul deschisă împotriva regimului ateist din

Rusia. Indiferent de locul unde vorbea (ca membru al Parlamentului, în fața organizațiilor ruse și cel mai mult de la amvonul bisericii), peste tot vocea sa puternică și curajoasă răsună mai departe neînfrică, rugător și tare, ca un clopot de alarmă. El era un predicator inspirat; vorbea simplu și pe scurt și nu își cruța limbajul când vorbea despre bolșevici. Mulți îi reproșau și aceasta, precum și în general activitatea sa politică. Într-adevăr, acuzația sovietică standard împotriva noilor mucenici este că mărturisirea adevărului este un act de „politică”. Cred că el ar fi preferat o viață solitară într-o chilie liniștită a unei mănăstiri, predându-se nevoinelor duhovnicești; dar vremurile nu i-au permis aceasta. Oricine l-a văzut vreodată pe arhiepiscop în grădina reședinței sale de vară, lângă stupi, sau lucrând la masa lui de tâmplărie, știa că astfel de ocupații nu îi erau străine.

Un bun exemplu despre exprimarea neînfrică a adevărului de către arhiepiscopul Ioan trebuie să fie văzut în predica sa din catedrala din Riga în Vinerea Mare, pe 10 aprilie 1931. Pentru el nu este posibil să separe Golgota lui Hristos Mântuitorul nostru de Golgota Bisericii Ortodoxe contemporane. Stând înaintea sfântului epitaf al lui Hristos, turma ierarhului nu „fuge din realitate”, ci este îndrumată să înțeleagă groaznică realitate a acelor zile și cum să fie biruitoare în mijlocul ei. (Fragmente; textul în rusă complet în *Rusia ortodoxă*, 1953, nr. 5).

„Despre Iosif din Arimateea se spune că a fost ucenic al lui Hristos, dar în secret, «de teama iudeilor». Din acest punct de vedere el nu este un exemplu pentru noi. Să-ți ascunzi credința din teamă nu este o faptă vrednică de respect. Dacă te temi cu adevărat de Dumnezeu, nu te vei mai teme de altcineva. Fii pentru Hristos și El va fi pentru tine. Starea căldică trebuie alungată din noi și din alții. Teamă de oameni sunt bucuriile de pe ogorul duhovnicesc care trebuie smulse.

Iosif din Arimateea L-a urmat pe Hristos de departe, în secret. O, dacă aceasta ar fi o avertizare pentru toți cei care în vremurile noastre ezită, de asemenea, să îl mărturisească pe Hristos deschis. Lepădați sfaturile rele ale lumii și ale trupului! Înainte pentru adevăr, dreptate și pentru Domnul!

Dar poate că cineva va spune: vremea când a trăit și a făptuit Iosif este diferită de vremurile noastre. O, prietenii mei contemporani, fie pur și simplu nu vedeți, fie într-un mod laș vă prefaceți că nu vedeți că realitatea noastră actuală, atât în cuvânt cât și în faptă, a depășit cu mult orice măsură a faptelor rele care l-au forțat pe Iosif să înceteze să se ascundă și să vină în arena mărturisirii deschise a lui Hristos.

Oricine urmărește presa contemporană și platformele oratorice contemporane știe că batjocura contemporană față de Hristos a depășit incomparabil atât în răutate cât și în cruzime toate batjocurile pe care contemporanii lui Hristos le-au aruncat asupra Sa până la Golgota și pe

Golgota. Persoana lui Hristos și învățătura lui Hristos și toate lucrările lui Hristos, și întreaga Sa lucrare în general au fost supuse celor mai crude și rușinoase batjocuri. Dacă dușmanii lui Hristos de astăzi ar putea obține Trupul lui Hristos care a fost răstignit pe Golgota, ar fi din nou supus celor mai rafinate torturi, celor mai subtile mijloace de tortură până la moarte. Dar trupul nu le este accesibil, și astfel dușmanii lui Hristos se epuizează în torturi și în răstignirea Trupului lui Hristos care este pe pământ, și este numit Biserica lui Hristos. Amintiți-vă ceea ce ați văzut, auzit și citit despre chinuirea Trupului lui Hristos, Biserica, între granițele bolșevismului, și chiar cu insuficiența informațiilor noastre veți înțelege că *demonul Golgotei este un copil în comparație cu demonul sovietic*.

Da, vremurile noastre nu sunt ca vremurile lui Iosif din Arimateea. Sunt incomparabil mai rele și mai crude decât acelea. Dacă Iosif a găsit în fapta rea de pe Golgota suficientă inspirație pentru a se converti de la mărturisirea secretă la mărturisirea deschisă, atunci vremurile noastre ar trebuie considerate ca unele care ne cheamă la o mărturisire cu voce tare, împreună cu un protest exprimat în mod clar împotriva urcării pe Golgota nu doar a lui Dumnezeu, ci și a omului. La gura de vărsare a râului Tamisa, într-unul din punctele care iese în afară și marchează un vad periculos, a fost pus un clopot care sună în timpul furtunilor, avertizându-i pe marinari de pericolul mortal. Cu cât este furtuna mai cumplită, cu atât mai puternic și mai ascutit este sunetul lui. Acum, în vreme de furtună și de întuneric, când vadul bolșevismului s-a întins peste toată fața pământului ca o capcană voită, fiecare suflet trebuie să-și asume rolul acestui clopot care avertizează și salvează. Greșesc profund cei care consideră acest pericol ca fiind local. Și chiar și un pericol cu caracter pur local nu poate fi o chestiune indiferentă pentru un creștin; dar pericolul bolșevic actual despre care vorbim are scopul prioritar de a deveni universal. Prin urmare, clopotul de alarmă în momentul de față ar trebui să fie sunat peste toată fața pământului, ca să avertizeze pe toți pretutindeni.

Nicio concesiune dușmanilor! Dă-i un metru și el va lua un kilometru; dă-i un deget și el îți va lua toată mâna.

Când am intrat în Biserica lui Hristos prin poarta Sfântului Botez, de la noi s-a cerut mărturisirea credinței în Dumnezeu potrivit învățăturii Sfintei Biserici. Dar, de asemenea, de trei ori suntem întrebați: «Te lepezi de Satana și de toate lucrurile lui și de toți îngerii lui și de toată slujirea lui și de mândria lui?». Și de trei ori am răspuns: «Mă lepăd de acestea.». Și din nou de trei ori suntem întrebați: «Te-ai lepădat de Satana?». Și am răspuns de trei ori: „M-am lepădat de satana». Când mai târziu, în viață, vine vremea să mărturisim credința, adesea această parte a mărturisirii este uitată. Întotdeauna acest lucru este rău, dar într-o

vreme de luptă intensă între împărăția lui Dumnezeu și împărăția lui satan, o astfel de uitare este intolerabilă.

Pentru conștiința omenească bolnavă apare ispita că cineva poate să-L mărturisească pe Dumnezeu și în același timp să păstreze o poziție neutră, un fel de loialitate și față de împărăția lui Satan. Este creată astfel un fel de cetățenie dublă. Dar asupra tuturor dintre noi este o dublă responsabilitate: pe de o parte, să aprindem în noi înșine și în alții o iubire lucrătoare pentru împărăția lui Dumnezeu, și pe de altă parte să aprindem o ură nu mai puțin înflăcărată pentru împărăția diavolului.

Domnul este același ieri și astăzi și întotdeauna. Când rușinea ateismului și a impietății apasă acum asupra copiilor noului Israel, Sfânta Rusie, undeva în câmpiile Rusiei, sau în pădurile Siberiei, sau prin țări ale exilului și diasporei poporului purtător de Dumnezeu, se pregătește deja un pământ dăruit prin har care va da un ales al lui Dumnezeu pentru izbăvirea și renașterea poporului purtător de Dumnezeu. Nu mai sunt conducători și păstori sunt în strâmtorare. Ochiul omenesc nu vede de unde ar putea veni izbăvirea; dar Atotștiutorul Dumnezeu știe aceasta. Domnul, prin mijloace știute doar de El, va ridica oameni potriviți la momentul potrivit. De aceasta putem și trebuie să fim convinși.”

Probabil ca puțini alți ne-ruși, arhiepiscopul Ioan simțea profund tragedia Rusiei și vedea semnificația Rusiei pentru întreaga lume.

Bolșevicii nu omorau degeaba oameni aflați peste hotare. Aceasta, până la urmă, era un lucru riscant. Mai degrabă, îi distrugau doar pe acei oameni care erau periculoși pentru ei. Uciderea arhiepiscopului Ioan a fost cea mai bună evaluare a activității sale „de partea cealaltă” a Cortinei de Fier. Evenimentele istorice care au urmat uciderii sale: războiul, ocuparea Letoniei și anexarea ei forțată la Uniunea Sovietică după alegeri frauduloase, au arătat în mod clar pentru cine era necesar și de ce era necesar să fie îndepărtat vlădica.

Versiunea general acceptată despre moartea arhiepiscopului, care a fost confirmată pentru mine personal de fratele răposatului, Anton Pommer, este următoarea: arhiepiscopul fusese sunat la telefon de cu seară de către Sobinov, faimosul cântăreț din Rusia, care trecea prin Riga; el era un vechi prieten al arhiepiscopului, unul pe care bolșevicii din când în când îl lăsau să meargă în străinătate. Se înțeleseseră că avea să meargă la arhiepiscop seara. Vlădica i-a deschis ușa și – i-a lăsat să intre pe ucigașii săi. Sobinov însuși a murit în condiții misterioase chiar în același timp.

Se spunea că pompierii, care fuseseră chemați de vecini pe la ora două dimineata, au găsit o dezordine cumplită la reședința arhiepiscopului: șifoniere și dulapuri erau răvășite și se scotocise prin birou, iar mobila fusese răsturnată. Arhiepiscopul în mod evident fusese rănit pe hol, la parter, și pe ușă fusese cărat la mansardă, unde în atelier fusese

legat de masa de tâmplărie și, fiind udat cu petrol, i s-a dat foc. O examinare a plămânilor a revelat că încă era în viață în acel moment, pentru că avea fum în plămâni. Erau dovezi că fusese torturat. Ambele sobe de pe hol ardeau, și în ele fuseseră arse niște hârtii. Este cunoscut faptul că avea hârtii care dovedeau activitatea de trădare a comuniștilor letoni.

Această crimă nu a fost niciodată explicată, cel puțin oficial. A fost probabil singura crimă de acest fel nerezolvată în toată perioada de existență independentă a Letoniei. Orice copil din Letonia știa care erau adevărații autori ai acestei crime, nu erau niciun fel de acuzații oficiale: procesul conducea la Ambasada sovietică. Presa nu a scris despre aceasta; umbra pe care a aruncat-o vecina puternică și vicleană asupra micii regiuni de două milioane de oameni era prea prevestitoare de rele. Dar toată țara știa adevărul. Crima a avut loc în noaptea dintre joi și vineri, 12 octombrie 1934. Arhiepiscopul era în plină floare a vieții și activității și încă nu avea șaiszeci de ani, și era cea mai remarcabilă figură din viața bisericească a țărilor baltice.

Îmi amintesc acea zi tristă când s-a răspândit vestea în școală că arhiepiscopul nu mai era. Am ieșit de pe șosea mergând aceiași câțiva kilometri pe care răposatul însuși îi parcursese adesea. Am stat la slujba de pomenire în modesta biserică de lemn de lângă casa afumată. Și ne-am uitat la micul sul din pânză de in care conținea tot ceea ce mai rămăsese din mărețul arhiepiscop.

Îmi amintesc de funeralii și de înmormântare cu oarecare confuzie. Întreg orașul se tânguia; mai mult de 100 000 de oameni erau pe străzi – aproape un sfert din întreaga populație a orașului – însoțind sicriul. În catedrală, de la locul episcopului până la altar, erau rânduri de preoți, câte cincizeci de fiecare parte. Toți urmau sicriul. De la catedrală până la cimitirul Sfântului Acoperământ, pe o distanță de câțiva kilometri, o mulțime densă se întindea pe cale. În aceasta era un fel de demonstrație, o provocare pentru ucigașii nepedepsiți. Curând s-a ridicat peste mormânt un mic paraclis, o replică în miniatură a clopotniței de la catedrală. În fosta reședință a arhiepiscopului, la subsolul catedralei, un colț a fost dedicat pomenirii sale, cu masa unde fusese ars. Un vas conținând câteva picături din sângele său a fost zidit în peretele catedralei și s-a pus o inscripție pe o placă de marmură. Aici în fiecare joi (ziua uciderii sale) se săvârșea o slujbă de pomenire.

Catedrala din Riga a fost transformată acum într-un „planetariu”, dar paraclisul din cimitir este intact, și slujbe de pomenire se mai cântă încă acolo de către credincioși în ziua martiriului arhiepiscopului, 12 octombrie, și de ziua Sfântului Ioan Botezătorul, 24 iunie.

Atâta timp cât aceste locuri sfinte sunt în stăpânirea urâtorilor de Dumnezeu, nouă ne rămâne doar să ne rugăm ca vremea necazurilor

noastre să se scurteze și ca Biserica, curățită prin sângele mucenicilor ei, să fie reînnoită și să îi slăvească după cuviință.

LIUDMILA KOEHLER

*Autoarea este sora ultimului
ipodiacon al arhiepiscopului.*

ANEXA II

Arhiepiscopul Leontie de Chile

MĂRTURISITORUL ORTODOXIEI DIN TOATĂ INIMA

Pomenit la 19 iunie (†1971)

În ciuda aparentei slăbiri a puterii creștinismului din civilizația noastră și a absenței evidente a eroilor creștini în mijlocul nostru astăzi, Dumnezeu nu Și-a abandonat Biserica persecutată în acest secol și a ridicat ierarhi ortodocși remarcabili, a căror statură eroică crește cu timpul la proporții istorice. Acești eroi, din nefericire, scapă atenției majorității oamenilor din Biserică.

Un astfel de ierarh, care a murit cu zece ani în urmă, aproape în uitare, a fost arhiepiscopul Leontie de Chile, un propovăduitor neînfricat al creștinismului ortodox mai întâi în Rusia și mai târziu în afara ei. Locul său istoric este cel al unui adevărat mărturisitor al *Creștinismului din inimă*.

Când a murit, pe 19 iunie/2 iulie 1971 – exact la a cincea comemorare a adormirii iubitului său Arhiepiscop Ioan Maximovici, un alt ierarh remarcabil al secolului al XX-lea – arhimandritul Constantin de Jordanville a afirmat:

„Sunt oameni a căror moarte umple cu lumină locul pe care îl au în inimile oamenilor. Acești oameni, în toate relațiile lor, au trăit după inima lor mare. Ce înseamnă acest lucru? Înseamnă că pentru ei fiecare persoană cu care au avut legătură, chiar dacă doar pentru un moment, a fost o personalitate de natură duhovnicească... Se poate spune că, deși ne-a părăsit, el a venit mai aproape de noi, dar nu într-un mod pământesc.”

Arhiepiscopul Leontie s-a născut la 7 august 1907 într-o familie rusă evlavioasă (Filipovici). Ruda sa îndepărtată era Sfântul Atanasie de Brest, care a suferit moarte mucenicească din mâna romano-catolicilor în secolul al XVII-lea.

Din copilărie a arătat puternice înclinații spre Biserică și râvnea să i se dedice. Primele clase le-a făcut într-o școală particulară, unde imensul său talent muzical l-a făcut să ajungă solist principal în cor. Își amintea cu mare emoție cum Împăratul Nicolae al II-lea a vizitat orașul său și cum a văzut atunci privirea nepământească a viitorului țar-mucenic.

Când Revoluția a lovit Kievul, el era deja apropiat duhovnicește de Lavra Peșterilor de la Kiev și a fost arestat; dar, când s-a descoperit că venea dintr-o familie de „proletari”, a fost eliberat, și, datorită vocii sale de tenor, guvernul sovietic i-a oferit o educație gratuită și instruire pen-

tru operă. Astfel i s-a deschis o minunată carieră muzicală, dar a respins-o pentru a sluji Sfânta Biserică Ortodoxă

Și ce cale nefericită și-a asumat! – o cale de continuă privațiune, suferință, și trăirea unor nenumărate tragedii personale în timpul anilor sovietici până la venirea nemților în 1941. El a devenit frate la Lavră chiar în perioada când aceasta era lichidată fără milă. Călugării ei au fost chinuiți și aruncați în tot felul de lipsuri și mulți au fost omorâți.

El a fost nu numai un pătimitor pentru credință, ci și un mângâietor al clericilor exilați. A spălat rănilor ierarhilor care fuseseră eliberați și au căutat refugiu în Lavră. El a salvat viața episcopului Partenie pe care l-a scos dintr-un șanț, salvându-l de o haită de câini flămânzi și apoi aducându-l la o femeie bătrână, care a putut să-l îngrijească și să-l readucă la viață.

După lichidarea Lavrei Peșterilor de la Kiev, el a mers la Moscova, unde în condiții groaznice a reușit să parcurgă cursurile teologice ale Academiei; pe atunci cursurile Academiei se desfășurau în apartamentele personale ale profesorilor. Aici a întâlnit mulți episcopi și a fost o sursă de contact între ei și ceilalți clerici.

Având un document care atesta că este un autentic membru al „proletariatului”, el a profitat de această oportunitate și a călătorit la multe locuri sfinte și mănăstiri din Rusia, chiar înainte de lichidarea lor sau la scurt timp după aceea. Astfel, el a vizitat Sarovul, Diveevo, și multe mănăstiri din regiunea Novgorod, precum și din alte regiuni. A văzut marele Rostov vandalizat, moaștele lui necinstite și clericii umiliți. Tot ceea ce a văzut a notat în jurnalele sale, dintre care o parte a fost păstrată în manuscris.

El a fost martor la durerile de moarte ale Sfintei Rusii. El a auzit vocile ierarhilor lamentându-se, sfinți nebuni proorocind și mame plângând; dar toate acestea nu l-au aruncat în disperare, ci dimpotrivă, i-au umplut inima de râvnă sfântă, pentru că a înțeles că trăia într-o nouă eră a mucenicilor.

Din cauza legăturilor sale apropiate cu multe personalități bisericești, el a putut fi un martor viu al poziției lor de mărturisitori pentru Hristos, fapt care l-a ajutat mai târziu, în lumea liberă, să certifice suferințele lor nevinovate, aplicate cu ferocitate bestială de către guvernul sovietic. Mare parte din lucrarea părintelui Mihail Polski despre noii mucenici ai Rusiei se bazează pe materiale trimise de arhiepiscopul Leontie.

Arhiepiscopul Leontie însuși nu a scăpat de persecuții aspre în anii de dinaintea izbucnirii celui de-al Doilea Război Mondial. El a fost închis de trei ori și adesea își amintea cum mai mulți episcopi și preoți care fuseseră întemnițați cu el, sub stricta supraveghere a gărzilor inumane, au reușit să săvârșească Sfânta Liturghie în timp ce se prefăceau că se jucau cărți la o masă. Condițiile de închisoare din anii '30 erau atât de rele, în-

cât cei mai mulți colegi erau pregătiți să moară în cele mai inumane condiții. Unii săvârșeau Liturghia pe trupul unui suferind muribund, recunoscut ca mucenic, de vreme ce Sfânta Liturghie este întotdeauna săvârșită pe moaștele mucenicilor.

Vlădica a reușit să iasă din închisoare și pentru câțva timp a fost forțat să se ascundă într-un pod, suspendat într-un hamac ca un sac, pentru a nu-și descoperi prezența prin pași; singurul moment în care se putea mișca era în toiul nopții, când locatarii de dedesubt dormeau. Astfel de condiții de trai ale creștinilor persecutați în URSS ni se păreau incredibile în lumea liberă doar din cauza credinței noastre ortodoxe călduțe. Dar, dacă am trăi după calendarul ortodox, unde în fiecare zi sunt citiri din Scripturi și pomenirea sfinților și a mucenicilor, am înțelege cum stau lucrurile.

Când nemții au ajuns în Rusia de vest în 1941, libertatea religioasă a fost restabilită și s-a deschis un mare domeniu de activitate pentru clericii supraviețuitori. În acel moment, arhimandritul Leontie se găsea în Bielorusia, unde fusese hirotonit de curând episcop în renumita lavră Poceaev, care până atunci fusese teritoriu polon și astfel scăpase de distrugerea sovieticilor. Între 1941, când a fost hirotonit, și noiembrie 1943, când a plecat în vest, el a fost episcop de Zitomir și a hirotonit peste trei sute de preoți și mai mulți episcopi și a deschis sute de biserici. Entuziasmul său și atitudinea sa profund simțitoare față de oameni l-au făcut un arhipăstor remarcabil care, când săvârșea sfintele slujbe, era în altă lume. Vocea sa înaltă de tenor părea să se ridice dincolo de tumultul pământesc, dar mintea sa nu era niciodată detașată de realitatea omenească. După război, el și-a continuat activitatea bisericească în același duh în Austria și în Germania de vest, când a fost numit episcop de Paraguay și Chile în America de Sud (Argentina a devenit parte din eparhia sa chiar înainte de moartea sa).

În Chile a fondat o comunitate monahală (unul dintre membrii ei a fost răposatul episcop Sava de Edmonton, Canada). Vlădica l-a adus în comunitatea sa monahală, l-a inspirat spre idealul monahal, l-a călugărit și l-a pus ca păstor, care mai târziu, ca episcop râvnitor, a început o mișcare de reînnoire duhovnicească în Biserica rusă și este cunoscut acum drept cronicarul vieții minunate a fericitului arhiepiscop Ioan Maximovici.

În timpul călătoriilor sale în lumea liberă, arhiepiscopul Leontie a făcut un studiu al stării nefericite a fraților săi ortodocși din Grecia, care piereau sub influențele moderniste asupra vieții ortodoxe, reprezentate de noul calendar papist care li se impusese în anii '20. În zelul său mucenicesc, el a mers în Grecia și a hirotonit episcopi pentru credincioșii care urmau vechiul calendar, stabilind astfel o legătură apropiată între ei și Biserica rusă de peste hotare.

Nu după multă vreme a fost făcut arhiepiscop și a întemeiat Mănăstirea Adormirii Maicii Domnului, pentru maicile pe care le-a adus de la Sfântul Mormânt; în această mănăstire se află acum un orfelinat și o școală de parohie în cinstea Sfântului Ioan de Kronstadt. Aceste călugărițe, conduse de cuvioasa egumenă Alexia, au fost la început binecuvântate în viața lor ascetică de starețul Nectarie de la Optina, acum un sfânt canonizat, ale cărui povățuiri au fost preluate cu fermitate în instruirea monahală a obștii.

Arhiepiscopul Leontie era un apărător înflăcărat al adevărului și s-a ridicat neînfricat în toată statura sa duhovnicească pentru a doborî orice manifestare a nedreptății. De la prima sa întâlnire cu arhiepiscopul Ioan Maximovici la Paris, el a recunoscut imediat în el un sfânt în viață, exact ca cei pe care îi văzuse și cu care trăise în mult pătimitoarea Rusie. Cu toată inima sa iubitoare el s-a plecat în fața autorității duhovnicești a fericitului Ioan și l-a susținut oricând a fost calomniat de către cei cărora le lipsea experiența sa de legătură vie cu adevărații sfinți ai lui Dumnezeu. Când aceste calomnii au luat o formă gravă și arhiepiscopul Ioan a fost supus judecății în San Francisco, în anii '60 (acuzat de acoperirea unor nereguli în finanțele bisericești), arhiepiscopul Leontie a fugit imediat să-l apere și a stat cu el, împreună cu episcopii Nectarie și Sava, în banca acuzaților. S-a dovedit că arhiepiscopul Ioan era nevinovat și monumentul victoriei sale astăzi este minunata catedrală „Bucuria tuturor celor necăjiți” din San Francisco, în care se află osemintele fericitului episcop Ioan.

Când arhiepiscopul Leontie a aflat despre moartea subită a arhiepiscopului Ioan, el, împreună cu un alt ierarh drept și persecutat, arhiepiscopul Averchie de Jordanville, au condus de-a lungul întregii Americi pentru a fi la înmormântarea sa. Acolo a vărsat lacrimi amare peste trupul arhiepiscopului Ioan, pe care îl iubea atât de mult, încât dorința sa era de a fi mai aproape de mormântul său, poate ca arhiepiscop de San Francisco. Dumnezeu, cu toate acestea, nu i-a împlinit aceasta, și exact la a cincea comemorare a morții arhiepiscopului Ioan, după ce s-a rugat pentru odihna sufletului său în catedrala sa din Buenos Aires, și-a dat sufletul lui Dumnezeu, alăturându-se iubitului său avva.

Moartea subită a arhiepiscopului Leontie, care își revenise după o boală de inimă, a fost o mare tristețe pentru turma sa. L-au înmormântat în cimitirul pe care el însuși îl alesese. Copilul bolnav și muribund al unei localnice a fost pus pe mormântul său și a fost vindecat în mod miraculos. Au fost și alte cazuri de intervenții cerești asemănătoare prin rugăciunile arhiepiscopului Leontie. Dar cea mai impresionantă relatare despre el vine de la un cinstitor al memoriei sale, care a avut mai multe vizituri cu el – dintre care oferim aici o parte:

„Această viziune a avut loc exact în ziua deciziei sinodului episcopilor din 1971 cu privire la începutul pregătirilor pentru canonizarea noilor mucenici ai Rusiei. Era într-o duminică. În timpul unui somn scurt, părintele meu duhovnicesc (care încă trăiește în Buenos Aires) mi-a apărut în duh, m-a mărturisit și mi-a dezlegat păcatele.

La începutul acestui vis m-am văzut într-un mare templu nefăcut de mâini omenești. În strana dreaptă, la o oarecare distanță, era o mare mulțime de oameni îmbrăcați în alb; nu puteam să le disting fețele. În jurul meu era o cântare liniștită și tristă, deși nu puteam să văd pe nimeni acolo. Apoi, ambele uși laterale ale altarului au fost deschise și prin ele au început să iasă sfinți ierarhi și călugări, îmbrăcați cu totul în veșminte albastru deschis; printre ei am putut să îl recunosc doar pe Sfântul Nicolae, făcătorul de minuni din Mira Lichiei. Pe ușa de lângă mine, printre episcopii care treceau, a trecut Vlădica Leontie și s-a oprit lângă mine spunând: «Tu, frate Vasile, ai fost chemat și ai venit. Știi că avem aici o mare sărbătoare astăzi!». «Ce fel de sărbătoare, vlădica?», am întrebat eu. Și el a continuat: «Canonizarea cerească a țarului-mucenic!». Și înclinându-se spre mine ușor, și-a continuat calea spre centrul bisericii.

În cele din urmă, sfintele uși ale altarului s-au deschis, și prin ele a ieșit țarul-mucenic, arătând exact așa cum apare în portretele sale oficiale în primii ani de domnie – adică foarte tânăr. Era îmbrăcat în mantia regală de țar, ca în timpul încoronării sale, și purta pe cap coroana de împărat. În mâini ținea o cruce mare și pe fața sa palidă am observat o mică rană, de la un glonte sau de la o lovitură. A trecut pe lângă mine cu pas domol, a trecut de amvon și a mers în centrul bisericii. Apropiindu-se de centru, cântarea creștea în volum, și când piciorul său a atins chiar centrul, a devenit atât de puternică, încât părea că o întreagă mare de oameni se adunase și cântau într-o singură suflare.

Aici mi-am revenit în simțiri în patul meu, profund cutremurat, cu o mică rană la ochiul drept. Era aproape patru dimineața. Pentru mult timp am fost sub impresia celor trăite.”

Același bărbat l-a văzut pe arhiepiscopul Leontie într-un vis cu puțin înainte de trecerea a patruzeci de zile de la adormirea acestuia: „În a 37-a zi după adormirea arhiepiscopului Leontie am avut o vedenie într-un vis. L-am văzut în veșminte și cu mitră, slujind o solemnă slujbă arhierescă. Când m-a văzut, el s-a ridicat imediat și s-a grăbit să mă salute. El m-a îmbrățișat și m-a sărutat și a spus: «Cât de fericit sunt să te văd, frate Vasile. Acum sunt destul de bine. Nu simt nicio durere și aici sunt foarte fericit. În câteva zile voi primi noi camere cu tot confortul, cum se spune pe pământ; mi s-a promis deja».

O lună după aceea am avut un alt vis, care mi-a indicat că i se dăduse o locuință cerească. Am auzit muzică frumoasă și am văzut milioane de stele scânteietoare și eram deja într-o barcă care avea să mă aducă pe

celălalt mal, unde era el. Acestea sunt cele pregătite de Dumnezeu pentru slujitorii Săi credincioși ai ierarhiei din catacombe și mai târziu ai Bisericii noastre din afara Rusiei” (*Viața ortodoxă*, 1971, decembrie, pp. 18-20.)

Pentru rugăciunile dreptului arhiepiscop Leontie, mărturisitor din inimă al ortodoxiei, fie ca Domnul nostru să aibă milă de noi. Amin.

F.H.

Arhiepiscopul Leontie de Chile

În loc de postfață la ediția în limba română

***O scrisoare a Mitropolitului Filaret Vosnejenski
către un preot al Bisericii din diasporă
despre părintele Dimitrie Dudko
și Patriarhia Moscovei***

(Ca întâistătător al Bisericii Ruse din Diasporă, Mitropolitul Filaret Vosnejenski, unul dintre ierarhii cu viață sfântă care au trăit în secolul XX, s-a ocupat de canonizarea noilor mucenici din Rusia. Am considerat potrivită includerea în volumul de față a unei scrisori în care și-a prezentat poziția față de așa-zisa rezistență a unora dintre membrii ei Patriarhiei Moscovei față de puterea comunistă – versiunea engleză se găsește aici: <http://blessedphilaret.blogspot.ro/2008/09/letter-concerning-fr-dimitry-dudko-and.html> - n.ed.rom.).

Dragul meu părinte Victor (Potapov),

A trecut multă vreme de când tot vreau să-ți scriu câteva cuvinte, dar nu m-am învrednicit să o fac până acum. În sfârșit, am reușit să mă adun și iată că-ți scriu.

Aflându-mă încă în Australia, am început să primesc post factum vești din America despre faptul că aici (în New York) au avut loc proteste, demonstrații și s-au făcut chiar și acatiste în fața consulatului sovietic, astfel încât m-am alarmat și mi-a părut rău că nu am fost aici, întrucât m-aș fi opus cu hotărâre multora din cele petrecute. Mai cu seamă săvârșirii acatistelor într-un asemenea loc! N-au cântat cântare Domnului în pământ străin? Ce motiv au avut să afișeze cele sfinte ale slujbelor Bisericii sub privirile scormonitoare ale slugilor turbate ale lui Antihrist?

Trebuie să recunosc că mă cuprinde spaima ori de câte ori aud de proteste, demonstrații și altele asemenea. În URSS, viața este guvernată de el (cel cu coarne) care se teme doar de Hristos și de Crucea Sa, dar care nu se teme de nimic altceva pe lume. De proteste și demonstrații râde pe înfundate. De opinia publică [de ce s-ar teme]? Regimul antihristic nu are față de aceasta decât un dispreț suveran. Au vrut să invadeze Afganistanul și l-au invadat, nedând vreo atenție protestelor și amenințărilor unor Carter&Co. În așa-zisa Lume Liberă, toate încercările de a îndrepta opinia publică în favoarea celor care suferă de pe urma comunismului sunt lipsite de putere și lipsite de roade, atâta timp cât

Lumea Liberă își închide cu încăpățănare ochii, făcând precum struțul care, dacă-și ascunde capul sub aripă, își închipuie că nu-l vede nimeni...

Am citit cu uluire în presă cum un ziarist citează aprobator cuvintele sfinției tale: Părintele Victor are dreptate să scrie: Rusia învie din morți! Trebuie să credem aceasta, deoarece credem în Hristos Mântuitorul Care a înviat din morți.

Nu pot înțelege legătura dintre una și cealaltă. În ceea ce mă privește, cred în Învierea lui Hristos, fiind pentru mine lucrul cel mai de preț din lume. Dar nu pot înțelege nicicum de ce ar trebui să cred că Rusia reînvie. Nădăjduiesc ca ea să reînvie cu adevărat, și atunci Dumnezeu ne va da deplină încredințare despre aceasta. În momentul de față însă, nu doar că nu vă împărtășesc entuziasmul, dar sunt chiar profund bănuitor în ce-i privește pe ruși. Sunt evidente minciuna și deșertăciunea ateismului lor.

Dar, vai, ceea ce se răspândește acolo nu este adevărata Ortodoxie! Acolo, sub înfățișarea Ortodoxiei, poporului rus i se oferă bulgakovianism, berdiaeism, și alte asemenea gunoaie aparținând schismei evloghiene. Acolo sectele sunt în floare: baptiștii etc. Biserica oficială îndeamnă la colaborarea cu regimul urător de Dumnezeu, ridicându-l în slăvi pe orice cale. Biserica Ortodoxă Adevărată a trecut în catacombe, ascunsă de ochii lumii...

Este deci aceasta renașterea Ortodoxiei?... Nu cumva vă hazardați vestind întregii lumi că Ortodoxia renaște în Rusia? Să dea Domnul ca Adevărul să copleșească toate păcatele și să le biruiască. Pentru moment este însă prematur să vorbim despre asta, pentru că înrâurirea stihiilor anti-ortodoxe este încă foarte puternică acolo, ca să nu mai pomenim de faptul că atâta vreme cât în Rusia regimul sovietic anticreștin va fi la putere, nu va permite triumful Ortodoxiei. Nu degeaba adevărata Biserica Ortodoxă s-a ascuns în catacombe și este prigonită cu sălbăticie.

Câteva cuvinte acum despre tragedia bietului părinte Dimitrie Dudko.

Încă de la începutul activităților sale, când era menționat din ce în ce mai des ca stâlp al Ortodoxiei și, mai mult decât atât, ierarhii, membri ai Sinodului, și-au unit vocile cu el, eu – autorul acestor rânduri – am stat deoparte și i-am avertizat pe confracții mei ierarhi că se poate întâmpla o nenorocire. Cum? Pentru că, potrivit spuselor Arhimandritului Constantin, acum în URSS este satanocrație. Acolo guvernează acela pe care Mântuitorul l-a numit mincinos și tatăl minciunii. Minciuna aceasta domnește acolo. De aceea nu putem avea încredere în nimic din cele ce se petrec acolo. Orice fapt care pare încurajator din punct de vedere spiritual se poate dovedi a fi o mistificare, un fals, o înșelăciune sau o provocare...

De ce s-a întâmplat necazul acesta cu părintele D.D.? Hai să alegem să credem binele, să nu-l bănuim de colaborare conștientă cu KGB și de trădarea propriilor convingeri, ci pur și simplu să remarcăm tristul fapt că el nu a rezistat, a cedat. De ce? Părea să aștepte curaj și îndrăzneală; și deodată, un sfârșit atât de rușinos!

De ce?

Pentru că activitatea lui avea loc în afara Bisericii adevărate...

Prin urmare, ce este Biserica sovietică? Arhimandritul Constantin a susținut adesea cu stăruință că cel mai înfiorător lucru pe care regimul urâtor de Dumnezeu l-a făcut în Rusia îl reprezintă crearea bisericii sovietice, pe care bolșevicii au înfățișat-o oamenilor ca fiind adevărata Biserică, împingând Biserica Ortodoxă autentică în catacombe și în lagăre de concentrare.

Această pseudo-biserică a fost dată anatemei de două ori. Prea Fericitul Patriarh Tihon și Soborul Bisericilor a toată Rusia i-au dat anatemei pe comuniști și pe toți colaboratorii lor. Această teribilă anatemă nu a fost ridicată nici în ziua de azi și rămâne în vigoare, întrucât ea nu poate fi ridicată decât tot de un Sobor al Bisericilor a toată Rusia, ca autoritate bisericească supremă [din punct de vedere] canonic. În 1927 s-a întâmplat ceva înspăimântător: înfruntătorul Bisericii, mitropolitul Sergheie, prin Declarația sa rușinoasă și apostată, a subordonat Biserica Rusă bolșevicilor și a oficializat colaborarea cu aceștia. Astfel, s-au împlinit în modul cel mai exact cuvintele rugăciunii de la începutul mărturisirii de credință: au intrat sub propria lor anatemă! În 1918 Biserica dăduse anatemei pe toți aliații [colaboratorii] comuniștilor, pentru ca în 1927 să se alăture ea însăși taberei acestor colaboratori, să aducă laude regimului roșu urâtor de Dumnezeu și fiarei roșii descrise în Apocalipsă.

Și ca și cum asta nu era de ajuns, când mitropolitul Sergheie și-a publicat Declarația criminală, fiii credincioși ai Bisericii s-au despărțit imediat de Biserica sovietică, și astfel a luat naștere Biserica din Catacombe. Și ea, la rândul ei, a anatemizat Biserica oficială pentru trădarea ei față de Hristos.

Și tocmai în această Biserică a celor fărădelege s-au petrecut acțiunile părintelui Dimitrie Dudko, care a declarat în mod deschis în presă că nu are de gând să se despartă de biserica sovietică, ci va rămâne în ea. Dacă ochii lui duhovnicești s-ar fi deschis și ar fi văzut adevărata fire a Bisericii oficiale, atunci ar fi avut curajul să spună: „urât-am adunarea celor ce viclenesc și cu cei necredincioși nu voi ședea, mă despart de vrăjmașii lui Dumnezeu și mă retrag din Biserica sovietică”. Și atunci el ar fi devenit pentru noi unul de-al nostru, iar curajul său ar fi nimicit îngrădirea care stă definitiv între noi în virtutea faptului că Soborul a ales drept canon călăuzitor Testamentul Mitropolitului Anastasie. Pentru că în acest testament ni se poruncește să nu avem niciun fel de părtașie

cu sovieticii, nu doar în rugăciune, ci nici chiar în legături simple de zi cu zi. Această îngrădire nu i s-ar mai fi aplicat părintelui Dimitrie dacă și numai dacă el ar fi refuzat să rămână în pseudo-Biserica sovietică, și s-ar fi retras dintre măduarele ei.

Îmi aduc aminte de o întâmplare minunată care arată ajutorul direct și minunat dăruit de Dumnezeu celor care au rămas credincioși până la sfârșit. Un grup de călugărițe din Biserica din Catacombe au fost surghiunite la Solovki. Cekiștii le-au spus: „Acum instalați-vă și de mâine veți merge la muncă.” Au primit însă un răspuns neașteptat: „Nu vom merge la muncă.” „Ce, ați înnebunit? Nu știți ce o să vă facem?”, au răcnit cekiștii. A urmat răspunsul calm al celor care nu se temeau de nimic în credințioșia lor: „Ce va fi va fi, și va fi ceea ce va binevoi Dumnezeu, și nu ce vă convine vouă, călăilor și criminalilor. Puteți să ne faceți ce doriți: să ne înfometăți, să ne chinuiți, să ne spânzurați, împușcați sau ardeți cu foc. Însă vă prevenim o dată pentru totdeauna: nu vă recunoaștem pe voi, slugile lui Antihrist, drept autoritate legitimă, și nu vom îndeplini poruncile voastre în nici un fel!...”

Dimineața, cekiștii înfuriați le-au târât pe călugărițe pe dealul morții. Așa era denumit un deal înalt, unde iarna sufla neîncetat un vânt înghețat. În bătaia aceluia vânt, un bărbat murea înghețat într-un sfert de oră. Maicile, înveșmântate în rasele lor ponosite, erau mâinate sus pe deal de către bărbații armatei roșii îmbrăcați în cojoace. Bucuroase, maicile urcau cântând cu voioșie psalmi și rugăciuni. Soldații le-au lăsat pe vârful dealului și au coborât. Auzeau cum maicile își continuau cântarea. Sunetul ei s-a tot auzit de sus o jumătate de oră, o oră, două, tot timpul. S-a lăsat noaptea. Gărzile s-au apropiat de maicile care erau în viață, nevătămate și care continuau să își cânte rugăciunile. Soldații uluiți le-au îngăduit să se adăpostească în lagăr. Veștile despre cele petrecute s-au răspândit imediat în tot lagărul. Iar a doua zi, când s-au schimbat gărzile și s-a petrecut același lucru, autoritățile lagărului s-au tulburat și le-au lăsat pe maici în pace...

Nu este aceasta o biruință? Iată ce înseamnă să fii credincios până la moarte, așa cum spun minunatele cuvinte ale Apocalipsei: „Fii credincios până la moarte și îți voi da cununa vieții”. În această pildă este vorba despre o minune vădită, asemenea celor trei tineri în focul Babilonului, doar că acolo stihia aducătoare de moarte era focul, iar aici este vorba despre asasinat și un ger ucigaș. Iată cum răsplătește Dumnezeu credințioșia!

Ascultați convingerea mea sinceră: dacă întreaga populație de multe milioane de ruși ar da dovadă de aceeași credințioșie ca a acelor maici, și ar refuza să se supună tâlharilor care au prigonit națiunea rusă, comunismul s-ar prăbuși într-o secundă. Pentru că sprijinul venit de la Dumnezeu, care le-a salvat în mod minunat pe maicile care păseau pe

drumul morții, ar veni în același chip și asupra poporului rus. Dar, atâtea vreme cât națiunea recunoaște regimul și i se pleacă, chiar dacă în tot acest timp îl blestemă în inimile lor, acel regim va sta în picioare.

Firește că maicile au fost întărite de puterea lui Dumnezeu, asemenea mucenicilor din vechime; fără acest ajutor nu ar fi rezistat. Însă nevoința lor s-a săvârșit în interiorul Bisericii celei pline de har și de Adevăr. Pentru că adevărata Biserică, potrivit predaniei apostolice, este Trupul lui Hristos, iar Domnul Se sălășluiește în ea și o cârmuiește în calitate de Cap al ei dumnezeiesc.

Va îndrăzni cineva să susțină că Domnul și harul Său sfințitor sălășluiesc în biserica celor ce viclenesc, care-i preamărește pe vrăjmașii Lui cei îndrăciți și colaborează cu ei, care din aceasta pricină se afla sub o îndoită anatema, așa cum am arătat mai sus? Poate să posede har sfințitor o biserică după ce s-a unit cu vrăjmașii lui Dumnezeu?! Răspunsul este evident!

La vremea sa, sfântul Teofan Zăvorâtul ne-a prevenit că se apropie vremuri îngrozitoare, când oamenii vor vedea cu ochii lor toată slava de suprafață a slujbelor bisericești, a rânduielilor bisericești și celelalte, în timp ce în interior se va afla trădarea deplină a Duhului lui Hristos. Nu este ceea ce vedem în Biserica sovietică? Patriarhi, mitropoliți, toate rangurile preoțești și monahale, și, în același timp, o alianță cu urătorii-de-Dumnezeu, adică o trădare fățișă a lui Hristos.

Părintele Dimitrie Dudko aparține acestei tovărășii. Simțămintele sale religioase sincere l-au îndemnat, desigur, să predice despre Dumnezeu și să nu tolereze multe dintre întâmplările rușinoase din viața poporului rus. Însă pentru el, Pimen era și încă este conducătorul lui spiritual, capul ierarhiei sovietice; în vreme ce pentru noi, lucrurile nu stau deloc așa. Pentru că Soborul nostru a adoptat în 1971 o hotărâre: să considere alegerea lui Pimen ca nedreaptă și nulă în baza canoanelor cutare și cutare și să socotească toate faptele și deciziile sale ca fiind fără putere sau însemnătate.

Cât de complicată este acum situația părintelui Dimitrie Dudko! Ce-ar trebui să facă? Să își continue lucrarea pastorală? Și ce le poate spune credincioșilor? Să le zică aceleași lucruri pe care le-a zis înainte de pocăința sa? Dar tocmai s-a lepădat de acestea! Să spună contrariul? De ce? L-au crezut înainte, când predica cele prin care a câștigat încrederea și respectul credincioșilor, iar acum, cum le va privi chipurile? A spus bine o fată că este o singură cale pentru el: să facă pocăință autentică, pentru a ispăși cele ce tocmai le-a săvârșit. În orice caz, în schimb, Biserica roșie se va ocupa de el fără îndoială cu o răutate și o cruzime ieșite din comun. Desigur că, trecând pragul adevăratei Biserici, el va pătrunde pe tărâmul harului și puterii dumnezeiești care îl poate întări așa cum le-a

întărit pe acele maici din catacombe. Să dea Dumnezeu să afle calea cea adevărată și mântuitoare.

Aș dori să mai remarc că Biserica din Catacombe a Rusiei se raportează la Biserica din afara granițelor cu dragoste și deplină încredere. Totuși, un lucru nu-l înțeleg creștinii din catacombe: de ce Biserica noastră, care înțelege fără nicio îndoială că ierarhii sovietici L-au trădat pe Hristos și nu mai au har, îi primește totuși pe clericii Bisericii sovietice cu hirotoniile pe care le au, fără a-i rehirotoni, ca pe unii care sunt deja purtători de har. Dacă clerul și turma primesc harul de la ierarhi, iar aceștia [ierarhii] au trădat Adevărul și s-au lipsit ei înșiși de har, de unde atunci mai are clerul har? Această întrebare o pun creștinii din catacombe.

Iar răspunsul la ea este simplu. În anumite cazuri, Biserica are autoritatea de a aplica principiul pogorământelor. Sfântul Ierarh Vasile cel Mare spunea că, pentru a nu îndepărta oamenii de Biserică, uneori trebuie să se îngăduie pogorăminte și să nu se aplice canoanele în toată asprimea lor. (...) Noi aplicăm principiul iconomiei la primirea clericilor sovietici. Îi primim pe clericii Moscovei nu ca pe unii care posedă har, ci ca pe unii care-l dobândesc chiar prin actul unirii cu noi. Dar a recunoaște biserica celor fărădelege ca purtătoare și deținătoare a harului sfințitor, aceasta firește că nu o putem face. Pentru că nu există har în afara Ortodoxiei; iar Biserica sovietică s-a lipsit ea însăși de har.

La finalul epistolei mele cam lungi, aș dori să vă atrag atenția asupra câtorva aspecte, părinte. Soborul de episcopi a hotărât să se lase călăuzit și să ducă la îndeplinire testamentul mitropolitului Anastasie în care întâiul ierarh ne-a poruncit să nu avem nici un fel de părtășie cu Biserica sovietică, nu doar în ce privește rugăciunea, dar nici în relații obișnuite. Pe ce se bazează atunci relațiile pe care sfinția voastră și alți clerici le aveți cu părintele Dudko, scrisorile pe care i le-ați scris etc.? Oricât de sincer ați considera pe cineva, părerea dumneavoastră personală poate să desființeze o hotărâre luată de Biserică? Acum, dacă părintele Dudko ar fi zis: „Mă rup de Biserica oficială și o părăsesc”, abia atunci ați fi putut intra într-o legătură vie cu el. În lipsa acestui fapt însă, acțiunile voastre constituie o încălcare a disciplinei bisericești. Dudko mi-a scris personal, dar nu i-am răspuns, deși aș fi avut multe de spus. Fiindcă veni vorba, înainte de toate, pe ce teme vi s-a năzărit să pomeniți un arhiepiscop al Bisericii sovietice în momentul Ieșirii cu Sfintele Daruri? Cine v-a dat dreptul s-o faceți, care ierarh, cine, cum, unde, când?... Fiți cu mare băgare de seamă, dragul meu împreună slujitor zelos, dar vai, mult prea pripit!

Pace ție și milă de la Domnul. Preotesei și copiilor, asemenea.

***Sfinților Noi Mucenici ai Rusiei,
rugați-vă lui Dumnezeu pentru noi***

***Lista alfabetică a Noilor Mucenici
menționați în această carte***

Averchie, Arhiepiscop de Jitomir, 15 mai (†1927)
Agata, Stareță din Bielorusia 5 febr. (†1939)
Agatanghel, Mitropolit de Yaroslavl 3 oct. (†1928)
Alexandru Medvedski, Preot, 18 febr. (†1932)
Alexandru Filipenko, Protopop
Alexandru, Preot, 8 iun.
Alexandru Jacobson, 8 sept. (†1930)
C.A. Alexeev
Alexei Ikonnikov, 20 iul. (†1928)
Alexei Bui, Episcop de Voronej, 12 febr. (†1936)
Alexei, Mitropolit de Vilna
Amfilohie Skvorton, Episcop de Enisei (†1946)
Anastasia Andreevna cea nebună pentru Hristos, 1 mart.
Anatolie, Arhiepiscop de Irkutk, 24 ian. (†1921)
Anatolie, Stareț de la Optina, 30 iul. (†1922)
Anatolie Grisiuk, Mitropolit de Odessa, 10 febr. (†1938)
Andrei Uktomski, Episcop de Ufa, 29 dec. (†1937)
Antonie Romanovski, Episcop, 12 iun. (†1937?)
Antonina, Egumenă, 1 mart. (†1929)
Arcadie, Episcop, 29 ian. (†1938)
Arsenie, Arhimandrit, 23 sept. (†1937)
Arsenie Stradnički, Mitropolit de Novgorod, aprilie (†1936)
Atanasie, Arhiepiscop de Kiev
Boris, Nou Mucenic, 16 aug. (†1937)
Chiril, Mitropolit de Kazan, 26 ian. (†1937?)
Chiril Ataev, 20 iul. (†1928)
Damaschin Cedrik, Episcop de Glukhov, 4 dec. (†1935)
Dimitrie Liubimov, Arhiepiscop de Gdov, 6 aug. (†1938)
Dimitrie, Arhimandrit
Dimitrie Ivanov, Preot, 22 mart. (†1934)

Dositei, Stareț de la Optina, 6 nov.
 Evghenie, Ieroschimonah, 5 febr. (†1934)
 Grigorie, purtătorul de cruce, 6 nov. (†1936)
 Gurie, Episcop (†1937)
 Gherman Riașențev, Episcop, 8 iun. (†1937)
 Ierotei Afonok, Episcop de Nikolsk, 31 mai (†1928)
 Ilarion Troițki, Arhiepiscop, 15 dec. (†1929)
 Ilarion Belski, Episcop (†1937)
 Ilie, Preot, și Evghenia Cetverukhin, Preoteasă, 16 febr. (†1934)
 Irinarh, Episcop de Mare, Ustiug
 Ismail Rojdestvenski, Preot, 17 iun.
 Ioan Pommer, Arhiepiscop de Letonia, 12 oct. (†1934)
 Ioan Andreevski, Protopop
 Ioan Steblin-Kamenski, Protopop (†1930)
 Iosif Orekhov, Episcop, 12 iun.
 Iosif, Mitropolit de Petrograd, 15 dec. (†1938)
 Lidia, Nouă Muceniță, 20 iul. (†1928)
 Macarie, Episcop cu schimă, 1 apr. (†1944)
 Maria, matuska din Gatchina, 26 ian. (†1930)
 Maxim Zizilenko, Episcop de Serpuhov, 23 iun. (†1931)
 Metodie, Ieromonah, 1 mart. (†1920)
 Mihail (Mișa) cel nebun pentru Hristos (†1931)
 Mihail cel nebun pentru Hristos din Cernigov 15 mai (†1922)
 Mitrofan, Protopop, 12 febr. (†1931)
 Nectarie Trezvinski, Episcop de Yaransk, 23 iul.
 Nectarie, Stareț de la Optina, 29 apr. (†1928)
 Nectarie Ivanov, ieromonahul
 Nicandru, Părinte
 Nicolae Piscanovski, Protopop (†1932)
 Nicolae Cedrik, Preot, 4 dec. (†1917)
 Nicolae Kedrov, Preot, 15 mai (†1936?)
 Nicolae Prozorov, Preot, 6 aug. (†1930)
 Nicolae Zagorovski, Preot, 30 sept. (†1943)
 Nicolae al II-lea, Țarul Mucenic, 4 iul. (†1918)
 Nikon, Ieromonah de la Optina, 6 nov.
 Onufrie, Episcop, 12 iun. (†1938)
 Pahomie, Arhiepiscop de Cernigov, 15 mai (†1938)
 Pantelimon, Arhimandrit de la Optina, 6 nov. (†1918)

Paramon, Nou Mucenic, 5 febr. (†1941)
 Partenie Brianskikh, Episcop 19 iun. (†1937)
 Pavel Kratirov, Episcop de Yalta (†1933-5)
 Petru Zverev, Arhiepiscop, 27 ian. (†1929)
 Petru, Mitropolit de Krutița, 29 aug. (†1936)
 Petru Lagov, Preot, 16 febr. (†c.1931)
 Platon, Arhiepiscop de Revel, 14 ian. (†1919)
 Platon Ridnev, Episcop de Bogorodsk (†1933)
 Serafim Zvezdinski, Arhiepiscop de Dimitriov
 Serafim Samoilovici, Arhiepiscop de Uglich, 12 dec. (†c.1935)
 Serafim, Ieroschimonah, 31 mai (†1923)
 Serghie Drujinin, Episcop de Narva
 Serghie Șukin, Preotul
 Sofia, Egumenă din Kiev, 22 mart. (†1941)
 Ștefan, Episcop 13 apr. (†1933)
 Simeon, Arhimandrit din Eleazar
 Teodor Pozdeev, Arhiepiscop, 21 mart. (†1938)
 Teodor (prof. K. Andreev), Protopop apr. (†1929)
 Teodosie arhimandritul de la Lavra Peșterilor de la Kiev
 Teoctista Mihailovna cea bună pentru Hristos 22 febr. (†1936)
 Tihon Patriarhul 25 mart. (†1925)
 Valentina, tânără studentă 26 dec. (†1937)
 Valentin Sventițki preotul 26 ian. (†1936)
 Varlaam Riașențev, Arhiepiscop, 8 iun. (†1942)
 Varnava, ucenicul de chilie al Starețului Anatolie, 12 nov. (†1938)
 Varsanufie Lujin, Episcop, 12 iun.
 Veniamin Essen, Ieromonah, 18 febr. (†1938)
 Veniamin, Mitropolit de Petrograd, 14 aug. (†1922)
 Victor, Episcop de Glazov 19 iul. (†1934)
 Victorin Dobronravov, Protopop
 Vichentie, Monah de la Optina, 12 nov.
 Vladimir, Mitropolit de Kiev, 25 ian. (†1918)
 Vladimir Zagarski, Preot, 15 mai (†1937)

Surse

(SURSE DE INFORMARE DESPRE BISERICA DIN CATACOMBE)

Până acum s-a scris foarte puțin în engleză despre sursele de informare sigure privind Biserica din catacombe. În cercurile academice, numai o singură carte a încercat să abordeze acest subiect (William C. Fletcher, *Biserica Ortodoxă Rusă clandestină*, Oxford University Press, London, 1971), dar este afectată de o prea mare încredere în sursele guvernului sovietic care sunt departe de „obiectivitatea” pe care o susțin.

În cazul Bisericii din catacombe, „obiectivitatea” însăși (chiar dacă acest ideal mitic ar putea fi atins) nu este suficientă. Biserica din catacombe este un organism viu, și unul care este persecutat și arareori apare la suprafața vieții „obiective”. Imaginea ei exactă poate fi prezentată doar de către cei care participă la viața ei, și comentariile asupra ei din presa sovietică și din lumea academică (adesea mult distorsionate, fie intenționat pentru scopuri de propagandă, sau pur și simplu din ignoranță) trebuie să fie evaluate prin imaginea care este prezentată de martorii oculari și de participanți.

Sursele principale pentru viața Bisericii din catacombe se găsesc în trei mari categorii:

(1) Afirmările oficiale și scrisorile neoficiale ale ierarhilor și preoților din catacombe care s-au separat de Mitropolitul Serghie în 1927 și în primii ani care au urmat.

(2) Relatările personale ale credincioșilor care au aparținut Bisericii din catacombe în perioada dinaintea celui de-al Doilea Război Mondial și care au venit în Vest.

(3) Scrisorile și relatările despre viața Bisericii din catacombe care au început să apară în anii '70, care descriu starea Bisericii din catacombe după al Doilea Război Mondial. Relatările din știrile sovietice, care descriu descoperirea de celule ilegale ale credincioșilor din catacombe, sunt, de asemenea, un fel de surse primare, dacă se ia în considerare exagerările lor evidente.

Aproape toate aceste surse sunt în limba rusă. Până acum, colecția principală a acestora a fost cartea protoprezbiterului Mihail Polski, *Noii Martiri ai Rusiei* (două volume, Jordanville, 1948 și 1957), iar recent a apărut și *Tragedia Bisericii ruse* a lui Lev Regelson (Paris, 1977), care se

axează în principal pe documentele oficiale. Dar sunt și multe alte surse, atât în manuscris cât și în mici relatări accesibile publicate.

Următoarea listă a fost folosită la compilarea cărții de față. Cu majoritatea autorilor cei care au făcut compilația au avut legături personale (indicați prin *) și o parte din material a fost solicitat direct de la ei. Acolo unde se găsesc influențe pronunțate „serghianiste” sau „anti-serghianiste”, acest lucru este indicat în relatările descriptive ale surselor de mai jos, pentru o perspectivă echilibrată asupra acestor surse. Cei care au făcut compilația nu au nicio îndoială despre faptul că acești autori spun adevărul așa cum și-l amintesc și îl cunosc mai bine.

ANASTASIE, * Arhimandritul Z. (1915), o rudă a Sfinților arhiepiscopi Pahomie și Averchie și un membru al familiei noilor mucenici. El a trăit viața bisericească în Uniunea Sovietică înainte de cel de-al Doilea Război Mondial, după care a devenit ucenicul de chilie al arhiepiscopului Ioasaf de Canada, care a murit în brațele lui. Retras și locuind astăzi în California.

ANDREI, * Arhiepiscopul Mănăstirii Novo-Diveevo (†1979), părintele Adrian Rymarenko înainte de monahism. Un ucenic al stareților de la Optina Anatolie și Nectarie și un propagator avid al duhului de la Optina, fiind el însuși preot de mir. El a pățit mult pentru credința sa, a fost închis, batjocorit și timp de mai mulți ani a liturghisit zilnic în secret, ascuns într-o cămăruță unde practica rugăciunea lui Iisus și oferea sfătuire duhovnicească. El i-a adăpostit pe Vichentie, monahul mucenic de la Optina, și pe alții. Împreună cu soția sa, Evghenia Gregorievna, el ne-a lăsat amintiri neprețuite despre renumita instituție a stăreției de la Optina. După ce a fugit din Uniunea Sovietică, el și-a dedicat restul vieții „restaurării modului ortodox de viață” (titlul cărții sale). El a întemeiat Mănăstirea Novo-Diveevo în statul New York și și-a sfârșit viața ca arhiepiscop.

ANDREEV, * Ghenadie (Homiakov), scriitor de nuvele contemporan. El a fost deținut al lagărului de concentrare de la Solovki și al altor cumplite instituții gulag, pe care le descrie în cartea sa *Drumuri grele* (Munchen, 1959).

ANDREEV, * Ivan M.

ANFISA, * Maica (†1974), ucenica de chilie a egumenei Iuliana de Calistoga, California. Ea a fost martoră la mucenicia episcopului Teofan de Solikam (†1919) și a multor altora, mai întâi în regiunea Novgorod. Episcopul Teofan a fost târât de o mulțime furioasă de revoluționari care, chicotind și râzând satanic, l-au legat de un stâlp de lângă râul înghețat Kama. A fost făcută o gaură în gheață și episcopul Teofan a fost scufundat încet în apa înghețată și ținut sub apă timp de mai multe minute. El a fost apoi scos și un strat subțire de gheață s-a for-

mat în jurul său. Acest lucru a fost repetat de mai multe ori și astfel și-a primit moartea de mucenic. Creștinii ortodocși îngroziți stăteau neputincioși în fața mulțimii înnebunite, care fusese instigată de ideile lui Lenin. (Această relatare apare de asemenea într-o versiune scurtă a vieții egumenei Rufina din Harbin.)

ARENSBURGER, * d-nul și d-na., profesori în Monterey, California. Ei au oferit mărturii ale persecuțiilor din regiunea estoniană. Ei au scris o scurtă relatare a unui nou mucenic, Nichifor-Volgin, un tânăr scriitor talentat care, întâlnind un pelerin rătăcitor din Biserica din catacombe, a fost atât de influențat de nesfârșitele sale descrieri ale experiențelor mistice ale Bisericii din catacombe, încât și-a consacrat întreaga viață prezentării literare a acelui fenomen, pentru care a fost arestat în 1940, exilat și în cele din urmă s-a alăturat soborului noilor mucenici. Principalele sale două cărți, *Toiagul unui pelerin* și *Ziua de nume a unei patrii*, sunt astăzi două dintre cele mai populare texte în publicațiile ortodoxe Samizdat, care reaprind în inimile creștinilor persecutați un dor veșnic după patria cerească.

ARIADNA, * Egumena Mănăstirii Doamna noastră din Vladimir, San Francisco, succesoare a sfintei egumene Rufina din Harbin (+1925). Venind din Harbin, Manciuria și Shanghai, atât ea cât și egumena Rufina au dat mărturii bogate despre noii mucenici.

ASSUR, * Ivan, fiul noului mucenic Vladimir Assur, care a fost un educator ortodox și autor al uneia dintre primele cărți despre ortodoxie în limba germană (Berlin, 1928). Când a fost arestat a luat cu el doar Evanghelia și a mers la moarte ca un mucenic.

CONSTANTIN, * (Zaițev), Arhimandritul de Jordanville (+1975), cunoscut gânditor bisericesc și scriitor de origine evreiască. El a fost editor pentru P. B. Struve în Paris și în Shanghai sub arhiepiscopul Ioan Maximovici, care l-a botezat în credința ortodoxă. În ultimii săi 25 de ani de viață, a redactat toate publicațiile din Jordanville care, până la adormirea sa, depășeau toate celelalte periodice în ceea ce privește chestiunea noilor mucenici. Tăcerea artificială păstrată de către teologii liberali asupra profunde sale contribuții la răspândirea ortodoxiei în Lumea liberă a împiedicat mult răspândirea cultului noilor mucenici.

CONUS, * Serghie, un mirean evlavios din Boston, Mass., apropiat de Biserică și de cercurile monahale. El a fost în legătură cu bărbați și femei drepte din Crimeea și în Noul Athos și a adunat o mulțime de informații despre noii mucenici.

DEPUTATOV, * Protopopul Nicolae. El a obținut un atestat în teologie de la școala teologică din Harbin și și-a scris teza despre Episcopul Teofan Zăvorâtul. Din tinerețe și-a făcut o pasiune din a colecționa cărți duhovnicești vechi, ceea ce l-a făcut să caute scumpătatea și

autenticitatea vieții duhovnicești care, la rândul lor, i-au modelat gus-
tul și simțirea pentru oamenii cu adevărat duhovnicești. El și-a dedi-
cat restul vieții culegerii mărturiilor despre lucrarea lui Dumnezeu în
oamenii pe care îi cunoștea personal și prin alții. Printre alte informa-
ții, el a oferit o descriere a dreptului mărturisitor episcopul Anatolie,
un sfânt al Americii. Trăind acum în Australia, el continuă să scrie
pentru reviste bisericești. Autor al cărții *Cunoașterea lui Dumnezeu*,
Frăția Sfântul Gherman de Alaska, 1975.

ERASTOVA, * Sora Maria, o convertită recentă la ortodoxie în Uniunea
Sovietică. Viața ei a fost schimbată prin contactul cu mărturisitori
contemporani precum matuska Evghenia Cetverukhin și starețul Ta-
vrion.

FLETCHER, William C., autorul cărții *Biserica Ortodoxă Rusă clandes-
tină*. Această lucrare este semnificativă în literatura ortodoxă, deoa-
rece demonstrează lumii academice existența Bisericii din catacombe
și veridicitatea noilor mucenici. Sunt, cu toate acestea, scăderi se-
rioase în abordarea și „obiectivitatea” față de subiect. Fletcher nu este
bine ancorat în ortodoxie sau în istoria Bisericii, și ocazional face
erori destul de elementare. De exemplu, el crede că tradiționalul ca-
lendar ortodox (care datează anii începând cu creația lumii) este o no-
uă invenție sectară (a se vedea p. 244 a acestei cărți). De asemenea, el
împrumută masiv din sursele sovietice, și distorsiunile lor deliberate
fac cartea să fie părtinitoare și neechilibrată. Astfel autorul înțelege
greșit opoziția față de Declarația Mitropolitului Serghie din 1927, ur-
mând orbește sursele sovietice atunci când atribuie motive politice
„schisme”. Mai mult decât atât, el desparte în mod nedrept diferitele
manifestări locale ale opoziției în grupuri izolate. Cu toate acestea, es-
te meritul său de a fi citat surse ale emigraților, cu toate că și aici îi
lipsește discernământul și simpatiile lui sunt față de sursele sovietice
„științifice”. Ortodoxia în URSS astăzi pur și simplu nu poate fi înțe-
leasă de un scolastic raționalist, care este străin duhului ortodoxiei.
Cu toate acestea, această carte are totuși o valoare considerabilă
pentru sursele ei și o persoană ortodoxă informată poate face mult
pentru a corecta unilateralul prezentării sale. Folosite cu pricepere,
sursele sovietice înseși certifică în mod clar existența continuă a
Bisericii din catacombe și curajul mucenicesc al membrilor ei.

GAVRIILA, * Monahia de la Mănăstirea Novo-Diveevo care a fost o fiică
duhovnicească a episcopului Andrei de Ufa în vremea în care acesta
se afla în Kazan. Ea a fost martoră la distrugerea Mănăstirii Zylontov
din Kazan și a unei comunități monahale de femei întemeiată de epis-
copul Andrei pentru fetele tătare din zonă.

GHERASIM, * (Șmalț), Arhimandritul de Alaska (†1969), un călugăr rus
din tradiția de la Optina, care a avut legături strânse cu mulți clerici

care mai târziu au devenit victime ale comunismului. El a venit în Alaska în 1916 ca misionar și pentru tot restul vieții a suferit mult știind ceea ce se petrecea în patria sa iubită. Din corespondența cu sora sa (mai târziu monahia Platonida) el primea informații despre distrugerea unor mănăstiri din Rusia. Astfel avem o descriere a noilor mucenici din Mănăstirea sa, Sfântul Tihon Kaluga. Apărarea sa neclintită a conștiinței persecutate a Bisericii Ortodoxe tradiționale în America a inspirat creșterea adevăratei ortodoxii în această țară și a promovat canonizarea Sfântului Gherman de Alaska.

GROTOV, * Profesorul Serghie, de la Universitatea din Roma, cunoscut de asemenea sub pseudonimele Nestorov și Alexei Rostov; co-editor la *Nuestro Pais* (*Nasha Strana*) și la *Calendarul Vladimir*. Ca tânăr credincios el a trecut prin necazurile obișnuite ale arestărilor, ale exilului și ale lagărelor de concentrare pentru opoziția sa față de serghianism. Acolo a cunoscut conducători bisericești. El a fost un prieten apropiat al lui I. M. Andreev, cu care a colaborat la multe proiecte. După ce a ieșit din Uniunea Sovietică, el a scris prolific despre procesele credincioșilor sub jugul comunist.

GURIE, * Ieromonahul de Jordanville. Rămas orfan de copil în Uniunea Sovietică, el este astăzi părinte duhovnicesc al frăției de la Mănăstirea Sfânta Treime din Jordanville. El a crescut într-o familie evlavioasă care a fost persecutată pentru credința ei. Intensitatea sinistrului vieții sovietice de zi cu zi a unui credincios sub comunism a fost prea mult pentru acest tânăr și într-o zi I-a făgăduit lui Dumnezeu să nu mai mănânce până ce Dumnezeu Însuși nu-l va izbăvi din tristețea sa mistuitoare. El a suferit foamea timp de mai multe săptămâni, până când, dintr-odată, a fost salvat de venirea armatei germane. Ca mulțumire pentru această salvare minunată, el i-a făgăduit lui Dumnezeu să devină monah. El a oferit material pentru cartea părintelui Mihail Polski.

IRTEL, * Serghie (Episcopul schimnic Teodor). În timp ce era frate începător la Mănăstirile Valaam și Peșterile Pskov, el a dobândit o experiență vie a creștinismului persecutat. El a păstrat legătura cu monahi și mireni persecutați și a păstrat multe amintiri legate de acești oameni.

IVANOV, * Gali, fiica duhovnicească a episcopului Arcadie. Ea s-a mutat la Atena, în Grecia. Părintele Arcadie a insistat ca Gali și familia ei să plece din Rusia, profetind la începutul anilor 1920 rezultatul înfricoșător al naturii satanice a comunismului militant. Ea a păstrat portretul episcopului Arcadie și poezia lui frumoasă despre suferințele cumplite și despre răspândirea bunăvoinței față de omenirea suferindă din lipsa iubirii lui Hristos.

IULIANA, * Egumena (Varvara în schimă), fostă de Calistoga, California. (†1971). În timpul cumplitelor persecuții din anii '20 ea a devenit fiica duhovnicească a arhiepiscopului Teodor de la Mănăstirea Daniilov și a luat parte activă la ajutarea clericilor persecutați. Ea a fost membră conducătoare a comunității de surori Purtătoarele de mir de la Biserica Hristos Mântuitorul din Moscova. Responsabilitățile ei principale erau să aprovizioneze episcopii exilați și arestați cu mâncare și pachete de îmbrăcăminte. Ea lucra direct sub supravegherea Mitropolitului Chiril de Kazan, care primea fonduri de la o organizație de ajutorare americană pentru a-i ajuta pe clericii înfometăți și abandonați. Aceste femei au format o rețea în Uniunea Sovietică și erau capabile să-i țină informați pe episcopii conducători despre locul altor episcopi conducători. În anii '30 ea a fost condamnată la moarte, dar în ultimul minut această sentință a fost comutată în 5 ani de muncă silnică. Ea nu a uitat niciodată această experiență din apropierea morții. În lagărul de concentrare Solovki ea a reușit să fie în legătură cu mulți episcopi și să îi ajute în secret, păstrând pentru noi o imagine completă a chinurilor inumane pe care acești urmași ai apostolilor le-au avut de îndurat. După al Doilea Război Mondial, ea a venit în Statele Unite, dar nu a putut să-și găsească pacea. Inima ei a rămas cu poporul ortodox persecutat în Rusia. Ea a criticat cu asprime tonul primelor două volume ale părintelui Mihail Polski, deoarece propria ei experiență cu clerul serghianist în Rusia fusese favorabilă. Ea a oferit materiale pentru câteva relatări impresionante despre noii mucenici care au fost publicate în anii '50 într-un periodic din Berkeley, *Mergând pe urmele lui Hristos*, editat de părintele Nicolae Vieglass.

KIETER, * Natalia Gheorghievna, Von. Fiind de origine germană și inițial indiferentă față de Biserică, Natalia a trecut printr-o experiență de convertire prin rugăciunile noului mucenic episcopul Ștefan. Ea a devenit fiica duhovnicească a episcopului rătăcitor și nou mucenic Petru Zverev, care a crescut sub lumina duhovnicească a Sfântului Ioan de Kronstadt. Ținând legătura cu clerici persecutați, ea a devenit o nevoitoare înflăcărată pentru Hristos, ajutând oriunde putea. Sub influența ei, mama sa a fost tunsă monahie și a avut o moarte sfântă. A luat parte la frățiile bisericii și și-a consacrat întreaga viață slujirii clericilor ortodocși credincioși, fiind o aprigă oponentă a renovatismului. A lăsat multe relatări despre noii mucenici, printre care despre episcopul Ștefan, episcopul Petru, ieromonahul Varnava și episcopul schimnic Macarie. A murit în Germania în iulie 1981 și a lăsat toate hârtiile ei Frăției Sfântul Gherman de Alaska.

KOEHLER, * Ludmila, sora ucenicului de chilie și ipodiaton al Arhiepiscopul Ioan de Letonia, Noul Mucenic. Este o martoră în viață a muce-

niciei multor creștini ortodocși din statele baltice. Vizitele ei recente în Uniunea Sovietică indică faptul că credința în Dumnezeu în Rusia este mai puternică decât niciodată, și doar starea căldică a oamenilor ortodocși din Vest îi împiedică să vadă puterea noilor mucenici.

KONȚEVICI, * Elena, Scriitor bisericesc. Ea a fost nepoata scriitorului bisericesc Serghei Nilus, care a descoperit conversația Sfântului Serafim cu N. A. Motovilov. Și-a păstrat de-a lungul întregii vieți râvna sa pentru literatura ortodoxă. Ea a fost în legătură cu stareții de la Optina și tradiția autentică de la Optina, și mai târziu a devenit o colaboratoare înflăcărată în lucrarea soțului ei (I. M. Konțevici). În tinerețe a vrut să se alăture mănăstirii schieghumenei Sofia de la Kiev, despre care a publicat o carte. Până astăzi, la o vârstă înaintată, ea își continuă activitatea literară, înregistrând informații despre noi mucenici, precum preotul mucenic Mitrofan, episcopul Ierotei și alții.

KONȚEVICI, * Profesorul I.M. (†1965). A fost un ucenic al stareților de la Optina și unul dintre cei mai importanți scriitori bisericești ai secolului al XX-lea care a ajutat la transmiterea înțelegerii ortodoxe autentice a sfințeniei. El a scris lucrarea monumentală *Mănăstirea Optina și epoca ei*, care revelează atmosfera duhovnicească ce i-a hrănit pe noii mucenici ai Rusiei. Această lucrare intenționa să fie a treia parte a unei trilogii: prima parte este *Dobândirea Duhului Sfânt în Vechea Rusie*; a doua urma să fie o lucrare despre ucenicii starețului Paisie Velickovski. Deosebit de importantă este „Definiția stareției” (a se vedea *Cuvântul ortodox*, nr. 95, nov-dec. 1980), în care definește teologic stareția ortodoxă, care este atât de rară astăzi.

KOVALENKO, * Alexandra, fiica preotului mucenic Gabriel și autoarea relatării despre episcopul Vasile, vicar de Poltava, un remarcabil ierarh iozefit ale cărui numeroase epistole împotriva Declarației Mitropolitului Serghie au supraviețuit. Episcopul Vasile a fost foarte apreciat de arhiepiscopul Andrei de Novo-Diveevo.

KRAVCHIN, * Părintele Grigorie, rudă îndepărtată a arhiepiscopului Andrei de Novo-Diveevo, care a slujit ulterior la o parohie din Monterey, California. În Lavra Poceaev, Polonia, și în timpul anilor de război în Germania, a fost martor la multe evenimente minunate din viețile creștinilor persecutați. Un fermier, sub influența propagandei comuniste, a refuzat să meargă la biserică și să se abțină de la muncă în ziua prăznirii Sfântului Ilie, spunându-și: „Dacă Dumnezeu există, să-mi dovedească aceasta tunetul trăsurii Sfântului Ilie”. Abia ce a terminat să încarce fânul în căruța sa, că, în timp ce traversa șinele unei căi ferate, un tren venit pe neașteptate i-a tăiat capul, care s-a rostogolit ca o minge de pe linia ferată. Părintele Grigorie are și o amintire vie a Lavrei Poceaev din vremea când egumenul ei era arhi-

mandritul Vitalie, care mai târziu a ajuns arhiepiscop de Jordanville (†1960).

LEONID, * (Gess), Egumenul de la Lethbridge, Canada, (†1981), monah din Kiev, de la Mănăstirea Sfânta Treime, care a fost întemeiată de dreptul stareț Iona. Părintele Leonid a lăsat mai multe scrisori care descriu atât mucenicia călugărilor mănăstirii sale, cât și atrocitățile comise împotriva lor. Unii dintre ei au fost aruncați de pe pod în râul Nipru, fiind împușcați în timp ce cădeau. Alții au fost dezbrăcați și batjocoriți de soldații comuniști fanatici. În același timp, Dumnezeu a făcut mari minuni în regiunea Kiev. În fața a mii de oameni, inclusiv necredincioși și evrei, domurile bisericilor au devenit din aur prin minune, frescele străluceau în culori minunat reînnoite, raze de lumină se jucau în domuri, coruri invizibile se auzeau cântând. Într-un caz, o fântână reflecta în mod suprafiresc viitorul celor care se uitau în ea.

LEONTIE, * Arhiepiscopul de Santiago.

LEVITIN-KRASNOV, * Anatolie. A fost diacon al Bisericii Vii în anii '30, acum ortodox, dar cu vederi liberale, exilat din Uniunea Sovietică în anii '70. Autor al următoarelor cărți, în care a dat mărturie despre realitatea uluitoare a noilor mucenici: *Likhie Godi*, Paris, 1977; *Ruk Tvoih*, Israel, 1980.

LOPEȘANSKAIA, * Elena Nikolaevna (Lope) (†1972). A fost secretară a episcopului Damaschin, pentru a cărei memorie și-a dedicat întreaga viață. Remarcabilă scriitoare bisericească, a fost cunoscută în primul rând pentru lucrările ei: *Episcopi mărturisitori*; *Femei mironosițe din Rusia*, publicată în „Rusia ortodoxă”, 1949, și *Ultimii episcopi kieveeni*, în manuscris. Primind o educație excelentă în Rusia, ea și-a dedicat viața carierei literare. A considerat de datoria ei solemnă să păstreze pentru posteritate și pentru tinerii din lumea liberă înțelegerea eclezială corectă despre chestiunile bisericești în modul în care marii părinți ai vremurilor recente, precum episcopul Damaschin, le-au înțeles. Și-a publicat relatările remarcabile despre Biserica rusă persecutată oricând a putut, dar din nefericire, spre marea ei consternare, din cauza certurilor politice dintre jurnalele bisericești, vocea ei a fost mult înăbușită. Ea și-a pus speranța în arhiepiscopul Leontie. Neprețuitele ei relatări în manuscris despre Biserica rusă persecutată respiră duhul primelor catacombe și merită să fie publicate în engleză. Ea a fost foarte supărată când oamenii au tratat situația Bisericii ruse persecutate într-un mod categoric și legalist.

LYOVIN, * Valentina Valerianovna, fost profesor la Universitatea din Hawaii. Ea a fost fata preotului mucenic Valerian, care a fost în legătură cu Sfântul Ioan de Kronstadt. Acum locuiește în Sacramento, California.

MAKOWSKAIA, * Olimpiada Anatolievna (+1976), fiică duhovnicească a episcopului schimnic Antonie de Kiev și prietenă a multor noi mucenici și personalități bisericești din Uniunea Sovietică. Ea a fost o poetă care scris despre idealurile Sfintei Rusii și i-a împărtășit experiențele, în special cu privire la regiunea Kiev. I-a încurajat pe mulți convertiți la ortodoxie și a fost o prietenă apropiată a Elenei Lopeșanskaia.

MAKUȘINSKI, * Ipodiaconul Alexei (+1977) și Zenaida, fii duhovnicești ai fraților preoți Ismail și Mihail Rojdestvenski. În copilăria sa, ipodiaconul Alexei a fost în corul Catedralei din Kronstadt cu hramul Sfântului Andrei și unul dintre apropiații Sfântului Ioan de Kronstadt. Ei erau membri fideli ai bisericii iozefite din catacombe, și până la venirea nemților au fost în legătură permanentă cu clerul din catacombe, ajutându-i să-și păstreze discreția totală.

MARIA, * (Stakhovici) Monahia. Ea a fost tunsă în secret de ultimul stareț de la Valaam, ieroschimonahul Mihail (+1936). Este o martoră în viață a persecuției cumpline pe care călugării de la Valaam au îndurat-o pentru păstrarea neclintită a vechiului calendar și pentru refuzul de a accepta sau de a se pleca duhului renovaționismului, pe care îl priveau aproape la fel ca pe jugul ateu în Rusia. Ruda apropiată a monahiei Maria, egumenul Rafael, un călugăr de la Valaam, împreună cu un grup de alți călugări au fost închiși într-o închisoare GPU din Voronej.

MASICI, * Părintele Nicolae (+1973). În tinerețe a suferit persecuția și hărțuirea pentru credința sa. A fost închis în lanțul lagărelor de concentrare de la Sarov, Sanaxar și Temnikov. A fost forțat să taie și să dezrădăcineze chiar pădurea în care s-a nevoit Sfântul Serafim de Sarov. Cunoștea mulți bărbați și femei drepte, din care toți și-au sfârșit viața ca noi mucenici. A lăsat o relatare despre dreptii Iosif cel tăcut din Kuban (*Blagovestnik*, nr. 20, 1968) și Grigorie, purtătorul de cruce.

MAȘIN, * Irina, fostă fiică duhovnicească a episcopului Arcadie și a Episcopului Nou Mucenic Averchie de Jitomir. Locuiește acum în Mănăstirea Novo-Diveevo din New York. Amintirile ei despre viața fraților secrete din catacombe sunt o rară contribuție la întregul domeniu de literatură cu privire la noii mucenici. Fiul ei este de asemenea în viață și nu ar fi supraviețuit dacă nu ar fi fost unanimitatea și iubirea membrilor Bisericii din catacombe, care l-au păzit în secret.

MIHAELA, * (Kudinova), Monahia. A fost ultima supraviețuitoare tunsă în monahism la Mănăstirea Optina în 1918. Având șaisprezece ani în timpul Primului Război Mondial, ea a intrat ca soldat în trupele de femei, pentru a apăra Rusia. Și-a pierdut brațul stâng și a fost readusă la viață, într-un spital, de către membri ai familiei regale. Când a

izbucnit Revoluția, a reușit să se alăture fratelui ei, părintele Inochentie, la Mănăstirea Optina, unde stareții, cu acordul egumenei de la Mănăstirea Șamordino, au tuns-o monahie, dându-i numele conducătorului oștilor cerești pentru nevoințele ei curajoase ca soldat. Înainte de apleca din Rusia, ea l-a văzut pe starețul mirean Gheorghe de Cevriak, cel care a fost martirizat curând după aceea, în 1919. La retragerea Armatei Albe, ea a fost evacuată în partea de vest și în cele din urmă s-a stabilit în Brazilia, unde a dus o viață monahală împreună cu fratele ei, părintele Inochentie. Ea locuiește acum în Mănăstirea Noul Șamordino din Australia, și păstrează în inima ei o mare iubire și venerație pentru noii mucenici; cu mulți dintre aceștia a fost în legături personale.

MITROFAN, * Arhimandritul de San Francisco. Fiind fiul unui preot mucenic, el a trăit în regiunea Voronej, unde a fost în legătură duhovnicească cu dreapta Teoctista Mihailovna și cu alți asceți. S-a căsătorit cu o fiică a sfântului preot mucenic Mitrofan, care a fost ucenicul duhovnicesc preferat al starețului Nectarie de la Optina. Ca slujitor credincios al lui Hristos, a îndurat persecuții aspre din mâinile celor necredincioși. A fost foarte mult consolată și întărit, cu toate acestea, prin legăturile sale cu oameni ai lui Dumnezeu. Tocmai această calitate a autenticității duhovnicești a recunoscut-o mai târziu la arhiepiscopul Ioan Maximovici, care pe atunci era episcop de Paris și Europa de Vest, și l-a inspirat să-și dedice restul vieții sale slujirii acestui arhipăstor binecuvântat. Părintele Mitrofan este autorul unei vieți complete a preotului mucenic Mitrofan de Voronej, precum și al relatării despre fericita Teoctista, cea nebună pentru Hristos.

MOSTIKO, * Nicolae și Maria. Ei au fost în legătură cu episcopul Onufrie și cu alți robi drepti ai lui Dumnezeu din Uniunea Sovietică. După ce au plecat din URSS, au fost angajați de Biblioteca Congresului din Washington D.C., unde locuiesc astăzi. Domnul Mostiko este ipodiacon și, împreună cu soția sa, păstrează cinstirea noilor mucenici.

NABOK-Vasilkova (†1963), un apărător înflăcărat al conștiinței bisericești în Uniunea Sovietică. A fost în legătură cu mulți noi mucenici și a oferit multe informații pentru părintele Mihail Polski. A lăsat, de asemenea, un manuscris intitulat *Profesorul Plantonov*. A murit în Germania. A se vedea „Părintele Ghenadie” (*Rusia ortodoxă*, nr. 4, 1971, în rusă).

NECTARIE, * Arhimandritul, fost membru al Bisericii din catacombe, a devenit călugăr în Jordanville, unde personal a tipărit și a editat ambele volume *Noii martiri ai Rusiei* ale părintelui Mihail Polski. El le-a îmbogățit cu multe materiale din propria sa experiență, pentru că îndurase el însuși un martiriu viu pentru credința sa. Părintele său duhovnicesc, egumenul nou mucenic Varsanufie, a fost un întemeie-

tor al Bisericii din catacombe din Rusia de sud, care în lagărul de concentrare de la Sarov a îndurat bătaii crunte, care l-au schilodit și l-au desfigurat pe viață. Aici Sfântul Serafim l-a vizitat din cealaltă lume și i-a dat atâta mângâiere, încât pentru tot restul vieții sale a simțit o fericire nepământească și a fost umplut de dragoste înflăcărată pentru dușmanii săi.

NECTARIE, * (Konțevici), Episcopul de Seattle, fratele lui I.M. Konțevici. Din copilărie a fost fiul duhovnicesc al starețului Nectarie de la Optina, care a profețit că „ne va fi de folos nouă”, cerându-i în același timp mamei lui să-l păstreze pentru o astfel de vocație. În timpul cumplitelor persecuții ale creștinilor, el a fost încredințat grijii duhovnicești a unui alt ucenic al Optinei, arhiepiscopul Andrei de Novo-Diveevo, sub a cărui îndrumare el s-a maturizat ca păstor în via lui Hristos. Mama sa (Nectaria în monahism) a fost în legătură permanentă cu stareții de la Optina și i-a ajutat pe mulți să ia legătura cu ei. Ea a fost martoră la distrugerea Mănăstirii Optina și la multe alte orori ale sistemului sovietic. Atât ea cât și episcopul Nectarie au oferit relatări directe și detaliate ale legăturilor lor cu o întreagă serie de noi mucenici, în special din regiunea Harkov. Episcopul Nectarie este astăzi episcop vicar al Eparhiei de Vest din Statele Unite.

NESTOROV, * (a se vedea Grotov).

NICANDRU, * Arhimandritul (†1979), un stareț de la Valaam care a murit ca părinte duhovnicesc al Mănăstirii Lesna din Franța. El a oferit informații neprețuite despre mucenicii Mănăstirii Valaam care au fost prinși la metocurile Mănăstirii Valaam din Petersburg și Moscova. El a răspândit duhul de la Valaam până la ultima lui suflare, transmițându-l fiicelor sale duhovnicești din Franța.

NICON, * Arhiepiscopul de Washington și Florida (†1979). El a fost autorul biografiei voluminoase a Mitropolitului Antonie Hrapovițki, în care oferă o relatare veridică și foarte detaliată a modului în care autoritatea atee a pus stăpânire pe Sfânta Rusie. Această carte menționează sute de figuri bisericești și oferă informații abundente despre noii mucenici. Arhiepiscopul Nikon a inspirat frăția Sfântul Gherman din Alaska și a răspândit menținerea idealurilor Sfintei Rusii. El a oferit informații despre arhiepiscopul Pahomie, episcopul Andrei de Ufa, Mitropolitul Chiril și despre episcopul Ierotei.

OVERT, * Serghie. El a adunat amintiri și informații despre noii mucenici de la emigranții ruși în vârstă, în special despre „teodorovți”, care purtau cruci albe și refuzau să muncească pentru autoritatea atee.

PAWLIUSIK, Matuska Alexandra, soția părintelui Gheorghe, care a avut legături strânse cu noii mucenici din Uniunea Sovietică înainte de a fugi în lumea liberă în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Ei au contribuit cu mărturia lor despre episcopul Onufrie.

POLSKI, Părintele Mihail (+1960). Autor al cărții *Noii martiri ai Rusiei*, 3 vol., în rusă. Părintele Mihail a fost un preot neînfricat din Uniunea Sovietică, persecutat și exilat în diferite lagăre de concentrare, inclusiv la Solovki, unde, împreună cu mulți episcopi, a semnat faimosul protest al clericilor de la Solovki. El cunoștea mulți episcopi drepecți, despre care a compilat mai târziu cele trei volume ale sale. Convingându-se că politica serghianistă va prevala în Uniunea Sovietică, el a mers în sud, cu speranța că va scăpa de acolo, pentru a lucra pentru Biserica rusă din afara Rusiei. El a reușit să scape din iadul roșu la începutul anilor '30 prin Ierusalim, unde Mitropolitul Anastasie l-a numit preot conducător în Londra, ca apărător al poziției canonice a Bisericii ruse din afara Rusiei. După al Doilea Război Mondial, el a fost preot la catedrala din San Francisco sub arhiepiscopul Tihon, unde și-a alcătuit martirologiul împreună cu editorii săi, monahii de la Jordanville. Al treilea volum al său conține mult material dedicat „operațiunii Keelhaul” (repatrierea forțată a rușilor la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial); publicarea lui a fost temporar suspendată în speranța separării celor două tendințe manifestate în atitudinea față de noii mucenici. Răposarea părintelui Mihail în 1960 a împiedicat publicarea acestui al treilea volum. Când cele două volume au apărut, mai mulți martori ai condițiilor sovietice din biserică au criticat graba sa de a încadra tot clerul doar în două grupe, când de fapt unii episcopi sperau că serghianismul nu va supraviețui, și astfel ei nu s-au separat niciodată oficial de Mitropolitul Serghie. Mai mulți oameni care, de asemenea, au suferit pentru Hristos sub jugul comunist în Rusia credeau că părintele Mihail s-a grăbit să pună în categoria serghianistă pe cei care ezitau să-și exprime protestul împotriva Declarației. Pe lângă aceasta, pe mulți ierarhi remarcabili care erau categoric împotriva serghianismului părintele Mihail fie îi desconsideră, îi menționează pe scurt, sau aruncă o umbră de îndoială asupra lor. Unii, ca episcopul Petru de Voronej, ale cărui scrisori au fost păstrate și publicate, sunt categorisiți de părintele Mihail ca episcopi iozefiți, dar nu există nicio dovadă în acest sens. Putem spune cu certitudine, așa cum afirmă acești martori (arhiepiscopul Andrei, monahia Xenia, Natalia Kieter, egumena Iuliana, monahia Veronica și arhiepiscopul Leontie), că clerul rus, ca întreg, a respins categoric duhul serghianismului. A fost un mic grup al admiratorilor personali ai Mitropolitului Serghie (în special Alexei și Nicolae) care au semnat Declarația sa și astfel au format nucleul patriarhiei moscovite de astăzi. Din acest motiv Biserica rusă liberă, Sinodul episcopilor din afara Rusiei, nu are comuniune cu Patriarhia Moscovei, deși rămâne unită în duh cu credincioșii din Uniunea Sovietică.

REGELSON, Lev.

ROSTOV* (a se vedea Grotov).

SAMOILOVICI, * Doamna, viețuitoare în Mănăstirea Doamna noastră din Vladimir, San Francisco. Din tinerețe a fost credincioasă. Trăia în regiunea Poltava, locul multor povești ale lui Nikolai Gogol, unde a fost martoră la închiderea de către sovietici a unei biserici din Mănăstirea Sfânta Matroana. Se anunțase că la o anumită dată biserica avea să fie distrusă. Ușile și ferestrele au fost blocate cu scânduri și nu se permiteau niciun fel de slujbe. Într-o noapte întreaga frăție a văzut o lumină care ardea în interiorul bisericii, ca și când ar fi fost un foc, dar, de vreme ce era strict interzis cetățenilor să se apropie, ei au privit de afară. S-a petrecut o minune care a fost văzută de mulți. Perechi de sfinți erau văzuți plecând din biserică. Oamenii i-au văzut clar pe Sfântul Vladimir și Olga, Boris și Gleb, Antonie și Teodosie, Dimitrie și Gheorghe și alții, care ieșeau cu măreție prin ușile principale ale bisericii și dispăreau în întuneric. După ce sute de astfel de perechi de sfinți au ieșit din biserică, lumina s-a stins înăuntru și a fost lăsată goală de sfințenie. În dimineața următoare, când autoritățile au dinamitat biserica, oamenii au știut că sfinții renunțaseră să mai ocrotească acea biserică.

SERAFIM, * (Filimonov), Egumenul Schitului Sfintei Adormiri în Northville, Alberta, Canada. De vreme ce provenea dintr-o familie credincioasă de rit vechi, i-a fost greu să devină călugăr ortodox. Acest lucru, împreună cu suferințele pe care le-a îndurat sub ateismul sovietic și detenția sa ulterioară, i-au dat posibilitatea de a percepe și recunoaște care sunt adevărații mărturisitori ai lui Hristos.

SERAFIM, (Verbin), Arhimandritul (+1962). El a intrat în Sihăstria Glinsk la o vârstă foarte fragedă și acolo a devenit călugăr. El a lăsat un întreg volum cu privire la distrugerea marii Sihăstrie Glinsk, precum și scurte informații despre persecutarea creștinilor și despre noii mucenici, în special în legătură cu un nou sfânt, arhimandritul Ghenadie, care a murit în Kolyma.

ȘATILOV, Monahia Maria (+1975) de la Novo-Diveevo, o fiică duhovnicească a noului mucenic Andrei de Ufa, care a corespondat cu arhiepiscopul Teofan de Poltava. Dă mărturie despre modul în care episcopul Andrei a fost batjocorit de gărzi în timpul detenției sale în Turkestan și în Kirghizia. Ei îl forțau de asemenea să stea cu capul descoperit în soare în timpul căldurii groaznice, pentru a-i provoca insolații. În astfel de condiții de închisoare, într-o singură zi și-a pierdut tot părul.

ȘOREȚ, * Protopopul Gherasim (+1968). El a emigrat în timpul celui de-al Doilea Război Mondial din Lituania și apoi a luat parte la viața bisericească din lumea liberă și a înregistrat informațiile din presa

liberă despre persecuțiile credincioșilor și despre noii mucenici. ȘUKIN, * Părintele Serghie (†1978), un preot care a murit în Canada. Când era tânăr, a călătorit la Mănăstirea Optina, pentru a lua sfat de la starețul Nectarie cu privire la modul în care ar trebui să trăiască o viață creștină într-o societate anticreștină. Născocind planuri elaborate în mintea sa despre cum să înceapă frații laice secrete în catacombe, el s-a apropiat de stareț și l-a întrebat ce să facă. Starețul Nectarie a răspuns calm: „Pas cu pas”. Părintele Serghie a plecat umilit, totuși a urmat sfatul starețului și, după ce a suferit mai mulți ani, a fost hirotesit citeț de către însuși Patriarhul Tihon și în cele din urmă a devenit preot, emigrând mai târziu în Vest. A oferit o descriere fascinantă a vieții Bisericii din catacombe (în care se descrie pe sine la persoana a treia ca „Pavel”). A încercat să fie la curent cu informațiile despre ortodoxie în Uniunea Sovietică și l-a intervievat personal pe Serghie Kurdakov, moment în care a descoperit că fusese creștin ortodox.

SKLIAROV, * Protopopul Alexandru și Matuska Ripsimia. Martori ai distrugerii locurilor sfinte din Belgorod. El a fost un fiu duhovnicesc al noului mucenic episcopul Nicodim și al părintelui Nicolae Zagorovski. Ei sunt una dintre sursele principale pentru cartea *Noii martirii ai Rusiei* a părintelui Mihail Polski.

STEPANOV, * Părintele Nicolae (†1964). Este un martor al noilor mucenici, în special în regiunea Kuban. El a ales să fie chirurg în lume, deoarece dacă ar fi fost seminarist i-ar fi fost împiedicat drumul în viață datorită naturii antireligioase a regimului sovietic. Deoarece era credincios, el nu a scăpat de persecuție și a fost în numeroase lagăre de concentrare, inclusiv la Solovki, unde în timp ce a lucrat ca chirurg a fost de fapt și preot în secret... Ultimii săi ani și i-a petrecut predând la seminar și mărturisind despre noii mucenici.

TAVITA, * Monahia de la Mănăstirea Lesna (†1976). Ea a oferit informații despre distrugerea Mănăstirii Rait din Kazan și a fost una dintre surorile începătoare din comunitatea monahală de maici întemeiată de noul mucenic episcopul Andrei. Ea a lăsat informații biografice despre episcopul Andrei de pe vremea când acesta era arhimandrit.

TIMOFIEVICI, * doctorul Anatolie P. (†1976), medic de la Mănăstirea Novo-Diveevo. El a fost hrănit duhovnicește în Lavra Peșterilor de la Kiev și a fost un martor al groaznicei ei distrugerii. Fiind un scriitor foarte talentat, a lăsat un volum cu relatări directe despre viețile drepților și ale noilor mucenici pe care i-a întâlnit în viața sa. Aceste relatări sunt aproape vieți de sfinți ai secolului al XX-lea, care descriu Sfânta Rusie în plină glorie. A vizitat Mănăstirile Sarov și Diveevo chiar înainte de distrugerea lor în 1927, simultan cu arhiepiscopul Leontie, când acesta era tânăr monah. A avut relații strânse cu oa-

meni din Sarov și Diveevo, care i-au încredințat icoana-portret făcătoare de minuni a Sfântului Serafim, pictată pe când acesta era încă în viață. Această icoană a ajuns în siguranță în America prin osteneala doctorului Anatolie și a arhiepiscopului Andrei și este acum păstrată la Mănăstirea Novo-Diveevo.

TKACEV, * Tihon și Tecla. Creștini din Detroit, Michigan. Ei au fost fii duhovnicești ai Stareței Agata din Bielorusia, prin ale cărei rugăciuni au fost salvați și li s-a dat libertatea de a fi martori ai acelei sfinte a zilelor noastre.

TOLSTOI, Alexandra Lvovna. Fiica marelui scriitor rus Lev Tolstoi și întemeietorea Fundației Tolstoi din New York. Într-o scrisoare către Brejnev în apărarea scriitorilor întemnițați Sinyavski și Yuly Daniel, ea a descris modul în care la ferma Tolstoi un fost soldat aflat pe patul său de moarte a descris următoarele: ca soldat în Armata Roșie în tinerețea sa el, împreună cu mulți alții, păzeau o clădire în care Lenin era pe moarte. Aria avea mai mulți kilometri în circumferință, o circumstanță necesară din cauza țipetelor groaznice ale muribundului Lenin. Ei trebuiau să protejeze aria și li se ordonase să împuște de moarte pe oricine s-ar fi apropiat de zonă. Aceste țipete de reală disperare în fața morții erau atât de oribile încât și le-a amintit tot restul vieții sale tremurând, fiind deplin convins că aceste țipete veneau dintr-un suflet care pregusta chinurile iadului.

URUSOVA, * Natalia, prințesa (†1964). Din copilărie a dus o viață foarte duhovnicească, un lucru rar pentru cineva din înalta societate pe vremea ei. După al Doilea Război Mondial, pierzându-și toți cei șase copii (trei dintre fiii ei au fost martirizați pentru Hristos), ea a scris o biografie completă, care nu a fost niciodată publicată în totalitate. Cartea ei este o mărturie foarte impresionantă cu privire la prețul pe care creștinii ortodocși trebuia să-l plătească pentru a fi sub pavăza mântuitoare a Adevăratei Biserici Ortodoxe. Datorită instruirii sale duhovnicești, ea a fost în stare să discearnă destul de ușor greșeala poziției serghianiste, și în cartea ei oferă o relatare directă a modului în care Mitropolitul Serghie personal, fără presiuni din partea autorităților, a sugerat care dintre biserici trebuiau închise sau dinamitate, și care dintre clerici trebuiau arestați. Prin urmare, nu este ciudat faptul că lucrarea ei nu a fost niciodată publicată. Este plângerea unei mame pentru moartea copiilor ei din catacombe. Ea a oferit informații despre următorii noi mucenici prezentați în această carte: Mitropolitul Iosif, copilul Serghie și starețul Anatolie, preotul Vladimir, egumena Antonina, preotul Alexandru care a coborât foc din cer în timpul săvârșirii liturghiei pe un butuc în mijlocul unei păduri, și arhiepiscopul Varlaam. În ultimele zile ale vieții sale ea a scris o poezie profundă, care reflecta lipsa de nădejde a creștinilor

ortodocși din lumea liberă, pur și simplu deoarece îi era clar că ei pierdeau gustul adevăratului creștinism – ortodoxia. Arhiepiscopul Averchie, părintele său duhovnicesc, a încredințat memoriile ei Frăției Sfântul Gherman din Alaska pentru a fi publicate, exprimându-și speranța că această carte va vedea lumina zilei în limba engleză pentru pregătirea neofiților și convertiților noștri pentru martiriu.

VAGIN, * Eugen.

VARVARA, * (Țvetkova), Egumenă a Mănăstirii Ghețimani din Ierusalim. Înainte de expulzarea sa din Rusia sovietică în anii '20 împreună cu un grup de intelectuali teologi, cum ar fi Berdiaev, ea cunoștea multe figuri bisericești, stareți și oameni drepti care profeteau cu privire la viitorul Rusiei ortodoxe și au murit în timpul persecuției.

VARVARA, * Monahie din Mănăstirea Lesna (+1972). Ea a contribuit cu bogate informații despre noii mucenici din Rusia prin faptul că a înregistrat din presa bisericească diferite mărturii care descriu grozăvia vieții sub regimul comunist. Din penița ei au ieșit relatări ale noului mucenic episcopul Andrei de Ufa și suferințele noilor mucenici de la Mănăstirea Rait.

VERONICA, Monahia (Kotlarevski) (+1952). Actriță în lume, a fost convertită la ortodoxie prin mișcarea artistică de respect față de trecutul cultural al Rusiei din timpul Revoluției. A devenit apropiată de credincioșii ortodocși proeminenți, și din cauza apropierii de acești bărbați și femei sfinte din Lavra Sfântul Alexandru Nevski, ea însăși a fost arestată în timpul Noptii Sfinte și a suferit timp de mai mulți ani în diferite închisori, în lagărele de concentrare Sarov-Sanaxar-Temnikov. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial ea a fugit în Europa și și-a petrecut ultimii ani ca monahie la Paris, unde Elena Konțevici, împrietenindu-se cu ea datorită interesului lor comun pentru patristică, a convins-o să-și scrie memoriile despre Biserica rusă. Aceste memorii au fost publicate de *Viața rusă* în 1954 la San Francisco; cu toate acestea, o bună parte din ele, din cauza politicii bisericești jurisdicționale, a fost pierdută și doar fragmente din ele au fost publicate separat, în mare parte de către I. M. Andreev în Calendarul Vladimir. Din nefericire, mărturia sa despre modul în care Patriarhul Alexei (pe atunci Mitropolit) a avut o responsabilitate directă pentru finalitatea Noptii Sfinte a fost omisă din cauza duhului serghianismului din lumea liberă. În timp ce era în Uniunea Sovietică ea a fost într-un grup cu episcopii Grigorie și Ștefan care nu îl recunoșteau oficial pe Mitropolitul Serghie, dar refuzau să se separe de clerul său. Abia când a ajuns la Paris și s-a confruntat cu realitatea poziției evloghiene a înțeles că iozefiții au făcut ceea ce era bine.

VON MECK, * Galina. O femeie laică din înalta societate. Ea a îndurat persecuția și și-a relatat experiențele în cartea sa *Așa cum mi-i amintesc*. Deosebit de impresionantă este relatarea execuției unui sfânt episcop necunoscut.

WELSH, * Alexander Damianovici (†1968). Profesor în Monterey, Ca. A fost martor la multe atrocități săvârșite în regiunea Harkov. Timp de mai mulți ani a lucrat într-un laborator chimic pe care sovieticii l-au instalat în biserica închisă a Sfântului Ilie din Harkov. Inițial, această biserică a fost construită de un evreu bogat care, după ce a trăit marea minune prin care i-a fost salvată viața, a construit această biserică drept mulțumire. Alexander a mărturisit că indiferent la ce fel de gaze ar fi fost supusă biserica, în fiecare dimineață chimiștii miroseau cele mai arome miresme de tămâie atunci când ajungeau, ca și când toată noaptea ar fi fost săvârșite slujbe îngerești. Această minune era cunoscută nu doar lucrătorilor din laborator, ci și tuturor în întregul oraș, și acest lucru a durat ani întregi.

XENIA, Monahia de la Mănăstirea Doamna noastră din Vladimir, San Francisco. A fost o fiică duhovnicească a episcopului nou mucenic Petru Zverev din Voronej. A fost martoră la atrocitățile săvârșite în Voronej, și împreună cu sora ei a păstrat pentru posteritate o întreagă serie de scrisori decodate de ea, pe care episcopul Petru și alți deținuți de la Solovki le-au scris în limbajul criptic. În acest fel a păstrat un întreg acatist poetic al Sfântului Gherman din Solovki, scris de către episcopul Petru în timpul în care a suferit în locul în care s-a nevoit sfântul și unde au fost profanate moaștele sfântului. El a scris acatistul pe un număr de cărți poștale pe care le-a amestecat cu alte informații pentru a ascunde de oficialii ateii conținutul real al scrisorilor sale. Episcopul Petru a primit moartea de mucenic acolo, la Schitul Golgota.

Bibliografie

CĂRȚI ÎN ENGLEZĂ

- Alexeev, Vasili și Teofanis Stavrou, *Marea renaștere: Biserica rusă sub ocupația germană*, Burgess Pub. Co., Minneapolis, 1976
- Allilueva, Svetlana, *Doar un singur an*, Harper & Row, New York, 1969
- Barron, John, *KGB, lucrarea secretă a agenților secreți sovietici*, Reader's Digest Press, New York, 1974
- Beausobre, Julia De, *Femeia care nu putea să moară*, Gollancz, Londra, 1948
- Bordeaux, Rev. Michael, *Patriarhi și Profeti*, Praeger, New York, 1970
- Bukovski, Vladimir, *A construi un castel*, Viking Press, New York, 1977
- Bumgarden, Eugenia, *Exilați neîmpăcați*, Stanton, Virginia, 1925
- Cisek, Walter J., *Cu Dumnezeu în Rusia*, McGraw-Hill, New York, 1964
- Conquest, Robert, *Marea teroare: Epurarea lui Stalin din anii treizeci*, Macmillan, New York, 1973
- Kolyma: lagărele de moarte din Arctic*, Viking Press, New York, 1978
- Cooke, Richard, *Religia în Rusia sub sovietici*, New York, 1929
- Crocker, George N., *Drumul lui Rosevelt spre Rusia*, H. Regnery, Chicago, 1959
- Dallin, David J. și Boris I. Nicolaevski, *Munca silnică în Rusia sovietică*, Yale University, New Haven, Conn., 1947
- Darel, Sylva, *O vrabie în zăpadă*, Stein and Day, New York, 1973
- Dudko, Părintele Dimitrie, *Nădejdea noastră*, St. Vladimir's Seminary Press, New York, 1977
- Dunlop, John, *Activitățile recente ale Patriarhiei Moscovei peste hotare și în URSS*, St. Nectarios Press, Seattle, Wash., 1970
- Starețul Ambrozie de la Optina*, Nordland, Mass., 1972
- Ellis Jane (trad.), *Un sfânt sovietic de odinioară: Starețul Zaharia*, Springfield, III, 1976
- Epstein, Julius, *Operațiunea KEELHAUL*, Devin Adair, Old Greenwich, Conn., 1973
- Fletcher, William C., *Biserica Ortodoxă Rusă clandestină*, Oxford University Press, Londra, 1971
- Galitzine, Irina, *Duhul de supraviețuire*, Londra, 1976
- Gliksmann, Jerzy, *Spuneți Vestului*, Gresham Pub., New York, 1948
- Goff, Kenneth, *Spălarea creierului și psihopolitica*, Noontide Press, Torrance, Ca., 1976
- Gulevitch, A., *Țarismul și Revoluția*, Omni Books, Hawthorne, Ca., 1962
- Granovski, Anatolie, *Am fost agent NKVD*, Devin-Adair Co., New York, 1962

- Hutton, J. Bernard, *Școală pentru spioni*, Coward-McCann, Inc., New York, 1962
- Iswolski, Elena, *Hristos în Rusia*, Milwaukee, Wis., 1960
- Ioan Damaschin, Sf., *Varlaam și Ioasaf*, Harvard University Press, Cambridge, Mass., 1914
- Knupffer, George, *Lupta pentru puterea lumească*, Plain-Speaker Publishing, Londra, 1971
- Kolesnikov, Prof. A., *Oamenii Bisericii pe care i-am întâlnit în închisoare*, Jordanville, N.Y., 1952
- Kopelev, Lev, *A se păstra pentru totdeauna*, S.B. Lippincott & Co., New York, 1977
- Kurdakov, Serghei, *Persecutorul*, Revell Co., Old Tappan, N.J., 1973
- Lyons, Eugene, *Paradisul pierdut al muncitorului*, Funk & Wagnell's, New York, 1967
- Marcenko, Anatolie, *Mărturia mea*, E.P. Dutton, New York, 1969
- Myagkov, Alexei, *În interiorul KGB-ului*, Arlington Pub., New York, 1976
- Noble, John, *L-am găsit pe Dumnezeu în Rusia*, Zondervan, Grand Rapids, Mich., 1959
- Penkovski, Oleg, *Documentele Penkovski*, Doubleday, Garden City, N.Y., 1965
- Polski, Protopop Mihail, *Noii Martiri ai Rusiei*, Monastery Press, Montreal, 1972
- Poska, Iuri, *Martiriul episcopului Platon*, Stockholm, 1968
- Romanyuk, Rev. Vasili, *Un glas în pustie*, Society for the Study of Religion under Communism, Wheaton, Ill., 1980
- Rubert, Rafael, *O lume ascunsă*, World Publishing Co., Cleveland, 1963
- Salisbury, Harrison, *Americanii în Rusia*, Harper, New York, 1955
- Seth, Ronald, *Călăii*, Hawthorn, New York, 1967
- Șalamov, Varlaam, *Grafit*, Norton, New York, 1981
- Povești de la Kolyma*, Norton, New York, 1980
- Șifrin, Abraham, *Primul ghid către URSS* (Ghid de închisoare), Stephanus, Elveția, 1980
- Șimanov, Ghenadie M., *Însemnări din Casa roșie*, Diane Books, Torrance, Ca., 1971
- Solomon, Mihail, *Magadan*, Auerbach, New York, 1971
- Solukhin, Vladimir, *Căutând icoane în Rusia*, New York, 1971
- Soljenițin, Alexander I., *Arhipelagul Gulag*, 3 vol., Harper & Row, New York, 1974, 1978
- Struve, Nichita, *Creștinii în Rusia contemporană*, Londra, 1967
- Creștinii în URSS*, (în franceză), Paris, 1963
- Svir, Olga, *Să înțelegem Rusia*, New York, 1965

- Tcernavin, Vladimir, V., *Vorbesc pentru cei care tac*, Hale, Cushman and Flint, Norwood, Mass., 1935
- Tolstoi, Nikolai, *Victimele de la Yalta*, Hodder & Stoughton, Londra, 1977
- Von Meck, Galina, *Așa cum mi-i amintesc*, Dennis Dobson, Londra, 1973
- Ware, Timothy, *Biserica Ortodoxă*, Penguin Books, 1963
- White, W. L., *Raport asupra rușilor*, Harcourt Brace and Co., N.Y., 1945
- Wurmbrand, Rev. Richard, *Torturați pentru Hristos*, Diane Books, Torrance, Ca., 1970
- Zernov, Nicholas, *Creștinătatea orientală*, Putnam, New York, 1961,
Renașterea religioasă rusă din secolul al XX-lea, Londra, 1963,
Rușii și Biserica lor.

CĂRȚI ÎN RUSĂ

- Anastasie, Mitropolitul, *Lucrări alese*, Jordanville, 1956
- Andreev, I.M., *Istoria Bisericii ruse de la Revoluție până în prezent*, Jordanville, 1952
- Belyakov, A.E., *Egumena [regală] Rufina*, Shanghai, 1937
- Dimidov, Protopopul Vasile, *Drepti Mărturisitori*, Jordanville, 1951
- Dnepropetrovici, A., *Ejovșcina*, SOPE Pub., Munchen, 1958
- Ganussowski, Boris K., *Zece ani în spatele cortinei de fier*, D.L.I., Monterey, 1965
- Gul, Roman, *Dzerjinski*, New York, 1974
- Kiselev, Protopopul Alexandru, *Chipul generalului A. A. Vlasov*, St. Seraphim Foundation, New York, 1977
Pomenirea lor este din neam în neam, St. Seraphim Foundation, New York, 1981
- Konstantinov, Părintele Dimitrie, *Biserica persecutată*, New York, 1967
- Konțevici, Elena, *Schiegumena Sofia din Kiev*, St. Elias Publications, Forestville, Ca., 1976
- Kuznețov, B.M., *Pentru a-i face plăcere lui Stalin*, SBONR, Canada, 1968
- Levitin-Krasnov, A., *Likhie Godi*, Paris, 1977
Rug Tvoih Jar, Israel, 1980
- Lopeșanskaia, Elena, *Episcopi mărturisitori*, San Francisco, 1971
- Margoline, E.B., *O călătorie în patria lui Z.K.*, New York, 1952
- Martinkovski, *Însemnările unui credincios*, Praga, 1929
- Milonov, Matuska Taisia, *Memorii-manuscris despre Noul Mucenic Ioan de la Peșterile Pskov*
- Neo-Sylvester, G., *Na Burelomer*, Possev, Frankfurt, 1960

- Nicon, Arhiepiscop, *Biografia Mitropolitului Antonie Hrapovițki*, 23 vol., New York, 1959-72
- Nikonov-Smorogdin, *Katorga roșie*, Sofia, 1938
- Polski, Protopopul Mihail, *Situația canonică a Bisericii Ortodoxe Ruse*, Jordanville, 1948
- Noii Martiri ai Rusiei*, vol.I, Jordanville, 1949, vol. II, Jordanville, 1957, vol. III, manuscris
- Rahr, Gleb (A. Vetrov), *Biserica prizonieră*, Possev, Frankfurt, 1954
- Regelson, Lev, *Tragedia Bisericii ruse*, YMCA Press, Paris, 1977
- Rosanov, Mihail, *Cuceritorii petelor albe*, Possev, Frankfurt, 1951
- Șiriaev, Boris, *Candela nestinsă (Solovki)*, New York, 1952
- Sokolov, Petru, *Biserica Ortodoxă Rusă, antologie*, Munchen, 1962
- Solonevici, Ivan, *Rusia în lagărul de concentrare*, Washington, D.C., 1958
- Titov, Rev. Teodor, *O coroană de flori pe mormântul Mitropolitului Vladimir*, Kiev, 1918 (Jordanville, 1981)
- Valentinov, A. A., *Furia cerului*, Praga, 1924
- Veronica, (Kotlyarevskaia), Monahia, *Memoriile unei călugărițe*, Russian Life, San Francisco, 1954
- Vinogradov, Rev. V.P., *Amintiri despre Patriarhul Tihon*, Munchen, 1959
- Zaharia, Fratele, *O cale diferită*, Jordanville, 1952
- Jevakov, Prințul, *Memorii*, 2 vol., Munchen, 1923

PERIODICE ÎN ENGLEZĂ

- „Serviciul de știri Keston”, Keston College, Anglia, bisăptămânal, 1974 - prezent
- „Martorul creștin ortodox”, St. Nectarios Press, Seattle, Wash., săptămânal, 1970 - prezent
- „Biserica Ortodoxă”, Syosset, N.Y., lunar, 1966
- „Viața ortodoxă”, Mănăstirea Sfânta Treime, Jordanville, N.Y., bilunar, 1950 – prezent
- „Monitorul Ortodox”, Comitetul de apărare a creștinilor ortodocși persecutați, Washington, D.C., bilunar, 1978 - prezent
- „Cuvântul Ortodox”, St. Herman of Alaska Monastery Press, Platina, Ca., bilunar, 1965 - prezent
- „Religia în zonele dominate de comunism”, New York, bilunar, 1968 - prezent
- „Religia în țările comuniste”, Keston College, Anglia, semestrial, 1973- prezent
- „Samizdat”, San Mateo, Ca., lunar, 1974-prezent

PERIODICE ÎN RUSĂ

- „Jurnalul Patriarhiei Moscovei”, Moscova, lunar, 1968.
- „Nadejda”, Possev Verlag, Frankfurt, 1978 -.
- „Naşa Strana”, Buenos Aires, săptămânal, 1972.
- „Novoye Russkoe Slovo”, New York, cotidian, 1930 -.
- „Viaţa ortodoxă”, Mănăstirea Sfânta Treime, Jordanville, lunar, 1950 -.
- „Rusia ortodoxă”, Mănăstirea Sfânta Treime, Jordanville, bisăptămânal, 1947 -.
- „Calea ortodoxă”, Mănăstirea Sfânta Treime, Jordanville, anual, 1950 -.
- „Cuvântul ortodox”, Buenos Aires, 1952-54.
- „Possev”, Possev Verlag, Frankfurt, lunar, 1979.
- „Religie şi ateism în URSS”, Munchen, lunar, 1960 -.
- „Viaţa rusească”, San Francisco, cotidian, 1950 -.
- „Monahul rus”, Lavra Poceaev, Poceaev, bilunar, 1911-14.
- „Pelerinul rus”, Petersburg, săptămânal, 1892-1913.
- „Gândul rus”, Paris, cotidian, 1950 -.
- „Vestnik”, Mişcarea creştinilor ortodocşi ruşi, Paris, semestrial, 1960 -.
- „Cuvântul Bisericii”, Sydney, Australia, lunar, 1960-.

Cuprins

Prefață la ediția în limba engleză	5
Introducere	8
I.M. Andreev	15
I. BISERICA DIN CATACOMBE	33
1. Biserica din catacombe	35
2. Episcopul Maxim al Serpuhovului	39
3. Alexandru Jacobson	54
4. Călugărițele de la Șamordino în închisoarea Solovki	61
5. Maica Maria din Gatchina	69
6. Arhiepiscopul Dimitrie al Gdovului	72
II. PĂRINȚII FONDATORI AI BISERICII DIN CATACOMBE ȘI DOCUMENTELE LOR	87
7. Mitropolitul Iosif al Petrogradului	89
8. Episcopul Ierotei	109
9. Episcopul Victor al Glazovului	118
10. Arhiepiscopul Serafim de Uglich	128
11. Episcopul Alexei Bui de Voronej	138
12. Arhiepiscopul Pahomie de Cernigov	154
13. Protoiereul Valentin	177
14. Episcopul Damaschin	181
15. Mitropolitul Chiril de Kazan	201
16. Arhiepiscopul Varlaam	225
III. SFINȚII RUSIEI DIN CATACOMBE	253
Notă introductivă.....	255
17. Starețul Anatolie cel Tânăr.....	256

18. Episcopul Arcadie	273
19. Episcopul Andrei de Ufa	281
20. Noua muceniță Lidia	288
21. Tânărul părinte Vladimir	292
22. Părinții Ismail și Mihail	297
23. Egumena Sofia din Kiev	304
24. Episcopul schimnic Macarie	314
25. Părintele Nicolae Zagorovski	325
26. Episcopul Onufrie	337
27. Preotul mucenic Ilie	356
28. Stareța Agata din Bielorusia	367
29. Egumena Antonina	382
30. Cei șaizeci de preoți mucenici	391
31. Grigorie purtătorul de Cruce	393

IV. SERGHIANISMUL VĂZUT DIN INTERIORUL PATRIARHIEI MOSCOVITE 397

32. Trezirea conștiinței în Patriarhia moscovită	399
33. Boris Talantov	400
34. Serghianismul, aluatul lui Irod	408
35. Părintele Dimitrie Dudko	428
36. Lev Regelson	432

V. BISERICA DIN CĂTACOMBE ÎN PERIOADA RECENTĂ.....447

37. O epistolă din catacombe din 1962	449
38. Rusia și Biserica astăzi	457
39. Mitropolitul Teodosie	475
40. Biserica din catacombe, 1976	480
41. Biserica din catacombe, 1979	483
42. Eugen Vagin	488

VI. DOCUMENTE ALE BISERICII RUSE DIN DIASPORĂ DESPRE BISERICA DIN CATACOMBE.....493

43. Epistola Mitropolitului Filaret către episcopii ortodocși
și către toți cei cărora le pasă de soarta Bisericii Ruse 495
44. Rezoluția Sinodului Bisericii Ortodoxe Ruse din
afara Rusiei (1/14 sept. 1971).....501
45. Arhimandritul Tavrion 503

ANEXA I

- Arhiepiscopul Ioan din Letonia.....507

ANEXA II

- Arhiepiscopul Leontie de Chile 520
- În loc de postfață la ediția în limba română 526
- Lista alfabetică a Noilor Mucenici menționați în această carte 532
- Surse 535
- Bibliografie 552

Iubite cititorule,

Ai primit această carte pentru ca, citind despre pătimirea sfinților din Biserica din Catacombe, să te orientezi corect în hățișul vieții duhovnicești, în care înșelarea este uneori foarte greu de identificat ca atare. E nevoie doar să citești cu luare-aminte, cu sinceritate și cu evlavie, și Dumnezeu te va lumina. Ai să înțelegi de ce citirea și înțelegerea ei presupune curaj.

Dacă te-ai folosit de cele citite aici, fă un efort și dăruiește cartea mai departe, pentru ca să se folosească de ea cât mai mulți oameni. În vremurile noastre se găsesc puține materiale de acest gen, care să arate diferența dintre ortodoxia pătimitoare și ortodoxia lumească, care poartă în chip mincinos numele de ortodoxie. De aceea, încearcă să fii, la rândul tău, un apostol al sfințeniei noilor mucenici ai Rusiei însângerate, precum și al mesajului lor, atât de necesar în perioada de apostazie în care trăim...

„Slavă lui Dumnezeu pentru toate...”